

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ «ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ»

Βραβευθέν δις υπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
2. «ΤΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ» — Σπρατηγοῦ ἑ. ἄ. Θ. ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ
3. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ
ΚΑΙ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 38
1968

Λ Ο Γ Ο Δ Ο Σ Ι Α

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἀνά διέτιαν καλουμένην Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1967 εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 96.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ 1965 ΚΑΙ 1966

Ἐμφανιζόμεθα καὶ πάλιν ἐνώπιον τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, μετὰ τὴν ἐλεγχθεῖσαν διέτιαν 1963 καὶ 1964 καὶ συμφώνως τῷ Κιταστατικῷ, διὰ τὰ ὑποβάλλομεν τὸν Ἰσολογισμόν καὶ τὴν Ἐκθεσιν τῆς ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐκλεγείσης πριμελοῦς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῆς νέας διέτιας 1965 καὶ 1966 καὶ ἵνα ἐκθέσωμεν ἐν δυνατῇ συντομίᾳ, ὅλα τὰ λαβόντα χώραν κατ' αὐτὴν, ἀκούσωμεν δὲ τὰς τυχόν παρατηρήσεις, ὡς καὶ τὴν ἔγκρισιν τῶν πεπραγμένων.

Ζωηρωτάτη ἐπιθυμία μας ἦτο ὅπως ἡ παρούσα Συνέλευσις ὁρισθῆ μὴνᾶς τινας ἐνωρίτερον, ἐφόσον τὰ λογιστικά καὶ ὁ ἔλεγχος ἦσαν πρὸ πολλοῦ ἔτοιμα καὶ εἰς τὴν διάθεσιν, κατόπιν προειδοποιήσεως, ὅλων τῶν ἐπιθυμούντων νὰ λάβουν γνῶσιν. Ἡ τοιαύτη, ἐν τούτοις, καθυστέρησις προήλθεν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 21ης Ἀπριλίου ἐ.ἔ., δεδομένου ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τῆς παλαιᾶς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις, εὐτυχῶς, τῆς σημερινῆς Ἐθνικῆς τοιαύτης, ἀπῆτει κάποιαν παράτασιν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν νέων Ὑπουργῶν, κατευθύνσεως καὶ ἀρμοδιοτήτων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν διαφόρων ἐκκρεμῶν ζητημάτων. Εἰς τὴν τοιαύτην καθυστέρησιν συνετέλεσε καὶ ἡ ἄλλειψις ἰδικοῦ μας δημοσιογραφικοῦ ἐντύπου δὲν ἠδυνήθημεν δὲ ἐγκαίρως νὰ ἐξάρωμεν καὶ ἡμεῖς, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σύμφωνα μετὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν γενικὴν λαϊκὴν ἀναγνώρισιν, τὴν συντελεσθεῖσαν ἀναίμακτον ἐπανάστασιν, ἣτις ἐδημιούργησε νέον καθεστῶς. Ἐπεκρινωθήσαμεν, ἐν τούτοις, προσωπικῶς διὰ τοῦ Προέδρου, μετὰ τῶν μεθ' ὧν ἰσυναλλαισώμεθα πάντοτε Ὑπουργείων Ἐσωτερικῶν, Ἐξωτερικῶν, Πριονοίας καὶ Παιδείας, ἐνεχειρίσαμεν τὴν 3.5.67 ἐπιταγὴν ὄχρ. 10.000 εἰς τὸν Ὑπουργὸν Κοινωνικῆς Προνοίας κ. Πουλιαντζᾶν ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων Ἠπειροῦ καὶ ἔχομεν ζητήσει συνεντεύξεις καὶ παρ' ἄλλων Ὑπουργῶν, τελοῦντες ἐν ἀναμονῇ. Ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ἔχει τεθῆ ὁ ἐξαιρετικῶς δραστήριος καὶ σώφρων Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τὰ μέλη δὲ τῆς Κυβερνήσεως ἀποτελοῦνται, κατὰ τὸ σπείστον, ἀπὸ δικα-

στικούς και στρατιωτικούς παράγοντας, οίτινες κατά τὸ διαφρεῦσαν ἑξάμηνον μὲ συνεχῆ ἀξιεπάτινον προσπάθειαν καταγίνονται φιλοτίμως πρὸς ἐπανάρθωσιν τοῦ ὑφισταμένου χάους καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν κράτους δικαίου. Μολοντί τὸ διανυθὲν διάστημα εἶναι βραχύ, εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Θραῖκες, ζῆλωται τῆς ὁμαλότητος καὶ προόδου, ὅπως ἡ καταβαλλομένη προσπάθεια ἐπιτύχη καὶ ἵνα αἱ ἐλπίδες τῶν καλῶν Ἑλλήνων λάβουν σάρκα καὶ ὄστα.

Ταῦτα, μολοντί τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ δηλώσῃ, εὐρίσκεται μακρὰν τῆς πολιτικῆς, ἢ τοιαύτη δὲ τακτικῆ του ὠφέλησεν ἀντὶ νὰ βλάψῃ τὸ ἐκδοτικόν, τὴν ὑπὲρ τῶν παραμεθορίων συμπολιτῶν εὐποιῖαν καὶ τὸ σύνολον πᾶσι ἔθνικοκοινωνικοῦ ἔργου του.

Διὰ τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὰ ἐπιτεύγματα μας κρατοῦνται ἐνήμερα τὰ δύο Συμβουλία ἤτοι τὸ 24μελὲς Διοικητικὸν καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐκλεγομένη 5μελὲς Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ, ἣτις τακτικῶς κατὰ μῆνα συνεδριάζουσα λαμβάνει λεπτομερῶς γνώσιν καὶ ἐγκρίνει τὰ δι' ὑπογεγραμμένων πρακτικῶν λαμβάνοντα χώραν. Περιήλθην τῶν θεμάτων μας παρέχομεν διὰ τῶν κάτωθι κατὰ κεφάλαια ἀνακοινώσεων πρὸς ἐνημέρωσιν τῆς σημερινῆς Γενικῆς Συνελεύσεως:

Α) ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ «ΘΡΑΚΙΚΑ» :

Ἄνευ περιαιτολογίας, φρονοῦμεν ὅτι τὸ ἐπιτευχθὲν ἔργον τῆς ἐπὶ ὀλόκληρον 40ετίαν ἀπροσκόπτου καὶ συνεχοῦς ἐκδόσεως τοῦ Συγγράμματός μας τὰ «Θρακικά», πρέπει νὰ θεωρῆται μὲ ὑπερηφάνειαν ὡς πρωτοφανὲς καὶ ἀξιοθαύμαστον. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ἡ ἀνωτάτη τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων τοῦ τόπου μας Ἀρχή, ἡ παλαιμαχος Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ διὰ δευτέραν φοράν, παρὰ τὰ εἰωθότα, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1966 πορέσχε νέαν ἐξαιρετικῶς τιμητικὴν ἰδιωτικὴν δια νόμου Διπλώματος καὶ Μεταλλίου, ἅτινα παρελάβε προσελθὼν ὁ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Μανουηλίδης, παρουσία τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐπισήμων καὶ πλήθους κόσμου. Τὸ ἀπόσπασμα τῆς τοιαύτης βραβεύσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἀκαδημία Ἀθηνῶν — Ἀπόσπασμα Ἐκδόσεως τῆς συσταθείσης ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Ἰωάννου Θεοδοωρακοπούλου καὶ ἀναγνωσθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Πανηγυρικῇ Συνεδρίᾳ τῆς Ἀκαδημίας τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1966, περὶ τῶν ἀπονεμομένων ἐλαίων, βραβείων καὶ μεταλλίων. — Μετὰ τὴν γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀφορῶν τῆς ὀλομελείας ἀπονέμεται:

Μετὰ τὴν εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Τοῦτο, ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του (1927) μέχρι σήμερον, ἐπραγματοποίησεν ἀξιόλογον δρᾶσιν σκοποῦσαν τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὰς ἐθνικὰς καταστροφάς, ἐγκατασταθέντων Θρακῶν καὶ ἐνίσχυσεν ἐξ ἰδίων πόρων πᾶσαν προσπάθειαν βελτιώ-

σεως τῶν ἐν Θράκῃ συνθηκῶν ζωῆς. Πρὸς τούτους, ἐξέδωσε τεσσαράκοντα δύο (42) Τόμους τοῦ συγγράμματος «Θρακικά», εἰς τοὺς ὁποίους διασώζεται πολύτιμον καὶ διυσεύρετον ἱστορικὸν καὶ λαογραφικὸν ὕλικὸν περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀποτελεῖ ἕξοχον παράδειγμα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸν ἐθνικὸν καὶ πνευματικὸν τομέα. Ἀκριβὲς ἀπόσπασμα. — Ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου 1966. — Ὁ Γεν. Γραμματεὺς, Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος».

Ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω γεγονότος, ἐξωδίκως ἐπληροφόρηθημεν, ὅτι ἐδημοουργήθη συζήτησις μεταξὺ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν μελῶν, ἐὰν ἦτο ἐπιτετραμένον νὰ βραβευθῆ δύο φορές ἢ ἰδίᾳ Ὁργάνωσις, ἐπεκράτησεν ὁμως ἡ νόμιμος ἀποφῆς, διότι τὸ ἐν λόγῳ Σύγγραμμα ἔμφανίζει κολοσσὸν ἐργασίας, διὰ τῆς ἐκδόσεως 42 Τόμων, μὲ δαπάνην ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατ. δραχμῶν περίπου. Ἀποφεύγοντες ἐπαναλήψεις, ὑποχρεούμεθα νὰ τονίσωμεν ὅτι, ἡ γενομένη ἐργασία εἰς βιβλία ὑπερτριπασίων ἑκαστον σελίδων, ἰδύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἄνευ προηγουμένου, διότι δι' αὐτῆς ἐτέθησαν τὰ θεμέλια συγγραφῆς τῆς παλαιᾶς καὶ νεωτέρας ἱστορίας τῆς ἀπολεσθείσης πατρίδος μας. Τὰ ὡς ἄνω ὁμως ἀναφερθέντα παρὰ τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῇ πανηγυρικῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς, ὁμιλοῦν εὐγλῶττως καὶ κρίνομεν περιττὴν τὴν ἐπανάληψιν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐλεγχόμενης διετίας, δια δαπάνης δρχ. 123.230 ἐκυκλοφόρησαν τρεῖς Τόμοι οἱ 39ος, 40ός καὶ 41ος μὲ τὰ ἐξῆς περιεχόμενα:

Τόμος 39ος: Φωτογραφία καὶ βιογραφία Σαμουὴλ Βενιζέλου — Ἐλευθέριος Βενιζέλος (συνέχεια ἐκ τοῦ 38ου Τόμου) — Ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην Πρωθυερέως Δ. Καλλιμάχου — Διακεκριμένοι εὐποροὶ Θράκης — Εὐγένιος Εὐγενίδης — Πλανητάριον — Λαογραφικὰ Σουφλίου Χρ. Πατασταματίου — Διοικητικὰ Θρακικοῦ Κέντρον.

Τόμος 40ός: Φωτογραφία καὶ βιογραφία Νικ. Πλαστήρα — Τὰ 62 χρόνια τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου ἐπὶ τὴν Ἀμερικὴν, Πρωθυερέως Δ. Καλλιμάχου — Ἡ Θράκη καὶ τὰ προβλήματά της, Χρ. Κουρκουλῆ — Λαογραφικὰ Σουφλίου — Ἱστορία τῆς Σαμοθράκης — Διοικητικὰ Θρακικοῦ Κέντρον.

Τόμος 41ος: Φωτογραφία Χάρρου Τροῦμαν — Τὸ Δόγμα Τροῦμαν καὶ ἡ Ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος — Συνέχεια ἀριθμῶν Θρακικοῦ Κέντρον — Λαογραφικὰ πόλεων καὶ χωριῶν Διδυμοτείχου καὶ Σουφλίου.

Ἡ ὕλη τοῦ 42ου Τόμου εἶναι σχεδὸν συμπληρωμένη καὶ ἐλπίζεται, ἐντὸς τῶν προσεχῶν μηνῶν νὰ κυκλοφορήσῃ καὶ ὁ Τόμος οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ δαπάνη ἔχει ἐξασφαλισθῆ.

Δὲν εἶναι ὁ ὄγκος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Τόμων καὶ τῶν σελίδων ὅστις καταπλήσσει, ἀλλ' ἡ συντελεσμένη ἄνευ διακοπῆς πολύμορφος καὶ πολύμοχθος ἐργασία, ἣεις ἀπαιτεῖ: 1) Ἐρευνᾶς καὶ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν συστάσεις διὰ τὴν συλλογὴν καταλλήλων ἀνεκδότων ἱστορικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐργασιῶν. 2) Ἀνάγνωσιν καὶ ἔλεγχον τῶν γραφομένων, πρὸς ἀποφυ-

γὴν ἐπαναλήψεων, ἀνακριβειῶν καὶ λαθῶν, καὶ 3) Παρακολούθησιν ἐκτυπώσεως, διόρθωσιν τῶν δοκιμίων, τυχόν σφαλμάτων καὶ καθυστερήσεων τῶν κατὰ καιροῦς Τυπογράφων. Ὅλα αὐτὰ ἀπαιτοῦν πείραν καὶ γνώσεις, διὰ τὴν ὀμιλήν ἔκδοσιν καὶ κυκλοφορίαν ἐκάστου Τόμου.

Δὲν παραλείπομεν νὰ ἐξάραμεν τὴν συμβολὴν τῶν ἀπὸ ἐτῶν πολυτίμων συναργατῶν μας, Συνταξιούχων Δημοδιδασκάλων, κ. κ. Δ. Μανάκα καὶ Χρ. Παπασταματιοῦ — Μπαμπωλίτη, τῶν ὁποίων πλῆθος χειρογράφων κατ' ἐπανάληψιν ἔχει καταχωρηθῆ εἰς τὰ «Θρακικὰ». Σημαντικὴ ἐπίσης ἡ συμβολὴ τῶν ἱερέων, ὡς ὁ ἐκλιπὼν Ἀρχιμανδρίτης Καθηγητῆς Νικ. Βαφειδῆς, τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀδημοσίευτος καὶ ἑτέρα ἐργασία. Ὅτι δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἱερεῖς, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν προσαπείθειαν τῶν Μητροπολιτῶν Διδυμοστείχου καὶ Ξάνθης, οἵτινες ἔθεσαν εἰς ἐνεργὸν κίνησιν τοὺς ἐν λόγῳ ἱερεῖς τὸσον ἀπὸ ἀτόψεως χειρογράφων ὅσον καὶ ἐνισχύσεως τοῦ συντελουμένου ἔργου.

Ὡσαύτως πρέπει νὰ ἐξαρθῆ ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Κατωτάτης Ἐκπαιδεύσεως Διδυμοστείχου κ. Ν. Μανσεῶτη, ὅστις παρῶτρυνε τοὺς διδασκάλους τῆς δικαιοδοσίας του ὅπως συλλέξουν λαογραφικὸν ὕλικόν, μέρος τοῦ ὁποίου δημοσιεύσεν εἰς τὸν 41ον Τόμον, θὰ ἀκολουθήσῃ δὲ συνέχεια εἰς νέους Τόμους. Ἀτυχῶς ἡ τοιαύτη ἐργασία δὲν ἐγένετο εἰς ἄλλας περιφερείας παρὰ τῶν Ἐπιθεωρητῶν καὶ δὲν ἐδόθη ἀφορμὴ ὥστε νὰ ὑπάρξουν ἐκτὸς τῆς μοναδικῆς Ὄργανώσεως τοῦ Διδυμοστείχου - Σουφλίου καὶ ἄλλαι. Ἐὰν ἡ συγκέντρωσις ὁμοίων ἐργασιῶν πληθυνθῆ, θὰ δικαιολογητῆ καὶ ἡ ἕδρισις Μουσείου τὸ ὁποῖον προῶρως κάπως ἔλαβε σάρκα καὶ ὀστά μὲ τὰς φιλοτιμίους προσαπείθειας τῆς περιοχῆς Διδυμοστείχου.

Ὡς εἰς τὴν λογοδοσίαν τῆς προηγουμένης διετίας ἀναφέρεται, τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον δὲν περιορίσθη ἐφέτος εἰς τὰς ἐκδόσεις μόνον, ἀλλ' εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀναγγείλωμεν ὅτι διὰ σημαντικοῦ ποσοῦ ἀναγραφομένου εἰς τὸν Ἱστολογισμόν, προσέβημεν εἰς τὴν ἀνατύπωσιν τῶν ἐλλειπόντων 18 Τόμων «Θρακικῶν» μὲ τὸ ἥμισυ τῆς δαπάνης συνήθους ἐκτυπώσεως κατὰ Τόμον καὶ οὕτω δυνάμεθα νὰ ἔμφανίζωμεν ὀλοκληρωμένον τὸ Σύγγραμμά μας, ὅπερ σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀποτελεῖ πηγὰς διὰ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτό. Ἄρα ἡ ἐφετερινὴ συγκομιδὴ προόδου τῶν «Θρακικῶν» συνίσταται: 1) Εἰς τὴν διὰ δευτέραν φοράν, παρὰ τὰ κεκατονισμένα, βράβειυσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. 2) Εἰς τὴν κυκλοφορίαν διπλασίου ἀριθμοῦ Τόμων ἀπὸ τὴν προηγουμένην διετίαν καὶ 3) Εἰς τὴν ἀνατύπωσιν καὶ ἀριότητα τοῦ Συγγραμμάτος μας.

Β) ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΤΣ — ΕΠΠΟΙ·Γ·ΑΣ :

Ὡς νὰ μὴ ἦρκει ἡ κολοσσιαία δαπάνη καὶ ἡ συνεχῆς καπιώδης ἀπασχόλησις ἐκδόσεως τῶν «Θρακικῶν», ἐν ὄψει τῆς καλῆς φήμης καὶ τῆς ἐμφανίζο-

μένης οικονομικής ενισχύσεως διὰ τὴν συντελουμένην ἐργασίαν, ἐσκέφθημεν παραλλήλως πρὸς τὴν ἐκδοτικὴν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν δρᾶσιν μας καὶ εἰς τομέα εὐποιίας πρὸς ἀνακούφισιν τῶν παραμεθορίων ἀπόρων τάξεων καὶ τῶν δύο φύλων. Ἔχουν κατ' ἐπανάληψιν λεχθῆ καὶ γραφῆ τὰ ἀποτελέσματα ἅτινα ἀπέφευρον ἢ φιλανθρωπικὴ αὐτῆ δρᾶσις τοῦ Σωματείου, εἰς προικοδοτήσεις, βραβεύσεις καὶ διαφόρους ἄλλας ἐνισχύσεις πτωχῶν συμπολιτῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν λόγω τομέως ἐπροικοδοτήθησαν 70 νεάνιδες διὰ ποσοῦ δρχ. 350.000, ἐβραβεύθησαν 75 μαθηταὶ διὰ δρχ. 150.000 καὶ διανεμήθησαν ἄλλαι διακόσαι περίπου χιλιάδες δραχμαί, εἰς διαφόρους ἐπείγουσας ἀνάγκας ἐκκλησιῶν, φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἰδιωτῶν. Αἱ προικοδοτήσεις ἐδημιούργησαν πρωτοφανεῖς ἐντυπώσεις καὶ ἀρίστην φήμην μεταξὺ τῶν χωρικῶν τῆς ὑπαίθρου, διότι νεάνιδες ἠθικαί, πολὺ πτωχαὶ ἠδυνήθησαν νὰ τελέσουν τοὺς γάμους τῶν κατόπιν πολυχρονίων μνηστειῶν, νὰ δημιουργήσουν οἰκογένειαν καὶ νὰ ἀποφύγουν πολλάκις τὴν μετανάστευσιν. Οἱ Εἰσηγηταὶ μας τῶν δύο κυρίως Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης κ.κ. Δ. Μανάκας καὶ Α. Γεννάδιος κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν προικοδοτήσεων μεταβαίνουν αὐτοπροσώπως εἰς τὰ διάφορα χωρία ὅπου τελεῖται τὸ μυστήριον, μὲ προσέλευσιν τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν, Μητροπολιτῶν, σχολείων καὶ τῶν χωρικῶν, ὅπου διὰ καταλλήλων ὁμιλιῶν ἀναπτύσσεται τὸ ἔργον τοῦ Σωματείου μας. Τὰ ἴδια λαμβάνουν χώραν καὶ κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν βραβεύσεων τελειοφοίτων Γυμνασίων (τ. Λυκείων).

Ἔχομεν ἐλπίδας ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἀντιλαμβάνουμένη τὴν ὠφελιμότητα αὐτοῦ, θὰ μᾶς ἐνισχύσῃ πρὸς συνέχισιν. Αἱ προσπάθειαι μας πρὸς ἐξασφάλισιν σχετικῶν κονδυλίων συνεχίζονται, μολονότι δὲ δὲν μᾶς ἐχορηγήθησαν εἰσέτι αἱ τακτικαὶ ἐπιδοτήσεις 1967 διὰ τὴν κίνησιν προικοδοτήσεων καὶ βραβεύσεων, ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ὑπόλοιπον κονδυλίου ἀπὸ τὴν παρελθούσαν διετὴν χρῆσιν, τὸ ἥμισυ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκ τῶν κεφαλαίων τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, παρεκαλέσαμεν δὲ τοὺς Εἰσηγητὰς τῶν Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης νὰ προβοῦν εἰς ἔρευναν, νὰ μᾶς ὑποδείξουν ἐγγράφως τὸν ἀριθμὸν τῶν μνηστειμένων εἰς τὰ χωρία νεανίδων διὰ νὰ τὰς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν διὰ τὸ 1967, χωρὶς ὑποχρέωσιν ἐκτελέσεως, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἢ μὴ εἰσπραξῆς σχετικῶν κονδυλίων.

Γ) ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΚΑΤΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Παραλλήλως πρὸς τὰς βραβεύσεις τῶν τελειοφοίτων Γυμνασίων (τ. Λυκείων) ὁ Πρόεδρος ἐσκέφθη, καίτοι τὸ θέμα ἦτο δύσκολον, νὰ ἐπεκτείνωμεν τὰς βραβεύσεις κυρίως εἰς ἐνισχύσεις μαθητῶν τῆς κατατάτης παιδείας τῶν χωρίων οἵτινες διὰ πρώτην φοράν φοιτοῦν εἰς τὰ σχολεῖα ἵνα οὕτως ὑπάρξῃ ὄψις πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου τοῦλάχιστον τῆς γλώσσης τῶν προγόνων των. Ἡ σύλληψις τοῦ σχεδίου ἐγένετο ἀπὸ καιροῦ, δὲ ἡ πραγματοποιή-

σὺς τοῦ ὑπὴρξέ-λιαν δυσχερῆς, ὡς πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν σημαντικοῦ προσῶ, δεδομένου ὅτι τὰ δημοτικά σχολεῖα χωρίων τῶν δύο Νομῶν προσεγγίζουσι τὰ τριακόσια. Ἐγένοντο συζητήσεις μετὰ τοὺς Μητροπολίτας, τοὺς Εἰσηγητὰς μᾶς καὶ τοὺς διδασκάλους, εἶχαμεν δὲ ἐνθουσιώδεις ἐπιθαρῦνσεις διὰ τὴν εφαρμογὴν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σχεδίου μᾶς. Ἐσκέφθημεν μάλιστα νὰ ἐδιχάζετο ποσὸν δοχ. 1.000, ὥστε νὰ βραβευθῆ διπλάσιος ἀριθμὸς μαθητῶν (ἴτοι 300 σχολεῖα 600 μαθηταὶ) διὰ νὰ ἐνίσχυθῶσι τὰ ἄπορα αὐτὰ παιδιὰ τῶν παραμεθορίων περιοχῶν εἰς τὰ πρῶτα μαθητικά των βήματα. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τοὺς κόπους καὶ τὴν ἐπιμονήν, ἅτινα κατέβαλλαμεν πρὸς ἐξασφάλισιν σχετικῶν σημαντικοῦ κονδυλίου. Πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἡ μεγάλη καθυστέρησις μᾶς εἶχεν ἀπελπίσει. Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Πρόεδρος εὐδαιμονήθη ὅτι τὸ ἐν λόγω ποσὸν ἐνεκρίθη παρὰ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, κατόπιν δὲ τούτου ἐδώσαμεν κατ' ἐπανάληψιν γραπτὰς καὶ προφορικὰς ὁδηγίας δι' ἐπιστολῶν καὶ τριῶν ἐγκυκλίων πρὸς τὰς τοπικὰς μᾶς ἐπιτροπὰς. Ἡ ἐπίδοσις τῶν βραβεύσεων καθυστέρει, ἐλπίζομεν ὅμως νὰ ἀρχίσῃ τὸ συντομώτερον, συντελεσθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἀπαραιτήτου, σύμφωνα μετὰ τὰς ὁδηγίας μᾶς, προεργασίας. Τελευταίως ἐπεσκέφθημεν καὶ συνεργάσθημεν μετὰ τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Καλαμποκιοῦ, ὅστις μᾶς ἐδέχθη προθυμῶς καὶ ἐκόλλησε τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως ἀποστολῆ κατάλληλον ἔγγραφο πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσεως τῶν Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐντέλλωνται αὐτοὶ ὅπως παράσχουν πᾶσαν βοήθειαν εἰς τὸ θέμα τοῦτο τῶν ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου βραβεύσεων. Ὁ κ. Ὑπουργὸς προσέθηκεν ὅτι ἐνῶ ὅλοι σήμερον ζητοῦν, τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ χρήματα. Διὰ τῆς συμβολικῆς ἐγγραφῆς ἐξ ἄλλου ἐνὸς μέλους ἀπὸ ἕκαστον χωρίον θὰ ὑπάρξῃ ἐπίσημος ἐπιπροσώπησης διὰ τεισάρων προσώπων πρὸς ἀποφυγὴν παραπόνων, θὰ διοχετευθῶσι δὲ δωρεὰν οἱ Τόμοι τῶν «Θρακικῶν», (ἀξίας διπλάσιας ἀπὸ τὴν συνδρομὴν τῶν 60 δοχ. ἐτησίως), εἰς τὰ πλεόν ἀπομειωμένα χωρία τῆς ὑπαίθρου.

Δ) ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ :

Λόγω τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιδιώξεων τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ τῆς αὐξηθείσης ἐργασίας, δὲν ἐγένετο ἡ συνήθης συγκέντρωσις. Ἐχομεν ὅμως προγραμματίσει τοιαύτην (κακοκαίη), ἥτις θὰ λάβῃ χώραν μετὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ μετὰ τὰς ἰδίας προϋποθέσεις. Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ παραλείψῃ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τῆς εφαρμογῆς τοῦ τομέως εὐπορίας καὶ κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν προκηδοτήσεων καὶ βραβεύσεων λαμβάνουν τακτικὰ χώραν συγκεντρώσεις μετὰ προσέλευσιν τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν, Μητροπολιτῶν, τῶν μελῶν τῶν τοπικῶν μᾶς Ἐπιτροπῶν καὶ πλήθους κόσμου εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς πόλεις, διὰ καταλλήλων δὲ ὁμιλιῶν, ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν καὶ δημοσιεύσεων τοῦ Τύπου, ἐξαίρεται τὸ ἔργον τοῦ Σωματείου. Κατ' αὐτὸν τὸν

τρόπον δημιουργείται μία άριστη έντύπωση και φήμη, ήτις είναι ή μόνη ανταμοιβή εις τούς μοχθούοντας, με τας ως άνω επιδιώξεις και επιτεύγματα.

Ε) ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ :

Είναι ευχάριστον ότι υπάρχουν Θράκες μέλη, ενδιαφερόμενοι από ήθικης και υλικής απόψεως διά τὸ Κληροδοτήμα τούτο. Ένα - δύο δύστροποι μᾶς κατελόγιζον ὀλιγορίαν διά τήν καθυστέρησιν τακτοποιήσεως ζητήματος, διά τὸ ὅποιον ὁ Πρόεδρος εἰς διάστημα δεκαετίας ἐπισκέφθη κατ' ἐπανάληψιν τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Τούτο ἐδημιούργησεν ὀγκώδη φάκελλον με ἔγγραφα καὶ τηλεγραφήματα ἀνευ ὅμως ἀπαντήσεων εἰς τὰ ἐρωτήματά μας. Διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τούς ἐνδιαφερομένους Θράκας συμπολίτας μας ἀναφερόμεν ὅτι κατεφύγαμεν εἰς ἀπειλήν, παρὰ τὰς ἀρίστας προσωπικὰς μας σχέσεις, μετὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, δι' ἐνὸς ἐγγράφου, οὕτως τὸ κείμενον παραθέταμεν κατωτέρω:

«ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΘΗΚΗΣ — Περιπέτεια Κληροδοτήματος»

Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς Σιτηνόπουλος, Θράξ τήν καταγωγὴν, με σπανίαν μόρφωσιν καὶ ἦθος, διεκρίθη εἰς τὴν ἐποχὴν του μετὰ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐξετιμᾶτο ἰδιαιτέρως ἀπὸ τούς Ἀρχηγούς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἔθεωρεῖτο δὲ σοφὸς συνεργάτης τῶν παγκοσμίων συνεδρίων καὶ ἀπετέλει κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἀνεκτίμητον κόσμημα τῆς Χριστιανωσύνης. Μόλις ἀπεφοίτησε τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἠθέλησε νὰ διδάξῃ εἰς τὸ Γυμνάσιον Παιδερστοῦ τῆς γενετικῆρας του Θράκης ἦν ὑπερηγάτα καὶ ἐκεῖθεν μετὰ διετίαν ἐκλήθη νὰ διευθύνῃ τὴν κατὰ Χάλκην Θεολογικὴν Σχολήν. Ἐκτοτε ἐξελέγη Μητροπολίτης Θυατείρων μονίμως ἐν Λονδίῳ ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1951, τῷ ἀπεδόθησαν δὲ ἀνώταται τιμαὶ παρὰ τῶν Πατριαρχείων καὶ ἐκδηλώσεις ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἦτις τὸν ἐβράβευσε δι' ἀνωτέρου παρασήμου, ἀναγνώρισασα τὴν ἐξαιρετον ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀποδοτικὴν σταδιοδρομίαν αὐτοῦ. Ὁ διαπρεπὴς Ἱεράρχης διὰ νὰ διατρανώσῃ καὶ μετὰ θάνατον τὴν σφοδρὴν τὴν Θράκην ἀγάπην καὶ στοργὴν του, καίτοι πτωχός, ἐκ τοῦ ὑστερήματός του, ἀφῆκε διὰ Διαθήκης 1.500 λίρας Ἀγγλίας ὑπὲρ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἵνα διὰ τῶν τόκων προσικίζονται πτωχοὶ κορσαίδες. Ἐκτοτε καὶ εἰς ἰδιόστημα δέκα καὶ πλέον ἐτῶν ἀρχίζονται αἱ περιπέτεια τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τοῦ εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ παρακολουθῇ διὰ συχνοτάτων γραπτῶν καὶ προσωπικῶν ἐπισκέψεων εἰς τὰ ἀρμόδια Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ὁγκωδέστατος φάκελλος ἐπιστολῶν καὶ τηλεμάτων τῆς Δ)σεως Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπουργείου τούτου χάρις εἰς τὴν ἐπίμονον, φιλόπονον καὶ ἐπαινετὴν παρακολούθησιν τοῦ ἀρμοδίου κ. Κωνσταντοπούλου μαρτυρεῖ ὅτι ἀπλούστατα ἐρωτήματα ἦτο: Τῆς ἀρνήσεως τῆς Charity Commission

νά δεχθῆ τὴν κατάθεσιν τῶν 1.500 λιρῶν Ἀγγλίας καὶ τῆς ἀποφάσεως μετατροπῆς τῶν λιρῶν εἰς χρεώγραφα τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ καταθέσεώς των εἰς τὸ Τράστ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων, σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τῆς Διαθήκης, παρέμειναν ἐπὶ τόσα ἔτη ἀναπάντητα. Ἡ τοιαύτη πολυετὴς καθυστέρησις καὶ ἔλλειψις ὑπακοῆς καὶ στοιχειώδους καλῆς συμπεριφορᾶς κατωτέρων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις ἀνωτάτην κεντρικὴν τοιαύτην, ἐγέννησε καὶ ἐδημιούργησε παντοίας θλιβερὰς σκέψεις, αἵτινες ἐκτὸς τῆς καταρρακώσεως πάσης ἰδέας πειθαρχίας καὶ ἐκτελέσεως ἀπλῶν καθηκόντων, ἀποδεικνύουν πρωτοφανῆ ἔλλειψιν σεβασμοῦ τῶν τελευταίων θελήσεων τοῦ Ἱεράρχου, ὅστις ἐτίμησε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπετέλει σέμνομα τῆς συγχρόνου Ἱεραρχίας καὶ ζωηρῶς ἐπεθύμησε διὰ τοῦ παραδείγματός του νὰ φρονηματίσῃ καὶ καθοδηγήσῃ τοὺς πολυτάλαντους Μητροπολίτας τῆς χριμαζομένης θρησκείας μας νὰ τὸν μιμηθοῦν.

Ἡ ὑπομονὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἦτο φρυσικὸν μετὰ τόσα ἔτη νὰ εἶχεν ἐξαντληθῆ, ὁ δὲ Πρόεδρος αὐτοῦ ἀντὶ τῶν ἀναριθμῶν παρακολουθητικῶν ἐπιπολέμενόν του, ἔσκέφη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἡμερησίον Ἀθηναϊκὸν τύπον. Αἱ πολυετεῖς, ἐν ταῦτοις, σχέσεις του μετὰ διακεκριμένων τοῦ Ὑπουργείου τούτου διπλωματῶν καὶ ἡ ἱερὰ μνήμη καὶ φιλικὴ ἐκτίμησις πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀειμνήστου Διαθέτου, τὸν ἠπόδισαν νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο μέσον. Ἡ εὐθύνη ἄμως ἠνάγκαζε τὸ Θρακικὸν Κέντρον νὰ συνεχίξῃ τὰς ἐνεργείας του».

Εὐτυχῶς ὁ νέος Πρόεδρος, προϊστάμενος τῆς Δ)σεως Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν κ. Γεωργιάδης, θητεύσας καὶ εἰς Κων)πολιν, εὐηροσθήθη ἐπιμόνωσ καὶ προθυμῶς νὰ ἀναγκώσῃ τὴν διαθήκην καὶ δλόκληρον τὸν φάκελλον τῆς ἀλληλογραφίας, τοῦ ἐπροξένησε δὲ κατάπληξιν ἡ ἔλλειψις ἀπαντήσεων εἰς τὴν προϊσταμένην ἀρχήν, ὡς εἶναι τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν καὶ τοῦ ὡς ἀνω σημειώματός μας, ὑπεσχέθη νὰ ἐντείνῃ τὰς προσπαθείας του. Πράγματι διὰ δύο τηλεγραφημάτων καὶ ἐγγράφου πρὸς τὴν Πρεσβείαν Λονδίνου αὐτὴν τὴν φράζαν καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ Προξενεῖον, ὑπέδειξεν ἐγκριθὲν σχέδιον τερματισμοῦ τοῦ ζητήματος διὰ τῆς συντάξεως νομικῶς κατοχυρωμένου ἐγγράφου, ἵνα τὸ τελευταῖον ἀναπληρώσῃ τὸ πιθανῶς ἀπολεσθὲν πρακτικὸν τοῦ Τράστ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων. Ἡ σχετικὴ περικότη τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν περιπτώσει μὴ ἀνευρέσεως Πρακτικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἐγγράφου προτίθεμαι, ἐφόσον ἠθέλετε συμφωνήσει, νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Ἅγιον Θυατείρων ὅπως ἀναθέσωμεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Πρεσβείας τὴν σύνταξιν ἐγγράφου, ἕξ οὗ νὰ ἀποδεικνύηται ἡ κατάθεσις τοῦ ἹΚληροδοτήματος παρὰ τῷ Trust τῆς Μητροπόλεως».

Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 29.9.66 εἰσεπράξαμεν τοὺς καθυστεροῦντας τόκους τῆς τραπεζίας 1963, 1964 καὶ 1965 ἐκ ὀρχ. 15.000 κατ' ἐπιτολὴν τοῦ Ὑπ)πος

Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος Λονδίνου. Οὕτω τὰ ὡς ἄνω δύο ἔγγραφα, τὸ ἐπίσημον τοῦ Τράστ Μητροπόλεως Θυατείρων οὕτινος ἀναμένομεν ἀντίγραφον καὶ ἡ εἰσπραξις τῶν τόκων, ἀποπελοῦν ἐγγύησιν τῆς Διαθήκης καὶ ὀριστικὴν τακτοποιήσιν τοῦ Κληροδοτήματος, μὲ ἰθυσίαν ἡμῶς ἀναριθμητῶν προσωπικῶν ἐπισκέψεων καὶ σωρείαν ἐγγράφων. Εὐχαριστίαι ὀφείλονται εἰς τὸν Πρόσβυν κ. Γεωργιάδην καὶ εἰς τὸν ἀκάματον κ. Κωνσταντόπουλον τῆς Δ)σεως Ἐκκλησιῶν ἁρμόδιον, διότι ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως καὶ παρακολουθήσεως αὐτῶν δὲν γνωρίζομεν ποῖα θὰ ἦτο ἡ ἔκβασις τοῦ ἐν ἐπικεφαλίδι θέματος.

ΣΤ) ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΑΙ :

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον οὐδέποτε ἐβασίσθη εἰς τὰς συνδρομὰς τῶν μελῶν διὰ τὴν πρόοδόν του. Ἐπιθυμία μας, ἐν τούτοις, εἶναι νὰ ἐγγραφοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα μέλη ἵνα οὕτω καταδειχθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν μας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπευθυνόμεθα πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωμεν ἀξιοσημεῖατα ἀποτελέσματα. Παιρακαλέσαμεν τὰ μέλη τοῦ 24μελοῦς Δ)κοῦ Συμβουλίου νὰ προσπαθῆσουν νὰ ἐγγράμουν τοῦλάχιστον ἀνὰ πέντε μέλη ἕκαστος ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τῆς οἰκογενείας, τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των, ἢ τοιαύτη ὅμως παράκλησις ἐκτὸς μερικῶν ἐξαιρέσεων δὲν ἀπέδωκε κατὰ τὰς προσδοκίας μας. Ἐὰν ἐπετυγχάνετο ἡ ἐγγραφή 100 τοῦλάχιστον εἰσέτι μελῶν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἑνταῦθα θὰ εἴχαμεν εἰς Ἀθήνας ἄνω τῶν 200 μελῶν ἐνῶ τώρα μὲ τὰ 110 μέλη δὲν δύναται νὰ γίνῃ οὐδεμίαν σύγκρισιν μὲ τὰς ἐπιτροπὰς τῶν ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἀριθμοῦν 565 μέλη ἤτοι σύνολον μελῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον 675.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαίτας ἀπεβίωσαν:

- 1) Ἀθηνοδώρου Δημήτριος, ἐκλεκτὸν μέλος, ἀπὸ ἐτῶν δωρητῆς.
- 2) Νικολαΐδης Βασίλειος, ἐκλεκτὸς συνεργάτης, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.
- 3) Σαραντῆς Μυτιτιάδης, ἀπὸ ἐτῶν μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου - Δωρητῆς.
- 4) Παπᾶς Γεώργιος, Δωρητῆς.
- 5) Πασχαλίδου Μαρία, σύζυγος ἐκλεκτοῦ Θρακῶς δωρητοῦ Α. Πασχαλίδου.
- 6) Τσατάλα Ἰωάννα - Δωρήτρια τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον προέβη εἰς τὰ δέοντα καλεῖ δὲ τὴν Συνέλευσιν ὅπως τηρήσῃ ἐνὸς λεπτοῦ σιγῆν εἰς μνήμην αὐτῶν.

Ζ) ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΕΡΓΕΤΗΣ :

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς εἶναι γνωστὸν, αἱ δαπάναι τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον καλύπτονται ἀπὸ κονδύλια δωρητῶν ὄχι μόνον Θρακῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολι-

τῶν καὶ ἰδία φίλων τοῦ Προέδρου, οἵτινες θαυμάζουν τὴν ἐν γένει δρασὶν τοῦ Σωματείου μας. Τὰ κονδύλια ταῦτα, κατόπιν καὶ φιλικῶν προτροπῶν, ἔφθασαν μέχρι τεσσαράκοντα χιλιάδας ἑτησίως καλύπτοντα τὰ τρέχοντα ἔξοδα τοῦ γραφείου, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον δὲν ἔθιγετο τὸ διὰ τοὺς πτωχοὺς Θρακῆς συλλεγόμενον ποσόν. Τελευταίως, ἐλάχιστοι εὐτυχῶς εὔποροι δωρηταί, ἐν γνώσει τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, προσφασίζόμενοι οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἐδυστρόπουν καὶ ἠρνοῦντο πολλὰκις τὴν καταβολὴν τῆς ἑτησίας συνδρομῆς των. Εὐτυχῶς ἡ ἐπιτυχία ἐξευρέσεως νέων δωρητῶν πρὸς ἀντικατάστασιν καὶ ἄλλων οἵτινες ἠῤῥησαν καὶ μέχρι τοῦ διπλασίου τὰς ἑτησίας χορηγίας των, ἐκάλυψε τὰ οὕτω δημιουργούμενα κενά.

Κατὰ τὴν ἐφετεινῇ Γενικῇ Συνέλευσιν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀνακοινώσωμεν ὅτι ἐπετεύχθη νὰ ἐξευρεθῇ Εὐεργέτης, ὅστις καλυπτόμενος αὐστηρῶς ὑπὸ ἀνωνυμίας, ἐχορήγησε μέσον τοῦ Προέδρου μας κ. Μανουηλίδου τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 25.000 ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου ἐ.ἔ., ὅπερ κατετέθη εἰς τὸν τρεχούμενον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τὸν ἀνώνυμον τοῦτον Θρακῆα χορηγητὴν ὅστις ἐνήργησε κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπεστείλαμεν τὴν κατωτέρω εὐχαριστήριον ἐπιστολήν:

«Ἄγαπητὲ συμπατριώτα,

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἐγένοντο μεταξὺ τοῦ Προέδρου ἡμῶν κ. Μανουηλίδου καὶ ὑμῶν, ἐπανειλημμέναι συνομιλίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξεφράσατε τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἱκανοποίησίν σας διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Σωματείου μας συντελούμενα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πτωχῶν Θρακῶν, τῶν δύο παραμεθωρίων περιοχῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης. Ἐξεδηλώσατε τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν σας διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ἐκδοτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔτυχε γενικῆς ἀναγνωρίσεως καὶ πολλῶν δημοσιεύσεων, ὡς καὶ ἰδιαίτερον ἐπαίνων, ἐβραβεύθη δὲ δις παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἠρωτήσατε ἐὰν εὔποροι Θρακῆες συνεισέφεραν ἀναλόγως τῶν περιουσιῶν τῶν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τούτου καὶ σᾶς ἐνεχειρίσαμεν πίνακα ὑπερδεκαπέντε τοιαύτης οἰκονομικῆς ἀνωτερότητος Θρακῶν ἐγκατεστημένων εἰς Ἀθήνας καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα. Εὐρήκατε ὅτι τὸ καταβαλλόμενον ποσὸν ὀλίγων τινῶν ἐξ αὐτῶν δι' ἑτησίων συνδρομῶν ἦτο ὄχι μόνον ἀνεπαρκές ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν δυσχέριαν κατεβάλλετο, τελευταίως δὲ ὑπῆρξαν συμπατριῶται, οἵτινες ἐκαθυστέρουν ἢ ἠρνοῦντο τὴν συνδρομὴν των. Μᾶς ὑπεσχέθητε ἔκτοτε ὅτι θὰ ἔλθητε ἀρωγὸς ἐργασίας, ἥτις τιμᾷ ὄχι μόνον τοὺς συμπολίτας, ἀλλὰ καὶ τὸ Θρακικὸν ὄνομα. Τὴν τοιαύτην πρόθεσίν σας ἐπραγματοποιήσατε καὶ ἐμετρήσατε σήμερον εἰς τὸν ἡμέτερον Πρόεδρον δραχ. 25.000, ὡς ἡ συνημμένη ἀντίστοιχος ταμειακὴ ἡμᾶς ἀπόδειξις.

Τὴν πραγματοποιήσιν τῆς τοιαύτης φιλοπατρῆδος καὶ φιλοσῆμου χειρονομίας σας ὁ Πρόεδρος ἀνεκοίνωσε κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τοῦ 24μηνιοῦς Δ. Συμβουλίου, ἐγένετο δὲ αὕτη μετ' ἐπαίνων ἀποδεκτὴ παρὰ τῆς ὀλομελείας

τῶν παρισταμένων Συμβούλων. Τὸ θέμα θὰ ἀχθῆ καὶ ἐνώπιον τῆς πρώτης Γενικῆς Συνελεύσεως, ἵνα καὶ αὕτη λάβῃ ἀπόφασιν ὀνομασίας σας ὡς Εὐεργέτου τοῦ Σωματείου, καίτοι μᾶς εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδεμίαν ἀξίωσιν προεβάλατε. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν παράκλησίν σας ὅπως τηρηθῆ αὐστηρῶς ἡ ἀνωμμία σας καὶ ὅτι οἱ ὄροι τῆς τοιαύτης δωρεᾶς σας συνίστανται κυρίως εἰς τὸ νὰ παραδειγματισθοῦν καὶ φιλοτιμηθοῦν καὶ ἄλλοι ἀξιότιμοι συμπολίται Θράκες, μὲ πολὺ ἀνώτερα οἰκονομικὰ μέσα, τοῦτο δὲ εἴμεθα θέβαιοι ὅτι θὰ συντελέσῃ ἵνα συνεχίσῃτε ὅμοιον ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐπὶ τούτοις, ἐκφράζοντες εὐγνώμονας εὐχαριστίας, διατελοῦμεν μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως.

Ὁ Πρόεδρος
Φ. Μανουηλίδης

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Π. Τσατάλας

Ὁ Ταμίας
Ν. Παγιωτέλης

Η) ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ Δ)ΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ Δ)ΣΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ :

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑπὸ κρίσιν διετίας ἡ πενταμελής Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ συνήρχετο κανονικῶς κατὰ μῆνα, ἀποτελουμένη δὲ ἐκ τῶν κ.κ. Φ. Μανουηλίδου, Προέδρου, Γ. Γεωργιάδου, Ἀναπλ. Προέδρου, Π. Τσατάλα, Γεν. Γραμματέως, Α. Γεναδίου, Ἀναπλ. Γεν. Γραμματέως καὶ Ν. Παγιωτέλη, Ταμίου, ἐπελαμβάνετο ἐν ἀπολύτῳ συνεργασίᾳ τοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τῆς ἐγκρίσεως ὄλων τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τὸ Σωματεῖον, σύμφωνα μὲ τὰ τηρούμενα ἐνυπόγραφα Πρακτικά. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ 24μηνος Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐνεφάνισαν καὶ πάλιν τὴν γνωστὴν καθυστέρησιν, τρεῖς δὲ τοιαῦται συνεδριάσεις καὶ μία ματαιωθεῖσα ἐπραγματοποιήθησαν κατόπιν πολλοῦ κόπου.

Ἐπίσης καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ συμπλήρωσις ἢ τροπολογία ὠρισμένων άρθρων τοῦ ἐπὶ 40ετίαν ἰσχύοντος Καταστατικοῦ ἔχει δὲ γίνεαι παρὰ τοῦ γραφείου ἡ σχετικὴ προεργασία, ἥτις καὶ θὰ τεθῆ ὑπ' ὄψιν τῶν νομικῶν μελῶν καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ μελῶν τοῦ Δ)κοῦ Συμβουλίου θὰ κληθῆ νέα Γενικὴ Συνέλευσις καὶ θὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀπαραιτήτων τροπολογιῶν.

Θ) ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ :

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς διετίας 1965 καὶ 1966 σύμφωνα μὲ τὰς καταχωρήσεις τοῦ Ταμείου καὶ τῶν Πρακτικῶν, ὡς καὶ τὸν διενεργηθέντα ἔλεγχον, ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἀναγκωσθησόμενον Ἴσολογισμόν καὶ τὴν Ἐκθεσιν Ἐλέγχου τῆς Τριμηνῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ δαπάνη τῶν ἐκδοθέντων 39ου καὶ 40οῦ Τόμων ἐκ δοχ. 73.230 ἐκαλύφθη ἀπὸ γενικὰς εἰσπράξεις Ἐπιτροπῆς, Τραπεζῶν, Ὁργανισμῶν κλπ. Ἡ

ἀνατίπωσις τῶν ἐλλειπόντων Τόμων, τοῦ ἡμίσεος περίπου τῆς σειρᾶς τῶν «Θρακικῶν» ἐκάλυψε ποσὸν δρχ. 320.500 ἔχει ἰδὲ προγραμματισθῆ ποσὸν δρχ. 75.000 περίπου διὰ τοὺς 41ον καὶ 42ον Τόμους.

3) Τὸ Ταμεῖον εἰς μετρητὰ ἐμφανίζει πιστωτικὸν ὑπόλοιπον ἐκ δρχ. 3.103,80, ὅπερ μεταφέρεται εἰς τὴν νέαν χρῆσιν.

4) Ἐπίσης ὑφίσταται παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ Ἑλλάδος λ)σμός ὄψεως ὑπ' ἀριθ. 480194 παρουσιάζων τὴν 28.2.67 ὑπόλοιπον δρχ. 197.253,40, καθὼς καὶ ἔξ προθεσμιακαὶ καταθέσεις (ὁμολογίαι) μὲ σύνολον ποσοῦ δρχ. 525.700.

Ἡ εἰς μετρητὰ περιουσία τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὴν 28.2.67 ἀνήρχετο εἰς δρχ. 722.953,40, ἐνῶ ἡ τοῦ προηγουμένου Ἰσολογισμοῦ ἦτο δρχ. 566.922,50 καὶ ὡς ἐκ τούτου προκύπτει αὔξεις τῆς περιουσίας τοῦ Σωματείου κατὰ δρχ. 156.030,90.

6) Ἐὰν εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν δρχ. 722.953,40 προστεθῆ καὶ ἡ ἀξία τῶν ὑπαρχόντων Τόμων «Θρακικῶν» κατ' ἐκτίμησιν ἐκ δρχ. 600.000 ἡ καθαρὰ περιουσία τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὴν 28.2.1967 ἀνήρχετο εἰς δρχ. 1.326.057,20 ἐν ὄλφ.

7) Αἱ δαπάναι, ἧτοι ἠϋξημένων ἐνοικίων, μισθῶν, τηλεφωνικῶν, ταχυδρομικῶν, δωρεῶν κλπ. γενικῶν ἐξόδων καὶ διαφόρων ἐκτάκτων σχετικῶν μὲ τὸ εἰσπρακτικὸν ἔργον, ἀνέρχονται εἰς δρχ. 181.304,70 ἐνῶ τῆς προηγ. χρήσεως ἦσαν δρχ. 126.399,10. Ἡ διαφορὰ ὡς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Ἐκθεσιν Ἐλέγχου προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι αἱ πραγματοποιηθεῖσαι εἰσπράξεις εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτεραι τῶν τῆς προηγουμένης χρήσεως.

Γενομένης καταμετρήσεως τῶν εἰς τὸ γραφεῖον ὑπαρχόντων βιβλίων τοῦ Συγγράμματος «Θρακικά» οὗτοι ἀνέρχονται εἰς 6.605 Τόμους εἰς οὓς θὰ προστεθοῦν καὶ ἕτεροι 500 τοῦ 42ου. (Κατὰ τὴν καταμέτρησιν τοῦ 1963 ὑπῆρχον 3.700 Τόμοι). Διὰ τῆς ταξιθετήσεως τῶν βιβλίων εἰς τὰ ράφια καὶ τῆς τηρήσεως βιβλίου ἀποθήκης καθίσταται εὐχερέστερος ὁ ἔλεγχος καὶ γίνεται ἐμφανέστερον τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Ἡ ἀποθήκη βιβλίων θὰ ἐλαφρυνθῆ μὲ τὰς διανομὰς τῆς κατωτάτης παιδείας καὶ τὰς συνήθεις τοῦ 41ου Τόμου.

Προβλέψεις διὰ τὴν προσεχῆ διετίαν 1967 καὶ 1968 εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ γίνουσι ἀπὸ τοῦδε. Ἐπιπλέον κατὰ τοὺς ὑπολειπομένους τρεῖς μῆνας τοῦ 1967 καὶ ὁλόκληρον τὸ 1968 αἱ συνθῆκαι χορηγιῶν πρὸς τὸ Σωματεῖον μας νὰ λάβουσι τακτικὴν μορφήν, κατόπιν τῶν καταβαλλομένων φιλοτιμιῶν προσπαθειῶν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ μᾶς ἐπιτρέψουσι ὅπως μὴ παρέλθῃ ἄγονος ἡ προσεχῆς διετία συμπληρουμένη μὲ τὸ ἐλάχιστον ὑπόλοιπον τῆς παρούσης χρήσεως καθὼς καὶ μὲ σημαντικὸν ποσὸν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἄγαπητοὶ φίλοι,

Εἰς τὸ τέλος τῶν ἐκ τοῦ Ἰσολαγισμοῦ καὶ τῆς Ἐκθέσεως ἀνακοινώσεων, εἴθισται νὰ τερματίζωμεν μὲ ἐπιλόγον. Τὰ ἐπιτεύγματα ἐν τούτοις τῆς ἐλεγχομένης διαιτίας, μᾶς ἀπαλλάσσουν τοιαύτης ἀσκόπου ἐπαναλήψεως. Τρία εἶναι τὰ κύρια βασικά καὶ σημαντικὰ ἐπιτεύγματα τῆς διαιτίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

Διὰ τὰ τῆς ἐκδοτικῆς μορφῆς μᾶς ἀντιπροσωπεύει ἡ παλαίμαχος ἀνωτάτη τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων, ἐκπρόσωπος ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, διὰ τῆς παρὰ τὰ εἰωθότα δευτέρας πανηγυρικῆς βραβεύσεώς μας. Τῆς ὀφειλομένης χάριτος μετ' εὐχαριστιῶν. Εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς τοιαύτης ἐξαιρετικῆς εὐνοίας προέβημεν εἰς τὴν ἀνατύπωσιν τῶν ἐλλειπόντων Τόμων, τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν τῆς σειρᾶς τῶν «Θρακικῶν» πρὸς ἀρτίαν ἐμφάνισιν τοῦ σοβαροῦ Συγγράμματός μας.

Τὸ τρίτον ἐπιτεύγμα μας, μὲ κόπους καὶ πολυχρόνιον πείσιμονα παρακολούθησιν, ἀφορᾷ τὴν ἐξασφάλισιν σημαντικοῦ, πρωτοφανοῦς κονδυλίου, διὰ τὴν βράβεισιν ἑκατοντάδων πτωχῶν μαθητῶν τῶν παραμεθεορίων Νομῶν Ἐβριου καὶ Ξάνθης, τῆς κατωτάτης Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ ἐγκριθὲν ποσὸν οὔτε κατὰ φαντασίαν θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ, παρ' ὅλην τὴν καλὴν τῶν διαθέσιν, τὰ κατὰ χιλιάδας ὑφιστάμενα ὁμοιογενῆ πρὸς τὸ ἰδικόν μας Σωματεία. Διότι ὁμιλοῦμεν ὅλοι περὶ τῶν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς νεολαίας μας ἐλπίδων, ἀντὶ δὲ νὰ περιοριζώμεθα εἰς ἀκάρπους εὐχὰς διὰ τὴν θεραπείαν τῆς βαρείας νόσου, ἃς στρέψαμεν τὴν μέριμναν πρὸς τοὺς νέους, οἵτινες θὰ ἀρχίσουν τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου τῶν προγόνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μας ἱστορίας, ἵνα ἐξ αὐτῶν προσέλθῃ ἡ ποθομένη θεραπεία.

Τὰ τρία αὐτὰ θέματα τῆς διαιτοῦς ἀνοδικῆς πορείας εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐμφυχώσουν τὴν διάδοχον ἀνάδειξιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ νὰ ἀποδείξουν ὅτι οἱ Θραῖκες, μὲ τὴν χρηστὴν πατρογονικὴν κληρονομίαν καὶ τὰ πλεῖστα χαρίσματα τῆς φυλῆς τῶν, εἴτε μὲ τοὺς νέους, εἴτε μὲ τοὺς μεσήλικας, ὅταν ἀποβάλουν τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ μὲ πολλὴν καρποφόρον καὶ συνεχῆ ἐργασίαν, μὴ ἐγκαταλείψουν τὸν ὠραῖον θρακικὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλην, εἶναι ἱκανοὶ νὰ μεγαλοουργήσουν.

Ἄτυχῶς, τὸ πλεῖστον τῆς ὑψηλοῦ συγκλονίζουσι σήμερον ἀγεφύρωτα χάσματα ἀντιθέσεων καὶ προετοιμασίᾳ ἐξαπολύσεως πολέμου μὲ νέα φρονικὰ ὄπλα. Ἡ περιοχὴ τῆς μικρᾶς μας Ἑλλάδος εἶναι περικυκλωμένη ἀπὸ κράτη, τὰ ὅποια, μὲ δαπανηρὰς ἐργασίας, προσπαθοῦν νὰ παραιτηθῶσιν τοὺς σκοποὺς τῆς ἐθνικῆς στρατιωτικῆς μας ἐξορμήσεως. Ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκειται ἀπὸ ἐξαμήνου εἰς καλὴν κατάστασιν ἀπολύτου ἐλευθερίας καὶ λοιπῶν ἀγαθῶν. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ὁμαλότης αὕτη θὰ συνεχισθῇ. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως, καὶ ποιούμεθα ἐκκλήσιν πρὸς ὅλους τοὺς καλοὺς Ἕλληνας, καὶ ἰδίᾳ τοὺς συμπατριώ-

Τ Α Μ Ε Ι Ο Ν Θ Ρ Α
 'Απολογισμός διαχειρίσεως

Χ Ρ Ε Ω Σ Ε Ι Σ	Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'
'Υπόλοιπον Ταμείου την 31.1.65	Δρχ. 13.376,50
1) ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ('Από μέλη)	
'Από δωρεάς εις μνήμην	Δρχ. 16.300.—
'Από καθυστερουμένας συνδρομάς ά- πλών μελών 1964	» 1.320.—
'Από συνδρομάς άπλών μελών 1965 καί 1966	» 60.664.—
'Από καθυστερουμένας συνδρομάς δωρητών 1963 & 1964	» 3.000.—
'Από συνδρομάς δωρητών 1965 και 1966	» 61.659.—
'Από πωλήσεις «Θρακικών» εις ιδιώ- τας	» 800.— » 143.743.—
 	<hr style="width: 100%;"/>
2) ΚΙΝΗΣΙΣ Λ) ΣΜΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ	
'Αναλήψεις από Τράπεζαν (λογιστι- κή κίνησις)	» 1.956.904.—
'Από εισπράξεις 'Υπουργείων, Τρα- πεζών και διαφόρων 'Οργανισμών 1965 και 1966 έναντι «Θρακι- κών»	» 974.258,40
'Από τόκους προθ)κών καταθέσεων και λ)σιμών όψεως	» 73.524.— » 1.047.782,40
	<hr style="width: 100%;"/>
	» 3.161.805,90
	» 3.161.805,90
	=====
Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'	
'Υπόλοιπον Ταμείου την 28.2.67	Δρχ. 3.103,80
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΠΑΡΑ ΤΗ Ε.Τ.Ε.	
Λ)σιμός όψεως άρ. 480194 (βιβλ.)	Δρχ. 197.253,40
Προθεσμιακαί (ώς κατάστασις)	» 525.700.— » 722.953,40
	<hr style="width: 100%;"/>
'Αξία βιβλίων κατ' έκτίμησιν	» 600.000.—
Καθαρά περιουσία Θρ. Κέντρου	» 1.326.057,20
	=====

'Εν 'Αθήναις τῆ 28ῆ Φεβρουαρίου 1967

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Φ. Μανουηλίδης

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Π. Τσατάλας

ΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

χρήσεως 1965 και 1966

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

1) ΓΕΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ (ΠΛΗΡΩΜΑΙ)

Ένοίκια γραφείου και κοινόχρηστα ως αποδείξεις	Δρχ.	52.407.—	
Μισθοί Εκτάκτου βοηθού υπαλλήλου, ως αποδείξεις	»	58.000.—	
Δωρεά εις μνήμην, ως αποδ.	»	2.500.—	
Τηλέφωνον εις ΟΤΕ, ως αποδ.	»	6.557,10	
Γενικά Έξοδα, ήτοι τυπογραφικά, ταχυδρομικά, τηλεγραφικά, μετα- φορικά, εισπρακτικά, ασφάλι- στρα, γραφική ύλη, καθάρισμα γραφείου, ως αποδείξεις και ι- διαίτ. αναλυτικόν βιβλίον	Δρχ.	32.752,10	
Διάφορα Έκτακτα Έξοδα σχετικώς με τò εισπρακτ. Έργον	»	17.189.—	» 49.941,10

2) ΕΞΟΔΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

» 11.899,50

3) ΤΟΜΕΥΣ ΕΤΠΟΙ·ΙΑΣ & ΕΚ- ΔΟΤΙΚΟΣ

Προικυοτήσεις 47 νεανίδων εκ Θράκης (δικαιολ. και αποδ.)	»	235.000.—	
Βραβεύσεις 48 τελειοφοίτων Λυ- κείων Θράκης (δικ. & αποδ.)	»	86.000.—	
Διάφ. Έκτακτοι φιλανθρ. ένισχύσεις συστάσει Μητροπολιτών, εις Δή- μους, ιδιώτας κλπ. (ιδικ. και απο- δείξεις	»	124.500.—	
Άνατύπωσης 18 έλλειπόντων Τόμων «Θρακικών» (δικ. & αποδ.)	»	320.500.—	
Έκτύπωσης 39ου και 40ού Τόμων (39ος δρχ. 36.880, 40ός δρχ. 36.350 (δικαιολ. και αποδ.)	»	73.230.—	» 839.230.—

4) ΚΙΝΗΣΙΣ Α) ΣΜΩΝ ΕΘΝΙ- ΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Πιστωτική λογιστική κίνησης	»	2.138.167,40	
	»	3.158.702,10	
Υπόλοιπον Ταμείου την 28.2.67	»	3.103,80	
	»	3.161.805,90	

====

Ο ΤΑΜΙΑΣ
Ν. Παργιατέλης

Η ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Χ. Μεξιλόπουλος
Δ. Διαμαντόπουλος Π. Νικολαΐδης

τας μας Θράκας, όπως βοηθήσωμεν και ημεῖς, κατὰ τὰς δυνάμεις μας, εἰς τὴν καταβαλλομένην προσπάθειαν, χωρὶς ἀντιγναωμίας. Δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα προσκεκολλημένοι καὶ νὰ ἐπηρεαζώμεθα ἀπὸ ἀτομικὰς ἐπιτυχίας καὶ καταστάσεις. Ἐὰν αἱ περιοχοὶ καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη ἐπείγουσα ριζικὴ λιτότης ἐπιτύχουν τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς πατρίδος, τοῦτο θὰ εἶναι πρὸς ὄφελος ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ διάδοχοι τῶν νέων ἐκλογῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, οἵτινες θὰ ἔχουν διαθέσιν πρὸς ἐργασίαν, θὰ εὔρουν παγίως ἐστρωμένον καὶ πρόσφορον ἔδαφος μὲ πλουσίαν κληρονομίαν, ἵνα, βαδίζοντες ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς μέχρι σήμερον σταδιοδρομίας τοῦ Σωματείου, μὴ ὑστερήσουν εἰς ἀνυψωτικὰς ἐπιτυχίας.

Ἐχομεν καθαρὰν τὴν ἰσνείδησιν καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς, διότι προσεθέσαμεν καὶ ημεῖς κατὰ μέχρι σήμερον εἰς ἐνίσχυσιν τῶν πτωχῶν τῆς πατρίδος, παραλλήλως πρὸς τὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν αὐταθυσίαν τῶν τέκνων τῆς διὰ τὴν παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐημερίας καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς αἴγλης, τῆς αἰωνίας καὶ ἐνδόξου Ἑλλάδος. (Παρισταταμένα χειροκροτήματα).

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 15ην Μαρτίου 1967 οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι: 1) Χριστόδουλος Μεξιλόπουλος, 2) Δημήτριος Διαμαντόπουλος καὶ 3) Πέτρος Νικολαΐδης, ἀποτελοῦντες τὴν Τριμελῆ Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἥτις ἐξέλεγε νομίμως κατὰ πῆν λαβοῦσαν χώραν τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1965 Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Σωματείου, προσέθημεν, συμφώνως τῷ Καταστατικῷ εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τηρουμένων βιβλίων, καθ' ὑπόδειξιν καὶ ἔγκρισιν τοῦ Ταμίου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τῶν ἐτῶν 1965 καὶ 1966 ἕξ οὗ προέκυψαν τὰ ἑξῆς:

Ἐχρησιμοποιήθησαν διπλότυπα συνδρομῶν ἀπλῶν μελῶν ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 862 μέχρι τοῦ ἀριθ. 1033 συμπεριλαμβανομένου. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διπλοτύπων ἀποδείξεων εἰσεπράχθησαν δραχ. 61.984 ἀφορῶσαι ἰσνδρομὰς τῶν ἐτῶν 1964, 1965 καὶ 1966. Παραμένει ἀνείσπρακτον ποσὸν δραχ. 2.520 ἀντίτιμον 42 ἀποδείξεων ἐκδοθεισῶν διὰ συνδρομὰς τοῦ 1966 τῶν Τοπικῶν Ἐπαρχικῶν Ἐπιτροπῶν Σουφλίου, Σαμοθράκης καὶ Φερρῶν, αἵτινες δὲν ἠκυρώθησαν, θέλει δὲ ἐπιδιαχωθῆ ἡ εἰσπραξις των.

Ἐχρησιμοποιήθησαν ὡσαύτως διπλότυπα δωρητῶν - μελῶν ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 476 μέχρι καὶ τοῦ ἀριθ. 606 συμπεριλαμβανομένου, εἰσεπράχθη δὲ ἐκ συνδρομῶν δωρητῶν μελῶν τῶν ἐτῶν 1963, 1964, 1965 καὶ 1966, τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 64.659.

Είσεπραχθη επίσης από διαφόρους δωρεάς εις μνήμην τεθνεώτων τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 16.300.

Παραβαλόντες τὰ ποσὰ τῶν διπλοτύπων μὲ τὰ ἐν τῷ Ταμείῳ καταχωρηθέντα, παρατηροῦμεν ὅτι ἅπαντα ἔχουσι συμπεριληφθῆ εἰς τὴν οἰκείαν στήλην εἰσπράξεων, ὡς ἐπίσης καὶ πᾶσαι αἱ γενόμεναι πληρωμαὶ ἔχουσι πλήρη δικαιολογητικά.

Συνκεντρώθη ἔξ ἄλλου ἀπὸ διαφόρους εἰσφορὰς καὶ πωλήσεις «Θρακικῶν» εἰς Ἱπουργεῖα, Τραπεζάς, Ὁργανισμοὺς, ἰδιώτας κλπ., τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 975.058,40, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τόκους προθεσμιακῶν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος καταθέσεων καὶ ἠ)σιμῶν ὄψεως, πὸ ποσὸν τῶν δραχ. 73.524.

Αἱ δαπάναι ὡς γενικὰ ἔξοδα ἰσχύουσιν συνολικῶς εἰς δραχ. 1.020.534,70 ἀναλυόμεναι ὡς ἀκολούθως: Ἐνοίκια γραφείου (Σταδίου 38) Δραχ. 52.407, μισθοὶ ἐκτάκτου βοηθοῦ ὑπαλλήλου δραχ. 58.000, διάφοροι φιλανθρωπικαὶ δωρεαὶ εἰς μνήμην δραχ. 2.500, πηλέφωνον εἰς Ο.Τ.Ε. δραχ. 6.557,10, γενικὰ ἔξοδα ἦτοι: τυπογραφικά, ταχυδρομικά, τηλεγραφικά, μεταφορικά, εἰσπρακτικά, ἀσφάλιστρα ἐπίπλων καὶ βιβλίων, γραφικὴ ὕλη, καθάρισμα γραφείου κλπ. δραχ. 32.752,10, διάφορα ἔκτακτα ἔξοδα σχετικῶς μὲ τὸ εἰσπρακτικὸν ἔργον δραχ. 17.189, ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ράφια, μεταφορικά κλπ.) δραχ. 49.941,10. Προικοδοτήσεις 47 πτωχῶν νεανίδων ἐκ Θράκης δραχ. 235.000, βραβεύσεις 48 τελειοφοίτων Λυκείων τῆς Θράκης δραχ. 86.000, διάφοροι ἔκτακτοι φιλανθρωπικαὶ ἐνισχύσεις συστάσει Μητροπολιτῶν εἰς Σωματεῖα, Δήμους, ἰδιώτας κλπ. δραχ. 124.500, ἀνατύπωσης 18 ἐλλειπόντων Τόμων ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν «Θρακικῶν» δραχ. 320.500, ἐκτύπωσης 39ου καὶ 40οῦ Τόμων δραχ. 73.230.

Τὸ ὑπόλοιπον Ταμείου μετρητῶν ἀνέρχεται εἰς δραχ. 3.103,80 μεταφέρεται δὲ εἰς τὴν νέαν χρῆσιν.

Ἡ κίνησις ἔξ ἄλλου τῶν καταθέσεων τοῦ Σωματείου παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ Ἑλλάδος παρουσιάζεται ὡς κατωτέρω:

1)	Ἰπ' ἀριθ.	170024)831087)70	λήξ.	6.	7.67	Δραχ.	50.000.—
2)	»	»	»	4.	9.67	»	125.000.—
3)	»	»	»	3.	10.67	»	100.700.—
4)	»	»	»	2.	11.67	»	300.000.—
						»	100.000.—
5)	»	»	»	5.	11.67	»	50.000.—
6)	»	»	»	16.	2.68	»	100.000.—
	»	»	»			»	197.253,40
						»	722.953,40

=====

Αἱ καταθέσεις αὗται ἐκ δραχ. 722.953,40, μετὰ τοῦ ὑπολοίπου μετρητῶν

δρχ. 3.103,80, καθώς και με την αξίαν τῶν ὑπαρχόντων Τόμων «Θρακικῶν» κατ' ἐκτίμησιν ἐκ δρχ. 600.000, ἀνέρχονται εἰς ποσὸν δρχ. 1.326.057,20, ὅπερ εἶναι ἡ καθαρὰ περιουσία τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

Λέον νὰ ἀναφερθῆ ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὰς πραγματοποιηθείσας προικοδοτήσεις, θραβεύσεις καὶ διαφόρους ἄλλας φιλανθρωπικὰς ἐνισχύσεις ὑπάρχον ἰδιαιτέροι δνομαστικοὶ φάκελοι μετὰ πλήρων δικαιολογητικῶν καὶ στοιχείων, ὡς καὶ ἀποδείξεις τῶν χορηγηθέντων ποσῶν εὐποιίας, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐνυπόγραφα πρακτικὰ τῶν κατὰ τόπους Ἐπαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ληξιαρχικαὶ πράξεις γάμων καὶ πρακτικὰ Λυκειαρχῶν καὶ Καθηγητικῶν Συλλόγων, οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δυνατὸς ὁ πολλαπλοῦς ἔλεγχος τῶν διατεθέντων ποσῶν.

Πρέπει ἐπίσης νὰ λεχθῆ ὅτι τὰ γενικὰ ἔξιαδα, δεδομένου ὅτι αἱ πραγματοποιηθεῖσαι εἰσπράξεις καὶ διαθέσεις εἶναι τριπλάσιαι ἰσχεδὸν τῶν τῆς προηγουμένης χρήσεως θὰ ἦσαν, ὡς εἶναι φυσικόν, κατὰ πολὺ μεγαλύτερα, ἐὰν κατελογίζοντο καὶ ὅλα τὰ παρὰ τοῦ Προέδρου διατιθέμενα ἰδιαιτέρως ποσά, διὰ καθημερινὴν χρῆσιν τοῦ τηλεφώνου τῆς οἰκίας του, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ φιλοξενίας Ἐισηγητῶν ἢ ἄλλων ἐκ τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ ἐν Ἀθήναις προσώπων, καθὼς καὶ μέρος ὀδοπορικῶν.

Προτοῦ κλείσωμεν τὴν παροῦσαν Ἐπιθεσίαν μας θεωροῦμεν ὀρθὸν νὰ ἐξάραμεν τὰ πρωτοφανῆ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα τῶν αὐξηθέντων εἰς τὸ τριπλάσιον εἰσπράξεων καὶ διαθέσεων τῆς ἐφ' ἑαυτῆς διετοῦς ἐλεγχομένης περιόδου, νὰ συγχαρῶμεν δὲ τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν τοῦ Σωματείου καὶ ἰδιαιτέρως τὸν Πρόεδρον κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, ἀσχολούμενον καθημερινῶς διὰ τὰς παρὰ τῶν Ἵνστιτούτων καὶ ἄλλων κονδυλίων εἰσπράξεις, αἰτίνας διατίθενται εἰς τόσον ὥραϊα ἀνθρωπιστικὰ ἔργα ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούντων Θρακῶν τῶν παραμεθοριῶν περιοχῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Μαρτίου 1967

Ἡ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Χρ. Μεξιλόπουλος, Δημ. Διαμαντόπουλος, Π. Νικολαΐδης

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Λογοδοσίας, τοῦ Ἴσολογισμοῦ καὶ πῆς Ἐπιθέσεως Ἐλέγχου, ὁ Πρόεδρος λέγει τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἀπευθίνω θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς πάντας τοὺς προσελθόντας κατὰ τὴν ἰσημερινὴν Συνέλευσιν — τακτικὰ μέλη, δωρητὰς, ἀκροατὰς καὶ κωλυθέντας νὰ παραστοῦν.

2) Καλῶς τοὺς παρευρισταμένους, σύμφωνα μετὰ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, νὰ υποβάλουν τὰς τυχόν παρατηρήσεις των ἐπὶ πᾶν πεπραγμένων, καθὼς καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ λάβουν τὸν λόγον.

Πρώτος ζητεί τὸν λόγον ὁ κ. Πεννάδιος Ἀρίστωπος, Εἰσηγητῆς ποικίης Ἐπιτροπῆς Ἑάνθης, ὅστις λέγει:

«Σεβαστὲ καὶ ἀγαπητὲ Κε Πρόεδρε,

Ἦλθα εἰδικῶς ἀπὸ τὴν Ἑάνθην μὲ τὸν συνεργάτην μου κ. Ἰωαννίδην διὰ νὰ παριστώ κατὰ τὴν σημερινὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, εἶμαι δὲ ἰδιαιτέρως εὐτυχῆς διότι εὐρίσκομαι μετὰξὺ ὑμῶν. Μεταφέρω θερμὸν χαριετισμὸν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Θράκη. Εὐχόμεαι καὶ ἡ Κύπρος, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη νὰ ἀποτελέσουν καὶ πάλιν τμήματα τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος. Χάρις εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀναθερμαίνεται ὁ δεσμός τῶν συμπατριωτῶν μὲ τὴν Θράκην, ἡ ὁποία εἶχεν ἀνέκαθεν τὸ προνόμιον καὶ τὸ προβάδιμα εἰς ὅλους τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑθνικοῦ. Οἱ Θραῖκες ὑπῆρξαν ἀκαμπτοὶ καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ἐντόνως υπερήφανοι διότι εἴμεθα Θραῖκες πρόμαχοι τῶν ἀκριτικῶν μας περιοχῶν. Θὰ πολεμήσομε ξανὰ ἂν χρειασθῆ καὶ δὲν θὰ προσκυνήσωμεν. Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ κομμουνισμὸς ὑπονομεύει τὸ Κράτος, διὰ τοῦτο καὶ οἱ Θραῖκες τῶν παραμεθωρίων περιοχῶν αισθάνονται ἐλεύθεροι διότι τὰ μέχρι τοῦδε κόμματα εἶχον παρεκκλίνει τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ἀπευθύνω εὐχαριστίας ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἐδεργετουμένων διότι ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς συμπαρίστασθε. Κανένα Σωματεῖον δὲν ἐφρόντισε μέχρι σήμερον διὰ τὴν ἐγκαταλελειμμένην Θράκην, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν πάλιν μας Ἑάνθην μετὰ τῆς περιοχῆς πης. Διὰ τὴν Θράκην, τὸ διαμάντι αὐτὸ τῆς Ἑλλάδος. Μόνον τὸ Θρακικὸν Κέντρον δίδει καὶ ἀνταποκρίνεται πάντοτε εἰς πᾶς πατριωτικὰς του ὑποχρεώσεις. Πολύτιμα ἐπίσης στοιχεῖα μᾶς παρέχει τὸ ἔθνικὸν πλέον Σύγγραμμα τὰ «Θρακικά», τὸ ὁποῖον διοχετεύεται εἰς τὰ πλέον ἀπομεμακρωσμένα σημεῖα τῶν ἀκριτικῶν χωρίων. Ἡ ἀγαθοποιὸς δρασίς τοῦ Σωματείου ἐπεκτείνεται εἰς πάμπολλα ἔργα εὐποιίας διὰ διαθήσεως τερραστῶν ποσῶν. Ἐχομεν προικοδοτήσῃ ἀνάμεσα σὲ χίλιες περιπτώσεις καὶ ἓνα ζεύγος κωφολάλων τὸ ὁποῖον μᾶς εὐγνωμονεῖ ἕσασί. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας αὐτὴν ἔχομεν τὴν συμπαράστασιν καὶ κατανόησιν πῶν Τοπικῶν μας Ἀρχῶν, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως τὸ Θρακικὸν Κέντρον βραβεύει τὴν ἀρετὴν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἦθος. Τὰ ἔργα εὐποιίας του ἐπεκτείνονται πανταχόθεν, ἔρχεται δὲ τακτικὰ ἀρωγὸν εἰς τὸ Γηροκομεῖον, εἰς τὸν Σύλλογον Ὑποτροφιαῶν, εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον καὶ εἰς πλείστας ἄλλας περιπτώσεις.

Ἀπευθύνω εὐχαριστίας εἰς ὅλους διὰ τὸ ἐνδιακέρρον ὑπὲρ τῶν πασχῶν. Μεγίστην ἀπήχησιν εἶχεν ἡ πρωτοβουλία τοῦ Σεβαστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ Προέδρου κ. Μανουηλίδη ὅπως βραβεύσῃ καὶ τοὺς μαθητὰς πῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐγένετο δὲ ὅλη ἡ σχετικὴ προεργασία, κατόπιν καὶ τοῦ ἀποσταλέντος ἐγγράφου τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Παιδείας πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς πῶν Νομῶν Ἑάνθης καὶ Ἑβρου, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ διευκολύνουν τὸ ἐν λόγῳ ἔργον. Εἴμεθα

βέβαιον ὅτι καὶ ἡ νέα αὐτῆ πατριωτικῆ χειρονομία θὰ προσθέσῃ νέαν φήμην θὰ δοθῆ δὲ χαρὰ εἰς τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδιὰ καὶ προώθησις διὰ τὰ γράμματα. Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν καὶ ἰδιαίτερος ὑμᾶς, ἀγαπητὲ κ. Πρόεδρε, καὶ εὐχομαι ὑγίαν καὶ χαράν».

Θωμᾶς Παπαδόπουλος, Μέλος τοῦ 24μελοῦς Δ. Συμβουλίου:

«Μὲ μεγάλην ἱκανοποίησιν παρακολουθήσαμεν τὴν Λογοδοσίαν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων 1965 καὶ 1966, καθὼς καὶ τὸν Ἰσολογισμόν μετὰ τῆς Ἐκθέσεως Ἐλέγχου. Παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου εἶναι ἀνθηροτάτη, τὸ δὲ Σωματεῖον ἀσχολεῖται μὲ ἰσοβαρώτατα ἐθνικὰ θέματα. Οἱ 42 Τόμοι τοῦ Συγγράμματος «Θρακικὰ» καλύπτουν ἓνα τεράστιον ὄγκον ἐργασίας. Εὐχομαι δύναμιν εἰς τὸν κ. Πρόεδρον πρὸς συνέχισιν τῆς καρποφόρου αὐτῆς δράσεως».

Ὁ κ. Δημ. Λουῖζος, Ἐπίτιμον Μέλος:

«Μοῦ ἐνθυμίζουσι ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν τὰ λόγια τοῦ Ξενοφάντος: «Ἐξόρησις πρὸς τὴν ἀρετὴν». Καὶ εἶναι πραγματικὰ μεγάλη ἡ ἐργασία αὐτῆ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ τοῦ Προέδρου του κ. Μανουηλίδη. Πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν διετέθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ δίδονται δι' ἔργα φιλανθρωπίας καὶ οἱ 42 Τόμοι τῶν «Θρακικῶν» μαρτυροῦν ἐργασίαν ἀπέραντον, κοπιώδη καὶ πολύμορφον. Τὸ μήνυμα τοῦ κ. Γενναδίου καὶ αἱ εὐχαί του νὰ γυρίσωμε πίσω στὴν πατρίδα μὲ γεμίσει αισιοδοξία. Δὲν ξεχνῶ τὰ λόγια τοῦ μακαρίτου Σαραντῆ: «Ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῶν Ἑβραίων ἦτο νὰ στήσουν τὴν ἐστίαν των (τζάκι) στὴν Παλαιστίνην». Καὶ ἦρθαν πραγματικὰ ἡμέρες ποὺ τὸ ἐπέτυχον. Μὲ συγκινεῖ ἡ εὐποιΐα τοῦ Σωματείου μας ποὺ προικίζει πτωχὰ καὶ ἠθικὰ κοπέλλες οἱ ὁποῖες τελοῦν τοὺς γάμους των καὶ βραβεύει πτωχὰ παιδιὰ. Ὅλοι δουλέψαμε στὸ Θρακικὸ Κέντρον, οἱ προσπαθεῖς μας ὅμως δὲν ἀξίζουσι τίποτε μπροστὰ σὲ ὅσα προσφέρει ὁ ἀκατάβλητος Πρόεδρος κ. Μανουηλίδης. Τὸν συγχαίρω διότι εἶναι πολύτιμος. Εἶναι ὁ ἡγήτωρ, ὁ ἰδρυτὴς καὶ συνεχιστὴς τοῦ ὄρατου αὐτοῦ ἔργου. Εὐχομαι στὸν κ. Μανουηλίδη νὰ ζήσῃ χρόνια πολλὰ εὐτυχισμένα. Χαιρετῶ τὸν κ. Πρόεδρο, εὐχαριστῶ τὸν κ. Γεννάδιο γιὰ τὸ αισιόδοξο μήνυμά του, ὅπως καὶ ὄλους ποὺ βρίσκονται σήμερα μαζί μας καὶ εὐχομαι ὑγεία καὶ χαρά».

Ὁ κ. Δημ. Ζησόπουλος, μέλος τοῦ 24μελοῦς Δ. Συμβουλίου:

«Δὲν θὰ σᾶς πῶ πολλὰ λόγια. Ἔχω προσωπικὴν παλαιὰν γνωριμίαν μὲ τὸν Πρόεδρό μας κ. Μανουηλίδη, ὅστις μοῦ δίδει τὴν ἐπιτύπωσιν τοῦ Ἄτλαντος φέροντος ἐπὶ τῶν ὤμων του τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Τὸν παραηκολούθησα στὸ γραφεῖον τῆς ὁδοῦ Γ' Σεπτεμβρίου, ἀπὸ ἐκεῖ στὸ τῆς ὁδοῦ Βουλῆς ἀκλόνητος σὲ ἓνα γραφεῖο χωρὶς ἀσανσέρ καὶ θέρμανση. Τώρα ἐπὶ τέλους ὕστερα ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία, κατάρθρωσε τὸ Θρακικὸν Κέντρον νὰ στεγασθῇ σὲ ἓνα εὐπρό-

σωπο γραφείο της οδού Σταδίου. Πρέπει όλοι να υποστηρίξουμε την αλήθειαν και να την επαναλαμβάνωμεν. Ο κ. Μανουηλίδης επιτελεί ένα μέγα εθνικοκοινωνικόν έργον και δέν ζητά από τους Θράκας ειμή μόνον μίαν μικράν συμβολικήν συνδρομήν. Η ανθοῦσα κοινωνία τών Θρακῶν πρέπει να ένταχθῆ εἰς τὸ Θρακικόν Κέντρον, ὡσάκις δὲ καλούμεθα νὰ προσερχώμεθα και νὰ μὴ ξεφεύγωμεν. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα γενναῖοι ἀλλὰ μᾶς διακρίνει τὸ ἀνίκωρον. Ὅλα τὰ ὑφιστάμενα μέχρι σήμερον Σωματεῖα ἔπεσαν, τὸ Θρακικόν ἄμως Κέντρον συνεχίζει τὴν δράσιν του παρὰ πᾶς ἀντιξοότητος, μού ένθυμίζει δὲ ἀγγλικὸν σκάφος. Προξενεῖ ἐκπληξιν τὸ ὅτι μὲ τὸ μικρὸν και ἀπέριπτον τοῦτο Σωματεῖον και μὲ τὸ Σύγγραμμά του τὰ «Θρακικά», ἀσχολεῖται και ἡ ἔφημερίς «Ἐστία». Τὸ βραβεῖει τὸ ἀνώτατον πνευματικὸν ἴδρυμα τοῦ τόπου μας, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Μὲ συγκινεῖ ἡ εὐποιία και μὲ τιμᾶ διότι εἶμαι μέλος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Εὐχομαι μακροζωίαν εἰς τὸν Πρόεδρον ὅστις και ὡς πολιτικὸς ὑπῆρξε καλλιτέχνης. Τελευτῶν εὐχαριστῶ ὅλους ὑμᾶς και συνιατῶ νὰ ἀντικατοπτρισθῶμεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Μανουηλίδου, νὰ ἀναλάβωμεν τὴν σκυτάλην εἰς τὸν ὠραῖον ποῦτον ἀγῶνα. Καὶ πάλιν σᾶς εὐχαριστῶ».

Ἰπὸ τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω πνεῦμα ἀμίλησαν δι' ὀλίγων οἱ κ.κ. Θ. Μαζαράκης, μέλος τοῦ 24μελοῦς Δ)κοῦ Συμβουλίου και Βασ. Ἰωαννίδης ἐκ Ξάνθης, βοηθὸς τοῦ ἐκεῖ Εἰσηγητοῦ.

Ἰσαύτως ἀναγινώσκεται τὸ κάτωθι τηλεγράφημα τοῦ Εἰσηγητοῦ τῆς Τ.Ε. Διδυμοτείχου κ. Δημ. Μανάκα:

«ΛΟΚ 43 ΔΙΑΤΜΟΤΕΙΧΟΥ 752 27.31.1157

Θρακικὸν Κέντρον Σταδίου 38 — Ἀθήνας

ΧΑΙΡΕΤΙΖΩ ΠΑΡΟΝΤΑΣ ΣΥΝΕΛΕΤΣΙΝ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΘΡΑΚΑΣ
ΕΥΧΟΜΕΝΟΣ ΕΠΩΦΕΛΗ ΔΙΑ ΘΡΑΚΗΝ ΣΥΖΗΤΗΣΙΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΥΠΟ ΗΠΕΣΙΑΝ ΓΗΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΜΑΧΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΤΡΙΟΥ
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ.

Δ. ΜΑΝΑΚΑΣ»

Εἰς τὸ τέλος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ὁ Πρόεδρος κ. Φίλιππος Μανουηλίδης δηλώνει ὅτι ἡ ἀνοδικὴ πρόοδος τοῦ Σωματείου ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν συναδέλφων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου και τῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς.

Ἀναγγέλει μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι τὸ Θρακικὸν Κέντρον, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἔχει πολλὰς φροντίδας, δέν θὰ ἀνακόψῃ τὴν περαιτέρω πορείαν του, θὰ διαθέσῃ δὲ εἰς ἔργα εὐποιίας διὰ τὰ ἔτη 1967 και 1968 δρχ. 140.000 ἐξ εἰσπραχθέντων μέχρι σήμερον, δρχ. 60.000 ὑπόλ. προηγ. χρήσεως, καθὼς και δρχ. 100.000 ἀπὸ προθεσμιακῆν κατ'ἀθεσίην μας παρὰ τῆ Ε.Τ.Ε. ἐφ' ἅπαξ, ἣτοι ἐν ὅλῳ δρχ. 300.000 ἐκ τῶν

κεφαλαίων τοῦ Θ.Κ., λόγω τοῦ ὅτι τὸ Καταστατικὸν μας ἀπαγορεύει τὴν ἀγορὰν χρεωγράφων. Ἦδη ἔχουν δοθῆ ὀδηγίαι πρὸς τοὺς Ἐισηγητὰς πῶν Ἐπαρχιακῶν Τοπικῶν Ἐπιτροπῶν, ἵνα προβοῦν εἰς συγκέντρωσιν καὶ ἐπιλογὴν τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων, πρὸς διάθεσιν τῶν ἐν λόγω ποσῶν διὰ τὴν διετίαν 1967 καὶ 1968.

Ἐκ παραλλήλου ἀπὸ τὸ ἐξαισφαλισθὲν σημαντικὸν κονδύλιον διὰ τὰς βραβεύσεις μαθητῶν δημοτικῶν σχολείων πῶν χωρίων, ὡς εἰς τὴν Λογοδοσίαν ἀνεφέρθη, ἔχει ἤδη διαπεθῆ πᾶσιν δρχ. 120.000 ἐτοιμαζόμεθα δὲ νὰ ἀποστείλωμεν καὶ ἄλλα ποσά, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως γίνεται προσηκτικὴ ἐπιλογὴ ἵνα βραβεύωνται οἱ πραγματικῶς ἄξιοι μαθηταί.

Ἐν συνεχείᾳ καὶ σύμφωνα μὲ τὸ 5ον καὶ 6ον μέρος τῆς ἡμερησίας διατάξεως γίνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλογὴ δύο Τριμελῶν Ἐπιτροπῶν, ἧτοι τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπὶ πῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς Ἐξελεγκτικῆς, ἐκλέγονται δὲ παμψηφεί ὡς μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. Χ. Μεζιλόπουλος, Θ. Παπαδόπουλος καὶ Π. Νικολαΐδης, τῆς δὲ Ἐφορευτικῆς οἱ κ.κ. Ν. Παγιατέλης, Ε. Καραχαλίδης καὶ Α. Γιαννακάκης.

Ὁ Πρόεδρος μετὰ ταῦτα ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ χειροροτημάτων κηρύσσει τὴν λήξιν τῆς Συνελεύσεως.

Αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν 13 νέων Συμβούλων πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ 24μελοῦς Δ)κοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ 10 Ἀναπληρωματικῶν, διεξήχθησαν, σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικὸν τὴν 20ήν, 21ην, 22αν Νοεμβρίου 1967 ἐνώπιον τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐξελέγησαν δὲ οἱ κ.κ.:

1) Ἀλεξιάδης Φιλοποίμην	8) Μαζαράκης Θεόφιλος
2) Βλαχόπουλος Λεόντιος	9) Μπλαμούτσης Ἀθανάσιος
3) Γιαννακάκης Ἀντώνιος	10) Μυχαλάτσος Γεώργιος
4) Δάμπαισης Λεωνίδας	11) Οικονόμου Χριστόφορος
5) Διαμαντόπουλος Δημήτριος	12) Πολίτης Ἰωάννης
6) Καραχαλίδης Ἐλευθέριος	13) Τσατάλας Πάτροκλος
7) Λουΐζος Δημήτριος	

Ὅτινες ὁμοῦ μετὰ τῶν παραιμενόντων Συμβούλων κ.κ.:

1) Ἀναστασίου Κοισμᾶ	7) Μανάκα Δημητρίου
2) Γενναδίου Ἀριστίπτου	8) Μιανοηλίδου Φιλίππου
3) Γερμανῆ Περικλέους	9) Παγιατέλη Νικολάου
4) Γεωργιάδου Γεωργίου	10) Σέντερη Ἀλεξάνδρου
5) Ζερβουδάκη Ἀλεξάνδρου	11) Φωτιάδη Εὐγενίου
6) Ζησοπούλου Δημητρίου	

Ἀποτελοῦν τὸ 24μελὲς Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

Ἀναπληρωματικά μέλη Δ)κοῦ Συμβουλίου

1) Ἀποστόλου Ἀπόστολος	6) Ζαρίφης Ἀντώνιος
2) Γερμάνης Ἄρης	7) Μιμῆκος Δημήτριος
3) Γρανίτσας Στέφανος	8) Οἰκονόμου Ἰωάννης
4) Δήμησσας Κωνσταντῖνος	9) Παγιατέλης Γεώργιος
5) Δουλάς Ἀλέξανδρος	10) Τσατάλας Γεώργιος

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐκλογῶν καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς ψηφοφορίας καθιέρωσαν καὶ ὑπεγράφησαν τὰ καθιερωμένα Πρακτικά τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὧν τὰ κείμενα παραθέτομεν κατωτέρω:

Α' ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

Τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν Ἐπιτροπῆς
τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Ἐλευθέριος Καραχαλίδης καὶ Νικόλαος Παγιατέλης ἀποτελοῦντες τὴν Ἐφορευτικὴν ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν Ἐπιτροπὴν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου νομίμως ἐκλεγέντες συμφώνως τῷ Καταστατικῷ, κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1967, συνελθόντες εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σιταδίου 38 (Μέγ. Νικολοῦδη) γραφεῖον τοῦ Σωματείου σήμερον τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1967 ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 8ην π.μ. προσέβημεν εἰς τὴν σφράγισιν τῆς ψηφοδόχου, προκειμένου τὴν 20ὴν, 21ην καὶ 22αν Νοεμβρίου 1967 καὶ κατὰ πᾶς ἡμέρας Δευτέραν, Τρίτην καὶ Τετάρτην, νὰ λάβουν χώραν ἐκλογαὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν 13 νέων μελῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ 24μελοῦς Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ 10 ἀναπληρωματικῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῇ Νοεμβρίου 1967

Η ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Παγιατέλης Ν., Καραχαλίδης Ε.

Β' ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

Τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν Ἐπιτροπῆς
τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Νικ. Παγιατέλης καὶ Ἐλευθ. Καραχαλίδης ἀποτελοῦντες τὴν Ἐφορευτικὴν ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν Ἐπιτροπὴν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐκλεγέντες νομίμως καὶ συμφώνως τῷ Καταστατικῷ κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1967 μετὰ τὸ πέρας τῆς τριήμερου ψηφοφορίας τῆς 20ῆς, 21ης καὶ 22ας Νοεμβρίου ἐ.ε., ἦτοι σήμερον Τετάρτην 22αν Νοεμβρίου 1967 καὶ ὥραν 8ην μ.μ. προσέβημεν εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ψηφοδόχου, διαπιστώσαντες τὰ κάτωθι:

- 1) Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 20ῆς, 21ης καὶ 22ας Νοεμβρίου 1967, σύμ-

φωνα μὲ τὸν ὑπαγεγραμμένον πίνακα παρουσίας ἐπήφισαν ἐν ὄλῳ ἐξήκοντα ἑπτὰ (67) μέλη.

2) Κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς ψηφοδόχου εὐρέθησαν καὶ κατεμετρήθησαν ἐξήκοντα ἑπτὰ (67) ψηφοδέλτια, ἅπαντα ἔγκυρα.

3) Ἐκ τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων προέκυψαν τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα: Ἐλινακάκης Ἄντ. 67, 1) Ἀλεξιάδης Φίλοπ. 67, 2) Βλαχάπουλος Λεόντ. 66, 3) Γιαννακάκης Ἄντ. 67, 4) Δάμπασης Λεων. 67, 5) Διαμαντόπουλος Δημ. 67, 6) Καραχαλίδης Ἐλευθ. 67, 7) Λουῖζος Δημ. 67, 8) Μαϊζαράκης Θεόδ. 67, 9) Μπλαμούσης Ἄθαν. 67, 10) Μιχαηλᾶτσος Γεώργ. 67, 11) Οἰκονόμου Χριστόφ. 67, 12) Πολίτης Ἄλκης 66, 13) Τσατάλας Πάτρ. 67 καὶ 14) Δήμησας Κ. 1.

4) Συμφώνως πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἄνω ψηφοφορίας καὶ τῆς διαλογῆς πῶν ψήφων ἐξελέγησαν ὡς μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου οἱ κ.κ. Φ. Ἀλεξιάδης, Λ. Βλαχάπουλος, Α. Γιαννακάκης, Λ. Δάμπασης, Δ. Διαμαντόπουλος, Ε. Καραχαλίδης, Δ. Λουῖζος, Θ. Μαϊζαράκης, Α. Μπλαμούσης, Γ. Μιχαηλᾶτσος, Χ. Οἰκονόμου, Α. Πολίτης καὶ Π. Τσατάλας.

Σημειοῦται ὅτι τὸ τρίτον μέλος τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Α. Γιαννακάκης καίτοι παρὼν κατὰ τὴν ἐκλογὴν του ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καὶ εἰδοποιηθεὶς ἐγγράφως ἵνα παραιτηθῆ κατὰ πᾶς ὡς ἄνω ἐκλογὰς δὲν προσῆλθε.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22α Νοεμβρίου 1967

Η ΕΦΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ν. Παγιωτέλης, Ε. Καραχαλίδης.

Τὸ νέον Διοικητικὸν Συμβούλιον συνήλθεν εἰς πρώτην συνεδρίαν πρὸς τὴν 29η Δεκεμβρίου 1967. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς συνεδριάσεως ὁ Πρόεδρος λέγει:

Εἶναι εὐχάριστον τὸ ὅτι συνεργόμεθα ἐν εἰρήνῃ διὰ τὴν διήρθησιν κρίσιμων στιγμῶν καὶ ὀλόκληρος ὁ κόσμος ἐροβεῖτο ἓνα νέον πόλεμον, ὅποτε δὲν θὰ εἴμεθα ἐδῶ. (Ἀναγιγνώσκονται αἱ ἐπιστολαὶ κ. Δ. Μανάνκα, Διδυμοστεῖχου, αἵτινες θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸ κεφάλαιον κατ. παιδείας).

Ἐπίσης ἐκτὸς τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ἥτις διενεμήθη πρὸς τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ., πρωταρχικὸν μέλημα θὰ εἶναι ἡ τροπολογία ἢ συμπλήρωσις τοῦ Καταστατικοῦ καὶ δὴ ὅσον ἀφορᾷ πᾶς τοπικὰς Ἐπαρχιακὰς μας Ἐπιτροπὰς Ἐβρου καὶ Ξάνθης, αἵτινες ἀριθμοῦν σήμερον ἑξακόσια (600) περίπου μέλη ἔναντι πᾶν ἑκατὸν δέκα (110) τῶν Ἀθηνῶν, ἥτοι ἀριθμὸν ἑξαπλάσιον, ὅστις θὰ αὐξηθῆ μὲ τὰς νέας ἐγγραφὰς πῆς κατοπιᾶτης παιδείας. Ἐπάρχει ἀνάγκη μιᾶς Ἐπιτροπῆς, ἥτις θὰ ἀποτελεσθῆ ἀπὸ μέλη Νομικοῦ, μὲ τὴν βοήθειαν 2 ἀκόμη μελῶν τῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς, πρὸς ἀπαραίτητον ἐπεξεργασίαν τοῦ Καταστατικοῦ. Τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ προηγηθῆ ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐνέργειαν.

Μετὰ παρέλευσιν ἐνάμιου ἔτους ἤρχισεν ἐφαρμοζόμενον τὸ πρόγραμμα βραβεύσεων πῆς κατοπιᾶτης παιδείας διὰ τῆς ἀπορροφήσεως μέχρι τοῦδε ση-

μαντικοῦ ποσοῦ, συνεχιζομένης τῆς τοιαύτης ἐργασίας, ἥτις ἐξαίρεται πανταχόθεν. (Σημ. Τὸ θέμα τῶν βραβεύσεων πῆς καταπάτης παιδείας θὰ ἀναπτυχθῆ ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ εἰς τὸν παρόντα 42ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν»).

Μετὰ ταῦτα εἰσερχόμεθα εἰς τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως:

1) Ἀποτελέσματα Γενικῆς Συνελεύσεως :

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἔλαβε χώραν τὴν 31ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. διὰ τῆς ἀθρόας προσελεύσεως 35 μελῶν, ἐνῶ τὰ 28 μέλη ἦσαν ἀρκετὰ διὰ τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν. Κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν ἀνεγνώσθη ἡ Λογοδοσία πεπραγμένων 1965 καὶ 1966, ὁ Ἰσολογισμὸς πῶν αὐτῶν ἐτῶν καὶ ἡ Ἐκθεσις τῆς τριμελοῦς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἅτινα καὶ ἐνεκρίθησαν ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ Συνέλευσιν ὠμίλησαν οἱ κ.κ. Γεννάδιος, ἀντιπρόσωπος Ἑάνθης, Θ. Παπαδόπουλος, Δ. Λουῖζος, Δ. Ζησόπουλος, Θ. Μαζαράκης καὶ Β. Ἰωαννίδης, οἵτινες ἐξῆλλον διὰ μακρῶν τὸ ἔργον τοῦ Θ.Κ. καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Προέδρου.

2) Ἀποτελέσματα ἐκλογῶν Δ. Συμβουλίου :

Αἱ ἐκλογαὶ σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικὸν διεξήχθησαν, παρουσία τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τριήμερον τὴν 20ήν, 21ην καὶ 22αν Νοεμβρίου ἐ.ἔ. ἐξελέγησαν δὲ παμψηφεί 13 μέλη πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ 24μελοῦς Δ.Σ., ὡς καὶ 10 ἀναπληρωματικά. Κατ' αὐτὰς προσήλθον καὶ ἐψήφισαν τριπλάσια μέλη, ἧτοι 67, ἔναντι 53 τῆς προηγουμένης διετίας.

3) Ἐκλογή 5μελοῦς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς.

Διανέμονται ψηφοδέλτια καὶ διενεργεῖται μυστικὴ ψηφοφορία διὰ τὴν ἐκλογὴν πῆς 5μελοῦς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Οὕτως ἐκλέγονται παμψηφεί οἱ κ.κ.: Μανουλίδης Φίλιππος Πρόεδρος, Γεωργιάδης Γεώργιος Ἀναπλ. Πρόεδρος, Τσατάλας Πάτροκλος Γενικὸς Γραμματεὺς, Παγιατέλης Νικόλαος Ταμίας, Διαμαντόπουλος Δημήτριος Ἀναπλ. Γεν. Γραμματεὺς.

4) Καταρτισμὸς Ἐπιτροπῶν καὶ προτάσεις :

Α) Αἱ ὀρισθεῖσαι κατὰ τὰς προηγουμένης ἀρχαιρεσίας τοῦ Σωματείου Ἐπιτροπαὶ δὲν προέβησαν εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν. Πρέπει συνεπῶς κατὰ τὴν νέαν περίοδον τὰ μέλη τῶν ὀρισθησομένων Ἐπιτροπῶν νὰ προσέρχωνται καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν καλοῦνται.

Β) Ἡ ἀπόφασις συμπληρώσεως τοῦ ἰσχύοντος (Καταστατικοῦ) θὰ εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἐννοσφάλγησις θὰ ἀνατεθῆ δὲ εἰς τοὺς δικηγόρους μέλη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἢ τοιαύτη ἐργασία, ἐν συνεργασίᾳ καὶ μὲ τὰ μέλη πῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὸ νέον Καταστατικὸν θὰ προβλεφθῆ τρόπος συμμετοχῆς τῶν μελῶν τῶν δύο Τ.Ε. Νομῶν Ἑβρου καὶ Ἑάνθης.

Γ) Ὡς ἀνέφερεν ὁ Πρόεδρος κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν θὰ συνεχί-

σωμεν τὸν ἐκδοτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν τομέα καὶ διὰ τὰ ἔτη 1967 καὶ 1968 παρὰ τὰς καθυστερήσεις καὶ μὴ εἰσπράξεις τῶν καθιερωμένων ποσῶν, λόγῳ τῆς Κυβερνητικῆς ἀλλαγῆς.

Ἐπιβάλλεται συνεπῶς οἱ ἀναλαμβάνοντες νὰ ἐκτελοῦν τὰς ὑποσχέσεις των διότι μὲ τὴν αὐξηθεῖσαν ἐργασίαν τὸ Σωματεῖον ἔχει ἀνάγκη προσώπων ἱκανῶν ἵνα τὸ πλαισιώσουν.

5) Ἀνακήρυξις Ἐπιτίμων Μελῶν :

Σύμφωνα μὲ φημίφωνον ἀπόφασιν, ἀνακηρύσσονται ὡς ἐπίτιμα μέλη οἱ κάτωθι, οἵτινες προσέφερον πλείστας πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον :

- 1) Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ξάνθης κ. Ἀντώνιος
- 2) Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Δ'χου - Ὁρεστιάδος κ. Κωνσταντῖνος
- 3) Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Πρεβέζης
- 4) Τσακαλιῶτος Θρασύβουλος, Στρατηγός
- 5) Βεντήρης Νικόλαος, Δημοσιογράφος
- 6) Γεννάδιος Ἀρίστειπος, Εἰσηγητὴς Τ.Ε. Ξάνθης
- 7) Καραχαλίδης Χρήστος
- 8) Βέλτσος Γεώργιος

Παλαιὰ ἐπίτιμα μέλη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον

- 1) Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ
- 2) Τέως Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος
- 3) Πάλλης Ἀλέξανδρος
- 4) Ὁρλάνδιος Ἀντώνιος
- 5) Κουρνοῦτος Γεώργιος
- 6) Λουῖζος Δημήτριος
- 7) Ἀναστασίου Ἀθανάσιος
- 8) Μανάκας Δημήτριος

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ὄσων ἐγράφησαν εἰς τὸν 41ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» παραθέτομεν κατωτέρω νεώτερον ἔγγραφον, παραληφθὲν καὶ ὑπογραφὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου, παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἔχον ὡς ἐξῆς :

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΜΠΙΣΤΕΥΜΑΤΟΣ METROPOLIS OF THYATEIRA TRUST

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι, Πρόεδρος καὶ Γραμματεὺς τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀεμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηναγόρου Καθβάδα,

ἐν ἔτει 1952 συσταθέντος Trust ἐμπιστεύματος, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Metropolis of Thyateira Trust» λαβόντες ὑπ' ὄψιν σχετικὴν αἴτησιν τῆς ἐν Λονδίῳ Β. Πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐδρεύοντος Σωματείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Θρακικὸν Κέντρον», βεβαιούμεν τὰ κάτωθι:

(α) Διὰ τῆς ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1941 ἰδιογράφου διαθήκης του, δημοσιευθείσης καὶ ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἀγγλικοῦ Δικαστηρίου τὴν 26ην Ἀπριλίου 1951, ὃ ἐν ἔτει 1951 ἀποβιάσας ἀείμνηστος Μητροπολίτης Θυατείρων Ἀρχιεπίσκοπος Γερμανὸς Σπυριδίου, κατέλιπε κληροδότημα ἐκ λιρῶν Ἀγγλίας χιλίων πεντακοσίων (Λ.Α. 1.500) εἰς τοὺς Charity Commissioners Δημοσίας τοῦ Βρετανικοῦ Κράτους, ἵνα ἐκ τῶν τόκων τούτου προοιῶνται κατ' ἔτος ἄπορος κόρη καταιγομένη ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Διαθέτου Δελλιανὰ, τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὑποδεικνυομένη ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐδρεύοντος Σωματείου, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Θρακικὸν Κέντρον», συσταθέντος οὕτω ἐμπιστεύματος (Trust) ὑπὲρ τοῦ ὀραθέντος διὰ τῆς διαθήκης σκοποῦ.

(β) Οὕσης ἀνεπίπτου τῆς ἀναλήψεως τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐμπιστεύματος (Trust) ὑπὸ τῆς Βρετανικῆς Κρατικῆς ταύτης Ὑπηρεσίας, ὃ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῆς Βρετανικῆς Δικαστικῆς Ἀρχῆς, ὅφ' ἧς ἐδημοσιεύθη ἡ Διαθήκη, ὡς ἀπομείνας μόνος ἐκπελαστής τῆς διαθήκης, δικηγόρος Δρ. Κωνστ. Ἰωάννου Κολόμβος Q. C. κατέθηκε ποῦτο πρὸς διαχείρισιν παρὰ τῆ Διοκousῆ Ἐπιτροπῇ τοῦ Ἐμπιστεύματος Metropolis of Thyateira Trust, θεωρήσας ὅτι τοῦτο ἐξυπηρετεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ διαθέτου, τοῦ ἀνωτέρω Trust ἀποδεχθέντος τὴν ποιαιτὴν κατάθεσιν.

(γ) Τὸ Metropolis of Thyateira Trust ἀναλαβὸν τὸ βάρος τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τοῦ ὑπὲρ τῆς προκίσεως ἀπόρων κορῶν καταγομένων ἐκ τοῦ χωρίου Δελλιανὰ Ἀνατολικῆς Θράκης, συσταθέντος ἐμπιστεύματος (Trust), ἐπένδυσε πὸ ἐν λόγῳ κληροδότημα ἐκ Λιρῶν Ἀγγλίας χιλίων πεντακοσίων (Λ.Α. 1.500) εἰς χρεώγραφα δημολογίων τοῦ Βρετανικοῦ Κράτους, ὡς κατωτέρω, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου περὶ Ἐμπιστευμάτων Trustee Act 1925 καὶ ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἐκτοτε δὲ ἐκτελεεὶ ἀνελλιπῶς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ διαθέτου.

Ἄγορὰ δημολογίων 2, ½ Consolidated Stock of the British Government τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1952.

Ποσὸν	Ὄνομαστικὴ ἀξία	Τιμὴ ἀγορᾶς
Λίραι Ἀγγλίας 1.500	Λ.Α. 2.465.19.0	Λ.Α. 59 7/8

(δ) Τὰ χρεώγραφα ταῦτα εὔρηται κατατεθειμένα παρὰ τῶ ἐν Λονδίῳ Ὑποκαταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἐμπι-

στεύματος Metropolis of Thyateira Trust υπό τὸν εἰδικὸν χαρακτη-
ρισμὸν «Archibishop Germanos Delliana Trust».

Ἐν Λονδίῳ τῇ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1967

Ὁ Πρόεδρος
†Ὁ Θυατείρων & Μεγ. Βρεταννίας
Ἀθηναγόρας

Ὁ Γραμματεὺς
Α.Ν. Κομνηνός

Βεβαιῶται τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπο-
λίτου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρεταννίας Ἀθηναγόρα καὶ τοῦ κ. Α. Ν.
Κομνηνοῦ.

Ἐν Λονδίῳ τῇ 30ῃ Ὀκτωβρίου 1967

Ὁ Σύμβουλος Πρεσβείας
Ι. Α. ΤΖΟΤΝΗΣ»

Τ. Σ. ἀκριβὲς ἀντίγραφον

*Διὰ τοῦ ὡς ἄνω ἐγγράφου ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι τακτοποιεῖται πλέον ὀρι-
στικῶς, εἰς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, τὸ ἐπὶ
ὀλόκληρον δεκαπενταετία, ἐκκρεμές, ἐξ ὀπαιτιότητος καὶ ἀβελτηρίας τῶν
ὑπηρεσιῶν τῆς Πρεσβείας τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Τράστ τῆς Ἀρχιεπι-
σκοπῆς Θυατείρων, ἀνατολικὸν τοῦτο ζήτημα, κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς
τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.*

ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΤΩΤΑΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν ὄσων ἐγράφησαν εἰς τὸν προηγούμενον 4100ν Τόμον τῶν «Θρακιῶν» ἓνα θέμα μετὰ τὸ ὅποιον ἠσχολήθη ἀπὸ διευτίας τὸ Θρακιῶν Κέντρον ἦτο καὶ τὸ τῆς βραβεύσεως μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων. Τὸ θέμα τοῦτο, ὡς ἀνεφέρθη καὶ ἐγράφη καὶ εἰς τὰ πρακτικά, ἐδημιουργήθη ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως Στεφ. Στεφανοπούλου, ἐκερδήθη δὲ χάρις εἰς τὴν ἐπίμονον καὶ μείσιμονα παρακολούθησιν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ, ὅστις τὸ υἱολέτησε καὶ ὑπεσχέθη ἕκαστε εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ καθ' ἡμᾶς Θρακιῶν Κέντρου ὅτι ὁποσοδήποτε θὰ ἐπέμενε διὰ τὴν ἐγκρισιν καὶ τὴν χορηγίαν 300.000 δραχμῶν, διότι ἦτο ἀπολύτως βέβαιος ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα ἐνισχύσεως τῶν ἀπῶρων τούτων παιδίων, θὰ κατωρθοῦτο δέ, ὡς ὑπεστήριξε τὸ Θρακιῶν Κέντρον, νὰ κεντηθῇ τὸ πρὸς τὰ γράμματα ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν τῆς κατωτάτης παιδείας καὶ ἡ ἀμίλλα εἰς τὰ πρῶτα μαθητικά των θήματα. Πράγματι τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας παραιτήσεως τῆς Κυβερνήσεως Στεφανοπούλου, ὁ κ. Μανουηλίδης εἰδοποιήθη ὅτι ὑπεγράφη εἰς τὸ Γεν. Λογιστήριον ἡ ἀπόφασις ἐγκρίσεως κονδυλίου ἰδρχ. 300.000, μετὰ δὲ παρέλευσιν ἡμερῶν πικρῶν καὶ διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εἰσπεράχθη τὸ ἐν λόγῳ κονδύλιον ὅπερ κατετέθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θρακιῶν Κέντρου εἰς ἰδιαιτερον λ)σὸν Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μὴ γίνῃ σύγχυσις μετὰ τὰ ὑπάρχοντα κεφάλαια τοῦ Σωματείου παρὰ τῆ ἰδίᾳ Τραπεζῇ. Μετὰ παρέλευσιν ὀλοκλήρου διευτίας κυβερνητικῶν περιπετειῶν τὰ χρήματα ταῦτα ἤρχισαν διανεμόμενα ἰδί' ὄν σκοπὸν προσορῖζονται βάσει ἐγκυκλίων καὶ προφορικῶν καὶ γραπτῶν ὁδηγιῶν, διὰ τῶν κατὰ τῶν Ταπικῶν Ἐπιτροπῶν μας Νομῶν Ἑβρου καὶ Ξάνθης, ἐλπίζεται δὲ νὰ ἀποροκηθῇ ὀλοκλήρον τὸ πασὸν ἐπὶ τοῦ τρέχ. 1968.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς νέας Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ὁ Πρόεδρος κ. Μανουηλίδης μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Καλαμποκιᾶ, ὅστις τὸν ἐδέχθη φιλοφρόνως, ἀφοῦ δὲ τοῦ ἀνέπτυξε τὸ ζήτημα, ὁ κ. Ὑπουργός, ἐκάλεσε τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως ἀποσταλῇ κατάλληλον ἔγγραφο πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως Νομῶν Ἑβρου καὶ Ξάνθης, οὗτιμος ἀντίγραφο παραθέτομεν κατωτέρω, μετὰ τῆς συναδευούσης τοῦτο ἐπειγούσης ἀνακοινώσεως τοῦ Θρακιῶν Κέντρου:

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ)ΣΙΣ ΣΤΟΙΧ. ΕΚΠ)ΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7-9-1967

Τμήμα Διοικητικοῦ

Π ρ ὶ ς

Τοὺς κ.κ. Ἐπιθεωρητὰς Στοιχειώδους

Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Νομοῦ Ξάνθης καὶ Ἐβρου

Ἄριθ. Πρωτ. 124981 :

Θ Ε Μ Α: «Περὶ διευκολύνσεως ἔργου Θρακικοῦ Κέντρου».

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 2023)4-9-67 ἔγγραφο τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, δι' οὗ γνωρίζει ἡμῖν ὅτι ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐπεκτείνῃ τὸ Φιλανθρωπικὸν Ἔργον τοῦ καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν χωριῶν τῶν Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης διὰ βραβεύσεως τῶν ἐκ τούτων ἀριστούχων ἀποφοίτων, παρακαλοῦμεν ὅπως διευκολύνῃτε τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἐν λόγῳ Κέντρου, παρέχοντες ἄνευ καθυστερήσεως τὰ παρ' αὐτοῦ ζητούμενα στοιχεῖα.

Ὁ Ὑπουργὸς

Κ. ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΑΣ

Κ ο ι ν ο π ο ι ῆ σ ι ς: 1) Γραφεῖον κ. Ὑπουργοῦ (ἐπὶ ὑπ' ἀριθ. 6711 ἔγγραφο). 2) Δ)σιν Στοιχ. Ἐκπ)σεως (Τμήμα Διοικητικοῦ). 3) Θρακικὸν Κέντρον ὁδὸς Σταδίου 38. Ἐν τ α ὕ θ α.

Τ.Σ. ἀκριβὲς ἀντίγραφον».

«ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Πρὸς τοὺς κ.κ. Εἰσηγητὰς τῶν Τ. Ἐπιτροπῶν

Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης

Ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Κ. Καλαμποκιᾶς ἐδέχθη καὶ συναμίλησε μὲ τὸν Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, ὅστις καὶ τοῦ ἐξέθεσε τὸ παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐπιτελούμενον ἐκδοτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν ἔργον καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ πελευταίου καὶ εἰς βραβεύσεις μαθητῶν τῆς κατωτάτης Παιδείας. Ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀναγνωρίσας καὶ συμφωνήσας ἐπὶ τῆς ἀφελιμάτητος τῆς πειθαίτης διαθέσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἐκάλεσε πτὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου καὶ συνέστησεν ὅπως ἀποσταλῇ ἔγγραφο πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς Στοιχ. Ἐκπ)σεως τῶν Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐντέλλωνται οὗτοι ὅπως διευκολύνουν τὸ ἔργον τοῦτο, παρέχοντες ἄνευ καθυστερήσεως τὰ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1)17.3.67, 2)15.5.67 καὶ 3)25.5.67 ἐγκυκλίων μας, ζητούμενα στοιχεῖα. (Δρχ. 600 διὰ τὸν πρῶτον βραβευόμενον καὶ δρχ. 350 διὰ τὸν δευτέρον).

Ἐσοικλείστως ἀποστέλλομεν ἀντίγραφον τοῦ ἐν λόγῳ ὑπ' ἀριθ. 124981) 7.9.67 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Παιδείας ὕστερον δὲ ἀπὸ τὴν προηγηθεῖσαν ἀλληλογραφίαν μὲ τὰς Τοπικὰς Ἐπιτροπὰς μίως, δὲν χωρεῖ πλέον καμία καθυστέρησις καὶ ἀναμένομεν τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν πῆς ἐν λόγῳ διαταγῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8.9.1967

ΕΚ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ»

Ἐνομίσσαμεν ὅτι ἤτο ἀναγκαῖον νὰ μακρουρορήσωμεν ἐπὶ τοῦ ὅλου θέματος ἵνα ὑπάρχη προηγουμένον βάσει τοῦ ὁποῦν, οἱ διαχειριζόμενοι ὁμοίας φύσεως ζητήματα νὰ γνωρίζουν ὅτι διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ συνεχοῦς παρακολουθήσεως ὁμοίων ζητημάτων, δύναται νὰ προκύβουν εὐχάριστα καὶ ἐπικοινωνητικὰ καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ διὰ τοὺς εὐεργετούμενους ἀποτελέσματα. Ἀνάγκη εἶχον εἰκόνα τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ πῆς ἐπιτυχίας τῶν θραβεύσεων παύτων, δίδουν αἱ κατατέρω παρατιθέμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ Εἰσηγητοῦ τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Διδυμοτείχου καὶ Δημ. Μανόκα, τῶν διδασκάλων, τῶν εὐεργετούμενων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν Ν. Ἐβρου καὶ Ξάνθης, καθὼς καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ τύπου.

Διδυμοτείχον 23.11.1967

«Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου
κ.κ. Φίλιππον Μανουηλίδην

Ἀ θ ἡ ν α ς

Κύριε Πρόεδρε,

Μέσα εἰς τὸν σάλλον τῶν πολιτικῶν γεγονότων καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς αὔριον ἢ σεμνὴ καὶ ἀπέρριπτος πελετὴ μαθητικῆ, ἀνεπέρασε τὸ ἔθνηκὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν καὶ ἐπέδρασε παιδαγωγικῶς λαμπρά. Ἡ ὥραία αἴθουσα τοῦ Β' Δημοτικοῦ Σχολείου Διδυμοτείου ὅπου ἔλαβε χώραν ἡ ἐγκαρδιώσασα τοὺς προσφίμους τῶν κάτωθι σχολείων, ἐπληρώθη ἀπὸ μαθητὰς καὶ διδασκάλους καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ὑπερπληρώθη ἔθνηκῳ παλλοῦ καὶ ἀναπτέρωσας. Παρέστησαν δὲ ὑπαφαινόμενοι μετὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων Διδυμοτείου κ. Μανειώτη Νικ., ἅπαν τὸ διδασκτικὸν προσωπικόν, γονεῖς τινες μαθητῶν θραβευθησομένων καὶ αἱ ἀνώτεροι τάξεις πᾶν Α', Β', καὶ Γ' Σχολείων Διδυμοτείου. Ἐπίσης καὶ Δ' Διδυμοτείου καὶ τῶν πέριξ χωρίων Ἰσακίου, Ἐλληνοχωρίου, Ν. Ψαθῶδαν καὶ Κουφοβούνα. Ἐν πλήρη συγῆ καὶ κατανύξει ἤρχισεν ἡ τελετὴ μὲ συγκινητικὴν τῶ ὄντι προσευχὴν τῶν μαθητῶν, ἣτις ἐξήρχετο ἀπὸ τὰ μύχια πῆς ψυχῆς των, παρακαλοῦντων τὸν Ὑψιστον νὰ διαφυλάτῃ τὸ ἔθνος μας καὶ ἀποσοβήσῃ ἐνδεχόμενον πολέμου καὶ νὰ σκέπη τὸ γένος μας, πὸ ὁποῖον τόσας παλαιωρίας ὑπέστη καὶ ὑφίσταται. Ἐπηκολούθησαν ἄσματα, ἐπικάμρα καὶ ἀπαγγελίαι αὐτοσχέδιοι λίαν συγκινητικὰ ἀναφερόμεναι δι' ἐκείνους οἵτινες φροντίζουν διὰ τὴν εὐημερίαν των καὶ ἀγρυπνοῦν διὰ τὴν

ήσυχίαν των. Ποιήματα ἀπηγγέλθησαν ἀναφερόμενα διὰ τὰ μέλη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ δὴ διὰ τὸν Στὸν κ. Πρόεδρον ὅστις τοσαύτην πατρικὴν στοργὴν ἐπιδεικνύει πρὸς παιδείαν πῶν παιδιῶν τῆς Θράκης. Ἀφοῦ ἀπηγγέλθησαν ποιήματα πατριωτικὰ καὶ ἐψάλησαν ἐν κατανύξει ἄσματα ἀποδίδοντα τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν μικρῶν μαθητῶν, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ὑποφαινόμενος καὶ ἀφοῦ μετέφερε τὸν χαιρετισμὸν, τὴν ἀγάπην καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ κ. Προέδρου τοῦ Κέντρου, ἀνέπτυξε τὸ συντελούμενον ἔργον αὐτοῦ διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τῶν ἐννοπιῶν καὶ προσκρύων Θρακῶν, τὴν ἀνάσυσσιν ἐκ τοῦ σκοτίου τῆς ἱστορίας τῆς Θράκης ἥτις, ὡς εἶπε, θρῖβει πατριωτικῶν πράξεων, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν ἀρχαίαν, τὴν Βυζαντινὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας, εἰς οὓς μετέσχον Θραῖκες κατὰ τὸ 1821 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους καὶ ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐκάλεισε τοὺς μαθητὰς νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους των καὶ νὰ ἀποθοῦν ἄξιαι ἀπόγονοι ἐνδόξων προγόνων πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένων κινδύνων κατὰ τῆς πατρίδος μας Ἑλλάδος. Ἐδονήθησαν σπράγματα αἱ χορδαὶ τῆς ψυχῆς των. Ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ἐνισταλάχθη ἡ ἐλπίς, τὸ θάρρος καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις. Ἀνέπτυξε κατόπιν τὰς ἀγαθοεργίας τοῦ Κέντρου ὑπὸ τὴν σοφὴν ἡγεσίαν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδου καὶ κατέληξεν εἰς τὰς βραβεύσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν τιμοῦν μόνον τοὺς ἀπ' εὐθείας τιμαμένους ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν πᾶσιν καὶ τὸ Σχολεῖον ὡς καὶ τὸ Ἔθνος. Ἐλαβε κατόπιν τὸν λόγον ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς Ν. Μανεισιώτης, ὅστις ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀναλυτικῶς ἀνέπτυξε τὴν σημασίαν πῶν βραβεύσεων, καλῶν τοὺς μαθητὰς ὅπως εὐγνωμονοῦν τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Πατρίδα, ἥτις πόσα καλὰ ἐξασφαλίζει δι' αὐτούς, πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον καὶ δὴ πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον καίτοι προσωπικῶς ἰδὲν γνωρίζει, πρέφει ὅμως ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς Θράκης καὶ γενικώτερον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐμόχθησε καὶ μοχθεῖ καὶ ἔδωκε συμβουλὰς ὅπως διὰ τῆς ἐπιμελείας των, τῆς τάξεως καὶ εὐπρεπείας νὰ τιμήσουν πῶρα τὴν πατρίδα μας Ἑλλάδα, ὡς μαθηταὶ καὶ ἄνθρωποι, ὅταν θὰ μεγαλώσουν ὡς στρατιῶται, ἀξιωματικοί, ἐπιστήμονες καὶ ἡγήτορες τοῦ Ἔθνους. Ἐπηρεολούθησεν ἐν συγκινήσει ἡ ἐπίδοσις τῶν βραβεύσεων, αἰτίνες ἐνεποίησαν αἰσθησὴν πρᾶν καὶ τὰ χειροκροτήματα καὶ αἱ ἐπευφημίαι των πρὸς τοὺς λαμβάνοντας αὐτὰς ἦσαν ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς χαρᾶς, ἧς μετέσχον, τῶν συμμαθητῶν των. Εἰς τὸ τέλος τῆς τελετῆς μαθήτρια τοῦ Α' Σχολείου Λεπιδίου Μαρία ἐξεφώνησε λογιῶδρον συγκινητικόν, τὸ ὁποῖον ἐσωκλειόμεν ὡς δεῖγμα προόδου αὐτῆς καθ' ὅτι μόνη τῆς ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ διαρκούσης τῆς ἐσοτῆς συνέταξε ταῦτο. Ἡ τελετὴ αὕτη ἔγινε τὴν 19ην Νοεμβρίου ὥραν 11 π.μ.. Τὴν 22αν Νοεμβρίου, ἡμέραν Τετάρτην, ἡ τελετὴ ἐπανελήφθη εἰς τὸ κεντρικὸν χωρίον Μάνης ὅπου ἰσυνκεντρώθησαν καὶ τὰ Σχολεῖα Καρατῆς, Μάνης, Σιπριαῆς, Εὐγενικοῦ καὶ Ἐλαφοχωρίου. Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ σχολείου τῆς Μάνης ἔλαβε χώραν ἡ τελετὴ καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς ἣν παρήσθησαν ὅλοι οἱ διδάσκαλοι καὶ διδασκόλισσαι, αἱ ποτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τινες χωρικοί. Ἡ

παρουσία ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ ἐν ἡμέραις παροῦτον χαλεπαῖς ἐξέπληξε τοὺς χωρικοὺς καὶ ὅταν εἰς τὸν λόγον μου ἀνέφερον τὸ ὄνομα Μανουηλίδης, ἤρχισαν νὰ ἐκπλήσωνται καὶ νὰ ἐρωτοῦν ἂν πρόκειται περὶ τοῦ ἄλλοτε ποιε Βουλευτοῦ καὶ Ὑπουργοῦ πων. Δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἐπέδρασε καὶ ἐνεβύχωσε τοὺς χωρικοὺς καθ' ὅτι εἶμαι ἀνθρώπινον εἰς τοιαύταις ἡμέραις ἀγωνίας καὶ ἀβεβαιότητος νὰ διαθριβῆ ἡ ψυχὴ των καὶ τοὺς ἐγχαριδίσασε. Καὶ ἐδῶ ἀπηγγέλησαν ποιήματα, ἐψάλησαν ἄσματα πατριωτικὰ καὶ κατὰ τὴν διανομὴν των βραβεύσεων συνεστήθη ὅπως τὰ χρήματα καταθέσων εἰς τὴν Τράπεζαν λ)σὸν παιδικῆς ἀποταμιεύσεως ὅπως ἔγινε καὶ εἰς (Λιδυμ)χον καὶ οὕτως ἐκαλλιεργήθη ἀρχοῦντως καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀποταμιεύσεως δι' ἣν ἐκλήθησαν πρὸ ἡμερῶν νὰ συντάξουν ἐπιθέσεις. Ὑποβάλλω ὑμῖν 11 ἀποδείξεις α' βραβείου καὶ β' βραβείου. Αἱ ἀποδείξεις Κουφοθαύνου, ληφθεῖσαι πρὸς ἰσφράγισιν δὲν ἔφθασαν ἀκόμη καὶ θὰ ὑποβληθοῦν μετὰ τὰς λοιπὰς ποιαύτας. Ὑποβάλλω ἐπιταγὴν δρχ. 770 ἧτοι 11 συνδρομητῶν.

- 1) Διὰ τὸ Α' Σχολεῖον Ἰωάννης Παρασκευόπουλος
- 2) Διὰ τὸ Β' Σχολεῖον Βασίλ. Βογιατζῆς
- 3) » » Γ' » Χρ. Γιαννόπουλος
- 4) » » Δ' » Ὀλγα Αὐγουστίνου Σπυράκη
- 5) » » » Ψαθάδων — Σπ. Ἀθανασόπουλος
- 6) » » » Ἑλληνοχωρίου — Φίλ. Ἀμαξόπουλος
- 7) » » » Ἰσαακίου — Βέττα Βαρθαυζῆκη
- 8) » » » Σιταριάς — Ἰωάν. Ναζίρης
- 9) » » » Καρωτῆς — Ἀδάμ Κυριαφυλλίδης
- 10) » » » Μάνης — Παν. Γκιτιδῆς
- 11) » » » Εὐγενικαῦ — Ἰωάν. Κανέλλης

Ὑποβάλλω καὶ φωτογραφίας ἐπιδάσεως τῶν βραβεύσεων Λιδυμοτείχου, καὶ μετὰ πρεῖς ἡμέρας, θὰ ὑποβάλω καὶ τῆς Μάνης καὶ Μεταξάδων.

Τέλος, παρακαλῶ ὅπως ἀποσταλοῦν καὶ αἱ ὑπόλοιποι βραβεύσεις, διότι δὲν συντελεῖται μόνον ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία, ἀλλ' ἐπιδραῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατοίκων, καθ' ὅσον ζῶμεν ὑπὸ ἐφιάλτας τοῦ δὲν περιγράφονται.

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Δ. ΜΑΝΑΚΑΣ»

Λιδυμοτεῖχον, 26. 11. 1967

«Πρὸς τὸν ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ
Θρακικοῦ Κέντρου, κ. Μανουηλίδην

Ἄ θ ἦ ν α ς

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ ἐπίδοσις τῶν βραβεύσεων εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων

ἐξηκολούθησε μὲ γοργὸν ρυθμὸν. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι ἐν ἡμέραις τασούτων χαλεπαῖς καὶ διατελοῦντες ἐν πλήρει ἀβεβαιότητι, ἢ πράξις αὕτη τῶν βραβεύσεων ἀπέβη ἔθνικῶς λίαν ἀφέλιμος. Τὸ μέγεθος τῆς ἀγωνίας μας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πὸ συλλάβῃ κανεὶς, διότι, μακρὰν τῆς πραγματικότητος εὐρισκόμενος, οὔτε διανοεῖται τί δύναται νὰ συμβῆ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Καὶ εἴμεθα κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν «στὴ μπούκα τοῦ κανονικοῦ». Παρὰ ταῦτα ἀνηφοῦντες τὰ πάντα, ἐπιθυμοῦμεν νὰ συναποθάνωμεν μετὰ τῶν πατριωτῶν μας καὶ πᾶσα λιποθυμία ἔστω καὶ ἡ πλέον φευγαλέα δὲν χαρακτηρῆται ἀνθρώπων διδάσκοντας καὶ μὴ πράττοντας. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ Θεὸς τοῦ Ἑλέους, ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ βάλῃ τὸ χέρι του διότι οἱ θρακοὶ καὶ παθολογικῶς φανατισμένοι, καθ' ἡμῶν μόνον, Τούρκοι εὐρισκόμενοι εἰς κατάστασιν παροξισμοῦ ἰσλαμικοῦ, ἐγγίζουσιν τὰ ὄρια τῆς παραφροσύνης. Ἦτο ἐπιβεβλημένη ἡ βράβευσις τῶν μαθητῶν διότι αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὸ αἰσθηματικὸν ἀσφαλείας. Ἐγνώρισαν μαθηταὶ καὶ γονεῖς ὅτι ὑπάρχει ρυθμὸς κρατικός, πατριῶται ἐνδιαφερόμενοι δι' αὐτοὺς καὶ ἐν ταυτῷ πραγματοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θρ. Κέντρου νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν εὐεργεσίαν του καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ τῶν ὁμοίων ἢ τύχῃ λόγῳ τῶν γεγονότων εἶναι ἄδηλος. Μετέβημεν μετὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ τὴν 25ην Νοεμβρίου εἰς Βρυσηὰ, ὅπου διωργανώθη τελετὴ σεμνὴ, ἀτίμητη καὶ λίαν ἐπαιγωγικὴ. Συνῆλθον τὰ Σχολεῖα Ἀσπρονερίου, Κυανῆς, Ἀσβεστάδων, Ἰατρούδων καὶ Σαύρας μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν Προέδρων Κοινοτήτων καὶ σχολ. ἐφοριῶν, ὡς καὶ ἀρκετοὶ κάτοικοι. Ἡ Διευθύντρια τοῦ Σχολείου Δις Δεμερτζή μᾶς προσεφώνησε λίαν συγκινητικῶς, ἐψάλησαν θούρια, ἀπαγγέλλησαν ποιήματα καὶ ἀμίλησε περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Κέντρου μὲ διαφόρους παραινήσεις καὶ προτροπὰς πρὸς τοὺς μαθητὰς ἵνα ἀποθῶσιν ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων μας. Ἐπιθυσιαιμὸς καὶ χειροκρατήματα ἐκάλυψαν τὴν αἴθουσαν ὅταν ἀνεφέρθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κ. Προέδρου γνωστοῦ τοῖς πολλοῖς τῶν παρόντων. Ὁμίλησε καὶ ὁ κ. Ἐπιθεωρητικὸς μὲ πνεῦμα πατριωτικὸν καὶ ἐξῆρε τοὺς σκοποὺς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Οὕτως ἐπεσφραγίσθη ἡ τελετὴ μὲ τὸν Ἑθνικὸν Ὕμνον καὶ θεβαῖω ὅτι ἡ παροχὴ τῶν βραβεύσεων ἔσχε διπλὴν καὶ πολλαπλασιασὴν ἐπίδρασιν.

Ἐ β ρ α β ε ὑ θ η σ α ν :

Βρυσηκῶν: α' Α. Βλασσακούδης, β' Θ. Ἀσιατολακίδου.

Κυανῆς: α' Ε. Τσιμάκη, β' Μπουνταλίκας Β.

Ἰατρούδων: α' Γ. Καϊσιμάκη, β' Β. Δαιουτάκης.

Ἀσβεστάδων: α' Β. Καϊμακαμιούδη, β' Μ. Χαβουζούδη.

Σαύρας: α' Τ. Παπαδάκη, β' Ρ. Παπαδάκη.

Ἀσπρονερίου: α' Β. Κουρούδη, β' Δ. Γερασιούδη.

Ὡς μέλη τῶν παπικῶν Ἐπιτροπῶν διὰ τὸ Κέντρον ὠρίσθησαν:

Κυανῆς: Τραμπίδης Ἐλευθέριος.

Ίαπράδων: Αύγερινάκης Τριαντάφυλλος.

Ίασβεστάδων: Σιβούδης Δρόσος.

Βρυσικῶν: Γκροζούδης Σιταμάτιος.

Σαύρας: Δροσίδης Δημήτριος.

Τούτων τὰς συνδρομὰς συναποστέλλω μετὰ τῶν Μεταξάδων, ὡς καὶ τὰ δικαιολογητικὰ ἐπιδόσεως.

Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς Μεταξάδες ἀπεχούσας 35 περίπου χιλιόμετρα καὶ ὥραν ἕν ἡμέραν, ἔπου μᾶς ἀνέμενον οἱ μαθηταί, διδάσκαλοι, Πρόεδροι Κοινοτήτων, Πρόεδροι Σχολ. Ἐφοριῶν πλῆθος κόσμου καὶ πρὸ τῆς τούτης ὀργανώσεως ἐξαπλάγημεν. Ἡ εὐρυτάτη αἴθουσα τοῦ Σχολείου ἦτο κατόλιστος κόσμος. Συνεκινήθημεν ἐκ τῆς πρῆξις αὐτῆς πᾶν κατοίκων γὰ συγκεντρωθεῖν νύκτα σχεδὸν πρὸς τιμὴν τῶν βραβευομένων. Ἐρχισε καὶ ἐδῶ ἡ τελετὴ μὲ καταικτικὴν προσευχὴν ἐπηκολούθησαν ποιήματα πατριωτικὰ καὶ ἐπικαιρὰ ἐφάλησαν ἄσματα καὶ μᾶς προσεφώνησεν ἡ δ)ισα τοῦ σχολείου σύζυγος τοῦ Δ)ιτοῦ κ. Τσιροπούλου Σανθῆ. Ὁμίλησα μὲ καταφανῆ συγκίνησιν. Εἰς τὴν προσαγορεύσειν μου δὲ πρὸς τοὺς χωρικοὺς «ἡρωικὸ χωριὸ Μεταξάδες» ἐξόσπασαν εἰς χειροκροτήματα ἐνθουσιασμένοι. Ἐγένετο ἡ ἐπίδοσις τῶν βραβείων καὶ ἐν κατακλείδι ἐφάλη ὁ Ἔθνικὸς Ὕμνος. Ἐδῶ παρατηρήσαμεν ἀκμαῖον τὸ φρόνημα πᾶν κατοίκων καὶ ἰδὲν εἶχαν ἀνάγκην ἐμψυχώσεως. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐπέδρασαν τὰ γεγονότα ἐκεῖ λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τοῦ χωρίου. Κατὰ τὴν τελετὴν ὁμίλησε καὶ ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς πέραν τῆς ἡμισείας ὥρας. Ἐφυγον οἱ χωρικοὶ παραλαμβάνοντες μαθητὰς καὶ γονεῖς καὶ ἄλλων χωρίων πρὸς φιλοξενίαν διότι ἦτο ὥρα 8.30' ὅτε ἔληξεν ἡ τελετὴ. Χειροκροτήματα καὶ ἔκπληξιν εἶχον ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς παραπεταμένα εἰς τὸ ἄκουσμα Μανουηλίδης.

Ἐ β ρ α β ε ὑ θ η σ α ν :

Μεταξάδων: α' Φ. Σιαμπανίδου καὶ β' Μ. Γιαχουδούδη.

Ἄλεποχωρίου: α' Γ. Γουντίνος καὶ β' Γ. Μπαξενίδης.

Πολιάς: α' Χ. Παπαδόπουλος καὶ β' Μ. Καρακώστα.

Ἀβδέλλας: α' Ε. Καμπουροῦδη καὶ β' Χ. Μπεργκιζούδη.

Παλληουρίου: α' Α. Πρωϊμούδη καὶ β' Σ. Κισσοῦδης.

Λάδης: α' Β. Σταμπολίδου καὶ β' Δ. Καραγεωργίου.

Ὡς συνδρομηταί τοῦ Κέντρου ὤρισθησαν: 1) Μεταξάδων: Γ. Γιαχουδούδης, 2) Ἄλεποχωρίου: Γ. Γκουντίνος, 3) Πολιάς: Κ. Ἀλικούδης 4) Ἀβδέλλας: Σ. Εὐαγγελούδης, 5) Παλληουρίου: Ἀθ. Γκαϊδατζῆς, 6) Λάδης: Χρ. Δεδιάκας. Τὸ τίμημα τῶν συνδρομῶν, ἐσωκλιεῖο δι' ἐπιταγῆς.

Μὲ τιμὴ καὶ σεβασμὸν — Δ. ΜΑΝΑΚΑΣ»

Διδυμάτειχον 5.12.1967

«Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου
κ.κ. Φίλιππον Μανουηλίδην — Ἀθήνας.

Σεβαστέ μοι Κε Πρόεδρε,

Ἐπιστολάς σας ἀμφοτέρας ἔλαβον καὶ ἀνέσυρον ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιταγὴν ἰδρχ. 32.000 πρὸς συμπλήρωσιν βραβεύσεων Διδ)χου - Σουφλίου. Ἐπίσης ἔλαβον ἐν σῶμα 41ου Τόμου οὐχὶ ὅμως εἰσέτι καὶ τὸ ἰδέμα. Αἱ βραβεύσεις ἐξακολουθοῦν ἐνεργούμεναι μὲ κανονικὸν ρυθμὸν. Διδ)χον ὁσονοῦπα συμπληροῦται. Ἀρχίζει τοῦ Σουφλίου καὶ κατοπίιν Ὁρειστιάδος, καθ' ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται ἐπὶ παρουσίᾳ μου. Ἄμα τῇ συμπληρώσει καὶ πούτων θὰ μεταβῶ εἰς Φέρρας, ἐὰν μοι ἀποσταλοῦν χρήματα καὶ ἰδιὰ τὴν περιφέρειαν ταύτην. Χθὲς ματέβην εἰς Λάβαιρα καὶ ἡ τελετὴ τοῦ χωρίου τούτου ὑπερέβη πᾶσαν προσδοκίαν. Ἐνθουσιασμός, τάξις καὶ ἐκτέλεισις μουσικῆς μανδολινάτας μαθητῶν ἀνέλπιστος. Ἐθνικὸς παλμός καὶ κατανόησις τοῦ περαστίου ἔργου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου πλήρης. Ἐκδήλωσις εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης μαθητῶν, γονέων καὶ κηδεμόνων εἰς ἀριθμὸν μέγαν. Παρέστησαν 8 σχολεῖα Λαβάρων, Κιμισσαρίου, Ἀμορίου, Μάνδρας, Πρωτοκλήσιου, Μαυροκλήσιου, Καρύμβου, ὀδηγηθέντων πῶν μαθητῶν ὑπὸ διδασκάλων καὶ δικαστικαλισσῶν 20 τὸν ἀριθμὸν.

Ἐβραβεύθησαν οἱ κάτωθι (Παρατίθενται τὰ ὀνόματα 18 βραβευθέντων μαθητῶν). Ὡς μέλη τῶν τοπικῶν Ἐπιτροπῶν τῶν ἀνωτέρω χωρίων ὠρίσθησαν: (Παρατίθενται τὰ ὀνόματα 9 νέων μελῶν). Τὰς ἀποδείξεις πῶν μαθητῶν ἔσωκλείω καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποσταλοῦν αἱ ἀντίστοιχοι ἀποδείξεις συνδρομῶν. Ἐσωκλείω ἐπίσης καὶ φωτογραφίας ἐπιδόσεως Μάνης καὶ δημοσίευμα πρὸς ἐφημερίδας τοπικὰς καὶ Θεσσαλονικίης μὴ δημοσιευθὲν ἀπὸ καμμιάν.

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ - Δ. ΜΑΝΑΚΑΣ

Υ.Γ.: Ἐσωκλείω καὶ δύο ἀποδείξεις Κουφοβούνου, ἢ συνδρομητάρια δὲ τῆς σχολῆς Κουφοβούνου δρίζεται ἡ Πηνελόπη Βογιατζῆ.

Ἐὸ ἴδιος»

«Ἐν Κουφοβούνω τῇ 20-11-1967

Σεβαστέ Κ. Μανουηλίδην.

Εἴμαστε δύο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ποὺ ἐβράβευσεν χθὲς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, εἰς τὸ Β' Δημοτικὸν Σχολεῖον Διδυματείχου, παρουσίᾳ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ, τοῦ κ. Μανάκα, Διδ)λίου Διδυματείχου καὶ τῶν γύρω χωριῶν. Δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς περιγράψουμε τὴ χαρὰ ποὺ αἰσθανόμεσθε μέσα μας γιὰ τὴ βράβευση αὐτῇ. Θὰ τὴν θυμούμαστε πάντα. Δὲν χαιρόμαστε γιὰ τὰ χρήματα ποὺ πήραμε, ἀλλὰ γιὰ τὴν αἰσθανόμεσθε μιὰ ἠθικὴ ἱκανοποίηση. Τώρα καταλαβαίνομε

πώς τούς καλούς μαθητάς, πού κοπιάζουν, δλοι τούς αγαπούν. Κι' έρχεται ή μέρα πού πληρώνονται για τόν κόπο τους. Ή πληρωμή είναι ό έπαινος, ή ήθική ικανοποίηση. Ή θράβευση αυτή ίσως νά γίνη αιλτία νά καταβάλουμε μεγαλύτερες προσπάθειες για νά καλλιεθεύσωμε τόσοι στά μαιθήματά μας, όσο και στην συμπεριφορά μας γενικά. Τά χρήματα πού πήραμε τά καταθέσαμε στό παχυδρομικό Ταμειευτήριο. Όταν θά πάμε σπό Γυμνάσιο θά αγοράζουμε τά βιβλία μας και ό,τι άλλο μās χρειάζεται. Και πάντοτε θά σās θυμούμαστε. Κατασυσγινημένοι, σās ιστέλναμε από την άκρική αυτή γωνιά τής Πατρίδος μας, ένα μεγάλο εύχαριστώ βγαλμένο από την καρδούλα μας, για την μεγάλη σας αυτή άγάπη πού ιδείξατε σέ μās. Εύχόμαστε σπόν Πανάγαθο Θεό νά σās χαρίξει ύγεία και δύναμη νά συνεχίσετε πό έργο σας.

Μέ σεβασμό, οί μαθηταί

ΔΗΜΟΣ ΚΟΠΑΡΑΝΙΔΗΣ - ΕΛΕΝΗ ΓΚΙΑΟΥΡΙΔΟΥ

Έν Εύγενικῷ τῇ 24-11-1967

Π ρ ὀ ς

Τόν κ. άξιότιμον κ. Φίλιππον Μανουηλίδην

Πρόεδρον Θρακικού Κέντρου Σταδίου 38

Ε ι ς 'Α θ ή ν α ς

Έχομεν την τιμήν δια τής παρουσης εύχαριστηρίου έπιστολής μας, διεξημενεύοντες τά εύγενή αισθήματα των υπό του Θρακικού Κέντρου Διδυμοπέχου βραβευθέντων, δύο έκ των μαθητών του καθ' ήμάς Σχολείου Εύγενικού, νά εύχαριστήσωμεν Ύμās θερμῶς, δια τήν εύγενή και λίαν έπαινοδομητικήν και άξιέπαινον προσπάθειάν σας, διεγείρουσαν σίτω την εύγενή άμύλλαν μεταξύ των μαθητών μας, αλλά και θεαρέστως μαριτυρούσαν, την δικαίωσιν, και ήθικήν άνύψωσιν και ικανοποίησιν, των έναρέτων και έπιμελών μαθητών. Ή προσπάθειά σας αυτή είναι ως έπιτακτική άνάγκη, καθ' ότι ή άλιστική έπαχή μας, προβαίνει εις παραδοξότητας έγγιζούσας την παραιρησιύνην, διότι μόνον τοιοῦτοι βραβεύουν τεμπλοποιήσιμους, και τούς ήθικῶς έκπροχιασμένους νέους τύπου μπήτης, όπως άτυχῶς ή Βρετανική Πολιτεία. Δικαιελοῦντες, εύχαριστοῦμεν και πάλιν Ύμās θερμῶς, και έπικαλούμεθα πλουσίαν την εύλογίαν του Θεου έφ' Ύμās και έπί τό καθόλου έργον σας, δια την Θεάρεστον οικοδομήν τής μαθητώσης Έλληνικής Νεότητος Θράκης. Εύχόμεθα, όπως τό φ ω τ ε ι ν ὀ ν π α ρ ά δ ε ι γ μ ά σας μιμηθοῦν και άλλου.

Μετα θερμών εύχρησιτών και εύχών

Ό Δ)ντης του Σχολείου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ

Πρωτοπρεσβύτερος Ίερωδ)λος

Σεβαστέ μας κ. Μανουηλίδη,

Σᾶς εὐχαριστοῦμε, ἀξιότιμε κύριε Φίλιππε Μανουηλίδη, γιατί φροντίσατε νὰ βραβευθοῦν οἱ καλύτεροι μαθηταὶ πῶν ἰδημοτικῶν σχολείων. Καὶ αἰσθανθήκαμε μεγάλη χαρὰ γιατί λάβαμε τὸ μικρὸ αὐτὸ πασό. Οἱ σεβαστοὶ διδάσκαλοι μας ἀφιέρωσαν μιὰ μικρὴ γιορτοῦλα. Στὴν γιορτὴ ὅπως μάθαμε ἀπὸ τὸν κύριο Μανάκα, δὲν φροντίζετε μόνον νὰ βραβεύωνται οἱ καλύτεροι μαθηταὶ, ἀλλὰ νὰ νυμφεύονται καὶ τὰ φτωχὰ κορίτσια τῆς Θράκης.

Τὸ ποσό αὐτὸ θὰ τὸ βάλουμε στὸ παμειτηρήσιο γιὰ νὰ γίνουν περισσότερα μὲ τὸν καιρὸ, καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ πᾶμε καὶ σὲ μεγαλύτερες σχολές. Στὴ γιορτὴ ποὺ κάναμε ἐδῶ στὸ Διδυμότειχο μᾶς μίλησε καὶ ὁ κύριος Ἐπιθεωρητῆς τῆς περιφερείας μας καὶ μᾶς εἶπε πόσα καλὰ λόγια γιὰ σᾶς καὶ τὸ Θρακικὸ Κέντρο. Καὶ ἡμεῖς ὑποσχόμεσθε, ὡς γνήσια Θρακόπουλα, νὰ γίνουμε καλύτεροι ἀπ' ὅτι εἴμαστε, καὶ ὅταν μεγαλώσουμε νὰ συντηροῦμε τὸ Θρακικὸ Κέντρο, ὅπως καὶ ἔσεϊς. Καὶ θὰ εἴμαστε ὑπερήφανοὶ ἂν ἀξιοιωθοῦν οἱ γονεῖς μας νὰ μᾶς καμαρώσουν μιὰν ἡμέραν ἄξιους ἀνθρώπους στὴν πατρίδα μας, τὴν ἕμορφη Ἑλλάδα, καὶ νὰ μοχθοῦμε νὰ τὴν ἀνεβάσουμε γρήγορα ψηλά, στὶς Τέχνες καὶ στὶς Ἐπιστῆμες.

Θὰ εἴμαστε ἄξιοι ἂν βοηθήσουμε καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας, ποὺ εἶναι σκλαβωμένοι ν' ἀποκτήσουν ἐλευθερία. Σᾶς ἀσπάζομεθα καὶ σᾶς εὐχόμεσθε χρόνια πολλὰ. Μὲ σεβασμὸ Σταῦρος Παγώνης μαθητῆς τῆς Στ' τάξεως Γ'. δημοτικοῦ σχολείου Διδυμοτείου.

Διδυμότειχον 30-11-1967

Σεβαστέ μας κύριε Μανουηλίδη. Σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμῶς διὰ τὴν μεγάλην ἰσας ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ εἰδείξατε σὲ μᾶς τοὺς μαθητὰς τῆς Θράκης. Παιρακαλοῦμε τὸν Πανάγαθο Θεὸ νὰ ἰσᾶς χαρίζη ὑγείαν, καὶ νὰ φροντίζετε συνεχῶς γιὰ τοὺς ἀπόρους μαθητὰς καὶ μαθήτριες νὰ γίνουν μιὰν ἡμέρα, ἄξιοι ἄνδρες καὶ καλὲς Ἑλληνοσπουίτες ἀπὸ κόσμον. Τὴν 19η Νοεμβρίου 1967 ἡμέρα Κυριακὴ αἰσθάνθηκα μεγάλη χαρὰ ὅταν συγκεντρωθήκαμε στὸ Βον Δημοτικὸν σχολεῖον μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι. Ἰκάναμε μιὰ γιορτὴ, μᾶς μίλησε ὁ κύριος Μανάκας, ὁ παλαιὸς διδάσκαλος καὶ μᾶς γνώρισε μὲ τὸν κύριον Φίλιππον Μανουηλίδην ποὺ ἀγρυπνᾷ γιὰ τοὺς ἀπόρους μαθητὰς. Εἶναι ἕνας γέρος, μᾶς εἶπε 90 χρονῶν καὶ ἰσᾶς χαρίζει ἕνα δῶρον ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς Θράκης. Γι' αὐτὸ θὰ προσπαθήσομε καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ μαθηταὶ νὰ γίνουμε καλύτεροι ἀπὸ ὅτι εἴμαστε. Κάποια ἡμέρα νὰ μᾶς καμαρώσουν οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι μᾶς, ποὺ φροντίζουν γιὰ μᾶς, ἄξιους ἀνθρώπους τῆς κοινωνίας.

Σᾶς ἀσπάζομαι.

ΚΥΡΙΑΚΟΓΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Μαθητῆς τῆς Στ' 3 Δημοτ. Σχολ. Διδυμοτείου

Ἐν Μάνη τῇ 30 Νοεμβρίου 1967

Σεβαστέ μας κ. Πρόεδρε

Ὄνομαζόμαστε Δόβρη Εὐαγγελία καὶ Γαλατούδη Ἑλένη καὶ εἴμαστε μαθήτριες τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Μάνης οἱ ὁποῖες βραβευθήκαμε ἀπὸ τὸ Θρακικὸ Κέντρο τὴν προεδρίαν τοῦ ὁποίου ἔχετε σεῖς. Ὁ ἀντιπρόσωπος σας κ. Μανάκας μᾶς μίλησε γιὰ σᾶς μὲ τὰ καλύτερα λόγια γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τρέφετε σὲ μᾶς τὰ παιδιά καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δεῖχνετε γιὰ μᾶς καὶ μαζί μὲ τὴν οἰκονομικὴ προσφορά μᾶς συγκίνησε πολὺ βαθειά. Θεωρήσαμε λοιπὸν μετὰ τὴν τιμὴ ποὺ μᾶς ἔγινε νὰ σᾶς γράψουμε αὐτὰ τὰ λίγα λόγια γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὸ μεγάλου ἐνδιαφέρον σας καὶ τὴν ἀγάπη σας σὲ μᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ σᾶς ὑποσχεθοῦμε πὼς θὰ κάνουμε ὅ,τι μπορούμε γιὰ νὰ φανοῦμε ἀντάξιες τῶν ἐλπίδων σας καλῆς Θρακιωποιοῦλες καὶ καλῆς Ἑλληνοποιοῦλες, γιὰ τὸν ἑαυτό μας γιὰ τοὺς δικούς μας γιὰ τὴ Θράκη μας καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας. Μὲ τὴν βεβαίωσιν αὐτὴ σᾶς εὐχαριστοῦμε καὶ πάλιν καὶ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ σᾶς ἔχη πάντα καλὰ καὶ νὰ σᾶς ἐκπληρῶνῃ ὅσα καλὰ κάνετε γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα μας.

Μὲ ἄπειρο σεβασμὸ ἀσπάζομαστε τὴν δεξιάν σας

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ - ΕΛΕΝΗ

Σεβαστέ κύριε Μανουηλίδη,

Στὶς 25 Νοεμβρίου πήρα τὸ δεύτερο βραβεῖο, διὰ μέσου τοῦ διδασκάλου κυρίου Μανάκα τοῦ Θρακικοῦ σας Κέντρου. Αἰσθάνομαι ὑποχρέωσιν νὰ σᾶς εὐχαριστήσω δλόψυχα γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ δεῖχνετε γιὰ τὰ παιδιά τῆς Θράκης μας καὶ νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ ὅτι σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ θὰ ἐργασθῶ καὶ ἐγώ, σὰν Θρακιωποιοῦνα, γιὰ νὰ βοηθῆσω τὴν ἰδιαιτέρα πατρίδα μας. Πάντα θὰ σᾶς εἶμαι εὐγνώμων καὶ θ' ἀκολουθῶ τὸ παραδειγμὰ σας. Εὐχόμαι ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δῇν ὑγείαν γιὰ νὰ συνεχίσετε τὸ Θεάραστο ἔργον σας.

ΓΕΡΑΣΟΤΑΗ ΔΗΜΗΤΡΑ

Μαθήτρια ΣΤ' τάξεως

Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀσπρονερίου περιφερείας Διδυμοτείχου

Σεβαστέ κ. Μανουηλίδη,

Εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὸ χρηματικὸ βραβεῖον ποὺ πήρα ἀπὸ τὸ Θρακικὸ Κέντρο, τὸ ὁποῖον διευθύνετε. Ἡ σκέψη σας καὶ ἡ ἀπόφασίς σας νὰ δώσετε βραβεῖα στοὺς καλύτερους μαθητὲς τῆς ΣΤ' τάξεως τῶν σχολείων τῆς περιφερείας μας μᾶς συγκινεῖ ἰδιαιτέρα καὶ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ προσπαθῆσωμε περισσότερο νὰ γίνωμε καλύτεροι μαθητὲς καὶ στὰ μαθήματα καὶ στὴ διαγωγή.

Σᾶς εὐχόμαι δλόψυχα: Καλὰ Χριστούγεννα.

ΚΥΡΟΤΑΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Μαθήτρια ΣΤ' τάξεως Δημ. Σχολείου Ἀσπρονερίου περιφ. Διδυμοτείχου

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ», 5.12.1967

Η ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΑΤΜΟΤΕΙΧΟΝ

«ΔΙΑΤΜΟΤΕΙΧΟΝ, 4 (Ίδιαι. Ὑπηρ). — Ἡ πελετὴ βραβεύσεως ἀριστούχων μαθητῶν ὑπὸ τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» εἶχεν ἔθνομαιὴν, παιδαγωγικὴν, ψυχαγωγικὴν καὶ ἐμπυχωτικὴν σημασίαν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κρίσεως.

Ἐν συνεχείᾳ προσηγηθευσῶν βραβεύσεων, ὡς καὶ ἄλλων ποῦ θὰ ἐπακολουθήσουν, συγκεντρώθησαν εἰς Μάνην τὰ Σχολεῖα Καραωτῆς, Σιπαιριάς, Εὐγενικοῦ καὶ τῆς Μάνης μετ' ὅλους τοὺς διδασκάλους των.

Τὴν τελευτὴν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των αἱ τοπικαὶ Ἀρχαὶ καὶ αἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης παρέστησαν ὁ ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων κ. Ν. Μανεισιώτης καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» κ. Δημήτριος Μανάκας.

Ἡ πελετὴ ἤρχισε μετ' προσευχὴν τῶν μαθητῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἀπηγγέλθησαν ποιήματα πατριωτικὰ, πλήρη ἐνθουσιασμοῦ καὶ πατριωτικῆς ἐξάρσεως.

Πρῶτος ἀμίλησε διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπισκέψεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς πελετῆς, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» κ. Δημήτριος Μανάκας, ὅστις ἀνέπτυξε τὸ ἔργον τῆς ὀργανώσεως ταύτης καὶ μετέφερε τοὺς χαριετισμοὺς τῆς ἀγάτης καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» διὰ τοῦ γηραιοῦ καὶ ἰσοβίου προέδρου αὐτοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδου. Ὡσαύτως ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ εἰς τὴν ἰσπανίαν τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1821 καὶ μετέπειτα ὅποτε ἡ Θράκη προσέφερε πάρα πολλὰ εἰς αἷμα καὶ χροῖμα καὶ κατενθουσίασε τοὺς μαθητάς. Ἀνέφερε ἐπίσης τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἐπιπεύξεις τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», διὰ τὴν προικαδόττησιν ἀτόρων κορασίδων, τὴν βράβευσιν ἀριστευόντων μαθητῶν εἰς Γυμνάσια καὶ Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ τὴν διατήρησιν τῆς μνήμης, διὰ τῆς συγγραφῆς λαογραφικῶν βιβλίων ὡς τὰ «Θρακικά» κλπ.

Σήμερον εἶπε, βραβεύονται καὶ μαθηταί: Δόβρη Εὐαγγελία καὶ Γαλατούδη Ἑλένη τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Μάνης, Χατζούδη Ἑλένη καὶ Δοϊτσίδου Διαλεχτὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Καραωτῆς, Κυρπειλῆς Σωτήριος καὶ Ναζίρης Γεώργιος, τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Σιπαιριάς, Ἰωαννακάκη Ἑλένη καὶ Καπουκρανίδης Ἰωάννης ποῦ δημοτικοῦ σχολείου Εὐγενικοῦ.

Συνέστησε νὰ μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ τοὺς ἀριστεῖς συμμαθητάς των διὰ νὰ γίνουσι καὶ αὐτοὶ ἀριστοὶ ὡς πρὸς τὸ ἦθος, τὴν ἐπιμέλειαν, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἐπιδόσεις.

Ἀκολούθως ἀμίλησεν ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως κ. Ν. Μανεισιώτης, εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ὁποίου ὀφείλεται καὶ ἡ ἀριτία ὀργανώσεως καὶ λειτουργία τοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ «Λαογραφικοῦ Μουσείου» διὰ τοῦ ὁποίου προβάλλεται ὁ πολιτισμὸς τῆς Θράκης, ὅστις ἐσκόρπισε εἰς τὴν ἐνθου-

σιασμοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ ἡ αἰθούσα ὑπερεπιπληρώθη πατριωτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ παλμοῦ.

Ὡσαύτως συνέστησε εἰς τοὺς βραβευθέντας μαθητὰς νὰ ἀνοίξουν ἀτομικὸν βιβλιῶριον εἰς Ταχυδρομικὸν Ταμειυτήριον ἢ ἄλλον Πιστωτικὸν Ἴδρυμα ἢ ἀγοράσουν μίαν ὁμολογίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Λανείου.

Ἐν ἰσυνεχείᾳ ἐπαύρθη ὁ Ἐθνικὸς Ἕμνος, ἐγένετο ἡ βράβευσις τῶν μαθητῶν καὶ ἔληξεν οὕτω ἡ πελετὴ ἐντὸς ἀτμοσφαιρῆς χαρᾶς, ἐνθουσιασμοῦ καὶ ὑποβολῆς εὐχαριστιῶν τῶν πε διδασκάλων καὶ μαθητῶν πρὸς τὸ «Θρακικὸν Κέντρον».

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΥΤΡΑ»

Ἐν Ἐλαφοχωρίῳ τῇ 9 Δεκεμβρίου 1967

Καλημέρα σας Κύριε Μανουηλίδη. Εἶμαι μαθήτρια τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐν Ἐλαφοχωρίῳ καὶ λέγομαι Σταυρούλα Μυρσάκη. Πρὸς ἡμᾶς ὁ δάσκαλός μου μοῦ ἔδωσε 600 δραχ. χρηματικὸ βραβεῖο, τὸ ὁποῖο ἐπαίλαιτε ἰεῖς. Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ Κύριε Μανουηλίδη. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν ἡ εὐτυχέστερη στὰ ἕξ Σχολικὰ χρόνια μου καὶ πάλι σᾶς εὐχαριστῶ καὶ σᾶς εὐχάμαι χρόνια πολλὰ καὶ καλὰ γεράματα.

Καλὰ Χριστούγεννα

Μαθήτρια ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΜΥΡΣΑΚΗ

«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΡΑΚΗ» Ἀλεξανδρουπόλεως, 10.12.67

ΤΕΛΕΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΕΩΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ «ΘΡΑΚ. ΚΕΝΤΡΟΥ»

Ἐν μέσῳ γενικῆς ἀγωνίας καὶ ἀβεβαιότητος κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, διὰ τὸ Κυπριακόν, ἡ πελετὴ βραβεύσεως ἀριστοῦχων μαθητῶν ὑπὸ τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» εἶχεν Ἐθνικὴν, παιδαγωγικὴν, ψυχαγωγικὴν καὶ ἐμψυχωτικὴν σημασίαν. Ἐν συνεχείᾳ προσηγηθειῶν βραβεύσεων, ὡς καὶ ἄλλων πλὴν θὰ ἐπακολουθήσουν, συνεκεντρώθησαν εἰς Μάνην τὰ Σχολεῖα Καραϊτῆς, Σιπριαῆς, Εὐγενικοῦ καὶ τῆς Μάνης μὲ ὅλους τοὺς διδασκάλους τῶν. Τὴν τελετὴν ἐπίμησαν διὰ τῆς παρουσίας τῶν αἰ Τοπικαὶ ἀρχαὶ καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης παρῆσαν ὁ Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων κ. Ν. Μανασιώτης καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» κ. Δημήτριος Μανιάκας. Ἡ τελετὴ ἤρχισεν μὲ προσευχὴν τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς μελωδικὰς τῶν φωνῶν ἀπύθυτον θερμὴν παράκλησιν εἰς τὴν Ἐπὶ τῶν Στρατηγῶν Θεοτάκων. Ἐν συνεχείᾳ ἀπηγγέλθησαν ποιήματα πατριωτικά, πλήρη ἐνθουσιασμοῦ καὶ πατριωτικῆς ἐξάρσεως. Πρῶτος ἀμίλησε διὰ τοὺς ἰσοκτοῦς τῆς ἐπισκέψεως καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς τελετῆς, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» κ. Δημήτριος Μανιάκας, ὅστις ἀνέπτυξε τὸ ἔργον τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς καὶ μετέφερε τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἀγάπης καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ «Θρα-

κικου Κέντρου» διὰ τοῦ γηραιού καὶ ἰσοθίου Προέδρου αὐτοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδου. Ὡσαύτως ἀνεφέρθη εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Θράκης κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1821 καὶ μετέπειτα, ὅποτε ἡ Θράκη προσέφερε πάρα πολλὰ εἰς αἷμα καὶ χρῆμα καὶ κατενθουσίασε τοὺς μαθητάς. Ἀνέφερε ἐπίσης τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἐπιτεύξεις τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», διὰ τὴν προικοδότησιν ἀπόρων κορασιδων, τὴν βράβεισιν ἀριστευόντων μαθητῶν εἰς Γυμνάσια καὶ Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἱστορικῆς μνήμης, διὰ τῆς συγγραφῆς Λαογραφικῶν βιβλίων ὡς τὰ «Θρακικά» κ.λ.π. Σήμερον, εἶπε, βραβεύονται οἱ μαθηταί:

1) Δόβρη Εὐαγγελία, 2) Γαλατούδη Ἐλένη. Τοῦ Δημ. Σχολείου Μάνης.

3) Χατζούδη Ἐλένη. 4) Δοϊτσίδου Διαλεχτή. Τοῦ Δημ. Σχολείου Καρωτῆς.

5) Κυρσετζῆς Σωτήριος. 6) Ναζίρης Γεώργιος. Τοῦ Δημ. Σχολείου Σιταριάς.

7) Ἰωαννάκη Ἐλένη. 8) Καπουκρανίδης Ἰωάννης. Τοῦ Δημ. Σχολείου Εὐγενικοῦ. Καὶ συνέστησε νὰ μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ τοὺς ἀριστεῖς συμμαθητάς των διὰ νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ ἀριστοὶ ὡς πρὸς τὸ ἦθος, τὴν ἐπιμέλειαν, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς ἐπιδόσεις. Ἀκολούθως ἀμίλησεν ὁ ἀκάματος Ἐπιθεωρητῆς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Διδ)χου κ. Ν. Μανεισιώτης, εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ προσπαθείας τοῦ ὁποίου ὀφείλεται καὶ ἡ ἀριτία ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ ἐν Διδ)χω «Λαογραφικοῦ Μουσείου», διὰ τοῦ ὁποίου προβάλλεται ὁ πολιτισμὸς τῆς Θράκης καὶ ὅστις, μὲ τὴν γλαφυρότητα, ἡ ὁποία τὸν διακρίνει καὶ εἰς γλώσσῃν καταληπτὴν ἀπὸ ἄλλους ἐκάρτισε ρίγη ἐνθουσιασμοῦ εἰς τοὺς μαθητάς καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ ἡ αἴθουσα ὑπερεπιπλήρωθη πατριωτισμοῦ καὶ Ἐθνικοῦ παλμοῦ. Ἐπικαίρως ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἐτοιμότητα τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ μας νὰ ἀποκρούσουν πᾶσαν τυχὸν ἀπόπειραν εἰσβολῆς ἐκ Τουρκίας καὶ συνέστησεν «θαρσεῖν χρῆ», καὶ ὅτι ὁ Μέγας Θεὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἀφήσῃ τοὺς μισροὺς νὰ θεβηλώσουν τὰ καταγιασμένα χῶματα τῆς Θράκης μας, ποὺ εἶναι τὸ διαμάντι καὶ τὸ σπαλίδι τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, ποὺ εἶναι ἡ ζακρευρότερη στῆς γῆς τὸ διαχτυλίδι. Ὡσαύτως συνέστησεν εἰς τοὺς βραβευθέντας μαθητάς νὰ ἀνοῦξουν ἀτομικὸν βιβλιᾶριον εἰς Ταχυδρ. Ταμειετήριον ἢ ἄλλον Πιστωτικὸν Ἰδρυμα ἢ νὰ ἀγοράσουν μίαν ἀμολογίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου διὰ νὰ συμβάλουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν. Ἐν συνεχείᾳ ἐψάλη ὁ Ἐθνικὸς Ἕμνος, ἐγένετο ἡ βράβεισις τῶν μαθητῶν καὶ ἔληξεν αὕτη ἡ τελετὴ ἐντὸς ἀτμοσφαιρῆς χαρᾶς, ἐνθουσιασμοῦ καὶ ὑποβολῆς εὐχαριστιῶν τῶν τε διδασκάλων καὶ μαθητῶν πρὸς τὸ «Θρακικὸν Κέντρον».

Ἐν Ρηγίῳ τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου.

Καλημέρα σας κύριε Φίλιππε Μανουηλίδη. Εἶμαι καὶ ἐγὼ μία μαθή-

τρια· από εκείνες τις όποιες βραβεύσατε τὸ ἔτος 1967. Σᾶς εὐχαριστοῦμε καὶ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ σᾶς δίνη ὑγεία καὶ εὐτυχία.

Φυδανίδου Καίλα

Τάξις ΣΤ'. Σχολεῖον Ρηγίου

Ἐν Ρηγίῳ τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου.

Καλημέρα κύριε Μανουηλίδη Φίλιππε. Ἐγὼ εἶμαι ἕνας μαθητῆς ἀπὸ κείνου πού βραβεύσατε τὸ ἔτος 1967. Σᾶς εὐχομαι νὰ ἰεῖστε εὐτυχισμένος. Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολὺ καὶ παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ νὰ σᾶς δίνη ὑγεία.

Μπουφίδης Μενέλαος

Τάξις ΣΤ'. Σχολεῖον Ρηγίου

Κύριε Μανουηλίδη

Εὐχαριστῶ θερμὰ ΤΟ ΘΡΑΚΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ καὶ ἰδιαιτέρα ἐσᾶς γιὰ τὴν βράβεισίν μου. Ὀνομάζομαι Παζαριλιώτῃ Ἀσημίνα καὶ πηγαίνω στὴν ΣΤ' τάξη Δημοτικῶν Σχολεῖον Ἐλληνοχωρίου τῆς περιφερείας Διδυμοτείχου. Εὐχομαι ὁ Θεὸς νὰ σᾶς χαρίζη ὑγεία γιὰ νὰ συνεχίσετε τὸ ἔργο πού ἀρχίσατε.

Μετὰ ἀπειρών εὐχαριστιῶν

Ἀσημίνα Παζαριλιώτου

«Σεβαστοὶ μας Κύριε Ἐπιθεωρητᾶ, Κύριε Μανάκα, Κύριοι Διδάσκαλοι»

Αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου πολὺ συγκινημένο καὶ ἰδὲν γνωρίζω ἂν, ἐκεῖνο πού αἰσθάνομαι μαρῶ νὰ τὸ διατυπώσω. Τὴν συγκίνηση πού αἰσθάνομαι σήμερα πιστεύω ἀπολύτως ὅτι τὴν νοιώθουν καὶ ἄλλοι ἐκεῖνοι οἱ συμμαθηταὶ μου πού σήμερα ἔλαβον βραβεῖα. Μᾶς συγκινεῖ ἴσως περισσότερο ἢ μεγάλη τιμὴ πού μᾶς ἔκαναν οἱ σεβαστοὶ διδάσκαλοί μας νὰ ἐκλέξουν ἐμᾶς ἀνάμεσα ἀπὸ ἄλλους ἀρίστους καὶ καλοὺς φίλους καὶ συμμαθητᾶς μας. Μᾶς συγκινεῖ αὐτὴ ἢ μεγάλη τιμητικὴ διάκρισις καὶ μᾶς γεμίζει χαρὰ καὶ ὑπερηφάνεια μὰ συγχρόνως μᾶς ἐπιβάλλει καὶ ἕνα ἄλλο ἱερὸν καθήκον. Νὰ γίνουμε καλύτεροι. Καὶ ὑποσχόμεθα τοῦτο μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μας. Οἱ καλοὶ διδάσκαλοί μας φροντίζουσι καθημερινὰ νὰ μᾶς μορφώσουν καὶ νὰ μᾶς κάνουν καλοὺς καγαθούς. Τοὺς εὐχαριστοῦμε καὶ τοὺς εὐγνωμονοῦμε καὶ ὑποσχόμεθα νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῶν προσπαθειῶν τους. Ὑποσχόμεθα τὸ ἴδιον πού ὑπέσχετο τὰ Σπαρτιατόπουλα. Ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες. Γνωρίζομε καὶ μάθαμε εἰς τὸ Σχολεῖο ποία ἐνδοξη πατρίδα ἔχομε μάθαμε τὴν ἱστορία καὶ τὴν καταγωγὴ μας. Μάθαμε ὅτι ἡ Ἑλλάδα μας γέννησε ἥρωες καὶ ἡμιθέους, παρουσίασε Παρθενῶνες ἐδημιούργησε αἰαθμούς πού φωτίζουν ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ τὴν οἰκουμένη δολοκλήρη. Μάθαμε ἀκόμη ὅτι ἡ φυλὴ μας συνεχίζει τὸν ἱστορικὸ ἰδρόμο της, καὶ ὅτι καμμιά δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν σταματήσει. Ὑπο-

σχάμεθα να προσφέρουμε κι' εμείς το λιθάρι μας, είτε μικρό είτε μεγάλο, στο δρόμο της προόδου της πατρίδος μας. Θά ήταν όμως μία μεγάλη παράλειψις, μία μεγάλη αχαριστία, από μᾶς ἂν στη σημερινή σεμνή τελετή δὲν εὐχαριστούσαμε με ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τὸ Θρακικὸ Κέντρον γιὰ τὴν εὐγενική του χειρονομία νὰ βραβεύσῃ μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἐκφράζομε τὴν εὐγνωμοσύνη μας στὸ Θρακικὸ Κέντρο καὶ στὸν ἄξιο ἀντιπρόσωπό του στὸ Διδυμότειχο παιλαίμαχο διδάσκαλο κύριον Δημήτριον Μανάκα. Ὁ κ. Μανάκας ἀφοῦ προσέφερε ἐπὶ 45 χρόνια τὰς καλὰς ὑπηρεσίας του στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ἀκαμάτος ἀκόμη καὶ γεμάτος ζωὴ καὶ δύναμη, ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη συνεχίζει τὸ λαομορφωτικὸ του ἔργο. Εὐχόμεθα καὶ παρακαλοῦμε τὸν πανάγαθα Θεὸ νὰ τοῦ χαρίξῃ ὑγεία καὶ δύναμη ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη χρόνια νὰ προσφέρῃ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Θράκης μας. Σᾶς εὐχαριστοῦμε ὅλους καὶ σᾶς στέλλομε τὰ φιλιὰ μας.

Λεπίδου Μαρία τοῦ Ἀντωνίου»

Ἐν Κιςσαριῶ τῇ 12-12-1967

— Ἀξιότιμε κύριε Μανουηλίδη.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, ἐγὼ ὁ μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κιςσαρίου Μπιγγελάκης Χαράλαμπος, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου. Βραβεύτηκα με τὸ πρῶτο βραβεῖο ἀπὸ τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ. Βέβαια δὲν μᾶς κάνετε με τὸ δῶρο αὐτὸ πλουσίους. Ἀλλὰ με τὸ δῶρο, καὶ με τὴν καλὴ σας καρδιά, δὲν κάνετε καλὸ μόνον σὲ μᾶς τοὺς βραβευμένους, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλοκληρο τὸ Ἔθνος, τὴν Ἑλλάδα. Θὰ παραδειγματισθοῦν καὶ ἄλλοι κατώτεροί μας μαθηταί, νὰ ὁμοιάσουν ἡμᾶς, καὶ ἴσως νὰ γίνουν καὶ καλύτεροι. Καὶ μὴ μέρᾳ ἢ Πατρίδα μας θὰ ἔχη καλὰ Ἑλληνοπούλινα, καὶ καλοὺς ἰσραηλιώτες. Καὶ θὰ διοξάσουμε τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη περισσότερο ἀπ' ὅτι εἶναι. Ἔτσι λοιπὸν θὰ καταβάλω μεγαλύτερη προσπάθεια, γιὰ νὰ γίνω μὴ μέρᾳ χρήσιμος στὴν Πατρίδα μας, καὶ καλὸς Χριστιανός. Νὰ μὴν γίνω ἓνας ἀλήτης, ἓνας περιττός, στὴν Πατρίδα μας. Τέλος σᾶς χαιρετῶ με πολὺ ἀγάπη, καὶ σεβασμό, ἐγὼ ὁ μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κιςσαρίου, Μπιγγελάκης Χαράλαμπος. Δὲν θὰ σᾶς ξεχάσω ποτέ, γιὰ τὸ καλὸ ποὺ κάνετε σὲ μᾶς, καὶ σὲ ὅλοκληρη τὴν Πατρίδα...

Μπιγγελάκης Χαράλαμπος.

Ἐν Κιςσαριῶ τῇ 12 Δεκεμβρίου 1967

Ἀξιότιμε κύριε Μανουηλίδη:

Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴ μεγάλη χαρὰ ποὺ ἔνοιωσα γιὰ τὸ βραβεῖο τὸ ὁποῖο μοῦ ἔδωσε τὸ ΘΡΑΚΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ. Ποῦ ὅπως ἔμαθα ἔσεῖς εἴσαυτε Πρόεδρος. Εἶμαι μαθητριά τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κιςσαρίου καὶ βραβεύτηκα με δευτέρου βραβεῖο. Εἶμαι υπερήφανη γιατί ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ

καταλάβω πώς υπάρχει άμοιβή για τόν κόπο που κάνω. Θα προσπαθήσω, αν τώρα πήρα τὸ δεύτερο, μιὰ ἄλλη φορά νὰ πάρω τὸ πρώτο. Καί αὐτὰ θὰ τὰ χρωστώ σέ σᾶς, γιατί τὸ ἰῶρο που μοῦ σπεύλατε μοῦ ἔδωσε νέα δύναμι καὶ κουράγιο γιὰ τὴ μαθητικὴ μου ζωή. Σᾶς εὐχαριστῶ μ' ὅλη μου τὴ καρδιά.

Μαθήτρια Δημοτικοῦ Σχολείου Κισσαρίου
Κακαριάκη Βασιλική.

Πανθρακικὴ 14-12-967.

ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΠΟ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΙΣ ΛΑΒΑΡΑ

Παρουσία τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν καὶ ἐνώπιον πῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου Λαβάρων, τὸ ἀπόγευμα τῆς 4ης Δεκεμβρίου, εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Λαβάρων, ἔλαβεν χώραν μιὰ ὁραία ἐορταστικὴ ἐκδηλώσις. Προηγηθέντος ἐνὸς μικροῦ καλλιτεχνικοῦ προγράμματος ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου Λαβάρων, με ἐπιτυχίαν, ἐπραγματοποιήθη ἐν συνεχείᾳ χρηματικὴ βράβευσις πῶν ἰδίο καλύτερων μαθητῶν ἐξ ἐνὸς ἐκάστου τῶν κάτωθι ὀκτὼ Δημοτικῶν Σχολείων τῆς περιοχῆς Λαβάρων, ἴτιοι: Ἀμορίου, Κισσαρίου, Λαβάρων Μάνδρας, Ἀγριάνης, Πρωτοκκλησίου, Μαυροκκλησίου καὶ Καρύμβου. Ἡ ἀπονομὴ τῶν δώρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Δημητρίου Μανάκα συνταξιούχου διδασκάλου, παρουσία τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσεως Περιφερείας (Ἰδ.) τεύχου κ. Νικολάου Μανουσιώτη. Ἀμφότεροι οὗτοι, παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν πεπαιμένην κατάστασιν, ἰδὲν ἔπαυσαν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὴν δραστηριότητά των καὶ μὴ φρειδόμενοι κόπου καὶ μόχθου, διὰ τῆς ἐμεργείας των αὐτῆς καὶ τῶν ἐμπνευσμένων ὁμιλιῶν των, ἰσυνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμίλλης καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀποταμιεύσεως μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ εἰς τὴν Ἐθνικὴν διαπαιδαγώγησιν, ψυχαγωγίαν καὶ ἐμψύχωσιν αὐτῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κρίσεως ἀφ' ἑτέρου. Τοιαῦται ἐκδηλώσεις θὰ ἦσαν εὐχῆς ἔργον νὰ γίνωνται συχνότεριον.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΙΑΤΜΟΤΕΙΧΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΛΑΒΑΡΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 196

Ἐν Λαβάρους πῆ 28.12.1967

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου

κ. Φίλιππον Μανουηλίδην

Ἀ θ ἦ ν α ς

«Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν τῷ ὑφ' ἡμᾶς 4)θεσίῳ Δημοτικῷ Σχολείῳ Λαβάρων Διδυμοτείχου λαβούσης χώραν τελετῆς βραβεύσεως τῶν καλύτερων μαθητῶν

ὁκτώ δημοτικῶν σχολείων τῆς περιοχῆς ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Δημητρίου Μανάκα, τοῦ ὁποίου ἐπαξίως προεδρεύετε, λαμβάνου τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς εὐσεβάτως ὅπως δεχθῆτε τὰς ἀγνάς θεριὰς εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ διδακτικεῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου μας, διὰ τὴν μεγάλην εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔσχε μεταξὺ τῶν μαθητῶν μας ἢ ὡς ἄνω ἐνέργεια, πρωτοβουλία ὑμῶν. Συνημμένως ὑποβάλλω δύο εὐχαριστηρίους ἐπιστολάς τῶν βραβευθέντων μαθητῶν.

Μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου
Λημ. Παπιδάνας»

Ἐν Λαβάρους τῇ 28-12-67

Σεβαστέ, κύριε Μανουηλίδη

«Σὰν μαθητῆς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Λαβάρων, εἶχα ἀκούσῃ ἀρκετὰ πράγματα διὰ τὸ Θρακικὸν Κέντρον, καὶ ποιούς σκοποὺς ὑπερετεῖ τοῦτο. Ἡ τύχη δὲ καὶ ἡ ἐπιμέλειά μου, ὡς μοῦ ἐπιπρατῆ νὰ εἰπῶ, μοῦ ἐπιφύλαξε νὰ κριθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς σεβαστοὺς μου ἀγαπητοὺς διδασκάλους τοῦ σχολείου μας ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μαθητὰς, τῆς ΣΤ' τάξεως πρὸς βράβεισιν ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τὸ ὁποῖον ἔσεῖς ἐπαξίως διοικεῖτε. Τὴν 4ην τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ὀργανώθηκε εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ σχολείου μας, μιὰ πελετὴ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς καλὰς ὁμιλίαις τοῦ κυρίου ἐπιθεωρητοῦ μας καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κυρίου Μανάκα, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐξήγησαν τὴν δρᾶσιν, τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀγαθοεργίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἔγινε ἡ βράβεισίς μας, παρουσία τῶν ἀρχῶν τῆς Κοινότητος καὶ τῶν κατοίκων. Καὶ ἔμεινα ἀληθινὰ συγκινημένος. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον σκέπτεται καὶ φροντίζει γιὰ μᾶς τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Θράκης. Καὶ μᾶς δίνει θάρρος νὰ γίνωμε ἀξιοὶ ἀπόγονοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Θράκης, ὅπως ἔσεῖς καὶ οἱ συνεργάτες σας. Διότι μᾶς ἔδωσε εὐκαιρία κατὰ τὴν τελετὴ τῆς βραβεύσεως νὰ γνωρίσωμεν ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κυρίου Μανάκα καὶ τοῦ κυρίου Ἐπιθεωρητοῦ ἀρκετὰ περὶ τῆς ιστορίας τῆς Θράκης καὶ τοὺς ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Εὐχαριστῶ κύριε Μανουηλίδη ἑσᾶς καὶ τοὺς σεβαστοὺς μετὰ διδασκάλους διὰ τὴν τιμὴν ποῦ μοῦ ἔγινε. Εὐχόμεναι εἰς τοὺς συμμαθητὰς μου καλυπτόραν τύχην εἰς ἄλλαις πελειτῆς βραβεύσεως ἰδιότι μετὰξὺ μας πρέπει νὰ ὑπάρχη εὐγενὴς συναγωνισμὸς διὰ τὴν πρόδόν μας. Θὰ φροντίσω νὰ φανῶ ἀξίος τῆς ἐκλογῆς τῶν δασκάλων μου καὶ τοῦ βραβείου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὸ ὁποῖο ὁμολογῶ ὅτι με ἔχει συγκινήσει.

Διαπελῶ μετὰ σεβασμοῦ
Τελλάκας Ἀθανάσιος»

Ἐν Λαβάρους τῆ 28-12-67

Σεβασιὰτὲ Κύριε Μανουηλίδη

«Θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν εὐγενική σας χειρονομία. Τὴν χαρὰ πού ἔνωσα γιὰ τὴν τιμὴ νὰ μαῦ προσφέρετε τὸ δῶρο τοῦτο, τὸ ὁποῖο τιμᾶ πολὺ περισσότερο ἑσᾶς, ἰδὲν τὴν γνώρισα ποτέ. Γι' αὐτὸ δὲν βρίσκω λόγια νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Νομίζω ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀπόδειξη εὐχαριστιῶν θὰ εἶναι αὐτὴ πού δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἐκφράσω. Γι' αὐτὸ, μὲ κάθε τρόπο θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω μὲ τὴν παντατινὴ μου πνευματικὴ ἀνάπτυξη. Θὰ προσπαθῶ πάντοτε ὅσο μπορῶ νὰ μελετῶ περισσότερο καὶ νὰ εἶμαι καλὴ μαθήτρια, ὄχι πόσο γιὰ τώρα στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο ὅσο γιὰ ὕστερα στὸ Γυμνάσιο. Κι' αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ πραγματικὴ ἔνδειξη τῆς εὐχαριστήσεώς μου.

Μὲ σεβασμὸ

Δίλλια Ἑλένη»

«Τὴν 7ην Δεκεμβρίου ἐγένετο ἐν τῷ Σχολεῖῳ Θουρίου ἱερατικὴ τελετὴ βραβεύσεως πᾶν ἀριστεύων μαθητῶν τῶν Σχολείων Θουρίου — Σοφικῶ — Ἀσημενίου — Θηρέας καὶ Λαγοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Εἰς τὴν ἑορτὴν παρέστησαν ὁ Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Διδυμοτείχου κ. Νικόλαος Μανεισιώτης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Δημήτριος Μανάκας, οἱ Διευθυνταὶ καὶ τὸ διδασκαλικὸν προσωπικὸν πᾶν ἀνωτέρω Σχολείων, ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ Θουρίου καὶ πλῆθος κόσμου. Τὸ πρόγραμμα περιέλαμβανεν ἄσματα, ἀπαγγελίας, ἰσκέτες, ὁμιλίαν τῆς Διευθυντρίας τοῦ Σχολείου Δίδος Ἀγγ. Τσακίρη, ἐμπνευσμένην ὁμιλίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Νικ. Μανεισιώτου ὡς καὶ τοιαύτην τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Δημ. Μανάκα, περὶ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἰθασμοῦ βραβεύσεως 2 μαθητῶν πῆς ἑκτῆς τάξεως ἐξ ὅλων τῶν Σχολείων τῆς Θράκης διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 600 δραχμῶν ὡς Α' βραβεῖον καὶ 350 δραχμῶν ὡς Β' βραβεῖον. Ἡ ὅλη δὲ προσπάθεια τῆς βραβεύσεως ὀφείλεται εἰς τὰς ἀάκτους προσπάθειάς τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φιλίππου Μανουηλίδη ὅστις ἠνάλωσεν δλόκληρον τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Θράκης. Τὴν ἑορτὴν ἔκλεισεν σύντομος εὐχαριστήριος ὁμιλία τῆς βραβευθείσης μαθήτριας Δεσποίνης Καραγιάννη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Θουρίου καὶ ὁ Ἔθνικός «Τ μ ν ο ς».

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΕΒΑΖΟΥΝ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

«Οἱ Μεταξάδες — Διδυμοτείχου, ὅπου, πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν, ἐπαίχθη τὸ φρικαλεώτερον δράμα τῆς τελευταίας ἀποπείρας τοῦ Κομμουνιστικομοροτισμοῦ, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν, μὲ τὴν ἰδύσιν τοῦ ἡξάντος ἔτους, νὰ ζήσουν στιγμῆς συγκινητικᾶς, ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις καὶ γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν μερικᾶ:

1) Εἰς πῆν αἰθουσαν τελετῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἐγένετο ἡ βρά-
 βευσις, ὑπὸ τοῦ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ, δύο ἀριστούχων μαθητῶν, ἕξ ἐκά-
 στου τῶν Σχολείων Μεταξιάδων, Παλιουρίου, Ἀλεποχωρίου, Λάδης, Πολιάς
 καὶ Ἀβδέλας. Τὴν ἡμερὴν, ἀλλ' ἐνθουσιώδη εἰς ἐκδηλώσεις ἑορτῆν, ἐτίμησαν
 διὰ τῆς παρουσίας των, ὁ Ἐπιθεωρητὴς Πιθμίου Ἐκπαιδεύσεως Περιφερείας
 Διδυμαστείου κ. Μανεισιώτης Νικ., ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ.
 Μανάκας Δημ., αἱ ἀρχαὶ τοῦ Χωρίου, αἱ διδάσκαλοι τῶν πέριξ Χωρίων καὶ
 πλῆθος κόσμου. Ἐν ἀρχῇ ἡ Διευτέρα τοῦ Σχολείου Τσιροπούλα Σανθὴ διὰ
 θεριμῶν λόγων, ἐχαυρέτισεν τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν, ὅστις μὲ ἐνθερμον ζῆλον,
 καταβάλλει πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως
 ἐν τῇ Περιφερείᾳ του καὶ τὸν κ. Μανάκας, ὁ ὁποῖος εἵλωσεν τὸν ὠραῖον θε-
 σμὸν τῆς βραβεύσεως τῶν μαθητῶν ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ εἰς τὴν
 Περιφέρειάν μας. Εἰς τὴν συνέχειαν ὁ κ. Μανάκας ἀνεφέρθη δι' ὀλίγων εἰς
 τοὺς σκοποὺς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ ἐπέδωσεν τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς μι-
 κροὺς μαθητὰς. Τὴν ὠραίαν ἑορτὴν ἐκλείσεν ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, παροτρύνας
 τοὺς ὑπολοίπους μαθητὰς εἰς τὸν στίβον τοῦ πνεύματος.

2) Διὰ δευτέραν περίοδον ἐφέτος ἰδρύθη καὶ λειτουργεῖ εἰς τοὺς Μετα-
 ξιάδες Κέντρον Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως. Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων ἐτε-
 λέσθη ἀγιασμός, τὸν ὁποῖον παρηκολούθησαν ὁ Ἐπιθεωρητὴς Πιθμίου Ἐκ-
 παιδεύσεως κ. Μανεισιώτης Νικόλαος, αἱ ἀρχαὶ τοῦ Χωρίου καὶ πλῆθος κό-
 σμου. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγιασμοῦ ἀμίλησαν ὁ Διευτὴς τοῦ ἐν λόγῳ Κέντρου
 κ. Διαμαντούδης Σωτήριος, ἀναφερθεὶς εἰς πᾶς μέχρι τοῦδε δραστηριότητος
 τοῦ Κέντρου, ὁ κ. Κιαλατζῆς Δημ., ἀκροατὴς τοῦ Κέντρου, ἀπαριθμήσας πᾶς
 ὠφελείας πού ἀπεκόμισαν αἱ ἀκροαταὶ ἐκ τῆς ἰδρύσεώς του καὶ ὁ κ. Ἐπιθεω-
 ρητὴς τονίσας τὴν προνομιούχον θέσιν τῶν Χωρίων, εἰς ἃ λειτουργοῦν Κέν-
 τρα Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως.

3) Οἱ Μεταξιάδες ἠτύχησαν νὰ φιλοξενήσουν κατὰ τὴν πρόσφατον κρί-
 σιμον καμπὴν τοῦ Κυπριακοῦ τὴν Ε' Μοῖρα Καταδρομῶν. Καὶ ἀπὸ τῆς θέσε-
 ως αὐτῆς οἱ κάτοικοι Μεταξιάδων, ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀπευθίναμεν ἔπαινον καὶ
 θεριμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν κ. Διοικητὴν, τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ Ὀπι-
 τας τῆς ἐν λόγῳ Μοίρας, οἵτινες παρὰ τὴν κρισιμότητα τῶν ἡμερῶν καὶ τοῦ
 φόρτου ἐργασιῶν, προέβησαν εἰς πλείστας ἀνθρωπιστικὰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες
 προσεκάλεσαν αἰσθήματα θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης. Εἰς τὸ Σχολεῖον ἐκ-
 τὸς τῶν ἄλλων προσέφερον καὶ 500 δραχμὰς.

4) Οἱ Μετανάστει μας οὐδὲ σπιθαμὴν παρεκλίνον ἀπὸ τὴν ὠραίαν ἐλ-
 ληνικὴν παράδοσιν τῶν Μεγάλων Ἐθνικῶν Εὐσεργετῶν.

Ἀπέστειλαν δωρεὰν εἰς τὸ Σχολεῖον ποσὸν ἐκ 2.050 μάρκων. Τὸ συγ-
 κλητικώτερον δὲ ὅτι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κατέθεσαν εἰς Τράπεζαν, ἐπ' ὀνό-
 ματι τριῶν κορασιῶν, τῶν ὁποίων, ὁ πατήρ ἐφρονεῖθη ὑπὸ ἀτυχήματος, πο-
 σὸν 4.000 μάρκων».

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΡΑΚΗ 14)1)1968

ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΒΡΥΣΙΚΑ

«Τὴν 25ην Νοεμβρίου 1967 ἐγένετο εἰς τὸ χωρίον Βρυσικὰ βράβευσις ἀνά δύο μαθητῶν τῶν περίξ χωρίων ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Κατ' αὐτὴν ἔλαβεν χώραν ἑορτὴ μὲ ποιήματα, σκέτις καὶ τραγοῦδια. Ὁμίλησαν ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Μανιάκας, παλαιόμαχος δάσκαλος καὶ ἡ διευθύντρια τοῦ Σχολείου. Ὁμίλησε πρώτη ἡ διευθύντρια τοῦ Σχολείου, ἀναπτύξασα μὲ λίγα λόγια τὴν μεγάλην ἰδρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀργότερον ὁμίλησεν ὁ κ. Μανιάκας, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐξῆρεν τὸ μέγαλον ἔργον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ τῶν πρωταγωντῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁμίλησεν ὁ σεβαστὸς μας Ἐπιθεωρητῆς κ. Ν. Μανιεσιάνης. Οὗτος ἐκτὸς τῶν ὄσων εἶπεν διὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἰδρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὁμίλησεν πρὸς τὸν συγκεντρωθέντα κόσμον τοῦ χωρίου καὶ τῶν διδασκάλων τῶν περίξ χωρίων, διὰ τὴν ἔθνοσωτήριον ἐπανάστασιν τῆς 21ης Ἀπριλίου. Ἐτόνισεν ἰδιαιτέρως πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τὴν συμπαραστάσιν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀγρότην καὶ τὴν ἀγρότην τῆς πρὸς αὐτόν. Μετὰ ἐπικολούθησε ἡ μικρὴ χαρούμενη ἑορτὴ, μὲ ὀλίγα ποιήματα, τραγοῦδια καὶ χαρούμενη καμωδία. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ ἑορτὴ ἤρχισεν ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων ἐκ μέρους τοῦ κ. Μανιάκα. Τὰ παιδάκια τῶν χωρίων Βρυσικῶν, Ἀιστρονερίου, Γιατράδων, Κυανῆς, Σαύρας, καὶ Ἀσβεστάδων, προσήλθον γεμῆτα χαρὰ καὶ ἔλαβον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ πάντοτε ἀκούραστου συνταξιούχου κ. Μανιάκα τὸ ἀνάλογον χρηματικὸν ποσὸν ποῦ δόθηκε ὡς βραβεῖον. Τὰ βραβευθέντα παιδάκια πανευτυχῆ ἠὲ χαριστήσαν αὐτὸν ἰδιὰ τὸ μέγαλον δῶρον. Ὁλος ὁ κόσμος συνεχάρη τοὺς μαθητὰς καὶ καὶ μαθητριάς ποῦ ἔτυχον νὰ εἶναι οἱ πλέον ἐπιμελεῖς μαθηταὶ τῶν Σχολείων. Ἡ ὥραία αὐτὴ καὶ χαρούμενη ἑορτὴ ἔκλεισεν μὲ τὸν Ἑθνικὸν Ὕμνον. Τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον καὶ ὅλοι οἱ δάσκαλοι τῶν περίξ χωρίων εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τὸ Θρακικὸν Κέντρον καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ διὰ τὴν μεγάλην χαρὰν ποῦ χάρισε εἰς πᾶς μικρὰς παιδικὰς ψυχὰς».

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΡΑΚΗ ΑΛΕΞ)ΠΟΛΕΩΣ 19)1)1968

ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΕΙΣ ΠΥΘΙΟΝ ΕΒΡΟΥ

«Εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον Πυθίου, σημειώθημε μίαι ἀξία προβολῆς καὶ ἐξάρσεως κοινωνικὴ ἐκδήλωσις: Πρόκειται ἰδιὰ τὴν βράβευσιν 12 ἀριστευσάντων μαθητῶν τῶν κάτωθι ἔξ (6) Δημοτικῶν Σχολείων: Πυθίου, Πετραδίων, Πραγγίου, Ρηγίου, Μικροχωρίου καὶ Σ. Σ. Πυθίου, ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὥραίας αὐτῆς ἐκδηλώσεως εἶχον ὁ Ἐπιθεωρητῆς Δημοτικῶν Σχολείων Διδυματείχου, κ. Ν.

Μανασιώτης, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, εἰς τὴν Περιφέρειαν Διδυμοτείχου, κ. Δημητρίου Μανάκα. Παρόμοια ἐκδηλώσις δὲν ἐγένετο, κατὰ τὸ παρελθόν, ἐνταῦθα. Ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων ἐγένετο ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, παρουσίᾳ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, τῶν διδασκάλων τῶν ὡς ἄνω Σχολείων, τῶν ποτικῶν Ἀρχῶν τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Πυθίου καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Πυθίου. Πρὸ τῆς ἐπιδόσεως τῶν χρηματικῶν βραβείων (α' βραβεῖον 600 δραχ., β' βραβεῖον 350 δραχ., δι' ἕκαστον Σχολεῖον), ἔλαβον χώραν ἀπαγγελίας, ἄσματα καὶ λοιπαὶ ψυχαγωγικαὶ ἐκδηλώσεις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Πυθίου.

Ἐν συνεχείᾳ ἀμίλησεν ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου Πυθίου, κ. Παναγ. Κερεζούδης, ὅστις δι' ὀλίγων ἐξήρηε πρὸς τὸ κοινὸν τὴν μεγάλην, πολὺπλευρον καὶ ἐντυπωσιακὴν ἐπαγγελματικὴν — ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἰδράσιν τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, συνταξιούχου δημ.λοιοῦ, κ. Δ. Μανάκα. Κατόπιν τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ κ. Μανάκας, ὅστις μὲ ἄνεσιν λόγου ἀνέπτυξε τοὺς σκοποὺς, τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Ἀκολούθως, ἔλαβεν τὸν λόγον ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς Περιφέρειας, κ. Ν. Μανασιώτης, ὅστις μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν εὐφράδειαν λόγου, ἀπηύθυνε λίαν χρησίμους συμβουλίας, παρααινέσεις καὶ οδηγίας πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Πυθίου, τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς διδασκάλους. Ἡ ἀπὸ στήθους μακρὰ καὶ λίαν ἐπίκαιρος ὁμιλία τοῦ ἀόκνου Ἐπιθεωρητοῦ μας, περιστοράφη περὶ τὴν Ἐρησκείαν, τὴν Πατριδα καὶ τὴν Κοινωνίαν. Ἡ ὁμορφὴ αὐτὴ τελετὴ ἐτελείωσεν μὲ τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον. Κατόπιν προσεφέρθησαν ἀναμνηστικὰ καὶ ἐφωτογραφήθησαν οἱ ἐπίσημοι μετὰ τῶν 12 βραβευθέντων μαθητῶν. Οἱ γονεῖς, οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι, εὐχονται εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ὅπως συνεχίσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰς ὁραίας αὐτὰς κοινωνικὰς του ἐκδηλώσεις, αἵτινες καλλιέργουσιν τὴν φιλαμάθειαν καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμίλλαν τῶν μαθητῶν, ὑποδοθηθῶν δὲ τὸ Σχολεῖον εἰς τὴν πραγμάτωσιν πᾶν σκοπῶν του.

Ὁ Πρόεδρος Σχολικῆς Ἐφορίας Πυθίου
ΙΩΑΝ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ»

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Αἱ ΕΚΠΑΙΔ. ΠΕΡΙΦ. ΞΑΝΘΗΣ
2/ΘΕΣΙΟΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ
Μ Α Γ Ι Κ Ο Υ

Ε Κ Θ Ε Σ Ι Σ

Τελετῆς ἀπονομῆς Βραβείων
εἰς 2 καλλιτέρους μαθητὰς τοῦ Σχολείου
Παρουσία τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Νομοῦ Ξάνθης κ.

Ἄριστ. Γενναδίου, τοῦ κ. Ἐπιθ)τοῦ τῆς Α' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Ἐσθλῆς Βασιλείου Βοζατζῆ, τῶν Τακτικῶν Ἀρχῶν τοῦ Χωρίου, τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου καὶ πλῆθος κόσμου, ἔλαβεν χώραν εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ Σχολείου τὴν 14ην τρέχοντος μηνὸς ἐ.ε., ἰσημὴν πελετὴ ἀπονομῆς βραβείων, εἰς δύο διακριθέντας διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν μαθητῶν κατὰ τὴν σχολικὴν περίοδον 1966—1967, ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Τοὺς ἐπισημοὺς προσεφώνησεν ὁ Δ)ντῆς τοῦ Σχολείου ὅστις ἐν ὀλίγοις ἀνεφέρθη εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει τὸ Θρακικὸν Κέντρον ὡς καὶ τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπιτελέσει μέχρι σήμερον εἰς τὸν Νομὸν μας. Ἐν συνεχείᾳ τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἄριστ. Γενναδίος. Ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου τοῦ ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἀπεθρως δοκιμασθεῖσαν Θράκην ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν διαφόρων βαρβάρων λαῶν οὔτινες ἐξήλειψαν ἐπανειλημμένως τὸν μεγάλον πολιτισμὸν τῆς καὶ τὰ κάλλη τῆς. Πᾶρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Θράκες δὲν ἔπαυσαν οὐδὲ στιγμὴν νὰ εἶναι Ἕλληνες, ἀλλὰ πιστοὶ θεματοφύλακες τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς φυλῆς μας ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον ὅλων αὐτῶν. Δὲν ἔκησαν τὸν πρᾶξιλον εἰς οὐδένα. Παλουχημένοι μὲ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπέδειξαν πὸς εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄξια τέκνα τῆς Μεγάλῃς μητρὸς ποὺ λέγεται Ἑλλάς. Ἀλλὰ καὶ τὸ προσκλητήριον τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 δὲν ὑπέστησαν τῶν ὑπολοῦτων Ἑλλήνων. Ἠνωμένοι ὡς εἰς ἄνθρωπος ἔδωσαν διὰ μίαν ἀνάμνη φορὰν τὸ παρὸν καὶ ἀπέδειξαν περιτράκως τὴν γνησίαν καταγωγὴν των. Ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, εἶπεν, ὑπήρξεν καὶ Ἑθνικὴ καὶ ἱερά. Διότι οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διασκορπισμένοι Θράκες δὲν ληραμονοῦν τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των καὶ συνεχῶς ἐπιζητοῦν νὰ μανθάνουν ἢ νὰ ἀκούγουν δι' αὐτόν. Οἱ ἐκδαθέντες μέχρι σήμερον ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τόμοι, μὲ ὑλικὸν προσερχόμενον ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, καὶ τὴν Λαογραφίαν τῆς Θράκης, ἀποτελοῦν διὰ τοὺς Θράκας ἕναν ἀνεκτίμητον θησαυρόν, οἱ ὁποῖοι διαβάζοντάς τους ἐνθουσιῶνται τὴν πολυπόθητον Πατρίδα των. Τὴν γῆν ποὺ τοὺς ἐγέννησε καὶ τοὺς ἀνέθρεψεν. Τὴν γῆν μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὰς παραδόσεις, τὴν χώραν τοῦ Δημοκρίτου, τοῦ Πρωταγόρα, τοῦ Βίλζηρνοῦ καὶ τῶν τῶσων ἄλλων ἐξόχων ἀνδρῶν. Μὰ παρὰλληλα τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἐτόνισεν ὁ ὁμιλητῆς, ἔχει τάξει καὶ ἕναν ἄλλον ἰσχυρὸν περισιώστερον σπουδαῖον καὶ ἀποδοτικόν τὴν παράτρυσιν τῶν νέων τῆς Θράκης διὰ μάθησιν καὶ πρόοδον, μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ θεισμοῦ τῆς βραβεύσεως τῶν καλύτερων ἐξ αὐτῶν οὔτινες θὰ διακρίνονται διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἦθος.

Ἐπῆρξεν πολὺ σαφὴ ἡ ἰδέα τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φιλίππου Μανουηλίδη εἶπεν, διότι κατ' αὐτὸν τὸν πρόπον καλλιιεργεῖται ἡ εὐγενὴς ἀμιλλὰ μεταξὺ τῶν νέων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πρόοδος εἰς τὸν τόπον αὐτόν μὲ βάσιν τὸν Ἑλληνοχριστιανικὸν Πολιτισμὸν ὁ ὁποῖος ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Τὸ τέλος τοῦ λόγου τοῦ κ. Γενναδίου ἐκάλυμαν

αστομάτητα χειροκροτήματα. Ἐν συνεχείᾳ ἀμίλησεν ὁ Ἐπιθ)τῆς τῆς Α' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Ξάνθης κ. Βασίλειος Βεζιανζῆς ὅστις ἀφοῦ ἠδ-
 χαρίστησεν τὸν κ. Γεννάδιον διὰ τὰ καλά του λόγια παρότρυνεν τοὺς μαθη-
 τὰς ὅπως ἐπιδοθοῦν μετὰ περισσοτέρου ζήλου εἰς τὰ μαθήματά των. Διότι
 κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶπεν, θὰ ἀποβοῦν μίαν ἡμέραν χρήσιμοι εἰς τοὺς ἑαυ-
 τούς των, τὰς οἰκογενείας των, καὶ τὴν Πατρίδα. Νέοι μὲ βαθεῖαν τὴν πίστιν
 πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς μας εἶναι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὀνει-
 ρεύεται ἡ Πατρίς μας καὶ ἡ Ἐθνικὴ μας Κυβέρνησις. Περαιῶναι παρεκάλε-
 σεν τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἀριστ. Γεννάδιον ὅπως διαβι-
 βάσῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ ἰδίου, τῶν διδασκάλων τοῦ Σχολείου καὶ τῶν μα-
 θητῶν, Θρακῶν ὅλων, πρὸς τὸν Σεβαστὸν Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου
 κ. Φίλιπ. Μανουηλίδην καὶ τὴν εὐχὴν ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεὸς τοῦ χαρίζει
 ὑγείαν, χαρὰν καὶ μακροσημέρευσιν. Τέλος ἡ τελετὴ ἔκλεισεν μὲ τὴν ἀπονομὴν
 τῶν βραβείων καὶ μὲ ἓν πατριωτικὸν ᾄσμα τὸ ὁποῖον ἐτραγουδῆσαν οἱ μαθη-
 ται τοῦ Σχολείου.

Ἐν Μαγικῷ τῆ 16η Ἰανουαρίου 1968

Ὁ Δ)ντῆς τοῦ Σχολείου

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΑΚΠΙΝΗΣ»

Ἐν Μαγικῷ τῆ 18)1) 1968

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Εἰς Ἀθήνας

«Σεβαστέ κ. Πρόεδρε,

Ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν δοκίμασα λαμβάνοντας τὸ Α' χρηματικὸν βραβεῖον
 παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτη διότι ἦτο κάτι ποῦ δὲν
 τὸ ἐπρόσμενα. Μὰ ὁ παιδικὸς ἐνθουσιασμός εἶναι ἀπρὸς οὐρανὸν καὶ διὰ τοῦ-
 το ἴσως παρακαλῶ φρανεῖτε καλὸς διὰ τὸ θάρρος ποῦ πῆρα νὰ ἴσως γράψω. Δε-
 χθεῖτε ἴσως παρακαλῶ ἓνα μεγάλο εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴν παιδικὴ μου ψυχὴ καὶ
 τὴν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνην μου. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὰ ὠραῖα λόγια
 τοῦ κ. Ἐπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ξάνθης καὶ θὰ φροντίζω πάντα νὰ
 ἀποτελῶ τὸ παράδειγμα τῆς καλῆς μαθητρίας καὶ νὰ ἔχω ἀκλόνητον τὴν πί-
 στιν μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα. Διότι μόνον τότε μὲ νὰ θὰ ἠμπο-
 ρέσῃ νὰ ἀποβῇ χρησὶμὴ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτὸν της. Δὲν ἐπιδιώκω νὰ
 ἴσως κοιράσω περισσοτέρον. εὐχαριστῶ καὶ πάλιν καὶ εὐχαίμαι ὁ Θεὸς νὰ
 ἴσως ἔχη πάντα καλά.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην, ἡ μαθήτρια: Κούδρου Κατιφέμια.»

Ἐν Μαγικῇ τῇ 18)1)1968

Τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Εἰς Ἀθήνας

«Σεβαστέ μας κ. Πρόεδρε,

Μετὰ τὴν ἀποναιμὴν πρὸς ἐμὲ τοῦ Β' χρηματικοῦ βραβείου παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐθεώρησα καλὸν νὰ σᾶς γράψω καὶ νὰ ἐκφράσω μὲ τὴν φτωχὴν μου πένναν τὰς παιδικὰς μου εὐχαριστίας ὡς καὶ τὴν βοήθειαν μου εὐγνωμοσύνην. Παράλληλα δὲ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ καταβάλω ἀκόμη περισσοτέρας προσπάθειάς διὰ νὰ φανῶ ἀντάξιός τῶν προσδοκιῶν σας. Πηγαίνω τώρα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Γυμνασίου καὶ ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἔχω εἰς τὴν ζωὴν μου εἶναι νὰ γίνω καλὸς μαθητῆς, καλὸς Χριστιανὸς καὶ καλὸς Ἕλλην ὅπως ἀκριβῶς ἀρμόζει εἰς ἓνα Θρακόπουλο. Κλείνοντας τὴν παροῦσαν μου σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ πάλιν τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας καὶ εὐχομαι ὅπως ὁ Θεὸς σᾶς χαρίζει ὑγείαν διὰ νὰ βοηθᾶτε τὰ ἀγαπητὰ σας Θρακόπουλα.

Μὲ ἀπειρη ἰαγάτη, ὁ μαθητῆς: Χ. Παπαδόπουλος»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Ε Α Ν Θ Η Σ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 12

Ἐν Ἐάνθη τῇ 24.1.68

«Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Μανουηλίδην Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου Σταδίου 38

Α Θ Η Ν Α Σ

Ἐν συνεχείᾳ τῶν συνεχιζομένων βραβεύσεων εἰς Σχολεῖα τοῦ Νομοῦ Ἐάνθης, σήμερον, παρουσίᾳ τοῦ Σεβασμικατάτου, τοῦ κ. Νομάρχου καὶ λοιπῶν ἐπισημῶν, ἐγένετο ἓν σεμνὴ τελετὴ ἢ βράβευσις τῶν προαθθέντων παρ' ἡμῶν δύο μαθητριῶν, ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Ἐν ἀρχῇ ὁ ὑποφαινόμενος λαβὼν τὸν λόγον προσεφώνησεν τοὺς παρευρισκομένους καὶ ἀνέπτυξεν τὴν σημασίαν τῶν βραβεύσεων ἐκ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὸ ὁποῖον διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ πνεύματος ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοσπουσταισίας μεταξὺ τῶν Θρακῶν καὶ τὴν καταβολὴν ἰδιαίτερας προσπάθειας τῆς διατηρήσεως τοῦ ὑπερόχου Ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος κρατᾶ ἄσβεστον τὴν δάδα, τῶν ὡραίων Θρακικῶν παραδόσεων καὶ ἰδανικῶν ποὺ εἶναι καὶ ἰδανικὰ ὀλοκλήρου τῆς Φιλτάτης πατρίδος μας. Διὰ τοῦ καθιερωθέντος δὲ ἰθιαμοῦ τῆς βραβεύσεως τῶν ἀρίστων μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς Θράκης δίδει τὴν μεγάλην στίβαν τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἀλλὰ παραλλήλως ἐνισχύει διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς ἐκείνους οἵτινες ἔχουσι προικισθῆ διὰ πνευματικῶν χαρισμάτων καὶ στεροῦνται οἰκονομικῶν πόρων νὰ συνεχίσωσι τὸν δρόμον τῆς προόδου ἐπ' ἀγαθῶ τῶν ἰδίων καὶ τῆς φυλτάτης μας πατρίδος. Ἐν συνε-

χείρα ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ἐμπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τῆς πόλεώς μας κ. Γεννάδιος ὅστις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀντιπροσωπεύει τὸ ἐν λόγῳ Κέντρον ἐπαξίως, παρουσίασεν δι' ὀλίγων τὴν βιογραφίαν τοῦ Προέδρου καὶ ἰδρυτοῦ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Μανουηλίδη ὡς γνησίου τέκνον τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος καὶ ἀκαμάτου ἐργάτου διὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Μεγάλου ἔργου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ φρονήματος τῶν Θρακῶν διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἰδεώδους καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης γενικώτερον. Ἐν συνεχείᾳ ἐκάλεισε τοὺς μαθητὰς νὰ ποτισθοῦν ἀπὸ τὰ νόματα τῆς λαμπρᾶς Ἱστορίας μας, νὰ ὀπλισθοῦν μὲ φιλοπατρίαν διὰ νὰ διατηρήσουν Ἐλευθερίαν τὴν γῆν τῆς Θράκης ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον, νὰ μιμηθοῦν δὲ τοὺς μεγάλους προγόνους μας ἵνα διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ προχωρήσωμεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς μεγάλῃς Ἑλλάδος... Ἐν συνεχείᾳ ἐγένετο ἡ βράβευσις τῶν μαθητῶν ἐπιδοθέντων αὐταῖς τὰ χρηματικὰ ἔπαθλα. Ἐμῶνθησαν θρακιώτικα τραγούδια καὶ ἀπηγγέθησαν ποιήματα τῆς Θράκης. Ὁ Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ παρευρεθέντες καταφανῶς συγκινηθέντες, λαβὼν τὸν λόγον παρεκάλεισε τὸν κ. Γεννάδιον ὅπως ἐξ ὀνόματος τοῦ Σχολείου εὐχαριστήσῃ θερμότερα τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Κέντρου καὶ διαβιβάσῃ τὴν ὑπόσχεσιν πάντων ὅτι τὸ βον Σχολεῖον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ θερμοκήπιον Ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν τῆς περιοχῆς του θὰ καταβάλῃ μεγαλυτέραν προσπάθειαν διὰ τὴν δημιουργίαν πραγματικῶν Ἑλληνοπαιδῶν, ταγῶν τῶν Ἐθνικῶν Ἰδανικῶν τῆς πατρίδος ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀκριτικῆς Θράκης.

Ὁ Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Α' ΕΚΠΑΙΔ. ΠΕΡΙΦ. ΕΑΝΘΗΣ
2/ΘΕΣΣΙΟΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ
Ἀριθ. Πρωτ. 17

Ἐν Μαγικῷ τῆ 18)1)1968

«Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἄ θ ἦ ν α ι

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ πέμψωμεν ὑμῖν συνημιένως: 1) Ἐπιθεσίον πελετῆς ἀπονομῆς βραβείων χρηματικῶν εἰς διακριθέντας διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα, μαθητὰς τοῦ ὑφ' ἡμῶν Σχολείου καὶ 2) Ἐπιστολὰς τῶν ὡς ἄνω μαθητῶν ἀπευθυνομένας πρὸς Ἑμᾶς. Ἐκ παρραλλήλου δὲ νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμοὰς εὐχαριστίας μας οἱ διδασκαλοὶ τοῦ Σχολείου πρὸς τὸ πρόσωπόν σας ἰδιὰ τὴν ἄραϊαν σκέψιν σας. Ὡς Θρακικὸς νοιώθουμε ὑπερήφανοι διότι ἐπιτελεῖτε ἔργον ἱερὸν καὶ Ἐθνικόν.

Μετὰ τιμῆς ὁ Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΑΚΠΙΝΗΣ»

Ἐν Ἐάνθη τῆ 26ῆ Ἰανουαρίου 1968

«Κύριε Πρόεδρε,

Με αὐτό μου τὸ γράμμα θὰ ἤθελα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν τιμὴ, ποὺ μοῦ κάνατε, νὰ με ἀναδειξτε ἄξια τοῦ 6' βραβείου. Τὸ βραβεῖο αὐτὸ μοῦ ἔδωσε μεγάλη χαρὰ. Ἀντάμειψε τοὺς κόπους μου καὶ μοῦ δίδαξε ὅτι ἡ ἐργασία πάντα ἀνταμειβεται. Ὑποσχέθηκα στὸν ἑαυτό μου νὰ μελετῶ πάντοτε γιὰ νὰ εἶμαι ἄξια τοῦ βραβείου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν σεβαστὸ μου διδάσκαλο, τοὺς γονεῖς καὶ τὸν ἑαυτό μου. Καὶ πάλι σᾶς εὐχαριστῶ.

Με σεβασμὸ: Φωτεινὴ Δοιπσίδου.»

Ἐν Ἐάνθη τῆ 28ῆ Ἰανουαρίου 1968

«Μοῦ εἶναι κάπως δύσκολο νὰ ἐκφράσω τὴ χαρὰ ποὺ ἔνοιωσα ὅταν πῆρα τὰ χρήματα ποὺ με τόσο εὐγενικῶς σκέψη ἔσπευξε στείλατε. Ἦταν κάτι ποὺ δὲν περιμένα καὶ φυσικὰ με γέμισε χαρὰ. Τὸ ποσὸν ἦταν καλὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες ποὺ εἶχα ὡς μαθήτρια. Εἶναι ὀφισμένα πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα κανεὶς βρῖσκεται εἰς δύσκολον θέσιν ἰδηλαδὴ προκειμένου νὰ εὐχαριστήσῃ κάποιον διὰ κάτι καλὸ. Ἔτσι κι ἐγὼ τώρα πὸ μόνον ποὺ μπορῶ νὰ γράψω ἀκόμη, εἶναι πῶς θὰ θυμοῦμαι τὸ δῶρο αὐτό, καὶ πῶς σᾶς «εὐχαριστῶ πολὺ μ' ὅλη μου τὴν καρδιά».

Με χίλια εὐχαριστῶ: Τριανταφυλλιά Δαργενίδου.»

28)1)68

Σεβαστὴ κ. Πρόεδρε.

«Εἶμαι κι' ἐγὼ ἓνας ἀπὸ τοὺς βραβευθέντας μαθητὰς καὶ αισθάνομαι βαθεῖαν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας γιὰ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὶς θεαυμένες μου εὐχαριστίες καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου. Ἡ πρωτοβουλία σας αὐτὴ νὰ βραβεύσετε τοὺς δύο καλυτέρους μαθητὰς ἀπὸ κάθε σχολεῖο ὑπῆρξε πολὺ ἐπιτυχὴς γιατί ἔδωσε τὴν χαρὰ σὲ δύο ἄτορα παιδάκια, ἀλλὰ καὶ ἐδημιούργησε μεταξύ μας τὴν εὐγενῆ ἀμιλλὰ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πρόοδο τῶν μαθητῶν. Ἡ εὐγενικὴ σας αὐτὴ χειρονομία ποὺ μ' ἔκοψε νὰ αισθάνομαι ὑπερήφανος θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν ἐν τῇ ζωῇ μου καὶ πάντοτε θὰ με παρακινῇ νὰ γίνωμαι καλύτερος. Σᾶς δίνω τὴν ὑπόσχεσή μου ὅτι καὶ ἐστὸ μέλλον θὰ προσπαθῶ νὰ φανῶ ἀντάξιός τοῦ τιμητικοῦ βραβείου ποὺ μοῦ ἀπονείματε.

Με βαθεῖαν ἐκτίμησιν: Γεώργιος Ἀλατζᾶς.»

Ἐν Ἐάνθη τῆ 29-1-68

Ἀξιότιμε κ. Μανουηλίδη.

«Μὴ βρόσκοντας ἄλλο πρόσωπο νὰ σᾶς εὐχαριστήσω κατακρεῦγῶ εἰς διὰ μέσου ἐπιστολῆς εὐχαριστίες. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ μοῦ κάνατε προσφέροντάς μου τὸ ἀξιόλογο χρηματικὸ ποσόν. Μοῦ δημι-

ουργήσατε μία χαρά, χαρὰ ἄπειρῃ ποὺ θὰ τὴν θυμῶμαι πάντοτε. Ἐνας ἔπαινος ἄταν σὲ προσφέρεται σὲ δημιουργεῖ ἕνα αἰσθημα ἀνωτερότητος. Σὲ προωθεῖ σὲ ἀνώτερα ἐπίπεδα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ βρῖσκεσαι καὶ μάλιστα στὴν προσπάθεια νὰ τὸν ξαναπαίρῃς. Ὁ ἔπαινος μοῦ προσφέρθηκε ἰσήμερα 25-1-68 ἐν μέσῳ ἀξιόλογης ἐορτῆς. Ἐορτὴ στὴν ὁποία παρευρέθησαν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης, ὁ κ. ἐπιθεωρητῆς, ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου καὶ οἱ διδάσκαλοι, καθὼς καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου. Πρὸ τῆς προσφοράς ὠμίλησαν ὁ διευθυντῆς καὶ ὁ ἐπιθεωρητῆς. Ἐγὼ ἔκανα δύο προσφορές. Ἡ πρώτη σ' ἐμένα καὶ ἡ δεύτερη σὲ μαθητῆ. Μὴ θέλοντας νὰ σᾶς κουράσω μὲ τὸ γράμμα μου ἀλλὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ὡς χαριετῶ οἰκογενειακῶς εὐχαριστῶντας τὸ Θρακικὸ Κέντρο καὶ εἰδικὰ ἐσᾶς.

Μαθήτρια: Κελέσγλου»

Ἐν Μαγικῷ τῆ 18-1-1968

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

«Σεβαστὲ κ. Πρόεδρε,

Ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν δοκίμασα λαμβάνοντας τὸ Α'. χρηματικὸν Βραβεῖον παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτη διότι ἦτο κάτι ποὺ δὲν τὸ ἐπρόσμενα. Μὰ ὁ παιδικὸς ἐνθουσιασμοὸς εἶναι ἀπρισιδιόριστος καὶ διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ φανῆτε καλὸς διὰ τὸ θάρρος ποὺ πῆρα νὰ σᾶς γράψω. Δεχθεῖτε ὡς παρακαλῶ ἕνα μεγάλο εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴν παιδικὴ μου ψυχὴ καὶ τὴν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνην μου. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὰ ὄραϊα λόγια τοῦ κ. Ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ξάνθης καὶ θὰ φροντίξω πάντα νὰ ἀποτελῶ τὸ παράδειγμα τῆς καλῆς μαθητρίας καὶ νὰ ἔχω ἀλόγητον τὴν πίστιν μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα. Διότι μόνον τότε μὴ νέα θὰ ἠμπορέση νὰ ἀποβῆ χρησιμὴ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Δὲν ἐπιδιώκω νὰ σᾶς κουράσω περισσότερο. Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ πάλιν καὶ εὐχόμαι ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἔχη πάντα καλά.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην, Ἡ μαθήτρια: Κούδρου Κατιφένια

Ἐν Μαγικῷ τῆ 18-1-1968

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

«Σεβαστὲ μας κ. Πρόεδρε,

Μετὰ τὴν ἀπονομὴν πρὸς ἐμὲ τοῦ Β'. χρηματικοῦ Βραβείου παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐθεώρησα καλὸν νὰ σᾶς γράψω καὶ νὰ ἐκφράσω μὲ τὴν φτωχὴν μου πένναν τὰς παιδικίας μου εὐχαριστίας ὡς καὶ τὴν βαθεῖαν μου εὐγνωμοσύνην. Παράλληλα δὲ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ καταβάλω ἀκόμη περισσότερὰς προσπάθειαις διὰ νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν σας. Ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἔχω εἰς τὴν ζωὴν μου εἶναι νὰ γίνω καλὸς μαθητῆς, καλὸς Χριστιανὸς καὶ καλὸς Ἕλληνα ὅπως ἀκριβῶς ἀρμύζει εἰς ἕνα

Θρακίπουλο. Κλείνοντας τὴν παροῦσαν μου ἰσᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ πάλιν τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας καὶ εὐχομαι ὅπως ὁ Θεὸς ἰσᾶς χαρίζει ὑγείαν διὰ νὰ βοηθᾶτε τὰ ἀγαπητὰ ἰσᾶς Θρακίπουλα.

Μὲ ἄπειρη ἀγάπη, Ὁ μαθητὴς: Χ. Παπαδόπουλος

«Ἐν Πετεινῷ τῇ 5ῃ Φεβρουαρίου 1968

Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Μανουηλίδην

«Ὀνομάζομαι Μπάκος Σπυριδῶν καὶ εἶμαι διευθυντὴς τοῦ 2)θεσίου Δημοτικοῦ Σχολείου Πετεινοῦ Α'. Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Ἐάνθης. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγγένησίς μου εἶναι μεγάλη, πού μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία, νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας. Σεβαστὲ καὶ ἀξιότιμε κύριε Μανουηλίδη στὶς 26 Ἰανουαρίου ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 6 μ.μ. ἐγένετο εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ σχολείου ἡ βράβευσις τῶν δύο μαθητῶν σχολικοῦ ἔτους 1966—67 ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἔν Ἐάνθῃ κ. Γενναδίου. Εἰς τὴν σεμνὴν ἐορτὴν παρευρίσκητο ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς μας, οἱ μαθηταὶ καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Ἄπαντες συνεκινήθησαν ἐκ τῶν συνεχῶν προσπαθειῶν σας καὶ τῶν σκληρῶν ἀγώνων σας, οἱ ὅποιοι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν ἀπύρων καὶ τῶν πεισχυόντων, εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνοδὸν τῆς ὑπαίθρου, εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων, εἰς τὴν εὐγενῆ ἀμιλλα καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀγνῶν Ἑλληνοπούλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ ἰδιαίτερας οἱ γονεῖς τῶν βραβευθέντων, Δανάζογλου Ἀνθίμου καὶ Δερμεντζῆ Ἡλία, μ' ἐξουσιοδότησαν νὰ σᾶς διαβιβάσω τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Ἐπίσης σᾶς διαβιβάζω τὸν σεβασμὸν, τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐλιχρνεῖς εὐχαριστίας μαθητῶν καὶ διδασκάλων. Σᾶς εὐχόμεθα ὁ Θεὸς νὰ σᾶς χαρίξῃ ὑγείαν, ὑπομονή, κουράγιο, δύναμι, διὰ νὰ συνεχίσετε τὸ μεγάλο ἔργον σας. Ἡ προσπάθειά σας εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ παράδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ θὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀντιλήσωμεν δυνάμεις ἀπὸ τὸ ἱερό σας ἔργο, διὰ νὰ δυναθώμεν κι ἡμεῖς, νὰ ἰσᾶς βοηθήσωμεν καὶ νὰ δημιουργήσωμεν οἴτω μιὰ νέα Ἑλλάδα».

Ἄβδηρα 5-2-1968

«Ἀξιότιμε κ. Μανουηλίδη.

Τὸ προσωπικὸν καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἄβδηρων εὐχαριστοῦν ὑμᾶς θερμῶς διὰ τὴν βράβεισιν τῶν δύο ἀρίστων μαθητῶν τοῦ σχολείου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1966—67. Ἡ ἀπονόμῃ τῶν βραβείων ἐγένετο κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἐντευκτηρίου Ἄβδηρων, παρουσία τοῦ κ. Νομάρχου, τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως Ἐάνθης καὶ τοῦ χωρίου Ἄβδηρων καὶ πλήθους κόσμου. Ὁ ἀγαπητὸς μας κ. Γεννάδιος δι' ἐμπνευσμέ-

νου λόγου ἐτόνισε τὴν συμβολὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ τόπου. Ἡ ἀπὸ τῆς τῆς βραβεύσεως, εἰς τοὺς κατοικοῦντας τοῦ χωρίου ὑπῆρξεν μεγίστη, ἐκφραζόμενοι μὲ τὰ πλέον κολλητικώτατα λόγια ὑπὲρ ὑμῶν. Εὐχόμεθα εἰς ὑμᾶς ὑγείαν, ἵνα δυναθῆτε νὰ συνεχίσετε τὸ Θεάρεστον ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχετε ἀναλάβει.

Εὐχαριστοῦμεν, Ἡ Διευθύντρια: Σ. Λαζαρίδου

4) ΘΕΣΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Γ Ε Ν Ι Σ Ε Α Σ

Ἐν Γενισέα τῇ 6 Φεβρουαρίου 1968

Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Μανουηλίδην Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου

«Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γυαρίσω ὑμῖν ὅτι τὴν 27-1-1968 παρουσία τῶν Ἀρχῶν τῆς Κωμοπόλεως, γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν τοῦ Σχολείου ἡμῶν, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἀριστίππου Γενναδίου, ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων εἰς τὰς δύο ἀπόρους μαθητρίας τοῦ ἡμετέρου Σχολείου, διακριθείσας διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσίν των κατὰ τὸ παρελθὸν Σχολικὸν ἔτος. Ἡ σεμνὴ αὕτη ἐορτὴ, τῆς ἀπονομῆς τῶν χρηματικῶν βραβείων καὶ ἡ τόσον μιστὴ εἰς πατρικᾶς παρααινέσεις ὁμιλία τοῦ κ. Γενναδίου πρὸς τε τοὺς μαθητὰς καὶ γονεῖς αὐτῶν, συνεκίνησεν βαθύτατα τὸ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον εἰς σημεῖον ὥστε νὰ εὐγνωμονοῦν ἐσαεὶ ὑμᾶς κ. Πρόεδρε διὰ τὴν τόσον εὐγενῆ χειρονομίαν σας πρὸς τὰ γνήσια τέκνα τῆς Θρακικῆς μας γῆς. Ἐπὶ πλέον μὲ παρεκάλεισαν ὅπως διαβιβάσω πρὸς ὑμᾶς τὰς ἀπειροὺς εὐχαριστίας των καὶ νὰ σᾶς διαβεβαίωσω ὅτι οἱ Ἀκρίτες Θραῶνες ἴστανται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἐθνικῆς μας Κυβερνήσεως πιστοὶ φρουροὶ καὶ θεματοφύλακες τῶν Ὁσίων καὶ Ἱερῶν τῆς φιλιτάτης Πατρίδος μας. Βέβαιος ὢν ὅτι λίαν συντόμως θὰ μᾶς γνωρίσητε καὶ πάλιν τὴν ἀπόφασίν σας περὶ βραβεύσεως καὶ ἐτέρων μαθητῶν κατὰ τὸ τρέχον Σχολικὸν ἔτος.

Διατελῶ μετὰ τιμῆς: Ὁ Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

2ον ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΞΑΝΘΗΣ

Ἐν Ξάνθῃ τῇ 7-2-68

Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Μανουηλίδην Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου

«Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ πέμψομεν ὑμῖν συνηγμένως ἀπόσπασμα τελεοθεήσεως ἐορτῆς κατὰ τὴν βράβεισιν ἀριστευσάντων μαθητῶν τοῦ ὑπ' ἐμὲ Σχολείου, ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου Θρακικοῦ Κέντρου Ξάνθης κ. Γενναδίου Ἀριστίππου.

Μετὰ τιμῆς, Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου»

«Έορτή απονομῆς χρηματικῶν βραβείων
εἰς ἀριστεύσαντας μαθητὰς τοῦ Σχολείου ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Τὴν 25ην Ἰανουαρίου καὶ ὥραν 9,30' ἔλαβε χώραν εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Β'. Δημ. Σχολείου Ξάνθης σεμνὴ τελετὴ διὰ τὴν ἀπονομὴν χρηματικῶν βραβείων εἰς ἀριστεύσαντας μαθητὰς ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Θ ρ α κ ι κ ο ῦ Κέντρου κ. Γενναδίου Ἀριστίππου παρουσία τοῦ Προέδρου τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας κ. Δημητρίου Παπαδοπούλου, τῶν γονέων τῶν βραβευθέντων μαθητῶν καὶ ἐνίων ἄλλων γονέων καὶ κηδεμόνων. Ἐν ἀρχῇ ἡ χορωδία ἔψαλε τὴν πρωινήν προσευχήν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου κ. Ἰορδάνης Τριανταφυλλίδης διὰ ἐμπνευσμένης προσομιλίας προσεφώνησε τὸν ἀνωτέρω ἐκπρόσωπον. Ἀκολούθως ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Γεννάδιος, ὅστις ἐξέμνησεν τὸ πολὺπλευρον καὶ ἱερατοστολικὸν ἔργον τῶν διδασκάλων ἀποκαλέσας στρατιώτας καὶ ἀρχιτέκτονας τοῦ νέου θεμελιουμένου οἰκοδομήματος τῆς πατρίδος. Συνεχίζων εἶπε: «Ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως ἄς ρυθμίξῃ τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις σας. Προσασκευάσατε ἀνθρώπους ἰκανοὺς, ἠθικοὺς καὶ ἐναρτέτους, ἀξιολογούς καὶ δραστήριους. Καὶ πρὸ πάντων ἰδιὰ τῆς ἐν γένει ἐνεργείας καὶ δράσεώς σας, διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ παραδειγματός σας νὰ δημιουργήσετε πατριώτας ἀγνοῦς, Ἕλληνας δραματιστὰς μᾶς μεγάλης εὐτυχομένης καὶ ἐνδόξου Ἑλλάδος.» Ἐν συνεχείᾳ ἀνεφέρθη καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς προσελθούσης ἐκ τῆς ἐπανοπιστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 Ἐθνοσωτηρίου Κυβερνήσεως. Στὸ τέλος ἀπενεμήθησαν τὰ χρηματικὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητὰς α) Ἀριανίδην Ἀντώνιον καὶ Σαντιξῆν Παράσχον καὶ ἡ ὅλη ἐορτὴ ἔκλεισε μετὰ τὸν Ἑθνικὸν Ὕμνον.

Ὁ Διευθυντὴς: Ἰορδ. Τριανταφυλλίδης»

Ἐν Ξάνθῃ τῇ 7-2-68

Πρὸς τὸν κ. Φίλιππον Μανουηλίδην Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου
«Κύριε Πρόεδρε,

Εἶμαι καὶ ἐγὼ ἓνας ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοὺς ὁποίους ἐβράβευσε τὸ Θρακικὸν Κέντρον τοῦ ὁποίου ἐσεῖς προεδρεύετε. Μέχρι τὴν ἰσχυγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὸ Α' βραβεῖον ἀπὸ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ Νομοῦ Ξάνθης κ. Γεννάδιον ἰδὲν ἐγνώριζα τίποτα γιὰ τὸ Κέντρο αὐτό. Ὅταν ὁμως ἔμαθα τὴν δρᾶσιν ἔμεινα ἐκθαμβος, ἐμπρὸς εἰς τὸ Θεάρεστον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖ. Ἡ ἀγάπη τὴν ὁποίαν τρέφετε πρὸς τοὺς μαθητὰς ὥστε νὰ βραβεύετε διὰ χρημάτων τοὺς ἀριστεύσαντας εἶθε νὰ γίνῃ μίμησις εἰς ὅλους καὶ ὅλοι μαζί μετὰ ὁδηγὸν τὴν Ἐθνικὴν μᾶς Κυβέρνησιν νὰ μᾶς ὀδηγήσετε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ μᾶς, ὥστε ἡ πατρίς μᾶς νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος ποὺ τῆς πρέπει. Κύριε Πρόεδρε παρακαλῶ δεχθῆτε τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας γιὰ τὴν τι-

μήν πού μοῦ ἔγινε νά βραβευθῶ ἀπό τὸ Κέντρον σας. Ἐπίσης εὐχομαι ὅπως ὁ πανάγαθος Θεὸς σᾶς ἐνισχύει εἰς τὸ ἔργον σας.

Μετὰ τιμῆς: Ἀργυριανίδης Π. Ἀντώνιος

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον κ. Φίλιππον Μασουηλίδην
«Κύριε

Τὸ μικρὸν αὐτὸ χρηματικὸν ἔπαιθλον τὸ ὁποῖον μοῦ ἐδόθη διὰ τὴν προκοπὴν μου καὶ τὴν ἀρίστευσιν εἰς τὰ μαθήματα τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ 2ου Δημοτικοῦ Σχολείου Ξάνθης, μοῦ ἔδωσε νά καταλάβω πῶς ἀνταμείβονται οἱ προσπάθειες καὶ οἱ κόσποι τῶν μαθητῶν ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν γονέων ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ἐπὶ τούτων δὲ νά καταβάλω περισσοτέραν προσπάθειαν καὶ νά δεῖξω μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν καὶ προκοπὴν εἰς τὴν μάθησιν καὶ τὴν πρόοδον εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα φανῶ μίαν ἡμέραν ἀφέλιμος, εἰς τὴν πατριδα καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν χωρὶς νά διαψεύσω τὰς ἐλπίδας τῶν γονέων καὶ ὑμῶν γενικῶς ἀναδειχθῶ δὲ ἀντάξιον τέκνον τῆς φιλότατης μου πατριδος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαίτερας τῆς ἀγαπητῆς μας Θράκης.

Σᾶς χαιρετῶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάτης

Παράσχος Σαντιξῆς»

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΡΑΚΗ 7ης Φεβρουαρίου 1968

ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΕΙΣ ΣΟΥΦΛΙ

«Σήμερον, ἑορτὴ τῶν Γραμμάτων, ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν κινηματογράφον τῆς πόλεως μας «Ἥλιος» τὴν 11ην π.μ. ὥραν, ὥραιότητὴ τελετὴ τὴν ὁποῖαν διοργάνωσαν τὰ τρεῖς Δημοτικὰ Σχολεῖα τῆς πόλεως. Ἡ τελετὴ αὐτὴ συνεδυάσθη καὶ μετὰ τὴν ἀπονομὴν βραβείων εἰς τοὺς δυὸ ἀριστούχους τελειοφοίτους μαθητὰς (α' καὶ β' βραβείων) ἐκάστου Σχολείου τῆς πόλεως Σουφλίου καὶ τῶν χωρίων, Κορναφωλεάς, Λυκάφοτος Λύρας, Λαγηνῶν, Δαδιᾶς, Κοτρωνιάς, Σιδηροῦς, καὶ Γιαννούλης, ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον. Λόγω δὲ τῆς ἀρίστης ἐργασίας ἀλλὰ καὶ τῆς πρωτοτυπίας πού παρουσίαζεν ἡ τελετὴ, ἡ αἴθουσα ὑπερεπιλήρωθη ἀπὸ πολλῶ ἐνωρίς. Τὸ πλουσιώτατον πρόγραμμα τὸ ὁποῖον περιελάμβανε θρησκευτικὰ καὶ πατριωτικὰ ᾄσματα, σχετικῶς μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀπαγγελίας καὶ σκέτις, ὡς καὶ ἀπὸ μικρὸν μπαλετάκι, ἐξετελέσθη μετὰ ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν διὰ τοῦτο καὶ ἀπέστασεν τὰ θεορμὰ χειροκροτήματα ὅλων μας. Ἡ ἑορτὴ τοῦ προγράμματος ἐγένετο μετὰ τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς τὸ ὁποῖον ἔψαλλεν κολλέγικος χορωδία. Ἐπικολούθησε ὁμιλία ὑπὸ τοῦ Θεολόγου Καθηγητοῦ κ. Εὐαγ. Ζούμα, μετὰ θέμα: «Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὡς παιδαγωγοί» τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν μετὰ σαφήνειαν καὶ ἀπλότητα. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ θρησκευτικοῦ μέρους, ἤρχισε ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δευτέρου

μέριους τοῦ προγράμματος, ἦτοι ἡ θράβευσις τῶν μαθητῶν. Ἐν ἀρχῇ ὠμίλησεν ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημ. Σχολείων κ. Νικ. Μανεισιώτης ὁ ὁποῖος κυριολεακτικῶς, ἠχμαλώτισεν τὸ ἀκροατήριον μὲ πούς μιστοὺς εἰς βάθος ἐνοιῶν λόγους του, ἐξάρας τὴν προσωπικότητα τῶν πρῶν Ἱεραρχῶν οἵτινες ἤστραπτον ὡς ἐκθαμβωτικοὶ ἀδάμαντες εἰς τὸ περιδέραιον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐτόνισεν, ὅμως, ἰδιαίτερος, τὴν ἀγάπην, στοργὴν καὶ φροντίδα ποὺ ἐπέδειξαν Οὗτοι πρὸς τὴν νεότητα, «ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελαιντο λόγων». Ἐπέστησε δὲ τὴν προσοχὴν ἡμῶν τῶν γονέων, τῶν Διδασκάλων κλπ. ὅπως ἐπιδεικνύαμεν τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ στοργὴν πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητάς. Νὰ τύχασι δὲ ἰδιαίτερας φροντίδος οἱ μαθηταὶ ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι, διὰ τῆς Θείας Χάριτος «νοῦν ἔχουσιν ἀριστον» διότι οὗτοι θὰ ἀποτελέσουν τὴν αὐριανὴν ἠγέτιδα τάξιν. Μικρὸν δεῖγμα τοιαύτης φροντίδος εἶναι καὶ ἡ σημερινὴ θράβευσις. Ἐπίσης ἐτόνισεν μὲ ἰδιαίτεραν ἔμφασιν ὅτι πιστὸς ἐπισκοπικῶν Θεῶν λόγων τῶν Τριῶν Χριστιανικῶν Ἀστέρων, εἶναι ἡ προσελθούσα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐχαραιντήρῃσεν τὴν Παιδείαν ὡς τὸν ὑπ' ἀριθ. α'. στόχον τῶν Δραστηριοτήτων της. Τὸν λόγον, ἐν συνεχείᾳ, ἔλαβεν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, συνταξιούχος διδ(λ)λος κ. Δημ. Μανιάκας ὁ ἀκούριστος αὐτὸς ἐργάτης τῆς Θρακικῆς λαογραφίας, ὅστις μὲ ἀπλοὺς λόγους ἀνέλυσε τοὺς Ἐθνικοὺς καὶ κοινωνικοὺς σκοποὺς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ ἀκολούθως ἀπένευμεν τὰ θραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστοίχους μαθητάς ἅτινα συνίσταντο ἐκ σεβαστοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, πὸ ὁποῖον, ὅμως, ὡς εἶπεν, ἔχει συμβολικὸν χαρακτήρα. Τὴν πελετήν, πρῶτα κληθέντες, ἐτίμησαν, ὁ κληρὸς τῆς πόλεως, ὁ Δήμαρχος Σουφλίου καὶ ἡ κ. Κακαλιῆ, ὁ Διοικητὴς τῆς ἐδρευούσης Στρ. Μονάδος, ὡς καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του, ὁ Διοικητὴς τῆς Ἐπιθεωρήσεως Χωροφυλακῆς Σουφλίου, ἅπαντες οἱ προϋστάμενοι τῶν Δημοσίων Ἐπιθεωρητῶν καὶ Τραπεζῶν, τὰ προεδρεῖα Συλλόγων, Ὁργανώσεων καὶ Σωματείων, ἅπαντες οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ Μῆσης καὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως Σουφλίου καὶ τῶν πέριξ χωρίων, ὡς καὶ πλῆθος κόσμου. Ἀξίουν θεομὰ συγκαρητήρια εἰς ἅπαντας τοὺς διδασκάλους τῆς πόλεως Σουφλίου, εἰς τὸν ἀμιλητὴν καθηγητὴν κ. Ζούμαν, εἰς τὸν Ἐπιθεωρητὴν κ. Μανεισιώτην καὶ εἰς τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Μανιάκαν διότι ἕκαστος εἰς τὸν τομέα του καὶ ἅλοι ὅμοι μᾶς ἐπαρουσίασαν τὴν ὠραίαν αὐτὴν πελετήν».

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΘΡΑΚΗ 7)2)1968

«Από τῆς π. Κυριακῆς ἤρξατο ἡ ἐπίδοσις χρ. βραβείων εἰς τοὺς μαθητὰς Δημ. Σχολείων ὑπαίθρου καὶ πόλεως, Α' βραβ. δραχ. 600 Β' βραβ. δραχ. 350 παρουσία τῶν Σεβασμιωτ. Μητροπολίτου, κ. Νομάρχου, Σχολικῶν καὶ τοπικῶν ἀρχῶν κ.λ.π.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ «ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ»
ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Σωματεῖον — ἀνεγνωρισμένον μὲ ἔδραν τὰς Ἀθήνας. Ἰδρύθη κατὰ τὸ 1927 καὶ λειτουργεῖ συνεχῶς ἕκτοτε καὶ μέχρι ταῦδε ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκ Παιδευτοῦ παλαιμαχοῦ ἀγωνιστοῦ καὶ πολλοῦ Ἰπουργοῦ μέχρι τοῦ 1952 ὅτε ὀριστικῶς ἀπεχώρησε τῆς πολιτικῆς κ. Φιλίππου Μανουηλίδου.

Σκοπὸς τοῦ Σωματείου

1) Ἡ διὰ παντὸς τρόπου ἐνίσχυσις καὶ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος ἀλληλεγγύης καὶ ἀλληλοπραστασίας μεταξὺ τῶν ἐξ Ἀν. καὶ Δ. Θράκης καταγομῆνον ὡς καὶ μεταξὺ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Δ. Θράκης μὲ ἰδιαίτεραν προσπάθειαν εἰς τὸν πομέα τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ὠραίων Τοπικῶν Ἐθίμων καὶ παραδόσεων.

2) Ἡ ἐκδοσις ἐτησίου συγγράμματος πραγματευομένου θέματα Ἐθνικά, Χριστιανικά, Ἱστορικά, Λογογραφικά, ἐπιστημονικά, τεχνικά καὶ πάντα τὰ σχέσιμ ἔχοντα μὲ τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς Ἑλληνικότητος Θράκης.

3) Ἡ φροντίς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κράτους εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων Θρακῶν εἰς τὰ νέα τῶν ἐδάφη καὶ τὴν περαιτέρω κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνάπτυξίν των.

4) Ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἠθικὴ βοήθεια εἰς πάσχοντας συμπατριώτας τῆς ὑπαίθρου ἰδίως.

5) Χορήγησις δώρου προικὸς εἰς ἀπόρους μεμνηστευμένας νεάνιδας τῆς ὑπαίθρου ἐκ δραχμῶν «5.000».

6) Βράβευσις τῶν ἀπόρων διακρινομένων ἰδιὰ τὸ ἦθος καὶ ἐπίδοσιν ἀποφοίτων Γυμνασίων, Λυκείων, Ἐκκλ. Σχολῆς, Τεχνικῆς τοιαύτης.

Κατὰ τὸ τρέχον ἰσχολ. ἔτος βράβευσις 2 ἀπόρων μαθητῶν ἐκάστου Δημ. Σχολείου ὑπαίθρου καὶ πόλεως διακρινομένων ὡς ἄνω (1ον βραβεῖον δραχ. 600, 2ον βραβεῖον δραχ. 350). Ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν Οἰκοτροφείων ἱερᾶς Μητροπόλεως (Ξάνθης — Σταυρουπόλεως) Γηροκομείου, Οἰκοκ. Σχολῆς Ἐκκλ. τοιαύτης. Συλλόγων ἐπικουρ)σχολικῶν ὑποτροφῶν κ.λ.π. Εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης καὶ Ἀν. Μακεδονίας προβλέπεται ἡ ὑπαρξίς τοπικῶν ἐπιτροπῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Εἰς τὴν πόλιν μας ἀπὸ τετραετίας ἰσμεστήθη φροντίδι μου, Ἐπιτροπὴ (τῆς ὁποίας τυγχάνω εἰσηγητῆς ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θ.Κ.) ἣτις βάσει δικαιολογητικῶν καὶ στοιχείων προτεῖ-

νει τὰς προικοδοτηθησόμενας κορασίδας καὶ τὰς οἰκονομικὰς ἐνισχύσεις τῶν Ἐσθγῶν Ἰδρυμάτων. Οἱ βραβευόμενοι μαθηταὶ προτείνονται ὑπὸ τῶν οἰκείων Συλλόγων τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν Δημ. Σχολείων ὑπὸ τριμελῶν Ἐπιτροπῶν παρ' ἑκάστῳ Σχολείῳ μετεχόντων τοῦ διδασκάλου καὶ ἱερέως.

Πόροι τοῦ Σωματείου εἶναι δωρεαὶ φυσικῶν καὶ Νομικῶν Προσώπων, Κρατικὴ ἐπιχορήγησις καὶ συνδρομαὶ τῶν μελῶν τοῦ Σωματείου.

Ἐν Ἐάνθη τῇ 18.1.1968»

ΤΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ

ΠΩΣ ΕΚΕΡΔΗΘΗ Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Δύο πλατείες, πέντε δρόμοι: τὸ Κράτος — Οἱ κομμουνισταὶ ἐπιτίθενται, τὸ Ἔθνος ἐγείρεται. — Οἱ Γενναῖοι φθάνουν

ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΡΙΜΙΝΙ — ΣΚΟΜΠΥ, Ο ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΗΣ

Μιά μεγάλη παράλειψις ἐπὶ ἐνὸς σοβαροῦ γεγονότος, ὅπερ ἔλαβε χώραν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, σχετικῶς μὲ τὴν μάχην τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνῶ ὅλοι, ὅσοι ἔζων εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι τῶν συνταρακτικῶν γεγονότων, ἐν τούτοις, ἔχουν ἄγνοια τῶν λεπτομερειῶν.

Ὁ ἡρωϊκὸς καὶ διακεκριμένος Στρατηγός, ἀπαράμιλλος χειριστὴς τῆς γραφίδος, Θρ. Τσακαλιώτης, ἀνέλαβε νὰ ἐνημερώσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς συνεχῆ ἄρθρα τοῦ δεκεμβρίου 1967, τῆς ἐφημερίδος «Βραδυνή», ἐπανορθῶντων οὕτως ὠρισμένας παραλείψεις, δι' ἃ καὶ τοῦ ὀφείλονται χάριτες.

Παραθέτομεν συνεπῶς κατωτέρω, τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΤΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ» ἄρθρα, εὐχαριστοῦντες καὶ τὴν ἐφημερίδα «Βραδυνή» διὰ τὴν τοιαύτην ἀναδημοσίευσιν, εἴμεθα δὲ βέβαιοι, ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας Θρακῶν παρέλειψαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα, θὰ ἐνημερωθοῦν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐκ τῆς «Συντάξεως»

«Ὅσοι εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὴν τύχην νὰ ἀνήκουν εἰς «Τὸ μικρὸν Ἐκστρατευτικὸν Σῶμα τοῦ Ρίμινι». Ὅσοι εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὴν τύχην νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων δημιουργηθὲν κατὰ τὰ δεκεμβριανὰ «Συγκρότημα Ρίμινι Ἀθηνῶν» καὶ παραηκολούθησαν τὴν ἐκπομπὴν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἐνόπλων Δυνάμεων κατὰ τὰς βραδυνὰς ὥρας τῆς 1ης δεκεμβρίου, μὲ συγκινησθῆναι θὰ ἄκουσαν τὸν γενναῖον συμπολεμιστὴν μας, Ἐπίτιμον Διοικητὴν Στρατιᾶς Ἀντισφράτιγγον κ. Κων. Καραβίτην — Διοικητὴν τοῦ III τάγματος τότε τῆς Ταξιαρχίας τοῦ Ρίμινι — νὰ διηγῆται μὲ τὴν γνωστὴν ἤρεμον φωνὴν του καὶ μὲ συγκινητικὸς παλμούς, ὀλίγα ἀπὸ τὰ ἐφιαλτικὰ γεγονότα, ἀπὸ τὰ ἐγκληματικὰ ἀπαίσια κατορθώματα!! πᾶν κομμουνιστῶν, τὰ ἀναγραφέντα πλέον εἰς τὴν Ἱστορίαν μὲ τὴν κινήτικὴ αἰδρά. Τὸ Ἔθνος «ἐγείρεται». Παιραθῆτο ὀλίγα ἀποσπάσματα τοῦ Ἐθνικοῦ του σαλιτίσματος, διὰ τὴν τότε ἐφιαλτικὴν εἰκόνα. Ὁ πνευματώδης Ἐθνικὸς σαλπικητής, ὅπως πάντοτε, ὅπως πῶρα, ἐσάλπιξε καὶ

τάτε: «Τὰ ὄρια τοῦ Κράτους ἐσημειοῦντο μὲ ἰσχυρὰς ἐχίνων — πρόχειρα συρματοπλέγματα — μεταξύ Πλωστειᾶς Συντάγματος, Μαρκευγιάννη, βαρείας ὄχθης Ἰλλισοῦ, Ἀμπελοκλήπων, Λυκιοθητοῦ, Κήπου Κλαυθιμῶνος. Ἡ κυρία Βρεταννικὴ δύναμις, μερικαὶ χιλιάδες ἀνδρῶν, ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ φρουρῇ τὸ Χασάνι καὶ τὰ κρᾶσπεδια τοῦ Πειραιῶς. Διὰ τὴν ἄγαν ἀνεπιτησιότητα, στερεῶν σὺν τοῖς στρατιώταις τοῦ Οὐέλλινγκτον, ὀλίγοι ἀπτόητοι χωροφύλακες εἰς τοῦ Μαρκευγιάννη, οἱ ἀστυφύλακες τῆς Πενικῆς Ἀσφαλείας καὶ οἱ ὄραιοὶ ἡμίθεοι τοῦ Ρίμινι, μὲ τὰς δάφνας τῆς νύκτος ναιπὸς ἀκόμη εἰς τὰ μέτωπά των, ἐπρότασσαν τὰ στήθη των ἐναντίον τοῦ στασιαστικοῦ τυφῶνος, ἐνῶ τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα τῆς περιφερείας εἶχον πραγματικῶς ὑπακίψει τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο. Ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς ἦσαν ἰδίῳ πλατεῖαι καὶ πέντε δρόμοι, θαλλόμενοι πανταχόθεν, μὲ ἓνα ἀγωνιῶντα σιληθισμὸν, χωρὶς φῶς, νερὸ καὶ ψαμί, ἀναμένοντα ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν τὴν μοῦραν του, ἐνῶ ἡ Ἀττικὴ ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὸ βῆμα τῶν κόκκινων φαλάγγων πού συνέριζον.

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ

Ἐπὶ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὁ ὑφιστοργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Λεωνίδας Σπαῆς, μὲ τὴν παροικιακὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὴν εὐκίνητον δρῶσαν νοημοσύνην, ἐπέτυχεν — ἐνώπιον καὶ εὐλόγων ἀντιρρήσεων — νὰ καλέσῃ ἡλικίας εἰς ἐπιστράτευσιν. Ἐπελογίζετο ὅτι θὰ παρουσιάζοντο, ἐν ἔπιτυχίᾳ, μερικαὶ ἑκατοντάδες. Τότε συνέθη τὸ ἀπίστευτον. Μέσα εἰς τὸν ἀσφαιτικὸν ἐκείνον ἐφιάλτην τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας, ἀνεπέδησε μίαν ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας ἐξορμήσεις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Εἶχον ὀρισθῆ ὡς σημεῖα προσελεύσεως τὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα. Οἱ καλούμενοι ἄφειλον νὰ φέρουν μαζί των κουβέρταν, ἐσώρουχα, κραιβάνας, μαχαιροστήθουνα. Ὁ χῶρος ἐβάλλετο συνεχῶς ἀπὸ ὀλους! Οἱ ἄραιοὶ διαβάται εἶδαν ξαφνικὰ ὀγκώδη οὐρανὸν, γύρω ἀπὸ τὸ αὐστηρὸν παλαικὸν κτίριον.

Η ΕΘΝΟΦΥΛΑΚΗ

Ἦτο μίαν οὐρὰ Ἑλλήνων πού δὲν ἐζηπούσαν οὔτε δέματα οὔτε χρήματα. Ἐσπευδον — ποῖοι πρῶτοι — νὰ προτάξουν τὰ τίμια στήθη των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἡ ὁποία κνηγνημένη, μασιγωμένη, αἰμόφυρτος εἶχε καταφύγει μὲ κερμμένα φτερὰ εἰς τὴν ὑστάτην ἀπομαίνοισαν γωνίαν τοῦ «Κράτους τῶν ἐχίνων». Ἦσαν οἱ Ἐθνοφύλακες. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν οὐρὰν ἐβγῆκαν τὰ τάγματα χωρὶς στολᾶς καὶ χωρὶς χλαίνας, μὲ πολιτικὰ πανταλῶνια, γυμνητεύοντα καὶ ἀπερούμενα εἰς τὰς κακονυχίας τοῦ σκληροῦ χειμῶνος. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν οὐρὰν, ἐβγῆσαν τὰ ἀκούραστα μεταβατικὰ ἀποιστάσματα πού ἀποκατέστησαν μέχρι συνῶρων τὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους, τὴν ἐλευθερίαν, τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἐστίας τῶν Ἑλλήνων. Σπανίως Ἑλληνας προσέφεραν ἑαυτοὺς εἰς τὴν παρηΐδα των μὲ τάσην ἀνιδιοτέλειαν, θέρμην καὶ δρμὴν ὅπως οἱ Ἐθνοφύ-

λακες. "Όταν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς γίνῃ κύριος τοῦ οἴκου του, ὅταν φτιάσῃ τὸ Κράτος ποῦ θέλει, ὅταν οἱ σκυκοράνται θὰ ἔχουν σιγήσει, ἢ πατρις δὲν θὰ λησμονήσῃ τὰ φυλαγμένα ράκη τῶν ἀμπελώνων. Οἱ νέοι τῆς οὐρᾶς τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων, ὑπὸ τοὺς ὄλιους θὰ ἠμποροῦν τότε νὰ λέγουν: «**ἸΠΗΡΕΤΗΣΑ ΕΘΝΟΦΥΛΑΞ. ΚΑΙ ΘΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟΤΤΟ ΤΙΤΛΟΣ ΤΙΜΗΣ... ΚΑΙ Η ΟΥΤΡΑ ΤΩΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ**».

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΣΚΟΜΠΥ

Αὐτὰ ἔγραφε τότε. Ὁ κάθε Ἕλλην μεγάλος ἢ μικρὸς μπορεῖ ἀπὸ τὰ παροπαῖνα νὰ ἀντιληφθῆ τὴν ζοφερὰν, τὴν ἐφιαλτικὴν προδεκεμβριανὴν εἰκόνα. Ὅσοι, πάλιν, ζοῦσαν τότε στὴν Ἀθήνα ὑπὸ τὸ συνεχὲς φάσμα τῶν ἀπειλῶν, τῶν ἐγκλημάτων, τῶν ἀνατινάξεων καὶ τοῦ θανάτου, θὰ ἐνθουμοῦνται τὸ χαριόσυνον ξέσπασμα τοῦ κόσμου, ξέσπασμα ἐλπίδος, στὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀπελπισία! Σκόμπυ!!! Σκόμπυ!! Σκόμπυ!!!... Σκόμπυ στὸ πέρασμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δυνάμεων Ἑλλάδος, ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν, Ἀγγλου Στρατηγοῦ RONALD SCOBIE. Οἱ Ἕλληνες μετ' εὐγνωμοσύνης πρέπει νὰ ἐνθουμοῦνται πάντοτε τὸν ψύχραιμον, συνετὸν, σεμνὸν καὶ γενναῖον ποῦτον Ἡγέτην, πὸν Ἀγγλον σωτήρα τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε ἀνατεθῆ ἐν λευκῷ ἡ ἐγκαθηλίαισις τῆς καταστάσεως καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχιστρατήγον Πάτζετ εἰς πὸν φιλελληνισμὸν τοῦ ὁποίου δρεφίλεται ἡ δημιουργία τῆς III Τσιξιαρχίας, παρὰ τὰ συνεχῆ στασιαστικὰ κινήματα. Ἀλλὰ καὶ τὸν Μέγαν Ἡγέτην τῆς Νίκης Τσῶρτσιλ ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Στρατάρχου Ἀλεξάντερ, ἔσπευσε νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του διὰ τῆς παρουσίας του εἰς τὴν Ἐαμοκρατομένην Ἑλλάδα, ὁπότε, οἱ Σύμμαχοι Κομμουνισταί!!! δὲν ἐδίστασαν νὰ τυφελίσωσι τὸ αὐτοκίνητον τὸ μεταφέρων τοῦτον κατὰ τὴν διαδρομὴν του ἀπὸ τοῦ Φαλήρου εἰς Ἀθήνας, διαδρομὴν τὴν ὁποῖαν ἐξ ὀλοκλήρου οὔτοι ἤλεγχον. Οἱ σύμμαχοι Κομμουνισταί!! οἱ ὁποῖοι παρουσιάζον μὲ τὴν ψυχὴν των ὄπλα κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐπίστευον ὅτι ἤλθι ἐπὶ τέλους ἡ σειρὰ των καὶ γι' αὐτὸ εἶχον ἀρχίσει ἀγῶνα δρόμου αἱ Ἐαμομονάδες συγκεντρούμεναι εἰς Ἀθήνας, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀπαλλαγοῦν τοῦ μεγαλυτέρου ἀντιπάλου τῆς προδοτικῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιθέσεως των. Πόισων ἡ ἀνασπυρὴ δὲν ἐστοιμάτησε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν εἶδησι ὅτι ὁ Ἡγέτης τῆς νίκης ἐκινδύνευσε εἰς Ἀθήνας! Δικαιῶς συνεπῶς αἱ ἐφημερίδες τότε ἀνέγραφον: «Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποῦ τὰ ἡρωικὰ τέκνα τῆς Μεγ. Βρετανίας δὲν διατάζουν νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους γιὰ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ὀλοκλήρως ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς στρέφει εὐγνώμονα βλέμματα πρὸς τὴν μεγάλην μας Σύμμαχον. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ποῦ παρακολουθοῦμε μὲ θαυσιὰ συγκίνησι τὴν ὀδυνηρὰ αὐτὴ θυσία, μὴ φράσι μόνον προσφέρουμε: «Ἐἴμεθα εὐγνώμονες». Γι' αὐτὸ ὑπεράνω Ἡγετῶν -

ἀγωνιστῶν καὶ ὑπεράνω καὶ τῶν ἰδικῶν μας πολυσέβαστων τάφων μετὰ προσευχῆς πρέπει νὰ ἀπευθύνωμεν — ὑπὸ οἰασθήποτε περιστάσεις τὴν ἰσκέψιν μας πρὸς τοὺς πόσους νεκροὺς, οἱ ὅποιοι ἀναπαύονται εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Νεκροταφεῖον τοῦ Φαλήρου καὶ οἱ ὅποιοι ἔδωσαν τὴν ζωὴν των καὶ ἐβोधήθησαν ὅπως ἡ Πατρις μας παραμείνῃ ἔξω τοῦ κομμουνιστικοῦ παραιδείσους». Ὅσοι τὸν μῆνα τοῦτον — ἰδιαίτατα — διερχόμεθα πρὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου, ἅς στρέψωμεν τὴν κεφαλὴν πρὸς τοὺς ἀπεριττους καὶ αἰσιτηροὺς τάφους των μὲ εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν. Καὶ μὲ συγκίνησιν ἐνθυμούμαι μὲ πόσῃν ὑψηλόφρονα ἱκανοποίησιν ἐδέχθη ὁ ἀείμνηστος γενναῖος Βασιλεὺς Παῦλος εἰσήγησίν μου ὡς Α)ΓΕΣ κατὰ τὸ 1951 καὶ καθώρισε ὅπως καθ' ἑκάστον Δεκέμβριον ἀποτίεται φόρος τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης μὲ τὴν κατάθεσιν στεφάνου ἐκ δάφνης εἰς τοὺς τάφους των, καταστήσας ὁ ἴδιος παραδειγματικὴν τὴν ἐντολὴν διὰ τῆς αὐτοπροσώπου καταθέσεως τοῦ πρώτου στεφάνου! Ἀτυχῶς ἡ ὥραία αὐτὴ ἀπόφασις τοῦ Βασιλέως μας ἠτόνησε. Ἐπιβεβλημένον εἶναι, νομίζω, ὅπως ἡ ἀρμοδία Διεύθυνσις τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου μεριμνήσῃ διὰ τὴν κατ' ἔτος ἀνανέωσιν τῆς τιμητικῆς αὐτῆς ἐκδηλώσεως.

Ο ΕΡΥΘΡΟΣ ΕΧΘΡΟΣ

— Ο ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ ΤΟΥ 1944, θὰ παραμείνῃ ὡς ὁ πλέον ἐφιαλτικὸς μῆν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὑπῆρξε τὸ ἀποκορύφωμα τῆς κομμουνιστικῆς προσπαθείας πρὸς διαρκῆ ὑποδούλωσιν τῆς χώρας εἰς τὸν ἐρυθρὸν φασισμόν εἰς ἐπαχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς μόνις εἶχε ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν πετραπλὴν κατοχὴν Γερμανῶν — Ἰταλῶν — Βουλγάρων καὶ τοῦ περιβοητοῦ ΕΛΑΜ. Ἦτο πράγματι ἡ καλυτέρα εὐκαιρία διὰ τοὺς κομμουνιστὰς νὰ πραγματοποιήσουν τὰ ἀπὸ μακροῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς προετοιμασθέντα σχέδιά των πρὸς ὀριστικὴν ὑποδούλωσιν τῆς χώρας εἰς τὸν Σλαβισμόν καὶ μὲ ἀπάλυτον κυνικὴν ἀσυνειδησίαν τὸν σύγχρονον διαμελισμόν τῆς Β. Ἑλλάδος. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πελικοῦ των ἰσκοποῦ ἑφήρμοσαν μέσα καὶ μεθόδους τόσον σκληρὰς καὶ ἀπανθρωπώτους ὥστε οἱ ζήσαντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ τὴν ἐνθυμοῦνται μετὰ κρῖνης καὶ ἀποτροπιασμοῦ.

ΣΦΑΓΑΙ

Σφαγαὶ ἐν εἴδει προβάτων, τυφεκισμοί, συλλήψεις καὶ μεταποπίσεις πεζῆ εἰς Κρῶρα καὶ βορειότερον, ἐν μέσῳ χειμῶνος, ἀθῶων ἐθνικοφρόνων πολιτῶν καὶ ὀργάνων τῆς τάξεως, καταστροφαὶ καὶ λεηλασίαι οἰκιῶν καὶ καταστημάτων, ὑπῆρξαν τὰ ἀποκορύφωμα τῆς κομμουνιστικῆς μανίας πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀνθεθνικῶν σχεδίων τοῦ ΚΚΕ! Οὐδέποτε εἰς τὴν μακροαίωνα ἱστορίαν τῆς ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, κοπιῆς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἔζησε φοβερωτέρας ἡμέρας κρῖνης, πτόμου καὶ ἀποτροπιασμοῦ ἀπὸ τὰς ἐφιαλτικὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου. Καὶ οἱ μὲν ζήσαντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ

Δεκεμβρίου είναι αδύνατον να μη την ένθυμοῦνται με φρίκην μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των.

ΟΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ

Ὅμως, ὑπάρχουν οἱ κληρονόμοι, ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ὁποίας θὰ προέλθῃ ἡ πνευματικὴ, ἡ ἐπιστημονικὴ, ἡ πολιτικὴ καὶ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία. Πρὸς αὐτὴν — μετὴν ἀπόστασιν τοῦ χρόνου ἀπευθύνει τὸ ΚΚΕ καὶ πάλιν, ὅπως ἐπὶ κατοχῆς, τὰ ἀπατηλά, τὰ ὑποὺλα συνθήματά του διὰ νὰ δημιουργήσῃ, ἀπὸ αὐτοῦς, τοὺς μ ε λ ο ν τ α ς σ φ α γ ε ῖ ς, κανενὸς ἄλλου Δεκεμβρίου ἢ παρ' ὀλίγον ἄλλου Ἀπριλίου.

Πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νεότητα, ἔχαμεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν οἱ ζήσαντες τὴν φρίκην τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944 ν' ἀπευθυνώμεθα ἐκείστην ἐπέτειον καὶ νὰ τῆς ὑπενθυμίζωμεν τὰ φοβερὰ κομμουνιστῶν τῶν κομμουνιστῶν, διὰ νὰ τὴν προφυλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἀντεθνικὴν καὶ τόσοσιν ἔντεχνον παγίδευσίν της. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, εἶναι ἀξία ἐξάρσεως ἡ καθιερωθεῖσα πάνδημος ἐορταστικὴ τελετὴ μοναδικὴ ἄλλως τε διὰ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας, τῆς ἐπετείου τῆς ἀμύνης τοῦ Σώματος Μακρυγιάννη, τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀμύνης του, κατὰ τῶν ἐπιτιθημένων μετὰ λύσεως κομμουνιστῶν. Καὶ τὴν τελετὴν παύτην κατ' ἐξ ἰερῶν τιμῶν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις, διότι καθιερώθη ὁ Δεκέμβριος νὰ ἀνήρῃ εἰς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας μετὴν ἀποκλειστικὴν μάλιστα πυρπολοκρούσιαν τοῦ Τύπου, ὅτι χάρις εἰς τοῦτο ἐματαιώθη ἡ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰς Μισραχίας τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Σλαβισμόν καὶ ἐὰν ἔπιπτε τὸ φρούριον Μακρυγιάννη, τότε ἅπασα ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑπεδουλοῦτο!

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

Ὅμως ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἐπιβάλλει νὰ μὴ λησμονοῦμεν ὅτι αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἑλλὰς, οὔτε ἦτο δυνατόν καὶ δὲν ἐλευθερώθησαν ἀπὸ ἄμυναν - ὀλοκαύτωμα ἑνὸς στρατῶνος. Καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν τιμῶν αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται αἰωνίως εἰς τοὺς πεσόντας διὰ τὴν ἀπόκρουσιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν διεθνῆ κομμουνιστικὴν διολίαν ἐπίθεσιν, τῶν Εὐελπίδων, τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, τῶν Ἐθνοφυλάκων, τῶν Ταιγμάτων Ἀσφαλείας καὶ τῶν Ἰερολοχιτῶν - Ρυμνιτῶν καὶ γενικώτερον Μ. Ἀνατολιτῶν, αἱ πρῶται τιμαὶ ὀφείλονται εἰς τοὺς πεσόντας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης Ἄγγλους μαχητὰς τῶν ὁποίων οἱ τάφοι εἰς τὸ Φάληρον μᾶς προκαλοῦν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην. Ὄφειλαμεν οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ λησιμονήσωμεν ποτὲ ὅτι ἄνευ τῶν τάφων, τούτων, καὶ τῶν ἡγετῶν τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν Σκόμπυ — Ἀκραιτ καὶ ἄλλων, ἄνευ τῆς σθεναρῆς ἀποφασιστικότητος τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας, ἀπαδειχθείσης διὰ τῆς παρουσίας εἰς τὰς ἐακοκρατούμενας Ἀθήνας αὐτοῦ τούτου τοῦ Μεγάλου Πρωθυπουργοῦ τῆς Μεγ. Βρεταννίας τοῦ Ἡγέτου τῆς Νίκης Τισόφρισιλ, ἄνευ τῆς

αθηναϊκῆς ἐπιμετώσεως τοῦ Μεγάλου μας Βασιλέως ἀειμνήστου Γεωργίου Β' αἱ Ἄθῆναι δὲν θὰ ἀπελευθεροῦντο. Ὅπως ἀφείλομεν νὰ ἐνθουμούμεθα μετ' εὐγνωμοσύνης πάντοτε ὅτι ἄνευ καὶ τῆς βοηθείας, τὸ πρῶτον τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ δόγματος Τροῦμαν καὶ τῆς ἀποφασιστικῆς παρουσίας τῆς Μ. Ἀμερικῆς διὰ τῶν μεγάλων Ἡγετῶν των Στρατηγῶν Βὰν Φλήτ, Ζίνκινς, Ρόλινς καὶ Ντάουν, παρὰ τὸν ἔθνηκόν συναγεμῶν καὶ τοὺς παταμοὺς αἱμάτων ἢ Ἑλλάς θὰ ὑπέκυπτε εἰς τὴν διεθνή κομμουνιστικὴν ἐπίθεσιν καὶ θὰ διωλίσθαιε εἰς τὸ παραπέτασμα. Ἀλλὰ ἄς πᾶμε μετ' τὴν σειρᾶν, γιὰ νὰ ἐνθυμηθῶμε οἱ ἐπιζῶντες μετ' ἰσκέμιν προσοκνημάτων τὰ γεγονότα ἐκεῖνα καὶ γιὰ νὰ θέσωμεν τοὺς νόους μας καὶ τὴν μέλλουσαν τούτων πνευματικὴν ἡγεσίαν ἔμπροσθεν τῆς ἱστορικῆς κληρονομίας των καὶ νὰ τοὺς ζητήσωμεν νὰ μᾶς συνοδεύσουν καὶ αὐτοὶ στὴν ἰσκέμιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς πεσόντας Ἕλληνας καὶ δικούς μας, γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους.

ΠΩΣ ΕΚΕΡΔΗΘΗ Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Στρατηγὸς Θρασ. Τσακαλώτος ἤρχισεν ἀπὸ χθὲς ἐξιστορῶν τὰ Δεκεμβριανὰ τοῦ 1944 καὶ διδὲι τὸ χρονικὸν τῆς Μάχης καὶ τῆς Νίκης τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τῶν συμμοριτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχεν ὡς διοικητῆς τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι :

Τὴν 8ην Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἔπειτα ἀπὸ περιέργους ἀναβολὰς καὶ παραμονὴν ἰσχυροενδράσεως εἰς Τάραντα Ἰταλίας — τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν Σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ἤδη τὸν ἱστορικὸν τίτλον τοῦ Ρίμινι λόγω τῆς καταλήψεως ὑπὸ τούτου τῆς ἱστορικῆς πόλεως Ρίμινι κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Ἰταλίαν, ἐναντίον τῶν Γερμανῶν. Ἐπὶ τοῦ στήθους των ἔφερον ἅπαντες ἀξιοματικὸν καὶ ὀπλίται τὸ σῆμα «Ἀθῆνᾶ» ἐγκριθέν πρὸ τῆς ἐπιτιμωτικῆς των δι' Ἰταλίαν ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β'.

α) ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ

Ἀξίωμα, 205. Ἀν)σταί 56, ὀπλίται 2.530.

β) ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΛΑΦΡΟΣ

Τιφέκια 2.084, ὀπλοπολυβόλα Μπρέν 159, Στέν 932, ὄπλα 28, Πιάτ 18. Δυστυχῶς, ὁ θαρῆς ὀπλισμὸς τοῦ ἐκστρατ. Σώματος, τὰ 24 ἐξαιρέτως πυροβόλα του, οἱ ὄπλα καὶ τὰ περισσώτερα Κάρμερς ἐκρατήθησαν εἰς Τάραντα παρὰ τὰς διαμαρτυρίας ὄλων μας καὶ μετεφέρθησαν τελικῶς εἰς Ἀθῆνας μετ' καθυστέρησιν 2 μηνῶν, ἤτοι τὴν 31 Δεκεμ. ὁπότε καὶ οἱ κομμουνισταὶ ἐξαιτήθησαν.

Τότε δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ τὴν αἰτίαν τῆς κατακρατήσεως ταύτης καὶ ἀφοῦ ἐπανειλημμέναι διαμαρτυρίαι μου πρὸς τὸν Ἀντιστρατηγὸν Σκόμπυ — τοῦ ὁποῖου τελικῶς ἡ ἐπέμεισις ἐπιλεισφόρησε — δὲν ἀπέδιδον ἄμεσα ἀποτελέσματα ἔφθαισα μέχρι τοῦ σημείου — ἀδύνατος — νὰ κατηγορήσω τὸν τότε Πρωθυπουργὸν κ. Γ. Παπανδρέου διὰ τὴν καθυστέρησιν ταύτην.

Ἄργότερον ὄλοι ἀντελήφθημεν ἀπὸ τὴν λύσσειν τῶν κομμουνιστῶν νὰ διαλύσωσι τὴν Ταξιαρχίαν Ρίμινι, τὴν ὁποίαν ὁ πολιτικὸς Καφραντάρης ἀτεπάλεσε Ταξιαρχίαν Πιραιτωριανῶν, βοηθῶν οὕτω πῶν κομμουνιστῶν τὸ ἀντεθνικὸν ἔργον, ὅτι ἢ μὴ μεταφορὰ τῶν πυραβόλων ἦτο ἐπιτυχία τῶν κομμουνιστῶν.

Η «ΘΕΙΑ ΑΜΟΙΒΗ»

Τὴν 9ην Νοεμβρίου τοῦ 1944, τὴν 10.15 ὥραν, ἤρχισε ἡ «ΘΕΙΑ ΑΜΟΙΒΗ», ἡ παρέλασις διὰ τῶν ὁδῶν Πειραιῶς — Ὀμοιοσίας — Πανεπιστημίου — Βασιλίσσης Σοφίας — Γουδί, ἡ ὁποία ἔληξε μὲ ἰδίον μονολεκτικὰς σχεδὸν ἀναφορὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας: «Πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Βεντήρη τὸν ὁποῖον ὡς ἀμοιβὴν τῶν τάσεων νικηφόρων ὑπηρεσιῶν του εἶχεν ἀντικαταστήσει ἡ κυβέρνησις ὑπὸ ἐνὸς ἀριστερῶν φρονημάτων στρατηγοῦ καὶ ἐτοποθέτησεν ὡς Θεοτήν!! ὄπισθεν της — καὶ ἀνέφερεν «Κε Ἀρχιστράτηγε. Ἡ διαταγὴ σας ἐξετελέσθη» καὶ μετὰ ταύτην εἰς τὸν Στρατηγὸν Σκόμπυ «αἰ διαταγαί σας θὰ ἐκτελεσθοῦν».

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΒΕΝΤΗΡΗΣ

Ἦτο αὕτη πρὸς τὸν Ἑλληνα Στρατηγὸν ἀναφορὰ τιμῆς καὶ πρὸς τὸν Ἀγγλον Στρατηγὸν ἀναφορὰ ἐπίσημος, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη καμμία ἀμφιβολία περὶ τῆς πευθαρχίας τῆς Ταξιαρχίας τῆς ὁποίας, ἡ Κυβέρνησις ἢ καὶ οἱ Ἀγγλοι διὰ νὰ καθησυχάσουν ἀσφαλῶς τοὺς φόβους τῶν κομμουνιστῶν οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τὴν μαχητικὴν ἀξίαν τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι, παρέτεινον τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν της.

Ὁ Στρατηγὸς Βεντήρης, ὁ μαιστυγαπῆς, ὁ ξιμφυρακῆς, ὁ προστασιασκειαστῆς τοῦ Στρατοῦ τῆς Μ. Ἀνατολῆς δὲν κατεῖχε τὴν πλεῖον τιμητικὴν θέσιν. Ἔπρεπε νὰ εὐρίσκειται μόνος του εἰς τὴν θέσιν τιμωμένου προσώπου καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ἅπαντες οἱ παρόντες.

Διὰ τῆς παρελάσεως αὐτῆς ἐπελείωσε ἓνα ἔνδοξο κεφάλαιον τῆς III Ο. Ταξιαρχίας γὰρ νὰ ἀνοίξη ἓνα ἄλλο, ἔξ ἴσου αἱματηρὸ ἀλλὰ καὶ ἀπαίσιον. Σὲ λίγες ἡμέρες θὰ ἀρχίσει ὁ Γολγοθᾶς «τῶν Δεκεμβριανῶν».

Τὴν χαροποιὸν, τὴν ἐλπιδοφόρον παρουσίαν τοῦ Ἐκιστρατευτικοῦ Σώματος Ρίμινι, τὴν συνισταμένην τῆς χαρᾶς πρὸ ἡσθάνθη ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς, τὴν παρουσίασε τὴν μεθεπομένην τῆς ἀφιξείας του ὁ ἔξοχος πολιτικὸς καὶ ξεχωριστὸς δημοσιογράφος καὶ ἄνθρωπος κ. Π. Τσιμπιδάρος, ὡς ἄλλος Τυρταῖος, ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ, μὲ ἑμιλίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΡΙΜΙΝΙ». Ἀξίζει νὰ ἀναγραφοῦν ὀλίγα ἀποσπάσματα τῆς ἐμιλίας πρὸ ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς καὶ ἐλπίδων τοῦ Λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀξιοματικὸς καὶ ὀπλίτας τοῦ Ρίμινι σαφῆ παρουσίασιν, τί ἀνεμένετο ἀπὸ αὐτούς.

Ἴδου ὀλίγα ἀπὸ τὴν συγκινητικὴν ἐμιλίαν του.

«Και ανέτειλεν ὁ ἥλιος προχθές, ὅπως εἶχεν ἀνατεῖλαι κάποιαν φθινοπωρινὴν ἡμέραν τοῦ 1913. Ὑποδεχόμεθα πάποτε τὸν νικητὴν στρατὸν δυὸ ἀπελευθερωτικῶν πολέμων, ποὺ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Μελοῦναν, διὰ νὰ χαράξῃ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Νέστον. Ὑποδεχόμεθα προχθές τοὺς νικητὰς ἐνὸς πολέμου ποὺ ἐπράκειτο νὰ κρίνῃ τὴν τιμὴν μίας καὶ αὐτὴν μας τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸ διημερές. Τοὺς νικητὰς δύο ἐχθρῶν, ποὺ ἐζήτησαν νὰ μᾶς ἀφανίσουν ἀπὸ τὸ πρῶσωπον τῆς γῆς.

Καὶ ἦτο ὁ ἥλιος αὐτὸς ποὺ ἐξεπρόβαλε προχθές ἀπὸ τὸ φρούδι τοῦ Ἐπιταφίου, ἓνας καινούργιος ἥλιος γεμῆτος ἀπὸ θεῖον φῶς, ἀπὸ φῶς ὑπερκόσμιον, ἓνας Ἑλληνικὸς ἥλιος κρατίζων τὸ αἰώνιον ἑλληνικὸν θαῦμα, τὴν ἑλληνικὴν ἀποθέωσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀθανασία. Ἡλιος ἑλληνικῆς πίστεως καὶ ἑλληνικῆς αἰσιοδοξίας καὶ ἑλληνικοῦ θριάμβου ἥλιος. «Καὶ διηγούντο οἱ οὐρανοὶ δόξαν Ἑλλάδος».

Καὶ ἐδόνηθη ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ καρδιὰ ἀπὸ δόνησιν ἑλληνικὴν.

Καὶ ἐπληρώθη ἡ ἀτμόσφαιρα ἀπὸ μῦρα ἑλληνικὰ καὶ ἀρώματα ἑλληνικὰ ποὺ ἀνανεώνονται πάντοτε ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια, ἅπαν γιὰ πρώτη φορὰ ἐπολιτογραφηθῆσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἡ μαγικὴ λέξις «Ἑλλάς» ὡς πανάχραντος βαμῆος τῆς οἰκουμένης.

Καὶ ἐλούσθημεν ὅλοι προχθές εἰς ἓνα ἑλληνικὸν λουτρόν. Ἦτο τὸ λουτρόν ποὺ μᾶς ἐχάρυσεν ἡ Ἑλληνικὴ Ταξιορχία τοῦ Ρίμνι. Καὶ κατὰ περισσότερον. Ἦτο ἔθνικὸν βάπτισμα, μέσα εἰς τὸν Ἰορδάνην πανελληνίου καταλύσεως καὶ ἀγαλλιώσεως.

Καὶ ὠρθώθη τὸ Αἰγῶλεω καὶ ἔσκηψαν ἡ Πάρνηθ καὶ ἡ Πεντέλη καὶ ὁ Ἐπιταφίος διὰ νὰ παρασκολουθήσῃσιν τὸ θεῖον ὄραμα ποὺ ἐξετυλίγετο μέσα εἰς τὰς λεωφόρους τῆς αἰωνίας πόλεως τοῦ Περικλέους. Καὶ ἐφρικίασε φρικίασιν ἑλληνικὴν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Πανεπιστημίου ὁ Φερραῖος καὶ ἠλόγησε τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄ καὶ τοὺς ἔστειλαν ἀσπασμόν οἱ Ἱερολοχίται ἀπὸ τὸ μνημεῖον των, καὶ ὕμνον ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς. Καὶ ἐσείσθησαν ἐπάνω εἰς τὰ θάθηρα των ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν οἱ Ἑλληνικώτεροι τῶν Ἑλλήνων Θεῶν, ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἀτενίζοντες τὴν ἑλληνικὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν συνέχειαν. Καὶ ἐφαιδρύνθησαν αἱ αὐστηραὶ μορφαὶ τῶν Πατριάρχων τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως: τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος ποὺ φρουροῦν τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκαδημίας. Διότι ἐβλεπαν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ποὺ ἐκήρυξαν εἰς τὸν Κρίτωνα εἶναι σύμβολον πίστεως τῶν ἐπιγόνων. «Πατὴρ καὶ μητὴρ καὶ τῶν ἄλλων προγόνων τιμιώτερον ἔστιν ἢ Πατρίς». Καὶ ὁ Γέ-

ρος του Μοριᾶ παρηκολούθησεν άόρατος και καθιλάρης την εθνικὴν μυστα-
γαγίαν που του εθύμιζε τὸ Βαλτέτσι και τὰ Δερβενάκια. Αἱ Ἀθηναὶ μετεβλή-
θησαν ξαφνικὰ εἰς εθνικὸν ναόν, ὅπου ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ δέχετο τὴν μεταλή-
ψιν ἀπὸ τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τῆς Ἑλλάδος. Ὡρα μυριαφόρα. Ὁ Ἑλληνισμὸς
εἰς ὅλον τὸ ἀφθαστον μεγαλειῶν του. . . .

Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπερνοῦσαν τὰ ἑλληνικὰ νιάτα τὰ ξηνη-
τεμένα, ἐπερνοῦσεν ἡ ἑλληνικὴ ἄνοιξις, ἐπερνοῦσε ἡ ἑλληνικὴ δόξα — τὸ ἑλλη-
νικὸν μέλλον ἐπερνοῦσε.

Ἐπερνοῦσαν οἱ νικηταὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος και οἱ ἐκδικηταὶ τοῦ
μαρτυρίου της και οἱ διεκδικηταὶ τῶν δικαίων της. . . .

Ἐπερνοῦσε τὸ Ρίμνι. Ἀχ! και νὰ ξέρατε καημένα παιδιὰ τί ψυχικὸ
σεισμό εἰδοκίμασε ἐκεῖνη ἡ ἀνθρώπινη θάλασσα που ἦλθε νὰ σᾶς ὑποδεχθῆ
και νὰ σᾶς καμαρώσῃ, νὰ ξέρατε τί χρέη ἦλθε νὰ σᾶς ξεπληρώσῃ! Ποτὲ μίνα
δὲν ἐχάιδεψε τὰ παιδιὰ της μὲ τέτοια στοργή, μὲ τέτοια λαχτάρα, μὲ τέτοιον
πόνον ὅπως σᾶς ἐχάιδεψε τὸ βλέμμα ἐμείνων που σᾶς εἶδαν νὰ περνατε προ-
χθὲς σὰν ἔφηβοι που θγαίνουν νικηταὶ ἀπὸ τὸ Στάδιον τῆς Ὀλυμπίας. Στὸ
πρόσωπό σας, στὸ βλέμμα σας, στὸ βάδισμά σας, σὴν στάσι σας ἦτο ζωγραφι-
σμένη ἡ ἀνωτέρω συναίσθησις τοῦ καθήκοντος που πήγατε νὰ ἐπιτελέσητε.
Ἦτο ζωγραφισμένη ἡ Ἑλλάς. Και τὸ ἐπιτελέσατε διότι μᾶς χαρίσατε τὸ
Ρίμνι.

Τί και ἂν ἦτανε γραφτὸ τῆς Ἑλλάδος, νὰ δοκιμάσῃ μέσα σὲ 20 χρόνια
τὸ μαρτύριον ἐνὸς Ἑθνικοῦ Γολγοθᾶ. Νὰ δεχθῆ στὰ 1922 ὡς ἠττημένη πούς
βεεεράνους 6 ὀλοκλήρων ἐτῶν που φώτισαν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ κλέη τους. Τί
και ἂν ἦτο γραφτὸ τῆς Ἑλλάδος νὰ δεχθῆ στὰ 1941 ὡς ἠττημένους τοὺς νι-
κητὰς τῆς Πίνδου, νὰ δεχθῆ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους, πεινα-
σμένους και ἰδιωασμένους χωρὶς ἄπλα και χωρὶς κανόνια και χωρὶς σημαῖες.
Εἶναι ἀρκετὸ ὅτι μᾶς δώσατε τὸ Ρίμνι. . .

Σᾶς εἶδαν οἱ ἀθάνατοι πολεμισταὶ τοῦ ἀθανάτου Ἀλβανικοῦ ἔπους και
ἀναγάλλισσε ἡ ψυχὴ τους, διότι ἐτελειώσατε σεῖς ὅτι ἄρχισαν ἐκεῖνοι. Διότι
ἐπατήσατε σεῖς τὴν χώραν τῶν λίκων και τῶν μενταύρων.

Ἐεκινήσατε ὅλοι σας μὲ μίαν μονάχα ἀπόφασιν νὰ σκοτωθῆτε. Νὰ σκοτω-
θῆτε. Νὰ σκοτωθῆτε διὰ νὰ ἀποσπύσετε τὸν ρύπον τοῦ κινήματος τῆς Αἰγύ-
πτου. Εἶχατε μέσα στὴ ψυχὴ σας χαραγμένα τὰ αἰώνια λόγια τοῦ Μισιράλ:
«Ἄν εἶναι νὰ πεθάνῃς γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἄγια εἶναι ἡ δόξα, μιά κροῖά κανεῖς
πεθαίνον». Καὶ ἐκόματε τὸ θαῦμα τοῦ Ρίμνι. Καὶ ἰψώσατε τὴν Ἑλλάδα μέχρις
ἐβδόμου οὐρανοῦ ἀπὸ τὸ τελευταῖο σκαλοτάτι τῆς ἀβύσσου που εἶχε κατρα-
κυλίσει. . .

Ἡ γηραιά Πίνδος ἔσκαψε νὰ σᾶς ἀγκαλιάσῃ γιατί ἐσυνεχίζατε τὴν ἰδιότητα τῆς δόξης καὶ ὑψώνατε τὴν γαλανόλευκὴ γιὰ νὰ τὴν θωπεύσουν αἱ ἰταλικαὶ αὔραι, τὴν ἰδίαν γαλανόλευκὴ πού ἔβλεπε τὸ Ἔθνος προχθὲς ἐπὶ κερραλῆς τοῦ Στρατοῦ καὶ ἐμιθύριζεν: «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐθνους».

Στὰ πρόσωπά σας ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς χαιρετᾷ ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα πού δοκηθήσαν ἀπὸ τὴν λατρεία γιὰ τὴν Ἑλλάδα. . .

Χαιρετᾷ ἰδιαιτέρως τὰ εὐγενῆ σφάγια τοῦ Ρήμινι, τοὺς συμπολεμιστάς σας πού ἐθάψατε μὲ δάκρυα στὸ ξένο χῶμα καὶ πού δὲν εἶχον τὴν πύχην νὰ ξαναῖδουν τὸν ἑλληνικὸν ἥλιον.

Καὶ τώρα νέα καθήκοντα καὶ νέοι προορισμοί, νέα στάδια ἀγώνος καὶ δόξης. Ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ζήσῃ. Εἶναι ἀξίωσις καὶ ἐπιταγὴ τῆς Πίνδος. Ὅταν σεῖς ἐπολεμήσατε στὰ ξένα, ἔδω εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσφάδαζεν ὁ Λαὸς. Οὔτε μιὰ μέρα ὄμως, οὔτε μιὰ στιγμή δὲν ἔπαυε τὸν ἀγῶνα. Τοῦ ἀνῆκει κάθε τιμὴ! Τοῦ ἀνῆκει τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ»!!

Μὲ πέτοια αἰσθήματα πού παρουσίασε ὁ νεώτερος αὐτὸς Τυρταῖος, ἀντελήφθημεν ὅλοι ἀξιοματικὸι καὶ ὀπίλται ὅτι ἡ εὐθύνη μας νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς ταῦτα ἦτο συμριπτικὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τοῦτο κατέστη ἀπόλυτος νὰ φρακῶμεν ἀντάξιοι τοιοῦτων αἰσθημάτων.

ΟΙ ΓΕΝΝΑΙΟΙ

Εἶχε προσηγηθῆ τῆς ἀφιξέως τοῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος Ρήμινι, ἡ ἄφιξις τῶν γενναίων μεπαξὺ γενναίων, Ἱερολοχιτῶν, ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τῶν Συνορχῆν Τσιγάντεν καὶ τοὺς Διοικητὰς Μοιρῶν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου Συνορχῆν Θεμιστοκλῆν Κετσέαν, Ἀνορχῆν Μεσσηνόπουλον, Ἀνορχῆν Τριανταφυλλάκον.

Εἶχε ἀφίχθῃ ὁ ἐκεῖ ἀρχιστρατῆγος Βεντήρης ἰάφου ἀπέστειλε 2.000 ὄπλα καὶ ἐξησφάλισε τὸ ξενόνημα γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὑγιῶν ταγματῶν Χωροκῆς καὶ Πεζικοῦ.

Εἶχε ἀκόμη διαταχθῆ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς Ἀθήνας ἓνας μεγάλος ἐκ Θράκης πατριώτης καὶ ἔξοχος πολιτικός, ὁ ὁποῖος εἶχε ἰδῶσει τὸ μονάκριβο παιδί που εἰς τὸν Ἕλληνα - Ἱταλικὸν πόλεμον, ὁ Φίλιππος Μανουηλίδης καὶ ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἔξοχα εὐστροφία του καὶ μὲ τὸν πρωταγωνιστὴν Μέγαροχον στὴν Ἀλβανία Σπηλιοκόπουλον, ἐκλεγέντα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὡς Σπρατιωτ. Διοικητὴν, ἐπικρατούντων ἀκόμη τῶν Περισσιῶν, οἱ ὁποῖοι προπαρεσκεύασαν ὅτι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατὸν διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν κομμουνιστῶν.

Ὅμως ἦτο αἰσθητὴ ἡ ἀπουσία τοῦ νικητοῦ στῆ ξένη Σπρατιγγοῦ Βεντή-

ρη, ό όποιοσ άντικατασπαθείσ έκλεισε πό κεφάλαιον τήσ δοξασμένησ πορείασ του στή ξένη με την Ήμερησίαν διαταγήν του τήσ 23.11.44 πρòσ την ΙΙΙ Ταξιαρχίαν και τασ Μονάδασ Μ. Ανατολήσ, ή όποία κατέληγεν ώσ έξήσ: «Απερχόμενοσ ιδέν έχω να άπευθίνω καλύτερον χαιρετισμόν παρά την άνανέωσιν τήσ έκκλήσεωσ τήν όποίαν σασ άπηύθυνα πρò 7 μηνών όταν μακρά σειρά σφραγίστων και παραϊζόλης είχεν άποσυνθέσει τά έλληνικά πράγματα τήσ Μ. Ανατολήσ και μεταβάλει εις θλίβερόν σφραγιστόν τά υπερήφανα Στρατιωτικά μας τμηματα. Όρθιοι εις τασ θέσεισ σας, πιστοί εις τó στρατιωτικόν Χρέοσ, με την ίδιαν πάντοτε άοκνον έργατικότητα κρατήσατε ύψηλά την σημαίαν του άναγεννωμένου Έλληνικού Στρατου, την όποίαν φέρεσατε πυριφλεγή και ένδοξον από τó Ρίμνι. Με τά τίμια διάσημα τήσ έθνικήσ και παγκοσμίου άναγνωρίσεωσ εις τά στήθη, σπαθήτε μέχρι τέλουσ άξιοι ύμών αυτών, πών 120 άνδρών που άφήσατε εις την Ιταλικήν γην, παραμείνατε πρòτυπο και παράδειγμα δια τασ νέασ έλληνικάσ Μονάδασ που θα συνταχθούν βαθμιαίωσ παρά τó πλευρόν σας».

Διαταγή, ή όποία μάσ έθετε έν συναγερωμώ έναντι του διαφαινομένου κομμουνιστικοϋ κινδύνου, έναντίον του όποιου τελικώσ αυτόσ ό ίδιοσ θα ώδήγει τά παιδιά τήσ Ελλάδοσ εις την Νύκην του Βίτσι και Γράμμου.

Ό κομμουνιστικόσ κίνδυνοσ, κατέστη άντιληπτόσ από την πρώτην ήμέραν τήσ άφιξέωσ μας.

Από πών πρòτων ήμερών ή Ταξιαρχία κατέστη ό στόχοσ ύβρεων και προκλήσεων πών κομμουνιστών οι όποιοι κατείχον δι' ύσχυρών τμημάτων του ΕΛΑΣ την Καισαριανήν και τά βορείωσ παύτησ ύψώματα μέχρι και των περιφερών των στρατώνων τήσ Ταξιαρχίασ.

Τά χωνιά με τά άηδη συνθήματα, «φασίστεσ», ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, έσκουζαν νυχθημερόν προκαλοϋντα τουσ άνδρασ τήσ Ταξιαρχίασ, χωρίσ όμως να λαμβάνουν από τουσ ύπαρηφάνουσ νικητάσ κώδεμίαν άπάντησιν ή πρόκλησιν!

Έτηρήθη με θρησκευτικήν ειλάθειαν ή διαταγή, όπωσ άποφρευχθή πάσα πρόκλησισ δυναμένη να δώση άφορμήν εκμεταλλείσεωσ υπό των κομμουνιστών.

Από τήσ 3ης Δεκεμβρίου, όπότε οι κομμουνισταί ήρχισαν την δρῶσιν των έντόσ των Αθηκών, παρετηρήθη πρωσπαρανήσ προστάθεια κυνώσεωσ και τήσ Ταξιαρχίασ υπό τμημάτων του ΕΛΑΣ, χωρίσ καμμίαν και πάλιν άντίδρασιν τήσ Ταξιαρχίασ.

Τήν 5ην Δεκεμβρίου, πó Αγγλικών Στρατηγείων άντιληφθέν την σοβαρότητα τήσ κατασπάσεωσ και τó επικίνδυνον τήσ θέσεωσ του, διέταξε όπωσ ή Ταξιαρχία κατέλη εις τó Μετοχικόν Ταμείον Στρατου, όπου ό Σπαθμόσ Διοικήσεωσ του Στρατηγου Σκόμπυ. Η Ταξιαρχία βάσει τήσ σχετικήσ δια-

ταγής, κατενεμήθη εἰς τὰ Παλ. Ἀνάκτορα — Πανεπιστήμιον — Μετοχικὸν Ταμεῖον καὶ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σίνα καὶ Βησσαρίωνος Μέγαρον, ἀφοῦ ἐξεδίωξε ἐξ αὐτοῦ θιαύως, ἀλλὰ ἀνευ χρήσεως πυρῶν, τὸ ἐκεῖ στεγαζόμενον Στρατηγεῖον τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ τοῦ ΕΛΑΣ, ἀφοῦ συνέλαβε καὶ ἀφώπλισε 30 Ἐλασίτας. Ὁ Ἀθηναϊκὸς Λαὸς ἐδέχθη μὲ ἀνακούφισι τὴν κάθοδον τῆς Ταξιαρχίας εἰς τὴν πόλιν. Τὴν 23ην ὥραν ἐπανήλθεν εἰς τοὺς στρατόνας, εἰς τὸ Γουδί. Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις τῶν κομμουνιστῶν ἐντὸς τῆς πόλεως εἶχεν ἀποκορυφωθῆ — σφαγαί, λεηλασίαι, καταστρεφικαί, ἐμπρησμοί! Ὁ κλοιὸς περὶ τὴν Ταξιαρχίαν περιεσφίγγετο, ἀλλὰ παρηκολουθεῖτο ἀγρύπτως καὶ ἐπρεπε νὰ προληφθῆ.

Πρὸς τοῦτο, ὁ Διοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἔγκρισιν τοῦ Στρατηγοῦ Σκόμπυ νὰ δράσῃ κατὰ τῶν περιουσιγγόντων τὰς θέσεις τῆς τμημάτων τοῦ ΕΛΑΣ. Ἐν αὐτῷ καὶ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἐπιβαλλομένην εὐαισθησίαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ὁ Ταξιαρχος ἐζήτησε καὶ ἔλαβε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔγκρισιν χρήσεως πυρῶν. Βάσει τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἐξεδόθη ἡ κάτωθι διαταγή: «Ἀπάφαισις... Ἐξουσιοδοτεῖται τὸν Διοικητὴν τῆς III Ε.Ο. Ταξιαρχίας, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ἔθνηκᾶ ἔνοπλα τμήματα, ἵνα, ὡςάκις ἐύριθμονται ἀντιμέτωπα κατασπιστῶν, ποιούντων χρῆσιν τῶν ὄπλων των κατὰ τῶν νομίμων Ἐθνηκῶν Δυνάμεων, μεταχειρίζονται πᾶν μέσον πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως, ποιούμενοι χρῆσιν πῶν ὄπλων των, ἐφ' ὅσον τοῦτο διατάσσεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Σκόμπυ.»

Ἀθήναι, τῆ 5 Δεκεμβρίου 1944

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ἰπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν

Η 6η Δ Ε Κ Ε Μ Β Ρ Ι Ο Υ

Βάσει τῆς δοθείσης διαταγῆς τοῦ Στρατηγοῦ Σκόμπυ, ἡ Ταξιαρχία ἠτομάσθη πρὸς μάχην, ἐκδοθείσης διαταγῆς πρὸς ἐξόρμησιν καὶ ἀπόθῃσιν τῶν κομμουνιστῶν.

Ἐίχε ἐνισχυθῆ μὲ τὸ τάγμα Μπουσμπουρέλη, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον — δυνάμει 2 λόγων, συνολικῶς 215 ἀνδρῶν.

Οἱ κομμουνισταί, ἀντιληφθέντες τὰς προπαρασκευαστικὰς κινήσεις μας, ἤρχισαν βάλλοντες κατὰ τῶν ταγμάτων μας, τραυματίσαντες ὀπλίτας μας.

Τὴν ὥραν ταύτην, μετὰ σφοδρὰν προπαρασκευεὴν πυρῶν, ἐκινήθησαν τὰ II καὶ III τάγματα τῆς Ταξιαρχίας, πρὸς κατ'ἀλήμιν ποῦ ὑψώματος Κατοπούλη. Μετὰ τοῦτο, συνέχισαν τὴν προχώρησίν των καὶ μέχρι τῆς 17.30 ὥρας κατέλαβον τὴν γραμμὴν Ἄλσους Συγγροῦ — Β καὶ ΒΑ παρυφῆ Κανσαριανῆς — ὕψωμα Ἀλεποβοῦνι. Κατελήφθη τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Παίδων καὶ τὸ Λαϊκὸν Νοσοκομεῖον διὰ μικρῶν τμημάτων τοῦ I τάγματος. Οὕτω, κάθε κίνδυνος πλήρους κυκλώσεως τῆς Ταξιαρχίας, ἀπεφεύχθη.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐμείνης ἤρχισαν αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Ταξιαρχίας (καὶ αἱ μετ' αὐτῆς μονάδες τοῦ Ἐπιστρατευτικοῦ Σώματος) ἐναντίον πῶν κομμουνιστῶν εἰς τὴν μάχην τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ κομμουνιστῆται ἀντελήφθησαν ἀμέσως ὅλον τὸ βάρος τῆς Θεωλλώδους ἐνεργείας τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι. Ἠπατήθησαν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας ταύτης. Παρεξήγησαν τὴν εὐγενικὴν καὶ ἰσχυρὴν συμπεριφορὰ πῶν μαχητῶν μας, οἱ ὅποιοι, μὴ γνωρίζοντες παρὰ μόνον τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἔδωσαν τὴν παραμικροτέραν ἀφορμὴν εἰς παρεξηγήσεις.

Ἡ Μάχη τῶν Ἀθηνῶν, ἀρχίσασα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν κομμουνιστῶν τῆς 3ης Δεκεμβρίου, ἐπαρατώθη τὴν 001 ὥραν τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1945, ὅποτε ἐσπαιμάτησαν αἱ ἔχθροπραξίαι κατόπιν ἰσχυραίνεως μετὰξὺ τοῦ Ἀντιστρατήγου Σκάμπυ, Ἀρχιστρατήγου Δυνάμεων Ξηρᾶς Ἑλλάδος καὶ Ζεύγου καὶ Παρυσιαλίδου καὶ ταγματάρχων τοῦ ΕΛΑΣ Μακρυῖδου καὶ Ἀθηνέλη, διὰ λογαριασμόν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΕΛΑΣ.

Ἡ συμφωνία αὐτὴ ἐγένετο χάσει τῆς ἀνακομῆς, ἣ ὅποια συνήφθη τὴν 22αν ὥραν τῆς 11 Ἰανουαρίου τοῦ 1945 καὶ ἣ ὅποια προέβλεπε τὴν παύσιν τῶν ἔχθροπραξιῶν ἀπὸ τῆς 001 ὥρας τῆς 15 Ἰανουαρίου 1945. Ὅμως, πρὶν ἢ προὐὼ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων τῆς Μάχης Ἀθηνῶν — κατ' ἀπαίτησιν τῶν συμπολεμιστῶν μου Ρίμινιτῶν, οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται πικρίαν διότι περιέργως ἀποσιωπᾶται μονήμως ὁ πρωταρχικὸς νικηφόρος ρόλος τῶν κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ἀπὸ ἐπισήμους ρήτορας καὶ Τύπον, διὰ τῶν ὁποίων ἔχουν γεννηθῆ ἔσφαλμένα ἐντυπώσεις, διὰ τὸν ρόλον γενικῶς τῶν λαβόντων μέρος κατὰ τὰ Δεκεμβριανὰ — θὰ ἀρχίσω ἀπὸ μίαν δραματικὴν συγκέντρωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκρίθη ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ρίμινιται ἐφάνησαν ἀντάξιοι τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ πρὸς αὐτοὺς καὶ τῆς ἔμπιστασύνης του, καὶ ἃς ποῦμε καὶ τῆς ἐντολῆς του ἣ ὅποια σαφῶς καθωρίσθη διὰ τῆς συγκινητικῆς ἑμιλίας τοῦ Τυρταίου Ἰσμιπιδάρου, ἀπὸ τοῦ ραδιοφώνου τὴν 11ην Νοεμβρίου 1944.

Οἱ κομμουνιστῆται δὲν ἐγκόρισαν πόσον πλησίον ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἐπικρατήσεώς των ἔφθασαν.

ΑΥΡΙΟΝ : Τὸ «Ὅχι» τῶν ὀλίγων κατὰ τὴν δραματικὴν φάσιν τῆς μάχης τῶν Ἀθηνῶν.

3ον. — 12η Δεκεμβρίου, ἡ κρίσιμος ἡμέρα

Τόσον οἱ σύμμαχοί μας ὥσον καὶ ἡ III Ταξιαρχία, ἐδραμίσασαν καταστάσεις ἐξαιρετικὰ ἐπικινδύνους καὶ εὐρέθησαν εἰς ἰδυσκολωτάτην θέσιν, μειονεκτοῦντες καταφανῶς ἔναντι τῶν κατὰ πολὺ ὑπερέτερων, κομμουνιστικῶν δυνάμεων προσφοδοτουμένων διὰ συνεχῶν ἐνισχύσεων.

Αἱ ἀπώλειαι ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν ὑπῆρξαν ὀδυνηραὶ καὶ ἐτέθη ὑπὸ σκέ-

ψιν ἢ ἀπόφασιν ἀποχωρήσεως, τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν ἑλληνικῶν, ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸ τῆς ἀπειλῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἢ ἐκμηδενισμοῦ. Οἱ Ἕλληες εἶχον δοκιμασθῆ σκληρῶς ὅπως ἀποδευκνύει μετὰ ὀδύνης χαρακτηριστικότητος τὸ νεκροταφεῖον Φαλήρου.

Ὁ ἐφοδιασμὸς καθίστατο δύσκολος. Ἐνίσχυσις δὲν ἀνεμένετο διότι διεξήγοντο ἀκόμη ἐπιχειρήσεις εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον οἱ Γερμανοὶ ἀνθίσταντο μετὰ πείσματος. Πυκναὶ φάλαγγες κομμουνιστῶν ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἀεροπορίας, κινούμεναι νυχθημερὸν ἀπὸ τὰς περιοχὰς Κορίνθου, Λαμίας καὶ Θηβῶν πρὸς Ἀθήνας.

Ἡ δική μας ἀεροπορία δὲν ἐπενέβαινε. Ἦτο οὐδετέρα!! Αἱ ἀγγλο - ἐθνικαὶ δυνάμεις συγκριτικῶς ἐλάχισται.

Λόγῳ τῆς δραματικῆς καὶ αὐτόχρημα τραγικῆς καταστάσεως οἱ Ἕλληες ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκκενώσουν τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ συμπτυχθῶσι ὀκμῶ μετὰ τῆς III Ταξιαρχίας εἰς περιοχὰς τοῦ Δέλτα τοῦ Φαλήρου καὶ τοῦ ἀεροδρομίου Χασιανίου, ὅπου τῇ βοήθειᾳ τοῦ στόλου, θὰ ἀντιμετώπιζον τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις καὶ ἐὰν ἡ κατάστασις ἐξελίσσετο ἀπελπιστικῶς, νὰ ἦτο εὐκολὸς ἢ ἐπιβίβασις.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΤΣΚΕΨΙΣ

Τὴν 22.30 ὥραν τῆς 11 Δεκεμβρίου ἐκλήθη ἐπιεγόντως εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς 23ης Ἀγγλ. Ταξιαρχίας εἰς τὰ Ἰλίσια προκειμένου νὰ λάβω γνώσιν μιᾶς ἐξαιρετικῶς ἐπιεγούσης διαταγῆς τοῦ Στρατηγοῦ Σκόμπυ.

Εἰς τὴν σύσκεψιν ταύτην εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν ὅλοι οἱ Διοικηταὶ τῶν Ἀγγλικῶν Μονάδων μετέσχον μαζί μου: Ὁ ἐπιτελάρχης Ἀντ)ρχης ἀπόφοιτος Σχολῆς Πολέμου τῆς Γαλλίας Γερ. Λάμαρης, ὁ Δ)ντ)ς Ἐπιχειρήσεων πασίγνωστος διὰ τὴν τακτικο - στρατηγικὴν ἀντίληψιν καὶ αἰσιοδοξίαν του Ταγ)ρχης Καραδήμας, ὁ ὑπασπιστὴς Λοχαγὸς Λιάνος Κ.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην μοῦ ἀνεκοινώθη (ἀφροῦ ὁ Στρατηγὸς Ἀκράϊτ, διοικητὴς ἐπιχειρήσεων Ἀθηναίων συνόψισε καὶ τὴν ἀδυναμίαν ἐφοδιασμοῦ ἀπὸ 15ημέρου) ἢ ἀπόφασιν τοῦ ἀγγλικοῦ Στρατηγεῖου περὶ ἐκκενώσεως τῶν Ἀθηναίων καὶ συγκεντρώσεως τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δέλτα Φαλήρου, ἐν ἀναμονῇ εὐνοϊκῶν συνθηκῶν.

Μοῦ ἐδόθη 2ωρος προθεσμία διὰ νὰ σκεφθῶ καὶ νὰ ἀναφέρω καὶ ἡ σύσκεψις διεκόπη τὴν 20.30 διὰ νὰ ἐπαναληφθῆ πτὴν 02.00 ὥραν τῆς 12 Δεκεμβρίου.

Ἄπαντες οἱ Ἕλληες ἀξιωματικοί, ἔμειναν κυριολεκτικῶς ἐμβρόντητοι εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

Σὰν κινηματογραφικὴ σκηνὴ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸν μας, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκτελέσεως μιᾶς τοιαύτης διαταγῆς. Τὰ ἐγκλήματα μετὰ τὴν ἀναχώρησίν

μας, τήν σφαγή στίς μέχρι τότε ἐλεύθερες περιοχές καί πρό παντός τήν πιθανή ἀπώλεια τοῦ ἀγῶνος.

Δ Ι Α Φ Ω Ν Ι Α Ι

Ἐμείνα σύμφωνος μέ τοὺς ἐπιτελεῖς μου νά ἀντιδράσω ἔντονα καί πάση θυσίᾳ ἐξηγώντας τὰ βασικά μειονεκτήματα, τὰ καταστρεπτικά μᾶς τοιαύτης ἀποφάσεως καί τελικῶς τήν δική μας ἀπόφασι νά μὴ ἀποχωρήσωμε.

Πράγματι ἐπαναληφθείσης τῆς συσκέψεως ἐτόνισα σχεδὸν ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς μέ καταφανή συγκίνησι γιά τὸν σκοπὸ μας καί τήν πιθανή ἀπόρριψι τῆς προτάσεώς μου.

«Ἡ ΙΙΙ Ε.Ο.Ι., τήν ὁποίαν διοικῶ, εἶναι ἀποφασισμένη νά ἀμυνθῆ μέχρι τέλους ἐπὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους. Διεξάγει μέχρι σήμερον ἓνα ἀπειλιν ἀλλὰ νικηφόρον ἀγῶνα ἔναντι τῶν ὑπερτέρων ἐχθρικών δυνάμεων καί δὲν δύναται νά ἐγκαταλείψῃ τοὺς νεκρούς της, τοὺς τραυματίας της καί τὸν ἀπελευθερωθέντα πληθυσμὸν εἰς τὴν μῆνιν τῶν κομμουνιστῶν - σφαγέων.

Ἡ ἀπόφασίς σας περὶ συμπτώξεως τῆς Ταξιαρχίας θά σημάνῃ διὰ τὸν ἐχθρὸν Νίκην, τήν ὁποίαν μέχρι τοῦδε ἰδὲν ἐπέτυχε διὰ ἰδὲ τὰ πηήματά μου ἐγκαταλείποντα ὅ,τι ἔχουν προσφιλέστερον, συντριπτικὴν κατάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀπόφασίς τῆς ἐκκενώσεως τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ὀριστικὴ θά σᾶς παρακαλέσωμεν νά μᾶς δώσετε τὰ ὄπλα σας διὰ νά συνεχίσωμεν μόνοι μας τὸν ἀγῶνα. Εἴμεθα ἀποφασισμένοι νά πολεμήσωμεν καί νά μὴ ἐγκαταλείψωμεν τὸν Ἀθηναϊκὸν Λαόν». Τελικῶς διετίτωσα τὴν θερμὴν παράκλησιν νά παρουσιασθῶ μαζί του εἰς τὸν Στρατηγὸν Σκόμπυ. Ἡ ἀπάντησις αὐτῆ ἔδημιούργησε συγκινητικὴν ἀτμόσφαιραν εἰς τοὺς συγκεντρωμένους καί ἐν συνεχείᾳ ἐξητάσθη ὁ τρόπος ἀντιμεταπίσεως τῆς καταστάσεως. Συμφώνως τῇ διαταγῇ του ὑπεβάλαμεν ἅπαντες οἱ διοικηταὶ ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν διενεργουμένων ἐπιχειρήσεων. (Ἡ σχετικὴ μου ἔκθεσις ὑπ' ἀριθ. 510, εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δ)νσεως Ἱστορίας τοῦ ΠΕΣ μέ ἡμερομηνίαν 12 Δεκεμ. 1944). Τὴν ἀπάντησιν τοῦ «ἄχι» δὲν ἐδώσαμεν εἰκῆ καί ὡς ἔτυχε. Ἐγνώριζα ποίους ἀξιοματικούς ἢ ὀπλίτας διώκουν. Ἦσαν ὅλοι ἐθελονταὶ θεοποιήσαντες τὴν Ἑλλάδα καί οὐδεὶς τούτων θά ἐδέχετο νά ἐγκαταλειφθῆ ὁ Ἀθηναϊκὸς Λαὸς ὁ ὁποῖος πρό μηνὸς τοὺς εἶχε ὑποδεχθῆ κατὰ ἀλησιμόνητον τρόπον. Ὁ Στρατηγὸς Ἀκράϊτ διέλυσε τὴν συγκέντρωσιν ὑποσχεθεὶς νά μεταφέρῃ τὰ λεχθέντα εἰς τὸν ὑπέροχον Ἡγέτη Σκόμπυ.

ΟΜΟΦΩΝΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Κατὰ τὰς πρῶτὰς ὥρας συνεσκέφθην μέ ὅλους τοὺς ἐπιτελεῖς καί τοὺς διοικητὰς τῶν μονάδων καί τοὺς κατετόπισα ἐπὶ τῆς πιθανῆς δραματικῆς ἀποφάσεως περὶ ἐκκενώσεως τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἰδοθείσης ἀπαντήσεως καί τῶν πιθανοτήτων ἀντιστάσεώς μας ἄνευ τοῦ βαρέως ὀπλισμοῦ μας. Διέταξα δὲ νά

κατατοπισθῶσι καὶ οἱ ἄνδρες των. Ἡ ἀπόφασις ἦτο ὁμόφωνος νὰ ἀμυνθῶμεν ἔστω καὶ μόνοι μας καὶ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἔλθουν τὸ γρηγορότερον τὰ πυροβόλα μας. Ὁπλισμένος μὲ τὴν συνολικὴν ἀμετάκλητον ἀπόφασιν ταύτην παρουσιάσθην τὴν 12 ὥραν στὸν Πρωθυπουργό, τὸν κατετόπισα λεπτομερῶς, τοῦ ἀνέφερα τὰς δυνατοτήτας καὶ ἀποφάσεις καὶ τοῦ ὑπέβαλα τὴν γνώμην, νὰ ἐνιαχῶσι παρὰ τῷ Σκόμπυ ὡς πρωθυπουργὸς τὴν πρότασίν μου καὶ τὴν ἀνάγκην ταχυτάτης μεπαφορᾶς τοῦ θαλάσσιου ὀπλισμοῦ μας. Ὁ κ. Παπανδρέου ἔμεινε κατάπληκτος καὶ ἐδήλωσε ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ προῶῃ εἰς τὰς ἐπιβεβλημένας ἐνεργείας.

ΕΝΗΜΕΡΟΥΤΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Πράγματι κατέστη ἐνήμερος καὶ ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ὁ ὁποῖος κατέβαλε τεραστίας προσπάθειάς παρὰ τῷ Τσαῦρσιλ. Προχθὲς ἀκόμη κατὰ μίαν ἐπίσκεψίν μου εἰς τὸν κ. Πιπινέλην, πρεσβευτὴν τότε παρὰ τῷ Βασιλεῖ, ἀνεφέρθη οὗτος εἰς τὰ τότε γεγονότα, τὴν τεραστίαν ἀγωνίαν τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν ἐπιμονὴν του ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀπισυρθοῦν αἱ Ἀγγλικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ ἐνιαχυθοῦν, ὅπως καὶ ἐγένετο. Ἴδιον συνεπῶς, ἀποδεικνύεται ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β', μεγάλος συντελεστής τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν 13ην Δεκεμβρίου παρουσιάσθην μὲ τὸν Στρατηγὸν Ἀκριάτ καὶ τοὺς ἐπιτελεῖς μου Λάμαρην καὶ Καραδήμαν εἰς τὸν Στρατηγὸν Σκόμπυ, τοῦ ἐπανάλαβα τὴν ἀμετάκλητον ἀπόφασίν μας καὶ τὸν ἐξώρκισα νὰ μὴ ἐπιμείνη εἰς τὴν διαταγὴν του. Συνεζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐπιχειρήσεων. Ἐπεμείναμεν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς ἀνάγκης προσβολῆς τῆς Καισαριανῆς καὶ Κοκκιναῖας ὅπου ἦσαν συγκεντρωμένα αἱ οἰκογένειαι τῶν κομμουνιστῶν καὶ ὅλα τὰ κλοπιμαῖα των. Ἐπέμεινον διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς ἑλληνικῆς ἀεροπορίας, ἣ ὁποία δυστυχῶς παρέμεινε μέχρι τέλους τῶν ἐπιχειρήσεων οὐδετέρα, λόγω τῆς κατετημένης, ἀπὸ τὴν Μ. Ἀνατολὴν εἰς τὴν ἡγεσίαν τῆς ἀεροπορίας, ἀντιλήψεως περὶ Δημοκρατίας καὶ ἀριστερισμοῦ. Θὰ ἀντιστῶμεν κατέληγα καὶ ἄνευ ἀναφοδιασμοῦ ἐπὶ 15ήμερον καὶ μόνις ἔλθουν τὰ πυροβόλα μας θὰ τοὺς συντρίψωμεν. Ὁ Στρατηγὸς Σκόμπυ, ὁ ὁποῖος μετὰ θρησκευτικῆς προσοχῆς μὲ ἤκουε, ἀνανεώσας τὴν πληροφορίαν περὶ ἀδυναμίας ἐφοδιασμοῦ, μὲ ἠυχαρίστησε διὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἀπόφασίν μας, ὑπεσχέθη διὰ τὴν ταχυτέραν μεταφορὰν τῶν πυροβόλων (τὰ ὁποῖα δυστυχῶς μεπεφέρθησαν μόνις τὴν 31ην Δεκεμβρίου) καὶ ὅτι θὰ ἐσκέπτετο καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἀποφάσεώς του περὶ συμπτύξεως.

Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΜΑΤΑΙΟΥΤΑΙ

Εἶχε ὁμως καταστῆ φανερόν εἰς ἡμᾶς ὅτι αὕτη θὰ ἀνεβάλλετο καὶ θὰ ἐματαιούτο. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὑπέβαλον καὶ ἐγγράφως τὰς προτάσεις μου καὶ ἀπόφασίν μας δι' ἀναφορᾶς ὑπ' ἀριθ. 516 τῆς 14 Δεκ. 1944. Ὑποβλη-

θείσης εἰς τοὺς στρατηγούς Σκόμπυ καὶ Ἀκράϊτ, τὸν πρωθυπουργόν, ὄντα καὶ ὑπουργόν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν ἐπιτελάρχην αἰμινήστον καὶ ἀξέχαστον ἀγαπητὸν ἠγγιχτά μας Σ. Λιώσην. (Ἐύρισκεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δ)νεως Ἱστορίας Γεν. Ἐπιτ. Στρατοῦ).

Αὐτὸ ὑπῆρξεν τὸ «Ὅχι» τῶν ὀλίγων. Ἐπὶ ἐματαιώθη ἡ ἐφιαλτικὴ ἀπόφασις διὰ τῆς ἀγωνιάδους ἐπεμβάσεως καὶ τοῦ αἰμινήστου Βασιλέως Γεωργίου Β'. Αἱ μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου ἀπώλειαι τῆς Ταξιαρχίας ἦσαν αἱ κάτωθι:

Νεκροὶ ἀξίωμ. 5, ὀπλίται 42. Τραυματικά ἀξίωμ. 34, ὀπλίται 202.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς δραματικῆς αὐτῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν ὁποίαν ὁ κάθε Ριμινίτης μικρὸς ἢ μεγάλος αἰσθάνεται ἱερὰν συγκίνησιν στὴν ἀνάμνησιν τῆς θά συνεχίσω τὴν χρονικὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων τῆς μάχης τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ λύσσα τῶν κομμουνιστῶν ἀπέβλεπε εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Ταξιαρχίας ἰδίῳ, ἀντελαμβάνοντο τὸ τεράστιον κέρδος τῶν ἐκ τῆς διαλύσεώς της. Τὴν 7ην Δεκεμβρίου δύο τάγματα των, τὸ 1)16 καὶ τὸ 2)34 ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ 3ου τάγματος Ρίμινι γιὰ νὰ καταλάβουν τὸ ὑψωμα Ἀλεποβοῦνι στίς 04.30 τὸ πρωῖ. Ἄλλα τμήματά των ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ νεκροταφείου Ζωγράφου. Τὰ κατέλαβον ἀλλὰ κατὰ τὰ ἡμερήματα ἀνετράπησαν. Στὸ συγκρότημα τῆς «Σωτηρίας» οἱ ἐλασῖται μὲ βαθμοφόρους Γερμανοὺς εἶχον συγκεντρώσει δύο τάγματα των, τὰ 111)42 καὶ 11)34 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Ταξιαρχίας βοηθούμενοι ἀπὸ ὄλιμους καὶ πολυβόλα. Ἡ πρόθεσις ἦτο καταφανής: Ἐξάντησις τῆς Ταξιαρχίας μὲ διαρκεῖς ἐπιθέσεις ἀπὸ ὄλας τὰς κατευθύνσεις.

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΙΣ

Ἡ Ταξιαρχία γιὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν διέταξε τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ συγκροτήματος «Σωτηρία» μὲ τμήματα τοῦ 1ου τάγματος — 3ος Λόχος τοῦ αἰμινήστου Σπηλιοπούλου μὲ 3 ἄρματα καὶ 3 κάριερες καὶ 31 πεθωρακιζόμενα αὐτοκίνητα ὑπὸ τὸν γενναϊότατον λοχαγὸν Κορίαν Ἀναστ. — ἠδη Ἀντιστράτηγον Ἰπ.)Γ.Ε.Σ. — καὶ μὲ διλοχίαν ἐθνοφυλακῆς, ὑπὸ τὸν ἀξιὸν ταγματάρχην Σμπῶκον Ἐμ. τοῦ 1)141 τάγματος γιὰ νὰ διατηρῇ τὰ ἐκκαθαριζόμενα. Ἡ ἐπιχείρησις ἀνετέθη εἰς τὸν πεπειραμένον καὶ γενναῖον ἀξέχαστον Ταγ)χην Σίμον Δουκάκη, ὑποδιοικητὴν τοῦ 1ου τάγματος. Κατὰ διαβολικὴν σύμπτωσιν ἀπέναντί του διοικητῆς ἰστὴ «Σωτηρία» ἦτο ὁ ἐλασίτης μαθητῆς του ἰστὴ Σχολὴ Εὐελπίδων Γεωργιάδης ἀπὸ τοὺς πρὸ φανατισμένους καὶ ἰσληρούς. Ἡ ἐπιχείρησις ἄρχισε τὴν 7.30 ὥραν καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 18ης ὥρας πού νύκτωσε. Οἱ κομμουνισταὶ ὑπερήσπισαν τὴν «Σωτηρία», κτίριον πρὸς κτίριον. (οἱ ἀσθενεῖς κατέφυγον ἐν ἑνῷ θάλαμῳ γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς ἀπώλειας).

ΟΙ ΕΛΑΣΙΤΑΙ ΔΙΑΛΤΟΝΤΑΙ

Ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν θυελλώδη ἐπιδρομὴν τῶν Κορίνα, Σηλησιπούλου, Δουκάκη καὶ μὲ τὴν πείραν τῶν τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας, ἀγῶνος οὐκισμάτων, τὴν ἀποκτηθεῖσαν ἐστὴν Ἰταλίαν». Ἀπὸ τὰ ἐλασιτικά τάγματα ἐλάχιστοι διεσώθησαν. 15 ἀξιωματικοὶ τῶν καὶ 300 ἐλασίται συνελήφθησαν καὶ αὐτὸς ὁ διοικητὴς τῶν Γεωργιάδης ἀφοῦ ἐξήντησε μὲ λύσσα ὄλα του τὰ πυρομαχικά. Δυστυχῶς τοῦ ἐφείσθησαν τὴν ζωὴν γιὰ νὰ τὸν εὔρουμε ἰαργότερα στὸν συμμορικὸ ἀγῶνα ὡς διοικητὴ Ταξιαρχίας συμμοριτῶν. Ὅπωςδὴποτε αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀνετράπησαν. Τὸ ἠθικὸν του ἐκλονίσθη. Ἀλλὰ τὴν μάχην αὐτὴν τὴν ἐπληρώσαμε μὲ ἓνα ἀξιωματικὸ μας καὶ 8 στρατιώτας μας νεκρούς. Ἡ κατάστασις ἀμύνῃς τῆς Ταξιαρχίας ἐβελτιώθη διότι τὴν ἴδια ἡμέρα κατελήφθη καὶ τὸ Σχολεῖον «Γυμναστικῆς». Κατέστη ὅμως φανερόν ὅτι τὴν τρομερὰν ἀπειλὴν ἀντιμετώπιζον ἐλάχισται ἀγγλικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ μοναδικὴ ἐλληνικὴ μονάς, ἡ III Ἑλληνικὴ Ταξιαρχία, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ 40 ἡμέρας θὰ ἐπάλοιον κατὰ ἀφαντάτως ὑπερέτερον δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀγγλικὴν ἔκθεσιν ὑπερέβαινον τὰς 27.000 καὶ ἦσαν ὀπλισμένα μὲ ἀριώτατον ἰταλικὸν καὶ γερμανικὸν ὀπλισμόν. Κυκλωμένη ἡ Ταξιαρχία καὶ στερουμένη τοῦ συνόλου τῶν ὀπλων ὑποστηρίξεως (σύνολον πυροβολικοῦ τῆς 24 πυροβάλων, σύνολον σχεδὸν ὀπλων τῆς, σύνολον τεθωρακισμένων εὑρίσκοντο εἰς Ἰταλίαν) ἀντέτασε εἰς τὴν λίσσαν τῶν κομμουνιστῶν, τὴν ἀπόλυτον θέλησιν αὐτοθυσίας ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν δυναμομένων εἰς τὸ ἔπακρον ἀπὸ τὴν ἀκλόνητον ἀλληλοεμπιστοσύνην τῶν.

ΝΕΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ

Ἀπὸ τὰς 8—11 Δεκεμβρίου: Ἡ Ταξιαρχία κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐδέχθη συνεχεῖς ἐπιθέσεις τῶν κομμουνιστῶν. Οὕτω τὸ II τάγμα τοῦ κομμετοῦ καὶ γενναίου Τζανετῆ (ἤδη Ἀντιστρατήγου) ἀπέκρουσεν ἐπίθεσιν τῶν ἐλασιτῶν ἀλλὰ καὶ κατέλαβε τὸ Νοσοκομεῖον Συγγροῦ — Προσφυγικοῦ καὶ Ἀρεταεῖον καὶ ἐκάλυψε πλήρως τὴν εἰς τοὺς Στρατώνας (1ου Συν)τος Πεξ. τεταγμένην Μοῖραν Ἀγγλικοῦ Πυροκ. Ὅμοίως ἀπεκρούσθησαν ἰσχυραὶ ἐπιθέσεις ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων Β. Καισαριανῆς. Κατὰ τὴν 12 Δεκεμβρίου ἡ κατάστασις συνοψίζεται εἰς τὰ ἀναγραφέντα κατὰ τὴν δραματικὴν ἰσχύειν περιἐγκαταλείψεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἀποτέλεσμα ὅμως τῶν τότε προτάσεών μου (510 καὶ 516 ἐκθέσεών μου) νὰ διατεθῇ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν ὁ πεπειρωμένος ἡγήτωρ καὶ ἐπιτελὴς Ἀντ.)ρχης Σ. Γκίκας (τὸν ὁποῖον εἶχον ζητήσῃ ὡς ἐπιτελάρχην τῆς III Ταξιαρχίας κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μας διὰ τὸ ἰταλικὸν μέτωπον, προκληθέντος τοῦ Ἰσαξίου Ἀντ.)ρχου Λάμαρη Πρ. λόγω πολιτικῆς ἐμπιστοσύνης) ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν συγκροτήματος ἐκ τοῦ 6ου τάγματος Μ.Α. καὶ τῶν 141 καὶ 142 ταγ.)των ἑθνοφυλακῆς, τοῦ Σχολεῖου

Χωρ)κῆς καὶ τμημάτων Χωρ)κῆς μετὰ τὴν περιοχὴν τῶν στρατῶνων Ἰππικοῦ καὶ Ὀρεινοῦ Πυρ)κοῦ. Αἱ προθέσεις τῶν κομμουνιστῶν κατὰ τὴν 13ην καὶ 14ην Δεκεμβρίου ἀπέβλεπον εἰς τὴν κατάληψιν τῶν στρατῶνων τοῦ 1ου Συν)τος Πεζικοῦ διὰ νὰ ἀχρηστεύουν τὸ ἀγγλικὸν πυροβολικὸν μετὰ ἀπώτερον σκοπὸν εὐρύσεως τοῦ μετώπου των καὶ κυκλώσεως τῆς Ταξιαρχίας ἐκ τῶν νότων.

4ον. Ὁ Τοῶρτσιλ εἰς τὰς Ἀθήνας

Ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις κατὰ τῆς 23ης Ἀγγλικῆς Ταξιαρχίας ἐπέτυχε ἀρχικῶς οἱ κομμουνισταὶ εἰσῆλθον εἰς τοὺς στρατῶνας ὅπου ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς ἀποθήκας βενζίνης, συνέλαβον ἀρκετοὺς Ἀγγλους αἰχμαλώτους καὶ ἐπληροῖσαν εἰς ἀπόστασιν 50 μ. ἀπὸ τὰ πυροβόλα. Ἡ ἐπέμβασις τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας μας ὑπῆρξεν ἄμεσος. Οἱ ἐλασῖται ἐξεδιώχθησαν καὶ κατὰ τὴν διέλευσίν των ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖον «Ἐλενα» ὑπέστησαν ἀρκετὴν φθορὰν καὶ ἐγκατέλειψαν αἰχμαλώτους εἰς χεῖρας τοῦ ἐκεῖ 149 τάγματος Ἐθνοφυλακῆς. Οἱ Ἐλασῖται περὶ τοὺς 600 συμπτυχθέντες εἰς τὰς προσφυγικὰς πολυκατοικίαις ἐπὶ τῆς Β. Α. ἄκρης τοῦ Λυκαβηττοῦ ἠτομιάζοντο καὶ πάλιν δι' ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἀγγλικῆς μονάδος. Ἡ Ταξιαρχία δὲν διέθετε παρὰ μόνον δύο λόχους τοῦ 1ου τάγματος τοῦ θρυλικοῦ ἥρωος τῆς Πίνδου καὶ τῆς θυελλώδους πρὸς Ρουθίκωνα προελάσεως Ι. Καραβία (ἤδη Ἀντιστρατήγου). Εἶχεν ὅμως ἀπόλυτον πεποίθησιν εἰς τοὺς ἀνδρας τῆς καὶ διέταξε τὴν ἐγκαθάρσιν καὶ ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀπειλῆς. Ἡ ἐπίθεσις ἤρχισε ἀπὸ τῆς 11ης ὥρας τῆς 14ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ 1ου Λόχου τοῦ 1ου Τάγματος μετὰ Διοικητὴν τὸν γενναῖον καὶ ἐμπειρότατον λοχαγὸν Θώμογλου μετὰ τὴν βοήθειαν 3 ἀγγλικῶν ἀρμάτων καὶ κάριερς. Διήρκεσε αὕτη ἐπὶ 2ῆμερον μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν κατάληψιν τῶν πολυκατοικιῶν καὶ τὴν σύλληψιν 100 αἰχμαλώτων. Οἱ στρατιῶται μας ἐπεβλήθησαν τῶν ἐλασιτῶν πρὸς ἀντίστασιν πεισιμόνως ἐκ τῶν ἀσφαλεστάτων καὶ ἰσχυροτάτων κτιρίων χάρις εἰς τὴν ἐμπειρίαν των καὶ τὸν ἄξιον διοικητὴν των καὶ τὴν πείραν τοῦ ἀγῶνος κατακημένων τόπων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Σ' ὄλο τὸ ἄλλο μέτωπο συνεχεῖς βοαὶ ὄλων καὶ πολυβόλων κατὰ τῶν στρατῶνων μας καὶ τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως τῆς Ταξιαρχίας. Αἱ δυσχέρειαι εἶναι μέγισται εἰς τοὺς ἀνεφοδιασμούς. Οὐδέποτε τακτικὴ κατάστασις ὑπῆρξε τόσον δύσκολος καὶ περίπλοκος, ὅσον ἡ ἀντιμεταπιζομένη ἀπὸ τῆς 6ης Δεκεμβρίου. Ἐὰν ἀντιμετωπιζέται νικηφόρος τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἔξαιρετον ἠθικὸν ἀξιοματικῶν καὶ ὁπλατῶν καὶ τὴν ἀνωτέραν κατανόησιν τῶν πραγματικῶν διὰ τὴν πατρίδα μας περιστάσεων καὶ τὴν ἀνωτέραν μαχητικὴν ἰκανότητα καὶ πείραν ἀγῶνος κατακημένων τόπων, ἀπὸ τὰς μάχας τοιούτων ἀγῶνων εἰς Ἰταλίαν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν. Δικαιοῦμαι πρὸς τιμὴν τῶν ὑπερόχων πούτων μαχητῶν νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι οὐδὲποτε ἄλλο τμημα ἑλληνικὸν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ

ἀντεπεξέλθη ὅπως ἡ ταξιαρχία ἐναντίον ἐχθροῦ δεκαπλασίου καὶ ὑπὸ συνθήκας ἀγῶνος τραγικῶς διαρκῶς κυκλωμένη καὶ βαλλομένη. Καὶ μεγαλυτέρα τούτου ἀπόδειξις ἢ ἀπόφασις τῆς Ἀγγλικῆς Διοικήσεως περὶ τῆς συμπτώξεως μας εἰς Φάληρον.

ΤΟ «ΜΕΤΩΠΙΟΝ»

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 7938)15.12.44 διαταγῆς τῆς Ταξιαρχίας, μία Διλοχία τοῦ 141 τάγματος ἔθνοφυλακῆς ὑπὸ τὸν γενναῖον Ἀν)ρχην Καρνοφιλάκην ἐγκατεστάθη ἵστις πολυκατοικίαις ἀμυντικῶς, συνιδεθεῖσα μετὰ τοῦ 142 τάγματος Νοσοκομείου «Ἐλενας Βενιζέλου» καὶ μετ' ἀγγλικῶν λόχου ἐγκατεστημένου εἰς τὸν Λυκαβηττόν. Μὲ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν ἐσταθεροποιήθη τὸ μέτωπο ἀπὸ Λυκαβηττοῦ — Λεωφόρου Ἀλεξάνδρου καὶ Κηφισοῦ καὶ ἐκείθεν ἰδίᾳ Νοσοκομείου Παίδων μέχρι «Σωτηρίας» καὶ ἠϋρύνθη ἡ ἀμυντικὴ περίμετρος τῆς Ταξιαρχίας. Πᾶσα πλέον ἀπειλὴ κυκλώσεως δὲν ἦτο εὐκόλος. Διετέθη εἰς τὴν Ταξιαρχίαν καὶ ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Ἀν)ρχην (τότε) Ἰατροῖδην Δημ. (141 καὶ 142 Τ.Ε.) ὁμοίως τὰ 148, 155, 157 τάγματα ἔθνοφυλακῆς. Διὰ τούτων ἡ Ταξιαρχία ὠργάνωσε τρία ἰσχυρὰ ἐπιθετικὸ - ἀμυντικὰ συγκροτήματα α) τοῦ Ἀν)ρχου Γκίκα Σ. β) τοῦ Ἀντισυν)ρχου Ἰατροῖδη Δ. καὶ γ) τοῦ ὑποδιοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας Παπαδοπούλου Ν. (Παπού) εἰς τὸν ὁποῖον διετέθησαν τὰ 2ον Τάγμα Τζανετῆ: Τὸ τάγμα αὐτὸ ἔστρεφετο τῆς παρουσίας τοῦ παρατόλμου ὑποδιοικητοῦ του Ι. Καραμπέτσου καταστάντος ἀναπήρου εἰς τὸ Ρήμιον ὅπου προσήλασε δι' ἐπίμονον ἀναγνώρισιν καὶ πέραν τῶν τμημάτων μας καὶ τὸ 3ον Τάγμα τοῦ ὑπερφυλακίου καὶ ἀφόβου Καραβίτη τῆς Ταξιαρχίας. Τὸ 1ον τάγμα Καραβία Ι. ἐκράτησε εἰς ἐφεδρείαν.

ΑΙΓΓΛΙΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Τὴν ἀμυναν τῶν στρατῶνων ἀνέθεσε εἰς τὸ ΙΙΙ Σύντ)γμα Πεδ. Πυρ)κοῦ ὑπὸ τὸν ὑπέρροχον Συνταγ)ρχην Μανιδάκην. Κατώρθωσε ἡ Ταξιαρχία διὰ τῶν ὡς ἄνω δυνάμεῶν τῆς νὰ συνεχίσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ζώνην κατοχῆς καὶ νὰ ἰδημοιουργῇ σοβαροτάτας ἀπωλείας εἰς τὰ τμήματα τῶν ἑλασιτῶν. Ἄρχισαν πλέον νὰ ἀνατέλλουν καλύτερες ἡμέρες, ἀφίχθησαν σοβαραὶ ἀγγλικαὶ ἐνισχύσεις καὶ ἐσυνεχίζετο ἀθρόα καὶ ἐνθουσιώδης ἡ πρῆσιλεύσεις εἰς τὰ τάγματα Ἐθνοφυλακῆς. Οἱ ἑλασιταὶ χάνουν διαρκῶς ἐδάφη καὶ πρὸ παντός τὸ ἠθικόν των. Προσπαθοῦν νὰ τριμοκρατήσουν μὲ ἰσυλλήψεις καὶ φόνους.

ΑΝΑΝΔΡΟΙ

Εἰς τὰς 16 καὶ 17 Δεκεμβρίου, δὲν προέβησαν σὲ καμμιὰ ἐνέργεια. Διενόηθησαν κάτι τὸ σῆνηθες γι' αὐτοὺς καὶ τὸ πῶς ἀνανδρον. Ἐσημείωσαν τὰ σπίτια τῶν ἀξιοματικῶν καὶ ἐστράφησαν μὲ μανία κατὰ τῶν οἰκογενειῶν των

καὶ τῶν κατοικιῶν των, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰς Διοικήσεις. Αἱ οἰκογένειαι τῶν Συν)ρχῶν Παπαδιοπούλου, Μανιαδάκη, τοῦ Ἐπιπελάρχου Λάμαρη καὶ τοῦ ὑποδιοικητοῦ τοῦ Συν)τος Πυρ)κοῦ Λασσιᾶ μόλις διεσώθησαν. Ἡ σύζυγός μου χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐσώθη παρὰ 1' χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ συμπολεμιστοῦ μας ψυχραιμοτάτου Ἀνθ)γοῦ Κοντομύχαλου ὁ ὁποῖος καὶ τὴν μετέφερε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μ. Βρετανίας. Διὰ τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐγὼ καὶ ἡ γυναῖκα μου πάντοτε μὲ εὐγνωμοσύνην ἐνθυμούμεθα τὸν ἰσωτήρα τῆς Κοντομύχαλον. Ἡ λεηλασία τῶν οἰκιῶν ἦτο ἡ ἐκδίκησις. Οἱ ἀγωνιζόμενοι διὰ τὸ συμφέρον τοῦ Λαοῦ ἐλασῖται!!! δὲν μᾶς ἄφησαν οὔτε βελόνα καὶ ἐλύσσαξαν παρὰ τὰς ἀνεπανορθώτους καταστροφὰς διότι δὲν ἀνετίναξαν τὰ σπύτια μας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ τότε πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 705)26.12.44 διαταγῆς του πρὸς τὸν Ταξιαρχίαν καὶ κατ' ἐξαιρέσειν ὡς ἐτόνιζε, λόγῳ τῶν θυσιῶν ἃς ὑφίσταται ἡ Ταξιαρχία τῆς ἐκδηλουμένης ὑπὸ τῶν διεθνιστῶν λύσεως ἐναντίον της, μὲ ἐξουσιοδότησε ὅπως χωρηγῶ τὸ 1)10 τῶν ζημιῶν εἰς πάντα ὑποστάτα ζημίας καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀποζημίωσιν, ἅμα τῷ πέρασι τοῦ ἀγῶνος. Κατόπιν ὅμως κοινῆς συμφωνίας τῶν Διοικήσεων τῶν μονάδων τῆς Ταξιαρχίας δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ τοιαύτη ἐξαιρέσις ἵεπειδὴ διεπιστώσαμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐνίσχυσις δὲν θὰ ἦτο γενικὴ καὶ ἀπὸ πνεῦμα συναδελφότητος. Ἀλλὰ καίτοι συνεκεντρώθησαν τὰ στοιχεῖα καταστροφῶν (εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἀμύνης), οὐδεμία ἐδόθη ποτὲ ἀποζημίωσις κατ' ἐξαιρέσειν ἐκτὸς ἐδόθησαν ἀποζημιώσεις διὰ ζημίας ὑπὸ Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Σώματα Ἀσφαλείας Συν)τος Μακρυγιάννη. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν δρᾶσιν τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι, τῶν Ἀγγλικῶν Μονάδων καὶ τῶν καθημερινῶς ἰσχυροποιουμένων παγμάτων Ἐθνοφυλακῆς, εἰς τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα, τὴν Πενικὴν Ἀσφάλειαν, τὴν Σχολὴν Εὐελπίδων μὲ τοὺς Εὐέλπιδας, εἰς τὴν περιοχὴν Θησείου μὲ τοὺς Χίτας τοῦ Ἀν)ρχου Γ. Πρίβα καὶ εἰς τὸ Σύνταγμα Χωρ)κῆς Μακρυγιάννη διεξήγετο ἕνας ἡρωϊκὸς ἀνισος ἀγὼν, μὲ τοὺς κομμουνιστὰς ἐπιτιθεμένους μὲ ἄγριον φανατισμὸν καὶ ὑπερέτερας δυνάμεις πρὸς διάλυσίν των. Πλεῖστα τῶν Κέντρων τούτων ἀντεστάσεως, παρὰ τὴν αὐτοθυσίαν των, παρὰ τὴν ἡρωϊκὴν των ἄμυναν ὑπέκλυον πρὸ τῶν ὑπερέτερον δυνάμεων τῶν κομμουνιστῶν, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ὑπερασπιστῶν των ἐσφάγησαν κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον. Εἰς τὸ Σύνταγμα ὅμως Μακρυγιάννη ὁ ἀγὼν ἔλαβε διαστάσεις καὶ δραματικότητα. Οἱ ἡρωϊκοὶ καὶ ἀποφασισμένοι μέχρι θανάτου ὑπερασπιστὰι τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν γενναίων συν)ρχῶν Κων. Κωσταπούλου, πεπειραμένον πεζοῦ καὶ ἀειμνήστου Σαμουήλ τῆς Χωροφυλακῆς, ἠμῶνθησαν καὶ ἐκράτησαν τὸν ἀγῶνα ἐπὶ 20ῆμερον προκαλέσαντες ἰσοβαροτάτας ζημίας εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους μὲ λύσαν

κομμουνιστάς, οί όποιοι τελικῶς πιεζόμενοι ἔξωθεν ἀπό ἔθνικὰς ἑλληνικὰς ἀλλά καί ἀγγλικὰς μονάδας, ἠναγκάσθησαν νά λύσουν τήν πολιορκίαν καί νά συμπτυχθοῦν.

ΦΤΛΑΚΑΙ ΑΒΕΡΩΦ

18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ. Ἡ Ταξιαρχία διέταξε ἐπιχείρησιν πρὸς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ διὰ νά διευκολύνῃ τήν διάσωσιν τῶν ἐκεῖ κρατουμένων (600 περίπου) οί όποιοι εἶχον περικυκλωθῆ ὑπό τῶν ἑλαισιτῶν καί ἠπειλοῦντο μέ σφαγῆν. Διετέθησαν 2 Λόχοι μετὰ 6 ἄρμάτων ὑπό τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀν)ρχου Ἰατριδῆ, οί όποιοι τήν 13.30 ὥραν ἐδημιούργησαν διάδον καλυπτομένην ὑπό τῶν πυρῶν τῶν ἄρμάτων καί τῶν Λόχων καί ἐξησφάλισαν τήν ἔξοδον τῶν φυλακισμένων καθὼς καί τῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς. Σύνδεσμοι ἄρμάτων — πεζικοῦ εἶχον ὀρισθῆ ὁ πεπειραμένος λοχαγὸς Βασιδάνης Δημ. (ὑποστράτηγος ἦδη) καί ὁ ἠρωϊκῶς πεσὼν εἰς τὸν Γράμμον ὑπολοχαγὸς Πατᾶς.

Ἄπαντες διέφρευσαν πρὸς τήν 23ην πεθωρακιωμένην ἀγγλικήν Ταξιαρχίαν ἐντὸς τῶν στρατώνων τοῦ 1ου Συν)τος Πεζικοῦ. Δυστυχῶς ὀλίγοι τῶν κρατουμένων λόγω κάποιας συγχύσεως συνελήφθησαν ὑπό τῶν ἑλαισιτῶν. Μεταξὺ τούτων καί ὁ ἀλησμόνητος Διοικητῆς μου, Διοικητῆς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ (7 Μεραρχίας) ἀπὸ τοῦ Μαρτίου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940 Στρατηγὸς Γ. Μπάκος, ὀδηγηθεὶς μετ' ἄλλων ἔθνικισφρόνων πολιτῶν εἰς τὰ Κρῶρα ἔπου κατεκρεουργήθησαν ὑπό τῶν αἰμοδόρων κομμουνιστικῶν κτηνῶν. Ἐθλίβην τότε βαθύτατα. Ἀργότερον κατ' ἀνεξιχνίαστον τῆς Μοίρας ἀπόφρασιν ὅτε ὁ πιστὸς βοηθὸς του κατὰ τήν Κατοχήν — χαρακτηριστικῆς ἀφοσιώσεως καί ψυχραιμίας — Συν)ρχης Τεθωρ. Ι. Παπαδημητρίου μετέφερε τὸ πτώμα του εἰς Ἀθήνας πρὸς ταφήν ἐπιματίησε λόγω ἐλλείψεως βενζίνης ἐγγὺς τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεώς μου, Σταθμοῦ διοικήσεως τοῦ ὑπ' αὐτὸν διοικητοῦ τοῦ 3)40 Συν)τος ἐν Ἀλβανία καί κατὰ τὸν Μάρτιον Ἐπιτελάρχου του εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ. Ἀνεξιχνίαστοι πράγματι αἱ Θεῖαι Βουλαί! Ἐκεῖ στήν Ἐλευσίνα ἀπένευμαι μέ τήν Διμοιρίαν Διοικήσεων — ὁ ἐπιτελάρχης του καί ὁ ὑπασπιστῆς του — πᾶς Σπρωπ. τιμᾶς, τὰς ὁποίας πόσον ἐδικαιοῦντο ὁ ὑπέροχος αὐτὸς συνάδελφος - στρατιώτης ὅστις ἀνήλθεν εἰς τὸν Γολγοθᾶν τῆς κατοχῆς ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν, τῶν Ἀλβανομάχων, τοὺς ὁποίους κυριολεκτικῶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἀπαθλίωσιν.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

19—28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ: Ἐπιθέσεις τῆς Ταξιαρχίας διὰ τοῦ συγκροτήματος Γκίκα καί ἐκκαθάρισις περιοχῆς ἀπὸ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μέχρι καί ὄδοῦ Μεσογειῶν καί πρὸς Τσακὸ διὰ «Σωτηρίας — Καρακοβούιν» καί ἀπόρριψις πῶν ἑλαισιτῶν πρὸς Ἄγιον Κυνηγόν. Μία περίπτωλος ἐφθάσε στήν Μοιήν Ἀιστέρι. Κάθε μας ἐπιχείρησις ἠῦξανε καί τοὺς αἰχμαλώτους. Στῆ διάθεσι τοῦ συγκροτήματος Γκίκα εἶχε διατεθῆ τὸ 148 τάγμα Ἐθνοφυλακῆς ὑπό τὸν

γενναῖον Ἄντ)ρχην πολ. διαθ. Ζηργάνον. Τὴν 25ην Δεκεμβρίου ἀνέλαβε ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ. ὁ συνετὸς καὶ σαφὸς Στρατηγὸς Δρομάζος Γ. ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Ἡμερ. διαταγὴν του συνέστησε: Σιγὴν διὰ τὸ παρελθόν καὶ ἔνωσιν στηριζομένην εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν.

ΑΦΙΕΙΣ ΤΟΥ ΗΓΕΤΟΥ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ

Ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις λόγῳ τῆς συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ προσωπικῶς δι' ἑαυτοῦ ἐπαφῆς τῆς εἰς Ἀθήνας ὅπου νὰ προσπαθῆσιν νὰ ἐξεύρῃ λύσιν συμβιβασμοῦ καὶ καταθέσεως τῶν ὄπλων ὑπὸ τῶν ἐλασιτῶν.

ΚΑΤΑ ΤΑΣ 26 ΔΕΚ. ἀφίχθησαν εἰς Ἀθήνας οἱ κ.κ. Τσῶρτσιλ - Ἦντεν, ἰσυνωδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Στρατάρχου Ἀλεξάντερ καὶ συνεκροτήθη κατὰ τὴν 16ην ὥραν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἡ πρώτη σύσκεψις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ με ἀποτελεσματὴν τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀντιβασιλείας εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δαμασκηνὸν καὶ τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀείμνηστον Πλαστήρα, ὁ ὁποῖος συνωδευέτο πάντοτε ἀπὸ τὸν ἀχώριστον συμπολεμιστὴν του εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Συνα)τός του καὶ ὑπασπιστὴν του, τὸν ἀδαμαντίνου χαρακτῆρος καὶ ἰσυναιδελφικῶν αἰσθημάτων Ἄντ)ρχην Μ. Μινιουδάκη.

Παραθέτω ἐλάχιστα ἀπὸ τὰ λεχθέντα εἰς τὴν σύσκεψιν ἀπὸ τὰ στρατιωτ. μέλη τῆς συσκέψεως:

Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ: «Γνωρίζω πολὺ καλὰ τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἔργον, τὰ ὁποῖα ἐπολέμησαν τόσον καλῶς καὶ τόσον ἡρωϊκῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου εἰς τὸ Ἐλ - Ἀλομείν καὶ ἐσχάτως εἰς τὸ Ρίμνι. Ἄντι νὰ διοχετεύσω στρατεύματα τῆς Μ. Βρεταννίας εἰς τὰς Ἀθήνας θὰ ἔπρεπε σεῖς νὰ διοχετεύσετε ἑλληνικὰς Ταξιαρχίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ὀδεύσουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν νικηφόρων στρατευμάτων μου ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ».

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ. Μεταξὺ ἄλλων: «Ἐγὼ δὲν παραδέχομαι ὅτι τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ἀπηλευθέρωσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἀντιθέτως τῆς ἐπέβαλον προμερὰς καταστροφάς».

Καὶ ἀφοῦ εἰς μίαν διακοπὴν τοῦ Σιάντου διὰ τῆς φράσεώς του «Δὲν σὰς ἐπιτρέπω νὰ ὑβρίζετε τοὺς ἡρωϊκοὺς μας ἀντάρτας» ἀπάντησε μετὰ τὴν γνωστὴν φράσιν που καὶ γροθιάν: «Κάθησε κάτω», ἐσυνέχισε. «Μία ὀλιγόριθμος κακοποιὸς σπεῖρα ἐξ ἀναρχικῶν στοιχείων παρεσκευάσασιν ἀπὸ μακροῦ χρόνου καὶ ἐξαπέλυσε κατὰ τοῦ Ἔθνους ἄγριον ἐμφύλιον πόλεμον ἀφοῦ παρήσσυρε ἕνα ἀριθμὸν πατριωτῶν Ἑλλήνων, εἴτε διὰ δόλου εἴτε διὰ τῆς βίας».

5ον. Πῶς ἐκερδήθη ἡ μάχη τῶν Ἀθηνῶν

Καὶ κατέληγε μετὰ ὑστάτην ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς παροισυρθέντας συμπολεμιστάς του καὶ πρὸς τὰ πολυπληθῆ θύματα τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς

τὰ ὁποῖα γνωρίζουν τὴν ἀγάπην πού κατέχει δι' αὐτοὺς τὴν ψυχὴν του». Τὴν δὲ ἴσῃν Ἰανουαρίου ὅτε ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν ἀπηυθύνθη διὰ συγκινητικῷ διαγγέλματος «πρὸς ἐκείνους πού ἔσπευξαν τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Μητρὸς πατρίδος καὶ ἐβύθισαν τὴν χώραν εἰς τὸ πένθος καὶ τὴν συμφορὰν», ἵνα καταθέσουν ταῦτα ἄλλως θὰ τοὺς συντρίβῃ. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην παρετηρήθη τὸ ἀχάριστον φαινόμενον ἕνας ἐξαιρετος πολιτικός νὰ καταφέρεται λόγῳ τοῦ βασιλευσσοῦ μίσους του κατὰ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι εἰς Μ. Ἀνατολὴν παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὸν ὄρκον των πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν Βασιλέα των, νὰ ζητῆ δεκάκις τὴν διάλυσιν τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι μετὰ τὴν κατηγορίαν ὅτι εἶναι Ταξιάρχαι Πραιτωριανῶν. Ἀλλὰ οἱ ὑπέροχοι αὐτοὶ Πραιτωριανοὶ εἶχον ἰδῶσαι ἤδη τὴν ἀπάντησίν των ὅταν μετὰ τὴν μάχην καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀλεποβουνίου ἔθασαν 15 Γερμανοὺς, 18 Βουλγάρους καὶ 25 Ἑλλασίτας καὶ ἀνέγραψαν ἐπὶ πινακίδων ἐπὶ τῶν τάφων τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων: «Ἔπεσαν ἡρωικῶς μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος των». Καὶ ἐπὶ τῶν Ἑλλασιτῶν: «Ἐνθάδε κεῖνται προδότηι Ἕλληνας οἵτινες σιμμαχίσαντες μετὰ τοὺς Βουλγάρους ἐπολέμησαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν καταστροφὴν της». Διὰ τοὺς ἀνωτέρω δυστυχῶς ἐκόπτετο ὁ βίαιος Καιραντάρης! Ἄς ἔχῃ καὶ αὐτὸς τὴν γῆν ἐλαφράν. Οἱ Ρωμαῖται τὸν ἔχουν συγχωρήσει ἀλόμη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΜΑΧΗ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ: Εἰς τὰς 28 Δεκεμβρίου, κατόπιν συνεννοήσεως καὶ τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατηγεῖου, ἀπεφασίσθη ἐπὶ τέλους ἡ ἐκκαθάρισις τῶν περιοχῶν Καισαριανῆς — Παγκρατίου — Βύρωνος. Μᾶς διετέθη ἐπὶ πλέον τὸ 155 τάγμα Ἐθνοφυλακῆς ὑπὸ τὸν πεπειραμένον Ἀν)ορχην Πεξ. Λουράτσον. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀνετέθη — ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ταξιαρχίας — (διαταγὴ 605)28.12.44 εἰς τὸ συγκρότημα τοῦ ὑποδιοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας Παπαδοπούλου, ὁ ὁποῖος διέθετε δύο γενναίους καὶ πεπειραμένους ἀξιωματικούς τῆς Ταξιαρχίας, τὸν Ἀν)ορχην Λαισιαν Ἀθαν. ὑποδιοικητὴν τοῦ Συν)τος Πυρ)κοῦ καὶ τὸν Ταγ)ορχην Πεξ. Λουπεράκη Α. διοικητὴν τοῦ 3ου τάγματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐστὴν Ἰταλίαν μέχρη Ρίμινι. Στὸ συγκρότημα διετέθη σχεδὸν ἅπασα ἡ ὀργανικὴ δύναμις τῆς Ταξιαρχίας: τὰ 2ον καὶ 3ον τάγματα, ὁ 1ος Λόχος τοῦ 1ου τάγματος, τὸ 148 τάγμα Ἐθνοφυλακῆς, δύο Λόχοι Χωροφυλακῆς (200) ἄνδρες, τρεῖς οὐλαμοὶ ἄρμάτων (9 ἄρματα), οὐλαμοὶ τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων καὶ τὰ πυρὰ ἀγγλικῆς πυροβολορχίας.

Σημεῖωνώ ὅτι ἡ Καισαριανὴ ἐθεωρεῖτο (καὶ ἦτο πράγματι) τὸ Στάλιν-γκραντ τῶν κομμουνιστῶν καὶ πὸ διεκέρυσσον ἀκατάπαυστα μετὰ τὰ ἀρδιαστικά χωνιά τους. Αἱ ἀγγλικαὶ μονάδες θὰ ἐπετίθεντο ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων: 1) Κατσιπόδι — ἰσυνοικισμὸς Ἰμητροῦ, 2) Κατσιπόδι — Α' Νεκροσταφεῖον, 3) Στάδιον καὶ Ἀρδηττὸς πρὸς Παγκράτι. Τὸ συγκρότημα Παπαδοπούλου ἐπε-

τέθη τὴν 7.30' ὥραν τῆς 29ης Δεκεμβρίου αἰφνυδιαστικῶς. Ὁ ἀγὼν στὴν Καισαριανὴ διεξήχθη ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Ἦτο ὁ ἰσχυρότερος ἀγὼν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως τῶν κομμουνιστῶν. Οἱ κομμουνισταὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῶν ἐστιῶν των, τῶν οικογενειῶν των καὶ ὄλων τῶν ἐκ λεηλασιῶν κλοπιμαίων. Ἡ αἰφνυδιαστικὴ προσβολὴ τοὺς προὐκάλεσε σύγχυσιν. Μέχρι τῆς 17.00 ὥρας εἶχε ὀλοκληρωθῆ ἡ κατάληψις τοῦ συνοικισμοῦ Καισαριανῆς. Ἡ μάχη τῆς Καισαριανῆς ὑπέρξε ἀποφασιστικὴ δι' ὅλην τὴν ἐκβάσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Καισαριανὴ μετὰ τῶν συνοικισμῶν Συγγροῦ — Παιηροαῦτου καὶ Ἀναλήψεως ἀπετέλει τὸ ἰσχυρότερον κέντρον ἀμύνης τῶν κομμουνιστῶν ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄνομασία «Στάλιγκραντ» τῶν Ἀθηνῶν. Διέθετεν τὰς μεγαλύτερας καὶ καλυτέρας δυνάμεις των. Ἐκάστη οἰκία, εἶχε μεταβληθῆ εἰς φρούριον. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις ὀδοφραγμάτων, νάρκαι δὲ καὶ παγίδες συνεπλήρωσιν μετὰ συμπληρωμάτων τὴν ἰσχυρὰν ὀργάνωσιν.

ΠΑΛΗΡΗΣ ΣΥΝΤΡΙΒΗ

Οἱ Ἐλασίται ἠμύνθησαν μετὰ λύσεως, γνωρίζοντας ὅτι ἡ πτώσις τῆς Καισαριανῆς θὰ ἐβάρυνε πολὺ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συνόλου τῆς «Μάχης τῶν Ἀθηνῶν» καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ των. Ἡ ἐξαιρετικὴ πείρα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν τῆς Ταξιαρχίας, ἡ ἀνωτέρα τεχνικὴ καὶ τακτικὴ των κατάρτισις καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐξαιρετικὸν ἠθικόν, ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι διὰ τῆς πτώσεως τοῦ «Στάλιγκραντ» τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἀνέπνεε ὁ Λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν στοιχεῖα πρὸ τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστοῦν οἱ Ἐλασίται καὶ ἐκάμφθησαν τελικῶς, ὑποστάντες τοιαύτην φθορὰν, ὥστε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς νὰ ὑποχωρήσουν πανικῶδῆτοι, ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς Καισαριανῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς Ἀναλήψεως — Βύρωνος καὶ Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ σύμπτυξις των ἐγένετο διὰ τοῦ ἤμεροῦ — δύσβατος ἡμιορική διὰ Καιρῆα — καὶ οὕτω ὀλόκληρον τὸ βαρὺ ὕλικόν ἐγκατελείφθη περισυλλεγὲν εἰς μεγάλας ποσότητας (2 πυροβόλα τῶν 75, 4 πυροβόλα τῶν 37, 10 πολυβόλα, 5 ὄλμοι, 400 τυφέκια, 5 αὐτοκίνητα πολυτελείας, 10 φορητὰ αὐτοκίνητα). Συνελήφθησαν 400 Ἐλασίται ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ αἱ ἐγκαταλειφθεῖσαι μεγάλα ποσότητες τροφίμων πάσης φύσεως, διανεμήθησαν εἰς πῶν ἐξηντημένον ἐκ πείνης πληθυσμὸν καθὼς καὶ φάρμακα καὶ πολλὰ εἶδη ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως. Δυστυχῶς ἡ Ταξιαρχία ἐκτὸς τῶν πολλῶν τραυματιῶν ἐπλήρωσε μὲ νεκροὺς 3 ἀξιωματικούς καὶ 10 στρατιώτας.

Κατὰ πὰς 30 καὶ 31 Δεκεμβρίου: συνεπληρώθη ἡ ἐκκαθάρισις τῶν συνοικισμῶν καὶ ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὴν τροφοδοσίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁργανώθησαν συσσίτια διὰ τῶν ἀνευρεθέντων τροφίμων καὶ πρὸ παντὸς ἦτο καταφανὴς ἡ χαροποιὸς ἠρεμία τῶν κατοίκων. Ἡ Ταξιαρχία διὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας τῆς ἔλαβε τὰς κάτωθι διαταγὰς: Τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπουργοῦ Ἀμύνης:

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ἡ Κυβέρνησις παρακολουθεῖ μετ' ἄκρας ὑπερηφανεῖας τὸ μοναδικὸν τακτικὸν Ἑλληνικὸν Τμημα Στρατοῦ τὴν III Ἑλληνικὴν Ὀρεινὴν Ταξιαρχίαν, πρωτοπόρον μαχητὴν μετὰ τῶν λοιπῶν συγκροτούμενων Τμημάτων, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἔθνους. Παρακολούθησε τὴν συγκρότησίν της εἰς τὸν Λίβανον. Ὑπῆρξε ταχυτάτη. Παρακολούθησε τὴν εἰσόδόν της εἰς τὸν πόλεμον ἐν Ἰταλία. Ἐθαύμασε τὰ κατορθώματά της. Ἔσωσε τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κατάληψις τοῦ Ρίμινι, τοῦ Ρουβίκωνος καὶ τῆς Μπιλάριας ἐχειροκροτήθη ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ὡς νέον ἔπος Ἀλβανικόν. Ἀξιωματικαὶ καὶ στρατιῶται τῆς III Ἑλλην. Ὀρεινῆς Ταξίας: Ἔσπετε ὑπερήφανοι. Εἶσατε γνήσια τέκνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Εἶσατε ἄξιοι πῆς πατρίδος. Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἐκφράζει δι' ἐμοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἔθνους.

Ἀθῆναι 23 Δεκ. 1944.

Τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Ἀθηνῶν.

90152. Ἐμπιστευτικόν. Ἀπὸ Στρατιωτικῆν Διοίκησιν Ἀθηνῶν πρὸς III Ἑλλην. Ὀρεινὴν Ταξιαρχίαν.

«Ὁ ἀντιστρατήγος Hauues Worth ἐπιθυμεῖ νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸν συνταγματάρχην Τσακαλιῶτον καὶ πρὸς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας τὰ θεορὰ συγχαρητήριά του διὰ τὸ ἐξαιρετὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πρῶν τελευταίων ἡμερῶν κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ τομέως τῶν εἰς Ν.Α. περιοχῆν τῶν Ἀθηνῶν. Παρακαλῶ διαβιβάσατε εἰς πάντας τοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς σας τὰς εὐχαριστίας μου καὶ συγχαρητήρια διὰ τὸ ἐξαιρετὸν πνεῦμα καὶ μαχητικότητα».

Ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖον ΑΡΚ. ΦΟΡΣ: Πρὸς Διοικητὴν III Ε.Ο.Τ. συνταγματάρχην Τσακαλιῶτον.

«Ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω εἰς ὅλους τοὺς ἄνδρας τῆς Ταξιαρχίας σας τὴν ἐκτίμησίν μου διὰ τὴν λίαν ἐξαιρετὸν καὶ ἥρωϊκὴν ὑπηρεσίαν, ἣν ἐπετέλεσαν ἀφ' ἧς ἤρξαντο αἱ ἐχθροπραξίαι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἡ πρώτη σας ἐπίθεσις, δι' ἧς ἐπετεύχθη ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ὅλης περιοχῆς τῶν Κουπονίων καὶ ἡ ἐξασφάλισις ἰσχυρῶν σημείων εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν, ἀπέβη μία ἀνεκτίμητος ὀπιτυχία διὰ τὰς μετέπειτα ἐπιχειρήσεις, δι' ἧς παρημποδίσθη ἡ διείσδυσις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἀπέδωσε μίαν σταθερὰν βάση, ἀφ' ἧς ἐξαπελύθη ἡ μετέπειτα ἐπίθεσις, ὅταν ὁ καιρὸς ἦλθεν. Διαρκούσης τῆς περιόδου, καθ' ἣν εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ μένωμεν ἐν ἀμύνη ὁπότε περισσότεροι ἐνισχύσεις μεταφέρθησαν, σεῖς μὲ τὰς συνεχεῖς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἐκροατήσατε πλήρη τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων σας καὶ εἶσατε κατὰ μέγα μέρος συντελεσται διὰ τὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ ἠθικοῦ ὅπερ παρετηρήθη μετὰ τῶν τάξεων αὐτοῦ. Ὅταν, τέλος, ἡ στιγμὴ ἔφθασε διὰ νὰ ἐπιτεθῆτε καὶ πάλιν ἡ θαρραλέα καὶ ἔντεχνος κατάληψις τῆς Καισαριανῆς, τοῦ «Στάλι»

γκραντ» τῶν κοινοῦδων ὑφ' ἡμῶν ἦτο ἀρχικῶς ἡ αἰτία διὰ τὴν πλήρη κατάρ-
 ρευσιν καὶ ἦτταν τῶν ἐχθρῶν μας εἰς ὅλην τὴν νοτιοανατολικὴν περιοχὴν τῶν
 Ἀθηνῶν, ἣτις ἀναμφιβόλως ἦτο ἐστία ἐνεργείας κομμουνιστῶν. Πρὸς μεγάλην
 μου λύπην ἡ Ταξιαρχία σας πρόκειται συντόμως νὰ ἀπέλθῃ τῆς διοικήσεώς
 μου. Ἡ συνεργασία μαζί σας ἦτο τιμὴ καὶ εὐχαρίστησις ἰδί' ἡμῆ καὶ θὰ ἦμην
 εὐγνώμων ἂν θὰ διεπιβόλατε εἰς ὅλους τοὺς ἄνδρας σας τὸν λίαν εἰλικρινῆ μου
 θαυμασμόν διὰ τὴν μεγάλην γενναϊότητά των καὶ τὰς ἐξόχους μαχητικὰς των
 ἰκανότητας. Τὰς πλέον καλυτέρας μου εὐχὰς εἰς ὅλους ἰδί' ἐν εὐτυχῆς καὶ ἐπιτυ-
 χῆς νέον ἔτος. Ἐλπίζω νάβῃ ταχέως ὁ καιρὸς, ὅποτε ὁμοῦ καὶ πάλιν θὰ βαδί-
 σωμεν πρὸς τὴν Νίκην κατὰ τοῦ κοινού μας ἐχθροῦ τῶν Γερμανῶν.

R. H. B. ARKWRICHT

Ἐπιστράτηγος»

Ἡ ἐπιχειρήσις κατὰ τῆς Καισαριανῆς ἔγινε κατὰ τὴν δύο ὑπομημάτων
 τῆς Ταξιαρχίας πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον Σκόμπυ τὴν 23ην καὶ 24ην εἰς τὰ
 ὅποια ὁ διοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας, μὴ λησμονῶν ὅτι ἦτο καὶ μέλος τοῦ Ἀνωτά-
 του Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου μὴ συνεδριάζοντος λόγῳ τῶν ἐπιχειρήσεων ἔθι-
 γε ἐκτὸς τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἀνάγκην ἐπιστρα-
 τεύσεως τῆς Ἡπείρου καὶ διορισμοῦ τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα ὡς Στρατιωτικοῦ
 Διοικητοῦ. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπέβαλε διότι εἶχε πληροφορίας περὶ συγκεν-
 τρώσεως ὑπὸ τοῦ ΕΛΑΣ 15 χιλιάδων στρατοῦ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας (μὲ
 στοιχεῖα βουλγαρικὰ), ἐξ Ἀλβανίας καὶ ἐκ Θεσσαλίας (Ἕλληνας κομμουνι-
 στατάς) διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπετίθετο ἐναντίον τῆς Ἡπείρου ἐκ τριῶν κατευθύν-
 σεων μὲ σκοπὸν νὰ ἰδικύσῃ τὰς Ἐθνικόφρονας δυνάμεις τοῦ στρατηγοῦ Ζέρ-
 βα, νὰ κυριεύσῃ τὸν ὄπλισμόν του καὶ εἶτα νὰ κινήθῃ πρὸς τὴν Ἀττικὴν διὰ
 νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς κομμουνιστικῆς δικτατορίας. Ἐπίσης ἐ-
 πρότεινε ὡπὸς ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἐκκαθαρισθῆ ἀπὸ τοὺς κομμουνιστάς,
 νὰ τὴν ἀναλάβουν ἔθνικόφρονα στοιχεῖα καὶ ν' ἀποσταλῇ ἁμέσως πρὸς ἐνίσχυ-
 σιν τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα. Ἐκ τῶν προτάσεων τούτων ἐγένετο δεκτὴ μόνον ἡ
 τοῦ τρόπου ἐπιχειρήσεων καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 703360 τῆς 27 Δεκεμβρίου
 1944 πρὸς τὸν ταξίαρχον διοικητὴν τῆς III Ταξιαρχίας συνταγματάρχην
 Τσακαλώπου ὁ ἀρχιστράτηγος Σκόμπυ:

«Ἀγαπητὲ ταξίαρχε,

Ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ ἀνέγνωσε μετ' ἐνδιαφέροντος τὰ δύο σας ἔγγραφα
 ἡμερησιῶν 23 καὶ 24 Δεκ. καὶ μοὶ ἀνέθεσε νὰ ἀπαντήσω ὡς ἐξῆς:

Ὁ ἀρχιστράτηγος φρονεῖ ὅτι αἱ ἀπόψεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν μελλοντικῶν ἐπι-
 χειρήσεων περιέχουν πολλὰ βάσιμα στοιχεῖα καὶ ὡς ἐκ τούτου διεπιβόλασθησαν
 εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν στρατηγὸν Χάουκεσογουρθ πρὸς γνῶσιν καὶ
 μελέτην. Ἀναμφιβόλως ὁ στρατηγὸς θὰ δώσῃ τὴν δέουσαν προσοχὴν θέτων

εις εφαρμογήν τὸ σχέδιόν σας ἐκκαθαρίσεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ, ἐπιτιμᾷ πλήρως τὸ εὐγενὲς ἔργον τὸ ὁποῖον ὑμεῖς ὡς καὶ ἡ Ταξιαρχία ὑμῶν ἐπιτελέσατε καὶ ἐπιτελεῖτε καὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἐλπίζει ἐπίσης ὅτι αἱ συζητήσεις αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν νῦν, θὰ φέρουν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

27 Δεκ. 1944

Διὰ τὸν ἱστρηγὸν ὁ ἐπιτελάρχης ταξιαρχος Φέρθ

Τὴν 31ην Δεκεμβρίου: ἀφίχθη ἐξ Ἰταλίας δόλοκληρον τὸ Σύνταγμα Πυροβολικοῦ (πυροβόλα) καὶ τὰ κάρμερ καὶ οἱ ὄλμοι τῶν 2ου καὶ 3ου ταγματῶν. Ἡ Ταξιαρχία κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατηγείου ἀπετέλεσε συγκρότημα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Συγκρότημα Ρίμινι» τὸ ὁποῖον ἐνισχύθη ὑπὸ τῶν κάτωθι μονάδων: IV Ταξιαρχίας Ἐθνοφυλάκων τοῦ ἠρωϊκοῦ συνταγματάρχου Ἀντωνοπούλου Μιχ. (148 τάγμα Ζηργάνου, 155 Δουράτσου, 157 Χριστοδουλάκη). Τὸ «Συγκρότημα Ρίμινι» ἀντεκατέστησε τὴν 1 βρετανικὴν Ταξιαρχίαν καὶ ἐπιτηροῦσε τὰς διαβάσεις Ἰμμητοῦ καὶ ἔξεκαθάρισε τελείως καὶ ὀριστικῶς ἰδιὰ πλήρως ἀφοπλισμοῦ παντὸς ἐνόπλου Ἐλασίτου ποῦς ἰσπνοικισμοὺς Μῆτς — Νεκροταφείου — Κυνοσάργους. Πᾶσα ἐνέργεια ἐπροστατεύετο ὑπὸ τοῦ συντάγματος πυροβολικοῦ τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι. Μέχρι τῆς 4ης Ἰανουαρίου εἶχον ἐκκαθαρισθῆ οἱ ἰσπνοικισμοὶ Γηροκομείου, Παυλίδου καὶ Τουρκοβουνίων.

ΠΑΝΙΚΟΒΛΗΤΟΙ

Μέτρα τροφοδοσίας τοῦ πληθυσμοῦ ἐλήφθησαν καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς ἐπανήλθεν ἡρεμὸς καὶ κανονικὸς. Ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἔβασκε πρὸς πλήρη ἐκκαθάρισιν ἀπὸ τοὺς ἐλασίτας οἱ ὁποῖοι ἔχασαν τελείως τὸ ἠθικόν των καὶ ἀπεχώρουν πανικόβλητοι ἔξω τῆς πόλεως. Τὸ κτύπημα Καισαριανῆς — Βύρωνος ὑπῆρξε θανατηφόρον. Ἐπὶ πλέον χάρις εἰς τὴν ἰσθμενικὴν ἐπέμβασιν εἰς Λοιδῶνον τοῦ ἀεμνήστου Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' ἐφάνθησαν τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα. Ἀφίχθη ἡ IV βρετανικὴ Μεραρχία. Ἡ ἀποστολὴ ποιούτων ἐνισχύσεων ἔδιδε πλέον ἰσαφῆ τὴν θέλησιν τῆς Μ. Βρετανίας νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ Ἐλασίται ἀντελήφθησαν ὅτι ἔχασαν τὸ παίγνιδι των.

6ον. Τὸ ἱστορικὸν τῆς μάχης τῶν Ἀθηνῶν

Ἦρχισεν πλέον μὲ γοργὸν ρυθμὸν ἡ ἐκκαθάρισις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ πλήρης ἦττα τῶν κομμουνιστῶν — ἡ Ταξιαρχία ἔφθασε εἰς τὸ Ψυχικὸν ὅπου ἐγκατεστάθησαν ἀναγνωρίσεις τῆς καὶ παρατηρητήρια — τὴν ὁποῖαν ἄλλως τε προέβλεπον ἀπὸ τῆς 11 Δεκ., ἴσως κατεκράνη ἐκ τοῦ κατωτέρω περιστατικοῦ :

«Τὴν 17ην ὥραν τῆς 11ης Δεκεμβρίου ὁ Νεοζηλανδὸς ἀξέχαστος πολυτραυματίας ἀντισυνταγματάρχης E. V. ΚΕΤ, σύνδεσμος παρὰ τῇ Ταξιαρχία, προσεκόμισεν ἐν ἀντιγράφῳ ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, συντεταγμένην ὑπὸ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ ΕΛΑΣ μὲ ἡμερομηνίαν 11 Δεκ., ὥρα 11, ὁ ὁποῖος

εφαινότο ὅτι κατεῖχε πλήρως τὴν στρατιωτικὴν τέχνην. Ἀπεδίδετο εἰς ἓνα τῶν τεσσάρων ἡγετῶν οὐ ἘΛΑΣ, Μάντακαν, Σαράφην, Πυριόχον, Λαγκουράνην. Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐξετίθετο μὲ πᾶσαν εὐλαβίαν καὶ ἀντικειμενικότητα ἢ κατάστασις τοῦ στρατοῦ τοῦ ἘΛΑΣ ἐν Ἀθήναις καὶ αἱ μέγιστα δυσκολίαι αἱ ὁποῖαι παρουσιάζοντο, λόγῳ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῆς III Ταξιαρχίας καὶ τῆς συνεχοῦς ἐνισχύσεως τῶν βρετανικῶν στρατευμάτων. Καὶ κατέληγε μὲ τὴν πρότασιν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ εἰρηρικὴ διευθέτησις, διότι δὲν ὑπῆρχε δυνατότης ἐνόπλιου ἐπικρατήσεως πῶν». Ἦτο ἡ πρώτη ἀπόδειξις γὰρ μᾶς τῆς ἡττης τῶν. Τὴν 5ην Ἰανουαρίου θάσει διαταγῆς τῆς IV βρετανικῆς Μεραρχίας (194) 5.1.1945) ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 6ης Ἰανουαρίου θὰ παρελάμβανεν αὐτὴ τὸν τομέα τοῦ «Συγκροτήματος Ρίμινι», τὸ ὁποῖον ἔπαυε ὑφιστάμενον. Ἡ III Ε. Ο. Ταξιαρχία θὰ παρέμενε μὲ τὰς ὁργανικὰς τῆς δυνάμεις (μικροῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος Ἰταλίας) διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξόρμησιν ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἀθῆναι εἶχαν ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸν βραχνᾶν. Ἐξόρμησις ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν πρὸς Θήβας. Τὴν 06.45 ὥραν τῆς 7ης Ἰανουρίου, ἅπαντα ἡ Ταξιαρχία μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς (Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων 1) 6.1.1945) ἐκινήθη μὲ ἐντολὴν καταλήψεως τῆς περιοχῆς: Ἐλευσίς — Μάνδρα, Μαγούλα — Ἀσπρόπυργος ἥτις καὶ ἐξετελέσθη μέχρι τῆς 16ης ὥρας. Ὁ Σ. Δ. τῆς Ταξιαρχίας ἐγκατεστάθη εἰς Ἐλευσίνα. Τὴν διοίκησιν τοῦ Συντάγματος Πυροβολικοῦ ἀνέλαβε ὁ ὑπεράξιμος καὶ φλογερὸς ὑποδιοικητὴς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Λασιπιάς Ἀθ. τοῦ διοικητοῦ συνταγματάρχου Μανιδάκη διατεθέντος διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ μέλλοντος Πυροβολικοῦ τοῦ Στρατοῦ μας. Περιουσιολογία εἰς Ἐλευσίνα ἄφθονον ὕλικόν πολεμικόν καὶ τροφίμα. 5 πυροβόλα τῶν 75 καὶ ἄφθονα αὐτόματα καὶ τυφέκια. Ἐν συνεχείᾳ συνεκράτησε ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν συνταγματάρχον Παπαδόπουλον ἐκ τῶν 1ου καὶ 3ου ταγμάτων μὲ ἐντολὴν ἐγκαταρτίσεως τῆς περιοχῆς Χάνι Κάζα — Ἐρυθραὶ καὶ Βίλλια. Μετὰ δλίγην ἀντίστασιν Ἑλασιτῶν εἰς περιοχὴν Χάνι Κάζα κατελήφθησαν μέχρι τῆς 13ης ὥρας τῆς 8ης Ἰανουαρίου αἱ Ἐρυθραὶ καὶ τὰ Βίλλια. Οἱ πληθυσμοὶ ἀνέπνευσαν. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπληθευθῶθησαν 110 ὄμηροι εὐρεθέντες εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ἄφθονον ὕλικόν. 2 πυροβόλα τῶν 75 καὶ 1 τῶν 105. Κατόπι διαταγῆς τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατηγεῖου μᾶς διετέθησαν 2 τάγματα Ἐθνοφυλακῆς ὑπὸ τὸν γενναϊότατον Ἀλβανομάχον συνταγματάρχον Χρ. Ἰωάννου.

Πρὸς Κόρινθον: Τὴν 10ην Ἰανουαρίου ὁ ἀνεξάρτητος Λόχος τῆς Ταξιαρχίας ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Κόλλιαν (ἤδη διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς) μὲ μίαν ὕλην τεθωρακισμένων αὐτακινήτων ἀγγλικῶν, ἐκινήθησαν τὴν 07.30 ὥραν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κορίνθου. Εἰς τὴν Κακὴν Σκόλαν οἱ Ἑλασιταὶ κατέστρεψαν καὶ ὑπενόμειυσαν τὴν ὁδὸν καὶ περιέβαλον ἀντίστασιν. Λόγῳ πούτου τὴν 11ην

Ἰανουαρίου κατόπιν διαταγῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατηγεῖου, ἐκινήθη περὶ ὥραν 06.30' τὸ 2ον Τάγμα Τζανετῆ (τῆς Ταξιαρχίας) ἐπ' αὐτοκινήτων, ἐνισχυθὲν καὶ διὰ μιᾶς πυροβολοαρχίας τοῦ III Συντάγματος Πυροβολικοῦ. Τὴν 10.15' ὥραν ὁ Τζανετῆς κατέλαβε τὸ Καλαμάκι καὶ τὰ Ἴσθμια ὡς καὶ τὰ ὑψώματα ΒΑ τῆς διώρυγος. Τὴν 11.45' ὥραν ἐξεδηλώθησαν πυρὰ αὐτομάτων ὄπλων καὶ βλῶν τῶν Ἑλαιοιτῶν ἀπὸ τὰ ΝΑ ὑψώματα τῆς διώρυγος.

Σ υ μ π λ η ρ ω μ α τ ι κ ὸ ν σ η μ ε ἰ ὼ μ α : Κατὰ τὴν χθεσινήν ἐξιατόρησιν τῶν γεγονότων τοῦ Δεκεμβρίου, παρελείφθη ἐκ λάθους τὸ ὄνομα τοῦ παλαιμάχου Διοικητοῦ τοῦ 142 Τάγματος Ἐθνοφυλακῆς, Ἀντ)ρχου τότε, Στεφάνου Γερογιάννη, τοῦ ὁποῦο ἡ δράσις ὑπῆρξεν ἐξαιρετος, τόσον εἰς τὴν περιοχὴν τέρματος Ἀμπελοκήπων, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν κρατουμένων εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ.

7ον. Τὸ ἱστορικὸν τῆς μάχης τῶν Ἀθηνῶν

Ἡ διάβασις ἐματαιώθη διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν ἐφρονεύθησαν 3, ἐτραυματίσθησαν 7 καὶ ἐπνίγη ἓνας ἀξιωματικός μας. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν Μεγάρων καὶ Ἴσθμίων ἀπληλευθερώθησαν ἀπὸ τὰ τέρατα 60 ὄμηροι καὶ αὐτοὶ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν.

ΤΗΝ 12ην ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ: Τὸ τάγμα Τζανετῆ κατέλαβε τὴν Κόρινθον. Αἱ ἀπελευθερούμεναι περιοχαὶ ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν ἀσφάλειαν μονάδων Ἐθνοφυλακῶν καὶ τὰ τάγματα τῆς Ταξιαρχίας καθίσταντο ἐλεύθερα διὰ νὰ κινήθωσιν πρὸς οἰανδήποτε κατεύθυνσιν.

Η (ΨΕΥΔΟ)ΑΝΑΚΩΧΗ. Τὴν 22.30' ὥραν τῆς 11 Ἰανουαρίου συνήφθη ἀναχωρῆ μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Ἑλαιοιτῶν τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ ἤρχισε ἀπὸ 00.1 ὥρας τῆς 15 Ἰανουαρίου. Τοῦτο μᾶς ἐκοινοποιήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5)12.1.45 διαταγῆς τῆς IV Ἀγγλικῆς Μεραρχίας Γουέιρ ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπήγετο τότε ἡ Ταξιαρχία. Βάσει τῆς ἀναχωρῆς αἱ δυνάμεις τοῦ ΕΛΑΣ θὰ συνεχεντροῦντο εἰς ὠρισμένας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἑλαιοῖται εἶχον χάσει πλέον τὸν 2ον γύρον. Ἡττήθησαν καὶ πάλιν. Ἡ Ἑλλὰς ἐνίκησε ἢ ἐνόμιζε τουλάχιστον τοῦτο, μὴ φανταζομένη τὴν μέλλουσαν συμφορὰν.

ΕΛΑΣΙΤΑΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ

Ἡ Ταξιαρχία εἶχε τὴν ὑπερήφανον ἀμοιβὴν νὰ ἴδῃ τοὺς ἐλασίτας διερχομένους ἰδιὰ τῶν γραμμῶν τῆς. Τὴν 15 Ἰανουαρίου διήλθον δι' Ἐρουθρῶν 800 ἀντάρται τῆς III Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ κατευθυνόμενοι πρὸς Βορρᾶν. Διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ πρὸς Πελοπόννησον 445 ἀντάρται τοῦ 6ου Συν)τος Ἑλαιοιτῶν. Τὰ μεσάνυκτα 568 ἀντάρται ἀνήκοντες εἰς τὴν III ἢ IX Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ. Τὴν 16ην Ἰανουαρίου πέρασαν 640 ἀντάρται τοῦ 9ου Συν)τος τοῦ ΕΛΑΣ.

ΚΑΙ ἘΝΑ ΜΙΚΡΟ ΜΑΘΗΜΑ: Ὁ Διοικητῆς τῆς II Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ καὶ κατόπιν Δήμαρχος Ἐλευσίνος!! μὲ τὸ ἐπιτελεῖόν του, κατήρχοντο

ἔνοπλοι πρὸς Ἐλευσίνα. Ὁ ἀείμνηστος γενναῖος Λοχαγὸς τῆς Ταξιαρχίας Ρίμινι — ἐφονεύθη εἰς τὸ Πάτωμα Γράμμου ὅπου ἡ γέφυρα Σαρανταπόρου κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον — εὐρίσκετο μὲ τὴν ιδιομοιρίαν του ἔξωθι τῆς Μάνδρας. Μόλις πλησίασαν τοὺς δῆλωσε, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ περάσουν ἂν δὲν καταθέσουν τὰ ὄπλα των μοροσταά του. Ὁ Ἐλασίτης Μίραρχος καὶ τινες ἐπικεφαλῆς του ἐδυστρόπησαν καὶ ἤρχισαν φωνασκοῦντες. Αὐτὸς ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως τοῦ ἐδήλωσε: «Στὴν περιοχὴ τοῦ Στρατηγείου τῆς III Ε.Ο.Τ. δὲν περνᾶνε ἐλασίτες ἔνοπλοι. Μὴ πολυμήσητε νὰ κινηθῆτε, διότι δὲν θὰ προφθάσετε οὔτε νὰ μετανοήσετε». Καὶ ἐτέθη τὸ πολυβόλον του πρὸς πυροβόλησιν. Κατέθεσαν τὰ ὄπλα καὶ πέρασαν. Κατόπιν ἦλθε καὶ μοῦ διηγῆθη ὡς ἐξῆς, ὅπως ἐνθιμοῦμαι καλὰ, τὸ ἐπεισόδιον: «Κύριε Ταξιαρχε, παρέβην λίγο τὴν Βάρκιζα. Μὰ νὰ περάσουν καρδιαμένοι δὲν τὸ σήκωνε ἡ ψυχὴ μου». Γελάσαμε καὶ τοῦ ἀπήντησα: «᾿Ω, γι' αὐτὸ ἤμην βέβαιος. Καλὰ τοὺς ἔκαμεις». Ἐδῶ τελειώνει ἡ «Μάχη τῶν Ἀθηνῶν». Ἐδῶ κλείνει τὸ κεφάλαιον τῶν αἱματηρῶν προσπαθειῶν τοῦ «Μικροῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος Ρίμινι». Ἦτο ἡ δευτέρα δοξασιμένη καὶ ματωμένη ἔξορμησίς του. Στὴν κορυφὴ τῶν θυσιῶν καὶ ἐστὶ προβάδισμα στὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἑλλάδος!

ΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ

Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν ταύτην τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς III Ταξιαρχίας Ρίμινι, κατὰ τὴν «Μάχην τῶν Ἀθηνῶν» προκύπτει πόσον σημαντικὸς ὑπῆρξεν ὁ ρόλος τῆς καὶ πόσον ἐσυνέβαλε παρὰ τὸ ἀλιγάριθμον τῆς δυνάμεώς της (2.500 ἄνδρες) εἰς τὴν συντριβὴν τῶν κομμουνιστῶν οἱ ὅποιοι μὲ λύσαν καὶ μὲ μακρὰν παρανοικίαν ἐπεχείρησαν νὰ ὑποδουλώσουν τὴν χώραν εἰς τὸν ἐρυθρὸν σατανάν. Ἀποτελεῖ ἱστορικὴν ἀδικίαν ἀσυγχώρητον, ἡ παραγνώρισις ἐνὸς τοιούτου ἄθλου καὶ ἀσέβειαν πρὸς τὴν μνήμην τῶν ὑπερπαισικισίων νεκρῶν τῆς Ταξιαρχίας καὶ τῶν διπλάσιων τραυματιῶν της. Οἱ νεκροὶ καὶ τραυματῆαι της, διπλάσιοι σχεδὸν τῶν μαχῶν τῆς Ἰταλίας κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ἡ διάλυσις διαδοχικῶς 17 κομμουνιστικῶν ταγμάτων δεικνύουν τὸ μέγεθος τῆς συμβολῆς της, εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ξενοκινήτου ἀνταρσίας. Οἱ τραυματῆαι «τοῦ μικροῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος» ὑπῆρξαν τυχηροὶ διότι τόσον ἐν Ἰταλίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ἀθήναις διέθετε εὐλογημένη ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία καὶ εἰδικώτερον τὸν ἀρχίατρον Ν. Βρυώνην, ὁ ὁποῖος πῆρε δικαιωματικῶς τὸν τίτλον «ὁ σωτὴρ τοῦ αἵματος τῆς Ταξιαρχίας». Οἱ τραυματῆαι κ' ἐγὼ μαζί τους μὲ εὐγνωμοσύνη τὸν ἐνθιμοῦμεθα πάντοτε. Ἡ Ταξιαρχία διὰ τὴν νίκην της, τὴν παγκοσμίως ὑμνηθεῖσαν, τοῦ Ρίμινι, ἰδίαια προσέλαβε τὸν τίτλον «Ταξιαρχία Ρίμινι». Τῇ προτάσει τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιστρατήγου Πατάγου μετεβιβάσθη εἰς τὸ βιον Σύν) γμα Πεζικοῦ ὁ τίτλος «βιον Σύν)γμα Ρίμινι», καὶ καθωρίσθη ὅπως ἡ Α. Μ. ὁ Βοσιλευς Παῦλος εἶναι ὁ ἐπίτιμος Διοικητὴς τοῦ Σύν)τος τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἐτίμησε διὰ τῆς ἀπονομῆς «τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς

πόλεως», προεδρευομένου από τὸν Δήμαρχον κ. Νικολόπουλον. Ὅμως ποιὸς θὰ πὸ πιστεύσῃ! ὅτι ὁ τότε ὑπουργὸς Ἀμύνης ἔκρινε διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος (δύναται νὰ τὸ βεβαιώσῃ ὁ κ. Νικολόπουλος) ὅπως ἀναβληθῇ ἡ παράδοσις ἵνα μὴ παραισῆ ὁ Ταξίαρχος. Τὸ μετάλλιον παρεδόθη τὸ 1957, δηλαδή μετὰ 4ετίαν. Ἀλλὰ καὶ μεταγενεστέρας ὅταν τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Δημάρχου κ. Πλυτᾶ ἀπεφάσισε τὴν ἀπονομὴν τοῦ μεταλλίου τῆς πόλεως μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου πανθιολογουμένου γενναῖον Συν)χην Τσιγάντεν καὶ εἰς ἡμᾶς ὡς Διοικητοῦ τοῦ Ἐκστρ. Σώματος Ρίμινι, οἱ κομμουνισταὶ Δημοτικοὶ Σύμβουλοι ἐξηγέρθησαν ζητοῦντες νὰ ἀπονεμηθῇ νομίζω καὶ εἰς τὸν Σαράφην!!! καὶ ἔτσι ἔματαιώθη ἡ ἀπονομὴ αὕτη. Ὅπωςδὴποτε ὑπὸ οἰασδὴποτε μικρότητας καὶ μίσῃ οἱ Ριμινῖται, Ἱερολοχίται, Ἐθνοφύλακες καὶ Σώματα Ἀσφαλείας, ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς δικαιούται τοῦ ἱστορικοῦ ἐπαίνου τοῦ Τσώρτσιλ: «Οὐδέποτε τόσον ὀλίγοι προσέφερον τόσα πολλὰ διὰ τὴν πατρίδα των». Περιβληθεὶς μὲ τὴν θεϊκὴν εὐλογίαν τῆς ὑπερτάτης τιμῆς νὰ διοικήσω τόσον ἐν τῇ ξένῃ ὅσον καὶ εἰς τὴν «Μάχην τῶν Ἀθηνῶν» τοὺς γενναίους μεταξὺ γενναίων ἀξιοματικῶν καὶ δπλίτας, ἀπολίτου πληρότητας, οἱ ὅποιοι ἀγιοποίησαν τὸ καθήκον καὶ ἐθεοποίησαν τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐνθυμούμαι πάντοτε πᾶς ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου μὲ συγκίνησιν, μὲ ὑπερηφάνειαν ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ θὰ προσκυνῶ τοὺς νεκροὺς μας.

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

Καὶ εἰς ἐκδήλωσιν βαθυτάτης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἀναγράφω κατωτέρω τὰ ὄνόματα τῶν ἀξιοματικῶν ποὺ εἶχον τὴν συντριπτικὴν εὐθύνην διοικήσεως τοιούτων ὀπλιτῶν ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ θυμηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιοματικοῦ του, ὁ κάθε Ριμινίτης, τὴν μικρὴν ἢ μεγάλην μονάδα του, νὰ θυμηθῇ καὶ τὴν δικὴν του ἱερά ἐξόρησι. Καὶ τὴν ἴδια τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη αἰσθάνομαι καὶ πρὸς τοὺς Ἐθνοφύλακας μὲ τοὺς ὁποίους κερδίσαμε μαζί τὸ ἀναλογεῖν, πὸ δημοσθέν σὲ μᾶς μέρος τῆς «Μάχης τῶν Ἀθηνῶν». Καὶ γιὰ κείνους, Ριμινίτας ἢ Ἐθνοφύλακες ποὶ αἰσθάνονται πικρίαν διότι οὐδὲ κἂν ἀναφέρονται κατὰ τὰς τιμητικὰς ἐιστάς τοῦ Δεκεμβρίου ἰσπεθυμίζω: α) ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΡΙΜΙΝΙΤΑΣ. Ἐκ τῶν 16.000 ὀπλιτῶν τῶν ἐγγεγραμμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκροτήσεως τῆς Ταξιαρχίας εἰς μητρῶα τοῦ Στρατοῦ Μ. Ἀνατολῆς, μόνον 3.500 συνεκεντρώθημεν πρὸς συγκρότησιν τῆς Ταξιαρχίας ταύτης ἀντιμετωπίσαντες, ὡς ἀποδείξει ἐκλεκτοί, ἐπιτυχῶς κατὰ τὴν συγκρότησιν τὴν δολοφονικὴν μανίαν τῶν ἀναρχικῶν καὶ τῶν φιλοδόξων.

β) ΔΙΑ ΡΙΜΙΝΙΤΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΦΥΛΑΚΑΣ. «Ἡ γαλήνη τῆς συνειδήσεως ὅταν ἔρχεται σὰν ἑπαθλο ἐνὸς τιμίου ἀγῶνα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος καὶ μιᾶς μόνιμης διακονίας σὸ Δίκαιο καὶ στὴν Ἀλήθεια, εἶναι ἀπόκτημα πολύτιμο, ποὺ δὲν παραβάλλεται μὲ καμμιά φαντακτερὴ ἀλλὰ πρόσκαιρη ἀπόλαυσι. Εἶναι σὰν νὰ κατοίκησε στὴν ψυχὴ ἰσοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεός». Ἀνεξηρεύ-

νητοι πράγματι αἱ βουλαι τοῦ Ὑψίστου. Κατὰ τὴν πρώτην παρατάξιν τῆς Ταξιαρχίας συγκροτηθείσης ἔσπειλε ὁ Θεὸς — χωρὶς νὰ τὸν περιμένωμεν — στὴν Μ. Ἀνατολὴ τὸν ἀξέχαστο Μητροπολίτη Ἐνόπιων Δυνάμεων τὸν Καρυστίας Παντελεήμονα. Οὗπος ἠλόγησε τὸ ὄπλιμα μας. Καὶ πρὸ τῆς ἐξορμήσεως τὴν 6 Δεκ. 1944, πάλιν χωρὶς νὰ τὸν περιμένωμεν, ἦλθε καὶ ἠλόγησε τὰ ὄπλα μας ὁ αὐτὸς φλογερὸς πατριώτης ὁ ἀφοβὸς Μητροπολίτης Παντελεήμων, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ἀγαπητότατό του Ἀρχιεμανδρόλη καὶ ἤδη ὑπέροχο κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν πολυμαθῆ Μητροπολίτη Κορίνθου Παντελεήμονα. Καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἰσὺν ἀγῶνα μας νιώθοιμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς γειμίζει, «νιώθοιμε τὴν εὐλογίαν του». Κατωτέρω τὰ τιμημένα ὀνόματα τῶν γενναίων ἡγητόρων οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εμῆς. Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἰδίους διὰ τὸ τοὺς παρουσιάζω καὶ παρακαλῶ ἄσους θαύρουν ὅτι αὐτὸ δὲν ἐχρειάζεται νὰ ἰσχυροῦν τὴν εὐαισθησίαν ποὺ ἔχει πάντοτε ἕνας πατέρας πρὸς τὰ τέκνα του. **ΤΕΚΝΑ ΕΘΕΛΟΝΤΑΣ!!**

8ον. ΣΤΥΝΘΕΣΙΣ ΙΙΙ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ «ΡΙΜΙΝΙ»

Ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἀθήναις ἀπὸ 9.8.1944 μέχρι 15.1.45.

Α'. ΔΟΙΚΗΣΙΣ — ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Συνταγματάρχης Παπαδόπουλος Νικ. (Πατπούς) ὑποδιοικητής, Ἄντ)ρχης Λάμαρης Γεωργίου ἐπιτελάρχης, Ταγ)ρχης Καραδήμας Παναγιώτης Δ)τῆς ἐπιχειρήσεων, Ταγ)ρχης Πασπαράκης Γεώργιος ἐπιμελητής. Λοχαγοί: Ἀσημακάπουλος Νικόλαος Ι Γραφεῖον, Μπάλας, Γεώργιος ΙΙ Γραφεῖον, Παπαηλιοῦ Χρυσ. ΙV Γραφεῖον, Καλαποθάκης Ἰωάννης ἐπιτελής ὑποδιοικητοῦ. Ζέϊκος Ἀθαν. βοηθὸς ἐπιμελητοῦ, Κανελλάκης Ἐλευθ. Δ)τῆς Δικαστικοῦ, Λιάνης Κωσ. ὑπασπιστής, ὑπολοχαγὸς Τσάγγος Ναπολέων ἐπιτελής, ἀνθυπ)γὸς Σπηλιωτόπουλος Γεώργ. ἐπιτελής, ἐφρονεύθη εἰς Γράμμον.

Β. ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΙΣ

Ταγ)ρχης Μανιάτης Παναγ. Δ)τῆς Διαβιβάσεων, Λοχαγὸς Φραδέλλος Γεώργ. ὑποδ)τῆς Διαβιβάσεων.

Γ. ΜΑΧΙΜΟΙ ΜΟΝΑΔΕΣ

1ον ΤΑΓΜΑ

Ταγ)ρχης Καραβίας Ἰωάν. Δ)τῆς Τάγματος, Ταγ)ρχης Τζουβάρης Στυλιανὸς ὑποδ. τάγ)τος. Λοχαγοί: Δουκιάκης Συμεὼν, ὑποδ. τάγ)τος, Θώμογλου Πέτρος, Καραβίας Ἀνασ., Γκίκας Ἀλέξ., Πρόκος Ἡλίας, Σπηλιόπουλος Κυριάκος, Δ)ταὶ Λόχων.

11ον ΤΑΓΜΑ

Ταγ)ρχης Τζανετῆς Σοφοκλῆς Δ)τῆς Τάγ)τος, Λοχαγὸς Καραμπότσος

Ἰωάν. ὑποδ)τῆς Τάγματος (ἐτραυματίσθη εἰς Ρίμινι, δι' οὗ κατέστη ἀνάπηρος), Ταγματάρχης Καραγιάννης Γεώργιος, ὑποδ)τῆς Τάγ)τος.

Λοχαγοί: Ἀρμπεούζης Διονύσ., Γερακίνης Κωσ., Δημήδης Παν., Κεχαγιᾶς Ἐμμαν., Παπαγεωργίου Ἄθαν., διοικηταὶ Λόχων.

11ον ΤΑΓΜΑ

Ταγ)ρχαι: Λουτεράκης Ἀνδρέας, Δ)τῆς Τάγ)τος, Τζουβάρης Στυλιανός Δ)τῆς Τάγ)τος, Καραβίτης Κων)τῖνος, Δ)τῆς Τάγ)τος. Λοχαγοί: Λαναράς Ἄθαν. ὑποδ. Τάγ)τος, Ἀποστολάκης Μιχ., Γιαννόπουλος Βασ., Καραβασέλας Δημ., Βασιλείου Βασ., Παναγιωτάκος Γρηγ., Καραγεωργίου Ἡρακλῆς (ἐφρονεύθη εἰς Καισαριανήν), Διοικηταὶ Λόχων.

Ἀνεξάρτητος Λόχος, Λοχαγὸς Κόλλιας Κων)τῖνος Δ)τῆς Λόχου.

III ΣΤΝΤΑΓΜΑ ΠΕΔ. ΠΤΡ)ΚΟΤ

Συν)ρχης Μανιδάκης Στυλιανός, Δ)τῆς Συν)τος, Ἀντ)ρχης Λασιτιάς Ἄθαν. ὑποδ)τῆς Συν)τος, Ταγ)ρχαι: Στεφανάκης (ἐφρονεύθη), Σπανογιαννάκης Ροδ., Μπάρλας Κίμων, Φραγκογιάννης Δημ., Δ)ταὶ Μουρωῶν. Λοχαγοί: Παπαλουκάς Δημ., Παπαιστάθης Ἰωάν. (ἐφρονεύθη εἰς Γράμιμον), ὑπολ)γοί, Μακεδῶν Βασ., Χαλάρης Σπυρ., Δ)ταὶ Πυρ)χιῶν.

ΥΠΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΤΠΗΡΕΣΙΑ

Ἐπίτροποι: Καστανάκης Γεώργιος, Σιγάλας, Βρυκῆνης Νικ.

ΛΟΧΟΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ

Λοχαγὸς Δημόπουλος Παναγ. Δ)τῆς Λόχου.

Μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ταξιαρχίας ὑπὸ Ταγ)των Ἐθνοφυλακῆς καὶ χωροφυλάκων διετέλεσαν διοικηταὶ ἀποστ)των καὶ Τσιξ)ῶν οἱ Συν)ρχαι: Μιχ. Ἀντωνάπουλος, Χρ. Ἰωάννου, Ἀντ)ρχης Τεθωρ. Σόλ. Γκόκας, Ἀντ)ρχης Ἰατροῦ Δημ., Διοικηταὶ Ταγ)των οἱ: Ἀν)ρχαι Μπουσμπουρέλης Ι., Γ. Καροφυλάκης, Γ. Δουράτσος, Ι. Ζεργάνος. Μονάδων Χωρ)κῆς Ἀντ)ρχης Χωρ. Δουκάκης, Ταγμ. Ἀσφ. Συν)ρχης Παπαδόγκωνας φρονευθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ Συν)ρχης Γερακίσιος Χρ.

Ἀνέγραψα τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν διαδρομὴν κατὰ παραύλησιν - ἀπαίτησιν πᾶν πολεμιστῶν τῆς «μάχης Ἀθηνῶν» Ἐθνοφυλάκων καὶ Ριμινιτῶν, ὡς διατελέσας Διοικητῆς «τῆς III Ταξιαρχίας Ρίμινι (καὶ τοῦ μικροῦ Ἐκστρατευτικῶ Σώματος Ρίμινι Ἰταλίας)», Διοικητῆς τῆς αὐτῆς Ταξιαρχίας καὶ τοῦ «Συγκροτήματος Ρίμινι Ἀθηνῶν» καὶ συνεπῶς γνωρίσας τὰ γεγονότα ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Αἱ ἐπίσημα ἐκθέσεις αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς «Ἰστορίας Γ. Ε. Σπρατοῦ» μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν γραφομένων μου δι' οἰονδήποτε δυσπιστοῦντα. Εἰς τὴν μάχην τῶν Ἀθηνῶν καὶ συνε-

πῶς καὶ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τούτων, ἔλαβον μέρος Ἐθνικφύλακες Εὐέλπιδες, Σώματα Ἀσφαλείας, Ἱερολοχίται, Ριμνίται, Εὐζωνοὶ τῶν Ταγματῶν Ἀσφαλείας (κατόπιν διαλογῆς των). Ὅλοι ἔχουν τοὺς τετιμημένους νεκροὺς των καὶ πραινματίας, τοὺς περισσοτέρους «Τὸ συγκρότημα Ρίμνι Ἀθηνῶν» καὶ οἱ Ἄγγλοι.

9ον (Τελευταῖον) Τὸ ἱστορικὸν τῆς μάχης τῶν Ἀθηνῶν

Καὶ Ἀνωτάτη Σπραιοτ. Ἡγεσία ἦσαν οἱ Στρατηγοὶ Σκόματ, Ἀκράϊτ — Χάουκς Οὐέρθουερ καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ἑλληνικῆς ὁ γενναῖος καὶ μειλίχιος Στρατηγὸς Λιώσης καὶ ἀπὸ τῆς 23ης Δεκεμβρίου ὁ σοφὸς ἀρχηγὸς καὶ ὀλυμπίως ψύχραιμος καὶ ἀμερόληπτος Σπραιοτ. Δρομάζος. Θὰ εἶναι ὅμως παράλειψις ἀγνωμοσύνης ἐὰν δὲν προσθέσω τὸν ἀφοβὸν ἀρχηγὸν Ἀστυνομίας Ἄγγελον Ἐβερτ ὁ ὁπίσθιος μὲ καθημερινὴν θυσίαν τῆς ζωῆς του ἔκοιμε θαύματα. Πόσους ἀπὸ ἡμᾶς ἰδὲν διηκόλωνε διὰ νὰ διακρύψωμεν εἰς Μ. Ἀνατολὴν μὲ ψεύτικας παντότητες. Ὁ ἀειμνήστος Βασιλεὺς ὁ Χριστιανὸς Παῦλος κηρύσων διὰ Διαγγέλματός του τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους, πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις κατὰ τὸν ἐξορισμὸν τῆς ἐπετειοῦ τῆς νίκης τοῦ Γράμμου καὶ καθιερώσας τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς ἡμέραν μνήμης τῶν ἡρωϊκῶν νεκρῶν μας διὰ νὰ εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη των καὶ νὰ μᾶς ἱμπνέη πάντοτε εἰς τὸν ἰδρόμιον τῆς ἰσμνότητος, τοῦ καθήκοντος καὶ τιμῆς προσέθεσε: «Ἡ αἴγλη, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ ἀνήκουν μόνον εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος τὰ ὁποῖα ἔχυσαν τὸ αἷμα των διὰ νὰ κερδηθῇ ἡ νίκη. Οὐδεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἐπιζῶντας ἔχει δικαίωμα νὰ μονοπωλῇ τὴν αἴγλην αὐτὴν περὶ ἔδημιουργήθη μὲ τὸ αἷμα τῶν ἡρωϊκῶν νεκρῶν μας». Βάσει τοῦ ἀναλλοιώτου τούτου ἀξιώματος τοῦ διακηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου, οὐδεὶς δύναται νὰ μονοπωλήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἄξιοι συγχαρητηρίων οἱ τὸ πρῶτον καθορίσαντες τὸ μνημόσυνον Μακρυγιάννη, ὅμως ἀποτελεῖ σφάλμα καὶ διὰ τὸν περιορισμὸν χῶρον ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν διαχωρισμὸν πᾶν τιμωμένον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν καὶ ἡρωϊσμὸν των, θυσίαν τῆς ζωῆς. Τὸ μνημόσυνον τοῦτο δέον νὰ εἶναι πάνδημον δι' ὅλους τοὺς πεσόντας κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀθηνῶν διότι διὰ νὰ κερδηθῇ αὐτὴ ἐχρησιμοποιήθη Ἀρχισπράτης, Στρατηγοὶ, σχέδια ἐπιχειρήσεων καὶ τόσαι μονάδες τὰς ὁποίας ἀνέφερον. Καὶ ὁ χῶρος πρέπει νὰ εἶναι: Ἡ ὁ τότε μοναδικὸς χῶρος «ὡς Ἐλεύθερον Κράτος» δηλαδὴ ἡ Πλατεῖα (Συν)τος προσιτὴ εἰς οἰονδήποτε, ἢ τὸ πρῶτον τὸ «Στάδιον» ὅπου νὰ συγκεντρουῖται ὁποσδήποτε ἢ φουτῶσα νεολαία, ἅπασα ἡ Νεολαία διὰ νὰ συμμετέχη τοῦ τόσον ἐπισήμου — ὅπως μέχρι τοῦδε γίνεται μόνον εἰς τοῦ Μακρυγιάννη — μὲ παρουσίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως, μνημοσύνη καὶ ν' ἀκούῃ ἀπὸ τὸ στόμα καταλλήλου ὁμιλητοῦ τὸ γενικὸν προσκλητήριον τῶν πεσόντων θυμάτων τοῦ κομμουνισμοῦ ὅλων τῶν λα-

βόντων μέρος εις την μάχην τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ αἰσθάνωνται τὴν βαρυτάτην κληρονομίαν ἢ ὁποία τοὺς ἀνήκει. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὸ μνημόσυνον ἢ ἢ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ἢ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς χώρας ἢ τουλάχιστον ὁ ὑπουργὸς Ἀμύνης συναδεδυμένοι ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὸ Φάληρον καὶ καταθέτῃ στέφανον εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς τάφους τῶν ὑπὲρ τῆς ἔλευθερίας τῆς πατρίδος μας πεσόντων Ἀγγλων. Ἰσως θὰ ἦτο ἔθνικῶς ἀφέλιμον, τοῦ μνημοσύνου νὰ ἐπακολουθῶσι ἀθλήματα τῆς Νεολαίας ὡς καὶ ὀλυμπίων τῶν Ἐνόπιων Δυνάμεων καὶ Σωμάτων Ἀσφαλείας.

Ὁ Στρατηγὸς κ. Στ. Παπακὼς ὁ ὁποῖος μὲ τόσην Ἐθνικὴν εὐαισθησίαν μετέχει τῶν τελετῶν θυσίας, ὡς ἀρμόδιος Ὑπουργός, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ὑψηλόφρονος ὑπουργοῦ Ἀμύνης κ. Γ. Παπαδοπούλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπ. Τύπου τοῦ γενναίου Ριμινίτη Συν)ρχου Καρύδα, δέον νὰ καθορίσῃ «τὴν ἡμέραν τιμῆς τῶν νεκρῶν καὶ τῶν γενναίων τῆς μάχης Ἀθηναίων». Τὰ κατὰ τάπους μνημόσυνα Μακρυγιάννη — Βάττη, Ρίμινι, δύναται νὰ εἶναι τὰ κατὰ μέρος τοιαῦτα ὑπὸ τῶν συναδέλφων των. Ἡ διαταγὴ πρὸς τὴν Ταξ)αν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μ. Ἀνατολῆς Κ. Βεντήρη τῆς 24.11.44, ἢ ὁποία κατέληγε «Παραμείνατε πρότυπο καὶ παρὰδειγμα διὰ τὰς νέας Ἑλληνικὰς Μιονάδας ποὺ θὰ συνταχθοῦν βαθμιαίως παρὰ τὸ πλευρὸν σας» ἀρχίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Τὸ μικρὸν δοξασμένον Ἐμοστρατευτικὸ Σῶμα Ἰταλίας ἀνοίγει τὰ φτερά του καὶ μὲ σιγήνα τοῦτο (Α.Π. 98007 4.3.45 διαταγὴ τοῦ Γεν. Ἐπιτ. Στρατοῦ) συγκροτεῖται μίᾳ ἐμπόλεμος Μεραρχία εἰς τὴν ὁποίαν δίδεται τὸ ὄνομα «ἼΙ Μεραρχία Ἀθηναίων» τῆς ὁποίας ὑπῆρξα πρῶτος διοικητῆς καὶ τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν συγκροτήσιν τῆς παρέδωσα εἰς τὸν Συνταγματάρχην Τσιγγούνην καὶ ἐξώρμησε πρῶτη εἰς τὸν ἀρχίσαντα ἀγῶνα κατὰ πᾶν σιμμοριτῶν. Ἡ ἔθνικὴ φλόγα, ἢ ἔθνικὴ σκυτάλη, παραδίδεται εἰς τοὺς παλαιμάχους, εἰς δοξασμένους ἡγήτορας τοῦ Στρατοῦ μας, εἰς Ἀλθοναμάχους. Ἀποπτες οἱ ἀξιοματικοὶ ἐτέθησαν ἐν συναγεριμῶ. Ὁ Α)ΓΕΣ Στρατηγὸς Δρομάζος βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς Στρατηγούς Σπανόπουλον καὶ Μπιτζάνην ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ὀργανωταὶ τοῦ ἀνισταμένου Στρατοῦ μας. Ἡ μίᾳ Μεραρχία διαδέχεται τὴν ἄλλην μὲ τὰ δοξασμένα ὀνόματα των. Τὰ Σῶματα Στρατοῦ ἀνεστήθησαν. Ἀγγλικὴ ἰσπρωτικὴ ἀποστολὴ ἤρχισε μὲ πάθος τὴν βοήθειαν τῆς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Στρατοῦ μας. Ἐχρησιάσθησαν μεθοδικαὶ - σκληραὶ καὶ ἐπίμονοι προστάθεται διὰ μίαν ἐνιαίαν συνέχειαν μὲ συνέπειαν τὴν νίκην τοῦ 1949.

Η «ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ»

Τὴν νίκην τῆς 30—31 Μαΐου τοῦ 1946, ὅταν κάτω ἀπὸ τὰς σφαίρας τῶν κομμουνιστῶν χωρὶς θρησκεία καὶ χωρὶς πατρίδα, εἰς τὸ Λιτόχωρον, ἐδίδοντο ὡς ὄραθα θυσία οἱ πρῶτοι ἥρωες τῆς Βασιλικῆς Χωροφυλακῆς, ἤρ-

χισεν ή «Μάχη του Έθνους ξεκινώντας από την θυσία». Έχτοτε έχρειάσθησαν τρία δλόκληρα χρόνια και 3 μήνες θυσιών και σκληρών προσπαθειών όπως επροφήτευσε ο τότε Α)ΓΕΣ αείμνηστος Σπηλιωτόπουλος, δια να επιβάλει το Έθνος την θέλησίν του, θέλησιν σταθεράν δια την νίκην. Η πολεμική δύναμις του Έθνους έφθασε εις το κατακόρυφον της αποδόσεώς του κατά το 1949, αφού Διοικηταί Μ. Μονάδων, παλαίμαχοι άριστοι, άνέβησαν τον Γολγοθά της αγωνίας.

Τότε τον Στρατόν μας ώδήγησαν εις την Νίκην πρεις Άρχιστρατήγους: Ο Έθνάρχης αείμνηστος Βασιλεύς Παύλος, όρθιος στο ΣΔ της τελευταίας έξορμήσεως για το Γράμμω στην Άμμοδα, ο Άρχιστρατήγος της νίκης αείμνηστος Άλ. Παπάγος, Διοικητής των Ένόπλιων Δυνάμεων, και ο Άρχιστρατήγος Μ. Ανατολής αείμνηστος Κων. Βιεντήρης, Διοικητής του τελευταίου Πεδίου Μάχης κατά των συμμοριτών «Βίτσι — Γράμμω» και όλοι οι Διοικηταί Σωμάτων Στρατού και Μέραρχοι κατά την τελευταίαν αναμέτρηση, οι τιμημένοι αυτοί Ηγήτορες, που επί δλόκληρα χρόνια ώδήγουν διαρκώς τα πέπλα της Ελλάδος εναντίον των, διεθνούς κομμουνιστικής βοηθείας, συμμοριτών, ύπηρεξαν άντάξιοι της ανωτάτης ταύτης Ηγεσίας των Άρχιστρατήγων, άντάξιοι της αποστολής των και των γενναίων στρατιωτών τους όποιους ώδήγησαν εις τα ύψη και την τελικήν νίκην: Του Καϊμακτσάλαν (Γ' Σ. Στρατού: Διοικητής Άντ)γος Θ. Πηργγορόπουλος), του Βίτσι (Β' Σ. Στρατού, Διοικητής Υποστράτηγος Σ. Μανιδάκης), του Γράμμω (Α' Σ. Στρατού Διοικητής Άντιστρ. Θ. Τσακαλώτος).

Έδώ θα πρέπει να μνημονευθή ο αείμνηστος Άντιστρατήγος Δ. Γιατζής ο όποιος ως Διοικητής Στρατού ύπέστη όλον το βάρος της δοκιμασίας, της κάμψως του ήθικου κατά το 1948. Τους Σωματάρχαις επίλοιπίανον κατά την τελικήν αναμέτρησην οι δοξασιμένοι Συν)ρχαι του Άλβανικού μετώπου, Μέραρχοι τώρα και αυτούς ύπέρχοι Ταξίαρχοι και αυτούς άριστοις έπιτελάρχαι και έπιτελείς. Έγώ με εύγνωμοσύνην θυμούμαι εκείνους που άπετέλουν το ένα νικηφόρον σκέλος του δοξασιμένου τριγώνου Α' — Β' — Γ' Σωμάτων Στρατού. Κάθε όνομα και κόσμημα του Στρατού μας φως και παράδειγμα για τους μεταγενειστέρους. Ο ι Έ π ι τ ε λ ά ρ χ α ι Συν)ρχαι Μιχ. Πρέντζος, Κων. Τζήμας, Γρηγ. Κετσέας, Βασίλ. Παναγιόπουλος.

Οι άντάξιοι ύπερωξίαν έπιτελαρχών Έπιτελείς: Άντ)ρχης Παν. Καραδήμας, Έπίλαρχος Κατσαδήμας και οι βοηθοί των Έπίλ. Γεωργιάδης Δ., Ίλαρχ. Φραντζέσκαρας, Λοχ. Βαρνάβας Κ. και Μούργελος Γρ., Ίλαρχ. Λαγός Σπ.

Οι Δ)ταί όλων και ύπηρεσιών: Συν)ρχαι Ίωαννίδης Χρ., Τασώνης Νικ., Λαμπίρης Γ., Χούντρας Άθ., Άντ)ρχης Ίορδανίδης, Άντ)ρχης

Μάντζος και οί Ταγ)ρχαι Μανιάτης Παν., Ζώτος Ε. και ὁ ἰωτήρ τῶν τραυματιῶν Γεν. ἀρχ. Χαρ. Παπαδόπουλος.

Και οί Διοικηταί ἰσὸ πεδῖον μάχης Μέραρχοι: Πεντζάπουλος, Γούλας Παν., Κετσέας Θεμ., Παπαδόπουλος Νικ. (Παππούς), Καλλίνσκης, Μπαλοδήμος Α., Κατσιμήτρος Στ., Βασιλάς Εὐθ., Ἰωάννου Χρ., Γερακίνης Χρ., Κετσέας Βιν., Ἀντωνόπουλος Μιχ., Κατσώτας Π. και κιντὰ ἰσ' αὐτοὺς ἀντάξιοι βοηθοί: Συν)ρχαι Βουργουράκης — Τριανταφυλλίδης, Γιάκας Σ., Ρούσσιος, Βρεπὸς Ε., Λουμπιώτης, Παπαγεωργακόπουλος Ἐλ., Κιαραβίας Ι., Θεοδώρου Ι., Μεσσηνόπουλος Φ., Τζανετῆς, Γιαννούλας, Ντόκος, Κ. Μπάρολας και ἄλλοι τῶν ὁποῖων δυστυχῶς μοῦ διαφεύγουν τὰ ὀνόματα και λυποῦμαι εἰληρικρινῶς δι' αὐτό.

Και πιστοὶ συμπαρασάταται οί Ἀμερικανοὶ στρατηγοὶ Βὰν Φλήτ και Ζένκινς, ὁ Ἄγγλος Στρατηγὸς Ντάουν και οί μετὰ τῶν μονάδων σύνδεσμοὶ τῶν.

ΤΡΟΜΕΡΟ ΤΙΜΗΜΑ

Τὸ τίμημα τῆς Ἑλλάδος στὴ σκληρὴ αὐτὴ ἀνάβασι ὑπῆρξεν τρομερὸ εἰς αἷμα και καταστροφάς. Θὰ ἀναφέρω μόνον τὴν θυσίαν αἵματος τοῦ Στρατοῦ και τῆς Χωρ)κῆς πὸν προβαδίζου:

Σ τ ρ α ο ὺ νεκροὶ ἀξιωματικοὶ 1536, τραυματῖαι 2436. Ὁ π λ ἱ τ α ι νεκροὶ 19.969, τραυματῖαι 35.659.

Χ ω ρ) κ ῆ ς, ἀξιωματικοὶ νεκροὶ 174, τραυματῖαι 109, ὀπλίται νεκροὶ 1311, τραυματῖαι 3.034. Δολοφονηθέντες ἰδιῶται 70.219, ἀπαχθέντες ἰδιῶται 48.000.

Και αὐτὰς τὰς θυσίας οί κομμουνισταὶ ἀπαιτοῦν νὰ τὰς λησμονήσωμεν διότι γνωρίζουν πολὺ καλά ὅτι τὸ τίμημα τῶν θυμάτων τῶν, τῶν ἐγκλημάτων και τῶν καταστροφῶν ὑπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ ἀποταλεῖ τὴν μεγαλυτέραν ἀσπίδα τῶν ἐθνικοφρόνων κατὰ παντὸς νέου γύρου τῶν περατωθεστέρων δολοφόνων τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν τὰ ἐπαινημένα κτυπήματα τοῦ εὐλογημένου Στρατοῦ μας, ἔθετον τὴν πλάκα τοῦ τάφου ἐπὶ τῶν συμμοριτῶν εἰς τὰ Ἐθνικά τῆς Παρίδος μας σύνορα, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Στρατάρχου - Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων Παπάγου ἢ ἐντολὴ - σύνθημα: «Ἀγρυπνήτε μὲ τὸν δόκτυλον ἐπὶ τῆς σκανδάλης». Μὲ τὸ σύνθημα τοῦτο τὰ πέπλα τῆς Ἑλλάδος ὀδηγοῦμενα ὑπὸ ὑπερόχων ἀξιωματικῶν ἐκράτησαν τιμημένην και νικηφόρον τὴν «Σημαίαν πῆς Ἑλλάδος» πολεμήσαντα και εἰς τὴν μακρονήν Κορέαν κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ — ἐν ὥραία ἀμίλλῃ μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐλευθέρων Ἐθνῶν — ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ γνωστοῦ μας και τόσοσ Ἑλληνοσ, Ἀμερικανοῦ Στρατηγοῦ Βὰν Φλήτ.

Μὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην: «Ἀγρυπνήτε μὲ τὸν δόκτυλον ἐπὶ τῆς σκανδά-

λης» ἐσαρώθησαν πάντοτε καὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἔθνους. Γιὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀπτητήθησαν πολλοί, ἀτέλεικοι θυσίαι καὶ ποταμοὶ αἵματος. Σιτὴν ἐπέτειο, τῶν ἀπαισίας μνήμης Δεκεμβριανῶν, ἀπαρχῆς τῆς τρομερᾶς δοκιμασίας τοῦ Ἔθνους, ἡ σκέψις μας, ἡ σκέψις ὄλων τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ ἰσπρατῆ μετ' εὐγνωμασύνης πρὸς τοὺς νεκροὺς μας, τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκόμη πρὸς τοὺς νεκροὺς, τοῦ Φοιλήρου Ἄγγλους, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν με ἰθυσίαν τῆς ζωῆς των κατὰ τὴν «Μάχην τῶν Ἀθηναίων». Καὶ οἱ νεκροὶ μας ἀνέγραψαν με τὸ αἷμα των τὸ σύνθημα «ἀγρυπνῆσε με τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῆς σκαπιάλης», τὸ ὅποϊον θὰ ἰσχύη ὅσον ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἀπειλή τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν δική μας ἐλευθερία.

6 Δεκεμβρίου 1967

Ἄντισπρ. ΘΡ. ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

τέως Διοικητῆς τῆς Ταξιορχίας καὶ τοῦ Ἐπιστρατ. Σώματος Ριμνι — τέως Διοικητῆς τοῦ «Συγχορηγήματος Ρίμνι Ἀθηναίων».

Μετὰ τὸν τετρατισμὸν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, Λογαδιοσίας καὶ Ἐλέγχου τῆς διετίας 1965 καὶ 1966, ἡ προεργασία διὰ τὸν 43ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν» προχωρεῖ, ἵνα, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν καὶ διανομὴν τοῦ παρόντος 42ου Τόμου, μὴ καθυστερήσῃ ἡ ἐκτύπωσις καὶ τοῦ 43ου. Εἰς τὸν Πρόλογον αὐτοῦ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ διαθῆ μίᾳ ὀλιγοληρωτικῇ τιμητικῇ ἀργίῃ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιτυχοῦς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἐξορμήσεως, τοῦ Ἀλβανικοῦ Ἔπους, με ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπερανθρώπου προσπαθείας τῆς μικρᾶς, ἀλλὰ ἀκαταβλήτου Ἑλλάδος, πρὸς ἀπόκρισιν τῆς ἐπιθέσεως τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, με καταπλήξασαν τὸν κόσμον νίκην, κατὰ τῆς ἀπὸ πάσης ἀτόμικως ἀνωτέρας εἰς ἐφόδια, στρατὸν καὶ ἀεροπορίαν αὐτῆς χώρας.

Οὕτως, οἱ τρεῖς τελευταῖοι Τόμοι τῶν «Θρακικῶν» κυκλοφοροῦν με πρόλογους: 1) Φωτογραφίαν, βιογραφίαν τοῦ Χάρου Τροῦμαν καὶ τοῦ Δόγματός του. 2) Τὰ ἄρθρα τοῦ τετιμημένου στρατηγοῦ Θ. Πισκαλλάτου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δεκεμβριανῶν», με ἐξιστόρησιν τῶν μαχῶν τοῦ στρατοῦ, πρὸς συντριβὴν καὶ ἐκδιώξιν ἔξω τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐπικινδύνου εἰσοδοχῆς τῶν κομμουνιστοσομμωριτῶν, με λεπτομερεῖας αἰῆς μάχης ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων, γεγονότα, ἅτινα ἀγνοοῦν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ 3) Τὸ μεγαλειῶδες Ἔπος τῆς Ἀλβανίας, με τὴν συντριβὴν τοῦ φασισμού καὶ με τὰ γεγονότα τοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Χώρας μας.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ
ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΔΕΡΕΙΟΥ

Συνεργασία Δημοδιδασκάλων

Προέλευση τῶν κατοίκων. Βρισκόμαστε στὸ ἔτος 1922, ὅταν ἡ μοίρα ἐπεφύλασσε γιὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Βορείου καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, τὰ μεγαλύτερα δεινά. Δεινά, τὰ ὁποῖα ἐδοκίμασαν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου. Ἐνῶ ἐπὶ 3—3½ χιλιομετρίδας διεδραματίσθη εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς αὐτοὺς τόπους ἡ ἐνδοξοτάτη ἱστορία, μὲ τὴν ἀσπαρασσοθεῦσα διεθνῶς καὶ ἐκτελεσθεῖσα τὸ 1922 ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἐξεκένωσε τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ ἀντικατεστάθη μὲ λαοὺς ξένους πρὸς τὶς χῶρες αὐτές. Ἡ εὐθραγνημένη ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς, Βόρειος καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, γίνεται φωνητὰ ξένων καὶ βαρβάρων λαῶν. Ἡ ἔξοδος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά, τὰ ὁποῖα οἱ πρόγονοί μας ἐπότισαν μὲ τὸν ἰδρώτα καὶ τὸ αἷμα τους, δόξασαν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἔργα τους, πολὺ δίκαια θεωρεῖται μεγάλο ἱστορικὸ γεγονός, τόσο γιὰ τὴν παγκόσμια ἱστορία, ὅσο καὶ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ. Περυσσότερο ἤμως γιὰ μᾶς τοὺς Θραῖκες, ἡ χαμένη ἱερὴ γῆ τῶν προγόνων μας, ἡ ὁποία εὐλαβικὰ σκεπάζει στὰ ματωμένα σπλάγχνα τῆς τὰ ἱερὰ δατὰ τους, ἀποτελεῖ τὸν πλέον προσφιλῆ, τὸν ὁποῖον χάσαμε. Τὰ πραγματικὰ θύματα τῆς ἐπιτελεισθείσης ἀνταλλαγῆς ξεκληρίζονται ἀπὸ τὴν ἰσλαμημένη πατρίδα καὶ ἀναχωροῦν γιὰ ἐλεύθερα ἕδρα τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Θρηνῶντας τὴν ἀμοιρῆ τύχη τους, ξεκινοῦν μὲ τὶς βοιδάμαξες γιὰ τὴ νέα τους πατρίδα. Ἡ ταλαιπωρία, ἡ πείνα, οἱ στέρησεις, τὸ συναίσθημα τοῦ ξεκληρισμοῦ, ματώνουν τὶς καρδιές τους. Συνεχίζουν πορεία μεγάλη καὶ κουραστικὴ μέσῳ Ἀδριανουπόλεως γιὰ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Οἱ Ἕλληνες τῆς Βορείου Θράκης περνοῦν ἐνωρίτερα τὰ νεοχαραχθέντα σύνορα, πού πούς χωρίζον ἀπὸ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Μετὰ διολύμερη πορεία, ἔφθασαν ἐπὶ χωριὸ Μικρὸν Δέρειον, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθησαν. Ἀνῆρχοντο στὶς 20 περιέτου εἰκογένειες. Μετὰ 26 ἡμερῶν πορεία, οἱ ἐκ τοῦ χωριοῦ Ἰατρὸς τῆς Ἐπαρχίας Βιζύης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, μέσῳ Ἀδριανουπόλεως, Ἕλληνες πρόσφυγες ἔφθασαν καὶ ἐγκατεστάθησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸ Μικρὸν Δέρειο. Μόλις ἔφθασαν αὐτοί, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Μικρὸν Δέρειο Ἕλληνες ἀπὸ τὸν Πόντο, γιὰ ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐγκατασταθῆ ἐδῶ ἓνα ἔτος ἐνωρίτερα,

ἦτοι τὸ 1921. Τὸ χωριὸ Μικρὸ Δέρειο (Δερβέν—Τουρκικὴ ὀνομασία), εἶχε 247 διόραφα σπίτια, τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι καὶ κατοικοῦσαν (Βουλγαρικὴ κατοχὴ 1913—1920). Τὴν 15ην Μαΐου 1920, ὅταν ἔλγηε ἡ κυριαρχία τῶν Βουλγάρων στὰ μέρη αὐτὰ τῆς Θράκης, οἱ κατοικοῦντες τὸ Μικρὸ Δέρειο Βούλγαροι ἐξεκένωσαν τὸ χωριό, τὸ ὁποῖο ἔμεινε ἕνα ἔτος ἀκατοίκετο, ἦτοι ἀπὸ τῆς 15ης Μαΐου 1920 μέχρι τὴν Ἐνοῖξι τοῦ 1921. Τὸ 1921 ἤρθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν γιὰ ἕνα χρόνον Ἕλληνες ἀπὸ τὸν Πόντο. Αὐτοὶ τὸ 1922 ἔφυγαν γιὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐγκατεστάθησαν δὲ ἀπὸ τότε ἐπὶ τὸ Μικρὸ Δέρειο ὀριστικὰ πλέον οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ. Αὐτοὶ εἶναι Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Βόρειο Θράκη καὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀκαλάν (Τουρκ. ὀνομασία) τῆς Ἐπαρχίας Τισίτης. Κατὰ τὴν ἀφιξί τους ἦταν περίπου 20 οἰκογένειες. Οἱ περισσότεροι ἕως περὶ τὴς 40 οἰκογένειες προέρχονται ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἰατρὸς τῆς Ἐπαρχίας Βιζύης τῆς Ἀνατ. Θράκης. Ἡ ζωὴ τῶν ἀπλῶν καὶ φιλήσυχων κατοίκων συνεχίζεται καὶ ἐπὶ τὴν νέα πατρίδα μὲ τὴς ἴδιες παλιὰς καὶ ἀπλῆς συνήθειες χαρὰς καὶ λύπης.

Γ Ε Ν Ν Η Σ Η : Ἀντίθετα μὲ ὅτι συμβαίνει μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι τὴν γέννηση τοῦ κοριτσιοῦ τὴν θεωροῦν σχεδὸν ἕνα δυστύχημα, οἱ κάτοικοι τοῦ Μικροῦ Δερίου περιμένα τὸ μελλοντικὸ παιδί τους μὲ τὴν ἴδια ἐγκαρτέρηση, ἀδιάφορο ἂν θὰ εἶναι ἀγόρι ἢ κορίτσι. «Κάθε παιδί καὶ μὴ τὴν τύχη γιὰ τὸ σπῆτι», ἔλεγαν. Παρ' ὅλ' αὐτὰ, ὅταν σὲ μίαν οἰκογένειαν γεννιοῦνται μόνο κορίτσια ἢ πεθάνῃ τὸ ἀγόρι νήπιον, ἂν κατόπιν γεννηθῇ ἀγόρι τοῦ τρυποῦν τὸ ἕνα αὐτὶ καὶ τοῦ βάξουν σκοπιλαίρικι: «γιὰ νὰ γελαστῇ ὁ χάρος καὶ τὸ πάρη γιὰ κορίτσι». Ἐὰν σὲ μίαν οἰκογένειαν πέθαινε τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον παιδί μόνον γεννιόταν τὸ τρίτον τὸ ἔπαιρνε μίαν συγγενῆ του καὶ τὸ ἄφηνε εἰς σκόλην τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ ἔχη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ζήσῃ. Τὸ πρόσεχε μέχρις ὅτου περάσει κανένας ἄνθρωπος. Ὅποιος τὸ εὔρισκε γινόταν ὁ νουνός του. Ἡ μητέρα καθ' ὅλη τὴν ἐγκυμοσύνην τῆς ἀκολουθοῦσε τὴς συμβουλῆς τῆς μπάμπως (μαμμῆς). Ἡ γέννηση τοῦ παιδιοῦ δὲν κρύβεται καὶ κάποιο ἀγόρι τῆς γενοναῖας θὰ τρέξῃ ν' ἀναγγεῖλῃ τὸ εὐχάριστον γεγονός ἐπὶ τὸν πατέρα γιὰ νὰ πάρῃ τὸ καθιερωμένον φιλοδώρημα. Οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ φίλοι ἀποφεύγουν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν λεχῶ πρὶν περάσουν τουλάχιστον τρεῖς ἡμέρες. «Οἱ ἡμέρες τῆς ἁγίας Τριάδος». Ὅμως καὶ τότε δὲν τὴν πλησιάζουν, ἀλλὰ τὴν χαίρουσιν καὶ τὴν συγχωροῦσιν ἀπὸ μακριά. Γι' αὐτὸ κρούσματα ἐπιλοχίου πυρετοῦ ἦσαν σπάνια. Οἱ ἐπισκέψεις συνοδεύονταν μὲ κάποιο δῶρον γιὰ τὸ μαρό. Ὁ πατέρας φλουρί, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι κάποιο κροκεματάκι. Τὸ παιδί ἐρχόταν ἐπὶ τὸν κόσμον μὲ τὸ ὄνομα του καὶ πρὶν ἀκομῆ βαπτισθῆ. Τοῦ παπποῦ ἢ τῆς γιαγιάς ἀπὸ τὴν πατρικὴ γραμμὴ, καὶ ἔπειτα τοῦ παπποῦ ἢ τῆς γιαγιάς ἀπὸ τὴν γραμμὴ τῆς μητέρας.

ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΑΤΑ — ΓΑΜΟΣ: Οι κοπέλλες είχαν αυστηρή επιτήρηση, όχι μόνο από τους σπιτικούς τους αλλά και από τις γειτόνισσες. Τα κορίτσια κατάκλειστα στα σπίτια ετοίμαζαν τα προικιά τους μόλις γινόταν δέκα χρονών. "Αν πήγαιναν σε καμμιιά φιλενάδα ή μετάβαση γινόταν από παραπόρτι σε παραπόρτι. Το ίδιο συνέβαινε αν μία κοπέλλα ήθελε να πάη στην εκκλησία το μόνο μέρος που τις επέτρεπαν ελεύθερα να επισκέπτεται. 'Ο γάμος ήταν υπόθεση του προξενίτη ή της προξενίτρας. 'Η προξενιτειά δεν ήταν επάγγελμα. Τόν ρόλο αυτό τον ανέλαμβανε κάποιιο συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο της οικογενείας του γαμβρού. "Όταν επιτύγγανε ή προξενειά εις τόν προξενίτη έδιναν, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση της οικογενείας, διάφορα δώρα. Στους άνδρες ένα κουστούμι και στις γυναίκες ένα φάρεμα. Στόν άρραβώνα πήγαινε ο πατέρας και ή μητέρα του γαμβρού μαζί με μερικους συγγενεις. Μεγάλη σημασία έδίδετο στον αριθμό των επισκεπτών. "Επρεπε να είναι 7, 9 ή 11 συνολικώς επισκέπτες. 'Ο πατέρας του γαμβρού έδιδε στην νύφη ραμμένα σ' ένα ποικιμίρι (άσπρο μαντύλι μεγάλο) τό δακτυλίδι και μιιά ντουμπλα (2½ λίρες) πεντόλιρο (5 λίρες). 'Η νύφη ανταπέδιδε τό μαντύλι με ένα δακτυλίδι για τόν γαμβρό. Μετά 8 ήμέρες από τόν άρραβώνα, ο αδελφός ή εξαδέλφος της νύφης έφερνε τόν γαμβρό στο σπίτι της νύφης. Τότε έβλεπε για πρώτη φορά επίσημα ο γαμβρός την νύφη. 'Ο άρραβώνας κρατούσε συνήθως 6 μήνες έως ένα χρόνο. 'Ο γαμβρός μπιρουσε βέβαια να επισκέπτεται την μηνηστή του κατά τις γιορτές όχι μόνος αλλά με τόν πατέρα ή την μητέρα του. Σαυτό τό χρονικό διάστημα, ιδίως στους χορούς οι όποιοι γινόταν στην πλατεία του χωριού με την συνοδεία γκαίντας και λίρας (γκαίντα — λίρα = λαϊκά όργανα) δίδονταν ευκαιρίες στους μελλονύμφους να μιλήσουν για να γνωρισθούν, αλλά πάντα παριουσία κάποιου σπιτικού. Στόν συρτό ο γαμβρός και ή νύφη όσερναν τόν χορό με την σειρά, αλλά ένα μαντήλι, που τό κρατούσε από την μιιά άκρη ο γαμβρός κ' από την άλλη ή νύφη εμπόδιζε κάθε έπαφή του γυμνού. Μόνο μετά τό γάμο ο γαμβρός έπιανε στο χορό τό χέρι της νύφης. 'Ο γάμος άρχιζε τό Σάββατο τό πρωί και τελείωνε με χορούς και τραγούδια τό βράδυ της Δευτέρας. Την Κυριακή του γάμου, με την πρώτη καμπάνα της εκκλησίας, οι φιλενάδες πήγαιναν να ντύσουν την νύφη. Της φορούσαν τό λευκό νυφικό φάρεμα, δώρο του γαμβρού άραχνούφαντο πέπλο έπίσης δώρο του γαμβρού, την στολίζαν με άνθη λεμονιάς, σύμβολο παρθενίας, και με χρυσά τέλια σύμβολο οικονομικής ευεξίας. 'Ως τό νάρθηκα της εκκλησίας οδηγούσε την νύφη ο πατέρας της ή αν δεν είχε πατέρα ο αδελφός της ή ο θεός της. 'Ενώ γινόταν στην εκκλησία ο γάμος, συγγενεις του γαμβρού έπαιρναν από τό σπίτι της νύφης την προίκα και την έφερναν στο σπίτι του γαμβρού. Μετά την επιστροφή των νεονύμφων από την εκκλησία ακολουθούσε μεγάλο γλέντι μέχρι τό βράδυ της Δευτέρας.

Θ Α Ν Α Τ Ο Σ Κ Α Ι Μ Ε Τ Α Θ Α Ν Α Τ Ι Α Ζ Ω Η : Βαθειά ριζωμένη ιστούς κατοίκους ήταν ἡ Χριστιανική παράδοση, ὅτι ὑπάρχει Παράδεισος καὶ Κόλαση καὶ ἡ ψυχὴ ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα τῆς πηγαίνει σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο. Δὲν μπορούσαν ὅμως νὰ φαντασθοῦν οὔτε καὶ νὰ πιστέψουν, ὅτι ἡ ψυχὴ, μόλις κερύσῃ τὸ σῶμα, κινεῖ γιὰ τὸν οὐρανό. Πίστευαν πῶς ἡ ψυχὴ, ἀόρατη, ἔμεινε κοντὰ στὸ ψυχρὸ σῶμα. Ἀκολουθοῦσε τὸ λείψανο ὡς τὸν τάφο, ἀλλὰ δὲν ἔμπαινε ἀμέσως μέσα. Ἐπέστρεψε στὸ σπῆτι καὶ στοὺς ἰστυτικούς τῆς. Ἐκεῖ μέρα καὶ νύχτα, κρυφίως ὅμως τὴν νύκτα παρέμεινε στὸ δωμάτιο ποὺ χωρίσθηκε τελικῶς ἀπὸ τὸ σῶμα. Αὐτὸ συνέβαινε 40 ἡμέρες, Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα, ἀνάλογα μὲ τὸ φέρισμο τῶν σπιτικών τῆς πρὸς αὐτήν, μεταπειρετόταν σὲ καλὸ ἢ κακὸ πνεῦμα θρυκόλακα. Σαράντα ἡμέρες μετὰ τὸν θάνατο τὸ δωμάτιο ὅπου ξεψύχησε ἓνα μέλος τῆς οἰκογενείας ἔμεινε ἄδειο. Καὶ ἀκόμη ἐκεῖ ποὺ θρηνόταν τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ, τοποθετοῦσαν ἓνα κασόνι μὲ ἄμμο κ' ἐπάνω μιὰ σβυσμένη λαμπάδα καὶ μιὰ κούπα μὲ νερὸ «νὰ πιῇ καὶ νὰ ξεδιψάσῃ ὁ μακαρίτης». Στὸν νεκρὸ ἔδιναν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι χρήματα, ἀπαραίτητα στὴν ἄλλη του ζωή. Ὁ νεκρὸς ἐμοιρολογεῖτο — μὲ αὐτοσχέδια μοιρολογία ποὺ ἰστοροῦσαν τὶς ἀρετές, τὰ καταρθάματα καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ νεκροῦ — νύκτα καὶ ἡμέρα.

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ : Τὴν ἀποκρῆσὴ οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ ντυνότανε μὲ προβιές, (προβιές = δέρματα ζώων) καὶ μάσκες ἀπὸ πανὶ καὶ παρίσταναν τὴν ἀρκοῦδα, τὸν λύκο ἢ τὴν ἀλεπού. Ἄλλοι παρίσταναν τὸν διάβολο (μὲ κέρατα, οὐρά, κουδουνάκια καὶ ἓνα κοντάρι ἢ πρίαινα στὸ χέρι) τὸν γιατρό μὲ ψηλὸ καπέλλο κ' ἓνα γουδί στὸ χέρι, τὸν γαμβρό, τὴν νύφη καὶ τὸν κοιμητάρο τὴν μάμα (Βουλγάρα χωριατοπούλα), τὸν ἀγῶ, τὸν ἱππότη, τὸν φρουστανελλῶ καὶ ἄλλους. Οἱ προσωπιδοφόροι μὲ μιὰ λατέρνα μπροστὰ γύριζαν τοὺς δρόμους καὶ στὸ τέλος κατέληγαν σὲ κάποιο κειμενεῖο ὅπου ἔκλειναν τὰ παρᾶθυρα καὶ τὴν πόρτα καὶ διασπένδαζαν.

Τ Α Κ Α Λ Α Ν Τ Α : Μόλις ξημέρωνε ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ ξεχυνόταν ἀπὸ ὄλους τοὺς δρόμους καὶ ἐπαύσαν τὰ κάλαντα.

Σαράντα μέρες, σαράντες νύχτες
κί ἡ Παναγιά μας κοιλοπονοῦσε.
Κοιλοπονοῦσε, παρακαλοῦσε, τοὺς
Ἄποστόλους, τοὺς Ἀρχαγγέλους.
Κί οἱ Ἄποστολοι μαμὲς γυρεῖουν,
κί οἱ Ἀρχαγγέλοι γιὰ μύρου πρέχουν.
Κί ὡς ποὺ νὰ πάη κί ὡς ποὺ νὰ ἔρθουν
ἡ Παναγιά μας ξελιφτωρῶθη.
Ξιλιφτωρῶθη κί φανερῶθη

μέσα στις δάφνες, σὰ κυπαρίσσια.

Σὰν ἥλιους λάμπει, σὰν ἥλιους φέγγει.

ΤΑ ΕΝΝΕΑ ΦΑΓΙΑ: Τὸ τραπέζι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ἦταν τόσο γιορταστικὸ ὅσο καὶ τὸ χριστουγεννιάτικο μὲ τὴ διαφορὰ, ὅτι στὸ πρῶτο ὅλα τὰ φαγητὰ ἦταν νηστίσια. Ἐπρεπε δὲ κατ' ἀνάγκην νὰ εἶναι ἐννέα. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἐννέα φαγητὰ ἦταν ἡ ἀφθαιστη πῆττα, δηλ. μία πῆττα ἄζυμη, πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν βασιλόπηττα. Τὴν στολίζαν μὲ ἀκοπάνιστο καρύδι σὲ σχῆμα σταυροῦ μὲ μία τρυπούλα στὸ μέσο προωρισμένη γιὰ τὴν τοποθέτησι τοῦ κεριοῦ. Γιὰ τὴν συμπλήρωσι τῶν ἐννέα φαγητῶν συνηθίζοτανε λαχανοτομαιάδες, ἔληδες καὶ χαλβάς. Τὸ ἀλατοπίπερο τὸ τοποθετοῦσαν σὲ δύο πιάτα, χωριστὰ τὸ ἄλατι, χωριστὰ τὸ πιπέρι — δύο φαγητὰ ἐπὶ πλέον. Ἄλλὰ τὸ τουρσί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔλυνε ὀριστικῶς τὸ πρόβλημα. Χωριστὰ τὸ λάχανο, χωριστὰ οἱ πιπεριές, οἱ μελιτζάνες, οἱ νταμάτες κ.λ.π. Ἔτσι συμπληρώνονταν ὁ ἀριθμὸς ἐννέα.

Η ΣΟΥΡΒΑ: Ἡ Σλαβικὴ λέξις «σούρβα» εἶναι συγκατῆ τῆς λέξεως «σαύρβα» ποὺ σημαίνει χλωρὸ κλαδί κρانيᾶς. Τὸ ξύλο τῆς κρانيᾶς εἶναι ἴσιο, γερὸ καὶ εὐλύγιστο. Γι' αὐτὸ συμβολίζει τὴν δροσιά, τὴν νεότητα, τὴν ὑγεία καὶ τὴν εὐκαμψία. Τὴν παραμονὴ τοῦ νέου ἔτους καὶ πρὶν ξημερώση καλὰ εἶνα ἀγόρι τῆς οἰκογενείας ἢ τῆς γειτονιάς, μὲ ἓνα κλωνάρι κρانيᾶς καὶ μ' ἓνα πιατάκι σιτάρι καὶ μικρονομίσματα πῆγαινε στὸ κρεββάτι τῶν γονέων του, τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιάς, ἔπειτα τῶν ἀδελφῶν του καὶ καθὼς ἦταν ἀκόμη μέσα στὸ στρώμα, σκόρπιζε τὸ σιτάρι πασπαλισμένα μὲ χιόνι καὶ τοὺς κτυποῦσε πάνω ἀπὸ τὸ πάπλωμα τρεῖς φορὲς μὲ τὴν σούρβα μὲ τὰ ἐξῆς λόγια:

«Αὐτοῦ χαρὰ κί' ἦ Βασίλης καὶ τοῦ χρόνου».

Ἡ ἀμοιβὴ γιὰ τὸν κόπο του ἦταν τὰ «σουβλαλίκια» δηλαδή διάφοροι ξηροὶ καρποί. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη οἱ κρεββατοκάμαρες δὲν σκοπιάζονταν. Τὴν ἐπομένη ἢ νοικοκυρὰ μάζευε τὸ σιτάρι καὶ τὸ ἔκαιε ἢ τὸ ἔρριχνε στὸ κρεμμύδια γιὰ τὰ σπουργίτια. Τὴν 1ῃ Ἰανουαρίου μετὰ τὴν λειτουργίαν τὰ παιδιὰ στὴν ἔξοδο τῆς ἐκκλησίας, κρατοῦσαν βέργες ἀπὸ κρانيᾶς μπουμπουκισμένες καὶ ἐνῶ κτυποῦσαν ἐλαφρὰ τὶς πλάτες, τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, συγχρόνως ἔλεγαν:

«Νὺ ποδάρο, νὺ σταυρὶ σιδερένιο κόκκαλο» καὶ ἔπαιρναν ὅ,τι τοὺς ἔδιναν. Τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὡς Ἰουνίου ἀνάθαν φατιπὲς μὲ παλιὰ καλάθια καὶ φρόκαλα (φρόκαλα = ξερὰ κλωνάρια) ποὺ κάνουν φλόγες, καὶ πηδοῦσαν μέσα στὶς φλόγες νέσι καὶ νέες καὶ ἔλεγαν: «Ξέβα (ξέβα = ἔβγα) κακόχρονη καὶ ἔμβα καλόχρονη». Κατόπιν γιὰ νὰ κάνουν τὸν κλειδωνα μέσα σ' ἓνα μπακιράκι, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἔβαζαν ἀπὸ ἓνα κόσμημα ὁ καθένας μέσα καὶ τὸ ἄφηναν τὴ νύχτα στὴν ἀσπροφεγγιά. Τὸ πρῶτὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔπαιρναν τὸ μπακιράκι τὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς, πῆγαιναν

τραγουδώντας και έβαζαν νερό από κάποιο άγίασμα και τραγουδώντας πάλι γύριζαν στη γειτονιά τους. Τότε έφώναζαν ένα άγόρι πρωτότοκο και έβγαζε ένα - ένα κόσμημα από το μπακιράκι, συνάμα δέ τα γύρω κορίτσια έβλεπαν και από ένα στιχάκι και ξεσπούσαν στα γέλια. Τα δίστιχα έλέγοντο μπειρίτια, κοττίματα, ριζικάρια.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς: 'Από τα περιγραφόμενα εις την λαογραφικήν μελέτην έθιμα έξακολουθοῦν ισχύοντα μόνον λίγα. "Ητοι τα έθιμα τοῦ γάμου, τῆς ψυχαγωγίας, τὰ κάλαντα, «τὰ ένέα φαγιά και ὁ κλειδιανας τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου.» Τὰ άλλα μετ' τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔχουν ξεχασθῆ και μόνον οἱ πολὺ γέροι τοῦ χωριοῦ τὰ θυμοῦνται.

Τὸ χωριὸ Μικρὸν Δέρειον θρῖσκεται πλησίον τῶν 'Ελληνοβουλγαρικῶν σινορών. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, πρόσφυγες τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης εἶναι λίγοι. Πρὶν 5 χρόνια ἐγκατεστάθησαν ἄποικοι ἀπὸ φτωχὰ κατὰ τὸ σύνολο χωριὰ τοῦ Νομοῦ 'Εβρου. 'Ετσι, ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ παρουσιάζει ἀνομοιομορφία εἰς ἐκδηλώσεις και τρόπον ζωῆς τῶν κατοίκων.

Λιδάσκαλοι 2) Θεοῦ Δημοτικῶ Σχολείου Μ. Δερείου

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΛΛΟΓΗ

Τῆς κόμποτόλεως Λαβάρων, γενομένη ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Δημ. Σχολείου Λαβάρων.

Ι. Οἰκήσεις, ἔπιπλα και σκεύη: α) Οἰκήσεις. Τὸ σχῆμα τοῦ σπιτιοῦ ἦταν ὀρθογώνιο και κτίζονταν με πέτρες και λάσπη. Στέγη ξύλινη, με κλίση, σκεπασμένη με κεραμίδια και ἀντὶ νὰ τὰ καρφώνουν με σιδερένια καρφιά τὰ συνέδεαν με ξύλινες σφήνες, ἀφοῦ πρῶτα τὰ τρυπιῶσαν με τρυπάνια. Ἡ στέγη στηρίζονταν στοὺς τοίχους και ὑποβαστάζονταν (σὲ ὀρισμένα σπίτια) σὲ κατακόρυφους στύλους (ντιρέκια).

Ἐσωτερικὴ διαρρύθμιση. Τὸ σπίτι δὲν εἶχε πολλὰ διαμερίσματα. Συνήθως εἶχε 1 δωμάτιο (σπίτ) ὅπου ἔμειναν ὄλοι, μαγειρεύαν και κοιμόταν. Εἶχε ἐπίσης και ἓνα ἄλλο μεγαλύτερο χωρὸ (κελάρι) ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ ἀπαθήκη. Στῆ θέση τῆς σημερινῆς βεράντας εἶχε τὸ χαγιάτι. Τὰ ὑλικά ποὺ ἐκτιζαν τὰ σπίτια ἦταν συνήθως πέτρες, χῶμα, ξύλα και κεραμίδια. Γιὰ γρήγορη μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν ἔκαναν τὰ μετζιά (βοηθοῦσαν συγγενεῖς και γειτονες). 'Αφοῦ ἐτοιμάζονταν ὅλα τὰ ὑλικά ἀνοίγαν τὰ θεμέλια. Πρὶν ἀρχίσουν τὸ χτίσιμο ἔκαναν ἄγιασμό. Τὸ ἄγιασμένο νερὸ τὸ έβαζαν σὲ 4 μπουκαλάκια και τὰ τοποθετοῦσαν στὶς 4 γωνίες τοῦ σπιτιοῦ.

β) Ἐπιπλακαίσκεύη. Τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ ἦταν σκαμνιά (ξύλινα καθισματόσκαμνα σέ σχῆμα Π), ψάθες καὶ κόψες (προβιές). Γιὰ σκευή εἶχαν τεντζερέδες (ιχάλκινους καὶ χωματένιους) πιάτα καὶ κοῦπες χωματένιες, τάσια χάλκινα, γουδι μεγάλο, νὰ στουμπίζον τὸ σουσάμι, γουδι μικρὸ γιὰ νὰ κάνουν τὴν σκορδάρη (σκορδαλιὰ) καὶ τὴν ταρατόρη. Τὸ σουφρὰ (στρόγγυλο σαινιδένιο τραπέζι, πολὺ χαμηλό), κουτάλια ξύλινα, τὸν πλάστη γιὰ ν' ἀνοίγουν φύλλα γιὰ τὴν πίττα καὶ τὴν μπακαλοῦ.

2. Ἐνδομα, ὑπόδεση, κόμμωση καὶ καλλοπιισμός:
α) Ἀνδρῶν. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν σαοῖκι γιράνιου (μπλέ) μὲ κρόσια καὶ σερβέτα. Τὸ μὲν σαοῖκι ἦταν χειροποίητο, ἡ δὲ σερβέτα ἀγορασμένη. Τὸ γαμπριάτικο σαοῖκι ἦταν χρωματιστό, ὑφαντὸ (μάκρος 4 μ.). Στὸ σῶμα φοροῦσαν 1) πεκάμισο (πουκάμισο) βαμβακερὸ, ἄσπρο γνισμένο καὶ ὑφανμένο στὸ σπῆτι, 2) ντουλιμαὶ καὶ θρακὶ γιράνιο (μπλέ), βαμβακερὰ γνισμένα καὶ ὑφανμένα. Τὸ θρακὶ ἦταν θράκα φαρδεῖα μονοκόμματη χωρὶς ἀνοιγμα πουθενὰ καὶ στηρίζονταν στὴ μέση μὲ θρακουζούνα (λωρίδες ἀπὸ ὑφασμα). Τὸ καλοκαίρι φοροῦσαν μόνον τὸ θρακὶ καὶ οἱ φτωχοὶ τὴν καθημερινὴ τὸ φοροῦσαν ἀπὸ τὴν ἀνάποδη καὶ τὶς γιορτὲς τὸ γύριζαν ἀπὸ τὴν καλή. Τὸ χειμῶνα φοροῦσαν τζιαμαντὰν ἀπὸ μάλλινο ὑφασμα χωρὶς μανίκια καὶ φόδρα. Μιντὰν μὲ μανίκια καὶ φόδρα. Ἐπίσης καὶ γούνα ἀπὸ ἐπεξεργασμένο δέρμα ἀρνιοῦ. Σαλβάρ πού τὸ φοροῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ θρακὶ φκιαγμένο ἀπὸ σιαγιὰκ (κυλινδρισμένο μάλλινο ὑφασμα).

Ἦταν στὸ ἴδιο σχέδιο μὲ τὸ γιράνιου τὸ θρακὶ, πολὺ εὐρύχωρο καὶ στενὸ στὸ κάτω μέρος χωρὶς ρεβέρ. Γιαμουρλούκα. Τὴν φοροῦσαν στὴ θέση τοῦ παιτοῦ καὶ τὴν ἔκαναν ἀπὸ σιαγιὰκ μὲ μεγάλο, γιὰκὰ καὶ ἀρκετὰ μακριὰ. Στὴ μέση φοροῦσαν καὶ τὸ ζουνάφ' (ζουνάρι), πού ἦταν στενὸ ὑφασμα μισοῦ πτήχη καὶ μάκρους 7—10 πήχ. Τὸ ὑφαιναν ἐπίτηδες στὸν ἀργαλειὸ μὲ μάλλινες κλωστὲς καὶ σὲ χροῖμα μαῦρο, ἄσπρο, κόκκινο, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ἡλικία τοῦ καθένα πού τὸ φοροῦσε. Στὶς πτυχὲς τοῦ ζουναριοῦ τοποθετοῦσαν χρῆσιμα ἀτομικὰ εἶδη: τὴν κισιὰ (πορτοφόλι) τοὺς παράδες, τὰ μιλζίτια καὶ τὰ κρόσια, τὸ μαντήλι τῆς μύτης ἀπὸ ὑφαντὸ βαμβακερὸ ὑφασμα, τὴν κρίνα μὲ τὸν καπνὸ, τὸν ταμπάκο, τὸ κομπασκίν (κομπολόγι) καὶ ἄλλα. Τὸ γαμπριάτικο πουκάμισο ἦταν ἀπὸ μετὰξι ὑφαντὸ, κεντημένο μὲ πούλια στὰ μανίκια. Ἐπίσης ἀντὶ γιὰ γιλέκο φοροῦσαν τὴν πιλίτζα, μεταξωτὴ καὶ ὑφαντὴ. Στὸ λοιπὸ φοροῦσαν κόκκινο κλωρατὸ μαντήλι μὲ πούλια κεντημένο. Στὰ πόδια φοροῦσαν τὰ τσιράπια (κάλτσες), πού ἦταν βαμβακερὰ ἢ μάλλινα, πλεκτὰ στὸ χέρι πολὺ χοντρά. Οἱ ἐπάνω ἄκρες ἦταν κρυμμένες ἀπὸ τὸ σιαλβάρ. Κουντούρια (ὑποδήματα) δετὰ μὲ ἄλτσιαδες (πέταλα στὰ τακούνια) γιὰ νὰ μὴ χαλοῦν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ὄλοι (ἀπὸ φτώχεια) τὰ κουντούρια τὰ φοροῦσαν πάλλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο

σπίτι για να έγκληθαισαστούν. Αυτά ήταν τα γιορτινά τους. Τήν καθημερινή φοροῦσαν μπιγιόλια (ποδοπάνια) τυλιγμένα στα πόδια και οι πομπάνηδες πάνω στα μπιγιόλια τύλιγαν τα παροουχόσχοια (σκονί από τρίχα κατσικιοῦ). Αυτά τα φοροῦσαν το χειμώνα. Το καλοκαίρι περπατοῦσαν ξυπόλυτοι. Οι γαμπροί φοροῦσαν τουλοῦμπεις και καλτσούνια από μαῦρο μάλλινο χοντρό ὕφασμα, φτιασμένο σε ειδικό πενήτη, τὸν περζή.

β) Γ υ ν α ι κ ῶ ν: Στο κεφάλι φοροῦσαν 1) μαμουκι, μαντήλα αγορασμένη (μάλλινη) ἐμπριμέ γύρω γύρω με κρόσια. 2) Μαγλίκα (μαγουλίκα). Ἦταν μεγάλη μονόχρωμη ἢ ἐμπριμέ μαντήλα, πού τήν ἔδεναν γύρω από τή βάση τῶν μαλλιών και τοῦ μετόπου, διπλωμένη πολλές φορές σαν κουλούρα. Πάνω στη μαγλίκα ἔβαζαν τὸ πιστιμάλι και κάτω από τὸ πιστιμάλι στερεώναν τήν κόσσα (πλεξούδα) πλεγμένη από ειδική κομμάτρια και στολισμένη από χάντρες και τουρκικά χρῆματα (στάχια). Οι νύφες στο κεφάλι ἔκαναν τήν γκουγκουβάτα, δηλαδή ἕνα κύπελο σκεπασμένο με τὸ μαμουκι και τὸ πέπλο πού εἶχε χρώμα κόκκινο και στολισμένο γύρω γύρω με καρφίτσες, σουλέδες και τέλια. Στο σῶμα φοροῦσαν τὸ πκάμισο, ὕφαντὸ βαμβακερὸ ἄσπρο με κόκκινες ἢ μπλε ρίγες. Φουστάν. Αυτό ἦταν κόκκινο βαμβακερὸ ἢ μάλλινο και ὕφασμένο στο σπίτι για τις νέες και γιράνιου (μπλε) για τις γριές. Καφτάν. Αυτό ἦταν από ὕφασμα ἀπλόῦ ἢ καντιφέ (βελουδο) σε διάφορα χρώματα τὸ ἀπλαζωτὸ και σε καφέ ἢ μπλε τὸ βελουδο. Ἦταν ἐφαρμοστὸ στη μέση με φτιά (προεξοχές), στους γοφούς και ἦταν περίπου 0,25 μ. πάνω από τὸ πουκάμισο. Μπροστά ἦταν ἀνοιχτός, ὅπως ἡ ρόμπα και τις δυὸ ἄκρες τις στερεώναν στη ζώνια για να φαίνεται τὸ φουστάν. Μπιντένα. Ἦταν καθημερινὸ χειμωνιάτικο φόρεμα, ὅπως τὸ σχέδιο τοῦ καφτανιοῦ, χειροποίητο. Κομπογούνι. Αυτό ἦταν από μάλλινο ὕφασμα ἢ βελουδο, πού ἔφθανε ὡς στη μέση και τὸ φοροῦσαν τὸ χειμώνα. Πάνω από ὅλα αυτά φοροῦσαν τὸ σπαργάτς. Ἦταν ἕνα ὕφασμα ὀρθογώνιο παραλληλόγραμμο στο κάτω μέρος με κρόσια ὕφασμένο στὸν ἀργαλειὸ με ἄλβαλο (μαλλι ἀγορασμένο). Μέσα εἶχε ὕφασμένα διάφορα σχέδια: θυμιατοῦς, παναγίτσες τσιαμακάκια κ. ἄ.

Ζ ο ὑ ν α. Ἦταν ζώνη βυζαντινῆς ἐποχῆς μεταλλική με πλάκες ἐνομένες με ἀρθρώσεις από ἄργυρο, χαλκὸ ἀπλό ἢ ἐπὶ χρυσο, ἀνάλογα με τήν οικονομική κατάσταση τῆς γυναίκας. Ντουμπλες. Αυτὲς ἦταν χρυσὰ νομίσματα (φλωριά, λίρες, πεντόλιρα) ραμμένα στερεὰ σε πανί και τὰ κρεμοῦσαν στο λαιμό. Οι νύφες φοροῦσαν κόκκινο πουκάμισο σκέτο και μιὰ ειδικὴ μπιντένα, τήν ποουχόγνια ἢ σαγιά. Στα πόδια φοροῦσαν τσιράπια μάλλινα ἢ βαμβακερὰ πλεγμένα στο χέρι και σε χρώμα ἀνάλογα με τὸ γοῦστο τῆς καθεμιᾶς και τῆς ἐποχῆς. Τις καθημερινὲς ἦταν ξυπόλυτες και τις γιορτὲς φοροῦσαν παπούτσια με ἀλτσιάδες (πέτσλια στα πασούνια) και με κομπιά για δέσιμο μπροστά, τὰ λεγόμενα κομιαλ(ί)τκα ἢ κουντούρια. Τὰ μικρὰ ἀγόρια φοροῦσαν καραβάνες (ἕνα ὕφα-

σμα μάλλινο ἢ βαμβακερὸ ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ, σουρωτὸ στὴ μέση). Καὶ ἀπὸ τὴ μέση καὶ πάνω πὸ γιλέκο καὶ τὸν ντουλαμά παρόμοιο μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φοροῦσαν οἱ μεγάλοι. Ἐσώρουχα εἶχαν ἄσπρα βαμβακερὰ ὑφαντά. Τὰ κοριτσάκια φοροῦσαν κόκκινα πουκάμισα βαμβακερὰ καὶ φουστάνια βαμβακερὰ ἢ μάλλινα, σὲ ἄρκετὸ μᾶκρος. Τὸ χειμῶνα φοροῦσαν καὶ κουμπουγουνισιῦδια ἀπὸ μάλλινο ὑφάσμα.

3. Ὁ γάμος. Ὅταν τὸ ἀγόρι γινόταν 16—18 χρονῶν οἱ γονεῖς ἀρχίζαν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ νὰ θρῆν τὴ νύφη. Ἐστελναν τοὺς προξενητάδες στὸ σπίτι τῆς κοπέλλας ποὺ ἐπιθυμοῦσαν γιὰ νύφη τους καὶ ἐκεῖ μαζί μὲ τὴν ἀπόφαση, ποὺ ἔπαιρναν οἱ γονεῖς τῆς νύφης συζητοῦσαν καὶ τὸ μπαμπάχακι(ι) (χρηματικὸ ποσὸ, ποὺ πληρώνει ὁ γαμπρὸς στὸν πεθερὸ).* Ἀφοῦ καθόριζαν τὴν ἡμερομηνία γινόταν τὰ ἀρραβωνιάσματα τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ καὶ ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ γείτονες. Ὁ ἀρραβῶνας γινόταν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ χόρευαν μὲ τὴ γκαίντα. Τὴ βραδιὰ τοῦ ἀρραβῶνα πῆγαινε στὴ νύφη ὁ προξενητὴς μὲ λίγους συγγενεῖς καὶ ἔδιναν τὸ μπαμπάχακι ἔτσι: Ἐφεροναν σὲ ἓνα δίσκο μιὰ φρέττα ἀπὸ ψωμί καὶ τὴν σκέπαζαν μὲ χρήματα. Ὅστερα ἀπὸ λίγο πῆγαινε ὅλο τὸ συμπεθερικὸ μὲ σμάδια (δακτυλίδι διεμμένο μὲ κόκκινη κλωστή σὲ ἓνα κλωνι βασιλικὸ καὶ ντοῦμπλες). Ὅστερα ἀπὸ 2—3 βδομάδες γινόταν τὰ γυρίσματα**. Πῆγαιναν τὸν γαμπρὸ μαζί μὲ τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴ νουνά στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ὅλοι μὲ δῶρα, φουστάνι, ζούνα, σπαργάτσια, ντοῦμπλες, μαμουκι (μαντήλα) κ. ἄ. Τὴ βραδιὰ αὐτὴ ἔλεγαν ὅτι ὁ γαμπρὸς κόβει τὰ ποκαλιὰ (ἀγκάθια) ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης, δηλαδὴ θὰ μπορεῖσε νὰ πηγαίει ἐλεύθερα. Ἀρραβωνιασμένοι ἔμεναν ἄρκετὸ χρόνο, συνήθως μὲχρι 6 χρόνια καὶ πλέον. Ὅταν ἀποφάσιζαν νὰ κάνουν τὴ χαρὰ (γάμο) μπροστὰ ἀπὸ βδομάδα ἔκαναν κλωῦρες (κουλοῦρες) καὶ κολουῶσαν ὅλους τοὺς συγγενεῖς. Τὴν Πέμπτη ἔκαναν ἄλλη κλωῦρα μὲ τρεῖς γύρους, πῆττα καὶ μπακλαβοῦ (σαραγλι) μὲ πετμέζι καὶ δῶρα γιὰ τὴ νύφη καὶ ὅλους δικούς της (μιὰνα, πατέρα καὶ ἀδελφούς). Τὰ πῆγαινε ἢ ἀντραδέλφη (κουνιάδα) ἢ ἡ συνφάδα (συνφάδα) ἀραδιασμένοι σ' ἓνα ξύλινο σινὶ πάνω στὸ κεφάλι της καὶ στὸ δρόμο τραγουδοῦσε τὸ τραγοῦδι:***

Κάτου στὴν ἀγουρὰ στὰ ψηλὰ τὰ παραθύρια
κάθηται Πουστουλιὰ κι γυαλι γκωρατεῖ στὰ χέρια τς
τὰ νειάτα τσ τηράει. Νειάτα μ' ἄμουρφα
φροῦδια μ' ἔγκουραφισμένα σποῖς θὰ σᾶς χαρῆ

* Δὲν διατηρεῖται.

** Δὲν διατηρεῖται.

*** Δὲν διατηρεῖται ἀπόλυτα.

κι' ποιός θά σ' ας κερδίσι. Νγιάννης δὲν εἶν' δῶ
πάει πολὺ μακρὰ στὰ ξένα στὰ παντάξένα.

Ὁ γάμος διαρκοῦσε μιὰ βδομάδα. Τὰ προικιά τ' ἀράδιαζαν τὴν Πέμπτη στὸ σπίτι τῆς νύφης στὴ γριντιὰ (ἓνα ὀριζόντιο δοκάρι γιὰ τὴ στήριξη τῆς στέγης) καὶ ἰστὰ ντουβάρια. Ἡ προῖκα τῆς νύφης ἦταν εἶδη ἐνδυμασίας καὶ τὰ πολὺ ἀπαραίτητα ἰστροσιδία, ὅλα γυροσμένα καὶ ὑφανμένα στὸν ἀργαλειό. Τὴν Παρασκευὴ τὰ κουρίτσια στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἄλθεσαν τὸ πιλάφι (καλαμπόκια ἀλεσμένα στὸ χειρόμυλο) καὶ τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμο γιὰ τὴν Κυριακὴν τὸ προσφέρουν στοὺς καλεσιμένους. Ἐπίσης περισκεψαίει ὁ γαμπρὸς στοὺς καλεσιμένους καὶ φαγητὰ μὲ κρέας καὶ πλιγούρι ἢ λάχανο καὶ τὴ νηστεία φαισόλια μὲ πράσα. Ὁ γαμπρὸς ξώδεινε μέχρι 9 σκιαφίδες ψομί.

Τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, τὴν Κυριακὴ ἑτοιμαζόταν τὸ συμπεθεριὸ καὶ πηγαιναν μὲ τὶς γκαίντες νὰ πάρουν τὴ νουνὰ χορεύοντας καὶ κρατώντας στὰ χέρια τους τὸ γυαλί καὶ τὸ κουτί. Ἐπειτα πήγαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης. Μπροστὰ στὸ χορὸ πήγαινε ἓνα παιδί κρατώντας τὸ μπαριάκ, ποὺ τὸ ἐτοίμαζε ἡ νουνά. Τὸ μπαριάκ ἦταν ἓνα καλάμι μακρὸ, στὸ ὁποῖο ἦταν δεμένα ἓνα μῆλο καὶ βασιλικὸς μὲ ἓνα ἄσπριο καὶ ἓνα κόκκινο μαινιτῆλι μπειξωτὸ καὶ μὲ δύο σειρὲς σταιφίδες περασμένες σὲ μιὰ κλωστή. Ἐλέγαν ὅτι τὸ μπαριάκ συμβολίζει τὸ λάβαρο, ποὺ κρατοῦσε ὁ Χριστὸς ὅταν ἀναστήθηκε. Ὅταν ἔφθαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης χόρευαν καὶ αἱ συγγενεῖς κερνοῦσαν τὸ συμπεθερικὸ μὲ ἓνα ποτήρι κρασί καὶ τυρὶ ἢ μαλακὰ ζαχαρούδια (εἶδος κουφέτα). Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πάρουν τὴ νύφη ἀπὸ τὸ σπίτι τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι:

Διώχνεις μοι μάναμι διόχνεις μοι
κι' ἂν μοὶ διώχνεις δὲν πάνου τὴ βροδιά πο μ' ἔδιουξεις
πῆγα καὶ ξηνόμεινα σμαντρινὲς ξηβράδιαξα
κί στὴ θύρα στάθηκα καὶ τὴν κόρη ρώτησα.
Κόρη μ' σιαποῦν ὁ ἄντρας σου. Ἄντρα ζομι
πάει στὴν ἀνατολὴ νὰ μοὶ φέρ γυαλί καὶ χτέν
καὶ ἓνα πράσινο τσιμπέρ

Ὅταν ἡ νύφη πήγαινε σὲ ξένο χωριὸ ἔλεγαν τὸ τραγοῦδι:
Παραμέρνεται κουρίτσια ἦρθαν ξένα παλληκάρια
νὰ μᾶς πάρουν τὴν κοπέλλα, νὰ τὴν πᾶν μακρὰ στὰ ξένα
σ' ἄλλη μάνα σ' ἄλλον κύριου σ' ἄλλ' ἀδέρφια κι' ἀξιδέρφια.
Ξένη μάνα δὲν πουνάει ξέν' ἀδέρφια κι' ἀξιδέρφια.

Ἐπίσης ὅταν χόρευαν στὸ γάμο ἔλεγαν τὸ τραγοῦδι:
Λάτε κουρίτσια στοῦ χορὸ τώρα ποὺ ἔχετε καιρὸ
Αὔριο παντρεύησται καὶ νοικοκυρεύησται. Δὲν σᾶς ἀφήκαν
ἄντρας σας νὰ πᾶτε στὶς μανάδες σας δὲν σᾶς ἀφήκαν

πιθηρές νά πάτει ὄξου στίς χαιρές. Τούς ἄνδρες τούς μιθύσασαι
καί τούς ἀποκοιμήσασαι κι' τὰ παιδιὰ τὰ θέρνομαί
μαζί μας δέν τὰ παίρνομαί. Καί τήν πηθηρά
τῆ στρώνου δῶ, τῆ στρώνου κεῖ, τῆ στρώνου ὄξου ἰστοῦ μαντρι
τῆ δίνου κι' ἕνα πακέφαλου ἕνα γουμαρουνέφαλου.

Ὅταν πῆγαιναν στά γυρίσματα ἔλεγαν τὸ τραγούδι:

Βουνάμ νά μὴ χιουνίσιτε κάμποι νά μὴ παχνιώσει
ὡς νά διάβ' ὁ νικύτσικος νά πάη στήν καλή του
Καλή του δέν τούν δέχτηκε κι' οὔτι τὰ πιθηρά του
γυρεῦ' ἀμπέλι' ἀτρύγιστα χουράφια θέλ' ἀθήριστα
γυρεῦ' κι' ἕνα ψηλόσπιτο νά κάθηται ἢ καλή του.

Ἡ νύφη ἀποχαιρετοῦσε τούς δικούς της ἀπὸ τὸ σπίτι κι' ὄλοι ξεκινού-
σαν χορεύοντας γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἡ νύφη ἦταν πάνω σὲ βούδαμαξο ὄρθια
καί τὴν ἔπιαναν ἡ μπρατίμινα καί ἡ νουνά. Ὅταν ἔφθαναν στήν ἐκκλησία,
χαιρετοῦσε ἡ νύφη μὲ βαθεῖα ἐπίκληση ἐπανειλημμένα, ἔμπαιναν στήν ἐκκλη-
σία καί ἀρχίζε τὸ μυστήριον. Τὰ ἰστέφανα ἦταν ἀπὸ κλημαϊτόθεργες στολισμέ-
νες μὲ χάριενα λουλουδία. Στὸ χερὸ τοῦ Ἡσαῖα ἔρχονταν καιρούδια μὲ θαμβια-
κόσπορο, πού τὰ εἶχαν σὲ ἕνα κόσκινο. Ἐπειτα ἔφευγαν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ
γαμπροῦ. Ἐκεῖ τὴν ὑποδεχόταν ἡ πεθερὰ πιασμένη πρώτη στὸ χερὸ ρίχνοντάς
τὴν θαμβιακόσπορο καί τραγουδοῦσαν καί χόρευαν τὸ τραγούδι:

Πιρπατάει μιὰ περιστέρα πιρπατάει κι κουρνιαχτίζει
ἀγάλινα πιρπάτα κόρημ
νά μὴ λιρώσης τὴν ποδιά σου
καί τρουγύρου τούν σαγιά σου. Καί
ἔβγα μάνναμ ἔβγα
ἔβγα νά δῆς τούν γυιό σου
σοὶ φέρνει μιὰ πιρδέκα
πιρδέκα στολισμένη στὰ κόκκινα ντιμένη
πιρδέκα στολισμένη οὐχιά φαρμακομένη. Καί
σὺ καλή μου πιθηρίτσα θράσει ἕνα καλὸ φαγάκι
στὸ μικρὸ τοῦ καιζανάκι ἀπὸ παιρ' πουλὺ κι' ἄλιγον
ἀπὸ παῖρ' τὰ δυὸ τὰ βόδια καί τὴν
τσιλέκου τὴν γιλάδα.

Ἐπειτα δωρίζει ἡ νύφη τὸν πεθερὸ καί δίνει καί 2 μῆλα σὲ 2 παιδιὰ (1
ἀγόρι 1 κορίτσι) καί τὴν ὀδηγεῖ ὁ πεθερὸς μέσα στὸ δωματίον. Πρῶτα τὴ βά-
ζει νά πατήσῃ στὸ ἡνί γιὰ νά εἶναι γερὴ σὰν σίδερο καί ἔπειτα στὸ πσεκούρι
γιὰ νά κοπῆ ἡ γλώσσα της. Ἐπειτα, συνεχίζεται ὁ γάμος διαοικεδιάζοντας.
Φεύγοντας οἱ συγγενεῖς τὴν κερνοῦσαν καί τοὺς φιλοῦσε στὸ χέρι.

4. Ἡ γέννηση. Τὸ παιδί μετὰ τὸ γάμο θεωροῦνταν τὸ πρῶτο θεϊκὸ δῶρο γιὰ τοὺς νιόνυμφους. Ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς πρωτόγεννης γυναίκας ἦταν πολὺ εὐχάριστο γεγονός γιὰ τὸ ζευγάρι, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς συγγενεῖς. Ἡ ἀτεκνία θεωροῦνταν κατὰρα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τὶς στείρες τὶς ἔλεγαν ἄκαρπα ξύλα, καταραμένους κ.τ.λ. Ἐὰν ἀργοῦσε ἡ γυναίκα νὰ μετῆ ἐγκυα ὅλοι ἀνησυχοῦσαν καὶ ἀμέσως οἱ συγγενεῖς γυναῖκες προέβαιναν σὲ πρακτικὰ φάρμακα. Τὸ πρὸ συνηθισμένο ἦταν νὰ ζεστάνουν πολὺ πέτρες κι' ὅπως ἦταν ζεστὲς ἔρριχναν ἐπάνω γάλα. Ἡ γυναίκα καθόταν ἐπάνω στὸν ἀπὸ καὶ πιστευαν πὺς ἔφερνε μεγάλαι ἀποτελέσματα.

Στὸ διάστημα τῆς ἐγκυμοσύνης ἡ γυναίκα ἔπρεπε νὰ φάη ὅ,τι ἔβλεπε κι' ὅ,τι σκεφτόταν γιὰτὶ ὑπῆρχε φόβος ν' ἀποβάλλῃ (ν' ἀπορριξῆ). Ὅταν γεννιόταν τὸ παιδί ἔκαναν τὴ μπουγάτσια (ἄζιμο ψαμί) καὶ φίλευαν τοὺς στενοὺς συγγενεῖς, γείτονες καὶ τὴ μαμή, μαζί μὲ ἄλλο φαγητό, ἀνάλογα μὲ τὴν οικονομικὴ κατάστασι. Ἡ λεχώνα, τὶς πρῶτες μέρες, ἔμενε σὲ στρώμα ἀπὸ χόρτο κάτω στὸ πάτωμα, καὶ τὸ μωρὸ τὸ τοποθετοῦσαν στὸ μπισίκ (εἶδος κούνιας). Ἡ λεχώνα καὶ τὸ νεογέννητο φοροῦσαν ἄσπρο τσιμπέρι καὶ σκόρδο μὲ γαλάζια χάντρα, γιὰ νὰ μὴ τοὺς βασκαίνουν. Ἡ λεχώνα δὲν ἔμενε μόνη τῆς 40 μέρες, οὔτε πῆγαινε σὲ ἄλλο ἰσπίτι, οὔτε μετὰ τὸ βασίλειμμα τοῦ ἡλίου ἔπρεπε νὰ πάη κανεὶς στὸ δωμάτιό τῆς, γιὰτὶ πηγαίνει τὴν κλάψα (κλάψιμο). Πίσω στὴν πόρτα εἶχε μιὰ κεραιίδα μὲ βαμβακόσπαστρο καὶ κἀπνίζαν γιὰ νὰ φεύγουν τὰ κακὰ δαιμόνια. Στὸ προσκέφαλό τῆς, ἡ λεχώνα εἶχε μιὰ μαρόλουκα (ρόκα πὺν γνέθουσι τὸ μαλλί, σὲ σχῆμα Ψ), μ' ἓνα κρεμμύδι, πὺν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες τὸ ἔτρωγε νὰ πῆς ἔρθῃ τὸ γάλα. Τὸ παιδί συνήθως τὸ βάπτειζαν πρὶν νὰ σαραντίσῃ ἢ μητέρα. Πρὶν τὸ βαπτίσουν, τὸ ἔλεγαν δράκο καὶ δρακούλα. Στὸ διάστημα αὐτό, πῆγαιναν οἱ συγγενεῖς δῶρα στὸ μωρὸ, τοῦ ἄφηναν καὶ στὸ προσκέφαλό του χρήματα, λέγοντας νὰ πάρῃ μιὰ θάλα (βουθάλα). Στὴ λεχώνα πῆγαιναν λιχουνιάσπυ ρυζ (νερόθραϊσπο), μηκίλια (λουκουμάδες) κ. ἄ. Ὅταν συμπλήρωνε ἡ λεχώνα 40 μέρες, πῆγαινε μὲ τὸ παιδί στὴν ἐκκλησία νὰ σαραντίσῃ. Ἐπειτα πῆγαινε μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀντρα τῆς (πεθερά, κουνιάδες κ.λ.π.), στὴ μάννα τῆς καὶ ἔπρωγαν. Στὸ παιδί, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μητρικὸ γάλα, δὲν ἔδιναν τίποτε μέχρι νὰ ἀπλώσῃ μόνο του τὸ χέρι νὰ φάῃ. Τὸ θήλαζαν 2—2½ χρόνια συνήθως. Ὅταν πὸ ἀποθήλαιζαν, ἔρριχναν ἓνα αὐγὸ βρασμένο ἢ κουλούρι, ἔτρεχε νὰ τὸ πάρῃ, καὶ ἄλλη φορὰ δὲν τὸ θήλαζαν. Ἐὰν διὰ διαφοροὺς λόγους, τὸ ξαναθήλαιζαν, ἔλεγαν πὺς θὰ ἔχη κακὸ μᾶτι καὶ θὰ βασκαίνει. Τὸ πρῶτο πὺν ἔδιναν στὸ παιδί, ἦταν λίγο κρασί ἀπέναντι σὲ ἀναμμένο φουῖρο, γιὰ νὰ κἀνῃ μάγουλα κόκκινα σὰν τὸ κρασί.

Πρὶν νὰ γίνῃ ἓνὸς χρόνου, δὲν τοῦ ἔκοβαν τὰ μαλλιά του. Καὶ ὅταν τὰ ἔκοβαν, ὕστερα ἀπὸ ὠρισμένο χρόνο, τὰ ἔδειχναν στὸ μωρὸ καὶ τοῦ ἔκαναν τὴν ἐρώτησι: «Ποιανὸ μαλλιά εἶναι αὐτά;» Ἐὰν τὸ παιδί ἔλεγε πὺς εἶναι δι-

κά του, ἔλεγαν πὸς δὲν θὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἄλλες γυνῶμες, καὶ ἂν ἔλεγε ξένα, θὰ ἐπηρεάζεται.

Παιχνίδια καὶ τραγούδια παιδικῆς ἡλικίας, ἀπὸ 1—2 χρόνον:

Τραγούδια:

- 1) Ντάγκαλα κομήλα ποῦ τὰ πλάς τὰ μῆλα
στοῦ πατᾶ τὴν πόρτα, πόσις παράδης, ἓνα δυὰρ,
ἀφερῆμ τὸν κασιδιάρ.
- 2) Μεῖς χουρὸ χαλιεύουμει, τὰ νουούλια δὲν εἶν' δῶ
εἶναι πέρα στοῦ χουρὸ,
ὅποιος πάη νὰ τὰ φέρ, ἓνα τάλληρο στοῦ χέρ,
κι' ἄλλου ἓνα στοῦ καρτέρ'.

Παιχνίδια:

- 1) Καίει καίει τοῦ ξηρό,
τοῦ ξηρὸ τοῦ κηφαλὸ
κι' κάγκανένας δὲν τοῦ βλέπ'.
- 2) Πέρονω τὸ σκιπαιράκι μου νὰ πάω νὰ κυνηγήσω
πέντε πέρδικες καὶ πέντε περδικουῖλες
μὲ τὸ σπαθὶ μὲ τὸ γυαλὶ μὲ τῆς ἐλιάς τὸ φύλλο
ἄρτος καρᾶρτος πέσε γκείσε σφίξ.
- 3) Τσιοῦμ τσιοῦμ τοῦ λιφτό
τοῦ λιφτό τὸ σιγανὸ
παιρν' ἀντράκα τοῦ κοντάρ
κι χτυπάει τὸν καβαλάρ
τί θές καβαλάρ, θέλου μέλ' θέλου ξεῖδ
θέλου κόκκινη σαῖτα νὰ βαρέσου τοῦ πουλι
πούφαγει τὸ μᾶστορη, μπᾶμ μπᾶμ τσιόμπατη.

Παιχνίδια ἡλικιωμένων:

Τσιαγκαλιά, τζιτζιλί, μέτ, κρυφτάκ, τσικάκ, πισιτί, γκούζγκου.

Σὲ περίπτωση ποὺ πέθαινε λεχώνα, τὴν πήγαιναν στὴν ἐκκλησιά, ἀλλὰ στὸν νάρθηκα ἔφελναν τὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία, ἔλεγαν τὸ τραγούδι:

Σ' αὐτὴν τὴν γέρμη, τὴν παντρεῖα παθαίνουν μικρομάνες,
παθαίν' κι' μᾶς ἡ (ὄνομα τῆς πεθαμένης) ἰστὸ πρῶτο τῆς βλαστάρη
καὶ τὴν κουνιάδα τσ' ἔλιγει, κι' τὴν κουνιάδα τσ' λέγει,
καλὰ κουνιάδα τοῦ πιδι, καλὰ νὰ τοῦ τηρήσης,
κάθι Σαββάτου νὰ τὸ λούξ, τὴν Κυριακὴ νὰ τ' ἀλλάξης*
στὴν ἡκκλησιά νὰ τοῦ προουδάς** κι νὰ θαυμάζητ' οὐ κόσμους.

* Ἄν πέθαινε τὸ μαρὸ ἀβάφτιστο, τὸ θεωροῦσαν μεγάλη ἁμαρτία. Πίστευαν ὅτι θὰ τυραννιόταν σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, γιὰ τὴν θὰ κουβαλᾶ με τὸ φύλλο νερό, νὰ γεμίση τὴν κολυμβήθρα καὶ ὁ διάβολος μόλις φθάνη θὰ τὸ ἀ-

δειάζη. Γι' αυτό, σε έκτακτες περιπτώσεις, έκαναν το έναέροιο βάπτισμα, πολλές φορές και οι γονείς.

Κάλαντα Χριστουγέννων (Ρουγκάτσι): Το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων συνήθιζαν να γυρίζουν στα χωριά και να τραγουδούν τα κάλαντα, νέοι και άντρες. Για συντομία, χωρίζονταν σε δυο παφές. Τα τραγούδια για τα κάλαντα ήταν διάφορα και ανάλογα με το επάγγελμα, την ηλικία και την κοινωνική θέση του νοικοκύρη του σπιτιού.

Την αρχή την έκαναν από την εκκλησία, όπου έλεγαν το τραγούδι του Χριστού. Μετά το τραγούδι, ο νοικοκύρης του σπιτιού έδινε στα ρουγκάτσια, (σ' αυτούς που γύριζαν) ψωμί, κρέας χοιρινό και χρήματα.

Ένα μέρος απ' αυτά που μάζευαν, το έδιναν στην εκκλησία. Με τα υπόλοιπα, γλεντούσαν τις τρεις μέρες των Χριστουγέννων.

Μουσικά όργανα. Όργανα μουσικά χρησιμοποιούσαν τη γκάιντα (άσκαλιος), τη φλογέρα, την καθάλλα (σαν τη φλογέρα, αλλά τριπλάσια περίπου στο μέγεθος), και τη λύρα. Οι οργανοπαικτες πληρώνονταν καλά. Έκτος από την πληρωμή αυτή, τους φιλοδωρούσαν όσοι έπαιρναν το χορό ή συγγενείς αυτών. Όταν τα χρήματα ήταν χάρτινα, τα κολλούσαν πάνω στην γκάιντα, στο μέτωπο ή στα πέτα του σακκακιού του παίκτη.

Χοροί: Χοροί που συνήθιζαν, ήταν ο ζουναράδικος (έπειδή ο κάθε χορευτής κρατούσε τον άλλο από το ζουνάρι), ο συρτός, ο καλαματιανός, ο γρήγορος συρτός, ο συγκαθηστός, (άντικριστός). Τον αντικριστό τον χόρευαν σε κλειστούς χώρους (καφενεϊα, στίτια και στους γάμους). Τους άλλους τους χόρευαν σε διάφορες γιορτές και πανηγύρια. Άλλοτε χόρευαν με τα παραπάνω όργανα και άλλοτε με τα τραγούδια, που προαιουδοούσαν σκάλες-σκάλες (παφές-παφές, σύμφωνα με τη σειρά που είχαν στο χορό). Στο χορό τηρούσαν απόλυτη σειρά, ανάλογα με την ηλικία. Οι νεώτεροι ήταν στο πίσω μέρος του χορού. Οι χοροί γίνονταν όλες τις εποχές του χρόνου, περισσότερο βέβαια το χειμώνα, εκτός από σαρακαστές.

Μετεωρολογία: Σχετικά με την πρόγνωση του καιρού, έλεγαν ότι θα βρέξη την επομένη, αν ο ήλιος βασίλευε σε σύννεφο, αν το φεγγάρι ήταν θολό γύρω, γύρω (λέγοντας πώς έχει άλωνι), αν ταμπουΐσαν οι μυίγες, αν λαλούσαν οι πετεινοί (πριν τα μεσάνυχτα) και οι κουκουβάγιες. Ένδεικτικό βαρυχειμωνιάς ήταν το κάψιμο των ξύλων από το πίσω μέρος.

Τροφές: Οι πιο συνηθισμένες τροφές ήταν τα όσπρια, που τα έβραζαν στο τσουκάκι και στη φωτιά, που έκαιγε στο τζάκι. Το πρωινό τους φαγητό ήταν ο τσουρμπάς (τραχανάς, παπάρα, ρουσνίτσια, πέτουρα). Άλλα φαγητά ήταν ή σκουροδάρ παριατόρ, τυρίτ-καπσιαιμάκ, μηκύλια, λαγκίτες, ξινουφαί, πίττα, κουρκούτ, κάσια.

Φαγητά, πού ἔτρωγαν τὶς γιορτές: Τὶς γιορτὲς ἔτρωγαν φαγητά πὺδ καλά ἰάπο τὶς καθημερινές. Τὴν Πρωτοχρονιὰ ἔτρωγαν τὸν πατσιὰ τοῦ γουρουνιοῦ. Μάλιστα ἐμοίραζαν καὶ στή γειτονιά. Τὴν Ἀποκριὰ ἔτρωγαν κότα βραστή μὲ πληγούρι. Τὸ Πάσχα ἀρνί. Τὴν Παραμονή τῶν Χριστουγέννων ἔτρωγαν τὰ ἐννια φαγητά. Τὰ Χριστούγεννα, τὴν μπάμπο.

Γλυκίσματα: Βρασιμένα καλαμπόκια, βρασιμένο κολοκύθι, πατάκες, μπακλαβού, μουστόκασια.

Βιοτεχνία: Ὅλα τὰ εἶδη ρουχισμοῦ καὶ ἡ ἐπιτόκωσι ἦταν ἀπὸ μαλλί, βαμπάκι καὶ μετάξι, πού ἔγνεθον καὶ ὑφαιναν στοὺς ἀργαλειούς, πού εἶχε σχειδὸν κάθε σπίτι. Οἱ πρῶτοι ἀργαλειοὶ δὲν διέφεραν καὶ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἰσημερινούς. Τὸ μαλλί, ἀφοῦ τὸ ἔπλεναν καὶ τὸ καθάριζαν, τὸ ἔβαζαν στὸ λανάρι καὶ ἔκαναν μαλλί ἔτοιμο γιὰ γνέσιμο. Ἐπίσης καὶ τὸ θαμπάκι, ὅστερ' ἀπ' τὸ μάζωμα ἀπὸ τὸ χωράφι, τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ τσιρκίτι (εἰδικὸ ἐργαλεῖο γιὰ τὸν ἐκκοκισμό), γιὰ νὰ βγῆ ὁ σπόρος, καὶ ἔπειτα τὸ χτυποῦσαν στὸ δοξάρι καὶ ἦταν ἔτοιμο γιὰ γνέσιμο.

Τὰ θαμπασκερά, πρὶν τὰ χρησιμοποιοῦσαν, τὰ λείκωναν στὸ ρέμα (τὰ ἔβαζαν κοπρὰ προβάτων καὶ ἔπειτα τὰ ἔβραχναν στὸ ρέμα καὶ τὰ χτυποῦσαν).

Παραδόσεις — Τὸ κορίτσι: Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, μιὰ ἑλληνικὴ οἰκογένεια (ἀνδρόγυνο μὲ τὴν κόρη) ἀπὸ τὸ Κάραγατς (Παλιὰ Ὀρεστιάδα), ξεκίνησε νὰ πάη μὲ τὸ ἀμάξι μέχρι τὴν Ἀλεξ)πολη καὶ ἀπὸ κεῖ θὰ πῆγαιναν μὲ πλοῖο στὸ Χατζύλικ (Ἱερουσόλυμα). Στὸ δρόμο ὁμως, πού πῆγαιναν, 60 περίπου χιλ. ἀπὸ τὸ Κάραγατς πρὸς τὴν Ἀλε)πολη, ὅπου εἶναι τὰ σημερινὰ Λάβαρα (Σαϊλίκ) ἀρρώστησε ἡ κόρη τους καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ διακόψουν τὸ ταξίδι τους. Τὸ κορίτσι μὲρα μὲ τὴ μέρα χειροτέρευε, ὥσπου πέθανε. Οἱ γονεῖς του τὸ ἔθαψαν στὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 40 περίπου οἰκογένειες. Ὁ τάφος του ξεχώριζε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιατί ἦταν μεγάλος καὶ περιφραγμένος μὲ πέτρινες πλάκες.

Ἡ θέση τῶν τότε νεκροταφείων σήμερα εἶναι στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ καὶ θρῖσκεται στήν αὐλὴ τοῦ Σχολείου, πού λέγεται «κορίτσι». Οἱ γονεῖς του ματαίωσαν τὸ ταξίδι τους καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ γυρῖσουν πίσω. Πρὶν φύγουν ὁμως, μὲ τὰ χρήματα πού εἶχαν γιὰ προῖκα τοῦ κοριτσιοῦ τους, ἔκαναν ἕνα πηγάδι, πού φέρει τὸ ὄνομα «Ἀπὰν Πηγάδι» (ἐπειδὴ ἦταν τότε στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ χωριοῦ). Στὸ πηγάδι αὐτὸ πῆγαινε τὸ κορίτσι μ' ἕνα λιγιέν (λεκάνη) καὶ ἕνα χτέν' (χτένα) καὶ λουζόταν. Μιὰ βραδιὰ κάποια γειτόνισσα πῆγε στὸ πηγάδι, τὴν ὥρα πού λουζόταν. Μόλις πλησίασε ἡ γυναίκα, χάθηκε τὸ κορίτσι καὶ ἄφησε τὴ λεκάνη καὶ τὸ χτένι ἐπάνω στὸ πηγάδι, πού τὰ πῆρε ἡ γειτόνισσα. Κάθε βράδυ πῆγαινε καὶ τὴν ἐνοχλοῦσε, ζητώντας τὸ χτένι τῆς καὶ τὸ λιγιέν τῆς. Τότε ἀναγκάστηκε νὰ τὰ ἀφήσῃ πάλι ἐκεῖ καὶ ἔπαυε νὰ τὴν ἐνοχλῇ. Τὸ κορίτσι, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κάποιο κακὸ στὸ

χωριό (θεομηνία, ἀρρώστεια κ.λ.π.) γύριζε στο χωριό και πιο πολύ στο δρόμο, από το πηγάδι μέχρι τη βιστέρνα (ένα έκκλησάκι που θά αναφέρουμε πιο κάτω) και έκλαιγε. Ἀντίθετα, όταν ἐπρόκειτο νά γίνη κάτι καλό, σιγοτραγουδοῦσε. Κατά τὸ 1932, κάποιος ἀπὸ τοὺς κατοίκους θέλησε και ἔκανε τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του στο νεκροταφεῖο και τὶς πέτρες τοῦ τάφου τὶς χρησιμοποίησαν για γέφυρα τοῦ δρόμου.

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ἔ ς Π α ρ α δ ὄ σ ε ι ς—**Β ι σ τ ἔ ρ ν α**: Πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς καμώπολης και σὲ ἀπόσταση 400 μ. περίπου, βρίσκονται ἴχνη παλιῶν κατοικιῶν και πρὸ πάντων μεγάλα πιθάκια, μέσα στο ἔδαφος. Δὲν ὑπάρχει ὄμως καμμιά ἱστορία, ἢ παράδοση, για τὸν οἰκισμό αὐτό. Βρέθηκαν πιθάκια, που εἶχαν μέσα κεφί. Πρὸς τὰ βόρεια τῆς καμώπολης και σὲ ἀπόσταση 300 μ. ὑπάρχει μιὰ θέση με τὸ ὄνομα «Βιστέρνα». Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν θεμέλια πλατεία, με ἀσβέστη, που ἀπολιθώθηκε ἀπὸ τὴν πολυκαιρία. Στὴν θέση αὐτὴ εἶναι δυὸ πηγές και ἀπέχουν περίπου 30 μ. ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πιθανὸν νὰ πῆρε τὸ ὄνομα ἢ θέση ἀπὸ αὐτές, ἀπὸ τὸ λατινικὸ Bis Sterna.

Στὴ θέση αὐτὴ κτίσθηκε κατά τὸ 1925, ἓνα μικρὸ έκκλησάκι ἀπὸ ἓνα γέρο (Χρ. Τασταρίδης). Στὸ σκαψίμο τῶν θεμελιῶν που θερέθηκαν έκκλησιαστικὰ εἶδη, μιὰ εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς και μνήματα με κόκαλα μεγάλων διαστώσεων.

Πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε μοναστήρι στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ. Οἱ γέροι δὲν γνωρίζουν τίποτε για αὐτό. Μόνον ἀν γίνον ἀνασκαφές θ' ἀποδειχθῆ κάτι. Ὑπάρχει ἓνας μῦθος, ὅτι στὴ θέση αὐτὴ, τὴ μέρα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔρχονταν μόνον που, κάθε χρόνο, ἓνα ἐλάφι, που θυσίαζαν οἱ κάτοικοι, ἀφοῦ ξεκουραζόταν. Μιὰ χρονιὰ ἀργησε νὰ ἔρθη και κουρασμένο, ὅπως ἦταν, τὸ θυσίασαν και ξανὰ δὲν ἦρθε. Ἀπὸ τότε θυσίαζαν κάθε χρόνο μιὰ ἀγελάδα, που προσέφερε κάποιος ἀπὸ τοὺς κατοίκους με τὴ θέλησή του. Αὐτὴ τὴν μαγεύριεσαν και τὴν ἔτρωγαν ὅλοι οἱ πανηγυρίζοντες και αὐτὸ τὸ ἔλεγαν «κουριμπάνι», δηλ. θυσία. Τὴν ἀγελάδα που θυσίαζαν, τὸ θυμοῦνται μερικοὶ γέροντες. Τώρα, κάθε χρόνο, τὴν ἡμέρα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἀνεβαίνουν οἱ κάτοικοι και γίνεται ἀγιασμός και παράκληση ἀπὸ τὸν ἱερέα μετὰ τὴν λειτουργία στὴν έκκλησία. Μετά, χορεύουν χοροὺς με ὠριαμένα τραγοῦδια. Τὸ νερὸ τῆς πηγῆς αὐτῆς τὸ μετέφερε ἢ Κοινότητα στὴν καμώπολη.

Ὁ Β α γ γ ἔ λ η ς Κ α π ε τ ἄ ν ι ο ς: Τὸ 1872, μιὰ μέρα, ὁ Τοῦρκος εἰσπράκτορας (ταξαντάρης) με ἓνα χωροφύλακα, παρουσιάστηκαν στο σπίτι τοῦ Μανσιάνη στα Λάβαρα (Σαλτικιοὶ) και ζήτησαν τὴν εἰσπραξη φόρου. Ἐπειδὴ ὄμως δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν, θέλησαν νὰ κατασχέσουν διάφορα σκευῆ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γιουὺς τῆς οἰκογενείας, κακοντιμένος, που λέγονταν Βαγγέλης, ἄρπαξε τὸ τσεκούρι και σκότωσε και τοὺς δυὸ. Ἐπειτα

ἀπ' αὐτό, ἀναγκάστηκε νὰ βγῆ στὸ θανά, σὰν τοὺς κλεφτεὺς τοῦ '21. Πολὺ σύντομα ἐνώθηκε μὲ μιὰ ομάδα κλεφτῶν καὶ ἔγινε ὑπαρχηγός τους, καὶ ὅταν σκοτώθηκε ὁ καπετάνος, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγία. Ὁ Βαγγέλης ἔγινε τὸ φρόνητρο τῶν Τούρκων, γιὰ τὴν τιμωροῦσε αὐστηρὰ κάθε Τούρκο ποὺ βασάνιζε ἢ ἀδικοῦσε τοὺς Ἕλληνες. Τὴν ἔδρα του τὴν εἶχε στὰ θυνὰ τῆς Δαδιάς καὶ γυρνοῦσε σ' ὅλη τὴν Θράκη. Εἶχε δὲ συνδεθῆ καὶ μὲ ἄλλους καπετάνιστας τῆς Μακεδονίας. Οἱ Τούρκοι τὸν ἐπικήρυξαν μὲ μεγάλο χρηματικὸ ποσό. Διέθεσαν δὲ ὀλόκληρο σύνταγμα νὰ τὸν ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ δὲν πέτυχαν τὸ σκοπὸ τους καὶ ἐκεῖνος ἐξακολουθοῦσε τὴ δράση του. Ὅταν οἱ Ρῶσοι πῆραν τὴ Θράκη, τὸ 1877, τότε κατέβηκε ἀπὸ τὰ θυνὰ καὶ γύριζε ἐλεύθερα πάνω στὸ ἄλογό του καὶ ὀπλισμένος. Μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῶν Ρῶσων, τὸ 1878, ξαναγύρισε ἰσὰ λημέρια του καὶ συγκέντρωσε καὶ πάλι τὰ παλληκάρια του. Οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν δυναμικά, τὸν ἐξόντωσαν μὲ δόλο. Ἐνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του, ποὺ ὀνομαζόταν Λάζος, καὶ ἦταν ἀπὸ τὸ Διδ)χο, εἶχε πρὶν ἀπὸ καιρὸ ἀμνησθευθῆ καὶ ἔμεινε στὸ Διδ)τειχο. Αὐτὸν χρησιμοποίησαν οἱ Τούρκοι καὶ τὸν ἐξόντωσαν. Τοῦ Λάζου, τοῦ ὑποσχέθηκαν οἱ Τούρκοι πολλὰ καὶ γιὰ πρόσχημα τὸν ἔβαλαν καὶ ἀκότωσε ἕνα γύφπο τοῦ Διδ)χου καὶ μετὰ ἔφυγε καὶ πῆγε ἰσὰ λημέρια τοῦ καπετὰν Βαγγέλη. Ὑποκρίθηκε τὸν καταδικωμένο καὶ σὲ ὥρα ὕπνου μαχαίρωσε τὸν καπετὰν Βαγγέλη, ὅταν ἔλειπαν τὰ παλληκάρια του σὲ ἐπιχείρηση καὶ αὐτὸς ἔμεινε μὲ ἕνα παλληκάρρι, ποὺ τὴν ὥρα ἐκεῖνη πῆγε νὰ φέρῃ νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση. Ὅταν τὸ παλληκάρρι ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴ βρύση ἀνύποπτο, ὁ Λάζος τὸ πυροβόλησε. Μετὰ, κάλεσε Τούρκους ἀστυνομικοὺς ἀπὸ τὴ Δαδιά καὶ μετέφεραν τὰ πτώματα ἀπὸ τὸ Διδ)χο. Περνώντας ἀπὸ τὰ Λάβαρα ἰσομάτησαν καὶ κάλεσαν τοὺς σπιτικούς τοῦ Καπετὰν Βαγγέλη νὰ βεβαιώσουν ἂν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοτωμένους ἦταν ὁ Βαγγέλης. Οἱ σπιτικοὶ του ὅμως ἀρνήθηκαν.

Τὰ παλληκάρια τοῦ καπετὰν Βαγγέλη, μόλις ἔμαθαν τὸ φόνου του, ἔτρεξαν νὰ προλάβουν τοὺς Τούρκους, γιὰ νὰ πάρουν τὸ σῶμα του, νὰ νομιέσαν οἱ Τούρκοι ὅτι ζῆ ἀκόμη, καὶ νὰ φοβοῦνται. Δυστυχῶς ὅμως, ὅταν τοὺς πλησίασαν, οἱ Τούρκοι εἶχαν περάσει τὴ γέφυρα τοῦ Ἐρυθροποτάμου καὶ μπῆκαν στὸ Διδ)χο. Ὁ Λάζος ὀπλισμένος τώρα, περιφέρεται κοντὰ στὴν τουρκικὴ ἀστυνομία γιὰ ἀσφάλεια.

Τὰ παλληκάρια ὅμως τοῦ καπετὰν Βαγγέλη μπόρεσαν μὲ δόλο νὰ τὸν βγάλουν στὴν ἄκρη τοῦ Διδ)χου καὶ νὰ τὸν πιάσουν. Μετὰ, τὸν κομμάριασαν καὶ τὸ κεφάλι του τὸ ἔστησαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἀστυνομία. Οἱ Τούρκοι, μετὰ τὸ φόνου τοῦ Βαγγέλη, ἄρχισαν νὰ βασανίζουν πάλι τοὺς Ἕλληνες.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΕΤΑΝ ΒΑΓΓΕΛΗ

- 1) Δώδεκα χρόνια στην κλεισιά στα Ξέρμα τὰ ξένα
καὶ στὶς Ρωσίσαις τὸ καιρὸ Βαγγέλις ἀπὸ σπιτ' πηγαίνει.
Κάτσει μιὰ μέρα κάτσει δυὸ κάτσει, τρεῖς βδομάδες.
Πῆρε Ρωσία γιὰ νὰ φύγ' Βαγγέλις παίρνει καὶ φεύγει.
Γυρνᾷ πατέρας τ' καὶ τὸν λέγ' κείνος τὸν ὀρμηνεύει.
Κάτσε Βαγγέλι μ' στὸ κουντό μ' καὶ δλέψε τις δουλειές μας
καὶ θὰ σὶ ἀρραβωνιάσουμε καὶ γὼ θὰ σὲ παντρέψω.
Δὲν θέλω ἄρραβωνίασμα κι' ἄρραβωνία ντιπ δὲ θέλω
μένα ἄρραβωνιαστικιά μ' εἶν' πὸ σπαθὶ καὶ τὸ ντουρέκι μ' γυναίκα.
Δός μου πατέρα τὴν εὐχή σ' με ὅλην τὴν καρδιά σου.
Φεύγει Βαγγέλις καὶ κατεβαίν' στὸ Δέδεγατς τις σκάλες
βρίσκει τὸν Γιάννη μοναχόν, κάτσαν καὶ κουβεντιάσαν.
Ποῦ πᾶν, Γιάννη, συντρόφοι μας, ποῦ πᾶν τὰ παλληκάρια;
- 2) Στὰ χίλια ὀχτακόσια καὶ ἑβδομήντα δυὸ
Βαγγέλις καπετάνιος γυρῆζει στὰ Βουνὰ
μὴ πράσινη παντέρα κι' ἀργυρὸ σταυρὸ
σιντὲ μπαριάμι μάζουνε δικασουχτῶ χρουνὰ παλληκάρια·
ὅσα βουνὰ κι' ἂν γύρσει κι' ὅσα γκιζέριξει
σὰν τῆς Δαδιάς τὰ μέρη δὲν βρήκει πουθενά.
Ἔχει καὶ μετιρῆζια, ἔχει κὶ καμαριῶ (δωμάτιο)
ἔχει κι' κρύα βρύση ποὺ πίν' κρύου νερό.
Τοῦ Γιάννη τὸν προυβόδισαν νερὸ νὰ πάη νὰ φέρ'
κι' Λάζος καπιτάνιος τὸν βίγκλιζει·
μιὰ μαχαίριὰ τὸν ἔδουσε ἀνάμυσα στὰ στηθ'·
Ποῦσει μανούλα μ' νὰ μὴ δῆς, κηρὶ γιὰ νὰ μ' ἀνάψης.
Δὲν σήληγα Βαγγέλι μ' δὲν σ' ὀρμήνηθα
σὲ γέλασε ὁ Λάζος, σὲ πῆρε τὴν ψυχή.

Εὐχὲς καὶ κατάρεις

Εὐχές. — Νάχσ' τὴν ἠχὴ τοῦ Θειοῦ. Νὰ χαρῆς τὰ νειάτα σ'. Ὁ
Θεὸς νὰ σοὶ φυλάγ' πι τις κακοὶ σ' οὐχτροὶ!. Νὰ σ' αὐρηθοῦν τοῦ μπαμπά σ'
τὰ κόκαλα.

Κατάρεις. — Νὰ σοὶ χτυπήσ' πανούκλα. Καλὸ νὰ μὴ δῆς οἱ νὰ μὴ ἀ-
κούεις. Νὰ σκαίεις κὶ νὰ πατιαντήεις. Νὰ σοὶ φράη πηρὶδουμοῦς. Τ' ἀνάθημα
νάχ'ς. Στὰ σκάλια νὰ πᾶς. Ψόφοῦς νὰ σοὶ βρῆ.

Αἰνίγματα

- 1) Νταήζουμ Κουντουθόδωρους ἡννιὰ ζνάρια ζουσμένους (βαρέλι).

- 2) "Αλοιφους παέν' πίν' κι ἔρχητ' ἀλοιφίνα κι κουμπίνα κι τρουπούλου κι-
ρατίνα (κουβάς).
- 3) Μπάλουμα σπου μπάλουμα κι ραφή δέν ἔχει. (χελώνα).
- 4) Ψχή δέν ἔχ' κι ψχές κουβαλάει (τραίνο).
- 5) Κλειδώνου, μανταλώνου, κλέφτ' μέσα τὸν θρίσκου (ἥλιος).
- 6) Σαράντα ἀδιρφάκια μὴ κόκκινα σκουφάκια (σπίρτα).
- 7) Ψλός, ψλός καλόγηρος μὴ δίχους κουκακαλάκια (καπνός).
- 8) Μὲ τὸ ξύλο τρέφουμει μὲ τὸ νερό πηθαίνω (φωτιά).
- 9) "Ασπρα μαῦρα πρόβατα, ξλένιους τσιουμπανάκος (σταφύλι).
- 10) Τὰ δένου κινουῦνται, τὰ λίνου, κοιμουῦνται (παπούτσια).
- 11) Σὲ κῆπο δὲ φυτεύηται, σὲ περιβόλι ὄχι, ὁ βασιλιάς τοῦ γεύηται κι'
ὄλους ὁ κόσμους τᾶχει (ἀλάτι).
- 12) 'Ηερτὰ πρύπεις ἔχ' τοῦ προυμαῖκ', ἂν δέν τοῦ βρηῆς σοὶ λέν' ἀχμάκ' (κε-
φάλι).

Λάβαρα, 9.1.66

Οἱ διδ)λοι τοῦ Σχολείου Λαβάρων

Τσιταρίδης Δημ., Νιανιάκος Παν., Τανπουόουα Εὐαγγ., Μπιογιατζῆς Χρ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Διδασκαλίσης Μ. ΤΥΦΟΡΙΔΟΥ

Διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Λαογραφικοῦ θέματος «Β ι α τ ε χ ν ί α τ ο ὺ
Σ ο υ φ λ ί ο υ», συνεκέντρωσα τὰ κάτωθι στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα πρόσωπα,
πού, ἄλλα μὲν ἀπ' αὐτὰ εἶναι στοιχεῖα πού ἔβησαν καὶ εἶδαν, ἄλλα δὲ πού
ἐνθυμοῦνται ἀπὸ διηγήσεις. Κατὰ τὸ 1850 περίπου, ἡ βιοτεχνία στὸν τομέα
τῆς ὑφαντικῆς, παρουσιάζεται πολὺ ἀκαλαίσθητη καὶ χονδρῆ.

Ἔ φ α ν τ ι κ ἔ ς ὕ λ ε ς — α) Ζ ω ἰ κ ἔ ς: Μόνον τὸ μαλλί, διότι
ἡ σηροτροφία μόλις ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται, χωρὶς ἐνδιαφέρον. Οἱ κάτοικοι
ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργικὴν. β) Φ υ τ ι κ ἔ ς ὕ λ ε ς: Τὸ βαμβάκι. Αὐ-
τὲς οἱ ἰδύο ὕλες εἶναι τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ὑφαντικῆς. Τὸ Λινάρι τὸ ἐπεξερ-
γάζονται μόνον οἱ ἄνδρες, πού κατασκευάζουν σχοινιά.

Κ α τ ε ρ γ α σ ί α τ ο ὺ μ α λ λ ι ο ὺ: Ἡ καταργασία τοῦ μαλ-
λιοῦ γινόταν ὅπως καὶ σήμερα. Γιὰ νὰ γίνῃ κλωστή, ἔπρεπε πρῶτα νὰ τὸ ζε-
ματίσουν μὲ χλιαρὸ πρὸς τὸ βραστὸ νερό, δηλ. τὸ νερό μόλις ἀρχίζει νὰ κἀνῃ
τὶς πρῶτες φυσαλίδες γύρω στὸ χεῖλος τοῦ δοχείου. Τὸ ἔβαζαν μέσα σὲ ξύ-
λινη σκάφη καὶ ἔχυναν λίγο-λίγο τὸ ζεματιστὸ νερό, τὸ πατοῦσαν καλὰ γιὰ
νὰ μουσκέψῃ καὶ τὸ ἄφιναν ὡς τὴν ἐπομένη ἡμέρα. Ἄκροῦ κρύωνε, γονατι-

σμένη ή νοικοκυρά τὸ ἔπαιρνε λίγο-λίγο, ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τῆς σκάφης καὶ τὸ μετέφερε στὴν ἄλλη, καθαρίζοντάς το προσεκτικὰ ἀπὸ τ' ἀγκάθια καὶ ὅ,τι ἄλλο ἦταν μπλεγμένο μέσα του. Κατόπιν, τὸ ἔπλυνε μὲ πολλὰ κρύα νερά, ἕως ὅτου καθάριζε τόσο, ὥστε τὸ τελευταῖο νερὸ νὰ εἶναι καθαρὸ ὅπως τὸ ἔρριξε. Ἐπειτα τὸ ἄφιναν, στράγγιζε σὲ πανέρινα, τὰ ὁποῖα ἔπλεκαν πρόχειρα μὲ χλωρὲς βέργες ἀπὸ γάβρα-σουγούτια (ἰτιές) ἢ καιραγάτσι (φτελιά). Κατόπιν τὸ ἀπλωναν σὲ φράχτες πού εἶχαν στὴν αὐλὴ ἢ σὲ ξύλα γιὰ νὰ στεγνώσει. Μετὰ τὸ στέγνωμα ἐρχόταν ἡ Ξάνσις (τὸ ἀ λ ἔ ρ ι μ α) γιὰ νὰ βγάλουν τὰ μπουμπούκια, κάτι κόμπους πού σχηματίζονται μέσα στὸ μαλλί, ἢ μικρὰ σκουπιδιάκια (ἄχυρα-ἀγκαθάκια). Ἡ ἐργασία αὐτὴ γινόταν μὲ τὸ χέρι. Ἔως ἐδῶ δὲν χρειαζόταν καὶ πολλὴ ἐπεξεργασία, ἐφ' ὅσον τὸ κλωσμο γιὰ νῆμα ἦταν κι' αὐτὸ πολὺ πρόχειρο. Κατόπιν εἶχαν δύο βασικὰ καὶ ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα, τὰ λανάρια. Ἐνα μικρὸ πού ἕμοιαζε σὰν μικρὸ καὶ ψηλὸ γεφύρι στηριγμένο σὲ ὀριζόντια βάση μὲ τόσο ἀνοιγμα, ὅσο νὰ χωρῇ τὸ ἕνα πόδι, γιὰ νὰ στηρίζεται ὅταν κάθεται ἡ νοικοκυρά κι' ἀρχίζει τὸ λανάρισμα. Στὴν κορυφὴ του ἔχει μεγάλες, ἕως 10 πόντους βελόνες, δύο σειρές, καὶ κοντὰ ἡ μιὰ στὴν ἄλλη. Ἐδῶ τὸ λανάρισμα γινόταν περιποιημένο καὶ τραβοῦσαν κλωστή στημόνι. Ἐβαζε κομμάτια, μικρὰ-μικρὰ μαλλί στὶς βελόνες καὶ μὲ τὰ δύο χέρια τραβοῦσε πότε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ξανάμπνε. Αὐτὸ γινόταν πολλές φορές ἕως ὅτου γίνῃ ἀφραῖτο. Κατόπιν, πλάνοντας γερὰ τὸ λανάρι, τραβοῦσε μὲ τὸ ἕνα χέρι συνέχεια τὸ μαλλί, χωρὶς νὰ τὸ κόψῃ καὶ ἔκανε τὶς (ἀπάλες) τὸ ἴδιο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ ἄλλο μαλλί πού ἔμεινε στὸ λανάρι, ἦταν κοντὸ καὶ ἀχρηστο γιὰ καλὴ κλωστή, αὐτὸ τὸ ἔλεγαν (τσιπῖδια). Αὐτὰ τὰ ἐγενθῆναι καὶ ἔκαναν μαξιλάρια γιὰ κάτω, πού κάθονταν. Τὶς ἀπάλες αὐτές, πού ἔκαναν πολλές, τὶς ἔστρωναν 5—6 κάτω, καὶ ἐπάνω σ' αὐτές ἔβαζαν σταυρωτὰ ἄλλες κομμένες στὴ μέση. Τὶς τύλιγαν σφιχτὰ τόσο, ὅσο νὰ μπορῇ νὰ βγαίῃ ἡ κλωστή, τόσο χονδρὴ, ὅσο τὸ πάχος τοῦ μικροῦ δακτύλου, αὐτὸ ἦταν τὸ στημόνι. Γιὰ τὸ ὑφάδι, ἡ κλωστή ἐτοιμαζόταν σὲ ἄλλο ἐργαλεῖο, τὰ λαναρούδια. Αὐτὸ ἦταν λανάρι, πού ἕμοιαζε μὲ τετράγωνο γεφύρι στηριγμένο στὴν ἄκρη μιᾶς πλατειᾶς σανίδας καὶ στὸ ὑπόλοιπο μέρος πού ἔμεινε καθόταν ἡ νοικοκυρά. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τετράγωνου ἦταν γεμάτη ἀπὸ πυκνὰ-πυκνὰ βελονάκια. Αὐτὲς τὶς ἔλεγαν πλοῦπτες (πουλοῦπτες). Αὐτὲς τὶς πλοῦπτες, πὶς ἐγενθῆναι στὴ μαλλόροκα, πού ἕμοιαζε σὰν Ψ. Ἀπὸ τὴ ρόκα αὐτὴ τραβοῦσαν τὴν κλωστή. Ἐδῶ ἔβαζε τὸ μαλλί μεγάλα κομμάτια καὶ ἐπάνω ἐφήρμιζε τὸ κατόκι, τὸ ὁποῖο ἦταν κι' αὐτὸ μὲ πυκνὰ βελονάκια, καὶ στὴν ἄκρη χερούλι. Οἱ βελόνες ἔσμιγαν καὶ ἔτσι ἀνοίγαν τὸ μαλλί σὲ μαλακὴ τουλούπα, ἀλλὰ ὄχι τόσο περιποιημένη ὅπως στὸ ἄλλο λανάρι, πού εἶχε μεγάλες βελόνες, στὴ βάση χονδρὲς καὶ στὴν κορυφὴ φοβερὰ αἰχμηρὲς πού ἀλλοίμονο, ἂν κατὰ λάθος πῆγαινε τὸ χέρι ἐπάνω. Γι' αὐτὸ μὲ τὸ λανάρι αὐτό, ἂν καὶ μικρὸ καὶ πιὸ

κοιμῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, οἱ μητέρες, γιὰ νὰ μὴν ἀπομακρύνωνται τὰ παιδάκια τους ἀπὸ τὸ σπίτι, τὰ κροβέριζαν μ' αὐτὸ λέγοντας: «μὴ γκιζιανράτι μαναχὰ σας μακρὰ ἀπ' τοῦ σπίτι' γιατί λουγιουροῦν οὐβραῖοι κι μαζώνουν τὰ γκζάνια κι πὰ θάνουν στὰ λανάρια γιὰ νὰ πιούν τοῦ γιέμασ»,». Ἔτσι, τὰ παιδάκια δὲν πολιοῦσαν νὰ φύγουν μακριά. Τὴν τουλούπα πού ἔβγαζαν τώρα ἀπὸ τὰ λαναροῦδια, τὸ δεύτερο ἐργαλεῖο τῆς ξάνσεως, τὴν ἐγνεθαν στὴν ἀπλή ρόκα, μιὰ θέργα πού τὴν ἔξυναν καὶ τὴν ἔκαναν αἰχμηρὴ στὴν κορυφή. Ὅσο γιὰ ἀδράχτι, κι' αὐτὸ πολὺ μεγάλο ἕως μισὸ μέτρο σχεδόν, γιὰ νὰ παίρνη πολὺ νῆμα, ἐπειδὴ ἦταν χονδρὸ, αὐτὸ γιὰ ὑφάδι χονδρότερο, καὶ χωρὶς τὸ σημερινὸ πιάσιμο, τὴν «Κόκα» ἀκαλαπίστητο καὶ χονδρὸ. Ἐπίσης, πὸ σφοντυλί ἦταν μεγάλο σὰν μικρὸ πρόσφαρο, πέτρινο ἢ ἀπὸ κεραμίδι, πού ἀπὸ τὸ βάρος, στρέφονταν μόνη τῆς ἢ κλωστή. Ἐπειδὴ δὲ ἦταν πολὺ χονδρὴ ἢ κλωστή καὶ γέμιζε γρήγορα τὸ ἀδράχτι, γι' αὐτὸ τὸ μάξευαν σὲ κουβάρια. Τὰ κορίτσια μαζεύονταν παρέες - παρέες καὶ συναγωνίζονταν, ποιά θὰ κάνη τὰ περισσότερα κουβάρια. Κάποια δὲ γριὰ κοιτά τους, τοὺς ἔδειχνε πῶς νὰ τραβοῦνε τὴν κλωστή, πῶς νὰ σηκώνουν τὰ χέρια, πῶς νὰ στρέφουν, καὶ τίς μάθαινε καὶ τὸ παρακάτω τραγούδι:

Γνέθητι βιργούλιζουμ¹
 ντὰ ψιλὰ ντὰ γνέματα
 κι τὰ τσιντζιλιάρικα²
 κι' ὅποιους κόψη τὴν κλωστήτ'
 κούτσουρου ντοῦ χέρι τ' καλάμι
 ντοῦ πουράρι τ' κι' μπαμπούρ³
 ἢ κώλουστ,:

Μὲ τὴ χονδρὴ αὐτὴ κλωστή ὑφαιναν τὰ λεγόμενα σιγκούνια. Χονδρὰ μάλλινα, πού τὰ ἔδιναν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ μαῦρο χρῶμα, ἢ τὸ σκοῦρο καφέ σὰν μαῦροι. Οἱ μπογιές καὶ τὰ χρώματα ἦταν τελείως ἄγνωστα. Τὴ βαφή αὐτὴ τὴν ἔκαναν μόνες τους οἱ γυναῖκες. Τὸ μαῦρο ἀπὸ φλοῦδες, ἀπὸ μεσιὰ ἢ σκληθρο ἢ κάτι πλατιά φύλλα πού τὰ ἔβλεγαν «βροσιμόφλα». Αὐτὰ τὰ ἔβραζαν πολὺ, στράγγιζε τὸ ζουμί, ἔρριχναν μέσα καρὰ-μπογιὰ καὶ ἀφοῦ μούσκεναν τὸ πανὶ σὲ χλιαρὸ νερὸ ἐπίσης, γιὰ νὰ πάρη καλὴ βαφή, τὸ ἔβραζαν μέσα στὸ μίγμα αὐτὸ καὶ τὸ ἔβραζαν πολλὲς ὥρες ὥσπου τὸ νερὸ τοῦ μίγματος ἔμενε ἄχρωμο. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὰ σιγκούνια δὲν ἔχουν ποικιλία χρωμάτων, διότι τὸ ὑφασμα εἶναι τόσο χονδρὸ, πού δὲν ἐπιδέχεται χρώματα, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄγνωστα ἀκόμη. Οἱ ἄνδρες ἔχουν πὰ «σικαλβάρικα», «πυτουρία» σὰν κρητικὲς βράκες, λίγο στενότερες πρὸς τὰ κάτω μὲ χρῶμα μαῦρα.

1. Βιργούλιζουμ = (σμου) κοπέλλες λυγηρές.

2. Τσιντζιλιάρικα (ρικα) = κλωστή ἀνώμαλη, ἀλλοῦ ψιλῆ καὶ ἀλλοῦ χονδρῆ, ἔχι ἴσια.

3. Μπαμπούρ (ι) = ἄσχημο πῆλινο δοχεῖο (τσουκάλι).

Οι γυναίκες, τὰ «τυρλικούδια», βαμβακερά ἢ μάλλινα, εἶδους μαντοῦ καὶ λίγο λοξὸ πρὸς τὰ κάτω μὲ χρῶμα πορτοκαλὶ ποῦ τὸ βάφουν μὲ κάτι κίτρινες ριζες, τὸ «ἀρξάρι» τὸ ἐρυθρόδανον, τὸ βαφικόν. Μπροστὰ ἐκλειναν μὲ τὴν ποδιά ποῦ ἦταν μὲ δριζόντιες γραμμὲς μαύρες καὶ κίτρινες, μάλλινη ἢ βαμβακερή, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ. Τὸ βαμβάκι τὸ ἔγνεθαν στὴν ἀπλή ρόκα καὶ χονδρὸ, ὅπως τὸ μαλλί. Τὸ ἄνοιγμά του ὁμῶς γίνεται διαφορετικῶς. Ἐδῶ τὸ λανάρι δὲν ἔχει θέσι. Τὴ θέσι του, τὴν παίρνει τὸ δοξάρι. Αὐτὸ ἦταν ἓνα μεγάλο τόξο μὲ τὴν κόρδα (χορδὴ) σὰν τοῦ βιολιοῦ, ἀλλὰ χονδρὴ ποῦ τὴν ἔκαναν μόνες πάλι οἱ γυναίκες ἀπὸ ἔντερα προβάτου. Ἡ δὲ ἐργασία αὐτὴ γινόταν πολλὲς ἡμέρες συνέχεια καὶ χρειάζοταν πολὺ προσοχὴ καὶ κόπος μεγάλος. Μέσα στὸ κελλάρι ἢ στὸ ἰδαμάτιο ποῦ κάθονταν, ἔκαναν τὴν ἐργασία αὐτὴ δηλ. τὸ ἄνοιγμα τοῦ βαμβακιοῦ, τὸ «στοίβαγμα». Ἐβαζαν λίγο-λίγο βαμβάκι ἐπάνω, ἀκουμποῦσαν τὴν τενταμένη κόρδα, μὲ ἓνα ἄλλο ἐργαλεῖο μικρὸ, τὸ «λαγούδ'(ι)», ἔπιαναν τὴν κόρδα καὶ τὴν ἀνατίναζαν, ἢ κόρδα ἔπιανε λίγο-λίγο τὸ βαμβάκι καὶ τὸ τίναξε ἔτσι ὥστε φαινόταν σὰν νὰ χιονίζε. Μὲ μιὰ περιποιημένη βεργούλα (τὸ βιργούδ'(ι), τὸ μάζευε καὶ τὸ ξανάβαζε στὴ θέσι κάτω ἀπὸ τὴν κόρδα. Ἐφρόντιζε δέ, νὰ μὴν ὑψόνῃ πολὺ τὸ δοξάρι, γιατί τότε δὲν θὰ ἔμενε βαμβάκι, ὅλο θὰ σκόρπιζε γύρω, καὶ τὰ πάντα θὰ φαινόταν χιονισμένα. Ἡ δὲ νοικοκυρά, σὰν χιονάνθρωπος. Ἦθελε προσοχὴ καὶ πολλὴ τέχνη ἢ ἐργασία αὐτὴ, γιατί ἀλλιῶς ἔφευγε τὸ βαμβάκι σὰν χιονονιφάδες στὸν ἀέρα (μουχάδεις), γι' αὐτὸ γινόταν σὲ κλειστὸ χῶρο. Τώρα ἢ κλωστή, μάλλινη ἢ βαμβακερὴ, γιὰ νὰ φθάσῃ νὰ γίνῃ ὕφανση, ἔπρεπε νὰ προηγηθοῦν διάφορα στάδια προεργασίας πολὺπλοκα, δύσκολα καὶ μὲ ἀπαραίτητο βοηθό. Γι' αὐτὸ, ὅταν μιὰ νύφη θρυσκόταν μακριὰ ἀπὸ τὴ μάνα της καὶ ἤθελε νὰ θάλῃ πανί νὰ ὑφάνῃ (νὰ συντομίσ(η)¹ πανί) ὅπως ἔλεγαν, τὸ σκεπτόταν πολὺ καὶ ἔλεγε ἀναστενάζοντας: «ἄχ, νᾶχα μάνα στυφανο' (η)² καὶ ἀδερφή στὴν ξύφανο(η)».³ Διότι μόνον ἢ μάνα θὰ ἔδινε ὀδηγίες στὴν κόρη χωρὶς νὰ νευριάξῃ. Γι' αὐτὸ οἱ γριὲς ἔλεγαν, «τὰ ράμματα γηράματα». Τόσο δύσκολη δουλειὰ ἦταν.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΥΦΑΝΣΕΩΣ: α) Τὸ τυλιγάδιασμα (τυλιγάδιασμα). Τὸ τυλιγάδι ἦταν μέτρα καὶ κάθε νοικοκυρὰ ἤξερε ἀπὸ τὰ τυλιγάδια πόσα μέτρα μπορεῖ νὰ τραβήξῃ τὸ πανί της σὲ μῆκος. Τὸ φάρδος τὸ κανόνιζε στὸ χτένι. Ἐδῶ ἦταν ὀρισμένα διαστήματα ποῦ τὰ ἔλεγαν πάσματα. Τὸ κάθε πάσμα εἶχε 30 ἴθυρες. Γι' αὐτὸ ἔλεγαν «τὸ τραβήξα πόσα πάσμα-

1. συντομίσ' (η) — συντομίζω = ἐτοιμάζω.

2. στυφανο' (η) = στὴν ὕφανση. Ἀπὸ τὸ ρῆμα γυφαίνω = ὕφαίνω στὴ γύφανση = στυφανο'.

3. ξύφανο' (η) = στὸ τέλος τῆς ὕφανσεως. Τὸ ρῆμα ξυφαίνω.

τα», δηλ. στα 6, στα 7 (τότε έκαναν πολύ σπενά πανιά, ένώ σήμερα βάζουν πολλή πλατειά, από 27 με 30 ή 32 πάσματα). Σε πόντους πάνω από 0,75 έκαμποτά του μέτρου. Οί πιό πεπειραμένες κανόνιζαν τὸ μήκος και με τὰ ἀδράχτια. Γέμιζαν ένα ἀδράχτι, τὸ μετροῦσαν και με τὸ μάτι τώρα γέμιζαν και τὰ ἄλλα χωρὶς νὰ πέφτουν ἔξω και πολύ. Ἦταν κατὰ προσέγγισιν μέσα στα μέτρα.

β) Τὸ κ α λ ά μ ι σ μ ι α (καλάμισμα): Τὸ νῆμα ὅπως ἦταν θυλές, πὸ μάζευαν στα καλάμια. Με τὰ καλάμια τώρα, καθώριζαν καλύτερα τὸ μήκος και τὸ πλάτος τοῦ ὑφάσματος. Ἐδῶ ὡς ἀπαραίτητα εργαλεῖα εἶχαν δύο ξύλινους σταυρούς, ένα μεγάλο και ένα μικρὸ ἀπὸ σανίδι, πλάτους 4 πόντων, πὸν χώριζαν. Ἐνόνονταν στὸ καρφὶ πὸν εἶχε τὸ κούτσουρο, πὸν στηρίζονταν ὁ σταυρός· αὐτὰ λέγονταν ἀνέμεες - ἀνεμοῦδες». Ἐπειτα τὰ ροδιάνια πὸν ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὴ ρόδα, τὴν κλωστή πὸν ἔκωνε τὴ ρόδα με τὸν ἀδράχτι, πὸν περνοῦσαν τὸ καλάμι και μάζευαν τὴν κλωστή, τὰ καλάμια και τὰ μασοῦρια.

γ) Τὸ γ ἰ δ ἰ α σ μ α: Ἐδῶ ἔπρεπε νάχη ὄσα καλάμια, τόσες θελόνες. Τὶς θελόνες τὶς προμηθεύονταν ἀπὸ τοὺς γύφτους, δίνοντάς τους γιὰ νὰ τὶς ἀγοράσουν ψωμί, ἢ ένα πιάτο ξερὰ φασόλια, καλαμπόκια, ἀλεύρι. Ἐπίσης, τὰ παλούκια ξύλινα (πάσσαλοι ξύλινοι) στὴν ἀρχή, κατόπιν σιδερένια. Τὰ «μπουρλιδία», μικρὰ κομματάκια, συνήθως ἀπὸ ξερὰ νεροκολοκυθα, πὸν τὰ ἔβαζαν κάτω ἀπὸ τὶς θελόνες γιὰ νὰ γυρίζουν εὐκόλα τὰ καλάμια κατὰ τὸ τράβηγμα τῆς κλωστής. Τὰ κομματάκια αὐτὰ, ἐπειδὴ ἔμοιαζαν με τὰ κομμάτια τοῦ κρανίου, τὰ ἔλεγαν «καραμπάτσια», ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξι (καραμπάτσ(ι) = κρανίον). Στὴν ἐργασία αὐτὴ ἐπρόσεχαν ἐξαιρετικά, διότι ἂν μπερδεύαν τὶς κλωστές ἴσὰ παλούκια κι ἔκαναν ένα μεγάλο λάθος πὸν πὸ ἔλεγαν «γκατζιόλα»,¹ ἔπρεπε νὰ χαλάση ὄλο ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἄλλως ἦταν ἀδύνατο νὰ προχωρήση στὸ ὑφάσμα. Ὅταν δὲ γίδιαζαν και πῆγαινε καμμιὰ κι ἔπιανε κουβέντα, ἀμέσως πῆς ἔλεγαν «θεύγα»² μὴ μοὶ χουρατεὺς³ νὰ μὴ φκιάσου γκατζιόλα», ἔπρεπε ὄλα νὰ μετρήη, γι' αὐτὸ ἀπέφευγαν τὴν ὥρα αὐτὴ νὰ μιλήσουν. Τὴν ἐργασία δὲ αὐτὴ ἀπέφευγαν νὰ τὴν κάνουν τὸ Σάββατο, διότι ἐπίστευαν ὅτι «τὰ μὲν κορῖτσια ἔδικωναν τὴν τύχη τους, δηλ. τὸ γαμβρό, οἱ δὲ πανδρεμένες ἔκοβαν τὶς μέρες τοῦ ἀνδρός τους, δηλ. συντόμευαν τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς σου».

δ) Τὸ τ ῦ λ ι γ μ α: Τώρα μάζευε τὸ νῆμα ἀπὸ τὰ παλούκια στὸ χέρι, κάνοντάς το ἀραιὰ ἀλυσίδα, τὸ ἔβαζε μέσα σὲ μιὰ ξύλινη σακφή «κουπανούδα» μαζί και μιὰ - δύο πέτρες γιὰ βάρος (αὐτὸ βοηθοῦσε στὸ τέντωμα). Τὸ ἔπιανε ἀπὸ τὸ διπλὸ μέρος και ἀπλωνε ὄλο τὸ μήκος (γι' αὐτὸ τὸ τῦλιγμα γινόταν σὲ μεγάλες αὐλές, κελάρια ἢ στὸ δρόμο) κι ὅταν δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ

1. Γκατζιόλα = τὸ θηλυκὸ γαϊδούρι (γαϊδούρα).

2. Θεύγα = φύγε, τὸ ρῆμα Θεύγου = φεύγω λέγεται και σήμερα.

3. Χουρατεὺς - χουρατεῦω = ἡμιλῶ και χουρατάς = κουβεντολόγι.

τὸ ἀφίση ὄλο, τότε τὸ ἄφινε λίγο-λίγο, τὸ «ἀπαινούση», ὅπως ἔλεγαν. Στὴ μιὰ ἄκρη ἦταν ἡ κουπανοῦδα καὶ στὸ τέλος τοῦ μήκους τοῦ νήματος ἦταν ἡ «τλύχτρα», δυὸ διχαλωτοὶ πάσσαλοι, μακριὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ὅσο ἦταν τὸ «ἀντί», ξύλο σρογγυλὸ πού θὰ τύλιγαν τὸ νῆμα. Στὴν ἄκρη αὐτὸ τὸ ξύλο εἶχε 4 τρύπες, πού περνοῦσαν ἓνα ξύλο καὶ τὸ στήριζαν στὸ ἔδαφος, γιὰ νὰ μὴ ξετυλίγεται ὅταν ἀράδιαζαν τὶς κλωστές. Ἐπρόσεχαν τὸ τέντωμα νὰ εἶναι τόσο καλὸ, ὥστε νὰ μὴ γέρνη ἀπὸ τὰ πλάγια ἢ τὴ μέση, «νὰ μὴ κρημάη». Νὰ εἶναι ὅλη ἡ ἐπιφάνεια στὸ ἴδιο ὕψος. Διότι, ὅπουδήποτε κι ἂν κρημοῦσε, τὸ πανὶ δὲν θὰ γινόταν καλὸ, στὸ μέρος αὐτὸ γινόταν χαλαρὸ κατὰ τὴν ὕφρασι, καὶ τότε ἔλεγαν «σιαντὴν τμηρὰ τοῦ κρέμαση καὶ γέντι θὰ ζιάγκω=δίχτυ». Ἐπίσης, κατὰ τὸ τύλιγμα περνοῦσαν δυὸ ξύλα πού κανόνιζαν τὸ ἄνοιγμα πού θὰ περνοῦσε ἡ σαῖτα. Αὐτὲς οἱ θέργες πού ἦσαν μεγαλύτερες ἀπὸ τὸ πλάτος τοῦ ὑφάσματος, λέγονταν «καλαμῆδια» καὶ τὸ ἄνοιγμα «στόμα». Ὅταν τὴν ὥρα αὐτὴ ἐρχόταν καμμιά γυναίκα ἢ ἄνδρας, σήκωνε τὸ ἓνα σκέλος ὅσο μποροῦσε ψηλά καὶ ἔλεγε, «τόσου στόμα ν' ἀνοίγ'» ἦταν ἡ καλύτερη εὐχὴ πού θὰ ἔδινε στὴν περίπτωση αὐτῆ.

ε) Τὸ πέρασμα: Ἡ μίτωσις (τὸ ἀναβόδ'), ὅπως τὸ ἔλεγαν. Τὸ ἀναβόδ', ἦταν τὸ πέρασμα τῆς κλωστῆς ἀπὸ τὰ μιτάρια πρῶτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ χτένι. Ἐδῶ κανόνιζαν τὸ πέρασμα νάρθη κανονικὰ στὴ μέση, ὥστε νὰ μὴν γέρουν οὔτε τὰ μιτάρια οὔτε τὸ χτένι. Γι' αὐτὸ μετροῦσαν τὰ διαστήματα ἀπὸ τὸ χτένι «θύρες», καὶ τὶς κλωστές ἀπὸ τὰ μιτάρια καὶ τὰ ἄφιναν στὶς ἄκρες. Διότι, ἂν στὸ χτένι ἄφιναν θύρες, τότε στὸ ὕφρασμα θὰ γινόταν μιὰ ἀραιοὶ γραμμῆ. Ἀμέσως δὲ ἔλεγαν «ἄφσης θύρα». Ἄν ἄφιναν στὰ μιτάρια, μπερδεύονταν οἱ κλωστές κατὰ τὸ πάτημα καὶ κόβονταν τὸ στημόνι, γι' αὐτὸ τὶς κλωστές τὶς ἔπαιρναν 2 καὶ 3 μαζί ἂν πήγαιναν ἐμπρὸς καὶ ἔτσι συμβάδιζαν μὲ τὸ χτένι. Γι' αὐτὸ, κάθε τόσο στὸ πέρασμα ἄκουγες: «κίταξη νὰ μὴ πααίνου τὰ μιτάρια μπρουστά». Ἐπίσης πρόσεχαν νὰ μὴν περάσουν δυὸ κλωστές σὲ μιὰ θύρα ἢ μιτάρι, γιατί τώρα θὰ γινόταν στὸ πανὶ μιὰ πυκνὴ γραμμῆ πού φαινόταν ἄσχημα κι ἔλεγαν, «ἰῶ μῶδουσης ἀδιρφές». Γιὰ νὰ γίνῃ δὲ τὸ πέρασμα, ἔπρεπε νάναυ δυὸ ἀντικρουστὰ καὶ στὴ μέση τὶς χώριζαν τὸ χτένι καὶ τὰ μιτάρια, πού τὰ στήριζαν σὲ δυὸ καθίσματα, ἢ πέτρες. Συνήθως, ἀπὸ τὰ μιτάρια ἔπαιρνε ἡ πεπειραμένη στὴ δουλειὰ αὐτῆ. Ἡ ἄλλη ἔδινε κλωστές καὶ ἔπαιρνε μὲ τὴ βελόνα ἀπὸ τὸ χτένι. Αὐτὴ πού ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ μιτάρια, αὐτὴ κανόνιζε καὶ τὸ σχέδιο τοῦ ὑφάσματος ἀργότερα, στὰ πολύπλοκα σχέδια πού γίνονταν μὲ πολλὰ μιτάρια καὶ πατήθρες (πόδια), ὅπως καὶ σήμερα.

στ') Τὸ ζομπόδεμα: Ἐδῶ πλέον, μπαίνει τὸ πανὶ στὸν ἀργαλειό. Ἄν ὄλες οἱ ἄλλες πού προσηγήθησαν ἔγιναν προσεχτικά, ἢ δουλειὰ αὐτὴ δὲν εἶναι δύσκολη. Πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια καὶ πλέον, ὁ ἀργαλειὸς ἦταν 4

ακέτες διχάλες (πυσατάλες). Δύο ἔμπηγαν ἔμπρὸς καὶ δύο πίσω, ἰσὲ διώστημα δύο μέτρων. Στὶς δύο πίσω ἔβαζαν τὸ ἀντί, ποῦ εἶχε τὸ νῆμα καὶ τραβοῦσαν καὶ ξετύλιγαν τόσο τὸ νῆμα, ὅσο νὰ φθάσουν τὰ μιτάρια μὲ τὸ χτένι στὶς ἔμπρὸς πυσατάλες. Ἐδῶ εἶχαν τὸ δεύτερο ἀντί μὲ τὸν «κομποδέ-τ-ρ» ποῦ θὰ ἔδεναν τὶς γλωσστές γιὰ νὰ τὸ τεντώσουν καὶ νὰ δέσουν ἀπὸ κάτω τὶς πατηθρες μὲ τὰ μιτάρια. Τὰ δύο ἀντιὰ δέ, τὰ στήριζαν μὲ ἓνα ξύλο μακρὺ, ποῦ ἔφθανε ἕως τὸ μέρος τῆς ὑφάντρας, ὥστε μόνη τῆς νὰ τυλίγη καὶ νὰ ξετυλίγη νῆμα ὅσο θέλει. Ἀπὸ τὸ πίσω ἀντί ξετύλιγε νῆμα, στὸ ἔμπρὸς ποῦ καθόταν καὶ ἀκουμποῦσε στὸ στομάχι τῆς, τύλιγε τὸ πανί ποῦ ὑφαίνε. Ἐδῶ εἶχε παράλληλα μὲ τὸ ἀντί, ἓνα ξύλο ὡς ραβδί δεμένο μὲ σχοινὶ ποῦ περνοῦσε ἀπὸ δυὸ τρυῖπες, ποῦ εἶχε τὸ ἀντί. Σ' αὐτὸ τὸ ραβδί ἔδεναν τὶς κλωσστές γιὰ νὰ γίνη ἡ ἔναρξις τῆς ὑφάνσεως καὶ νὰ τυλίγεται ἴσια μὲ τὸ πανί. Ὅταν τύλιγε τὸ πανί σφικτὰ καὶ τὸ τεζάριζε, ἰσὺ διεξίει πλευρό τῆς εἶχε ἓνα κοντὸ ξύλο, ποῦ τὸ περνοῦσε μέσα ἀπὸ μιὰ τρύπα τοῦ ἀντιοῦ καὶ τὸ στήριζε στὸν ἀργαλειό, τὸ ἔδενε δὲ μὲ ἓνα σχοινὶ σφικτὰ τόσο, ποῦ ἂν καμμιά φορὰ τύχαινε νὸ κοπῆ τὸ σχοινί, γινόταν μεγάλη ζημιὰ στὸ πανί. Αὐτὸ τὸ μικρὸ ξύλο τὸ ἔλεγαν «Ζάναζου». Μόλις ἄρχιζε τὸ ὑφασμα, ἔβαζαν τὰ «προυγγίδια», δυὸ σιδερένιες βέργες πλατεῖες ἓνα δάχτυλο, ποῦ ἀπλώναν ἢ μάζευαν κατάλληλα καὶ τέντωναν τὸ πανί στὸ πλάτος, γιὰ νὰ κάνουν καλὴ οὐγία — «οὔβγια».

Τὰ σιδεράκια αὐτὰ τὰ ἔκαναν στοὺς γύφτους. Μετά, σὲ μιὰ ἄκρη τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ στόμα ποῦ ἄνοιγε, κρεμοῦσαν γιὰ τὸ κακὸ μάτι, γιὰ τὸ ἀθάσκαμα, ὅπως ἔλεγαν, ἓνα σκόρδι καὶ ἓνα γαλάζιο χάνδρο, ποῦ τὸ ἔλεγαν «μοννίστ». Ἡσυχὴ πλέον ἢ ὑφάντρα, ἄρχιζε κανονικὰ τὸ ὑφασμα. Ὅσο γιὰ τὰ σχέδια, στὴν ἀρχὴ ἦσαν τὸ ἴσιο, τὸ «πουλτὸ» ποῦ τὸ ἔλεγαν, μὲ δυὸ πατηθρες ἢ δυὸ μιτάρια. Μ' αὐτὴν τὴν ὑφανσι, γινόταν μόνον πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ καὶ πλέον χρόνια. Διότι ἦταν πολὺ χονδρὰ ὑφάσματα τὰ σιγγούνια καὶ τὰ χειρίσια (θαμβασκερὰ πολὺ χονδρὰ). Μὲ τὸ πέρασμα ὁμως τοῦ χρόνου ἄρχισαν νὰ λεπταίνουν τὴν κλωστή καὶ νὰ τελειοποιοῦν τὰ ἀνάλογα ὄργανα καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς ὑφάνσεως, καθὼς καὶ τὰ σχέδια νὰ γίνωνται περισσότερα. Ὁ ἀργαλειὸς πρῶτα, νὰ γίνετα πιὸ καιλοσθητικὸς καὶ τὰ ἄλλα ἐργαλεῖα πιὸ τέλεια. Τὰ σχέδια προχωροῦν, μετὰ τὸ πουλτὸ - μονὸ ἄρχισε τὸ δῆμυτο μὲ τέσσερες πατηθρες καὶ τέσσερα μιτάρια. Ἀρχισαν νὰ βάζουν σχέδια (ξάμπλια) νὰ ὑφαίνουν μὲ μετὰξι ποδιές μὲ μερητὰ σχέδια, (τὰ θυμιστὰ), πολὺ ὠραῖα, μάλλινα - θαμβασκερὰ - μεταξωτὰ. Ἐκεῖ ποῦ πρῶτα μεταχειρίσθησαν τὸ μετὰξι, ἦταν τὸ νηφικὸ πέπλο, τὸ «κροκίδι». Ἐβράζαν τὶς φοῦσμες τῶν κουκουλιῶν καὶ κατόπιν τὶς ἔγνεθαν, ὅπως τὸ θαμβάκι. Γινόταν δὲ ἡ κλωστή χονδρὴ καὶ καλλιαριστὴ. Κατόπιν ἄρχισαν νὰ βάζουν στὰ πουκάμισα τὴ «λαμπαρὰ» ἢ ὀλόκληρο, ἢ μόνον γύρω στὸ πουκάμισο γιὰ λόγους οἰκονομίας. Κατόπιν ἄρχισαν νὰ τραβοῦνε λεπτὴ κλωστή μὲ ἓνα

ἀργαλειό, πού τὸ ἔλεγαν «μάτ». Ἀρχισαν τὸ θεξὸ καὶ ζερβὸ κλώσιμο, πού στὸ ὕφασμα γινόταν ριγὲ τὸ πανί, σὰν ψαροκόκκαλα. Ἐπειτα, τὰ «φραλίδια». Ἐδῶ ἔβαφαν διάφορα χρώματα, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδειναν κόμβους σφικτούς τὸ νῆμα πού ἤθελαν νὰ βάψουν. Μετὰ τὸ βάψιμο, τὸ στέγνωσαν πρῶτα καὶ κατόπιν ἔβλυναν τοὺς κόμβους. Ὁ κόμβος ἔμενε ἄσπρος καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ νήματος ἔπαιρνε τὸ χρῶμα πού ἤθελαν. Τὰ χρώματα πού προτιμοῦσαν, ἦταν τὸ μαῦρο - κόκκινο - κίτρινο - πορτοκαλί - μπλε = γυράνιου. Αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῦσαν συνήθως στὰ πουκάμισα τῶν γυναικῶν. Τὰ ἔβαζαν στοὺς γύρους ἢ στὰ πλάγια, πού τὰ ἔλεγαν «κινάρια». Ἐβαζαν ἀκόμη καὶ μετάξι ἢ κροκίδι. Ἐπίσης, ἀργότερα καὶ ὡς μπορντουῦρες, σὲ τραπεζομάνδηλα, πεπετέτες, γύρους γιὰ καναπέ καὶ ἄλλα. Γιὰ τὴν ἴδια χρῆσι ἔκαναν ἐπίσης τὸ «μάρτι». Δυὸ κλωστές διαφορετικοῦ χρώματος, τίς ἔστρουφان μαζί κι ἔβαζαν τὴ λεγομένη «κιφάλουσα» (μπορντουῦρα), τὴν ὁποία πλαισιώνουν μὲ σκέτο χρῶμα ἢ τὸ ἀντίθετο· τὴ σκέτη μπορντουῦρα πλαισιώνουν μὲ μάρτι. Τὴν μπορντουῦρα δὲ αὐτὴ, τὴν κεντοῦσαν μὲ ἓνα κέντημα, πού γινόταν ἐπάνω σὲ πενεκεδένιες φόρμες (ἀνθη - φύλα - κίτλους - ὀρθογώνια, ἀκόμη καὶ πουλιά), κατόπιν ἔκοβαν τὸ κέντημα, πού ἦταν σὰν ἀνεβατὸ στὴ μέση καὶ ἔβγαζαν τὴ φόρμα. Τὸ κέντημα ἔμεινε ἐπάνω, ὅπως ἀκριβῶς τὰ χαλιά. Τὰ σχέδια αὐτὰ τὰ προτιμοῦσαν στὶς ποδιές. Οἱ κοπέλλες συναγωνίζονταν, ποιά θὰ βγάλῃ, θὰ ἐπινοήσῃ τὸ καλύτερο σχέδιο.

Ἡ κεντητικὴ τέχνη ἀρχίζει νὰ προχωρῇ καὶ νὰ στολίσῃ τίς τραχηλιές τῶν ὑποκαμίσων, ἢ τὸν παιδόγυρο μὲ τὴ θελονιά, πού μοιάζει μὲ τὸ σημερινὸ τρυπογάζι ἢ «κοιμπουιδιτί». Ἐπίσης στὸν ἀργαλειὸ ὑφαίνουν τὰ λεγόμενα «ματοῦδια» (ρόμβοι μικροί, ὁ ἓνας μέσα στὸν ἄλλο καὶ διαφορετικοῦ χρώματος) καφέ - πράσινο - μαῦρο καὶ ἄσπρο. Τὰ κοκαθούδια, ἄλλη ὕφανσις αὐτῆ. Σχηματίζονται λοξές γραμμίτσες, πού οφείλονται στὸ διαφορετικὸ στρώσιμο τοῦ νήματος. Ἐπίσης, οἱ σπαθωτές μπορντουῦρες, πού γίνονται σὰν κέντημα πάλι στὸν ἀργαλειὸ μὲ τὴ θοήθεια μιᾶς σανίδας πλάτους 4—5 πόντων, καὶ ὅλο περαισιτὴ ἢ κλωστὴ μὲ τὸ δάχτυλο. Ἀργότερα κάνουν ἰδιόμορφα σχέδια σπαυροβελονιάς σὲ κουβέρτες - χαλιά - μαξιλόρια στὸν ἀργαλειό, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Δουλειά, πού θέλει ὅλο μέτρημα καὶ δὲν προχωρεῖ καθόλου. Εἶναι τὰ λεγόμενα «κεντήδια». Ἐπίσης ὑφαίνουν τὰ μαρμαροδίμματα. Τὸ κέντημα τώρα προχωρεῖ καὶ στὰ ἀνδρικά, ἀλλὰ μὲ γαϊτάνι, τὸ ὁποῖο φέρνουν ἀπ' ἔξω. Στολίζουν τὸ γελέκο τῶν ἀνδρῶν, τὸ «τζιμιντάνι», πού εἶναι ἀρχοντικό μπεταξωτὸ γελέκο. Αὐτὰ τὰ ἔρραβαν ἄνδρες πεχνίτες, ράφτες, πού τοὺς ἔλεγαν «Φραγγουράφτες ἢ Τιρζήδεις». Οἱ ἴδιοι ἔρραβαν τότε καὶ τὰ γυναικεῖα «καφτάνια - μπιντένεις - γούνες - κουντουγούνια». Ἐπίσης τῶν ἀνδρῶν τὸ μιντάνι - σαλταμάρακα. Αὐτὴ ἦταν σὰν καλοκαιρινὸ σακκάκι. Ἀργότερα ἀρχισαν οἱ γυναῖκες νὰ ράβουν τὰ γυναικεῖα φορέματα. Ἀρχίζουν ἐπίσης οἱ γυναῖκες νὰ πλέκουν στὸ χέρι δαντέλλες μὲ λεπτὸ μαλ-

λι πολύχρωμο, πού φέρνουν απ' έξω, τὰ λεγόμενα (ταρακλιά). Τὴ δαντέλλα αὐτὴ τὴ βάζουν στὶς παιδιές, τὰ «θιμιατά». Ἐπίσης πλέκουν μὲ θαμβακερὴ κλωστή δαντέλλες σὲ πετσέτες - τραπεζομάνδηλα καὶ ἐνώνουν τὰ φύλλα τοῦ ὑφάσματος μὲ τετραγωνάκια πλεκτά. Κάνουν γύρω σὲ μανδήλια ὑφαντὰ δαντέλλα σὰν κόμπους, πού τὰ λένε «κουμπιτσούδια», καθὼς καὶ γύρω στὰ μανίκια τῶν γυναικείων ὑποκαμίσων μὲ κόκκινη ἢ πράσινη - κίτρινη - γαλάζια καὶ δίχρωμη κλωστή θαμβακερὴ. Ἀρχίζουν νὰ προμηθεύονται απ' ἔξω κλωστὲς λεπτές θαμβακερές, τὰ «φιλιμένα». Μ' αὐτὰ ἐξωραΐζουν πλέον τὸ ὕφασμα καὶ τὸ κάνουν πῶς λεπτὸ καὶ ὄραϊο. Τὰ σχέδια πληθαίνουν σὲ ὁμορφιά καὶ δυσκολία. Ἐπίσης εἰσάγουν μπογιές διάφορες κι ἀρχίζουν νὰ βάφουν ὄραϊες μάλλινες κλωστὲς καὶ νὰ ὑφαίνουν καρρῶ ὑφάσματα πολύχρωμα - φανταχτερὰ - λεπτὰ - ὑπέροχα. Πολλὰ χρώματα δίνουν καὶ μόνες οἱ γυναῖκες στὸ σπίτι, μὲ φύλλα κυδωνιάς, τὸ καφεῖ χρώμα, μὲ κάτι ρίζες = ἀρζάρι = τὸ ἐρυθρόδανο τὸ θαμικόν μ' αὐτὸ ἔκαναν τὸ πορτοκαλί καὶ τὸ κίτρινο χρώμα (τὸ ἔβραζαν μὲ καραμπογιὰ καὶ σταχτόνερο). Τὸ βουτούσαν, πότε στὴν καραμπογιὰ καὶ τ' ἄφαιναν καὶ στέγνωνε, καὶ πότε στὸ σταχτόνερο καὶ στέγνωνε πάλι. Αὐτὸ τὸ ἐπαναλάμβαναν πολλὲς φορές, ἕως ὅτου ἔπαιρνε τὸ χρώμα πού ἤθελαν. Γινόταν σχεδὸν ὅπως ἡ λείκανσις τῶν θαμβακερῶν, μὲ τὴ διαφορὰ, ἐδῶ ἔβαζαν τὸ πανὶ μέσα σὲ διάλυσι κοπριάς προβάτου 1—2 βράδια, καὶ κατόπιν πήγαιναν στὸ ποτάμι καὶ τὸ λείκαιναν, ἰηλ. τὸ ἔσπριζαν. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ γινόταν πάντοτε τὸ καλοκαίρι, γιὰ νὰ στεγνώσῃ γρήγορα τὸ πανὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ νὰ τὸ ξαναβουτούσῃ στὸ νερὸ γιὰ νὰ τὸ χτυπήσουν καὶ πάλι μὲ τὸν κόπανο. Ἡ δὲ βαφή γινόταν ὅλοι μὲ χόρτα καὶ φλοῦδες, πάντοτε μὲ τὴ βοήθεια τῆς καραμπογιᾶς καὶ τῆς γαλάζιας πέτρας (= θεϊκὸς χαλκός). Ἐπίσης τὸ βιτριόλι, (ζάτες) τὸ ἔφριχναν ὅταν ἔβαφαν μάλλινα, στὰ δὲ θαμβακερὰ ξύδι καὶ ἀλάτι.

Ἄλλη λαϊκὴ τέχνη πού ξεχωρίζει τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, εἶναι ἡ **Ξυλογλυπτικὴ**. Τεχνίτες εἰδικοὶ κατασκευάζουν σκευὴ χρήσιμα, ὅπως τὰ ξυλοπίνακα (κλειδουπνάκια). Οἱ γεωργοὶ σ' αὐτὰ ἔβαζαν τὸ φαγητό τους διότι ἔκλειναν μὲ καπάκι. Ἐπάνω δὲ στὸ καπάκι χάριζαν διάφορα σχέδια, φίδια - λουλουῖδια - κύκλους - σαικεγγάρικα, ὅλα ἀπὸ τὴ φύσι παρμένα. Ἐπίσης ἔκαναν ξύλινες λεκάνες (τικανόδες) γιὰ λούσιμα. Τόκες, μαλλόροκες, πού τὶς ζωγράφιζαν μὲ πυρωμένο σίδερο. Ἐκαναν ἀργαλειοὺς - κοῦνες γιὰ τὰ μωρὰ (μπισίκια), πού φιλοτεχνούσαν μὲ σχέδια γλυπτὰ παρμένα πάλι ἀπὸ τὴ φύσι (πουλάκια - λουλουῖδια - ζῶα). Κατασκεύαζαν ἐπίσης κουτάλια - σταυροὺς - σφραγιδες γιὰ πρόσφορα (φλουιστήρα) καὶ ἄλλα χρήσιμα σκευὴ (πυροτεχνία).

Ὅσο γιὰ τὴ ζωγραφικὴ, ἐξέλιπε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἀρχίζει νὰ

φαίνεται μετά τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον, με χρῶματα. Περισσότερο ἐξελιγμένη εἶναι ἡ Ἄ ρ γ υ ρ ο χ ο ῖ α. Οἱ ἀσημουργοὶ (κουμπτζήδες), αὐτοὶ κατασκευάζουν ὄλο με ἄργυρον, ὠραία λεπτὰ στολίδια γιὰ τὶς γυναῖκες καρφίτσες σὲ σχέδια, πεταλοῦδες - παντοῦφλες - σαῦρες - ἔντομα, ἐπίσης σκουλαρίκια καὶ δαχτυλίδια με ἐργασία λεπτοτάτη σὰν ἀράχνη, ἀλλὰ καὶ χονδρὰ στολισμένα καὶ δὴ ἀπλῆς χαράξεως διαφόρων σχεδίων ἀπὸ ἐπαργυρωμένο τενεκέ. Ἐπίσης ἔκαναν τὰ παγώνια (παγώνια), κάτι στρογγυλὰ ἀπὸ ἐπαργυρωμένο τενεκέ καὶ γύρω-γύρω κρεμοῦσαν μικρὰ χρυσᾶ φλουριά. Αὐτὰ τὰ ἔβαζαν ὅταν κύνονταν στὶς μεγάλες γιορτές, στὰ πλάγια τοῦ κεφάλι, ἐπάνω στὴν (μαγλίκα).¹ Ἐπίσης ἔκαναν τὸ (μαγγοῦρ(ι)), σὰν κολλιέ, ὄλο ἀπὸ χρυσᾶ φλουριά, τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Θ ε ρ α π ε υ π ι κ ῆ : Ἡ θεραπεία τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν γινόταν ἀπὸ ἀνδρες ἢ γυναῖκες, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο γινῶσται τῆς θεραπείας. Γνωστὲς ἰδὲ ἀσθένειες τότε, ἦσαν περίπου οἱ ἐξῆς :

1) Ἐ λ ο ν ο σ ῖ α (θηρμασία): Ἐδιναν στὸν ἄρρωστο κινίνο σκόνη, ποὺ τὸ ἔλεγαν (σουλάτου) καὶ τὸ ἔπινε μέσα σὲ λίγο νερό. Ἐπίσης κοπάνιζαν πικραγουριές καὶ με τὸ ζουμι αὐτὸ τοῦ ἀλειφον ὄλο τὸ σῶμα. 2) Κ ο ι λ ὀ π α ν ο σ ι ς: Ἐδῶ τοῦ ἔδιναν νὰ πιῇ οὔζο (ρωαί) ἢ ζέσταιναν κοπριά βοδιοῦ ἢ ἀγελάδας (βουινιά) καὶ τὴν ἔβαζαν στὴν κοιλιά ὡς κατάπλασμα. Ἡ τοῦ ἔβαζαν πίτουρα ζεστὰ με ἄλατι, ἢ τοῦ ἔκαναν ἕνα γερὸ μασάζ με λάδι (τὸν ἔτριβαν) καὶ πολλές φορὲς ἐδῶ τελείωνε. Ἡ τοῦ ἔβαζαν γιὰ βεντοῦζα ἕνα τσουκάλι στὸν ὀμφαλό, ἢ κύπελλο. 3) Β α σ κ α ν ῖ α (μάτιασμα): Ἐδῶ ἔκαναν πολλὰ φάρμακα. Πρῶτο καὶ πρόχειρο ἦταν: Ἐκεῖνος ποὺ νόμιζαν ὅτι ἔφερε τὴν βασκανία, ἔφτυνε τρεῖς φορὲς τὸν ἄρρωστο στὸ στόμα. Ἐπειτα τὸν ἔπλυναν τρεῖς φορὲς ἀνάποδα, δηλ. ἄρχιζαν ἀπὸ τὸ σαγῶνι πρὸς τὸ μέτωπο, ἢ ἔφτυναν τρεῖς φορὲς τὸ μεγάλο δάκτυλο καὶ τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μέτωπο τοῦ ἀρρώστου. Ἐπίσης τὸν κάπνιζαν με λουλούδια ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο, ἢ πῆγαιναν καὶ εὔρισκαν καλαμάκια, ποὺ ἔφερναν οἱ χατζήδες (αὐτοὶ ποὺ πῆγαν στοὺς ἁγίους τόπους) καὶ τὸν σταύρωναν τρεῖς φορὲς. Ἐπίσης ἔφερναν μαζί τους καὶ ἕνα χόρτο ποὺ κλείνει καὶ ἀνοίγει σὰν καλάμι, αὐτὸ τὸ ἔλεγαν χέρι τῆς Παναγίας. Τὸ ἔβαζαν μέσα σὲ ἕνα ποτήρι με νερό καὶ αὐτὸ ἀνοίγε. Ἐπίστευαν δὲ ὅτι, ὅσο πιὸ πολὺ ἀνοίγε, τόσο πιὸ πολὺ ἦταν

1. Μαγλίκα = μανδήλα μεγάλη, τετράγωνη σὰν τραπεζομάνδηλο ἐμπριμέ σὲ σκουρο φόντο (καφφέ, μπλέ, πράσινο, μαῦρο), τὴν ὅποια τύλιγαν διαγωνίως ἀρκετὰ φαρδιά λωρίδα καὶ τὴν ἔβαζαν γύρω στὸ κεφάλι σὰν διάδημα. Αὐτοῦ καὶ πρὸς τὰ πλάγια κρεμοῦσαν τὰ λεγόμενα (παγώνια). (ἰδὲ ἐνδυμασία).

ματιασμένους. Τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ ἔδιναν καὶ τὰ ἔπινε ὁ ἄρρωστος. Στὸ τέλος, κατέφευγαν στὸ διάβασμα ἕκ μέρους τοῦ παπᾶ. 4) Κ ε φ α λ ὀ π ο ν ο ς : Στὸν κεφαλόπονο, ὅταν ἦταν δυνατός, ἔπιαναν ἓνα βάτραχο κι' ἔτσι, ζωντανὸ τὸν ἔσχιζαν στὴ μέση καὶ τὸν τοποθετοῦσαν στὴν κορυφὴ τοῦ ἄρρώστου. Ἡ ἀκόμη ἔκοβαν φέτες πατάτας καὶ ἔβαζαν καφὲ ἐπάνω στὶς φέτες, ἔπειτα τὶς τοποθετοῦσαν ἔμπρὸς στὸ μέτωπο καὶ στοὺς κροτάφους. Τὶς ἔδεναν δὲ μὲ μιὰ πετσέτα σφικτά, ὥσπου ὁ ἄρρωστος αἰσθανόταν τὸ σφίξιμο. Ἐπίστευαν ὅτι τὸ ζουμί τῆς πατάτας θεραπεύει τὸν κεφαλόπονο. 5) Ἄ ν θ ρ α ξ (νταλάκι) : Τὸν ἀνθρακα τὸν θεράπευαν μὲ τὸ βιτριόλι (ζάτς). Σ' ἓνα ξυλάκι ἢ σπύργο τύλιγαν λίγο-λίγο βαμβάκι στὴν ἄκρη καὶ τὸ βουτοῦσαν στὸ ζάτς. Ἀμέσως δὲ ἔκαιγαν τὸ σπιρτάκι ποὺ σχηματιζόταν. Αὐτὸ ἦταν τὸ μοναδικὸ φάρμακο καὶ πολὺ αποτελεσματικὸ. 6) Κ α λ α γ κ ἄ θ ι (θηριάγκαθο) : Ἀγκάθι τοῦ θηρίου. Ἐπίσης κι αὐτὸ τὸ θεράπευαν μὲ βάτραχο κατὰ τὸν παραπάνω τρόπο. Ἀκόμη, ἔβαζαν πέτσα χονδρὴ ἀπὸ τὸ βραστὸ αὐγὸ. Καθὼς καὶ κρέας προβάτου, μὲ ζάχαρη ἢ κοντσουλιά κόττας καὶ μάλιστα κίτρινη. 7) Π ο ν ὀ μ α τ ο ς : Ἐβράζαν αὐγὰ σφικτά, τὰ ἔκοβαν φέτες καὶ χλωρὰ τὰ τοποθετοῦσαν ἐπάνω στὰ μάτια, καθὼς καὶ σταγόνες ἀπὸ γάλα τῆς μητέρας. Ἐπίσης, τὸ κριθαράκι τοῦ ματιοῦ τὸ θεράπευαν δίνοντας στὸν πάσχοντα ἐπάνω στὸ μάτι ποὺ εἶχε τὸ στυράκι αὐτό, ἓνα μπάτσο χωρὶς νὰ ξέρη. 8) Φ ὀ β ο ς : Ὅταν κανένας εἶχε φοβηθῆ, πρῶτο φάρμακο ἦταν νὰ οὐρήσῃ, ἔπειτα, ἂν δὲν τοῦ περνοῦσε τρεῖς πρωινά, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἔδεναν τὸν ἄρρωστο ἀπὸ τὰ πόδια μ' ἓνα γερὸ σχοινὶ καὶ σιγά-σιγά τὸν ἀνέβαζαν, ὥστε νὰ βρεθῆ κρεμασμένος. Τότε τρεῖς φορές τὸν κουνοῦσαν στὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας, ἢ ὅποια ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ κατόπιν τὸν ἔλυναν καὶ τὸν πότιζαν (χαράζα). Αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος ἀσθένειας, ποὺ σπάνια βρῆσκειται, σὲ ξεχωριστὴ σακκουλίτσα, μέσα στὴ χολὴ τοῦ βοδιοῦ. Τὸ φυλάγουν δὲ οἱ κρεοπῶλες γιὰ φάρμακο στὴν περίπτωσι αὐτῆ. 9) Ἐ ρ υ σ ί π ε λ α ς (ντουμούσιπασι = ἀρχηγὸς τῶν γουρουνιῶν) : Αὐτὸ τὸ θεράπευαν μὲ τὸ φοβέρισμα. Ἐκαιγαν τόσο πολὺ τὸ φτυάρι, ὥστε νὰ κοκκινίσῃ, κι ἔτσι πυρωμένο τὸ πλησίαζαν στὸ πονεμένο μέρος τρεῖς φορές, ποὺ τὸ κρατοῦσαν ἀρκετὴ ὥρα. 10) Π ὀ ν ο ς τ ῶ ν : α ὐ τ ι ῶ ν : Γιὰ τὴν παῦσι τοῦ πόνου μεταχειρίζονταν τὸ ποντικάλαιο ἢ τὸ λίπος ἀπὸ λαγὸ (λαγάκι). Ὅταν κανεὶς τυχαίως εὑρίσκει μικρὰ ποντίκια, ποὺ μόλις εἶχαν γεννηθῆ, τὰ ἔπαιρνε καὶ τὰ ἔβαζε μέσα σ' ἓνα δοχεῖο μὲ λάδι. Τὰ ἄφινε μέσα σ' αὐτὸ σφραγισμένα καλά, ἕως ὅτου λυώσουν. Κάπου-κάπου, ἀνατάραζε τὸ δοχεῖο ὥσπου νὰ διαλυθοῦν τελείως. Αὐτὸ ἔπειτα τὸ ἔβαζαν σταγόνα-σταγόναι στὸ αὐτί. Ἐπίσης ἔρριχναν στὸ αὐτί σταγόνες ἀπὸ τὸ πάχος λαγοῦ. 11) Κ α λ ὀ γ ε ρ ο ι (βουζούμα-χουλάκι) : Αὐτὰ τὰ θεράπευαν μὲ ψομί. Μασοῦσαν ψίχα ψομοῦ καὶ τὴν ζύμωναν μὲ ζάχαρι καὶ αὐγὸ. Τὸ τοποθετοῦσαν ἐπάνω στὸν καλόγερο καὶ ἔσπαζε αὐτὸς μὲ τὴν ζάχαρι. Ἐπίσης ἔβαζαν μυλακτικὰ καταπλάσματα ἀπὸ κρεμμύδι-μολόχες-λίνα-

ρόσπορο, ἢ ἔψηναν κρεμύδι, πού μέσα σ' ἓνα του τσόφλι ἔβαζαν λάδι και σαποῦνι. Αὐτό ἔβραζε και χλιαρὸ τὸ τοποθετοῦσαν ἐπάνω στο φρούσκωμα. 12) Β α ρ ὺ κ ρ υ ο λ ό γ η μ α (πόντα): Στὴν περὶπτωσι αὐτῆ, τὸν ἀρρωστο, ἀφοῦ τοῦ ἔβαζαν βεντούζες και συναπτισμό, τὸν ὅποῖον εἶχαν πρόχειρο γιὰ κάθε ἀρρώστεια, και τὸν ἔβαζαν πότε σκέτο και πότε με πηλό, κατόπι τὸν τύλιγαν με μιὰ μάλλινη κουβέρτα και τὸν ἔβαζαν σὲ χλιαρὸ φούρνο, πού πῆνουν ψομί, γιὰ νὰ ιδρώσῃ και νὰ βγῆ τὸ κρούμα. 13) Ἰ κ τ ε ρ ο ς: Τὴν ἀρρώστεια αὐτῆ τὴν ξεχώριζαν σὲ βαρεῖα μορφὴ πού τὴν ἔλεγαν (καρὰ-σαράλι) και τὸ ἐλαφρῶς ἀπλῶς μορφῆς (σαράλι). Τὸ πρῶτο, τὸ ἐθεράπευαν με τὸ κόψιμο πού ἔκαναν στὴν κορυφή, λίγο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέτωπο, πού τὸ ἔλεγαν (ἀχαμνό). Ἐθεωρεῖτο δὲ τὸ μέρος αὐτὸ πολὺ εὐαίσθητο· γι' αὐτὸ τὸ ἔκαναν σπάνια στὰ μικρὰ παιδιὰ. Σ' αὐτὰ ἔκαιγαν ἓνα ξυλάκι ἀπὸ βασιλικὸ και με τὸ καρβουνάκι ἀναμμένο τὸ ἔκαιγαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπάνω γνάθα. 14) Κ ά ψ ι μ ο: Στὸ κόψιμο, τὸ πρῶτο πρόχειρο φάρμακο ἦταν τὰ οὖρα. Ἀμέσως ἔπρεπε νὰ οὐρήσῃ στο σημεῖο ἐκεῖνο ἢ ἂν δὲν ἦταν δυνατό, νὰ πλύνη αὐτὸ ἀμέσως με ζεστὰ ἀκόμη οὖρα. Ἐπίσης, τὸ θεράπευαν πάλι με τὴ φωτιά, πλησιάζοντας τὸ καμμένο μέρος στὴ φωτιά, ὅσο ἦταν δυνατόν, διότι εἶχαν ὑπ' ὄψιν τους τὴν τουρκικὴ παροιμία «τσιβί-τσιβί, τσικάρ» και τὴν Ἑλληνικὴ ὅμοια, «πάσσαιλος πασσάλω ἐκκρούεται». Ἡ ἔβαζαν ἐπάνω πολὺ ἀλάτι και τὸ ἔψηνε, αὐτὸ ὅμως προνοῦσε πάρα πολὺ, γι' αὐτὸ φρόντιζαν στὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ τὸ ἀποφύγουν. 15) Κ ό ψ ι μ ο τ ο ὕ σ ω μ α τ ο ς: Ἄν τύχαινε κανεὶς νὰ κόψῃ τὸ χέρι του ἢ νὰ τρυπήσῃ τὸ κεφάλι του, τὴ στιγμὴ τοποθετοῦσαν ἢ καλπὸ (τιουτσιόν) ἢ καπνιὰ ἀπὸ τὸ τζάκι, ἢ ἐκοθαν μιὰ θέργα ἀπὸ μουριά. Ἐβγαζαν τὴν ἐπάνω φλοῦδα και ἔξυναν ἀπὸ τὴν θέργα τὴν ἄσπρη φλοῦδα. Τὰ ξύσματα αὐτὰ τὰ ἔβαζαν στὴν πληγὴ και τὴν ἔδεναν σφικτὰ ὥσπου ξεραίνονταν μόνο του. 16) Τ σ ί μ π η μ α ὀ χ ι ᾶ ς: Ἄν ἦταν δυνατόν, ἔδω ἔψαχναν και εὔρισκαν τὴν ὀχιά, ἔπαιρναν τὸ κεφάλι της και τὸ πολτοποιοῦσαν (σταύμιζαν) και τὸ τοποθετοῦσαν στὴν πληγὴ. Ἡ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος, ἔσφιγγε ὅσο τὸ δυνατόν σφικτότερα ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος τῆς πληγῆς με ἓνα σχοινί, ἢ ἄλλο τι και κατόπι ρουφοῦσε τὴν πληγὴ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ δηλητήριο, τὸ ὅποιο ἔφτυνε. Τοῦτο γινόταν χωρὶς νὰ ἔξετάσῃ ἂν εἶχε καμμιά πληγὴ στο στόμα του ἢ κούφια δόντια. 17) Ἄ λ λ ε ρ γ ί α: Ὅταν κανεὶς παρουσίαζε φαινόμενα ἀλλεργίας, ἔλεγαν «δὲν εἶναι τίποτα, σὺ πηρπάτη μπουμπλιάτσικα» ἓνα μαμουδάκι. Καὶ ἀμέσως ἄλευφαν τὸ μέρος ἐκεῖνο με ἐλαφρὰ ἀλατόνερο. 18) Σ π α σ μ ο ί: Κατὰ τοὺς σπασμοὺς ὄλοι σταυροκοπιούνταν, διότι ἐπίστευαν ὅτι κάποιος ξωτικὸς χτύπησε τὸν ἀρρωστο. Γι' αὐτὸ ἔλεγαν «τοὺν χτύπησε κακὸς ἀέρας». Εὐόρκιζαν τὸ κακὸ χτυπάνοντας ἓνα μεγάλο καρφί στὸν τόπο πού ἔπαθε αὐτό, και ἐπάνω πασπάλιζαν ζάχαρι γιὰ νὰ νάναι γλυκεῖα ἢ ἐξέλιξις τῆς ἀρρώστειας, νὰ μὴν ἔχη δηλ. σοβαρὲς συνέπειες.

Και άλλες πολλές ασθένειες τις ἐθεράπευαν ἄνδρες ἢ γυναῖκες πού θεωροῦνταν εἰδικοί, ὅπως τὴν ἐξάρθρωση, τὸ σπᾶσμο, πονόλαιμο = μπουναζ-λαμά και άλλες.

Ἐν Σουφλίῳ, τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1966

Ἡ Διδασκάλισσα

Μ. Τυφορίδου

ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Δημοδιδασκάλου ΧΡ. ΓΛΥΣΤΡΑ

Αον — ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ. Σὲ ἀπόσταση 70 χιλ. (σιδ)κῶς ἀπὸ τὴν Ἄλεξ)πολη, στὴ βαρεινὴ κατεύθυνση, και δυτικὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐβρου, ξεχωρίζουν δυὸ λόφοι (οἱ Ἀηλιάδες, με ὑψόμετρο 105 μ. ὁ πρῶτος και 103 ὁ δεύτερος). Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ πρώτου και στὴν τοποθεσία ἀλλτ(;) Καβάκ (ἔξη λεῦκες), πού παρουσιάζει χαμηλόμα, σὲ σύγκριση με τὶς γύρω τοποθεσίες, πρὶν ἀπὸ 300 περίπου χρόνια, κτίσθηκε τὸ Σουφλί, ἀπὸ φυγάδες και καταδιωγμένους ἀπ' τὴν Τουρκικὴ Ἰθρακιά. Αὐτοῦ ἀργότερα βρῆκαν ἄσυλο κι ἄλλοι Ἕλληνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων Θεσσαλοὶ και Ἡπειρώτες (πρᾶγμα πού ὑποστηρίζουν ὅσοι κατέγιναν με τὴν ἱστορία τοῦ Σουφλίου). Ὅλοι αὐτοὶ ἀσχολήθηκαν με τὴν γεωργία και κυρίως τὴ σηροτροφία και ἀμπελοουρ-γία. Ἦταν δὲ τόσο ἀποδοτικὴ ἢ πρώτη, πού γρήγορα, ἢ μεν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου πλημμύρισε ἀπὸ μουριές, τὸ δὲ Σουφλί ἀπλώθηκε στὶς ἀνατολικὲς πλαγιές και τῶν δυὸ λόφων, ὡς τὴν κοιλάδα. Ὁ ἀμιγῆς Ἕλληνικὸς πληθυσμὸς, με τὴ φανατισμένη ἐθνοκοθηρασκευτικὴ συνείδηση και τὴ φιλοποτία του, κατέστησε τὸ Σουφλί κέντρο ἐθνικῆς, πνευματικῆς και-οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Στὴν πύο μεγάλη του ἀμυή ἐφθασε, μετὰ τὴν ἴδρυση ἐλευθέρου Ἕλληνικοῦ Κράτους. Συνδέθηκε με τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἄλεξ)πόλεως, πού κατέληγε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡ γραμμὴ περνοῦσε ἀπ' τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς πόλεως. Πέρα ἀπ' αὐτὴν ἐκτείνονταν ἢ μωροεφρευμένη κοιλάδα τοῦ Ἐβρου, σὲ βάθος 1.000 μ. και πλέον, ἀπ' ὅπου περνοῦσε ὁ ποταμὸς Ἐβρος, και πέρα ἀπ' αὐτὸν τὰ πλούσια χωριά τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τὰ ὁποῖα, κέντρο εἶχαν, γιὰ κάθε ἐμπορικὴ συναλλαγὴ, τὸ Σουφλί, πού ὁ πληθυσμὸς του τότε ξεπέρασε τὶς 14 χιλιάδες. Παράλληλα και σὲ ἀπόσταση λίγων μέτρων ἀπὸ τὴν (σιδ)κὴ γραμμὴ, ὑπῆρχε ἢ σημερινὴ Ἐθνικὴ ὁδός, πού διέσχισε τὴν ἀγορὰ με τὰ πολλὰ βιοτεχνικά και ἐμπορικὰ καταστήματα, πού εἶχαν ζωηροτάτη κίνηση. Εἶχαν γίνει πιά γνωστὰ και ξακουστὰ τὰ κρασιά, ἀπ' τ' ἀμπέλια τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς τοῦ Σουφλίου, τὰ ὁποῖα πουλιοῦνταν σ' ἄλλη τὴν περιοχὴ τοῦ Ἐβρου, και τὰ κομμοῦλα πού πουλιοῦνταν σ' ἐμπόρους, πού ἐρχονταν ἀπ' τὴ Λυών και τὸ Μιλάνο. Οἱ πλουσιώτεροι, ἀφοῦ τελείωναν τὸ δημοτικὸ σχολεῖο, πήγαιναν στὸ Γυμνάσιο. Ἀδριανουπόλεως και ἐν συνεχείᾳ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

Οἱ ἀσήμαντοι λοιπὸν αὐτοὶ λόφοι, πού πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια σκεπά-

ζονταν από τη θάλασσα (όπως μαρτυρούν τ' απολιθωμένα κογχύλια που υπάρχουν σ' αυτούς), απόκτησαν το Σουφλί «τό τρανό και ξακουσμένο», όπως λέγανε σ' ένα τραγούδι τους οι κάτοικοι του βορειότερου χωριού του Έβρου, των Πετρωτών. Άξιοπεριέργο είναι ότι το κλίμα του ήταν βέβαια και τότε, λόγω της γεωγραφικής του θέσεως, ηπειρωτικό, αλλά με ασυγκρίτως περισσότερα χιόνια και παγωνιές, που επέτρεπαν το πέρασμα φορτωμένων άμαξιών, πάνω απ' τον παγωμένο Έβρο.

Βον. — ΟΙΚΙΑ ΚΑΙ ΑΤΛΗ. Τα μεγάλα, διώροφα, λιθόκτιστα και κεραμοσκεπασμένα σπίτια, που έντυπωσίαζαν από μακριά, σαν έμπαινες μέσα στο λούγιο, έβλεπες ότι αποτελούνταν από ένα και μόνο χώρο, σε όρθογώνιο σχήμα, χωρίς πάτωμα. Αυτό ήταν το κιλάρ(ι) (κελάρι). Στο δεύτερο πάτωμα ήταν ή σάλα. Και οι δυο αυτοί χώροι χρησιμοποιούνταν για την έκτροφή των κουκουλιών. Τον χειμώνα χρησιμοποιούνταν και ως αποθήκες. Για την κυρίως κατοικία τους δεν έδιναν και μεγάλη σημασία. Τους άρκοῦσε πολλές φορές κι ένα δωμάτιο, που κτιζόταν δίπλα. Σπάνια υπήρχε και δεύτερο, το μουσαφίρ όντας. (δωμάτιο υποδοχής). Τα κελάρια από τις πίσω πλευρές δεν είχαν παράθυρα. Τα παράθυρα και οι πόρτες των θιρίσκωνταν από πλευρό της αΐλης, που ήταν περιφραγμένη με λιθόκτιστο χονδρό και ψηλό τοίχο, στην όποιαν έμπαινες από μεγάλες βαριές πόρτες. Άπ' αυτές έμπαιναν και τ' άμάξια. Οι αΐλες είχαν και τα παραπόρτια (μικρές γερές - κρυφές πόρτες), απ' τα όποια μπορούσε ένας καταδιωκόμενος να ξεφύγει από αΐλη σε αΐλη κι από άστριχιά σε άστριχιά (άστρέχα) και ν' απομακρυνθῆ. Όταν τα κελάρια και οι σάλες είχαν μεγάλο πλάτος, χρησιμοποιούσαν για στηρίγματα στο μέσον, άντι τις σημερινέςτσιμεντοκολώνες, τα ντρέκια (χονδροί δρύϊνοι στύλοι). Το πάτωμα της σάλας ήταν από χονδρά πλατιά σανίδια. Ταβάν(ι) (όροφή) δεν είχαν ούτε τα κελάρια, ούτε οι σάλες. Είχαν όμως οι σάλες πολλά μικρά παράθυρα σ' όλες τις πλευρές. Πολλές φορές, χωρίζαν μιá γωνιά από τη σάλα με μπαιντατι (τοίχος λεπτός με λεπτές σανιδένιες πῆχες, που τις σκέπαζαν με λάσπη, «τσατουμάς»). Αυτόν τον χώρο τον χρησιμοποιούσαν για κατοικία. Άπλωναν στο πάτωμα τα στρώματα και κοιμούνταν όλοι στη σειρά. Όταν είχαν την ευχέρεια, έκαναν ξεχωριστούς χώρους για όλες τις ανάγκες τους. Οι χώροι αυτοί γίνονταν συνήθως άντίκρυ. Άνάμμεσα ήταν ή αΐλη. Άποτελούνταν από ένα μονώροφο κτίσμα. Σ' αυτό υπήρχαν πρώτα - πρώτα, ένα ή δυο δωμάτια, που χρησιμοποιούνταν ως ύπνοδωμάτια και χώροι υποδοχής. Μπροστά απ' αυτά ήταν το χαματοστρωμένο και άλειμένο με καμπόχωμα χαγιάτ(ι) (ή σημερινή θεράντα). Στα δωμάτια αυτά απαραίτητο ήταν το τζιάκ(ι), στο όποιο έκαιγαν το χειμώνα άδιάκοπα, τα κούτσουρα. Άπ' το τζάκι κρεμόταν ό άλσους (άλυσσίδα), στον όποϊον έδεναν την μπακ(ι)ρα (μεγάλο χάλκινο ίδοχείο), για να ζεσταίνουν νερό. Στο τζάκι έβαζαν και το πσουκάλι να βράση το φαγητό. Το μεσημέρι στρώνανε

στή μέση τοῦ δωματίου τὸ σουφρά (στρογγυλὸ χαμηλὸ τραπέζι χωρὶς πόδια) καὶ κάθονταν ὅλοι γύρω σταυροπόδι κι ἔτρωγαν, μὲ τὰ ἐγκώρια ξύλινα κουτάλια, ὅλοι ἀπ' τὴ μούρα (πῆλινη βαθεῖα πλατέλα). Στὸν τοῖχο, χαμηλὰ καὶ δίπλα καὶ στὶς δυὸ πλευρὲς τοῦ τζακιοῦ, εἶχαν τὶς μπουλίτσες (τρύπες στὸν τοῖχο σὲ σχῆμα κύβου καὶ μὲ διαστάσεις 30 ἑκατοστῶν περίπου). Αὐτὲς τὶς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ πρόχειρα μικρὰ ντουλαπάκια. Στὰ δωμάτια αὐτὰ εἶχαν καὶ τὶς μουσάντριες (ἐντοιχισμένες ντουλάπες) καὶ τὰ ντουλάπια (μικρὰ ἐντοιχισμένα ντουλάπια, γιὰ τὰ διάφορα φαγώσιμα). Τὰ παράθυρα αὐτῶν τῶν δωματίων, ποὺ θρῖσκονταν πρὸς τὸν δρόμο, ἦταν μικρὰ καὶ πολὺ ψηλά, κοντὰ στὴν ὀροφή, γιὰ νὰ μὴν φθάνουν νὰ βλέπουν οἱ περαιοτικοί, ὅσο ψηλοὶ κι ἂν ἦσαν. Ἐάν τύχαινε τὰ δωμάτια νὰ θρῖσκονται στὸ δεύτερο πάτωμα καὶ δίπλα στὸ δρόμο, τότε αὐτὰ ἐξεῖχαν ἀπὸ τὸ ἰσόγειο μὲ γραμπατζάνια ἢ παϊαντάδες (ξύλινα γυριστὰ τοξοειδῆ στηρίγματα). Τὰ δωμάτια αὐτὰ εἶχαν ἀκριετὰ παράθυρα. Ἦταν σωστὰ παρατηρητήρια. Πιο πέρα ἀπὸ τὰ δωμάτια ἦταν τ' ἀχούρ(ι) (σταῦλος). Σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αὐλῆς ἀπαραίτητος ἦταν κι ὁ φουῆνος. Σ' αὐτὸν ἐψηναν τὸ ψωμί μὲ τὸ σταιρένιο ἀλευρι, ποὺ ἄλεθαν στοὺς νερόμυλους τοῦ Ἐβρου, ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλή, ἂν εἶχαν χῶρο, τὸν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ κῆπο, ποὺ τὸν εἶχαν κραγμένο μὲ σαλιούκια (πασσάλους) καὶ τσιαλιά (ἀγκάθια). Σ' αὐτὸν εἶχαν λίγες μουριὲς γιὰ τὶς πρῶτες μέρες τῆς ἐκτροφῆς τῶν κοκκοιλιῶν καὶ φύτευαν σκόρδα, κρεμμύδια, σπανάκια καὶ κουνιά. Ἐτσι περίπου ἦταν αἱ κατοικίες τοῦ Σουφλίου. Καὶ σήμερα ἀκόμη, ἂν ἀνηφορίσης στοὺς λιθόστρωτους καὶ ἑλικοειδεῖς δρόμους του, θ' ἀντικρύσης στὰ σοκάκια του, παμπάλαια μισογκρεμισμένα σπίτια, νὰ διαπρῶν τὰ ἴχνη τοῦ προπερισμένου αἰῶνα.

ΤΟΠΙΚΗ ΣΟΥΦΛΙΩΤΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ καὶ ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΣ

Δημοδιδασκαλίας ΧΡΥΣΗΣ ΤΣΑΛΙΚΗ

Γὺ ἀραδιαστήτη στοῦ χοιρό, νὰ διῶ τὴν κόρη π' ἀγαπῶ,
 Πῶς σώτει, πῶς λυγίητι. Σὰν βέργα βιργουλιίητι,
 Σὰν θάλασσα τρουντιίητι, σὰν κῦμα κυματίητι.
 Τὰ μάτια τῆς ποῖδς τ' ἄγραφει; Παπᾶς κι Διάκουσ τ' ἄγραφει
 Ζγουράφους τὰ ζγουράφισει.

Μὲ τί καμάρι τραγουδοῦσαν οἱ νοιο καὶ οἱ νιές, πισμένοι χέρι-χέρι...
 Τί λαχτάρεις καὶ τί πόθους κρύβουν οἱ ἀπλοὶ αὐτοὶ στίχοι θγαλμένοι ἀπ' τὸ μῆθος τῆς νεότητος. Χορὸς-άλυσσίδα, ποὺ ἔσερνε ὁ κορυφαῖος ἢ ἡ κορυφαία τοῦ Σουφλιώτικου χοροῦ καὶ πίσω ἀκολουθοῦσαν μπουκέτα ἀπὸ λουλούδια μὲ τὶς φανταχτερὲς φορεσιές τους. Τὰ δὲ χρυσαφικά τους (ντουμπλες, φλουριά, πεντόλιρα, μαχμουντιέδες), μὲ τὶς φανταχτερὲς πέτρες, ποῦταν πλεγμέ-

να, άστραφταν στόν ήλιο σαν δροσοσταλίδες με λογιών-λογιών χρώματα, που στόλιζαν τὰ ανθρώπινα αὐτὰ λουλούδια. Στὸ γύρισμα τοῦ χοροῦ σκιρτοῦσε ἡ καρδιά τοῦ νιοῦ καὶ ξόμπλιαζε (διάλεγε) τὴν κόρη που θὰ εἶχε σύντροφο στὴ ζωὴ του. Στὸ χορὸ ἢ μὰ διάλεγε τὸ ταῖρι της, που, στραβιλίζοντας μετὰ τὸ μαντήλι στὸ χέρι, ἔδειχνε τὴ σβελωσύνη του καὶ τὴν ἀρχοντιά του. Παίρνοντας ὡς βάση τὴν γραφικότητα, που παρουσίαζε ὁ χορὸς μετὰ τὶς γραφικὲς φορεσιὲς που φοροῦσαν τότε οἱ νιὲς καὶ οἱ νιοί, ἀξίζει ν' ἀσχοληθοῦμε κάπως εὐρύτερα καὶ νὰ περιγράψουμε ὅσο μποροῦμε καλύτερα, πῶς ἦταν ἡ φορεσιὰ τοῦ νιοῦ, τῆς νιάς, τοῦ γέρου καὶ τῆς γριᾶς. Πῶς ντυνόταν τὸ χεμῶνα, πῶς τὸ καλοκαίρι, πῶς τὶς γιορτές, πῶς τὶς καθημερινὲς καὶ πῶς στὶς ἐργάσιμες ἡμέρες.

Εἶδ η ἐ ν δ υ μ α σ ι ῶ ν: Καὶ πρῶτα, ὡς κάνουμε ἀρχὴ ἀπ' τὴ βεργολιγερὴ Σουφλιώτισσα. Ὅταν ξημέρωνε κανένα Σ ν ι ὄ ρ α τ ο υ (μεγάλη γιορτὴ), ἢ Σουφλιώτισσα ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ Γίκαυ (ισημερινὴ ἐντοχιωμένη ντουλάπα) τὸ μπουχτσιὰ της (μπόγος), ὅπου εἶχε διπλωμένα τὰ γιορτινὰ της ροῦχα καὶ τὰ στολίδια της. Τὸν ἄνοιγε προσεχτικὰ καὶ ἀρχίζει τὸ ντύσιμο. Πρῶτα - πρῶτα, φοροῦσε ἓνα ἄσπρο μακρὸ πουκάμισο, ἂν ἦταν νέα, μετὰ μανῦσια. Αὐτὸ ἦταν καμωμένο μετὰ βομβαρκερὴ κλωστή καὶ μετὰξὶ σπριμμένο. Ἦταν ἰδιόχειρο, ὑφαμένο στὸν ἀργαλειό, που ἦταν ἀπαραίτητος σὲ κάθε σπίτι κ' ἦταν σύμβολο τῆς καλῆς νοικοκυριᾶς, γιατί ἐκεῖ θὰ ὑφαίνετο δλόκληρη ἡ προῖκα τῶν κοριτσιῶν τοῦ σπιτιοῦ. Οἱ γριὲς φοροῦσαν ὑφαντὰ ἄσπρα πουκάμισα, κλωσμένα μετὰ ρίγα μπλέ, οἱ πολλὰ γριὲς δέ, φοροῦσαν πουκάμισα γι ρ ἄ ν ι α (μπλέ). Πάνω ἀπὸ τὸ πουκάμισο φοροῦσαν τὸ μισοφούστανο (τὸ σημερινὸ φουρῶ). Αὐτὸ ἦταν σουφρωτὸ καὶ χρωματιστό, μακρὸν μέχρι τὴ γάμπα καὶ τελείωνε σ' ἓνα φαρμπαλά μετὰ ὠραία δαντέλλα στὴν ἄκρη, ἦταν δέ καμωμένο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑφασμα μετὰ τὸ καφτάνι.

ΚΑΦΤΑΝΙ: Αὐτὸ τὸ φοροῦσε πάνω ἀπ' τὸ μισοφούρι (μισοφούστανο) κ' ἦταν χρωματιστό, μεταξωτὸ ἢ μάλλινο σουπανιασμένο (φοδραρισμένο). Τὸ ὑφασμα μετὰ τὸ ὅποιον ἦταν καμωμένο, εἶχε διάφορα ὀνόματα (σαμκαλατζέινο, ἀπλαζέινο, θελουδένιο, που ἀγοράζονταν ἀπ' τὰ ὑφασματοπωλεῖα καὶ τὰ φοροῦσαν κυρίως οἱ πικὰ πλούσιες). Τὸ καφτάνι ἦταν ἰδιότροπα ραμένο, σαν μαντῶ. Ἀνοιχτὸ μπροστὰ καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μέση στὰ πλάγια, γιὰ νὰ δείχνη γεμάτη μιὰ γυναίκα, εἶχε τὶς λεγόμενες γάζες. Αὐτὲς ἦταν γωνιακὰ στρογγυλοποιημένα κομμάτια, που στὸ ράψιμο προξείχαν ἀπὸ τὸ καφτάνι. Τὸ μᾶκρος του ἔφτανε ψηλότερα ἀπὸ τὸ πουκάμισο, ἴσια μετὰ τὸ μισοφούστανο, που εἶχε τὸ ἴδιο χρῶμα μετὰ τὸ καφτάνι. Πολλὲς φορὲς οἱ γυναῖκες σκουμπώνονταν (σῆκωναν τὶς δυὸ ἄκρες τοῦ καφτανιοῦ πρὸς τὰ πλάγια καὶ τὶς σκάλωναν πίσω στὴ ζώνη τους, οὕτως ὥστε νὰ φαίνεται καὶ τὸ σουπάνι τοῦ καφτανιοῦ, μὰ καὶ τὸ μισοφούστανο, που ὅπως εἶπαμε, ἔπρεπε νάνα καμωμένο

ἀπ' τὸ ἴδιο ὕφασμα). Πάνω ἀπ' τὸ καφτάνι ἔζωνε τὴ μέση της μὲ τὸ ζουνάρι ἢ μὲ τὴ ζούνα.

ΖΟΥΝΑ : Λεγότανε μιὰ πόρπη ἀσημένια ἢ χάλκινη, ποὺ εἶχε πλάτος 4—5 πόντους κι ἦταν σκαλιστὴ καὶ στολισμένη πολλὲς φορὲς μὲ διάφορα πετραδάκια. Ἦταν φκιαγμένη σὲ δυὸ κομμάτια, ποὺ μπροστὰ κλείνανε, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται τὸ χώρισμα καὶ σκάλωνε μὲ ἓνα εἰδικὸ καρφί, τό :

Τ σ ι α μ π ι λεγόμενον, ποῦταν δεμένο μὲ μιὰ κλωστή ἢ μὲ μιὰ ἀλυσίδα, ποὺ ἔδενετο σὲ ἰδιαίτερο κρῖκο, εἰδικὰ καμωμένο. Στὰ δυὸ αὐτὰ κομμάτια ἐρράβετο μιὰ ζώνη ἀπὸ ὕφασμα, πλάτους ὅσο καὶ ἡ πόρπη καὶ μποροῦσε νὰ μεγαλώνῃ ἢ νὰ μικραίνῃ, ἀνάλογα μὲ τὴ μέση ποὺ τὴ φοροῦσε, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ σφίγγῃ ἀρκετὰ τὴ μέση της.

ΖΟΥΝΑΡΙ : Στις γιορτὲς ὅμως, ποὺ ἡ στολή τους ἦτανε πιὸ φανταχτερή, φοροῦσε τὸ ζουνάρι, ποὺ ἦταν κι αὐτὸ μιὰ πόρπη ἀσημένια, ἢ χάλκινη, ποὺ εἶχε πλάτος ἕως 10 πόντους, ἐπίσης σὲ δυὸ κομμάτια, ποὺ ἦταν κεντημένη μὲ τὸν δικέφαλο αἰετὸ καὶ στολισμένη ὅλο μὲ χρωματιστὰ πετραδάκια, ἡ δὲ ζώνη του καμωμένη μὲ ὕφασμα, στὸ ὅποιο ὅμως περνοῦσαν καὶ ἰδιαίτερα πλακάκια, καμωμένα ἀπ' τὸ ἴδιο μέταλλο τῆς πόρπης. Καὶ τὸ ζουνάρι αὐτὸ σκάλωνε μπροστὰ, ὅπως καὶ ἡ ζώνη μὲ τὸ ἰδιαίτερο τσομπί.

ΠΟΔΙΑ : Αὐτὴ μποροῦμε νὰ τὴ χωρίσουμε σὲ δυὸ εἶδη: 1ον) Τὴν ποδιά ποὺ φοροῦσαν οἱ νέες, κι ἦταν καμωμένη συνήθως ἀπ' τὸ ἴδιο ὕφασμα ποὺ ἦταν καὶ τὸ καφτάνι, ποὺ τὴν σκάλωναν στὴ ζούνα, γιὰτὶ ἦταν χωρὶς κορδόνια, μὲ δαντέλλες στὴν ἄκρη καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὕφαντὴ στὸν ἀργαλειό, ἀπὸ τίς ἴδιες τίς κοπιελλιές, καὶ 2ον) ἡ ποδιά **Σ π ι α ρ γ ά τ σ ι**, τὴν ὁποῖαν φοροῦσαν οἱ ἡλικιωμένες καὶ ποὺ ἦταν κεντημένη στὸν ἀργαλειό μὲ διάφορα ὠραϊότατα σχέδια, ποὺ ἔφεραν καὶ διάφορα ὀνόματα: Θυματιή, χαλέινο, κλαδάκια κ.λ.π. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῇ πῶς, γιὰ νὰ κεντηθῇ μιὰ τέτοια ποδιά (σπαιργάτσι) στὸν ἀργαλειό, χρειάζονταν δυὸ καὶ πρὸς μῆνες. Σήμερα σπαιργάτσια δὲν ὑπάρχουν πιά, ἢ καὶ ἂν ὑπάρχουν, σπανίζουν, εἶναι δὲ πανάκριβα, διότι ἀγοράζονται ὡς κειμήλια.

ΚΟΝΤΟΓΟΥΝΙ : Πάνω ἀπ' τὸ καφτάνι τὸ χειμῶνα, φοροῦσαν τὸ κοντογοῦνι καμωμένο μὲ τσόχα ἢ βελούδο, γύρω-γύρω, μὲ γούνα μαύρη καὶ ἔσωτερικὰ ἐπίσης ἐπενδυμένο μὲ γούνα, ἀνοιχτὸ μπροστὰ καὶ μὲ μονίγια. Οἱ περασμένης ἡλικίας γυναῖκες φοροῦσαν δερμάτινη γούνα ἀπὸ δέρμα ἀρνιοῦ ἢ κατσικιοῦ, χωρὶς μονίγια, καὶ ἔσωτερικὰ ἐπενδυμένη βέσις μὲ γούνα ἄσπρη. Ἐντυσε τὸ σῶμα της. Ἦλθε ἡ σειρὰ στὸ κεφάλι, ποὺ τὸ περιποῦταν ξεχωριστὰ, γιὰτὶ τὸ στόλιζαν πραγματικά.

ΔΙΣΤΥΜΕΛΙ : Ἦταν ἓνα κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, βαμβακερὸ ἢ μεταξωτὸ γιὰ τὸ καλοκαίρι καὶ μάλλινο γιὰ τὸ χειμῶνα. Οἱ γριεὲς φοροῦσαν τὸ

μαύρα τσιμπέρι. Πολλές φορές και οι νέες φορούσαν άσπρο διστυμέλι, που λεγόταν και τσιβρές κι ήταν γύρω - γύρω με πούλιες κίτρινες, που άστραφταν στην άναλαμπή του ήλιου.

ΜΑΓΛΙΚΑ: Πάνω απ' το τετράγωνο χρωματιστό διστυμέλι (μαντήλα) έμπαινε ένα μαυροκόκκινο τετράγωνο διπλωμένο διαγωνίως και γυριστό, σε πλάτος 5—6 εκ., που λεγόταν μαγλίκα. Στις δυο απέναντι γωνίες είχε φράντζα χρωματιστή. Η μαγλίκα αυτή διπλωμένη στενά, γύριζε γύρω - γύρω από το κεφάλι. Οι δυο άκρες από τη φράντζα αφήνονταν λίγο ελεύθερες, ενώ το χρωματιστό διστυμέλι της άπλωνε ώραία στα πλάγια, όταν οι δυο άκρες που έμπαιναν στα πλάγια, ελαφρά μέσα στη μαγλίκα. Σε λίγο, πάνω απ' αυτό το ώραίο σύμπλεγμα, άριστερά και δεξιά, άρχιζε να τοποθετητή τα στολίδια της εποχής. Καρφίτσες τριπτές, (ήτανε πουλιά διάφορα, που λέγονταν παγώνια, και κατασκευασμένα έτσι ώστε να τρέμουν όταν ή νέα περπατούσε). Άλλες σκέτες και άλλες γύρω με φλουριάκια. Πολλές μάλιστα, και έλασμα, όπου τρέμανε επιδεικτικά, ανάλογα με το χορό που χόρευαν. Τών πλουσιών τα στολίδια, αυτά ήσαν ως επί το πλείστον χρυσά. Μετά το κεφάλι άρχιζε να στολίζη τα αυτιά και το λαιμό της (τη Λιμαρά της όπως λέγανε τότε). Στ' αυτιά φορούσε ομοιολαγήρια άσημένα ή χρυσά και ιστό λαιμό πρώτα πρώτα θα φορούσε το Γ κ ι ο υ ρ ν τ ά ν ι. Ήταν δέ αυτό μια χρυσή καδένα ή και απλώς θελούδινο πανί πάνω στα όποια ράβανε σειρές Φλουριά - έπειτα Ντουμπλες και πολλές φαρές και πεντόλιρα. Κ' έπειδή το πουκάμισο στο στήθος ήταν άνοιχτό το σκάλωνε με μια όλόχρυση καρφίτσα ή και άσημένα (που συνηθίζονταν πολύ τότε) και στους νεωτέρους χρόνους χρησιμοποιούσαν και ειδικές γυναικείες γραβάτες από θελούδο σε διάφορα χτυπητά χρώματα. Δέ χόρταινε να καθρεπτιζεται. Που όμως; Στο τζάμι του παραθύρου ως επί το πλείστον ή στον κουβά με το νερό και άργότερα φυσικά και στον καθρέφτη. Πίσω απ' το κεφάλι της έπλεκε τα μαλλιά της σε μια πλεξούδα με τρεις πλέξεις (την Κ ό σ α όπως τη λέγανε) ή τα έπλεκε σε μια φαρδειά κόσα με πολλές πλεξούδες (εάν είχε δικά της μαλλιά ναί εάν όχι χρησιμοποιούσε και ξένα μαλλιά ή απ' τα δικά της τα όποια συνεκέντρωνε κάθε φορά που λουζόταν και τα χτένιζε.) Η κόσα αυτή ήτανε μακρυνά κ' έφθανε ως τη μέση άκριβώς κοντά στο ζουνάρι και στην άκρη της έδενε ένα ώραίο μεταξωτό φióγκο με μερικά χρυσαφινά (Κ α ρ μ π ό ν ι α λεγόμενα). Στα πόδια της φορούσε κάλτσες χρωματιστές (πολύ παλαιά) χειροποίητες που τις έπλεκε ή ίδια ετοιμάζοντας την προΐκα της και άργότερα μονόχρωμες, με πατίκια (παντούφλες) ή γοβάκια με χαμηλό τακούνι (για τις γιορτάσιμες στιγμές άρραβώνες - γάμος) κ.λ.π. Τώρα πιά ήταν έτοιμη να φωνάξη τις φιλενάδες της που είχανε κ' εκείνες την ίδια ετοιμασία για να πάνε στο χορό που γινότανε στην πλατεία της γειτονιάς ή στις μεγάλες πλατείες όπως ήταν ή πλατεία Σάριτ - Μπουναρ ή Σιραμπινάρ στον άπάνω μαχαλά, στην Καρκατοσειλιά, ή

στην πλατειά Μισοχωρίου ή στην Ἀγελαδαριά, σήμερα πλατειά Νάνου, όπου γινότανε κι' ὁ μεγαλύτερος χορός. Ἡ φορεσιά της ἦτανε ἡ ἴδια καὶ στὶς ἐργασίμες ἡμέρες μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἦτανε κατωτέρας ποιότητος τὰ ὑφάσματα καὶ χωρὶς τὰ γιορτερὰ στολίδια. Στὸ χορὸ πού γινότανε στὶς πλατεῖες δὲ μαζεύονταν μονάχα οἱ γυναῖκες ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες (ισχεδὸν ὅλοι σὸ χωριὸ) νέοι - νέες - γέροι - γριές καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη. Τὴν ἴδια ἐτοιμασία εἶχανε καὶ οἱ νέοι στὰ σπίτια τους ἀλλὰ σὲ λιγώτερη ὥρα. Ἡ ἀνδρική ἐνδυμασία ἀποτελεῖτο: 1ον ἀπ' τὸ β ρ α κ ἰ βαμβακερὸ γιὰ τὸ καλοκαίρι καὶ θαμμένο γαλάζιο (ἢ ὅπως λεγότανε Γ ι ρ α ν ἰ ὄ). 2ον τὸ σ ι α λ β ἄ ρ ἰ ὁ ἴδιος τύπος μὲ τὸ βρακὶ μόνου πού ἦτανε καμωμένο ἀπὸ μαλλί (σιαγιάκι) γιὰ τὸ χειμῶνα. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ δένονταν στὴ μέση μὲ τὴ βρακουζόνα οἱ δὲ σκούρες των μαζεύονταν στὰ πλάγια, πίσω δὲ ἄφηνε πρὸς τὰ κάτω μιὰ μύτη πού λεγόταν Τ σ ι ο υ τ σ ι ο υ μ ἰ κ α. Στὴ μέση τους τύλιγαν τὸ ζουνάρι πού ἦταν γιὰ μὲν τοὺς νέους μεταξωτὸ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κόκκινο γιὰ δὲ τοὺς μεγαλύτερους μαῦρο μάλλινο. Εἶχε μᾶκρος περίπου τρία μέτρα καὶ μαντὸ σφίγγανε γερὰ τὴ μέση τους. Στὶς ἄκρες εἶχε κρόσσια. Ἐπάνω φοροῦσαν τὸ ἄσπρο πουκάμισο μὲ τὰ μακρὰ μανίκια καὶ πάνω ἀπὸ τὸ πουκάμισο τὸ γιλέκο χωρὶς μανίκια καὶ χρωματιστό. Γύρω γύρω στὸ λαιμὸ εἶχε μικρὰ κουμπάκια καμωμένα ἀπὸ σειρήπι καφέ καὶ τὸ λεγόμενον γαϊτάνι καμωμένο ἀπὸ μεταξωτὸ σειρήπι. Τὸ χειμῶνα ἐκτὸς ἀπ' τὸ γιλέκο φοροῦσαν καὶ τὸ Ντουλαμᾶ ἀπὸ βαμβακερὸ ὑφασμα καὶ μὲ μανίκια.

ΣΑΛΤΑΜΑΡΚΑ: καὶ τὸ **MINTANI:** Ἦταν ἡ μὲν Σαλταμάρκα ἡ σημερινὴ καμπαρντίνα ἀλλὰ κοντὴ ὡς τὴ μέση, καμωμένη ἀπὸ πσόχα μαύρη ἢ καφέ καὶ μὲ μανίκια, τὴ φοροῦσαν δὲ κυρίως οἱ νέοι τὴν ἀκουξὴ ἢ τὸ φθινόπωρο τὸ δὲ μιντάνι ἀντικαθιστοῦσε τότε τὸ σημερινὸ παλτὸ κ' ἦταν καμωμένο ἀπὸ σιαγιάκι κι' αὐτὸ κοντὸ ὡς τὴ μέση μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἦταν φοδραρισμένο μὲ γοῦνα μάλλινη. Οἱ γεροντότεροι πάνω ἀπ' τὸ γιλέκο, τὸ χειμῶνα φοροῦσαν καὶ τὸ Τ ξ ε μ ἰ ν τ ἄ ν ἰ (ζακέτα μάλλινη) φκιαγμένο ἀπὸ σιαγιάκι καὶ πάνω ἀπ' αὐτὸ φοροῦσαν τὸ μιντάνι. "Ὅσοι δὲ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βγαίνουν ἔξω τὸ χειμῶνα γιὰ δουλειές (ιδίως οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ κερραγωγεῖς) φοροῦσαν γιὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπ' τὸ κρύο καὶ ἀπ' τὶς βροχὲς τὴ Γ ι α μ ο ρ λ ο ὑ κ α πού εἶχε καὶ κουκούλα κ' ἦταν καμωμένη ἀπὸ τρίχα κατσικίσια (ἢ σημερινὴ κάπα) κ' ἔφθανε ὡς τὸν ἀστράγαλο. Ἦταν δὲ τόσο στερεὰ φκιαγμένη ὥστε νὰ μὴν τὴ διαπερᾶ οὔτε ἡ βροχὴ ἀλλὰ καὶ νὰ προφυλάσῃ τὸν φέροντα κι' ἀπὸ τὸ πῦρ μεγάλο κρύο. Στὸ κεφάλι οἱ μὲν νέοι δὲ φοροῦσαν τίποτα ἢ στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια φοροῦσαν τὸ Τούρκικο κάλυμα τὸ Φ έ σ ἰ ἀργότερα ὁμοῦ τὸ ἀντικατέστησαν μὲ τὸ κασκέτο (καπέλλο). Οἱ δὲ γέροι φοροῦσαν στὸ κεφάλι ἓνα ἰδιόρρυθμο κάλυμμα πού λεγόταν Σ α ρ ἰ κ α ἢ Σ ι α ρ β έ τ α ἢ Τ σ α λ μ ἄ τ α ("Ἐνα στενὸ μακρὸ ὑφασμα σὰν ζουνάρι πού τὸ τύλιγαν στὸ κεφάλι) ἦταν δὲ αὐτὴ φκιαγμένη ἀπὸ μαῦρο βαμβακερὸ ὑφασμα κ' εἶχε στὶς

δυό άκρες της τὰ κρόσσια ή μιὰ άκρη τής οποίας κρεμόταν πίσω πρὸς τή ράχη ή δὲ ἄλλη άκρη της σκόλωνε μετὰ τὸ τίλιγμα στὸ κεφάλι.

Παραθέτουμε κ' ἕνα δίστιχο σχετικὸ μὲ τὴ Σιαρθέτα:

Μιὰ Σιαρθέτα μί τὰ κρόσσια ἔχει πεντακόσια γρόσια

κ' ἕνα ἄλλο τετράστιχο σχετικὸ μὲ τὴν Τσαλιμάτα

Ποῦ θὰ πάτει σεις κουρτσούδια θὰ πᾶ νὰ μάσουμαι λουλούδια

Νὰ τὰ δόσουμαι τοῦ Μπασιάκου νὰ τὰ βάλη στὴν Τσαλιμάτα

(Σ η μ.: Μ π α σ ι ἄ κ ο ς = ὁ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ).

Τὰ πόδια τους εἶχαν καὶ κείνα τὸ ἀνάλογο ντύσιμο. Τὰ τίλιγαν μὲ βαμβακερὰ ἢ μάλλινα ποδοπάνια ποὺ λεγόταν Μ π γ ι ἄ λ ι α καὶ ἀπὸ δέρμα γουρουνιοῦ ποὺ εἶχε κάθε νοικοκύρης στὸ σπῆτι του γιὰ νὰ τὸ σφάζη στὶς γιροτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τὰ φορούσανε κυρίως στὶς ἀγροτικῆς τους ἐργασίες καὶ οἱ τσομπάνηδες. Ἐπίσης φορούσανε τὰ Γ υ μ ἰ ν ι α, ποὺ ἦτανε φκιαγμένα ἀπὸ μαλακὸ ἰδῆρμα καὶ τὰ φορούσανε πατημένα (παπούτσια) καὶ τὰ κ ο υ ν τ ο ὕ ρ ι α, ποὺ ἦτανε σκληρὰ δερμάτινα καὶ εἶχανε στὰ τακούνια τοὺς κ α λ τ σ ι ἄ δ ε ς καὶ μικρὰ πεταλάκια στὶς σόλες. Πολὺ παλιὰ φοροῦσαν καὶ τὰ κ α λ ἔ θ ρ α, ποὺ ἦτανε ξύλινα μονοκόμματα πελεκητὰ ἀπὸ τοὺς ἴδιους. Μὲ τὰ γυμνὰ καὶ τὰ κουντούρια στὰ πόδια τους, φορούσανε τὰ κ α λ τ σ ο ὕ ν ι α. Αὐτὰ ἦτανε εἶδος γκέτες μάλλινες, ἄσπρες, ἀνοιχτῆς στὸ πλάι καὶ κοίμπωναν μὲ εἰδικὰ τέλινα κουμπιά. Πολλὰ καλτσούνια ἦτανε σὰν κάλτσες καὶ τὰ φοροῦσαν μὲ τὰ κουντούρια. Εἶχανε ὅμως καὶ οἱ ἄνδρες τὰ στολῖδια τους. Οἱ νέοι, ποὺ τότε δὲν κάπνιζαν, κρατοῦσαν στὰ χέρια τους κομπολόγια σαντιφείνια, ἐνῶ οἱ γέροι κεχρημαφείνια ἢ καὶ μαῦρα. Στὸ γιλέκο τους, ἰδίως οἱ νέοι, εἶχανε γιὰ στολῖδι τὸ ρολόγι, ποὺ τὸ εἶχαν ἢ μὲ κορδόνι καφέ, περασμένο ἀπὸ τὸ λαμὸ τους, ἢ σκαλωμένο μὲ μιὰ ἀλυσίδα ἀσημένια ἢ χρυσῆ, τὴν ὁποίαν σκάλωναν στὴν ἀριστερὴ πάνω τσέπη τοῦ γιλεκιοῦ καὶ τὸ ρολόγι τὸ ἔβαζαν στὴ δεξιὰ κάτω τσέπη (τὸ κουγίτζεπη) ὅπως τὸ ἔλεγαν, ἔτσι ὥστε ἡ ἀλυσίδα ὀλόκληρη νὰ στολῆ τὸ στῆθος τους. Στὸ ζουνάρι τους, στὸ ἐπάνω μέρος, τοποθεποῦσαν ἕνα ὀλόαισπρο (μεταξωτὸ ἢ λινο) μαντήλι, ποὺ ἡ άκρη του ἔπεφτε ἔξω ἀπὸ τὸ ζουνάρι, ὅπως καὶ οἱ γέροι, μὲ τὴ διαφορά πὼς τὸ μαντήλι θὰ ἦτανε κι αὐτὸ, ἄσπρο βέβαια, ἀλλὰ βαμβακερό. Ἐπίσης, οἱ γέροι, ποὺ δὲν κάπνιζαν, εἶχαν ἕνα κουτάκι ποὺ περιεῖχε τὸν λεγόμενον ν ι φ ἔ (ταμπάκος) κι ἔβλεπες συχνὰ νὰ παίρνουν τὴν πρέζα τους καὶ νὰ προσφέρουν καὶ στοὺς φίλους των, γιὰ νὰ φταρνιστοῦν. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ κάπνιζαν, ἔφεραν μέσα στὶς πτυχῆς τοῦ ζουναρικοῦ τους τὴν κ ρ ἰ ν α (ἕνα κουτὶ πολλῆς φορῆς σκαλωμένο), ἢ ἀπὸ μέπαλλο, ποὺ περιεῖχε τὸν κατὸν κομμένο ἀπὸ τοὺς ἴδιους, πρόθυμη νὰ ξαποιστιάση κάποια ὄρα τὸ Σουφλιώτη δουλευτή.

Πολλοὶ ἀπ' τοὺς γέρους χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὸν λεγόμενον λ ο υ λ ἄ,

ή τη μεγάλη πίπα, κυρίως όταν ήσαν συγκεντρωμένοι στις πλατείες για να καμαρώσουν τους λεβέντες ή τις λεβέντισσες που θα χόρευαν. Γιατί οι χοροί τότε χρησίμευαν και για να ξεμπλιάση (να διαλέξη) ο νέος ή η νέα τον καλό της. Κι όταν πια ο νέος διάλεγε τη νιά και με χαρές και πανηγύρια την έκανε δική του, τότε μαζί φρόντιζαν και για το νεογέννητο. Είχε ξεχωριστή προίκα και γι' αυτό, όπως και σήμερα, με τη διαφορά, πως τώρα η μητέρα τὰ αγοράζει όλα έτοιμα, ενώ τότε τραγουδώντας τὰ κεντούσε κι αυτά στον άργαλειό, ή τὰ κεντούσε με τὸ θελόνι. Έφτιαχνε ώραιες πλουμισσιές πάνες, ζώνη για τὸ μωρό, ώραια θελουδένια κεντητή, (που λεγότανε φ α σ κ ι ά). Οί πάνες ήτανε βαμβακερές ή μάλλινες. Ίδιαίτερα δὲ σκουφάκια βαμβακερά ή μάλλινα, με δαντέλλες ή πλεχτά βαμβακερά για τὸ καλοκαίρι και μάλλινα για τὸ χειμώνα, με χρωματιστές φουντίτσες. Πάνω στὰ σκουφάκια ή μάννα, όταν γεννιόταν τὸ παιδί, έβαζε φλουράκια και 2—3 γαρύφαλλα για να μουσκουμυρίξη και πολλές φορές και μιὰ σκέλιδα σκόρδο για να μην βασκαίνε-ται. Μόλις άρχιζε ν' άρκουδιζή (να μπουσουλάη) τοῦ φορούσε πια τὴν κ α ρ α β ά ν α (ειδικὸ φόρεμα σὰ φουστανάκι) που δενόταν με τὴ βρακουζόνα κι αυτό στὴ μέση, για να κινῆται ελεύθερα, ύφραμένο κι αυτό στον άργαλειό, βαμβακερὸ ή μάλλινο και βαμμένο γιράνιο (γαλάζιο). Κι όταν πια ή ηλικία του τὸ επέτρεπε να φορέση τὴ γνήσια φορεσιὰ (τὸ βρακί), γινόταν τότε περήφανος και περήφανη Σουφλιώτισσα.

Έν Σουφλίω, τῆ 10ῃ Ίανουαρίου 1966

Έ διδασκαλίτσα, Χρυσή Τσαλίτη

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Διδασκαλίτσης

Γ'. Δημ. Σχολείου Διδυμοτείχου

Α' ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ

1) Τ φ α ν τ ι κ ή : Ένες που χρησιμοποιούσαν στὴν ύφαντική, ή-ταν τὸ μαλλί, τὸ βαμβάκι και τὸ μετάξι. Ο τρόπος κατεργασίας τῶν υλών ή-ταν πολὺ κοπιώδης και άπασχολούσε τις γυναίκες αρκετές μέρες. Τὸν Μάιο όταν κούρευαν τ' άρνιά, ὁ κάθε νοικοκύρης φρόντιζε να προμηθευθῆ τὸ μαλ-λί που χρειάζόταν ή οικογένεια, για να ύφάνη ή νοικοκυρὰ τὰ ύφάσματα,

πού 'θὰ ἔντυναν τὸ σπίτι καὶ τὰ ἄτομα. Μετὰ ἀκολουθοῦσε τὸ ζεμάτισμα τοῦ μαλλινοῦ καὶ τὸ πλύσιμο, γιὰ νὰ φύγη ἡ σαργιὰ (λέρα). Ἀφοῦ τὸ ξέπλεναν, τὸ ἄφηναν νὰ στεγνώσῃ καὶ ἄρχιζαν νὰ τὸ ἀναγραίνουν (ξάνσις). Ἡ δουλειὰ αὐτὴ γινόταν στὸ χτένι (ἓνα σανιδένιο σκαμνάκι μὲ σιδερένιες θελόνες πυκνές), τραβῶντας τὸ μαλλὶ μὲ τὰ χέρια ἐπάνω στὰ θελόνια. Ἐπὶ ἔρχαν καὶ λανάρια (μηχανές) σὲ διάφορες πόλεις καὶ μποροῦσε νὰ γίνη ἡ ξάνσις ἐκεῖ, ἀλλὰ στοίχιζε ἀκριβὰ διότι ἔπαιρνε ἓνα μέρος τοῦ μαλλινοῦ ὁ ἰδιοκτήτης τῆς μηχανῆς. Ἀκολουθοῦσε τὸ γνέσιμο (κλώσιμο) τῆς κλωστής. Αὐτὸ γινόταν ἀνάλογα μὲ τὴν κλωστή πού ἤθελαν νὰ πετύχουν. Τὸ (ὑ)φάδι τὸ ἔκλωθαν στὴ ρόκα καὶ μὲ τὸ ἀδράχτι, γιὰ νὰ γίνη ἀφράτο καὶ χονδρό. Τὸ στημόνι τὸ ἔκλωθαν στὸ τσικρίκ' (ἓνας σανιδένιος κύκλος στερεωμένος σὲ ξύλινο σκελετό, πού γύριζε πατώντας ἓνα σανίδι καὶ ἀμβροκαπέβαινε ὅπως ἡ ποδοκίνητη ραπτομηχανή). Γύρω ἀπ' τὸν κύκλο ἦταν χιραγμένοι ἓνα αλλάκι ἀπὸ τὸ ὅποιο περνοῦσε ἓνα κορδόνι, πού ἔθετε σὲ κίνησι ἓνα ἀδράχτι στερεωμένο στὸ ἐπάνω μέρος, ὅπου τυλιγόταν ἡ κλωστή. Τὸ στημόνι ἦταν λεπτὴ κλωστή καὶ στριμμένη. Ἀφοῦ γέμιζαν τ' ἀδράχτι, τὸ τυγαδίαζαν (τὸ τύλιγαν στὸ τυγαδί—ἓνα ξύλο μὲ διχάλο—καὶ τὸ ζεματοῦσαν). Ὅταν στέγνωσε, τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ τυγαδί. Ἀφοῦ ἐτοίμαζαν ἔτσι ἀρκετὴ κλωστή γιὰ ἓνα πανί, τὸ καλάμιαζαν (τὸ μάζευαν σὲ καλάμια) στὴν ἀνέμη (ἓνας ξύλινος τροχὸς μὲ αλλάκι στὴν περιφέρεια, ἀπὸ ὅπου περνοῦσε ἓνα κορδόνι φτιαγμένο ἀπὸ κλωσμένο ἔντερο καὶ τὸ ὅποιο γυρνοῦσε μιὰ σιδερένια βέργα, στὴν ὁποία ἦταν περασμένο στὸ καλάμι). Ἡ θηλειὰ (ἡ κλωστή) ἦταν τεντωμένη σ' ἓνα ξύλινο σταυρό, πού εἶχε τρυπίτσες στὴ σειρά, στὶς ὁποῖες ἔμπαιναν λεπτὰ ξύλινα πασσάλια γιὰ νὰ τεντώνουν τὴν κλωστή (ἀνέμη). Ἀκολουθοῦσε τὸ ἴδιασμα: Τὰ καλάμια μὲ τὸ στημόνι ἔμπαιναν στὴ σειρά, περασμένα σὲ βέργες στερεωμένες στὸ χῶμα. Ἀφοῦ ἔπιαναν τὴν ἄκρη τῆς κλωστής ἀπὸ κάθε καλάμι, τίς τραβοῦσαν ὅλες μαζί καὶ τίς στερεώναν σὲ πασσάλους, πού ἦταν κορφωμένοι στὸ ἔδαφος σὲ ἀνάλογες ἀποστάσεις, τίς ὁποῖες μετροῦσαν μὲ τὰ βήματα. Ὅταν τελείωνε τὸ ἴδιασμα καὶ περισσεύε κλωστή σὲ μερικὰ καλάμια, ἦταν ἔνδειξις πὼς 'θὰ ξοαναβάλουν γρήγορα πανί.

Μετὰ τὸ ἴδιασμα ἔβγαζαν τοὺς πασσάλους καὶ μάζευαν τὴν κλωστή μὲ ἀλυσίδα. Ἡ μία ἄκρη σκάωνε σὲ ξύλινη σκάφη μὲ ἓνα κορμί, γεμάτη πέτρες (γιὰ νὰ τραβιέται βαριά καὶ νὰ τεντώνῃ ἡ κλωστή) καὶ ἡ ἄλλη περνοῦσε στὸ ἀντί (ξύλινος κύλινδρος στερεωμένος σὲ δυὸ πασσάλους διχαλωτοὺς πού γύριζε μ' ἓνα μοχλὸ καὶ τυλιγόταν οἱ κλωστὲς τεντωμένες καὶ μὲ τὴν σειρά). Ἀνάμεσα στὶς κλωστὲς περνοῦσαν δυὸ βέργες (καλαμίδια) γιὰ νὰ σπαιρωθοῦν οἱ κλωστὲς (κλώστρα). Μετροῦσαν μὲ πάσματα (ὅσο τὸ μᾶκρος τῶν χειρῶν στὴν ἔκταση), ἢ μὲ βήματα καὶ ἔβαζαν σημάδι τρίβοντας τὴν κλωστή μὲ χόρτα. Τὴν ὥρα πού τύλιγαν δὲν ἔπρεπε νὰ περάσῃ κανεὶς

ἐπάνω ἀπὸ τὴν κλωστή (κατσαρωθῆ), γιατί μετὰ θὰ κοβόταν κατὰ τὴν ὕφανση, ἢ δὲν θὰ ἔφτανε τὸ ὑφάδι. Ὅταν τελείωνε ἡ κλωστή, ἡ γυναίκα ποὺ τραβοῦσε τὰ καλαμίδια (τύλιγαν δυὸ γυναῖκες μαζί) ἀρπάζε τὸ ξύλο καὶ κύτταζε τί ἄνθρωποι θὰ πρωτοεἰδῆ—ἄνδρα ἢ γυναῖκα—ὁπότε ἀνάλογα παιδί θὰ γεννοῦσε ἢ ἔγκυος γειτόνισσα ἢ συγγενής. Ἀκολούθως, τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τὰ μυτάρια μιὰ - μιὰ κλωστή καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ χτένι, περνῶντας κάθε θύρα ἢ πηδῶντας, ἀνάλογα μὲ τὸ σχέδιο τοῦ ὑφάσματος. Τὸ κομπόδεταν στὸν ἀργαλειὸ καὶ πρόσεχαν ποιὸς θὰ πρωτομπῆ στὸ σπῆτι. Ἐὰν τὸ παλὶ ἔστρωσε, ἔλεγαν πὼς ἔχει καλὸ ποδαρικό. Ἄν ὄχι, τότε ἡ γυναίκα ποὺ ὕφαινε ἔβγαине ἀπὸ τὸν ἀργαλειὸ καὶ πήγαινε νὰ φτύση τρεῖς φορὲς στὸ ἀποχωρητήριο, γιὰ νὰ φύγη ἢ κατσοπιδιά (γουρσοουζιά). Ὅταν ἔμπαινε κανεὶς στὸ δωμάτιο ποὺ ἦταν ὁ ἀργαλειός, ἔπρεπε νὰ εὐχηθῆ «ὄσο πουρπάτησα, τόσο νὰ ὑφάν'ς».

Εἶδ η ὕ φ α σ μ á τ ω ν : Τὰ ὑφάσματα ποὺ ὕφαιναν ἦταν ἀνάλογα μὲ τὸν σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο. Τὰ στρωσίδια τοῦ σπιτιοῦ ἦταν χονδρῆτερα, ἐνῶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἐνδυμασίας λεπτότερα. Τὰ χειμερινὰ ἦταν μάλλινα, ἐνῶ τὰ θερινὰ βαμβακερὰ ἢ μεταξωτά. Τὰ κιλίμια (χαλιά) μάλλινα μονόχρωμα ἢ ριγέ, κάλυπταν ὅλοιο τὸ πάτωμα τοῦ δωματίου. Τὸ χράμι γινόταν ἀπὸ τρίχα κατσίκας καὶ ἦταν πολὺ χονδρὸ. Τὸ σαντράτσι: Ὑφασμα γιὰ σπιτική χρῆσι. Στὴν ὕφανσι τὸ στόλιζαν μὲ γεωμετρικά σχήματα. Τὰ σκουλωτά: Μάλλινα βαρύτερα, δύσκολα στὴν ὕφανση, γιατί τὸ ὑφάδι ὄλο περνοῦσε σὲ θελόνα καὶ τὸ ὑφασμα στὴν καλὴ ὄψη ἦταν σὰν βελούδο. Ψηφωτά: Βαμβακερὰ μὲ σχέδια γιὰ θερινὴ σπιτικὴ χρῆσι.

Κιαναρλίδικα : Βαμβακερὰ ἢ μεταξωτά ἴσια ὑφάσματα μὲ χρωματιστὴ ρίγα στὶς ἄκρες πιμπέδικ(η) (κόκκινη) ἢ μαβὶ (μῶβ) γιὰ μισοφόρια γυναικεία. Ἄδιμτο (δίμιτο) δυὸ εἰδῶν: Μὲ ἓνα πρόσωπο, δηλ. ἀπὸ τὴ μιὰ ὄψη δίμιτο, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἴσιο, καὶ μὲ δυὸ πρόσωπα, δηλ. καὶ ἀπ' τὶς δυὸ ὄψεις δίμιτο. «Μιὰ στοὺ δόντ(ι)»: Ὑφασμα λεπτὸ βαμβακερὸ γιὰ διάφορες χρήσεις. Σιαάκ(ι): Μάλλινο ὑφασμα χονδρὸ, τὸ ὁποῖο ἔδιναν στὴν ντριστα (νεροτριβῆ) γιὰ τὴν ἀνδρική χειμερινὴ ἐνδυμασία.

2) Β α φ ι κ ῆ : Χρώματα μὲ ἰδιότυπη ὀνομασία ἦταν τὸ πιμπελίδικου (κόκκινο), τὸ μαβὶ (μῶβ) καὶ τὸ σικερὶ (ροζ). Γιὰ τὸ βάψιμο χρησιμοποιοῦσαν μπογιές τοῦ ἐμπορίου ἢ φυτικὲς οὐσίες. Ὅταν ἤθελαν νὰ βάψουν καφέ, ἔβαφαν μὲ καρυδόφυλλα ἢ φλοῦδες τῶν καρυδιῶν. Μούσκεναν τὰ φύλλα μὲ νερὸ καὶ ὅταν ἔβγαζαν τὸ χρώμα, βουτοῦσαν τὸ ὑφασμα. Μὲ ἓνα φυτὸ (ἄγνωστη ἢ ὀνομασία του), ποὺ ἔχει κόκκινη ρίζα, ἔβαφαν τὸ κόκκινο καὶ μάλιστα τὰ πασχαλινὰ αὐγά. Μὲ τὰ φύλλα τῆς κιδωνιάς ἔβαφαν κίτρινα. Ὅταν ἔβαφαν μάλλινο, ἔρριχναν μέσα στὴ μπογιὰ καὶ κ ι ζ ἄ π (βιτριόλι) γιὰ νὰ μὴ βγάξη (ξεβάφει). Στὴ βαμβακερὴ μπογιὰ ἔρριχναν ὀλάτι. Τὰ ξέ-

βγαζαν (ξέπλεναν) με γκιρέν' (πηγαδύσιο) νερό, για να μη ξεβάφουν εύκολα. Όταν ήθελαν να κάνουν σ τ α μ π ά τ α, έδεναν το ύφασμα ή το νήμα με κόμπους και μετά το βουτούσαν στο νερό. Το σιαάκ' για να το κάνουν γκιρίζο ανακάτευαν το άσπρο μαλλί με το μαύρο και μετά το περνούσαν στη λανάρα. Τα ύφασματα που προορίζονταν για γιορτινά ρούχα, τα έδιναν στομπογιατζή (βαφέρα).

3) Η π λ ε κ τ ι κ ή: Το πλέξιμο απασχολούσε πολύ τις γυναίκες, γιατί έλλειπαν οι πλεκτομηχανές. Έπρεπε λοιπόν να πλέξει ή γυναίκα τα τσουράπια (κάλτσες μάλλινες) για όλη την οικογένεια. Δαντέλλες λογιών-λογιών στόλιζαν τις κουρτίνες, τα τραπεζομάνδηλα και τα πετσετάκια.

4) Κ ε ν τ η τ ι κ ή: 'Ασπροκέντ' (άσπρο κέντημα): Στόλιζε τα εσώρουχα και τις μαξιλαροθήκες. Κεντήματα ρισελιέ (κοπτά) άληθινά άριστουργήματα, αφήνουν έκκληρη κάθε σύγχρονη γυναίκα. Το τελλάρο ήταν άπαραίτητο για κάθε σπίτι.

5) Ξ υ λ ο τ ε χ ν ί α — Ξ υ λ ο γ λ υ π τ ι κ ή: 'Ο μαραγκός αντιμετώπιζε τις ανάγκες της έποχής με τα λίγα μέσα που διαθέτετε. Έλλειπε το ηλεκτρικό πριόνι και ή ηλεκτρική πλάνη, που απαλλάσσουν τον ξυλουργό σήμερα από μια πολύ κουραστική δουλειά. Άγωνιζόταν με το σκεπάρι να πελεκήσει ένα ξύλο, με το χεροπρίονο να κόψει μια σανίδα ή να σιάξει ένα σανίδι με την πλάνη. Έκανε τον άργαλειό, την άνεμη, το τσιρκίε' της νοικοκυρās, τα λίγα και άπλά έπιπλα του σπιτιού, το σαφρά (στρογγυλό χαμηλό τραπέζι, όπου έτρωγε ή οικογένεια), σκαμνάκια κλπ. Μερικοί σκάλιζαν έπάνω στο ξύλο διάφορες παραστάσεις (ξυλογλυπτική). Η ρόκα ήταν στολισμένη με όμορφα σκαλιστά σχέδια. Άλλος ξυλουργός και σιδηρουργός μαζί, (άραμπατζής), έφτιαχνε τους άραμπαδες (άμάξια). Άραμπατζήδες παλαιότερα υπήρχαν πάρα πολλοί. Σήμερα υπάρχουν λίγοι άραμπατζήδες. Άπό το έπάγγελμα έχει μείνει σε πολλούς το έπίθετο Ά ρ α μ π α τ ζ ή ς.

6) Κ ε ρ α μ ι κ ή: Στάμνες, κούπες για φαγητό και κιούπια (πιθάρια) προσέφερε ο κεραιοποιός. Έπαιρνε χάμα καμπίσιο (πού κάμπου) και μέσα σε μια γούρνα (λάκκα) έκανε τη λάσπη. Άφου στράγγιζε τη λάσπη, έπαιρνε άνύλογο κομμάτι πηλό, το έβαζε έπάνω σε ένα ξύλινο κύκλο, που στερεωνόταν σε ξύλινο άξονα. Στο κάτω μέρος του άξονα, ήταν άλλος μικρός κύκλος, ο όποιος περιστρεφόταν μόλις τον κλωτσούσε ο σταμνής με την πατούνα (φέρνα), παρασύροντας και τον άξονα μαζί με τον μεγάλο κύκλο. Γυρίζοντας ο κύκλος, ο σταμνής έβρεχε τα χέρια και πιέζοντας τον πηλό, του έδινε το σχήμα που ήθελε. Πολλές φορές σκάλιζε στα δοχεία διάφορα σχέδια. Άφου στέγνωσαν άρκετές μέρες στη σιά, τα έψηνε σε ειδικό φούρο ώστου να κοκκινίσουν.

7) Χρυσόχοος — Ἀσημουργός: Αὐτοὶ ἦσαν γιὰ τὰ κοσμήματα. Λαχτυλίδια, βραχιόλια, πανταντίφ καὶ κερφίτσες, μὲ πολλὰ πετράδια ἔφτιαχναν γιὰ τὸν καλλωπισμὸ τῆς γυναίκας. Ἀκόμη ὑπάρχουν πόρπες μὲ πολλὲς πέτρες, ποὺ φιλοτεχνήθηκαν ἀπὸ ἀσημουργούς, γιὰ τὴν τοπικὴ ἐνδυμασίαν τῆς περιφερείας.

8) Ὁράπησ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λεγόταν φαρδορράπησ καὶ ἔρραβε τὴν τοπικὴ ἐνδυμασίαν τῶν ἀνδρῶν.

Β' ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Ἐνδυμασία ἀνδρῶν. Σήμερα σπάνια συναντοῦμε κανένα γέρο μὲ τὴν παλιὰ ἐνδυμασίαν, κι αὐτὴν ὄχι ὠλοκληρωμένη. Τὰ μέρη τῆς ἐνδυμασίας ἦταν τὰ ἑξῆς: Τὸ π ο υ τ ο ὕ ρ ι (φαρδι παντελόνι ἑπάνω, μὲ πολλὲς πτυχὲς καὶ κάτω πολὺ στενὸ, ποὺ κοίμπωνε στὸ πλάι τῆς κνήμης (μὲ τελένιες κόπιτσες-σοῦσες). Στὴ μέση στηριζόταν μὲ κορδόνι περιστὸ (βρακοζούνια). Γύρω ἀπὸ τὴν μέση τυλιγόταν τὸ τνάρ' (ζωνάρι), στενὸ μακρὸ μάλλινο ὕφασμα δίμιτο, μὲ κρόσια στὶς ἄκρες. Τῆ μιὰ ἄκρη τὴν ἀφήναν νὰ πέφτῃ (κρέμεται) πίσω. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν σὰν τσέπη, βάζοντας ἀνάμεσα ὅ,τι τοὺς χρειαζόταν.

Πουκάμισο: ἀπὸ λευκὸ θαμβασκερὸ ὕφασμα, χωρὶς γιανὰ, ἀλλὰ κουμπωτὸ ὡς ἑπάνω στὸ λαμπό. Ἀντὶ σακκακιού φοροῦσαν τὸ τζαμαντάν, (ἐφαρμοστὸ μὲ φαρδιὰ μανίκια, κόκκινο γιὰ τοὺς νέους, σκουῖρο γιὰ τοὺς γέρους, κεντημένο μὲ γαϊτανάκι μαῦρο. Στὶς ἄκρες τῶν μανικιῶν κρέμονταν μικρὰ κουδουνάκια). Ὁ ἀ π ἄ ς (εἶδος ἑπανωφοριού) φοριόταν τὸ χειμῶνα. Ὁ ἀμπάς, τὸ τζαμαντάν καὶ τὸ χειμερινὸ πουτουῖρι γίνονταν ἀπὸ σιακά.

Τὸ θερινὸ πουτουῖρι ἦταν θαμβασκερὸ καὶ γαλάζιο (ἀνοιχτό)· γι' αὐτὸ καὶ λέγονταν — ὄσοι τὸ φοροῦσαν — γαλαίβοβράκηδες.

Τὸ σ α ρ ί κ (ι), μακρὸ στενὸ μάλλινο ὕφασμα βυσσινὴ ἢ μπλέ, τυλιγόταν στὸ κεφάλι. Ἡ μιὰ ἄκρη του, ἀφοῦ ἐκάλυπτε τὴν κορυφὴ τοῦ κρανίου, ἔπεφτε στὸν ὦμο, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἄκρη τυλιγόταν γύρω στὸ κεφάλι. Στὰ πόδια τοὺς φοροῦσαν καλτσούνια (εἶδος κάλτσας ἀπὸ ὕφασμα ποὺ κοίμπωνε στὸ πλάι). Τὰ παπούτσια τοὺς, τὰ γκιμινὰ ἦταν χωρὶς καμμιά ραιφή ἑπάνω, (παντουφλέ), χωρὶς δέσιμο, ραφτὰ ἢ καρφατὰ, μὲ πολὺ λίγο τακούνι καὶ πολλὲς φορὲς πατημένα πίσω, σὰν παντούφλα. Οἱ γκιμιντζήδες εἶχαν τὰ ἐργαστήριά τοὺς σὲ μιὰ γειτανιά, ἢ ὁποῖα καὶ σήμερα λέγεται «γκιμιντζήδικα». Τεφτέρια (βιβλία πωλήσεων) τῶν γκιμιντζήδων ὑπάρχουν καὶ σώζονται ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1835.

Ἐνδυμασία γυναικῶν: Οἱ γυναῖκες, μέσα στὴν πλούσια ἐνδυμασίαν τοὺς,

ἔμοιαζαν μὲ μαρκησιές τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Τὸ φόρεμα — ἡ πόλκα — ὅπως λεγόταν ἦταν καμωμένο ἀπὸ ἀτλάξι μεταξωτὸ (νταλίδκου) κλωδιωτὸ σὲ διάφραρα χρώματα. Τὸ κάτω μέρος γινόταν ἀπὸ 7 φύλλα καὶ σχημάτιζε σοῦρα (πτυχές). Μακρὸν μέχρι τὸν ἀστράγαλο πίσω σχημάτιζε οὐρά. Τὸ κορσὰξ ἐν ἀντιθέσει ἦταν πολὺ ἐφαρισσὸ μὲ μπαλλένες μέχρι τὸν λαϊμό. Ἡ λαμουδιὰ μὲ δαντέλα γαρνιρισμένη ἦταν κλειστὴ ἕως ἐπάνω. Τὸ μανίκι ἐπάνω φουσκωτὸ καὶ κάτω πολὺ στενὸ ποὺ κούμπωνε στὸ πλάι. Κι' αὐτὸ ἦταν γαρνιρισμένο μὲ δαντέλλα. Τὰ μισοφόρια λευκὰ κεντημένα ἢ μὲ δαντέλλες. Στὰ πόδια φοροῦσαν σακαρτίνια μὲ τακούνι. Τὸ στηῆθος τὸ στόλιζε ἡ καδένα (ὠρολόγι χρυσὸ μὲ χρυσὴ ἀλυσσίδα) ἢ πανταντίφ (μενταγιόν). Τὰ μαλλιά τους τὶς γιορτές τὰ ἔκαμναν κάτσο πολὺ ψηλά ποὺ τὸν στόλιζαν μὲ χτένες καὶ κερφιτσες. Κάθε μέρα φοροῦσαν τζιθρέ (μαντήλι) μὲ ποῦλιες γύρω - γύρω, οἱ νέες, ἐνῶ οἱ γριεὲς μαῦρο φέσι. Ὁ τζιθρέ ἦταν τὸ πρῶτο δῶρο τῆς καπέλλας (τοῦ σμάδ') στὸ γαμπρό, μὲ μόλις ἀρραβωνιάζοταν. Ὁ νέος τὸν ἔβαζε στὴν πίσω τσέπη τοῦ πουτουριοῦ περὶ νὰ φαίνεται, γιὰ νὰ ξέρη ὁ κόσμος ὅτι ἀρραβωνιάστηκε. Ὁ ἐρωτευμένος νέος τραγουδοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς καπέλλας ποὺ ἀγαποῦσε τὸ ἔξις τραγοῦδι:

Ἐσὺ στὸ παραθύρι
κι' ἐγὼ στοὺ καπηλιὸ
ρῆξε μου τὸ τζιθρέ σου
νὰ σύρου τοῦ χουρὸ

Ἴγὼ εἶμ' εὐ λιβέντης
ποὺ παίζου τοῦ διουλι
κι θγάζου τὰ κουρτσουδία
ποὺ μεσ' ἀπ' τοῦ κλουβί.

ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Νηπιαγωγὸς ΜΟΥΧΤΑΡΙΔΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΑΣ

1. Ἐθιμα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων!
Τὴν ἡμέρα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ὅλες οἱ νοικοκυρὲς ἐτοιμάζουν τὰ Χριστουγεννιάτικα φαγητά. Ἐνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ φαγητό, τὸ ἔθιμο τοῦ Σουφλίου ποὺ λέγεται «Μπαμπόυ». Αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὰ ἔξις ἄλικα: Ἐνα χοιρινὸ ἔντερο καὶ ὅσο μποροῦμε ποὺ χονδρὸ. Κρέας χοιρινὸ ψαχνὸ ½ τοῦ κιλοῦ, κρέας μοσχαρινὸ ½ τοῦ κιλοῦ, λίγο συκάτι καὶ λίγο πνευμόνι ἀπὸ ὅποιοδήποτε ζῶο, λίπος χοιρινὸ ὅσο χρειάζεται, λίγο πράσο φιλοκομμένο, λίγο ρύζι, ἀλάτι, ρίγανη καὶ μαῦρο πιπέρι. Ἐπαιρναν τὸ κρέας καὶ τὸ ἔκαναν πολὺ μικρὰ κομματάκια ἐπάνω σὲ χονδρὸ ξύλο «κούτσουρο» ἢ ἐπάνω σποῦς «κοιράδες», ποὺ τοὺς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ τρῶνε. Αὐτὰ πὰ κομματάκια τὰ ἔβαζαν μέσα σὲ ἓνα βαθὺ πιάτο. Σ' αὐτὸ ἔβαζαν τὸ πράσο, τὸ ρύ-

ζι που ήταν άβραστο, το άλάτι, λίγο νερό και τα ανακάτευσαν. Κατόπιν έπαιρναν τα έντερα τα όποια τα έπλεναν καλά τα έκοβαν σε κομμάτια 30 — 40 εκατοστών και τα γέμιζαν από το μείγμα που είχε το πιάτο, όχι όμως με μηχανή, αλλά με ένα χουνι και με το χέρι. Άφου γέμιζαν τα έντερα τα έδεναν από τις δύο άκρες και τα έβαζαν σε μιá πύλινη κατσαρόλα «τέντζερη» δια να βράσουν. Στόν πάτο της κατσαρόλας αναποδογύριζαν πρώτα ένα μικρό πιάτο και μετά έβαζαν τα έντερα να βράσουν. Τήν κατσαρόλα αυτή την έβαζαν στο τζάκι, ιστό κούψουρο που καιγόταν δίπλα στη φωτιά. Το θράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων συνήθιζαν να τρώνε σε κάθε σπίτι έννέα φαγητά. Δηλαδή ή κάθε νοικοκυρά μετρούσε στο σπίτι της και στο τραπέζι της έννέα νηστίσιμα φαγητά λ.χ. έλιές, κρεμμύδια, χαλβά, σάλτσα (ντοματοπολιτός) κ.λ.π. Το φαγητό το ιδιαίτερο που έτρωγαν άμέσως μόλις τελείωνε ή λειτουργία της γέννησης του Χριστού δηλ. την «μπάμπου» σύμφωνα με το έθιμο πο έκανε ο νοικοκύρης. Τήν ώρα αυτή έρριχναν στο τζάκι ένα μεγάλο ξύλο, κούτσουρο ώστε να καίη όλη τη νύχτα της γέννησης του Χριστού. Στήν φωτιά αυτή και δίπλα στο κούψουρο έβαζαν το σήλινο άγγείο και έβρισξε ή μπάμπου. Οί πιο μεγάλοι στην ηλικία συνήθιζαν να μη κοιμούνται όλη την νύχτα και το μόνο που έκαναν ήταν να ξαπλώνουν γύρω - γύρω από το τζάκι επάνω στα μαξιλάρια. Στα μικρά παιδιά τούς έλεγαν ότι ανοίγει ο ουρανός αυτή τη νύχτα. Σ' αυτά όταν πήγαιναν να κοιμηθούν έλεγαν: κοιμηθήτε και ή κρούνα (ένα έπιμο που το λένε σαρκάλι) και έρχεται από το τζάκι θα σάς ξυπνήση. Αυτό το σαρκάλι κάνει ένα ήχο και κρί... κρί... Με την φωνή αυτή της κρούνας ξυπνούν τα μικρά και πηγαίνουν στην εκκλησία για τη γέννηση του Χριστού. Μαζί με τα άλλα φαγητά οί νοικοκυρές ψήνανε και ψωμι χωρίς μαγιά (πραζύμι) και μέσα βάζανε ένα νόμισμα. Αυτό το ψωμι το έψηναν μαζί με το θράσιμο της μπάμπου την ίδια ώρα, όχι στο φούρνο αλλά στο τζάκι που έκαιγε όλη τη νύχτα. "Όταν κτυπούσαν οί καμπάνες για την γέννηση του Χριστού τότε όλοι, μικροί και μεγάλοι πήγαιναν στην εκκλησία να προσευχηθούν. Μόλις γύριζαν στο σπίτι άμέσως έστρωναν το χρυστουγεννιάτικο τραπέζι. Πρωτοú να αρχίσουν ο γεροντότερος έκοβε το ψωμι χωρίς την μαγιά το χρυστόψωμο δηλ. όπως το έλεγαν. "Όταν το έκοβε σε μικρά κομματάκια έλεγε: Αυτό είναι για το Χριστό, αυτό για την Παναγία, αυτό για το σπίτι, για τα κουκούλια, για τα χωράφια και στος τέλος για τα άτομα της οικογενείας. Κάποιος στο κομμάτι του ψωμιού που έπαιρνε θα έβρισκε το νόμισμα. Αυτό το έβαζαν για δεύτερη φορά στη βασιλόπιττα την Πρωτοχρονιά. Τότε σ' εκείνον που θα τύχαινε το πήγαινε στην εκκλησία και το άφηνε στην εικόνα της Παναγίας.

2. Τ η ς Ά π ο ρ ι α ς. Τη δεύτερη εβδομάδα της άποκριάς την έλεγαν «άλλατζιάτικη», δηλ. την εβδομάδα αυτή μιá μέρα έτρωγαν νηστίσιμο φα-

γητό, την άλλη όχι νησιέσιμο. Τη δεύτερα της εβδομάδας αυτής έκαναν τὸ ἐξής: Οἱ ἄνδρες πὸν βρῖσκονταν στὰ καφενεῖα συνεννοοῦνταν νὰ κάνουν κάτι παρὰξένο. Ἐπαιρναν ἀπὸ ἓνα ξύλο χονδρό, πὸν τὸ ἄκριο του νὰ ἦταν διχαλωτὸ (τσιπατάλα) καὶ μὲ αὐτὸ κυνηγοῦσαν τὰ σκυλιὰ καὶ μὲ τὸ δέχαλο τὰ πατοῦσαν στὸ λαμὸ ὥστε νὰ σταματήσουν καὶ τότε ἓνας ἄνδρας ἔδενε στὴν οὐρὰ τοῦ σκύλου, μὲ σύρμα ἓνα τενεκὲ καὶ κατόπιν τὸ ἄφηναν νὰ τρέχη ἐλεύθερο ἔχοντας ἀπὸ πίσω καὶ τὸν τενεκὲ. Αὐτὸ τὸ ἔκαναν σὲ ὅλα τὰ σκυλιὰ, ἕσα μποροῦσαν νὰ πιάσουν. Ἔστερα ὅλοι μαζί ἔκαναν μιὰ γραμμὴ ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ συνδέονταν μεταξὺ τους μὲ ἓνα σχοινί. Μπροστὰ πήγαινε ὁ πιὸ ψηλός. Ὅλοι τους κάτι κουβαλοῦσαν, ἓνας δισάκι, ἄλλος σκόρδα, κρεμμύδια καὶ κουνδούνια στὸ λαμὸ τους. Ὁ πρῶτος εἶχε στὸ χέρι του ἓνα στούμπο (δηλ. χοντρόχερο, μεγάλο καὶ ξύλινο ἀπὸ γουδί). Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ὅπως ἦταν στὴ σειρά γύριζαν ἀπὸ σπιτί σὲ σπιτί, καὶ ἔλεγαν στοὺς κατοίκους τοῦ κάθε σπιτιοῦ νὰ προσκυνήσουν τὸ χονδρόχερο. Ἐκεῖνοι πὸν ἦταν ἀπὸ πίσω πηδαῦσαν στὸν τόπο τους γιὰ νὰ κάνουν θόρυβο καὶ ἔλεγαν: Ἐδῶ εἶναι τὸ τυρὶ, ἐδῶ εἶναι τὰ αὐγά, ἐδῶ τὸ κρασί κ.λ.π. καὶ ὅλα τὰ καλὰ τοῦ σπιτιοῦ. Τότε ἔβγαине ἡ νοικοκυρὰ καὶ τοὺς ἔδινε ὅ,τι εἶχε: τυρὶ, αὐγά, κρασί καὶ αὐτὰ δὲν τὰ ἔτρωγαν ἀλλὰ τὰ ἔβαζαν στοὺς σάκκους τους (τροβάδες). Ὅλα αὐτὰ πὸν μάζευαν τὰ πήγαιναν στὸ καφενεῖο καὶ ἐκεῖ ἔτρωγαν, ἔπιναν καὶ γλεντοῦσαν. Ἐπίσης μὲ τὸ σχοινί πὸν εἶχαν ἔφραζαν τὸν δρόμο, σταματοῦσαν ἀπὸ δρόμο τοὺς πλουσίους, τοὺς ζητοῦσαν χρήματα καὶ μετὰ γλεντοῦσαν πάλι ὅλοι μαζί. Τὴν Κυριακὴ τῆς τυρινῆς ἐβδομάδος ὅλη τὴν ἡμέρα χόρευαν μικροὶ καὶ μεγάλοι στὶς πλατεῖες τοῦ χωριοῦ καὶ ἔπαιζαν διάφορα παιγνίδια. Καὶ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ πυραμίδα (οὐρουστια). Πιασμένοι δηλ. 5—6 ἄνδρες ἀπὸ τοὺς ὄμιους ὄρθιοι ἔκαναν κύκλο. Ἄλλοι 4—5 πατοῦσαν στὶς πλάτες τους ὄρθιοι πάνω στοὺς πρῶτους πιασμένοι ὅπως οἱ πρῶτοι. Τέλος πάνω σ' αὐτοὺς ἀνέβαιναν καὶ πατοῦσαν στὶς πλάτες τους ὄρθιοι ἄλλοι 3 καὶ τελευταία ἓνας, ὁ πιὸ ἑλαφρῆς ἀνέβαινε καὶ στεκόταν ὄρθιος στὶς πλάτες τῶν τελευταίων καὶ ἔλεγε τὸ τραγοῦδι:

«Κούκου λέμπου μοναστήρια, λέμπου - λέμπου
κατέβα κάτου κόρακα ν' ἀνέβου γὼ κεῖ πάνω λέμπου - λέμπου.

Τότε κατέβαινε ἐκεῖνος πὸν στεκόταν ὄρθιος ἑπάνω καὶ ἀνέβαινε ἄλλος. Τὸ παιχνίδι αὐτὸ τὸ ἔλεγαν «λέμπου» Δηλ. οἱ ἄνδρες σχηματίζαν μιὰ πυραμίδα καὶ στὴν κορυφὴ τῆς στεκόταν ἓνας ὄρθιος. Γύρω - γύρω δὲ ἀπὸ τὴν πυραμίδα αὐτὴ γινόταν τὴν ἴδια στιγμὴ χορὸς ἀπὸ ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Χ ἄ σ κ α ρ ς: Τὸ βράδυ τῆς τελευταίας Κυριακῆς τῆς ἀποκριᾶς ἦταν συνήθεια ὅλοι οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία νὰ πηγαίνουν ἀπὸ νωρὶς νὰ ζητοῦν συγχώρεση ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τους, συγγενεῖς καὶ γείτονες. Τὸ βράδυ στὸ δεῖπνο μαζεῦονταν ὅλοι οἱ συγγενεῖς γιὰ νὰ κάνουν τὴν ἀποκριὰ σὲ ἓνα

σπίτι. Ἐφοῦ ἔτρωγαν, ἔπαιζαν ἕνα παιχνίδι πού τὸ ἔλεγαν «χάσκαρ». Στὸ δωμάτιο πού ἦταν ὅλοι μαζεμένοι, ἀπὸ τὸ κέντρο πού παθανοῦ ἔδεναν ἕνα σπάγγο τόσο μακρὸ πού νὰ φθάσῃ ὡς τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων πού ἦταν καθισμένοι στὸ πάτωμα. Στὴν ἄκρη τοῦ σπάγγου ἔδεναν ἕνα κομμάτι χαλβὰ (καρυδοχαλβὰ) ὅλοι κάθονταν στὸ πάτωμα σὲ σχῆμα κύκλου μὲ τὰ χέρια πίσω. Ἐνῆς πιάνει τὸ σχοινὶ ἀπὸ ὅπου κρέμεται ὁ χαλβὰς καὶ τὸ γυρίζει μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἀνοιχτὰ στόματα καὶ ὕστερα τὸ ἀφήνει ἐλεύθερο — Σκοπὸς τοῦ παιχνιδιοῦ εἶναι νὰ πιάσουν τὸν δεμένο χαλβὰ μὲ τὸ στόμα χωρὶς νὰ πιάσουν τὸ σχοινὶ καθόλου μὲ τὰ χέρια. Τελευταῖα ἀντὶ γὰρ χαλβὰ ἔδεναν ἕνα αὐγὸ βραστό. Τὸ αὐγὸ εἶχε τὴ σημασία του. Μὲ τὸ αὐγὸ αὐτὸ νὰ κλείσῃ τὸ στόμα μας, ὅπως ἔλεγαν οἱ γέροι καὶ μὲ αὐτὸ νὰ ἀνοίξῃ — δηλ. νὰ ἀρχίσουμε τὴν νηστεία τρώγοντας τελευταῖα ἕνα αὐγὸ καὶ νὰ ἀρχίσουμε πάλι τὸ Πάσχα μὲ αὐγὸ.

3. Τῶν Ἀγίων Σαράντα (9 Μαρτίου): Τὴν ἡμέρα τῶν Ἀγίων Σαράντα ἢ κάθε νοικοκυρὰ συνήθιζε νὰ βράξῃ στὸ σπῆτι της ξερὰ καλαμπόκι ἢ σιτάρι ἢ νὰ κάνῃ λουκουμάδες σὲ μεγάλα σχήματα «μικίκια» ἢ τὶς λαλαγγίτες. Κυρίως οἱ περισσότερες νοικοκυρὲς συνήθιζαν νὰ κάνουν λαλαγγίτες καὶ μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο: Ἐπαιρναν ἀλεύρι καὶ πὸ ἀνακάτευαν μὲ νερό. Μέσα στὸ μείγμα ἔβαζαν μαγιὰ ἀπὸ ψωμιὰ (προζύμι). Τὸ μείγμα αὐτὸ γινόταν σὰν πολτὸς (κουρκούτι) ὄχι πολὺ σφιχτό. Τὸ ἔβαζαν μέσα σὲ κατσαρόλα καὶ τὸ ἄφηναν κοντὰ στὴν σόμπα νὰ βρῖσκεται δηλ. σὲ ζεστὸ μέρος ὥστε νὰ ἀνεβῆ ἢ ζύμη. Ὅταν γινόταν ὁ πολτὸς ἢ νοικοκυρὰ ἐτοίμαζε στὸ τζάκι τὴ φωτιά ὅπου τοπαθετοῦσε ἕνα σιδερένιο τρίποδο καὶ πάνω σ' αὐτὸν μιὰ πέτρινη πλάκα στρογγυλὴ καὶ λεῖα πού τὴν ἔλεγαν: «σάτσι». Τὸ σάτσι εἶχε διάμετρο 40 ἑκατοστὰ περίπου καὶ 2—3 ἑκ. πάχος. Ἐφοῦ ζεσταίνονταν καλὰ τὸ σπῆτι ἔπαιρναν ἕνα κρεμύδι τὸ ἔκοβαν στὴ μέση ὀριζόντια, τὸ βουτούσαν στὸ λάδι ἢ σὲ λυωμένον λίπος καὶ μ' αὐτὸ ἀλείφον τὸ σάτσι. Μετὰ μὲ μιὰ βαθιὰ κουτάλα ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ ζυμαρὶ τὸ ἔριχνε πάνω στὴν πέτρα. Ἀμέσως μὲ μιὰ λεπτὴ βέργα ἀπλωνε ὁμοίμορφο τὸ ζυμαρὶ σὲ ὅλη τὴν πλάκα. Ἐπειδὴ ἡ πέτρα ἦταν καλὰ πυρωμένη καὶ ἀλειμένη μὲ λάδι ἢ λίπος, δὲν ἄφηνε τὴ ζύμη νὰ πέσῃ καὶ νὰ κολλήσῃ ἀλλὰ σχηματιζόταν μιὰ στρογγυλὴ πιτούλα. Ἐπειδὴ ἡ ζύμη ἦταν καλὰ ζυμωμένη ἢ πιτούλα γινόταν τρύπες - τρύπες ὅπως τὸ σφουγγάρι. Αὐτὲς τὶς λαλαγγίτες κάθε νοικοκυρὰ μοίραζε στὴν γειτονιά μαζί μὲ ζάχαρι ἢ πετιμέλι, καὶ ἔλεγε: «Σαράντα φᾶς, σαράντα πιῆς, σαράντα δόσε γιὰ ψυχῆ. Ὅσα δένδρα ἔσπειρες κανένα νὰ μὴ ραγίσῃ».

4. Τοῦ Λαζάρου: Τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Λαζάρου εἶχαν τὴν συνήθεια τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ γυροῦν παρῆες παρῆες ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ ντυνόταν μὲ τὰ γιορτινά τους ρούχα καὶ στολιζόταν μὲ ὅσο περισσότερα φλουριά εἶχαν. Στὸ κεφάλι τους ἔβαζαν λουλουδιὰ

καὶ ἔτσι γυροῦσαν ὅλα τὰ συγγενικά τους καὶ γείτονα σπίτια. Στὰ χέρια τους κροιοῦσαν καλαθάκια γιὰ τὰ φιλοδωρήματα. Μόλις ἔφθαναν ἔξω ἀπὸ κάθε σπίτι τραγουδοῦσαν τὸ τραγούδι:

Σήμερον ἔρχεται ὁ Χριστὸς ὁ Ἐπουράνιος Θεὸς
καὶ στὴν πόλι Βηθανία κλαίει Μάρθα καὶ Μαρία
Λάζαρον τὸν ἀδελφόν της τὸν γλυκύτερον υἱόν της.
Τρεῖς ἡμέρες τὸν θρηνοῦσαν καὶ τὸν μοιρολογοῦσαν
Τὴν ἡμέρα τὴν Τετάρτη κίνησε ὁ Χριστὸς γιὰ ν' ἔρθῃ
καὶ βγήκε ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία καὶ
αὐτοὺς πόδες γυμνώσαστε καὶ τοὺς πόδες του κλιῆσθε
ἂν ἐδῶ ἦσαν Χριστέ μου δὲν θ' ἀπέθνησκε ὁ ἀδελφός μου
Μὰ καὶ γὰρ τώρα πιστεύω καὶ καλὰ θὰ τὸν ἀνεύρω
ὅτι δύναται ἂν θελήσης καὶ νεκροὺς ν' ἀναστήσης
καὶ μεγάλους ἀσθενεῖς

Σὲ ὅσα σπίτια ὅμως ἦταν κορίτσια ἢ ἀγόρια γιὰ ἰαροαβάνια ἢ γάμο ἔλε-
γαν τὸ τραγούδι:

Εἶδαν τὰ σπίτια τὰ ψηλά τὰ μάρμαρα κτισμένα
Εἶδαν, ἔχουν τὸν καλὸν υἱὸν τὴν ὥραν (ὠραίαν) θυγατέραν
Τὴν θυγατέραν προξηνοῦν τὸν γιὸν ν' ἀραβωνιάσουν
Θαμάζουσι, λουγίζονται ποὺ ν' ἄβρουν τέτοια κόρη
Τέτοια ψηλὴ τέτοια λιγὴ τέτοια μαυροματοῦσα
Πούχει τοῦ μάτι σὰν ἑλιά τοῦ φρούδι σὰ γαϊτάνι.

ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΩΝ ΛΑΓΥΝΩΝ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΑΛΚΜΗΝΗΣ ΜΟΥΤΛΙΑ Δημόσης Δημ. Σχολείου Λαγυνῶν Σουφλίου

Οἱ γυναῖκες πῶν Λαγυνῶν δὲν ἦσαν ἀρνητικά στοιχεῖα αὐτῆς κἀν σὺδέ-
τση. Πάντοτε ὑπῆρξαν ἐνεργητικὲς, ἐργατικὲς, πρόθυμες καὶ προνοητικὲς.
Ἐπῆρξαν πραγματικοὶ βοηθοὶ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ πολλὰ φορὲς ἀνακαίτευτόταν
σὲ δουλειὰς τελείως ἀνδρικές καὶ συμμετεῖχαν σ' αὐτὰς. Ὅπως στὸ ὄργανο,
στὴ σπορά, στ' ἄλλα καὶ σ' ἄλλες μικροδουλειὰς. Οἱ πραγματικὲς πους ὅμως
ἀσχολίαι ἦσαν ἄλλες. Τὸ γνέσιμο, τὸ ράψιμο, τὸ πλέξιμο, τὸ ὑφασμα. Τὸ κύ-
ριο ὄργανο τῆς γυναίκας μέσα στὸ σπίτι ἦταν ὁ ἀργαλιός, ὁ ὁποῖος ἦταν τοπο-
θετημένος στὸ πῶ φωτεινὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖ, σὰν περνοῦσαν οἱ με-
γάλες παγωνιὲς τοῦ χειμῶνα, οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια περνοῦσαν τὸν και-

ρό τους, ύφαινοντας τὰ πανιά, μάλλινα καὶ βαμβάκερά, πού θὰ χρειαζόνταν νὰ ντυθῆ ἢ εὐκογένεια καὶ τὸ ἴσπετι καὶ νὰ προικισθοῦν οἱ κοπέλλες. Διότι προῖκα τους, ἦταν ὁ ρουχισμὸς· καὶ ὅλα ἦταν χειροποίητα. Πρῶτες ὕλες ἦταν τὸ μαῖλι καὶ τὸ βαμβάκι. Τὸ μαῖλι τὸ ἀγόραζαν ἀπὸ τοὺς βοσκούς τοῦ χωριοῦ ἢ ἀπὸ τὸ παζάρι τοῦ Σουφλίου, πού γινόταν κάθε Σάββατο. Στὸ παζάρι, κατέβαιναν οἱ ἴδιες οἱ γυναῖκες γιὰ νὰ διαλέξουν μόνες τους, καλὸ μαῖλί· μακρὺ, μαλακὸ, χωρὶς σιάρθα (χωρὶς βρωμιές) πὸ τονίλω οἱ ἴδιες, διότι σπάνια κατέβαιναν, τὰ χρόνια ἐκεῖνα, οἱ γυναῖκες στὸ παζάρι. Τὸ βαμβάκι ἦταν δικό τους προῖον τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὰ χωράφια τους.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ μαλλινοῦ: Ὅταν ἀγόραζαν τὸ μαῖλι τὸ ζεματοῦσαν μὲ θραστό νερό, μέσα σὲ μεγάλες σκάφες, καὶ ἔπειτα τὸ ἐπλεναν μὲ ἄφθονο νερό νὰ καθαρίσῃ. Ὅταν στέγνωνε τὸ ἀνάξαιναν» (τὸ ἄνοιγαν μὲ τὰ χέρια), γιὰ νὰ τὸ ἐτοιμάσουν γιὰ τὸ λανάρισμα. Τὸ ἀνάξαισμα γινόταν τὴν ἡμέρα στοὺς μαχαλάδες (γειτονέματα) πού καθόταν ἀπὸ τὸ πρωῒ μέχρι τὸ βράδυ, καὶ τὰ βράδνα στὰ νυχτέρια (βεγγέρες). Τὸ λανάρισμα, ὅπως καὶ ὅλες τὶς δουλειές, πού θ' ἀναφέρω παρακάτω, μέχρις ὅτου γίνονταν τὸ πανί, τὶς ἔκαναν οἱ γυναῖκες μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ ἐργαλεῖα πού τ' ἀφαικοῦσαν τὰ ἐπιδέξια χέρια τῶν ἀνδρῶν, ἢ μαραγκοί. Ὅπως τὸ λανάρι, τὴ μαλλόρουκα, τλυγάδι, τὸ ἀμαγκάν, τὶς ἀνεμοῦδες, τὸν ἀργαλειό. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνάξαιναν τὸ μαῖλι, ἀρχίζε τὸ λανάρισμα, μὲ τὸ λανάρι δηλαδή περνοῦσαν λίγο - λίγο τὸ μαῖλι, ἀνάμεσα ἀπὸ χαλύβδινες αἰχμηρὲς βελῶνες ποὶ ἦταν τοποθετημένες σὲ διπλὴ σειρὰ, πάνω σὲ χοντρὸ σανίδι σχήματος ἀψίδας, ἢ ὁποία ἦταν τοποθετημένη σὲ πλατεῖα βάση. Ἀφοῦ τὸ περνοῦσαν ἔτσι κάμποσες φορὲς ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς βελῶνες, γιὰ νὰ γίνῃ ἀφράτο καὶ νὰ μείνῃ στὸ λανάρι, οἱ λέρες τῶν ζώων, πού τυχρὸν εἶχαν μείνει ὕστερα ἀπὸ τὸ πλύσιμο, καὶ τὸ κοντὸ μαῖλί, τὸ τραβοῦσαν μιὰ μὲ τὸ δεξιὸ καὶ μιὰ μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι ἐναλλάξ, ἔβγαζαν τὰ «φλόκια» καὶ ἀπὸ λανάρι ἔμεναν τὰ «παιτῖδια», πού τὰ ἔγνεθαι χοντρὸ νῆμα καὶ τὰ ἔκαναν (ἐπλεκαν) «μέσπια». Ὅταν λαναρίζοταν ὅλο τὸ μαῖλι τὸ ἔκαναν «τλοῦπες» πάνω σ' ἓνα μαξιλάρι, τὸ ὁποῖο τοποθετοῦσαν πάνω στὰ ἀπλωμένα τους πόδια, ἔβαζαν 3—4 φλόκια ὀριζόντια καὶ πάνω σ' αὐτὰ καθέτως, ἀλλὰ πολλὰ φλόκια. Ἐπειτα γύριζαν τὴ μιὰ ἀκρὴ τῶν ὀριζοντίων φλοκαῖν καὶ τὸ ἐτύλιγαν πολὺ σφιχτὰ σὲ κύλινδρο καὶ ἔκαναν ἔτσι τὴν «τλοῦπα» τὴν σειρὰ ἔπαυσε κατόπι τὸ γνέσιμο. Τὸ γνέσιμο γινόταν μὲ τὴ «μαλλόρουκα» καὶ «τ' ἀδράχτι». Ἡ μαλλόρουκα ἦταν ξύλινη σὲ σχῆμα κεφαλαίου Ψ. Ἡ πλοῦπα, περνοῦσε σπὴν κεντρικὴ προεξοχή, ἐνῶ τὸ κατώτερο τμήμα τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ ζοῖνα τους (ζώνη), μέχρις ὅτου οἱ αἰχμὲς τῆς μαλλόρουκας ἔφταναν στὸ ἴψος τῶν ματιῶν. Τὸ ἀδράχτι ἦταν καὶ αὐτὸ ξύλινο καὶ εἰς τὸ ἀνώτερο ἄκρο εἶχε μικρὰ ἐλικοειδῆ ἐγκοπή τὴν (κόκα) γιὰ νὰ σκαλῶνῃ ἢ κλωστή, ὥστε μὲ τὸ στριφογύρισμα τ' ἀδραχτιοῦ νὰ μὴ ξεπλύγεται τὸ νῆμα ἀπὸ τὸ ἀδράχτι,

και κάτω - κάτω στο άδραχι περνοῦσαν τὸ «σφουντίλ» γιὰ ἀντίβαρο. Τὸ νῆμα μαζεύονταν σ' ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ ἄδραχι τοῦ τὸ περισσότερο ἴσως στὸ κέντρο. Ὅταν γέμιζε τὸ ἄδραχι, τὸ νῆμα τὸ «τλυγάδιασαν» τὸ μάζευαν στὸ «τλυγάδι». Τὸ «τλυγάδι» ἦταν ἓνα χονδρὸ κυλινδρικό ξύλο ἑνὸς μέτρου, δυχαλωτὸ στὸ ἓνα ἄκρο. Τὸ ἄλλο ἄκρο, σὲ ἀπόσταση περίπου μιᾶς παλάμης, ἔφερε μιὰ ὀπή, ἀπ' ὅπου περνοῦσε τὸ «τσίφι» ἓνα ἄλλο μικρὸ ξύλο, οὕτως ὥστε μὲ τὸ τλυγάδι νὰ σχηματιζέη κεφαλαῖο γάμμα. Ἀνάμεσα στὴ δυχάλα και στὸ γάμμα, κρατώντας τὸ τλυγάδι ἀπὸ τὸ κέντρο μὲ τὸ δεξι χέρι, και μὲ τὸ ἀριστερὸ τ' ἄδραχι, ἐτίλυγαν τὸ νῆμα. Ἐπειτα τὸ ζεματοῦσαν μὲ ζεστὸ νερὸ γιὰ νὰ στρώση και ὅταν στεγνώνε τὸ ἔκαιναν «στουρά» (θηλιά). Ὅταν ἔγνεθαν ἀρκετὸ νῆμα, ὅσο χρειάζονταν γιὰ τὸ ὕφαισμα, τὸ «καλάμιζαν» τὸ μάζευαν στὰ καλάμια. Τὸ καλάμισμα γίνονταν μὲ τὸ «ἀμαγκιάν». Τὸ ἀμαγκιάν ἀποτελούνταν ἀπὸ τὸν «ἄδραχτου» τὴ «ρόδα» και τὴν ἀνέμη. Ὁ ἄδραχτος ἦταν λεπτὴ σιδερένια βέργα, ἢ ὅποια στὴν μιὰ ἄκρη διαπεροῦσε ἓνα κομτὸ ξύλινο κύλινδρο μὲ ἐγκοπή, και ἦταν τοποθετημένος σὲ δύο κοντοὺς πετράχονους παισαλίσκους, οὕτως ὥστε νὰ μπαινογαίνη και νὰ γυρίζη εὐκόλα. Οἱ παισαλίσκοι ἦσαν σπειρωμένοι σὲ χοντρή βάση. Ἡ «ρόδα» ἀποτελούνταν ἀπὸ δύο κυκλικὰ σανίδια πλάτους περίπου δύο πόντων. Σὲ ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο δέκα πόντων, ἐκόνονταν μεταξὺ τους μὲ χοντροὺς σπάγγους. Ἡ ρόδα ἦταν τοποθετημένη κι αὐτὴ σὲ δύο παισαλίλους, ὥστε μ' ἓνα «χειροῦ» (λαιβή) νὰ γυρίζη εὐκόλα. Ὁ ἄδραχτος και ἡ ρόδα, ἐκόνονταν μὲ δύο μακρόσπεκα ξύλα. Γύρω ἀπὸ τὴ ρόδα και στὴν ἐγκοπή τοῦ ἄδραχτου περνοῦσε ἡ «ρόδα» (χοντρός, σπειρὸς σπάγγος), ἢ ὅποια μὲ τὴν περιστροφικὴ κίνηση τῆς ρόδας, ἔθετε σὲ κίνηση και τὸν ἄδραχτου. Ἡ ἀνέμη ἦταν δύο μακρὰ σανίδια, τρεῖς πόντους πὸ καθένα πλάτους, σὲ σχῆμα σταυροῦ. Κατὰ μῆκος και κατὰ διαστήματα, ἔφεραν ὀπές, ὅπου τοποθετοῦνταν ὄρθια μικρὰ ξύλα, γιὰ νὰ μπαίνει τεντωμένος ὀντουράς (θηλειά). Ἡ ἀνέμη ἦταν τοποθετημένη πᾶνω σ' ἓναν «κουτσουρά» (κοίτσουροι) οὕτως ὥστε νὰ γυρίζη. Ἐβαζαν λοιπὸν τὴ θηλιά στὴν ἀνέμη, περνοῦσαν τὸ καλάμι στὸν ἄδραχτου, ἔδεναν τὴν ἀρχὴ τῆς θηλειᾶς στὸ καλάμι, και ἀρχίζαν νὰ γυρίζουν τὴ ρόδα. Ἐτσι γυρίζαν συγχρόνως ἡ ρόδα, ὁ ἄδραχτος και ἡ ἀνέμη. Καὶ ἐνῶ τὸ νῆμα ξετυλίγονταν ἀπὸ τὴν ἀνέμη, τυλίγονταν στὸ καλάμι. Ἀφοῦ καλάμιζαν τὸ νῆμα, ἔπειτα τὸ γίδιασαν. Τὸ γίδιασμα γινάταν ὡς ἐξῆς: Μπήγαμε στὸ ἔδαφος κοντὲς σιδερένιες βέργες, σὲ ἀπόσταση δύο σπιθαμῆς τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπειτα, σὲ κάθε βέργα, ἔβαζαν ἓνα κομμάτι κρατσούνα, γιὰ νὰ γυρίζουν εὐκόλα τὰ καλάμια και νὰ ξετυλίγεσαι τὸ νῆμα. Μετὰ σὲ κάθε βέργα, περνοῦσαν ἀπὸ ἓνα καλάμι. Κατόπι, ἀπέναντι ἀπὸ τὴς βέργες μὲ τὰ γεμάτα καλάμια, και σὲ ἀπόσταση 2,5 ἕως 3 μέτρα, μπήγαμε πὰ παλούκια (σιδερένιοι μικροὶ πάσσαλοι), σὲ ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ μῆκος και ὁ ἀριθμὸς τῶν παλουκιῶν ἔξαρ-

τιόταν από τὰ μέτρα πού ἤθελαν νὰ βάλουν τὸ πανί. Ἐπαιρναν στὸ ἀριστερὸ χέρι τὴν ἀρχὴ τῆς κλωστής ἀπὸ κάθε καλάμι, συγκέντρωναν ἔτσι τὶς κλωστὲς ἀπ' ὅλα τὰ καλάμια καὶ μὲ τὸ δεξιὸν χέρι τραβούσανε τὸ νῆμα καὶ προχωρώντας, ἄφιναν κάτω στὰ παλούκια τὸ ἐκτυλισσόμενον νῆμα (τὸ πλάτος). Τὸ πλάτος τοῦ πανιοῦ κανονιζόταν ἀπὸ τὰ «λισιδία». Κάθε λισιδίου εἶχε τριάντα κλωστές. Ἄν τὰ καλάμια, πού ἦταν στὴ σειρὰ ἦταν τριάντα, θὰ πῆγαιναν καὶ θὰ γυρνοῦσαν τόσες φορές, ὅσα λισιδία ἤθελαν γιὰ τὸ πλάτος. Ἀφοῦ πελεῖονε τὸ γίδιασμα, μάζευαν τὸ γιδιασίδι σὰν ἀλυσίδα γιὰ νὰ μὴν περθευτῆ, καὶ ἦταν ἔτσι ἕτοιμο γιὰ τὸ (τύλιγμα). Τὸ τύλιγμα γινόταν μὲ τὴν «πλύχτρα». Ἐμπήγαν στὴ γῆ δύο διχαλωτοὺς παισσάλους, σὲ ἀπόσταση ἐνὸς περίπου μέτρου, ὅσο ἦταν τὸ μήκος τοῦ ἀντιοῦ, τὸ δὲ ἀντί ἦταν ἓνα χονδρὸ κυλινδρῶ ξύλο, πὸ ὁποῖο στὸ ἓνα ἄκρο ἦταν χονδρότερο καὶ τεπράγωνο, φέροντας σὲ κάθε πλευρὰ μιὰ ἀπή, ἀπ' ὅπου περνοῦσε τὸ «γυριστάρ». Αὐτὸ ἦταν μικρὸ γυριστὸ ξύλο, τὸ ὁποῖο δεινόταν μὲ ἓνα χονδρὸ σπάγγο ἀπὸ πὸν ἀργαλειὸ γιὰ νὰ στερεωθῆ πὸ ἀντί. Τὸ ἀντί τὸ ἐβάζαν πάνω στὶς διχαλές τῶν παισσάλων καὶ τὸ γύριζαν μὲ τὸ «γυριστάρ». Στὸ ἀντί τύλιγαν τὸ νῆμα, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀρχὴ τῆς ἀλυσίδας ἔδεναν σ' αὐτό, ἀφοῦ χαλοῦσαν μέρος τῆς ἀλυσίδας, καὶ τὴν ὑπόλοιπη τὴν ἐβάζαν πάνω σὲ μικρὴ ξύλινη σκάφη, εἰδικὴ γι' αὐτὴ τὴ δουλειά, ἣ ὁποία σὲ μιὰ ἄκρη εἶχε ἓνα μεγάλο καιρὶ γιὰ νὰ δένεται τὸ νῆμα. Πάνω σιτὴ σκάφη ἐβάζαν καὶ μεγάλες πέπρες γιὰ βάρος, ὥστε τὸ νῆμα νὰ μὴ μαζεῦεται χαλαρὰ στὸ ἀντί. Πολλὲς φορές, ἀντὶ γιὰ πέπρες, ἐβάζαν μικρὰ παιδάκια, τὰ ὁποῖα θεωροῦσαν πολὺ διασκεδαστικὸ τὸ πρᾶγμα. Ὅταν μαζεύονταν τὸ ἀπλωμένο νῆμα, χαλοῦσαν τμηματικὰ ἄλλη ἀλυσίδα, μέχρις ὅτου μαζεῦοταν ὅλο. Ἐπειρὰ ἀπὸ τὸ «τύλιγμα» ἀκολουθοῦσε τὸ «μῆτωμα». Δηλαδή περνοῦσαν τὸ νῆμα ἀπὸ πὰ «μῆτωμα», πού ἦταν φτυγμένα ἀπὸ τὰ ἀκούραστα καὶ ἐπιδέξια χέρια πῶν γυναικῶν καὶ ἔπειτα τὰ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χτένι. Καὶ ὅλα μαζί, ἀντί, μῆτωμα καὶ χτένι, τὰ ἔατηναν στὸν ἀργαλειὸ καὶ ἀρχίζε τὸ ὕφανμα. Πόση δουλειά! Πόσος κόπος! Πόση δικαιοσύνη! Ἴκι ὅμως ὅλα γίνονταν μὲ κέφι, μὲ χαρὰ σὰν παιχνιδάκι, ἀπὸ τὰ ἐπιδέξια χέρια κάθε προκομῆνης νοικοκυρᾶς.

Ἐπειρογραφασίαι τοῦ βαμβάκιου: Τὸ βαμβάκι, ὅπως εἶπαμε, ἦταν προϊόν δικό τους. Τὸ ἐκκόκιζαν οἱ γρηῆς μὲ εἰδικὸ ἐκκομιστήριον, πὸ «τσικρίκ». Αὐτὸ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ξύλινους κυλίνδρους, ὁ ἓνας πάρα πολὺ κοντὰ στὸν ἄλλο. Οἱ κύλινδροι αὐτοὶ ἀκαμπτοῦσαν σὲ δύο ξύλινους κοντοὺς ατύλους καὶ κατέληγαν κι οἱ δυὸ σ' ἓνα χειροῦλι (λαβή), μὲ τὸ ὁποῖο περισπέρνονταν κι οἱ δυὸ συγχρόνως, ἀλλὰ μὲ ἀντίστροφη φορά. Ἀνάμεσα στοὺς κυλίνδρους ἄλλα-λίγα τὸ βαμβάκι, καὶ στὸ μὲν μπροστινὸ μέρος ἔπεφταν οἱ ιστόροι, στὸ δὲ ἄλλο τὸ βαμβάκι. Ἐπειτα τὸ «στίφραζαν» (τὸ ἔκαναν ἀφράτο) μὲ τὸ «δουξάρ'(ι)». Τὸ δουξάρ'(ι) ἦταν ὅμοιο μὲ τὸξο ἐνός

μεγάλου κύκλου. Ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἓνα χοντρὸ κυλινδρικό ξύλο, ποῦ ὁποῖου τὰ δυὸ ἄκρα ἐκόνονταν μὲ τὴν «κόρδα» (χορδή), ἡ ὁποία ἦταν ἀπὸ ἔντερο προβάτου. Ἐξάρτημα τοῦ διοξαριοῦ ἦταν τὸ «λαοῦδ». Τὸ «λαοῦδ» ἦταν κοντὸ κυλινδρικό ξύλο, μέχρις εἴκοσι πόντους, τὸ ὁποῖο στὶς ἄκρες σχημάτιζε κἀτι σὰν κεφαλάκι. Ἔβαζαν κάτω λίγο θαμβάκι, πλησιάζαν τὴν «κόρδα» καὶ κρατώντας μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ «δουξάρ», καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὸ «λαοῦδ», κτυποῦσαν τὴν κόρδα μὲ τὸ κεφαλάκι ἀπὸ τὸ λαοῦδ, κρατώντας το ἀπὸ τὴ μέση. Μὲ τὸ κτύπημα, τὸ θαμβάκι τινάζονταν ἐπάνω καὶ ξανάπεφε γύρω - γύρω. Μάζευαν τὸ θαμβάκι μὲ μιὰ βεργούλα, τὸ ἔβαζαν πάλι κάτω ἀπὸ τὴν κόρδα καὶ ἔκαναν τὸ ἴδιο. Αὐτὸ τὸ ἐπανειλημθῆσαν πολλές φοιρές, ὥστου τὸ θαμβάκι γινόταν ἀφράτο. Μὲ τὴ βεργούλα παραμέριζαν τὸ ἀφράτο θαμβάκι καὶ ἔβαζαν ἄλλο ἀστίφαχτο. Καί' αὐτὸν τὸν τρόπο «στυφάζονταν» ὅλο τὸ θαμβάκι. Ἐπειτα, τὸ ἔκαναν «ρουκιές» καὶ τὸ ἔγνεθαι μὲ τὴ «ρόκια» καὶ τὸ ἀδράχτι. Ἡ ρόκια ἦταν ἓνα πεπράγανο ξύλο, 20—25 πόντους, μυτερὸ στὸ ἐπάνω μέρος καὶ στρογγυλὸ καὶ χοντρότερο στὸ κάτω, γιὰ νὰ τὸ πιάνουν. Οἱ μερακλήδες, τῆς ἔβαζαν καὶ «μπιχλιμπιδία» (στολίδια). Τὴ σκόλιζαν μὲ διάφορα σχέδια καὶ τὴν ἔβαφαν μὲ χτυπητὰ χρώματα. Τύλιγαν τὴ «ρουκιὰ» στὴ ρόκια καὶ ἀρχίζαν νὰ γνέθουν. Οἱ ἄλλες οἱ δουλειές γίνονταν ἀκριβῶς, ὅπως καὶ μὲ τὸ μάλλινο νῆμα.

Σ κ λ η ρ ῆ τ ὕ χ η

Σκληρὴ τύχη κι ἐγὼ ποῦ εἶχα καὶ σ' ἀγάπησα τόσο πολὺ καὶ σὺ τώρα σκληρέ, μ' ἀπαρνῆσαι καὶ δὲν ἔχω μιὰν ὥρα ζωῆ.

Μὲ ἀρνῆσαι σκληρέ, μ' ἀπαρνέσαι, γράψε μοῦ πο σὲ μιὰῦρο χαρτί. Γράψε μοῦ πο μὲ μαύρη μελάνη, βοῦλωσέ του μὲ βοῦλα χρυσοῦ. Ἄν κανέναν κακοῦργος ἢ ψεύτης, ἂν σοῦ εἶπε γιὰ μένα κακό, ἐσὺ δὲν ἔπρεπε αὐτόναν νὰ πιστέψης, μὲ δοκιμασες τόσον καιρό. Ἄχ δὲν ξέρω ποῦ εἶσαι, τί κάμνεις, ἔχω τώρα καιρὸ νὰ σὲ δῶ καὶ εἰς τὸν κόσμον κανέναν δὲν ἔχω, τῆς καρδούλας μου τὸν πόνο νὰ πῶ.

Τί κακὸ ν' ἀγαπῶ μία νέα καὶ νὰ ἔχη ἀγάπη πολλή' αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο πράγμα, σὰν κι αὐτὴν τὴν ἀγάπη νὰ σθυσῆ.

Ὁ δ ὕ σ τ ρ ο ι π ο ς ν ι ὀ ς

Ἐμάθατε τί ἔγινε μιὰ Δευτέρα μέρα
 μιὰ νέα φαρμακώθηκε στῆς Σμύρνης τὴν Προνόβα.
 Αὐτὴ ἀγαποῦσε ἓναν υἱὸ κι ὁ υἱὸς τὴν ἀγαποῦσε
 μιὰ ἡ κόρη ἦταν σταθερὴ κι δύσπροπος ἐκείνος
 Γυρῶζει καὶ τοῦ λέει αὐτῆ, ἔλα νὰ παντρευτοῦμε,
 ἴσως καὶ ἡμπορεῶσουμε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ μποῦμε

Γυρβίζει και τῆς λέει αὐτός, ἂν θές κόρη μ' παντρεύου
και πάρε ἄντρα σπαθερό κατὰ τὴν ὄρεξι σου.

Στὴν κάμιαρά της ἔπρεξε μὲ πόση γρηγοράδα,
προστάζει και τῆς φέρνουνε τὴν ἔρημ φαριμακάδα,
κι στοῦ πουτήρ' τὴν ἔβαλε μὲ πόση γρηγοράδα,
σῆκωσε και τὴν ἔπινε σὰν νάτων βυσσινάδα.

Νὰ κι ὁ νέος ἔφταισε καθάλα στ' ἄλογό του,
κι ὁ νέος τὴν ἐρώτησε κι ὁ νέος τὴν ρωταίει:
'Τό ἴμαθια πὼς ἀρρώστησες και εἶσαι μέσ' στοῦ στρωῶμα,
θέλεις νὰ φέρου τοῦ γιατρό, μὰ δὲν σ' ὀρίζω ἀκόμα.

Δὲν θέλου οὔτε τὸ γιατρὸ ἐπάνω μου ν' ἀπλώση
γιατὶ γνωρίζ' ποῦ ἔρωτα κι θὰ μᾶς φανερώση.

'Εσεῖς οἱ ἄντρες νιώθετε τὸ δέντρο ν' ἀγαπαῖτε
κι ὅταν θὰ φᾶτε τὸν καρπὸ τὸ δέντρο λησιμονᾶτε,

Κι ὕστερα ποῦ τικκουστέσειρις βγῆκε κι ἡ ψυχὴ της
κι πέσαν τὰ σγουράτς μαλλιά ἀπὸ τὴν κεφαλὴ της.

Νὰ κι ὁ νέος ἔφταισε καθάλα στ' ἄλογό του
κι ὁ νέος ἐδιέταξε κι ὁ νέος διατάζει:

Τῆς γειτονιαῖς οἱ ὄμορφες ν' ἀρθοῦν νὰ τὴν ἀλλάξουν
κι ὄλες οἱ φιλενάδες της νὰ ἴρθοῦνε νὰ τὴν κλάψουν,

Κι ὅταν τὴν κατεβάζανε τρεῖς σκαλιὰ στὸν τάφο.

Ὁ τάφος ἔσυρε φωνὴ κι ὁ τάφος ἀπεκρίθη,

"Ὅλα τὰ δέντρα νὰ καοῦν, τὰ φρούτα νὰ σαπίσουν,
παρὰ μιὰ τέτοια ὄμορφη στὸν Ἄδη νὰ σφαλίσουν.

Τ ρ ε ῖ ς ὀ ρ φ α ν ἔ ς

Τρεῖς ὀρφανὲς ποῦ μείναμε μὲ πόνου στὴν καρδιά μας
Πούσι μανοῦλαμ' νὰ μᾶς δῆς, νὰ δῆς τὰ βάσανά μας.

Μένα τὴ μεγαλύτερη μ' εἶχες ἀρραβωνιασμένη
μαύρη ἦταν ἡ τύχη μου κι κείνουν νὰ τοῦν χάσου.

Κι γι' ἄλλ' ἡ ἀδερφοῦλα μας ἔτυχε ν' ἀγαπήση
κι αὐτὸς τὴν ἀπαράτησε γιὰτ' εἶχε πάθει φθίση.

Κι γι' ἄλλ' ἡ ἀδερφοῦλα μας, ποῦ θρίσκειται δὲν ξέρου
οἴλουν ποῦν κόσμου γύρισα, δὲν ἤμπορῶ νὰ π'ν' εὔρου.

"Ἐτσι κι' τρεῖς σκουρτίσαμε σὰν ἔρημα πουλάκια
χωρὶς προσπάτη μείναμι κι κλαίμι στὰ σουκάκια.

Τί φταίξαμε στὴν μοῖρα μας κανεῖς νὰ μᾶς προυδώση

κανέννας δὲν εὐρέθηκα κουράγιο νὰ μᾶς δώση
κι ὄλου μὶ γεια κι ὄλου χαρά.

Σὰν τὰ μαν νιὸς κι' λεύτερους
Σὰν τόμαιν νιὸς κι' λεύτερους, ἀδίκη ἴδιμ' μοῦ ρίξαν νὰ
κάμου πέντε χρόνια.
Μοῦ παραπέσαν τὰ κλειδιά, κι πάου 40 χρόνια
Σάπισε τὸ κορμάκι μου, κι' τοῦ διξιμί, τοῦ χέρι,
τὴν Παναγιά παρακαλῶ κι' τοῦ Θεοῦ δοξάζω
νὰ γιάνη τὸ κορμάκι μου, κι' τὸ δεξί μου χέρι,
Νὰ πάρου τ' ἀλαφρίμ' σπαθὶ κι' τοῦ βαριμ' τουφέκι
νὰ πάρου δέπλα τὰ βουνὰ δέπλα τὰ μαρφοβούνια,
γιὰ νὰ σφυρῆξου κλέφτικα νὰ μαΐζουχοῦν οἱ κλέφτες,
νὰ κάτσου νὰ τὸ διηγηθῶ, πῶς τὰ περνοῦν οἱ κλέφτες.
Ἡ φυλακὴ ἔχει σίδερα, ἔχει κλειδαριές μεγάλες
κι ὄλο ναι γιὰ σᾶς φίλες μου.

Γιὼργιμ' τὸ μαντηλάκι σου.
Δώδεκα χρόνια φυλακὴ κι' πέντε μὲς τὴν πράγμα
Ἄχ βάσανα καρδιάμ' νταϊάντα
Κανεὶς δὲν ἦρθι νὰ μὶ ἰδῆ, κανεὶς ἀπ' τοὺς δικούς μου,
συγγενεὶς κι' ἐξάδελφούς μου.
Γιὼργιμ' τοῦ μαντηλάκι σου ποιὸς τῶχει λιρωμένον
μὲς τὸ αἷμα βουτηγμένον;
Ἡ φυλακὴ τοῦ λέρουσι κι' εἶναι λιρωμένον,
μὲς τὸ αἷμα βουτηγμένον.
Γιὼργιμ' τοῦ μαντηλάκι σου στείλε μου νὰ τὸ πλύνου
μὶ τὰ δάκρυα ποῦ χύνου.
Ποῦ θάβρης κόρημ' τὸ νερό, ποῦ θάβρης τὸ σαποῦνι;
Μένα μ' ἔκαμαν σουργκοῦνι.
Βάνω τὰ δάκρυαμ' θερμό, τὸ σάλιο μου σαποῦνι,
Γιὼργιμ' σ' ἔκαμαν σουργκοῦνι.

Σὰν ντάμαν νιὸς κι' ἐλεύθερος
Σὰν ντάμαν νιὸς κι' ἐλεύθερος, σὰν ντάμαν παλληκάρι
ἓνα κοράσιο φίλησα, στὴ φυλακὴ μὲ ρίξανε,
νὰ κάμω πέντε χρόνια.
Μοῦ παραπέσαν τὰ κλειδιά κι πάου σαράντα χρόνια.
Λευτοκάρδι ἐφύτευα στὴς φυλακῆς τὴν πόρτα

κι' λευτοκάρδι ἔφαγα κι λευτεριά δὲν εἶδα.
 Κι μιὰ μέρα, Λαμπρὴ μέρα, ἓνα Σαββάτου βράδυ
 ἔκατσα καὶ τραγοῦδησα τῆς φυλακῆς τὰ ντέρτια.
 Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε, ποὺ ψιλά π' τοῦ παρισθύρι
 ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ τραγουδᾷ νὰ ξανατραγουδήση,
 θὰ τοῦ χαρίσω θησαυροὺς κι δεκαπέντε κάστρα,
 Δὲ θέλω γὼ τὰ ἐννιά χωριά, τὰ δεκαπέντε κάστρα,
 μόν' θέλω τὸ κοριμάκι σου νὰ τὸ σφιχταγκυλιώσω.
 Ρίξοντι μέσ' στὴ φυλακὴ νὰ κόμη ἄλλα τόσα
 νὰ κόμη τὰ νύχιατ' μιὰ σθαμὴ καὶ τὰ μαλλιὰ του κόσα.
 Κι ἔκαμε κι ἀναστέναιξι, ἐδῶ εἶπε θὰ σθεθάνου,
 "Ἄς ἀγκυλιώσου μᾶτια μου, κι 'δῶ μέσα ἄς πιθάνου.
 Κι σῦλου μὲ γειά σας φλοι μου.

Ὁ λ ε ς μ α ν ν ἔ ς , κ α λ ἔ ς μ ἄ ν ν ε ς
 "Ὅλες μαννὲς καλὲς μάννες, τὰ τέκνια πους εὐχιστόταν
 Μόν' μιὰ μάννα παλιόμωμνα, τὸν γιὼ τῆς καταριόταν
 Νὰ πᾶς Γιάννημ' νὰ μὴ φραῆς πίσου νὰ μὴ γυρίσης
 Μάνναμ' τὸ λόγο ποὺ μοῦ λὲς θὰ τὸ μετανόησης
 Θὰ νᾶρθη μάνναμ' ενας καιρὸς πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου
 Θὰ πᾶς μάνναμ' στὴν ἐκκλησιὰ νὰ σταυροπροσκυνήσης
 Θὰ διῆς τοὺς νιούς, θὰ διῆς τίς νέες, θὰ διῆς τὰ παλληκάρια
 θὰ διῆς τὸν τόπομ' ἀδειαὸ κι' ποὺ στασιδίμ' αἰδειο
 Τότις μάνναμ' θὰ θυμηθῆς πὼς ἔχεις γιὼ στὰ ξένα
 Στὰ ξένα στὰ παντάξένα θὰ πάρης δρόμο μακρυνὸ
 κι ἔπουν θὰ βρῆς ρωτὰ τον.
 Μὴν ἴδης μένα τὸν υἱὸν τὸν Γιάννην τὸν καημένον
 Ὁ πρῶτος λέει δὲν ἴδια γώ, ὁ δεῦτερος δὲν ξέρου,
 ὁ τρίτους ὁ μικρότερους σοῦ λέει τὴν ἀλήθεια,
 Τοὺν εἶδα χτές στὴ ρηματιὰ στῆς Μπρούσας τὸ γεφύρι,
 μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτριουγαν, θηριὰ ποὺν λιουγουρνούσαν,
 Μονάχα ἓνα καλὸ πουλι δὲν τρώει, δὲν λιουγουρναί,
 σοῦ κυφαλάκι κάθητι κι' τοὺν μοιριουλουγάσι.
 Σῆκου ψηλέμ, σῆκου λιγνέμ', σῆκου παλληκαρακάμ'
 Σῦρτι πουλιάμ' στὶς μάννες σας κι σεῖς θηρούμ' σφουλιὰ σας
 Καὶ σὺ καλὸ - καλὸ πουλι κάτσι γιὰ νὰ τὸν κλάψης.
 "Ὅσες μωινάδες ἔχουνε παιδιὰ μὴ καταριόνητι
 σῆκου βρὲ Γιάννημ' νὰ μὴ διῆς πὼς ἔχω καιπαντήσει
 Σὰν τὰ πουλάκια στὴ βοσκὴ ποὺ τὰ σκοριπᾷ ἡ φύση.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Υπό τῆς Νηπιαγωγῆ τοῦ Μον)θεοῦ Μουσουλμανικοῦ
Νηπ)γείου Διδυμοτείχου ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΒΛΑΪΔΟΥ

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Διδυμοτείχου, μαζί μὲ τοὺς Ἕλληνας κατοίκους, διαμένει καὶ μία μειονότης Μουσουλμάνων. Ἀπὸ πληροφορίας ποὺ μαζέψαμε ἀπὸ διαφόρους Μουσουλμάνους καὶ ἀπὸ ὅ,τι αὐτοὶ ἐνθυμοῦνται, ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἀκόμα χρόνια, κατοικοῦσαν μαζί μὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς πόλεως. Οἱ περισσότεροὶ στὰ παλαιὰ χρόνια εἶχον τὰς κατοικίας των ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν στὴν σημερινὴ περιοχὴ τοῦ παρεκκλησίου Ἁγία Κυριακή, ὅπου σήμερὰ ἔχουν τὰ νεκροταφεῖα τους. Ἄρκετοὶ ὅμως εἶχον τὰ σπίτια τους ἐντὸς τῆς πόλεως, στὶς σημερινὰς περιοχὰς, ὁδὸς γεφύρας (κιοπριοῦ μαχαλέ), ὁδὸς Θεοφίλου (Ζιντζιρλί μααλέ), ὁδὸς Ὀδυσσεῶς (Γκαζι φεράτ μαχαλεσί), στὴν συνοικία τῆς ζαωγορᾶς (κοῦμ μαχαλέ) καὶ στὴν συνοικία τῆς Παναγίας. Τὰ σπίτια τους ἦσαν πλινθόκτιστα, μικρὰ καὶ χαμηλά, ἀποτελούμενα ἔξ ἐνὸς δωματίου (ὄντ) καὶ δίπλα εἶχαν τὸν σταῦλο γιὰ τὰ ζῶα. Ὅταν τὸ Διδυμοτεῖχα κατελήφθη, τὸ 1912, ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ὅλοι σχεδὸν οἱ Μουσουλμάνοι κατέφυγον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐπανῆλθον ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὸ Διδυμοτεῖχον, τὸ 1922. Ὅταν ἐπέστρεψαν, ἐγκατεστάθησαν ὅλοι ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου κατοικοῦν καὶ σήμερον, ἦτοι στὰς ὁδοὺς Θεοφίλου, Ὀδυσσεῶς, Γεφύρας, στὴν συνοικία τῆς ζαωγορᾶς καὶ στὴν ὁδὸν Λεωνίδου (τσαῖρια) καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν περιοχὴ τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Ἄρκετοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς τρώγλαις τοῦ καλέ. Οἱ περισσότεροὶ ποὺ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς τρώγλαις, προήρχοντο ἀπὸ ξένα κράτη, Βουλγαρίαν, Σερβίαν κ.λ.π. Ὅλοι εἶναι Μωαμεθανοὶ τὸ θρησκείμα. Ἡ θρησκεία τους ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ἄνω καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰ καὶ φθάνει εἰς τὸν Μωάμεθ, τὸν ὁποῖον οἱ Μουσουλμάνοι πιστεύουν ὡς τὸν τελευταῖον Προφήτην, ἀφοῦ προηγουμένως παραδέχονται ὅλους τοὺς προηγουμένους ἀπὸ τὸν Μωάμεθ προφήτας. Ἐπι καὶ τὰ ἔθιμά τους πᾶνε ὅπως τὰ καθώρισε ὁ Μωάμεθ. Κιὰθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἔχουν δύο μεγάλας γιορτὲς (τὰ μπαϊράμια), τὸ σεκέρ μπαϊράμ καὶ τὸ κουρπὰν μπαϊράμ.

Σ ε κ ε ρ μ π α ῖ ρ ἄ μ : Τὸ σεκέρ μπαϊράμ ἐορτάζεται ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη ἔλθῃ ἡ ἐορτὴ νηστεύουν. Κατὰ τὴν ἐορτὴν αὕτην ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ συγγενηρῶνται ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ νὰ τρῶνε ὅλοι μαζί. Οἱ νεότεροι φιλοῦν τὸ χέρι τῶν μεγαλύτερων καὶ συγχωροῦνται. Ὅσοι εἶναι μαλαωμένοι, μονιάζουν. Κάνουν διάγορα γλυκά, μπακλαβά, κανταΐφι, κλπ. Ἐπίσης κάνουν λουκουμάδες καὶ τοὺς στέλλουν σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους.

Κοιτάξτε το μπάιράμι : 'Εβδομήντα ημέρες μετά τὸ σεκέρ μπαϊράμι, εἰσιτάσσεται ἐπὶ τέσσαρες ἡμέρες, τὸ κοιράπι μπαϊράμι. Κατ' αὐτό, ὅποιος εἶναι εὐκατάστατος, ἀγοράζει ἕνα κριάρι, τὸ σφάζει καὶ τὸ κόβει σὲ τρία κομμάτια. Τὸ ἕνα πρὸς τὸ μωρὸν τοῦ πτωχοῦ, τὸ ἄλλο σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ τὸ τρίτο νὰ τὸ φάη μὲ τὰ παιδιὰ του.

'Επίσης, στὶς 6 Μαΐου εορτάζουν τὴν εορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Χιζίρ). Ὅποιος ἔχει κόμει τάμα κατὰ τὴν εορτὴν αὐτὴν, ἀγοράζει ἕνα ἀρνί, ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἄλλος θέλει, μπορεῖ νὰ ἀγοράσῃ καὶ αὐτός. Αὐτὸς ποῦ ἔχει κόμει τὸ τάμα, σφάζει τὸ ἀρνί καὶ τὸ μοιράζει ὅλο ἰσοπῶς πτωχοῦς, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ φάη, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸ ποῦ θὰ κρατήσῃ γιὰ νὰ φάη, τὸ πληρώσῃ εἰς χρῆμα τοῦ πτωχοῦ. Κατὰ τὴν εορτὴν αὐτὴν κάνουν διάφορα γλυκὰ καὶ φραγητὰ καὶ βγαίνουν κατὰ παρεές στὴν ἐξοχὴ ὅπου διασκεδάζουν. Καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς των ἔχουν διάφορα ἥθη καὶ ἔθιμα, π.χ., μετὰ τὴν γέννησι τοῦ παιδιοῦ ὑπάρχει τὸ ἔθιμον, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τῶν γονέων νὰ φέρουν διάφορα δῶρα γιὰ τὸ μωρό. Οἱ δὲ γονεῖς τοὺς προσφέρουν τὸ σεριμπέτ, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ νερό, ζάχαρι, κόκκινη μπογιὰ καὶ μυρωδικὰ. Ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος δίδεται καὶ τὸ ὄνομα στὸ νεογέννητο. Ἐκεῖ δὲ ποῦ ἔχουν πολλὰ ἔθιμα, εἶναι ὁ γάμος. Σύμφωνα μὲ τὴν Μωαμεθανικὴ θρησκεία, ὁ κάθε Μωαμεθανὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πάρῃ μέχρι τέσσαρες γυναῖκες. Οἱ γονεῖς τῶν νέων συζητοῦν καὶ συμφωνοῦν νὰ παντρεύσῃ τὰ παιδιὰ τους. Ὁταν συμφωνήσῃ, τότε τὸ ἀνακοινῶνουν τοῦς συγγενεῖς καὶ φίλους. Ὁρίζουν μιὰ βραδυὰ καὶ κάνουν τοὺς ἐπισήμους ἀρραβῶνες. Κατὰ τὴν βραδυὰ αὐτὴ, οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύμφης. Μπροστὰ σὲ ὅλους ἀνοίγουν συζήτησι καὶ βάζουν τοὺς ἄρους νυμφεύσεως, δηλαδὴ τότε θὰ δεσθῇ ὁ γάμος, τί γαμήλια δῶρα θὰ δώσῃ ὁ γαμβρὸς κ.λ.π. Αὐτὰ τὰ συζητοῦν, ὄχι οἱ γονεῖς, ἀλλ' οἱ ἐκπρόσωποι τους, οἱ ὅποιοι βέβαια, τὰ ἔχουν συζητήσει πρὸ μπροστὰ μὲ τοὺς γονεῖς. Τὴν βραδυὰ αὐτὴ πληρώνεται καὶ τὸ μπαμπὰ χακί (πατρικὸ δῶρο). Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ γαμβροῦ πληρώνει διὰ μέσου τοῦ ἐκπροσώπου τῆς νύμφης, στὸν πατέρα τῆς νύμφης, ἕνα ἀρραβῶνον χρηματικὸ ποσό. Τὰ γαμήλια δῶρα, τὰ πρῶτα δηλαδὴ δῶρα τοῦ ἀρραβῶνος, λέγονται ἐμπρόθεσμα καὶ δίδονται τὴν βραδυὰ τοῦ ἀρραβῶνος, τὰ δὲ ὑπόλοιπα δίδονται στὸ γάμο. Ἡ οἰκογένεια τῆς νύμφης κερνᾷ διάφορα γλυκὰ, λουκούμια, κειρέδες κ.λ.π. καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς καλεσμένους κερνᾷ ἢ νύφη τοὺς φιλᾷ τὸ χέρι, τοὺς δίδει ἀπὸ ἕνα μαντήλι καὶ αὐτοὶ πῆς δωρίζουν χρῆματα. Στὸ πέρας δίνει καὶ ἕνα δέμα στὴν οἰκογένεια τοῦ γαμβροῦ, μέσα στὸ ὁποῖον ἔχει διάφορα δῶρα γιὰ τὸν γαμβρὸ καὶ τὴν οἰκογένειά του. Τὴν δευτέρην μέρα τοῦ ἀρραβῶνος ὁ γαμβρὸς στέλλει στὴν νύφη κουφέτα. Πέρνει ὁ γαμβρὸς μουσική, δηλαδὴ τὰ ὄργανα. Μπροστὰ πηγαίνουν παιδιὰ τοῦ κροτοῦν τὰ κουφέτα μέσα σὲ πασιά. Ἀκολουθοῦν τὰ ὄργανα, πίσω ἀπὸ αὐτὰ παλλη-

κόρια που χορεύουν και πίσω ακολουθεί πλήθος κόσμου. Πηγαίνουν στο σπίτι της νύφης τα κουφέτια και η νύφη τους δίνει διάφορα γλυκά που τα επιστρέφουν στο σπίτι του γαμβρού πάλι με χορό και με τα όργανα. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας οι γυναίκες και τα κορίτσια μαζεύονται στο σπίτι της νύφης και χορεύουν. Τα γλυκά και τα κουφέτια ύστερα από δύο ημέρες τα μοιράζουν στα σπίτια. Οι δύο εκπρόσωποι ρωτούν τους αρραβωνιασμένους εάν τους δέχονται ως εκπροσώπους τους για να κάνουν το γάμο (νικιάχ). Εάν τους δέχονται τότε ο κάθε εκπρόσωπος πέρνει από δύο μαρτύρους πηγαίνουν στο τζαμί ή φωνάζουν στο σπίτι τον χότζια και πειλείται ο θρησκευτικός γάμος. Μαζί με τον θρησκευτικόν γάμο ή ύστερα από ώριμομένο χρονικό διάστημα που δρίζουν, υπάρχει το έθιμο να κάνουν την χαρά, δηλαδή το γλέντι. Στα παλαιότερα χρόνια άρχισε η χαρά την Τρίτη και τελειώνει την Παρασκευή, ημέρα αργίας των Μουσουλμάνων, τώρα όμως άρχισε την Πέμπτη και τελειώνει την Δευτέρα το πρωί. Την Πέμπτη ξεκινούν από το σπίτι του γαμβρού. Ακολουθούν άλλα παιδιά που κρατούν ταψιά μέσα στα οποία έχουν βάλει τα νυφικά της νύφης, μετά τα παλληκάρια που χορεύουν και πίνουν, πίσω πηγαίνουν τα όργανα και τελευταίο το άμάξι επάνω στο οποίο είναι το στρώμα και το πάπλωμα του γαμβρού και το συνοδεύει μία γυναίκα, νύφη του γαμβρού από αδελφό ή θείο. Τα παλληκάρια χορεύουν και πίνουν και όταν τελειώνει το πιπέτο σταματούν στο δρόμο και συνεχίζουν μόνον όταν τους φέρουν άλλο. Όλη αυτή η συνοδεία από δεξιό δρόμο φθάνει στο σπίτι της νύφης. Από το σπίτι της νύφης φορτώνουν τα πραικιά επάνω στο άμάξι, τα φορέματα, τα κεντήματα κ.λ.π. τα κρατούν παιδιά στα χέρια και επιστρέφουν από δεξιό πάλι δρόμο κατά τον ίδιο πρόπο. Όταν φθάσουν στο σπίτι του γαμβρού οι συγγενείς του πέρνουν τα ταψιά από τα παιδιά και τα δίδουν χρήματα. Ένα παλληκάρι κρατάει ένα μαξιλάρι στο χέρι και δέν το δίνει, όπως οι δικιοί του γαμβρού του δώσουν δώρο χρήματα ή ποτά για όλη την παρέα του. Τα πραικιά απλώνονται στο δωμάτιο του γαμβρού και καρφώνουν και ένα μανδύλι στον τοίχο σε σχήμα τριγώνου. Την Παρασκευή δύο γυναίκες από το μέρος του γαμβρού και άλλες δύο από το μέρος της νύφης, κρατούν κεριά στα χέρια, γυρίζουν στα σπίτια, δίνουν από ένα κερύ και τους προσκαλούν στο γάμο. Αυτοί πάλι τους δίνουν δώρο χρήματα. Το απόγευμα ένας νέος με όλα τα όργανα, μοιράζει κεριά στα μαγαζιά της γειτονιάς και τους προσκαλεί στο γάμο. Μόλις βραδυάσει μαζεύονται οι γυναίκες και τα κορίτσια στο σπίτι της νύφης και χορεύουν ως το πρωί. Κοιτά το διάστημα αυτό θάφουν τα χέρια και τα πόδια της νύφης, με κνή. Με την απόλυτη θάφονται τα κορίτσια. Όλην την νύκτα πρῶνε, πίνουν και χορεύουν. Το πρωί πίνουν τα χέρια και φεύγουν. Το Σάββατο το πρωί συνεχίζουν πάλι το δρώμα να παίζουν στα καφενεύα της γειτονιάς και έπειος θέλει να στείλη

δῶρο τὸ στέλλει μὲ τὰ ὄργανα. Τὸ θράδυ μαϊζεύονται σπὸ σπῖτι πῶυ γαμβροῦ οἱ ἄνδρες καὶ γλεντοῦν ὡς τὰ μεσάνυχτα ἢ ὡς τὸ πρωῒ. Ὅταν κοιτεῦσιν νὰ σκορατίσουν ἀναποδογυρίζουν ἓνα κάθισμα καὶ τὸ σπολίζουν μὲ πράσινα χόρτα καὶ μὲ ἀναμμένα κερδιά. Μέσα στὸ κάθισμα θάζουν ἓνα παψάκι μὲ κνᾶ καὶ ἀναμμένα κερδιά. Ὅστερα ἓνα παλληκάρι κρατᾶει τὸ κάθισμα μὲ τὸ παψάκι, δύο ἄλλοι χορεύουν, καὶ ὅλοι μαζί γυρίζουν στὰ τραπεζία μὲ τὶς παρῆες. Αὐτὸς πῶυ κρατᾶει τὸ κάθισμα τὸ ἀφίνει σὲ κάθε πιαστέζι μὲ τὶς παρῆες καὶ πηγαίνει καὶ χορεύει μὲ τοὺς ἄλλους δύο, ὁ δὲ γαμβρὸς χαιριετᾶει τὴν παρῆα καὶ ἡ παρῆα ρίχνει χορήματα σπὸ παψάκι μὲ τὴν κνᾶ, πὰ ὁποῖα προσορρίζονται γιὰ τὸν γαμβρό. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ φεύγουν στὰ σπῖττα τους. Τὴν Κυριακὴ ἀπὸ τὸ πρωῒ παίζουσι πάλι τὰ ὄργανα καὶ συνεχίζουσι νὰ μαϊζεύουσι δῶρα. Ὅταν πλησιάζει ἡ ὥρα τῆς χαρᾶς, τὰ ὄργανα μαϊζεύουσι ἀπὸ τὰ κερφενεῖα τὸν κόσμον καὶ οἱ νέοι χορεύουσι. Ὅστερα τὰ ὄργανα πηγαίνουν καὶ πέρνουσι τὸν κουρέα γιὰ νὰ ξυρίσῃ τὸν γαμβρό. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ξυρίσματος σηκώνουσι τὸν γαμβρό νὰ χορέψῃ καὶ αὐτὸς καὶ χορεύοντας ὁ γαμβρὸς δωρίζεται ἀπὸ πούς συγγενεῖς καὶ φίλους. Ὅστερα ὅλοι μαζί πάλι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γαμβρό πῶυ τὸν συνηρηφῶν σπὸ σπῖτι δύο παντρεμένοι ἄνδρες, οἱ ὑπόλοιποι πηγαίνουν μὲ ἓνα ἀμάξι νὰ πάρουσι τὴν νύφη ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς μὲ τὰ ὄργανα καὶ χορεύοντας. Στὸ σπῖτι τῆς ἡ νύφη μαζί μὲ ἄλλα κορίτσια εἶναι κλειδαμῆνη. Οἱ δύο γυναῖκες συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ πῶυ συνοδεύουσι τὸ ἀμάξι δωρίζουσι στὰ κορίτσια καὶ τότε τὰ κορίτσια ἀνοίγουσι τὴν πόρτα γιὰ νὰ πάρουσι τὴν νύφη. Ἀμβάζουσι τὴν νύφη σπὸ ἀμάξι καὶ τὴν πηγαίνουν σπὸ σπῖτι πῶυ γαμβροῦ. Σπὸ σπῖτι ὁ γαμβρὸς εἶναι μέσα σπὸ δωμάτιον. Ἡ μητέρα του, ἔὰν δὲν ἔχη μητέρα, τότε ὁ πατέρας του καὶ ἔὰν δὲν ἔχη καὶ πατέρα τότε μία γριὰ συγγενῆς, στέκεται σπὴν πόρτα καὶ κρατᾶ ψηλὰ τὸ κοράνιο. Τότε θγαίνει ὁ γαμβρὸς ἔξω καὶ στέρνει μέσα τὴν νύφη. Ἡ νύφη κρατᾶει ἓνα κεντημένο μαντήλι σπὸ χέρι, τὸ δίνει σπὸ γαμβρό καὶ ὁ γαμβρὸς θγαίνει ἔξω καὶ τὸ δίνει σὲ ἓνα νέο πῶυ ἔχει ὀρθοθῆ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ τὸ πάρῃ, ἔὰν δὲν ἔχη ὀρθοθῆ τότε τὸ πετάει καὶ τὸ πέρνει ὅποιος προλάβει. Ἡ παρῆα αὐτοῦ πῶυ πῆρε τὸ μανδῆλι, πέρνει τὸν γαμβρό καὶ ὅλοι μαζί πηγαίνουν σπὸ κερφενεῖο καὶ κερνοῦνται γλυκίσματα. Ἀφοῦ κερᾶσει ὁ γαμβρὸς αὐτὸς πῶυ πῆρε τὸ μανδῆλι μαζί μὲ τὴν παρῆα πῶυ παίρνουσι τὸν γαμβρό καὶ πηγαίνουν σπὸ Ἰσοχαιοστασιεῖο καὶ τρῶνε γλυκά. Τὴν ὥρα τῆς βραδυῆς προσευχῆς ὁ γαμβρὸς μαζί μὲ δύο γέροντας πηγαίνουν σπὸ Ἱσαμί καὶ προσεύχονται, ὕστερα μαζί ὁ ἱμάμης καὶ ὁ ψάλτης ἠγάλλουσι τὸν πηγαίνουν σπὸ σπῖτι. Ἐκεῖ ἔχουσι ἔπιμον τὸ σερβιτὲ καὶ τοὺς κερνοῦσι. Ἐπειτα κρατᾶ πάλι ἡ μητέρα τὸ κοράνιο ψηλὰ στὰ χέρια τῆς, στέκεται σπὴν πόρτα τοῦ δωματίου καὶ πρνᾶ μέσα ὁ γαμβρὸς. Τὴν ὥρα πῶυ μπαίνει τὸν χιτυστὸν σπὴν πλάτη. Τὸ θράδυ τῆς Κυριακῆς ἡ μητέρα τῆς νύφης στέλλει φαγητὸ σπὸ σπῖτι τοῦ γαμβροῦ γιὰ νὰ φάῃ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύφη.

Τὴν ἄλλη μέρα διασκοιῶζει ἡ οἰκογένεια τοῦ γαμβροῦ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας ἕνας συγγενὴς τοῦ γαμβροῦ πέρνει τὸν γαμβρὸ καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ πεθεροῦ. Ἐκεῖ φιλάει τὰ χέρια καὶ δωρίζειται.

Σ η μ. Τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα ἦθη καὶ ἔθιμα ἰσχύουν καὶ σήμερον.

ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΟΤΡΩΝΙΑΣ - ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Διδασκάλου ΠΑΥΛΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Πάνω πρὸς τὰ πλείυτα ἰσχύοντα τῆς Ροδόπης, 28 χλμ. Β.Α. τοῦ Σουφλίου πρὸς τὴν Ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον, σὲ μὴ πλεονάζοντα, πρὸς περιτριγυρίζεται ἀπὸ βράχους καὶ δασωμένα βουνά, πρὸς τρέχουν γάργαρα νερά καὶ τὸ ποτάμι ἀνάμισσα κυλᾷ ἀπὸ φραγῆς, θρίσκειται τὸ ἱστορικὸ Ἑλληνικώτατον χωριὸν Κοτρωνιά. Δὲν θὰ γράψουμε τὴν ἱστορίαν του. Θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ὁ λαογραφικὸς θησαυρὸς του, θὰ ζήσουμε τὶς εὐτυχημένους τῆς ἡμέρας μὲ τὰ ἄμωρα ἦθη καὶ ἔθιμα, μὲ τὰ πανηγύρια καὶ τὶς γιορτές, μὰ θὰ γευθοῦμε καὶ τὶς πίκρας πρὸς προσφέρουν οἱ λατρὲς ἡμέρας. Πάντα ἡ λαογραφία εἶναι γερὰ δεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ κάθε τόπου, πολλὰ δὲ φορὲς ἡ λαογραφία εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἱστορία αὐτοῦ. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τοῦ 24 οἰκογένειες περίπου προσερχόμενοι ἀπὸ τὴν περιφέρεια τῆς Βιζύης καὶ δὴ ἀπὸ τὸ χωριὸν Σουργῶν — Ἄν. Θράκης, ἐγκαταστάθηκαν στὴν Κοτρωνιά μετὰ τὸν ἀτυχῆ Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1922. Μέχρι τὸ 1922, τὸ χωριὸν κατοικεῖτο ἀπὸ Τουρκοὺς καὶ Βουλγάρους οἰκογένειες πρὸς ἀπαιθμοῦσαν περίπου 350. Οἱ Τουρκοὶ ὅμως μὲ τοὺς Βουλγάρους εἶχαν συνεχῶς μαλώματα καὶ γκρίνιες. Γι' αὐτὸ ὁ Σπαθμὸς τῆς Χωροφυλακῆς ἐγκατεστάθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, πρὶν ἀκόμη ἔρθουν οἱ Ἕλληνες πρὸς χωριὸν. Ἡ χειροτέρα καὶ ἀπάνθρωπον πρᾶξι τῶν Τουρκοῦν εἶναι πρὸς μάζεψαν 20 μὲ 22 Βουλγάρους πρὸς ἔκλεισαν ἰσ' ἕνα κειμενὸν πρὸς κλειδάσανε καὶ τοὺς ἔκαψαν ζωντανούς. Αὐτὸ βεβαίως ἦταν μεγάλο πλῆγμα γιὰ τοὺς Βουλγάρους γι' αὐτὸ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ ἄλλους Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι κατεπαινοῦσαν στὴν σημερινὴ Βουλγαρία. Αὐτοὶ κατέβαιναν πότε - πότε πρὸς Ἑλληνικὰ χωριά γιὰ λεηλασία καὶ ἀρπαγῆ. Αὐτοὺς πρὸς ἀνάμαζον «Κομητατζήδες». Γι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ Τουρκοὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν πρῶτον τὸ χωριὸν καὶ νὰ φύγουν γιὰ τὴν Τουρκίαν. Μὲ τὸν ἐρχομὸν ὅμως τῶν Ἑλλήνων οἱ Βουλγαροὶ ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ χωριὸν καὶ νὰ φεύγουν γιὰ τὴν Βουλγαρίαν. Μέχρι τὸ 1926 ἔφυγον ὅλοι, ἐκτὸς μιᾶς οἰκογενείας, ἡ ὅποια παραμένει ἀκόμη πρὸς χωριὸν. Οἱ Ἕλληνες, ὅσα χρόνια κάθησαν μὲ τοὺς Βουλγάρους, περνοῦσαν καὶ ζοῦσαν καλὰ καὶ οὐδέποτε ἡ ἀστυνομία ἤσχοιθη μ' αὐτούς. Ἀσχοίους πρὸς ἦταν καὶ εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ὕλητο-

μία. Με την φιλοπονία τους γρήγορα κατόρθωσαν να ξαναφτιάσουν το νοικοκυριό τους. Ὁ προπολεμικός ἔπισκεπτής τοῦ χωριοῦ ἔμεινε κατόπληκτος ἀπὸ τὰ φιλόξενα αἰσθήματα, τὴν καλαισὺνη καὶ εὐγένεια πῶν κατοίκων που ποὺ διατηροῦσαν πὸ ξεχωριστὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς γενέτειρας τοῦ Βιζυηνοῦ. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Βουλγάρων ζοῦσαν πολὺ ἥσυχαι καὶ εἰρηνικά σὰν μιὰ οἰκογένεια. Ὁ καθαρὸς ἀέρας τοῦ πεύκου, τὸ καλὸ νερὸ καὶ γενικὰ πὸ ὑγιεινὸ κλίμα, ἔχουν ἀσκήσει εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὴν ὑγεία καὶ μακροβιότητα πῶν κατοίκων που. Ἀποτέλεσμα τούτων ἦταν οἱ μακροζωία καὶ ἐλάχιστοι θάνατοι. Ἀπὸ τὸ 1926 μέχρι τὸ 1946 ἀπέβιασαν μόνον 7 ἄτομα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λόγῳ γήρατος. Τὴν ἐποχὴ τοῦ συμμαρτυροπολέμου ἢ κατὰστασις στὸ δεινὸ χωριὸ ἦταν ἀφόρητη. Οἱ συμμαρτυροίτες πυρπόλησαν καὶ ἰσθμιάσαν τὸ χωριὸ. Οἱ κάτοικοι που ἀναγκάστηκαν νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸ Σουφλί. Αὐτὸς ὁ πόλεμος ἦταν ἡ αἰτία διωλύσεως καὶ καισαυροφῆς τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ πὺς 24 οἰκογένειες ἔμειναν καὶ ἐπέσπριψαν στὸ χωριὸ μόνον 16. Οἱ ἄλλες ἰσκαρπίστηκαν στὴν Θράκη καὶ Μακεδονία. Ὡς πὸ 1954 τὸ χωριὸ ἦταν ἐγκαταλειμμένο. Ἀπ' τὴ χρονιά αὐτὴ ἀρχίζει μιὰ νέα ἐποχὴ γιὰ τὸ χωριὸ. Ἡ σποργικὴ φροντίδα τοῦ κράτους, ποὺ ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν ἐκτέλεση τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος ἐπανεστιασμοῦ πῶν παριαμεθριοίων περιοχῶν, ἔδωσε νέα ὕψη στὸ χωριὸ. Χτύζονται ὠραία σπίτια, ἀνοίγονται δρόμοι, ἐπανερχοῦνται μερικὲς ἀπ' τὶς παλιὰς οἰκογένειες, πραγματοποιοῦνται ἢ ἐγκαταστάσις νέων οἰκογενειῶν ἀκτημόνων ἀπὸ τὰ χωριά τῆς περιοχῆς Διδ)χου — Ὁρσεσιάδος, γίνεται διανομὴ κτημάτων, χορήγηση ζώων καὶ ἐργαλείων, χορήγηση ἐπιδομάτων καὶ μὲ νέο σφρόγος ἀρχίζει ἡ νέα ζωὴ τοῦ χωριοῦ. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπογραφή τοῦ 1961 ἡ Κοπρωνιά εἶχε 460 κατοίκους. Ἡ κοπὴ ἔξις πῆς μεταναστεύσεως κατὰστήσε πὸ χωριὸ ἀραποκαταπιημένο. Σήμερις μάλιστα ἀπαριθμεῖ 200 κατοίκους. Καὶ τώρα ἂς μᾶς μιλήσῃ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τους, ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ χωριοῦ.

Κοινοτικὴ ἔργα νωση τοῦ χωριοῦ: Ἡ Κοπρωνιά ὑπάγεται ἰδιοικητικῶς στὴν κοινότητα Λαδιᾶς. Γι' αὐτό, στὸ χωριὸ ἐπὶτρηχον μόνον οἱ Ἀζάδες (ισίμβουλοι). Τὸν δὲ πρόεδρο πῆς κοινότητος τὸν ἔλεγαν Γκοτζάμπαση. Ἐκλέγονταν «διὰ θιοῆς» κί ἀντιπροσώπευαν τὸ χωριὸ. Ἐφρόντιζαν γιὰ τὰ ἔργα τοῦ χωριοῦ γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων, γιὰ παιτᾶ, δασκαλο καὶ ἔβαζαν μὲ συνεργασία τοῦ χωριοῦ ἀραγάτη (ἀγροφύλακα), ἀγελὰ δάρη καὶ τοιαυτὰ δάρη (γίδια ποὺ μένουν στὸ χωριὸ γιὰ τὸ γάλα). Τοὺς φόρους τοῦ Δημοσίου μάζευε ὁ Ταξιεντάρης (εἰσπράκτορας). Χαιρακτηριστικὴ ἦταν ἡ φράση, ποὺ τὴν θυμοῦνται ἀκόμα οἱ γέροντες. «Νὰ ἰδῆς πὸν παρὰ νὰ παίρηνης τὸ πόσουλα (ἀπόδειξη). Ἡ σφιχταδεμένη αὐτὴ ζωὴ δὲν ἐκδηλῶνονταν μόνον στίς ἔξωπερικὲς δουλειές, ἀλλὰ καὶ στίς δουλειές ἀκόμα τοῦ ἰσπιτιοῦ. Τοὺς βλέπομε νὰ σινεργάζωνται, εἴτε πρόκειται γιὰ ξεισπεῖρωμα καλαμποκιοῦ,

είτε για πλέξιμο κι' οποιαδήποτε άλλη ιδιαιτεία, που απαιτεί πολλά χέρια. Τις τελειωναν όλες με τὰ σαθρήματα νυχτέρια τὰ εὐχάριστα καὶ ἀληγομύνητα. Τὸ πνεῦμα τῆς φιλοξενίας πάλι ἦταν πολὺ ἀνεπτυγμένο ἀνάμεσα τους. Ἴσως γιατί πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξενητεύονταν κι' ἐγνώριζαν τὶς πίκρες καὶ τὰ φαινόματά τῆς ξενιτιάς. Ὅταν ξεκινᾷει κάποιος γιὰ τὰ ξένα, κάνει τὸ ἵσταρό του. Αὐτοὶ που τὸν ξεπροβοδοῦσαν μετὰ τὸν χωρισμὸ καὶ τὸ «ᾄρα καλὴ νὰ πᾶς καλά» σπάζουν κλαδιά καὶ τὰ βάζουν στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα δὲν σκοπιῶνουν τὸ σπίτι. Οἱ γυναῖκες πηγαίνουν στὰ ἔξωκαλλήσια κι' ἀνάβουν τὰ κανδήλια, γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸν ξενητευμένο. Ὅταν ξαναγυρῶσει κάποιος ἀπὸ τὰ ξένα, ἐκεῖνος που θὰ τὸν πρῶτοδῇ πρέχει ἰστὸ σπίτι νὰ πάρη «συγχαρῖκια».¹ Ἡ οἰκογένεια παρουσίαζε τέτοια ἐνότητα, που ἀπαπειλοῦσε ἕνα δυναμικὸ κύτταρο τοῦ ἀδιόσπαστου σώματος τῆς κοινωνίας τοῦ χωριοῦ. Ἡ γιὰ τὰ ἀποκαλοῦνταν «μανίτσα», «τσάτσα»,² ἢ θεία «κάκου»³ ἢ «κουκούλα», ὁ ἀδελφός «καρντάσης»,⁴ ὁ ἐξάδελφος «κουσιουρής»,⁵ ὁ πεθερός ἀπὸ τὴ νύφη «ἀφέντης».⁶ Τὰ παιδιὰ σέβονταν τοὺς γονεῖς καὶ οἱ γονεῖς ἀγαποῦσαν τὰ παιδιὰ, μὰ πρὸ πολὺ τὸ πελεταῖο. Ἡ γέννηση κοριτσιοῦ δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀρεστή. Τὰ κορίτσια τὰ παντρεύουν ἀπὸ τὰ 14—20 χρόνια καὶ παλαιότερα δὲν λάβαιναν ὑπ' ὄψη τους τὴν θέληση τοῦ κοριτσιοῦ. Ἡ νύφη σέβονταν ὑπερβολικὰ τὰ πεθερικά της. Ἀποκαλεῖται ἰστὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρα της. Τὰ παιδιὰ, ἀν τύχη νὰ πεθάνῃ ὁ πατέρας, ἀποκαλοῦνται ἰστὸ ὄνομα τῆς μητέρας ἢ τῆς γιαιγιάς. Ἡ ἄπεικη γυναῖκα βρίζεται ἰστὸ χωριὸ ἰσὲ μμεονεκτηκὴ θέση. Γι' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἰσυνήθεια ἢ γυναῖκα, που ἰδὲν γεννάει, νὰ παίρνῃ τὰ λεχωνιάτικα μᾶς ἄλλης νὰ τὰ πλύνῃ, ἐλπίζοντας πὼς ἔτσι θὰ κάμῃ παιδί. Ἡ ἔγκυος πρέπει νὰ πρῶγῃ κάθε τι που βλέπει καὶ τῆς ἀρέσει «γιὰ νὰ μὴν τὸ ρίξῃ». Αὐτὲς εἶναι καὶ ἦταν ἐν περιλήψει οἱ σπουδαιότερες συνήθειες τῶν παλαιῶν μαρμαρῶν τοῦ χωριοῦ.

Ὁ γ ἄ μ ο ς σ π ὸ χ ω ρ ι ὸ Κ ι ο τ ρ ω ν ι ᾶ: Κάθε χάρις, κάθε λαός, κάθε τόπος χωριστὰ χαίρεται, καθὼς εἶναι γνωστὸ, μὲ τὸν δικὸ του τρόπο, μὲ τὶς δικές του συνήθειες. Ἐτσι λυτᾶται ἰσὲ κάθε συμφορὰ καὶ δυστυχία μὲ τὸν δικὸ του τρόπο. Ὁ πρόπος ἄμως αὐτὸς καὶ οἱ ἰσυνήθειες ἔξαιρτῶνται ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὶς διαφορὲς βιολογικὲς συνθήκες τῶν ἀνθρώπων, που ἡ μοῖρα τοὺς ἔταξε νὰ ζοῦν σ' αὐτὴν ἢ ἐκεῖνη τὴ γωνία τῆς γῆς. Τὸ γεγονός, που θὰ προσπαθῶ νὰ περιγράψω, εἶναι τόσο γνωστὸ καὶ συνηθισμένον σ' ὅλους γενικὰ

1. Συγχαρῖκια = Συγχαρητήρια.
2. Μανίτσα - Τσάτσα = Γιαγιά.
3. Κάκου = Θεία.
4. Καρντάσης = Ἀδελφός.
5. Κουσιουρής = Ἐξάδελφος.
6. Ἀφέντης = Πεθερός.

τοὺς ἀνθρώπους. Παρουσιάζει ὅμως ἄπειρες διαφορὰς καὶ πρωτοτυπίες, ὅταν γιναρτάζεται ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ διάφορες συνθήκας διαβιώσεως. Διαφορετικὲς εἶναι οἱ συνήθειες, ποὺ ἀκολουθοῦν στὸν ἐρασιασμὸ τοῦ γάμου στὸ χωριό, διαφορητικὲς στὴν πόλι, διαφορετικὲς στὸ νησί καὶ διαφορετικὲς στὸ θουλό. Ἄλλες συνήθειες ἔχουν γιὰ τὸ ἴδιο γεγονός οἱ Θράκες, ἄλλες οἱ Πελοποννήσιοι, ἄλλες οἱ Ἡπειρώτες καὶ ἄλλες οἱ Θεσσαλοὶ. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνη γάμος καλοῦσαν ὄχι μόνον τοὺς ἀλλόγους κατοικοῦς τοῦ χωριοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατοικοῦς τῶν γύρω χωριῶν. Ἀπὸ τὴν Παιρασκυὴ ἀράμη καλοῦσαν γιὰ τὸν γάμο τῆς Κυριακῆς. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ μαίξονταν κορίτσια, τὰ ὅποια ἔκαναν τὰ πιασκυήρια. Αὐτὰ ἦσαν τότε: Σ' εἶναι χωρτάκι ἔβαζαν μιστήχη, γαρύφρακα καὶ «τέλω» ἀπὸ τὴ νύφη. Ὁ γάμος ἀρχίζε ἀπὸ τὴν Παιρασκυή. Στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι ἦσαν τὰ ὄργανα καὶ ἔπαιζαν μέχρι τὴν ἄρα τῆς Κυριακῆς γιὰ νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴ νύφη. Στὸ σπίτι τῆς νύφης ἀρχίζε ἀπὸ τὴν Τετάρτη. Μαίξονταν οἱ κριενάδες τῆς, ἔσηρωναν τὴν προῦκα καὶ τὴν ἀφηναν μέχρι τὸ Σάββατο τὸ θράδυ. Τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου ξεκινούσαν, ὁ γαμπρὸς μὲ τὰ ὄργανα καὶ ὄλοι οἱ συγγενεῖς του καὶ πῆγαιναν μὲ δύο - τρία κάρρα γιὰ νὰ πάρουν τὴν προῦκα τῆς νύφης. Ὅταν ἔφθισαν στὸ σπίτι τῆς κορίτσια ἀπὸ τὸ σόι τῆς νύφης καθόταν ἑπάνω στὴν προῦκα καὶ δὲν σηκωνάπαν ἂν δὲν ἔρχοντε χρήματα ἑπάνω στὰ ροῦχα ὁ γαμπρὸς. Παίρνουν ὄλην τὴν προῦκα τὴν κουβαλοῦν, τὴν κροπώνουν στὰ κάρρα καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, χωρὶς νὰ πάη ἡ νύφη. Τὸ ἴδιο θράδυ χορεύουν καὶ γλεντοῦν μὲ τὰ ὄργανα μέχρι τὸ πρωτὶ τῆς Κυριακῆς. Τὴν Κυριακῆ, ἀφοῦ εἰδοποιηθοῦν ὅτι ἡ νύφη εἶναι ἑτοιμη, ξεκινᾷ ὁ γαμπρὸς μὲ ὄλο του τὸ σόι νὰ πᾶν νὰ πάρουν τὴ νύφη. Σ' ὄλο τὸ δρόμο παίζουν τὰ ὄργανα καὶ χορεύουν πὰ παλλημεάρια καὶ κοπέλλες. Ὅταν φθάσῃ ἡ συνοδεία στὸ σπίτι τῆς νύφης, αἰματαιᾶ καὶ ἀφοῦ κεραιστῆ ἀρχίζει ὁ χαρὸς. Ὁ γαμπρὸς πηγαίνει πρῶτα στὸν πεθερὸ καὶ ἰστὴν πεθερᾶ που κάνει μετάνοια καὶ φιλᾷ τὸ χέρι του. Δέχεται ἐκ νέου τίς εὐχὲς ἀπὸ τὸ σόι τῆς νύφης. Κάθονται ὄλην ἄρα μόνον, ὥσπου νὰ δωρίσῃ ἡ νύφη τὸ σόι τῆς καὶ νὰ χορέψουν πὰ δῶρα. Μετὰ παίρνουν τὴν νύφη καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία, ὅπου τοὺς περιμένει ὁ κουμπάρος καὶ κουμπάρα. Ἀφοῦ πελαισθῆ τὸ μιστήριον στὸ πέλος περνοῦν, μέσα ἰστὴν ἐκκλησία, ὄλοι μετροστὰ ἀπὸ τὸν γαμπρὸ καὶ τὴν νύφη καὶ δύνουν τίς εὐχὲς τους. Πρῶτοι περνοῦν οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, οἱ ὅποιοι κάνουν τὸ μεγαλύτερο δῶρο ἰστὴ νύφη. Ὅπως εἶναι ὄλοι μαζί ἀπὸ τὴν ἐκκλησία πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ γλέντι καὶ βασιτᾶ μέχρι τὰ βαθεῖα μεσάνυχτα. Ἐκεῖ ἡ νύφη ἐκ νέου ὄλο τὸ σόι τοῦ γαμπροῦ καὶ καθ' ἕνας ὑποχρεοῦται νὰ χορέψῃ τὸ δῶρο του καὶ νὰ φύγῃ. Τὴν Δευτέρα σὰν ξεπνήσουν ἀργά, μαίξονται πάλι ἰστὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ γιὰ νὰ κάνουν τὴν δευτέρα (ἔτσι τὴν λένε). Συνήθως μαίξονται οἱ συγγε-

μεῖς καὶ οἱ γείτονες. Κατ' αὐτὴν οἱ γυναῖκες φέρουν τὴν νύφη διάφορα χειροποίητα γλυκά. Ἀφ' οὗ συγκεντρωθῶν ὅλοι σπρώνουν πρᾶπθζια καὶ κάθονται νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦν. Αὐτὴν τὴν ἡμέρα χορεύουν καὶ γλεντοῦν εἰδικᾶ οἱ συγγενεῖς, οἱ ὁποῖοι πὴν προηγουμένη ἡμέρα ἔδιδαν τὴν εὐκαιρία ἰσὸν ξένο κόσμο. Τρῶνε καὶ πίνουν τόσισι πολὺ πού στὸ τέλος, κατὰ τὸ ἀπόγευμα πού διαλύονται, ὅλοι εἶναι μεθυσμένοι. Τὰ δὲ ὄργανα φεύγουν ὅταν διατάξῃ ὁ γαμπρός, διότι αὐτὸς τὰ πληρώνει. Μαζὶ μὲ τὸν κόσμο φεύγουν καὶ οἱ ὀργανοποιεῖτες, δηλαδὴ κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας. Ἐπι λουτὸν τελειώνει ὁ γάμος καὶ τὸ καινούργιο ζευγάρι προσιτίθεται στὸ χωριὸ ἰσὸν μιὰ ξεχωριστὴ οἰκαγένεια. Ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις τοῦ χωριοῦ ἄλλαξε κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετία καθ' ὅσον οἱ κάποικοι τοῦ χωριοῦ εἶναι περισσότεροι ἔπικοι. Ἐνῶ οἱ συνήθειες καὶ τὰ ἔθιμα πού γάμου παραμένουν καὶ σήμερα ἀκόμη. Τὸ ἔδαφος τοῦ χωριοῦ εἶναι ὄρεινὸ καὶ τὸ περισσότερον πετρώδες. Οἱ ἀσχολίες πῶν κατοίκων εἶναι ἡ ὕλοτομία, κωσσοξύλων, ἡ κτηνοτροφία καὶ ὀλίγη γεωργία. Οἱ περισσότεροι ἔπικοι ἔχουν ἐγκαταλείψει τὸ χωριὸ καθ' ὅσον δὲν ἔμειναν ἰκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ τους.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΓΙΑΤΡΑΔΩΝ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Ἱεροδιδασκάλου ΓΕΩΡ. ΚΟΜΝΙΔΗ

Γέννησις

α) Παιδοποιία: Δύσκολη εἶναι ἡ θέσις τῆς ἀτέκνου εἰς τὴν κοινωνίαν. Θεωρεῖται ὑποδεστέροι τῶν ἄλλων γυναικῶν. Καὶ ἡ ἴδια νοιάθει ἐντροπὴ διότι, ὅπως λέγουν δὲν σμίγει τὸ αἷμα τῆς μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀνδρός τῆς γὰ νὰ τεκνοποιήσῃ. Γιὰ νὰ τεκνοποιήσῃ καταφεύγει εἰς μέσα θεμιτὰ ἀλλὰ καὶ ἀθέμιτα. Πηγαίνει ἰστὶς ἐκκλησίαις, στὰ Μοναστήρια, βάζει ζεστὰ στὴν κοιλιακὴ χώρα, χτυπᾷ βεντουῖζες, καταφεύγει στὶς γύφτισες κ.λ.π. Ἀντιθέτως γὰρ τὴν πρόληψιν τῆς ἐγκυμοσύνης, καταφεύγουν εἰς ἰδιάφορα χημικὰ μέσα κ.λ.π. (πλένονν πὰ ἀπόκριφα μέλη μὲ νερὸ εἰς τὸ ὅποιο ἔχουν λυώσει στίλη κ. ἄ).

β) Ἐγκυμοσύνη: 1) Ὄνομα τῆς ἐγκύου: Εἶναι βαρεῖα ἡ ἀγκαστρομένη (= ἔγκυος). Ἡ ἐγκυος νοιάθει ἀδιαθεσίαις, ζάλην, ἔχει ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς πὰ ξυνὰ ἢ ἀλμυρὰ καὶ ζηλεύει ὀρισμένα φαγητὰ πού βάζει ὁ νοῦς τῆς ἢ βλέπει νὰ τρῶνε οἱ ἄλλοι. Ἄλλες πάλι ἀποσπρόφρονται ὀρισμένα ἄρώματα. Ἡ ἐγκυος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἄρισιν θάραους, τὴν καταστικτὴ ἐργασία, τὰ χτυπήματα, τὸ ἀπότομο πῆδημα κ. ἄ. Τὰ ἀντίθετα κάνει ὅταν ἐπιθυμῇ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἐμβρύου.

Προγνωστικὰ μέσα διὰ τὸ γένος τοῦ ἐμβρύου: Ἐπάρχουν διαφοροὶ τρόποι προγνώσεως τοῦ ἐμβρύου ἐκ τῶν ὁποίων ἀνακέρωμεν μερικούς: α) Ρέχνομε στὴν κεφαλὴ τῆς ἐγκύου (χωρὶς νὰ μᾶς ἀντιληφθῆ) λίγο αἷλατι. Ἐπειτα καθόμεσθε ἀπέναντι καὶ ποραιοκλουθοῦμε τὴν πρώτη κίνησίν της. Ἄν πιάση ἢ ἔγκυος τὴν μῆτη της θὰ κἀνὴ ἀγόρι. Ἄν πιάση δὲ τὸ στόμα της θὰ κἀνὴ κορίτσι. β) Ὅταν πελευσῶση ὁ ἀργαλειὸς μας καὶ κόψομε τὸ πανί, παίρνομε τὴν βέργα πού χωρῖζει τὸ νῆμα καὶ μὲ κλειστὰ μάτια πηγαίνομε στὴν κοιλίαν τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἐκεῖ ἀνοίγομε τὰ μάτια μας καὶ ἂν δοῦμε πρῶτα ἄτομο ἄρσενικοῦ γένους, πότε λέμε ὅτι ἢ τῷδε ἔγκυος θὰ γεννήσῃ ἀγόρι, ἐνῶ ἀντιθέτως ἂν τὸ πρῶτο ἄτομο πού θὰ ἰδοῦμε μόλις ἀνοίξωμε τὰ μάτια μας εἶναι θηλυκοῦ γένους (δηλ. γυναῖκα) τότε θὰ κἀνὴ κορίτσι. γ) Ὅταν τὰ πσιναὶ πῆς ἐγκύου εἶναι πάλυ φρουσκιωμένα, τότε λέγεται ὅτι θὰ κἀνὴ κορίτσι. δ) Ὅταν ἔχη μεγάλῃ κοιλία καὶ λεκέδες σιτὸ πρῶσιπό της ἢ ἔγκυος, τότε θὰ κἀνὴ ἀγόρι. ε) Ἄν ἢ σύλληψη γίνῃ πρὸ τῆς περιόδου τότε θὰ γεννήσῃ ἀγόρι ἢ συλλαμβάνουσα γυναῖκα, ἐνῶ ἂν γίνῃ ἢ σύλληψις της μετὰ τὴν περίοδόν της πισπεύεται ὅτι θὰ γεννήσῃ κορίτσι.

Δεσιδαίμονες δοξασίαι καὶ συνήθειαι τῶν ἐγκύων: Ἀπαγορεύεται, ἢ ἔγκυος νὰ ἰδῆ νεκρὸν ἢ νεκρικήν πομπήν ἢ νὰ φάγῃ κόλλυθα. Ἀπαγορεύεται, ἐπίσης νὰ ἐργάζεται ἢ ἔγκυος κατὰ τὴν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου Συμεῶν διότι τότε τὸ παιδί πού θὰ γεννηθῆ ἰθὺ εἶναι σημοδιακὸ ἢτοι μὲ κολημένα τὰ βλέφαρα πῶν ματιῶν, ἂν ἔραριβε τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Συμεῶν ἢ μάνα του, μὲ σχισημένα τὰ χεῖλη κ.λ.π.

Τοκετὸς καὶ αἰμεπ' αὐτῶν ἐνεργεῖαι: Ὅταν ἔλθῃ ἢ ὥρα νὰ γεννήσῃ ἢ ἔγκυος καὶ κοιλιοπονεῖ, εἰς τοὺς Γουαρράδες συνηθίζεται ἢ φράσις: «Ἐχει τὰ πονίδια της ἢ καμμένη». Ἡ πριακτικὴ μαῖα (συνήθως γριὰ χωρική) εἶναι κοντὰ της. Τοποθετεῖ τὴν ἐπίτοκον καθασιτὴ ἐπὶ σκαφίδος μὲ τὰ πόδια ἀνοιχτὰ καὶ ἰδια πῶν χειρῶν της πριασπαθεῖ νὰ πιάσῃ τὸ βρέφος νὰ τὸ τραβήξῃ ἔλαφρά, ὑποβοηθοῦσα οὕτω τὴν ἐπίτοκον. Τὴν ὥρα ἐκείνη ἢ ἐπίτοκος πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς ξεκοῦμπεταιη καὶ νὰ κρογῆ φαριδεῖα φορέματα. Ἐὰν βγῆ τὸ παιδί ἀλλὰ δὲν πέφτει τὸ ὕστερο κριασολογικά, τότε κρεμοῦν σ' αὐτὸ ἓνα θάρος γιὰ νὰ τὸ ἔλκῃ καὶ νὰ πέσῃ. (Τὸ ὕστερο λέγεται ὕστερο). Ἐὰν τὸ παιδί γεννηθῆ μὲ ὑμένα (μιανδῆλα) κόβουν πὸν ὑμένα καὶ βγάζουν τὸ παιδί ἀπὸ μέσα. Ὁ ὑμένας αὐτὸς ξηραίνεται καὶ δίδεται ἓνα μέρος ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀσείριος γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι πισπεύεται ὅτι ἂν φάγουν ἐξ αὐτοῦ θὰ τεκνοποιήσουν. Αἱ κατ' αὐτὸν πὸν τρόπον ὅμως φέρουσαι παιδιὰ εἰς τὸν κόσμον, ἢ δὲν ζοῦν αἱ ἴδιαι, ἢ ἢμπορεῖ νὰ ζήσουν αἱ ἴδιαι, ἀλλὰ νὰ πεθάνουν τὰ παιδιὰ των. Διὰ δὲ τὰ παιδιὰ πού θὰ γεννηθοῦν μὲ ὑμένα, θεωρεῖται τοῦτο καλὸς σίωνὸς διότι τὰ παιδιὰ αὐτὰ θὰ ἔχουν καλὴ τύχη. Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ

παιδιοῦ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν λεχῶ πρῆήμερος τουλάχιστον κατάκλισις καὶ ἀκίνησις διὰ νὰ καθαρωσθῆ αὕτη ἐκ πῶν διαφόρων σωματικῶν ὑγρῶν. Τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς γεννήσεως τοῦ παιδιοῦ καλεῖται εἰς τὸ ἰσπίτι ὁ ἱερεὺς γιὰ νὰ διαβάσῃ ὠρυσμένην εὐχὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ παιδί καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὸ ἐντὸς λεκάνης εὐρισκόμενον ὕδωρ. Μὲ τὸ εὐλογημένο αὐτὸ νερὸ ἐπὶ σιαιράντα ἡμέρες κάνουν μπάνιο τὸ βρέφος ῥιζίνοντας πάντα λίγο μέσα στὴ σιάρφη. Παλαιότερα ἐπήγαυαν ἓνα μπουκαλί μὲ νερὸ καὶ λίγο βασιλικὸ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίᾳ ἢ τὸ ἰσπίτι τοῦ ἱερέως γιὰ νὰ τὸ διαβάσῃ καὶ νὰ πάρουν τὶς εὐχὲς τὶς ἐκκλησίας, ὅπως ἔλεγον. Τὸ ὀρθότερον ὅμως εἶναι νὰ μεταβαίῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἰσπίτι τῆς λεχοῦς, γι' αὐτὸ καὶ κατηγγήθη ἡ παλαιότερα συνήθεια. Τὴν τρίτη ἡμέρα πηγαίνει ἡ μαμμη καὶ κάνει μπάνιο τῇ λεχῶ, ὅποτε ἐπιτρέπεται μετὰ νὰ σπρώνεται ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς καὶ νὰ κἀνῃ ὠρυσμένης μικροδουλειῆς.

Τὸ β ρ ε φ ο ς: Μόλις γεννηθῆ τὸ βρέφος μετριοῦν δύο δάκτυλα ἀπὸ τὴν βίασι τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ πάνω καὶ ἀόθουν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὀμφαλίου λώρου μὲ ἓνα ψαλιδάκι. Τὸ τεμάχιον τοῦ ὀμφαλοῦ λώρου τοῦ ἔμεινε εἰς τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ τὸ δένουν μὲ μίαν κλωστή καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πληγὴ τοποθετοῦν καρφὲ ἢ λίγο κομμένο χῶμα ἀπὸ τὸ πλάκι. Τώρα ὅμως ἀντ' αὐτῶν τοποθετοῦν σουλφραμιδόσκονη. Μετὰ τὸ κόψιμο τοῦ ὀμφαλοῦ ἡ μαμμη παίρνει ἓνα σφουγγαράκι καὶ μὲ λίγο χλωρὸ νερὸ κάνει μπάνιο τὸ μωρουδάκι, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀλατίζει εἰς ὅλο τὸ σῶμα. Κατόπιν τὸ σπαργανώνει καὶ πρὶν τὸ δῶσῃ εἰς τὴν μητέρα του τὴν ἐρωτᾷ: Τί ἔχεις; Ἀρνάκι ἀπαντᾷ ἡ μάνα τοῦ παιδιοῦ. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορὲς καὶ παίρνει ἔπειτα ἡ μάνα τὸ παιδί, τὸ βάζει στὰ δεξιὰ τῆς καὶ κοιμοῦνται μαζί στὸ ἴδιον κρεβάτι. Ἐὰν τὸ βρέφος κλαίῃ διότι πεινᾷ ἴσως, ἡ μητέρα τὸ θηλάζει. Ἐκτὸς τοῦ θηλασμοῦ τοῦ δένουν νὰ πιπιλίσῃ ἱσάχαρη ἢ λουκουμί, ἀφοῦ προηγουμένως τὸ δέσουν σὲ ἓνα ἄσπερο καθαρὸ σπινὴ ἢ γάζα συνήθως. Ὁ θηλασμὸς τοῦ βρέφους διαρκεῖ ἔπτα μῆνες συνήθως ἀλλὰ μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ καὶ λιγώτερο ἢ περισσότερο ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεσιν τῆς μητέρας. Τὸ ἀπόκομμα τοῦ θηλασμοῦ πρέπει νὰ γίνηται πάντα ἡμέρα Τετάρτη ἢ Σάββατο. Ἡ μητέρα δένει σφικτὰ τὸ στήθος τῆς μὲ μίαν μανδήλα ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ νὰ διαλυθῆ τὸ γάλα ποῦ ὑπάρχει μέσα ἰσπὺς μαστοῦς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴν συγκεντρωθῆ ἄλλο. Κοντὰ στοὺς μαστοῦς βάζει καρφίτσες ἢ ἓνα κομμῶτι μαλλὶ μὲ κόκκινο πιπέρι, αὐτὼς ὥστε μάλιστα ἐπιχειρήσῃ τὸ παιδί νὰ θηλάσῃ, νὰ τιμπετηθῆ ἢ νὰ καῆ ἀπὸ τὸ πιπέρι καὶ νὰ μὴν ξαναπιπυσίωσῃ. Ἄλλοτε τὸ βρέφος ἐκοιμίζεται στὴν κουτίνα (σιάρφη) ἐνῶ τώρα στὸ κρεβάτι ἢ σὲ εἰδικὴ κοῦνινα. Ἀφοῦ σπαργανώσουν τὸ παιδί τὸ ἱσταυρώνουν διὰ τῆς παλάμης, τοῦ ἰσοκλιζούν τὰ μάτια καὶ τοῦ πρᾶθοῦν λίγο τὴν μύτη γιὰ νὰ γίνῃ ὠραία καὶ ἔπειτα τὸ βάζουν νὰ κοιμηθῆ. Ἐως ὅτου σιαιραντῆσει τὸ βρέφος, τὸ ἐπισκεπτόνται συγγενεῖς καὶ γκωστοὶ πῶν γονέων του γιὰ νὰ τὸ ἀση-

μάσσουν κατά τὸν ἑξῆς τρόπο: Παίρνουν μία ἢ δύο δραχμὲς καὶ σπαιρώνουν τὸ πρόσωπον τοῦ βρέφους πρὸς φαρῆς, εὐχόμενοι νὰ εἶναι γερὸ ὡς τὸ σίδηρον. Φεύγοντας ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ παιδιοῦ τὸ φτύνουν τρεῖς φορές στὸ πρόσωπο καὶ τοῦ ἀφήνουν ἰστὸ μαξιλαράκι ἀπὸ μία κλωστή, τὴν ὁποῖαν κόβουν ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἀπὸ κάποιον ροῦχο τοῦ φοροῦν. Ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰ νὰ μὴν βασικαιθῇ τὸ νήπιον καὶ νὰ μὴν χαθῇ ὁ ὕπνος του. Συνήθως δὲ οἱ ἐπισημασμένοι τὴν λεχὼ πρέπει νὰ τῆς πᾶνε αὐτὰ τηρανετὰ ἢ σοῦτα ἢ μικύκια ἢ ἄλλα φαγητά. (Μικύκια = λουκουμάδες). Γιὰ νὰ μὴν βασικαιθῇ ἡ λεχὼ καὶ τὸ βρέφος πρέπει νὰ ἔχουν κερφιτωμένο ἐπάνω τους ἕνα κρεμαντζούρι.¹ Τὸ κρεμαντζούρι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα τρύπιον φλουρί, μία σκέλδα σκόρδου καὶ μία γαλάζια χάνδρα περιεσπασμένα ἄλλα σὲ μιὰ κόκκινη κλωστή! Ἐπὶ σαράντα ἡμέρες θυμιατίζουν πὸ δωμάτιο τῆς λεχοῦς. Ἀπαγορεύεται νὰ μένουν ροῦχα τοῦ ἀσπαράντιστου παιδιοῦ ἢ τῆς μητέρας του ἔξω μετὰ τὸ ἡλιοβασιλευμα. Ὅλα δὲ αὐτὰ γίνονται ἰδίως ἡ λεχὼ παρουσιάζει μεγάλην εὐπάθειαν μέχρι τὰ σαράντα, ἔχει τὸ ἕνα πῆλιν πόδι μέσα στὸ τάφο ὅπως συνήθως λέγεται στὰς Γιατράδες. Γιὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ πρώτη ὀδοντοφυΐα τοῦ παιδιοῦ, τοῦ θράζουν οἱ γονεῖς του λίγο σιτάρι, τὸ ὁποῖο μοιράζουν ἐν συνεχείᾳ σὲ πρὸς πρωτοστέφανες γυναῖκες. Αὐτὲς τρῶνε καὶ εὐχονται: «Ὅπως ἔσκαψε τὸ σιτάρι αὐτὸ ποῦ τρῶμε, ἔτσι νὰ σκάσουν καὶ νὰ θγοῦν καὶ τὰ δοντάκια τοῦ παιδιοῦ χωρὶς πόνο». Ἐπὶ ἕν ἔτος ἀπαγορεύεται τὸ κόψιμο τῶν μαλλιῶν τοῦ παιδιοῦ. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτους τὰ κόβουν σύρριζα γιὰ νὰ δυναμώσουν. Τὸν πρῶτον χρόνον τὰ νύχια ποῦ κόβουν ἀπὸ τὸ βρέφος δὲν τὰ πατοῦν παρὰ τὰ μαζεύουν καὶ τὰ φυλάγουν μέσα ἰστὴν τσέπη τοῦ πατρὸς. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔτους σπτοῦν τὰ νύχια.

Βάπτισις: Τὸ ἀβάπτιστο προσφανεῖται ὡς καισιβελάκι ἢ καισιβέλα ἢ μπέμπης. Τὸν ἀνάδοχον, τὸν λένε νουνό. Τὸ ἔργον τοῦ ἀναδόχου θεωρεῖται ἱερό. Εἶναι καλὸ νὰ βαπτίζη κανεὶς παιδιὰ καὶ μάλιστα, μέχρι σαράντα παιδιὰ τὸ καλύτερον. Ὅσποιοι δὲν βαπτίζει παιδιὰ σ' αὐτὴν τὴν ζωὴν, στὴν ἄλλη λαδώνει (βαπτίζει) ποντικακία.

Τέλεισις τῆς βαπτίσεως: Τὸ παιδί μεταφέρεται ἀπὸ τὸ σπιτι, ὑπὸ τῆς μαμμῆς, εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ βάπτισμα. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπίσης μεταβαίνουν συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καὶ ἄλλοι χωρικοί. Ἡ μητέρα παραμένει εἰς τὸ σπιτι, διότι δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀκούσῃ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν νουνό, παρὰ πρέπει νὰ τὸ μάθῃ ἀργότερα. Μόλις διαθῇ τὸ ὄνομα εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ βάπτισμα, πρέχουν τὰ ἀναμένοντα παιδιὰ νὰ τὸ ἀναγγεῖλουν εἰς τὴν μητέρα τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ πάρουν

1. φυλαχτό.

τὸν μουζτέ (δῶρο), ἦτοι χρήματα ἢ ἓνα μανδηλάκι. Μετὰ τὴν πέλεσι τοῦ Μυστηρίου, προχωρεῖ μπροστά ὁ ἀνάδοχος κριατώντας τὸ νεοφωτίστο στὴν ἀγκαλιά του, ἔπονται ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸν ψάλτη, ψάλλοντες καθ' ὁδὸν τὸ «Ἄξιον ἔστιν ὡς ἀληθῶς...» καὶ ἀκολουθοῦν ὅσοι ἄλλοι ἐπιθυμοῦν ἐκ πᾶν παραιοκαλοθησάτων τὸ Μυστήριον εἰς τὸν Ναόν. Ἡ πομπὴ αὕτη κατευθύνεται στὸ σπίτι τοῦ νεοφωτίστου. Ἐκεῖ τοὺς ἀναμένει ἡ μητέρα μετὰ ἄλλους συγγενεῖς. Αὕτη ἔχει τοποθετήσῃ προηγουμένως στὴν εἴσοδον τοῦ σπιτιοῦ ἓνα μαξιλάρι καὶ ἓνα πεμάχιον σιδήριον. Ἐπ' αὐτῶν πατεῖ ὁ νουνός. Ἐν συνεχείᾳ, ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ κάνει τρεῖς μετάνοιες, ἀπαύεται τὸ χέρι τοῦ νουνοῦ καὶ παίρνει στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί γὰρ νὰ τὸ ποιοθεύσῃ στὸ κρεββατάκι του. Κατόπιν εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ δωματίου, ὅπου τοὺς ἀναμένει στρωμένο τὸ τραπέζι μετὰ πλούσια, κατὰ τὸ ἰδουατόν, φαγητὰ καὶ ἀρχίζουσι τὸ φαγοπότι, μετὰ τὴν εὐλογίαν τῆς προπέζης ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Πίνουσι εἰς ὑγίαν τοῦ παιδιοῦ, εὐχόμενοι: «Καὶ στὸ γάμο του», «πολύχρονος» κλπ. Ἀφοῦ φῶνε ὅλοι, ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ περισσεύματα τῆς προπέζης καὶ ἐπιμαίονται ὅλοι γὰρ νὰ φύγουν. Ἐν τῷ μεταξὺ, κάποιος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ ρίχνει μέσα σ' ἓνα ποτηράκι λίγο κρασί καὶ ἐν συνεχείᾳ ρίχνουσι ὅλοι μέσα ὅσα χρήματα θέλουσι. Μετὰ τὰ χρήματα αὐτὰ θὰ ἀγαράσουσι κάτι οἱ γονεῖς γὰρ τὸ παιδί τους, ἦτοι σταουρούδακι κλπ. Μετὰ ταῦτα οἱ γονεῖς τοῦ νεοφωτίστου ἰδιανέμουσι δῶρα εἰς ὅλους τοὺς παρόντας ἢ ἀπόντας ἰστένοὺς συγγενεῖς των, ἦτοι ἀπὸ ἓνα μανδηλάκι ἢ προσόντιον. Τὰ δῶρα αὐτὰ τὰ ρίχνουσι στὸν ὄμο τους γὰρ νὰ φαίνωνται. Τὰ δῶρα, πὺ δίνουσι, βέβαια, στὸν νουνό, εἶνα περισσότερα καὶ ἀκριβώτερα, ἦτοι σπουδάμια, χρυβάτια καὶ ὅτι ἄλλοι μποροῦν, εἰς δὲ τὴν νουνὰ δίδουσι κομπιναϊζόν, ὑφασμα γὰρ φούστα κλπ. δῶρα. Ἀφοῦ λάβουσι ὅλοι τὰ δῶρα τους, εὐχονται εἰς τοὺς γονεῖς νὰ πύς ζήση καὶ ἄλλους εὐχές, καὶ φεύγουσι.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς: (Τὸ ὄνομα, παλαιότερα, ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ νουνοῦ, χωρὶς νὰ ἐρωτηθοῦν οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι, καὶ τὸ παρεδέχοντο. Σήμερον ὅμως, τὸ ὄνομα δίδεται, βέβαια, ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου, ἀλλὰ κατόπιν προσηγηθείσης συνεννοήσεως μετὰ τοὺς γονεῖς. Συγκεκριμένα, κάποιος νουνός ἐβάπτισε τὸ παιδί καὶ ἔδωκε εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα Εὐάγγελος, παρὰ τὴν θέλησιν πᾶν γονέων τοῦ νεοφωτίστου, μετὰ ἀποτελεσματικὰ νὰ καταφύγουσι εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ δικαιοδοῦν οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ, ὅποτε, ἀντὶ Εὐάγγελος, ἐδόθη τὸ ὄνομα Ἰκωνσταντίνος).

Μετὰ παρῆλθαισιν ἀπὸ τῆς βαπτίσεως πριῶν ἢ πέντε ἢ ἑπτὰ ἢ ἑννέα ἐτῶν ὑποχρεοῦται ὁ ἀνάδοχος νὰ ἀλλάξῃ τὸ παιδί ὡς ἑξῆς: Ἀγαράζει ἰδιόφορον ρούχα γὰρ τὸ παιδί, φτιάχνει καὶ μιὰ μπουγάτσα (πίτσι) καὶ πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ παιδιοῦ. Ἐκεῖ ἀποθέτει τὰ ρούχα καὶ τὴν μπουγάτσα, ἀνάβει δύο λαμπάδες, τίς ὅποιες δίνει νὰ τίς κριατήσουσι, ἓνα ἀγοράκι καὶ ἓνα κοριτσάκι.

Κατόπιν, παίρνει ὁ νουινὸς ἕνα-ἕνα, ὅλα τὰ ριουχάκια τοῦ παιδιοῦ καὶ περνᾷ μέσα ἀπ' αὐτὰ (π. χ. ἀπὸ τὰ μανίκια) τρεῖς φορὲς ἕνα σίδηρο, δίνοντάς τὴν εὐχὴ νὰ γίνῃ τὸ παιδί γερὸ ὡς τὸν σίδηρο, καὶ ἔν συνεχεῖα τὰ φορεῖ εἰς τὸ παιδί. Ἀκολουθεῖ φιλικὸ γλέντι καὶ τραπέζι, χαριεντίζονται καὶ τέλος, οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ δίνουν ὅσα δῶρα θέλουν, ὡτὸ νοητὸ καὶ σὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀπέρχονται.

Βάπτισμα ἐτοιμοθανάτου βρέφους! Ἄν τὸ βρέφος εἶναι ἐτοιμοθάνατο καὶ δὲν προλαμβάνουν νὰ τὸ βαπτίσουν κανονικὰ στὴν Ἐκκλησίαν, τότε τὸ ξεντύνουν καὶ τὸ λαβάνει ὁ ἀνάδοχος μὲ λάδι τῆς καντήλας. Ὁ ὕδιος, τὸ κρατεῖ μετὰ ὄρθιστὰ χέρια του, στρέφει πρὸς ἀνατολὰς καὶ κάνει μὲ τὸ παιδί τρεῖς φορὲς τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ λέγει τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ, γὰρ νὰ μὴν πεθάνῃ χωρὶς ὄνομα. Ἔτσι γίνεται μὲ τοὺς πλέον ἀγραιμμάτους ἀναδόχους, ἐνῶ οἱ ἔχοντες κάπως περαιοτέραν σχέσιν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ γνωρίζοντες τὴν τυπικὴν σειρὰν τοῦ κανονικοῦ βαπτίσματος, ὅταν κάνουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, λένε καὶ τό: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», καὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ἄν βέβαια, μετὰ τὸ ἀεροβάπτισμα ἐπιζήσῃ τὸ παιδί, τὸ βαπτίζουν πλέον κανονικὰ στὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλλείπει δὲ νουνοῦ, ὅλα τὰ ἀνωτέρω λέγονται καὶ γίνονται τὴν ἰσιγμὴν ἐκείνην ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τοῦ παιδιοῦ, ἢ οἰουδήποτε ἄλλου.

Παιδικὰ ἀσθένεια καὶ πρακτικοὶ τρόποι θεραπείας αὐτῶν.

1) **Κροῦπα:** Αὕτη εἶναι μία ἐκ τῶν πολλῶν παιδικῶν ἀσθενειῶν, προσερχομένη κυρίως ἀπὸ κρύωμα. **Συμπτώματα** αὐτῆς: Κυριάζει τὸ ἄφρωστο παιδί, μυρρίζουν λιγὰν τὰ χνώτα του, καὶ ἀκαθαρσίαις του (κόπρανα) δὲν ἔχουν τὸ φυσικὸν χροῶμα, παρὰ εἶναι ὡς ἀσπράδι τοῦ τηγανισμένου ἀγιοῦ καὶ γενικὰ τὸ παιδί στεγνώνει μέρα μὲ μέρα, καὶ γίνεται χειρότερα. **Θεραπεία:** Κάθεται ἡ θειράκιον γυναῖκα κάτω εἰς τὸ πάτωμα, εἰς ἐδραῖαν θέσιν, μὲ τὰ πόδια τῆς ἀπλωμένα. Παίρνει τὸ παιδί καὶ τὸ ξαπλώνει στὰ πόδια τῆς ἀνάσκελα. Τὸ σταυρώνει μὲ τὴν παλάμη τῆς τρεῖς φορὲς, λέγουσα, «Ἄσπρη κροῦπα πάει στὴν πόλ(ι), κροῦπα πάει τ' ἄστρι¹ ἤρθει». Τοῦτο λέγεται τρεῖς φορὲς μετὰ ἀπὸ κάθε σταυρόκιον διὰ τῆς παλάμης τῆς. Ἐπειτα σπίνει τὸ παιδί ἀπὸ τὰ ποδιάρκια του καὶ τὸ γυρίζει τ' ἀπίστομια (δηλ. μπροῦμίτα), τὸ σταυρώνει πάλι μὲ τὴν παλάμη τῆς λέγουσα πάλι τρεῖς φορὲς τὰ ὡς ἄνω λόγια. «Ἄσπρη κροῦπα...». (Ἐδῶ πρέπει νὰ

1. Τ' ἄστρι = τὸ ἄστρο, ἀστέρι.

σημειώσαμε ότι ή θεραπεία τής κρούπας γίνεται μέσα στο δωμάτιο, με τὸ πρῶτο ἄσπρo πού θά βγῆ μαζί με τὸ φεγγάρι τὸ βράδυ (τὸν ἀγελαδάρη, ὅπως λέγουν τὸ ἄσπρo αὐτό), πρὶν βγοῦν τὰ ἄλλα ἄσπρa . Ἐδῶ μοισά με τὸ στόμα τῆς σκόρδιο καὶ φουσά ἔχουσα ἰανοικτὸ τὸ στόμα τῆς (χουχοιλίξει) στή μυτίπια τοῦ παιδιοῦ, διότι ξηραίνεται τόσο πολὺ, πού δὲν ἔχει καθόλου μυξίπια. Τὸ χουχοιλίσια με σκόρδιο μπορεῖ νὰ τὸ κἀνη καὶ ἡ μόνια τοῦ παιδιοῦ 4—5 φορές τὴν ἡμέρα. Ἐπίσης πρέπει νὰ κάνουμε ἐντριβή με οἰνόπνευμα καὶ κιάδι στοῦ στήθους καὶ στοὺς ὤμους τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τὸ σφραῖσουμε ἔλαφρὰ ψηλά, πιάνοντάς το ἀπὸ τὸ κεφαλάκι του καὶ τέλος, τοποθετοῦμε στοῦ στήθους του ἕστατά στίγματα. Ἐπει δὲλοκληρῶνεται ἡ θεραπεία τῆς κρούπας. Ἡ ἴδια θεραπεία ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ τρία βράδια συνεχῶς.

2) Κ ά φ τ ρ α : Ἀπὸ τὴν κάφτρα προσιβάλεται τὸ παιδί (ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι καμμιὰ φορά), ὅταν φάη ψωμί ἢ φαγητὸ πού τὸ ἔχουν μολύνει τρώγοντάς του, τὰ ποντίκια, ἢ οἱ γάτες. Σ υ μ π τ ὼ μ ι α τ α: Τὸ παιδί βγάζει κόκκινες ἢ ἄσπρες φουσκίπιας (σὰν κοκκηλάκια, μᾶς εἶπε ἡ θεραπεύτρια) στή γλώσσα, στὸν οὐρανίσκο καὶ στὰ χεῖλη. Ὁ ἀρρώστος ἔχει ὑψηλὸ πυρετό. Θ ε ρ α π ε ί α: Παίρνομε τρία (3) ἀνομιμένα κάρβουνα καὶ τὸ παιδί στοῦ ἀριστεροῦ μίας χέρι καὶ πηγαίνομε στὴν καρούτα (λακίανη πέτρυνη με νερὸ στὴν ἀλλή μεις, γιὰ νὰ πίνουν νερὸ οἱ κότες). Ἐκεῖ παίρνομε με τὴ μοισά ἓνα ἀπὸ τὰ τρία κάρβουνα καὶ σταυρώνομε τρεῖς φορές τὴν καρούτα ἐνῶ συγχρόνως λέμε: «Ἄσπρη κάφτρα πᾶει στὴν πόλ(ι), κάφτρα πᾶει τ' ἄσπρη ἦρθει». Τὰ ἴδια λόγια λέγονται καὶ οἱ ἴδιες ριπήσεις γίνονται ἐν συνεχείμῃ καὶ στοῦ καθένα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα δύο κάρβουνα. Με τὸ κάθε κάρβουνο, πού τελειώνομε, τὸ πετάμε στὸ τέλος στὴν καρούτα. Ἀφοῦ τελειώσουν ὅλα τὰ κάρβουνα καὶ τὰ πετάξομε μέσα στοῦ νερὸ τῆς καρούτας νὰ σθησταῦν, σταυρώνομε με τὴν παλάμη μας τρεῖς φορές τὸ νερὸ τῆς καρούτας, εὐδὲν λέγοντες. Ἐπειτα παίρνομε μὰ τὰ δάκτυλά μας λίγο νερὸ ἀπὸ τὴν καρούτα, κάνομε τρεῖς φορές τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, στοῦ στόμα τοῦ ἀρρώστου παιδιοῦ καὶ τοῦ σπάζομε μερικὲς σταγόνες ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς καρούτας γιὰ νὰ πιῇ. Τὴν ἴδια θεραπεία θά ἐπαναλάβομε ἐπὶ τρία βράδια συνεχῶς, τὴν ἴδια πάντα ὥρα, ἰδηλ. με τὸ πρῶτο ἄσπρo πού βγαίνει νωρὶς τὸ βράδυ, κοντὰ στοῦ φεγγάρι (τὸν ἀγελαδάρη, ὡς λέγεται στοὺς Γιατροάδες). Ἡ θεραπεία θά εἶναι πλήρης.

3) Κ ρ ι θ α ρ ά κ ι : Ἐπάνω στοῦ ματόφυλλο, δίπλα στὰ μαποπίνορα, βγαίνει μερικὲς φορές μιὰ κόκκινη φουσκίπια στὴν ἀρχή, ἢ ὅποια σιγά-σιγά, ὅταν μαϊζέψη πῦον, ἀσπρίζει. Εἶναι πὸ «κρηθαράκι». Μᾶς ἐναχλεῖ διότι τσοῦζει τὸ μάτι μας. Θ ε ρ α π ε ί α: Παίρνομε τρεῖς κόκκους κρηθαροῦ καὶ σταυρώνομε με τὸν κάθε κόκκο τὴν πληγή, λέγοντας τὰ ἐξῆς: «Σήμερα

σὲ βλέπω, αὐριο νὰ μὴ σὲ ἰδῶ». Ἐπειτα, πετᾶμε τὸν κόκκο τῆς κριθῆς μέσα στὸν φουῦρο. Τὰ ἴδια λόγια καὶ τὶς ἴδιες κινήσεις κάνομε καὶ μὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο κόκκους τῆς κριθῆς. Ἡ θεραπεία αὕτη πρέπει νὰ γίνεταί κανονικὰ ἐπὶ τρία συνεχῆ Σάββατα, ἐν ἀνάγκῃ ὁμως καὶ εἰς οἰαδήποτε ἄλλην ἡμέραν.

4) Β α σ κ α ν ἰ α : Παίρνομε ἓνα πιάτο ἢ ποτήρι μὲ νερὸ καὶ ἓνα σταυροῦδάκι. Κάνομε τρεῖς φορές τὸν σταυρὸ μας, παίρνομε τὸ σταυροῦδάκι στὸ δεξιὸ μας χέρι καὶ σταυρώνομε μὲ αὐτὸ τρεῖς φορές τὸ ἐμπὸς τοῦ δοχείου ὕδατος, λέγοντες: «Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγιά, ὡς φύγη αὐτὸ τὸ κακὸ μάτι καὶ δόσπου τὴν ὑγεία του εἶσὺ». Ἐπειτα δίνομε ἱστὸν βασκαμένον νὰ πιῇ τρεῖς φορές ἀπὸ μία γουλιὰ ἀπ' τὸ νερὸ αὐτό. Ἐν συνεχείᾳ, βουτᾶμε τὸ ἀριστερὸν μας χέρι μέσα ἱστοῦ δοχείου τὸ νερὸ καὶ μὲ ἀνταστροφαιμένη τὴν παλάμη μας, βρέχουμε τὸ πρόσωπο καὶ τὸ κεφάλι τοῦ βασκαμένου καὶ γίνεται καλὰ.

5) Π ρ ῆ ξ ι μ ο τ ο ὺ μ α σ τ ο ὺ : Πολλὲς φορές στὶς θηλάζουσες γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλες, μισρικές φορές, πρήζεται ὁ ἓνας ἢ καὶ οἱ δύο μαστοί. Τὸ πρήξιμο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰσοδριαν ἐπιθυμίαν τῶν γυναικῶν αὐτῶν, πρὸς ὠρσιμμένα φαγητὰ ἢ φροῦτα, τὰ ὁποῖα ὁμως, γὰρ τὸν ἄλφρα ἢ βῆτα λόγον, δὲν μποροῦν νὰ γευθοῦν, ὁπότε ζηλεύουν ἢ λιμπίζονται, ὡς λέγουν. Ὁ μαστὸς ἔχει μέσα πῦον, φρουσκάνει συνεχῶς καὶ ἡ ἀρρωστη γυναῖκα ὑποφέρει ἀπὸ φρικτοὺς πόνους. Θ ε ρ α π ε ἰ α : Κάνομε τρεῖς φορές τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πρὶν ἀρχίσῃ οἰαδήποτε ἐπέμβασις. Ἐπειτα, σιάνομε μὲ τὰ δύο μας χέρια τὸν πάσχοντα μαστὸ καὶ τὸν ποιτᾶμε ἀπαλὰ - ἀπαλὰ στὴν ἀρχή, δυνατώτερα δὲ ἀργότερα. Ὅταν γίνεταί τὸ πᾶτημα αὐτὸ πολλὰς φορές, ἀπὸ τὴν θηλή τοῦ μαστοῦ θγαίνει τὸ πῦον. Μετὰ τὸ πᾶτημα, τὸ σταυρώνομε διὰ τῆς παλάμης τρεῖς φορές, λέγοντες: «Δεξιὰ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγιά, νὰ βάλῃ τὸ χέρι της καὶ ὡς φύγη τὸ κακὸ αὐτό». Τοῦτο λέγεται τρεῖς φορές, ὅσα εἶναι δηλ. καὶ τὰ διὰ τῆς παλάμης σταυρώματα. Κατόπιν σιάνομε τὴν θηλή τοῦ πάσχοντος μαστοῦ καὶ προβάνας τὴν, τινάζομε τρεῖς φορές τὸν μαστό. Ἡ θεραπεία αὕτη γίνεται μίᾳ φορὰ τὴν ἡμέραν, ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι καταπληκτικόν, ἰδιότι θεραπεύεται τελείως ἡ ἀρρωστη γυναῖκα, χωρὶς χειρουργικὴ ἐπέμβασις τοῦ ἱατροῦ.

Γ ά μ ο ς : Ὁ γάμος ἀρχίζει μίᾳ ἐβδομάδα πρὸ τῆς πελέσεως, μὲ τὴν ἐτοιμωσῖα τοῦ ἱστικιοῦ. Πηγαίνουν κορίτσια ἀπὸ τὴν Πέμπτη ἢ τὴν Παρασκευὴ ἰστὸ σπῆτι τῆς νύμφης καὶ τοῦ γαμπροῦ (συγγενικά) γὰρ νὰ καθαρίσουν τὸ σπῆτι καὶ νὰ τὸ ἀσθεσιώσουν. Τὸ καθάρισμα τῶν ἱστικῶν γίνεται πρὸ τοῦ Σαββάτου, ἰδιότι τὸ Σάββατο ἐτοιμάζονται τὰ φαγητὰ γὰρ τὴν Κυριακὴν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, παίρνει ἓνα μπουκάλι μὲ οὐζο καὶ ἓνα ποτηράκι καὶ ἀρχίζει νὰ κερνᾷ ὅλους τοὺς κατόπιστους τοῦ χωριοῦ, γὰρ τὸ γάμο. Τὸ Σαββατόβραδο ἔρχονται καὶ τὰ ὄργανα (πρωτιμοῦν κυριῶς κλα-

ρίνο και βιολί). Τώρα αρχίσαμε να πηγαίνουν και δῶρα, πιάτο ἢ ποτήρι γεμάτο μὲ δημητριακὰ ἢ ὄσπρια. Τὸ ἴδιο βράδυ τοῦ Σαββάτου κάνουν πὴν κνᾶ, δηλ. τὴν χορεύουν. Ἡ κνᾶ εἶναι μίαι πράσινη σκόνη, τὴν βάζουν σὲ ἓνα πιάτο καὶ τὴν ἀνακατεύουν μὲ νερὸ ὄσπριου νὰ γίνῃ ὡς ἀλοιφή. Μετὰ τοποθετοῦν τρεῖς κηριὰ καὶ τὴν χορεύουν οἱ κομπάρες καὶ ὄλοι οἱ συγγενεῖς, στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ χορὸ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύμφης, χορεύουν πάλι ὄλοι, καὶ ἡ κομπάρια δίνει τὴν κνᾶ καὶ ἀλείφει τὰ δάκτυλα ἢ νύμφη, καὶ τὰ δίνει πρὶν κοιμηθῆναι (στὸν ὕπνο τῆς) γιὰ νὰ μὴ λερωθεῖν τὰ κλινοσκεπάσματα). Τὸ πρῶτὸ τὰ πλένει καὶ παίρνουν ἓνα χρώμα κοκκινωτό.

Μετὰ ἀπὸ τὴν νύμφη ἀλείφουν μὲ κνᾶ τὰ δάκτυλά τους καὶ ὄλα τὰ κορίτσια, γιὰ ὑγεία. Μετὰ τὸ ἀλειμμα τῶν δακτύλων μὲ κνᾶ, χορεύουν καὶ πάλι χοροὺς Ἑλληνικοὺς καὶ σιὸ πολὺ συγκαθιστό, δηλ. καρσιλαμαῖ (κατσιβέλικο). Ἐπειτα σκαρτεροῦν καὶ πηγαίνει ὁ καθένας στὸ σπίτι του. Τὴν Κυριακὴ πρῶτὸ ἀρχίζουν καὶ παίζουν τὰ ὄργανα καὶ γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, καὶ καλοῦν αὐτοὺς γιὰ τὸ γάμο. Ὅλοι οἱ συγγενεῖς ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ κάλεσμα, καὶ μόλις ἔλθουν νὰ τοὺς καλέσουν, παίρνουν μαζί τους δολόκληρο ψωμί πού φτιάχνουν μόνοι τους, ἐπίτηδες, καὶ φαγητό, καὶ μὲ δολόκληρο τὸ τραπέζι (σουφρά) ἀκολουθοῦν τὰ ὄργανα. Αὐτὰ γιὰ νὰ φᾶνε ὄλοι μαζί μετὰ καὶ νὰ διασκεδάσουν. Καλοῦν μὲ ὄργανα τὸν νονὸ καὶ τὴν κισνά. Πηγαίνουν καὶ τὰ νυφικά καὶ τὸ πέπλο καὶ στολίζουν τὴν νύμφη. Τὸ νυφικὸ εἶναι ἄσπρο. Μόλις στολίσουν τὴν νύμφη, ἐτοιμασθῆ ἑπίσης καὶ ὁ γαμπρός, ἰαμέσως μὲ τὰ ὄργανα, ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὄλοι παρῆα, παίρνουν καὶ τὴν νύμφη ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς, καὶ τραβοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἐνα ἀμάξι πηγαίνει καὶ παίρνει τὴν προίκα τῆς νύμφης καὶ τὴν πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου τὴν ἀπλώνουν στὰ σχοινιά γιὰ νὰ τὴν ἰδῆ ὁ κόσμος. Ἐνῶ γίνεται μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ στεφάνωμα, ἔξω παρσιμένουν τὰ ὄργανα καὶ χορεύουν ὄλοι οἱ ἄλλοι, ἔκτος ἀπὸ τοὺς σπενοὺς συγγενεῖς τους. Ὅλοι μαζί ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ, πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἐκεῖ τοὺς περιμένει ἡ πεθερὰ τῆς νύμφης καὶ τοὺς ρίχνει ρύζι. Ἐν συνεχείᾳ ἡ πεθερὰ δίνει στὴν νύμφη ἓνα μῆλο καὶ ἐπειθὴ τὸ ρίχνει μακριὰ πίσω τῆς. Ἐδῶ ἐτοιμάζουν σιτὸν γαμπρὸ ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὸ φλάμπουρο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἢ δυὸ μανδύλια κεντημένα, ἓνα μῆλο στὴν κορυφὴ καὶ παπιάκια ἢ παπάδες (δηλ. ἄσπρα κολαμπόκια ψημένα). Τὸ φλάμπουρο εἶναι ἡ σημαία. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ, στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ἰσπρώνουν τραπέζια καὶ τρώγουν ὄλοι μαζί, συγγενεῖς καὶ ξένοι, ὅσον παρσιεύονται. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ φαγητό, τὸ ρίχνουν στὸ χορὸ (σιυριτό, κολαμασιανό, χαισάπικο ἢ ντόπιο, μέσα - ἔξω). Τώρα στὸ χορὸ, ἡ νύμφη ἀρχίζει καὶ δίνει δῶρα στοὺς συγγενεῖς, ἦτοι ὑποκάμισα, ἐσώρρουχα, προσόμια, κάλτσες καὶ ἄλλα, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ συγγενείας εἶναι καὶ τὸ δῶρο τοῦ καθενός. Ὅλα τὰ δῶρα

τὰ σκαλιώνουν με καρφίτσα στὸν ὄμο ἀπὸ ἔμπρὸς καὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ χορεύουν. Ἡ νύμφη καὶ ὁ γαμπρὸς χορεύουν καὶ αὐτοὶ μαζί, παίρνοντας τὸν χορὸ πρῶτα ἢ νύμφη καὶ ἔπειτα ὁ γαμπρὸς. Τότε ὄλοι τρέχουν καὶ δίνουν χρήματα σ' αὐτοὺς (στὴ νύμφη καὶ στὸ γαμπρὸ) ὅταν ἔχουν τὸ χορὸ καὶ αὐτοὶ τοὺς φιλοῦν τὸ χέρι.

Τὸ γλέντι συνεχίζεται ὡς τὸ βράδυ καὶ τὰ κεράσματα συνέχεια σὲ δ-λους. Ὅταν ὄμως θραδυάση, ξανατρῶνε τώρα μόνον οἱ ξένοι καὶ ἔπειτα ἀρχίζει ἄλλη συνέχεια καὶ δύσκολη κάπως γιὰ τὴν νύμφη. Ἀφοῦ φύγουν οἱ ξένοι καὶ μείνουν μόνον οἱ συγγενεῖς ὄλοι, ἀρχίζουν νὰ χορεύουν συγκαθιστὸ χορὸ μὲ τὴν νύμφη. Πρῶτα θὰ πάη στὴ νύμφη ὁ πεθερὸς καὶ θὰ τῆς δώση χρήματα, ἦτοι 10, 20 ἢ 50 δραχ., καὶ θὰ χορεύουν μαζί συγκαθιστὸ. Ἐπειτα, τὸ ἴδιο θὰ κάνη ἢ πεθερὰ, ὁ κουμπάρος, ἢ κουμπάρα, ἢ κουνιάδα ἢ συννυφάδα κλπ., κλπ., χωρὶς νὰ σταματήσουν τὰ ὄργανα νὰ παίξουν, καὶ ἢ νύμφη νὰ χορεύη. Πολὺ σπάνια θὰ τὴν ἀφήσουν νὰ ξεκουραστῇ. Πρέπει νὰ φανῇ ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἢ νύμφη ἀκούραστη καὶ ὑπεράνθρωπη. Ἀφοῦ τελειώσουν τὸ γλέντι καὶ τὸ χορὸ κατὰ τὰ χαράματα, τὶς πρωινὲς ὄρες στρώνουν τὸ κρεβάτι με ἄσπρα σεντόνια. Τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας μαζεύει τὸ σεντόνι ἢ πεθερὰ καὶ τὸ φιλοῦει μέσα σ' ἓνα πανέρι. Ὅσοι πᾶν νὰ τὸ δοῦν, βάζουν χρήματα καὶ ἄλλα δῶρα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἢ νύμφη παραμένει ντυμένη, ὡς νύμφη, καὶ χορεύουν ὡς τὸ μεσημέρι ὄλοι οἱ χωριανοὶ καὶ λέγουν ὅτι χορεύουμε τὰ φορτσάσια». Μετὰ διαλύονται ὄλοι καὶ φεύγουν τὰ ὄργανα. Τὴν Τετάρτη, πάλιν πηγαίνει ἢ νύμφη με ἓνα μικρὸ σταμναμί στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ γιὰ νερὸ μαζί με ἄλλα κορίτσια, καὶ ἀφοῦ φθάση ἐκεῖ, ἀφήνει τὸ σταμναμί κάτω καὶ τὸ κλωτσᾷ, τὸ χτυπᾷ με τὸ πόδι. Ἄν τότε σπάση αὐτό, δὲν εἶναι γιὰ τὸ καλὸ τους. Ἄν ὄχι, τότε τὸ γεμίζει νερὸ καὶ ἐπιστρέφει σιτὸ σπῆτι, ὅπου τὴν περιμένει ὁ γαμπρὸς, με μιὰ κανάτα νερὸ. Τότε, στὸ σκαλοπατι ἀρχίζει τὸ κληνηγητὸ γιὰ νὰ μπορέση ὁ ἓνας νὰ βρῆξῃ τὸν ἄλλον. Ὅσο πῶ πολὺ θραχοῦνε, τόσο καλύτερα εἶναι. Τὴν δὲ Κυριακὴ ποῦ συμπληρώνει ὀκτὼ ἡμέρες, πηγαίνει ἢ νύμφη στὸ σπῆτι τῆς μητέρας της καὶ λούζεται. Τὸ δὲ βράδυ, πάλι θὰ πᾶνε ὁ γαμπρὸς καὶ ἢ νύμφη σὸ σπῆτι τῆς νύμφης, καὶ ἐκεῖ τοὺς κάνουν τραπέζι.

Ἐτσι τελειώνει ὁ γάμος, μετὰ 15 ἡμερῶν προετοιμασία.

Ὁ γάμος δὲν γίνεται σήμερον στυὺς Γιατράδες ὅπως περιγράφεται ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς κ. Χρυσούλας Μαρρινάκη, ἀνωτέρω. Δηλαδή, ἄλλα ἐκ τῶν περιγραφομένων ἰσχύουν καὶ ἄλλα ὄχι. Πολλὲς συνήθειες τείνουν νὰ ἐκμοντερνωθοῦν.

ΤΕΛΕΥΤΗ — Γ ε ν ι κ ἄ : Ὑπεράνθρωπαι δυνάμεις καταβάλλονται διὰ τὴν ἀπεφυγὴν τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος τελικὰ ἐπέρχεται ὅταν σβήσῃ τὸ

καντήλι τῆς ζωῆς, ἢ ὅταν «σωθοῦν οἱ μέρες», ὡς λέγεται. Ὡς προμήνυμα τοῦ θανάτου, ἐκτὸς τῆς μεγάλης σωματικῆς ἐξοντιλήσεως, θεωρεῖται τὸ λάλημα τῆς καρδιακῆς ἰσθμῆς τοῦ ἀρρώστου, γιὰ τὴν ὁποία λέγουν: «Ἄν εἶναι γιὰ καλὸ, ξαναλάλα καὶ ἂν εἶναι γιὰ κακὸ, σίμωπα τὴν οὐρὰ καὶ φρεῦγα». Καταραμμένη θεωρεῖται καὶ ἡ κοικουβάγια, τὴν ὁποίαν δὲν ἀφήνουν νὰ κελαιδήρη, ὄχι μόνον στὸ στήτι τοῦ ἀρρώστου, ἀλλὰ πουθενά. Πρὶν χάσῃ τίς αἰσθήσεις του ὁ ἐτοιμοθάνατος, καλοῦν τὸν ἱερεὶ νὰ τὸν κοιωνῆσιν, διότι θεωρεῖται μεγάλο ἁμάρτημα γιὰ τοὺς οἰκείους του, νὰ πεθάνῃ ὁ ἀρρώστος ἀκοιωνήσας. Ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ὁ ἐτοιμοθάνατος δίνει τίς τελευταῖες εὐχὲς καὶ ὁδηγίους, ὡς πρὸς τὴν διαναμὴν τῆς παρουσίας — ἐὰν βέβαια δὲν ἔχη γράφει ἀπὸ πρὶν τὴν διαθήκην του. Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ψυχομαχῆματος, λένε ὅτι χαροδέρμεται, χαιροπαλεύει, καὶ τὸν γυρίζουν «καρισί στοὺν ἥλιου», ἦτοι τοποθετοῦν τὸ κεφάλι του πρὸς δυσμᾶς, εἰς τρόπον τοῦ νὰ βλέπῃ τὴν ἀνατολήν. Τὴν ἴδια θέσιν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἰστὸν τάφο, ὅταν πεθάνῃ καὶ ταφῆ. Κατὰ τὸ ψυχομαχῆμα, ὑπάρχει ἡ δοξασία, ὅτι ἐρχονται γύρω στὸ κρεβάτι του τὰ πεθαμμένα «βαφτιστικουόδια τ'», (τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχει βαπτίσει), γιὰ νὰ τὸν πάρουν κοντά τους. Γι' αὐτὸ παραιμνεῖ καὶ χειρονομεῖ. Ἐὰν τὸ ψυχομαχῆμα παραιμνεταί ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, τότε λέγεται, ὅτι δὲν βγαίνει ἢ ψυχὴ του γιὰ ἰδίῳ κυρίως λόγους: 1) Διότι εἶναι πολὺ ἁμαρτωλὸς καὶ δὲν τὸν θέλει οὔτε ὁ χάρις, καὶ 2) Διότι περιμένει νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν ξενησιὰ πὰ ἀγαπημένα που πρόσωπα, γιὰ νὰ τὰ ἰδῆ γιὰ τελευταία φραγὰ. Ἐὰν εἶναι δυνατὸν, καλοῦνται ὅλοι οἱ συγγενεῖς κοντά του· ἐὰν ὁμως ὄχι, τότε τοποθετοῦν στὸ μαξιλάρι του ροῦχα, ἢ φωτογραφία τῶν μακρὰν αὐτοῦ εὗρισκομένων συγγενῶν του, ὁπότε ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Ἐπίστε, εἰς πῶμας περιπτώσεις, καλεῖται ὁ ἱερεὺς νὰ κἀνῃ εὐχέλαιο, ἢ, ἂν πρόκειται περὶ ἐτοιμοθάνατης γυναίκος, τότε σπάζουν τὰ τυλάδια, διότι πρὶν αὐτὴ ἀρρωστήσῃ, πολλὰκις ἀφῆνε τὸ τυλάδιασμα στὴ μέση καὶ ἔβλεπε ἄλλες ἐργασίες της — πράγμα ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται. Κατόπιν περνοῦν ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ γνωστοὶ τοῦ ἐτοιμοθανάτου. Τοῦ φιλοῦν τὸ χέρι, γιὰ νὰ «σχωρεθοῦν» καὶ τοῦ εὐχονται «ὦρα καλή», καὶ ἐκεῖνος τοὺς δίνει τὴν εὐχὴν του — ἂν βέβαια μπορῆ νὰ μιλήσῃ. Κατὰ τὴν τελευταία πνοὴ τοῦ βασανιζομένου, καλεῖται ὁ ἱερεὺς νὰ διαβάσῃ πρὸς αὐτόν.

Ἐπιμμετὰ πὴν τελετῆ: Συνήθως λέγονται οἱ φράσεις «Ἐγλύτωσε ὁ μαθημένος ἀπ' ὅλα τὰ βάσανα, σχωρέθηρε, τὸν ἀγάπησε ὁ Θεὸς καὶ τὴν πῆρες, κ. ἄ. Χτυπᾷ λυπητερὰ ἢ κομπάνα γιὰ νὰ ἀκουσθῆ ὡς τὰ οὐράνια, διότι πιστεύεται ὅτι χαιροῦνται ὅλοι οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ, ποὺ πηγαίνει καὶ ἄλλη ψυχὴ κοντά τους. Ἀμέσως ἀνοίγουν τὴν πόρτα, ἢ ὁποία ποραμμένη ἀνοιχτὴ ἀπὸ τῆς τελευταίας μέχρη καὶ τῆς παρῆς. Καθ' ὅλο δὲ πὸ διάστημα αὐτό, πρέπει νὰ παρευρίσκηται εἰς τὸ ἰαματίον τοῦ νεκροῦ, τοῦλάχιστον ἓνα ἄτομο μεγαλύτερον, κατὰ κανόνα, εἰς τὴν ἡλικία, ἀπὸ τὸν συγγω-

ρεμένο. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν τελευτή, τοῦ πιέζουσι τὰ μάτια γιὰ νὰ κλείσουν καλῶς. Ἐν συνεχείᾳ, τοῦ κάνουν μπάνιο μὲ νερό, εἰς τὸ ὁποῖο ρίχνουσι καὶ μερικά κλωνάρια βασιλικῶ καὶ σαπουνίζουσι εὐλαφρῶς ὅλο τὸ σῶμα. Μετὰ τὸ μπάνιο, τὸν ἀλλάζουσι πρῶτα ἄτομα, ὡς ἐξῆς: Ἐνας τοῦ πιάνει τὸ κεφάλι, ὁ ἄλλος τοῦ φιαρεῖ τὰ ροῦχα καὶ ὁ τρίτος τὸν κοιμώσκει. Ἐπειτα, τὸν ξαπλώνουσι στὸ κρεβάτι ἢ κάτω στὸ πάτωμα, ὅπου προηγουμένως ἔχουν στρώσει ἄσπρα καθαρὰ σεντόνια καὶ ἓνα μαξιλάρι, γιὰ νὰ ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι του. Κατόπιν, τὸν σκεπάζουσι μὲ τὸ σάβανο. Ὡς σαβασιωπαὶ χρησιμοποιοῦνται τὰ ἴδια πρόσωπα, πού τοῦ ἔκαναν μπάνιο μέσα στὴν σκάφη. Τὸ σάβανο εἶναι δῶρις τῆς νουνᾶς, ἅπαν ὁ νεκρὸς εἶναι παιδί πού δὲν πρόλαβε αὐτὴ νὰ τὸ ἀλλάξῃ πρὶν πεθάνει. Σ' ἄλλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις, τὸ ἀγοράζουσι οἱ οἰκεῖοι τοῦ νεκροῦ. Πρὶν τοποθετηθῆ τὸ σάβανο ἐπὶ τοῦ λειψάνου, σιχίζεται λιγάκι, χτυπώντας το πάντοτε μὲ μιὰ πέτρα, οὐδέποτε δὲ κόβεται μὲ μαχαίρι ἢ ψαλίδι. Στὸ στόμα τοπιθετοῦν, εἰς σιχῆμα ἰσπαυροῦ, κερὶ, γιὰ νὰ μὴν ἀνοῖξῃ καὶ πρέξουν διάφορα ὑγρά. Τὰ χέρια σταυρώνονται καὶ δένονται μὲ μιὰ κόκκινη κλωστή, ἐπίσης δένονται καὶ τὰ πόδια μὲ μιὰ κόκκινη πάλι κλωστή.

Ὅταν πρόκειται περὶ ἐλευθέρης κατέλλας (νεκρᾶς), τότε τὴν κτύνουσι στὰ νυφικά. Ἐφ' ὅσον δὲν πρόλαβε νὰ χαρῆ τὰ νειῶτα τῆς καὶ νὰ κραιμάρωσῃ σὰν νύφη στὴ ζωὴ αὐτῆ, ἄς χαρῆ στὴν ἄλλη. Στὸ στήθος τῆς τότε τοποθετοῦν σὲ σιχῆμα ἰσπαυροῦ, ἓνα κόκκινο μανδύλι καὶ ἓνα ἄσπρο. Παλαιότερον, ἐνίπτε ἕμιος, καὶ σήμερα, στοὺς νεκροὺς φοροῦν ἐντελῶς λευκὴ φορεσιά, ἥτοι ἄσπρο πανταλόνι, ὑπεγκάμισο, ἄσπρες κάλτσες κ.λ.π. Στὰ πόδια, τοὺς φοροῦν παντόφλες ἢ σκαρλίνια δερμάτινα, οὐδέποτε δὲ λασιτιχένια παπούτσινα, διότι δὲν λυώνουσι τὰ πόδια. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ παίρνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τὸ Ψαλτήρι καὶ διαβάζει μεγαλοφώνως διαφόρους ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀρχίζουν νὰ ἔρχονται εἰς τὸν νεκρὸν συγγενεῖς καὶ γνωστοί του, οἱ ὁποῖοι φέρουσι λουλούδια καὶ τὰ τοποθετοῦν ἐπάνω του, ἀφροῦ προηγουμένως ἀσπασθοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ εὑρισκομένην εἰκόνα καὶ τὸν νεκρὸν — ἔὰν ἔχουν τόσην πόλμην. Τὰ λουλούδια δίδονται, διότι, κατὰ τὴν πίστιν τῶν Γιατροδικῶν, μόνις πάη ὁ νεκρὸς αὐτὸς στοὺς ἄλλους νεκροὺς χωριανούς του, στὴν ἄλλη ζωὴ, θὰ τὸν περιπριγυρίσκει ἐκεῖνοι καὶ θὰ τὸν ραταῦν, εἰ δῶρο πούς ἔστειλαν οἱ συγγενεῖς τοὺς ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Καὶ θὰ τοὺς ἀπαντᾷ τότε αὐτὸς (ὁ ποικρατεμένος νεκρὸς) λέγοντας: «Ἦρθει ἢ γυναῖκας, ἦρθει οὐ πατέρας, οὐ ἀρθωνιαστικός, ἢ γιαγιάς κλπ. (ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσι τοῦ καθενός) καὶ σὺ στέλλουσι πούλλα χειρητήματα· νὰ, πάρει καὶ αὐτὰ τὰ λουλούδια, πού μ' ἔδωσαν γιὰ νὰ στὰ φέρουσι». Τότε θὰ χαροῦν ἐκεῖνοι πού δὲν τοὺς ξέχασαν, οἱ συγγενεῖς τοὺς ἔδωκ στὸν κάτω κόσμον. (Ὡς ἱερεὺς εἰς τὴν ἐνορίαν αὐτὴν εἶδα πολλές φορὲς γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ ἄνδρες,

να ἀπειθύνωνται εἰς τὸν παρακαείμενον νεκρὸν καὶ νὰ τοῦ λέγουν νὰ διαβιβάσῃ ἰδιόφορες πταιροαγγελίες των εἰς τὰ ἀγαπημένα τους πρόσωπα, ποῦ ἐγκατέλειψαν πρὸ πικilloῦ αὐτὸν τὸν κόσμον).

Θ ρ ῆ ν ο ς καὶ μ ο ι ρ ο λ ό γ ι α : Ὅλου θρηνοῦν, ἀλλὰ περισσότερο οἱ γυναῖκες, οἱ ὁποῖες «μαιδιοῦνται», φωνάζουν τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, τὸν ἀγκυαλιάζουν, τὸν φιλοῦν, δὲν πὸν ἀφήνουν νὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι, λιποθυμοῦν κλπ. Ὅλα αὐτὰ καὶ πειρισσόπερα ἀκόμη, γίνονται ἐπὶ τῶν νέων κυρίως (π.χ. ἔφηβοι, νεόνυμφοι κλπ.), ὅπου ὁ πόνος, «ἡ κάμα», ὅπως λέγουν, εἶναι μεγάλη. Τὰ μοιρολόγια εἶναι αὐτοσχέδια, τῆς στιγμῆς ἐκείνης, σηγαῖα, χωρὶς ὁμοιοκαταληξίες καὶ χωρὶς καμμιάν λογοπειχικὴν ἀξίαν. Δείχνουν ὅμως τὸν πόνον τοῦ θρηνοῦντος καὶ ἀναφέρονται εἰς διάφορα οἰκογενειακά, κοινωνικά κλπ. γεγονότα, ὡς λ.χ., Παιὸς θὰ παντρεύῃ τὴν ὄρφανή πλέον κόρη, παιὸς θὰ ὀργώνῃ τώρα τὰ χωράφια, ἢ, ὅπως ἔλεγε μιὰ ἄλλη γριά, «παιὸς θὰ μοῦ κάνῃ τώρα, ἀνδρῖα, καφέ, ποῦ πέθανες, παιὸς θὰ παῖξῃ τίς κόπες μας, κ. ἄ.».

Φ ύ λ α ξ ι ς τ ο ὕ ν ε κ ρ ο ὕ : 1. Ὄνομα. Φύλαμα ἢ ξενύχτημα. 2. Ὁ νεκρὸς εἶναι ἀσκέτασπος τὴν ἡμέρα καὶ τὴν νύχτα. Τὸν φυλάγουν ἀδι-αλείπτως καὶ προσέχουν νὰ μὴν περάσουν γάτες ἀπὸ πάνω του, διότι τότε βρωκολοκαιάζει, γίνεται στοιχειό. Ἡ θύρα παραμένει πάντα ἀνοικτή.

Τ α φ ή : 1. Τὸ φέρετρον: Ὄνομάζεται ἰσπανοῦσι ἢ κάσα. Δὲν ὑπάρχει φέρετρον κοινῆς χρήσεως, διατιθέμενον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ νεκρὸς μεταφέρεται ἐκ τῆς οἰκίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, βασταζόμενος ὑπὸ τεσσάρων συγγενῶν του, ἢ παποθετεῖται ἐπὶ βοῦδαμάξης. Τὸ πρόσωπόν του εἶναι κεκαλυμμένον. Οἱ συνοδείοντες τὴν ἐκφορὰν δὲν κρατοῦν κηρία, ἀλλὰ θρηνοῦν. Μόλις δὲ ἰσπραθῆ τὸ λείψανον ἀπὸ τὸ σπῆτι γιὰ νὰ μεταφερθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν τάφον, ἀδευάζουν ὅλες τίς στάμνες, ὅλα τὰ νερὰ γιὰ νὰ πάρουν ἄλλο ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ. Ἐπίσης σκουπίζουσιν τὸ δωμάτιον τοῦ νεκροῦ καὶ ὅλο τὸ σπῆτι. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ νεκρικὴ πομπὴ νὰ ἀκολουθήσῃ πὸν ἴδιον δρόμον κατὰ τὴν μεταβάσασιν καὶ ἐπιστροφὴν αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Πρέπει νὰ πάῃ ἀπὸ τὸν ἓνα δρόμον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπ' τὸν ἄλλο. Κατὰ τὴν διέλευσιν ἐκ τῶν οἰκιῶν κλείνουν τὰ παρὰθύρια καὶ τίς πόρτες, γιὰ νὰ μὴν δοῦν τὴν νεκρικὴν πομπήν ἂν τύχῃ ὅμως καὶ τὴν ἰδῆ κανεὶς, πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ τὴν ξαναῖδῃ ἐπιστρέφουσαν μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ. Ἀπαγορεύεται νὰ δοῦν τὸν νεκρὸ ἢ τὴν νεκρικὴν πομπὴν οἱ ἔγκυες καὶ οἱ νύπανδρες, ποῦ δὲν συμπλήρωσαν ἓνα χρόνον μετὰ τὴν τέλει τοῦ γάμου των. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ψάλλεται ἐν τῷ μοναδικῷ Ἱεροῦ Ναῶ Γαιοτράδων, ὁ ὁποῖος ἰσμενώνεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ «Προφ. Ἡλιοῦ».

Δ ε ι σ ι δ α ῖ μ ο ν ε ς ἰ δ ο ξ ω σ ῖ α ι : Δὲν εἶναι καλὸ νὰ πταρνιασθῆ

καμείς στην κηδεία. Ἐν παλαιότητι, πρέπει νὰ σχίσῃ τὴν ἴδια στιγμὴν, λιγάκι, ἕνα ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φορεῖ. Ὁ ἥρεμος θάνατος, πιστεύεται ὅτι ἐπέρχεται μόνο στοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ ἀπειραντίας, οἱ κακοὶ χτυποῦνται στοὺς τοίχους, οὐρλιάζουν ἰσὴν σκυλιὰ καὶ γενικὰ βασανίζονται πάρα πολύ, διότι βγαίνει ἀπὸ πίσω ἡ ψυχὴ τους. Ἀγαθὴ ψυχὴ προσιποθέτει ἀνάμνη καὶ ἡ κολοκοκουλία (ἂν δηλ. εἶναι καλὴ μέρα καὶ δὲν θρέχει).

Ἐ ν τ ι α φ ι α σ μ ὁ ς : Τὸ ἄνοιγμα τοῦ τάφου γίνεται ὑπὸ τεσσάρων ἀνδρῶν, κατὰ προτίμησιν ξένων πρὸς τοὺς ἰσχυγενεῖς τοῦ νεκροῦ. Δὲν ἐπιτρέπεται, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι σκάβουν τὸν τάφο (σκαριπιάδες) νὰ γυρίσουν στὸ σπίτι τους, μέχρις ὅτου ἴδουν ὅτι ἐτόφη ὁ νεκρὸς. Ἐξ ἄλλου, δὲν μποροῦν νὰ φύγουν, διότι θὰ χρειασθοῦν νὰ σκεπάσουν πάλι τὸν τάφο. Μετὰ τὴν νεκρώσιμω ἀκολουθίᾳ στὴν ἐκκλησίᾳ, ἡ νεκρικὴ πομπὴ κατευθύνεται πρὸς τὴν τελευταία κατοικία, τὸν τάφο. Μπροστὰ πηγαίνει ἐκεῖνος ὁ ὅποιος κρατεῖ τὸ κάλυμμα τοῦ φερέτρου, ἀκολουθοῦν τὰ ἐξαπτέρυγα (τὰ ὅποια κρατοῦν μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημ. Σχολείου, ἐνδεδυμένοι εἰδικὴν λευκὴν στολήν, ὁμοίαν μὲ σαχιάρη). Μετὰ τὰ ἐξαπτέρυγα πηγαίνουν ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν ψάλλτη, ψάλλοντες τὸ « Ἄγιος ὁ Θεός », « Ποῖα τοῦ θύου πρυφὴ διαμῆνι λύπης ἀμέτοχος » κ. ἄ. Ἐν συνεχείᾳ, ἔρχεται ἄπισθεν ἡ θουδάμαξα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐναπόκειται ὁ νεκρὸς περισπορούμενος ὑπὸ στενῶν ἰσχυγενῶν καὶ πᾶν γερόντων, τῶν μὴ δυναμένων νὰ βαδίξουν πεζῇ, μέχρι τοῦ τάφου. Ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ ἢ πᾶν κεράτων πᾶν ζῶων, τὰ ὅποια σέρνουν πὸ κάρριο, δένουν ἕνα κόκκινο μανδύλη, γὰρ νὰ ἐλαφρύνῃ κάπως τὸ λείψανο, ποὺ εἶναι τόσο βαρὺ ὥστε κουράζονται καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ποὺ τὸ μεταφέρουν. Ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὸ κάρριο ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν κηδείαν. Μόλις φθάσουν εἰς τὸν τάφον καταβιβάζουν προσεκτικὰ τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὸ κάρριο καὶ τὸν τοποθετοῦν ἰδίᾳ στὸν τάφο. Ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ψάλλει πάλι τὸ νεκρώσιμον τρισάγιον καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ δένουν τὸ φέρετρου μὲ σχοινιά καὶ τὸ κατεβάζουν μέσα στὸν τάφο. Τοῦ λύνουν ἀμέσως τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, ποὺ ἦσαν δεμένα μὲ κόκκινη κλωστὴ καὶ τοῦ ἀφαιροῦν τὸ κεῖρ ἀπὸ τὸ στόμα. Μετὰ, ξεκουμπώνουν τὰ μανίκια καὶ γενικὰ ὅλα τὰ κομμάτια τοῦ νεκροῦ, διότι πιστεύεται ὅτι, σὲ σαιράντα μέρες ὁ νεκρὸς φουσκώνει καὶ σκάζει. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μὴν τὸν σφίγγῃ κανένα ἀπὸ τὰ ροῦχα του. Ἐν συνεχείᾳ, μὲ δύο πέτρες σχίζεται τὸ σάβανο ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὸ στήθος τοῦ νεκροῦ καὶ ἐπανοποθετεῖται ἰσχυμένο. Κατόπιν ὁ ἱερεὺς ἐκχέει σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἔλαιον, εἰς τὸν ὅποιον ἔχουν ἱρίξει καὶ λάδι ἀπὸ τὴν κοινὴν, λέγων: « Ριαντιεῖς με ὑσσώπω καὶ καθαρισθήσασμαι, πλυνεῖς με, καὶ ὑπερ χάριᾳ λευκανθήσασμαι ». Ὁ ἴδιος ἐν συνεχείᾳ ἱρίχει μὲ ἕνα φτυάρι λίγον χῶμα καὶ λέγει: « Τοῦ Κυρίου ἡ αἰκουμένη καὶ πάντες αἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ ». Σημειωτέον, ὅτι μέσα στὸν τάφο ῥίχνομε καὶ λίγον χῶμα, τὸ ὅποιο πήραμε ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ

Ξεψύχησε ὁ νεκρός. Ἐπίσης στήν πσέπη τοῦ βάζομε καὶ λίγα χρήματα, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸν τάφο του, τὸ μέρος ποὺ πιάνει. Τέλος, ὁ ἱερεὺς παίρνει μιὰ κεραμίδα καὶ μὲ μιὰ ἄλλη χαϊράσσει ἐπάνω στήν πρώτη τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, ἐνῶ συγχρόνως λέγει: «Γράμμον αὐτὸν ἐν Βίβλω ζωῆς», καὶ σιετᾶ ἐν συνεχείᾳ τὴν κεραμίδα μέσα στὸ μνήμα.

Ἀμέσως ἔπειτα, ἴδιος ὁ κόσμος ρίχνει ἀπὸ λίγο χῶμα μέσα στὸν τάφο καὶ τὸ ἴδιο ἔργο ἀποτελειώνουν οἱ σκαφτιάδες, οἱ ὁποῖοι ρίχνουν ὅλο τὸ χῶμα ποὺ ἔβγαλαν σκάθοντας τὸν τάφο. Τὸ χῶμα αὐτὸ δὲν ἐφράττεται τοῦ φερέτρου, διότι ἐπάνω ἀπὸ τὸ φέρετρο μένει ἕνας κενὸς χώρος, γύρω στυς 20—30 πόνοις περίπου, μὲ τὴν τοποθέτησιν χονδρῶν ξύλων καὶ σανιδιῶν. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ διαφράγμα αὐτὸ τῶν σανιδιῶν ρίχνεται ὅλο τὸ χῶμα. Μετὰ τὸ παράχωμα τοῦ νεκροῦ πλένουν ὅλοι τὰ χέρια τους ἐπάνω στὸν τάφο, καὶ στὸ τέλος σπάζουν τὴν στάμνα ἐπάνω στὸ μνήμα. Μοιράζονται εἰς ὅλους πεμάχια ἄρτου καὶ ἀπὸ ἕνα μανδηλάκι ἢ περισσόψιο, καὶ ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι τοῦ ἀποθανόντος. Πρὶν μποῦν μέσα, πλένουν ὅλοι ἔξω τὰ χέρια τους καὶ ἔπειτα μπαίνουν μέσα καὶ κάθονται γύρω στὸ τραπέζι μὲ τὰ φαγητὰ γιὰ νὰ φᾶνε, ἀφοῦ προσηγουμένως εὐλογήσῃ τὸ τραπέζι ὁ ἱερεὺς. Τὸ δεῖπνο αὐτὸ λέγεται «μακαρία» ἢ «παρηγορία». Πρὸ τοῦ φαγητοῦ προσφέρεται οὔζο ἢ κρασί. Πρὶν πιεῖν, ρίχνουν λίγο κάτω νὰ πιῇ καὶ ὁ πεθαιμένος. Στὸ τραπέζι παρακάθονται ὁ ἱερεὺς, ὁ ψάλτης, αὐτοὶ ποὺ ἔσκαψαν τὸν τάφο, ἄλλοι συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐπιθυμοῦν. Ἐπάνω στὸ τραπέζι φέρνουν καὶ ἕνα πιάτο μὲ νερό, εἰς τὸ ὁποῖο ἔχουν ρέξει καὶ μερικὰ κλωνοκάρικα βασιλικοῦ. Τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ τὸ παῖρνουν κατὰ τὴν οἰκειοῦ τοῦ νεκροῦ. Μέσα στὸ νερὸ αὐτὸ σπάζουν λίγο μερὶ ἀπὸ τὸ ψυχοκέρι καὶ ἀνάβουν τρεῖς κεριὰ, τὰ ὁποῖα κραιτοῦν στὸ χέρι ἰσάριθμα ἄτομα. Ὅλοι παρακολουθοῦν μὲ ἀγωνία πρὸς τὰ ποῦ θὰ πάῃ ἢ ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὑπάρχουσα σταλαγματιὰ τοῦ κεριοῦ. Ἄν πάῃ δεξιά, σημαίνει ὅτι θὰ πεθάνῃ καὶ ἄλλο ἄτομο ἀπὸ τὴν συγγένεια τοῦ νεκροῦ. Ἄν πάῃ ἀριστερά, σημαίνει ὅτι θὰ πεθάνῃ πάλι κάποιος, ἄχι ὅμως ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ. Καὶ τέλος, ἂν παραμείνῃ στὸ μέσον τοῦ πιάτου μὲ τὸ νερὸ, τότε εἶναι καλὰ, διότι δὲν παίρνει μαζί του ὁ νεκρὸς καὶ ἄλλον, οὔτε ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅλα αὐτὰ γίνονται στὸ διαμάτιο, ὅπου ξεψύχησε ὁ νεκρὸς, ὅπου καίει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες, τὸ ψυχοκέρι. (Ψυχοκέρι = ἕνα μεγάλο μερὶ, τὸ ὁποῖον κάνουν οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ μὲ μιὰ κλωστή, ἴση μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ νεκροῦ καὶ μὲ καθαρὸ μερὶ ἀπὸ μέλισσες).

Μετὰ ταῦτα, τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ χύνουν στὸν τάφο μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες, μαζί μὲ τὰ τρίτα ποὺ κάνουν. Ὁ μὴ ἔχων οἰκογένειαν ἢ συγγενεῖς, θάπτεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, τὰ δὲ ἔξωδα, τὰ ἔθιμα κλπ., γίνονται ἀπὸ εὐσεβεῖς κυρίες τοῦ χωριοῦ.

Τὸ τεσσαρακονθήμερον μετὰ τὴν ταφήν. Κατὰ τὴν πίστιν τῶν Γιατροαδωιτῶν, ἡ ψυχὴ εἶναι ἀέρας. Τοῦτο δέ, διότι ὅλοι ὄσοι παρευρέθησαν κατὰ τὴν ἄραν τοῦ ψυχομαχήματος διαφόρων συγγενῶν καὶ γνωστῶν τῶν τὴν τελευταίαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ χωρίζεται βιαίως ἐκ τοῦ σώματος, δὲν εἶδον τίποτε ἄλλο νὰ βγαίῃ ἀπὸ τὸ στόμα του, παρὰ μόνον ἀέρας. Μολαταῦτα ὑπάρχουν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν των, κατὰ τὴν σινασιαστροφὴν των, καὶ ἄλλες ἐκφράσεις περὶ ψυχῆς, ὡς ἡ.χ., «Πάταξε ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν οὐρανόν, φτερούγισε» κ. ἄ. Ἡ ψυχὴ μέχρι 40 ἡμέρες — ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου — λέγεται ὅτι πλανᾶται πέριξ τῆς οἰκείας ἢ τοῦ χωρίου τοῦ ἀποβιάσαντος. Μετὰ σηγαίνει πρὸς οὐρανόν. Γι' αὐτὸ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν 40 ἡμερῶν, καίει συνεχῶς τὴν νύκτα ἢ λάμπρα ἢ ἡ κενδήλια εἰς τὸ ἰσπίτι τοῦ ἀποθανόντος. Εἰς λεχοῦσαν δὲ νεκρῶν (ἂν πέθανε πρὶν νὰ σαραντίσῃ ἢ γυναῖκα) πρέπει ἐπὶ σαράντα ἡμέρες νὰ ρίχνουν κάθε βράδυ λίγο νερὸ πρὸς τὸ πόδι της, διότι διαπᾶ. Ὅλα τὰ ροῦχα τοῦ νεκροῦ μαζεύονται καὶ πλένονται μὲ κρύον νερό. Ὅχι ὅμως μόνον τὰ ροῦχα τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκειῶν πρὸς ἀκόμη ἂν πληθούσιν, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃν μέχρις ἑννέα ἡμέρας κρύον νερό. Παλαιότερον, ἐπὶ ἕν ἔτος, δὲν ἐπετρέπετο νὰ φᾶνε οἱ οἰκεῖοι τοῦ νεκροῦ κρέας. Σήμερον ὅμως, δὲν ἰσχύει ἀπόλυτα ἡ ἀπαγόρευσις αὐτῆ, μειωθεῖσα ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον, εἰς 40 μόνον ἡμέρας. Μερικοὶ μάλιστα πλέον φιλελευθέροι, λέγουν ὅτι ἀρκεῖ νὰ μὴν φάῃ ὁ οἰκεῖος τοῦ νεκροῦ κρέας μίαν μόνον ἑβδομάδα καὶ ὄχι 40 ἡμέρες ἢ ἕνα χρόνον. Ἐλευθερώσονται ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ γίνονται σπανίως. Ἄν γίνον, διανέμονται τὰ ροῦχα τοῦ ἀποθανόντος ἢ ὀλίγα χρήματα.

Μνημόσυνα καὶ ἔθιμα κατὰ τὸ 40)νθήμερον ἀπὸ τῆς τελευτῆς: Μνημόσυνα τελοῦνται τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου (τὰ λεγόμενα πρῆμερια), τὴν ἐνάτην (ἐννιάμερια), τὴν τρισσαρακοστήν (τὰ σαράντα). Κατὰ τὰ μνημόσυνα διανέμονται κόλλυβα παρασκευαζόμενα ἀπὸ θρασιμένο σιτάρι, ζάχαρι, κανέλλα καὶ κραιμῆλες. Τὰ κόλλυβα εὐλογοῦνται ὑπὸ τοῦ ἱερέως διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐπ' αὐτῶν τοῦ νεκρωσίου προσαγίου, εἴτε ἐν τῷ οἴκῳ εἴτε ἐν τῷ Ναῷ. Σπανικίπασα, ἀντὶ κόλλυβων διανέμονται σιαφύλια. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φᾶνε κόλλυβα οἱ νιόπανδροι πρὶν χριστίσῃν, καὶ οἱ λεχῶνες. Μετὰ παρέλευσιν ἕξ μηνῶν, ἑννέα μηνῶν, ἔτους καὶ δύο ἐτῶν τελοῦνται πάλι μνημόσυνα. Ὄνομα: Ἑξαμήνια, ἐννιομήνια, στὸν χρόνον καὶ στὰ δύο χρόνια. Μνημόσυνα τελοῦνται καὶ κατὰ τὰ πρῶτα Ψυχασάββατα. Ἀνακομιδὴ τῶν ὀσπῶν δὲν συνηθίζεται σήμερον.

Διοξασία περὶ τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ: Πιστεύεται ὅτι τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ διαλύεται ὀλοκληρωτικῶς μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν. Ἦδη ὅμως, μετὰ παρέλευσιν σαράντα ἡμερῶν, ἀρχίζει νὰ ἀ-

ποσυντίθεται, ἀφοῦ προηγουμένως πηγαίνει ἓνα φίδι καὶ τρώγει τὴ γλώσσα τοῦ νεκροῦ, τὴ μύτη καὶ τὰ μάτια. Ἐὰν τὸ σῶμα δὲν ἰσχύνη, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ νεκρὸς ἦταν πολὺ ἁμαρτωλὸς ὅταν ἔζη, καὶ γιὰ νὰ ἰσχύνη, πρέπει νὰ πάη στὸν τάφο ὁ Δεσπότης, νὰ γονατίσῃ τρεῖς φορές καὶ νὰ διαβάσῃ τὶς ὠρισμένες συγχωρητικὰς εὐχάς.

ΒΡΥΚΟΛΑΚΕΣ : Ὁ νεκρὸς βρυκολακιάζει ὅταν τὸν δρασκελίσῃ (ὁταν περάσῃ ἀπὸ πάνω του) γάτα. Ὁ βρυκόλακας, πιστεύεται ὅτι σηκώνεται τὰ μεσάνυκτα ἀπὸ τὸ μνήμα του καὶ γυρίζει στοὺς δρόμους ἢ κοντὰ ἰστὸ σπίτι του. Γιὰ νὰ μὴν ξαναβγῇ ὁ βρυκόλακας, παλαιότερα ἄνοιγαν μιὰ τρύπα ἐπάνω στὸν τάφο καὶ ἔρριχναν φωτιὰ μέσα στὸ μνήμα γιὰ νὰ καῖ ὁ βρυκόλακας. Σήμερον ἅμως δὲν παρουσιάζονται βρυκόλακες, καὶ ὡς ἐκ τούτου, εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προβαίνουν ἐναντίον των.

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς : (Ἡ κ. Καπισκάκη Ἀθηναίσις τοῦ Χαριλάμπους, κάτοικος Πιατρῶν, ἡλικίας 50 ἐτῶν, μᾶς διηγήθη τὴν κατωτέρω διήγησιν περὶ τινος βρυκόλακος. Τὰ διηγούμενα γεγονότα ἔλαβον χώραν εἰς τὴν χαμένη πατρίδα της, ἣτοι τὸ Δερβενάκι, ἐπαρχίας Μικρῆς Γεφύρας πῆς Ἀνατ. Θράκης).

Διήγησις περὶ τινος βρυκόλακος

Στὴν πατρίδα μας, στοῦ Δερβενάκι, πέρα στὴ Τουρκία εἶχει πεθάν(ει) κάποιους. Δὲν τοὺν φύλαξαν ἅμους καλὰ καὶ πέρασσε ἀπ' ἀπάνου γάτα. Κι ὕστερα αὐτὸς ἔγκει (ἔγινε) βρυκόλακας. Αὐτὸς ὁ βρυκόλακας ἔβγινε ἀπ' τοῦ μνήματ' καὶ πάεινε τ' νύχτα κρυφὰ ἰστοῦ σπίτιτ' καὶ κοιμάνταν μι τὴ γυναῖκατ' μαζί. Αὐτὸ γίνονταν πολλὰς φορές ὡσπου ἀπόμεινε ἔγκαια ἡ γυναῖκατ'. Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρατ' νὰ γυνῆσ(η) ἡ καμμέν(η), ἔκανε ἓνα πιδί, ἀλλὰ τοῦ πιδι αὐτὸ δὲν εἶχε ἰτ' μύτητ' ντρικάκ(ι) (τὸ μεταξὺ τῶν ρωθῶνων χώρισμα), ὅπου εἶχομε ὄλ(οι) μας. Τοῦ πιδι αὐτὸ τοῦ μουρούιδεαν τ' ἄλλα τὰ πιδιά, γιὰτ' ἔγκει σημαδιακό. Ἡ μάνκατ' δὲν τοῦ χάνεουε καὶ φόβους τν' ἔρχονταν πὸν τῶβλιπε, γι' αὐτὸ εἶπε στοὺν βρυκόλακα ἄντρατς, νὰ τοῦ πάρ' μαζίτ' στοῦ μνήμα. Κι κείνουσ τοῦ πῆρε καυτάτ'. Ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν ἠσύχασε οὐ ἄνδρατς. Πάεινε πάλι τὰ θράδουα ἰτὴ γυναῖκατ' καὶ τὴν πλάγαζε (κοιμόταν μαζί της). Κεῖν(η) ἅμους δὲν τοὺν ἤθηλε, γι' αὐτὸ πάμεινε παρῶπουνου σγειτόν(οι) καὶ τσ' παρακάλησε νὰ ἰσουτάσουσ τοὺν βρυκολακασιμένον ἄνδρατς καὶ τοῦ πιδιτς μαζί. Τν' ἄλλ(η) βραδυὰ παρκαφύλαξαν οἱ γειτόν(οι) μι ὄπλα, εἰδιαν πὸν βρυκόλακα πὸν ἔβγινε ἀπ' τοῦ ἰστί(ι) πῆς γυναῖκατ', ἔτριξαν ἀπὸν πίσου, τοὺν κυνήγησαν ὡς τοὺν τάφου καὶ προυτοῦ προυκτάσ(ει) νὰ μπῆ πάλι μέσα, τοὺν σκοπούσαν. Κι ἔτσ(ι) ἠσύχασε καὶ ἡ γυναῖκατ'.

Πένηθ ο ς : Οἱ ἄνδρες φραροῦν ἓνα κομμάτι μαῦρα στανὶ ἰστὸ πέτο

πους, αποφεύγουν τις ιδιαιδικάσεις, τους χορούς κλπ. Δέν εξυρρίζοντο επί 40 ήμέρες παλαιότερον, ἐνῶ σήμερον εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι ποῦ συμμορφώνονται με τὴν ἀπαγορευσαίν αὐτήν. Οἱ περισσότεροι δέν ξυρρίζονται, ἐπὶ ἐννέα ήμέρες μόνον. Οἱ γυναῖκες μασροφοροῦν τελείως, ὅταν πρόκειται περὶ στενοῦ συγγενοῦς, ἤτοι συζύγου, πατρὸς, τέκνου ἢ ἀδελφοῦ. Στις ἄλλες περιπτώσεις, φοροῦν γκριζὰ φρουστάνια καὶ μαύρη μανδήλα. Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ κρεμοῦν ἓνα μαῦρο ὑφασμα, ὡς δεῖγμα πένθους. Παλαιότερα ἀναποδογύριζαν, εἰς ἐνδειξίν πένθους, τὰ πιάτα, τὸν καθρέπτη κλπ., ἀλλὰ τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἰδέν ἰσχύει σήμερα. Εἰς ἐνδειξίν ἐπίσης πένθους, ἀπαγορεύεται νὰ ἐκκλησιασθοῦν οἱ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἐπὶ ἰαυράνται ήμέρες. Παιρὰ τὰς πολλὰς προσπαθείας μου καὶ τὴν διακρότισιν τῶν ἐνωριπῶν μου, δέν κατώρθωσα, δυστυχῶς, νὰ ἐξαλειψῶ τελείως τὴν κακὴ αὐτὴ συνήθεια. Τί σχέσιν ἔχει τὸ πένθος με τὸν ἐκκλησιασμό, ἰδέν μπορῶ νὰ καταλάβω, οὔτε καὶ οἱ ἴδιοι μποροῦν νὰ ἐξηγήσουν. Οἱ περισσότεροι, εὐτυχῶς, ἐπίσθησαν πλέον, ὅτι ἰδέν εἶναι ἰωαστὸ νὰ μὴν πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία ἐπειδὴ πένθοῦν, ὄχι ὅμως καὶ ὅλοι.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΩΡΙΟΥ ΛΥΡΑΣ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Συνεργασία Διδασκάλων

Σὲ ἀπόστασι 15 χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Σουφλίου καὶ πάνω στοῦ δημοσίου ἰδρόμο Ἀλεξ/πόλεως — Συνόρων βρίσκεται τὸ χωριὸ Λύρα ποῦ ἀποτελεῖ ξέχωρη Κοινότητα. Παλαιὰ λέγονταν «Ἐλκιντζή» ποῦ σημαίνει «Ἰπήμεμον». Ἐδῶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1922 ἦταν ἐγκατεστημένες οἰκογένειες Τούρκων. Μετὰ ὅμως τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν ἦλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν πρόσφυγες ἀπὸ τὰ χωριὰ Μαυροπήγαδον, Κιουπλί, Δοκάρι, καὶ Μοναστηράκι τῆς Ἀν. Θράκης. Τὸ ἔδαφος τοῦ χωριοῦ εἶναι ἡμορεινὸν καὶ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται με τὴν γεωργία. Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα τους εἶναι: Τὸ Σιτάρι, τὸ Βαμβάκι, τὰ Καλαμπόκια, λίγια ὄσπρια καὶ Μηδική. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ γεννήθηκαν καὶ ἔζησαν ἀρκετὰ χρόνια στὰ χωριὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Αὐτοὶ με τὴν ἐδῶ ἐγκατάστασίν τους μετέφεραν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου γεννήσεώς των. Ἀπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν λησμονηθῆ καὶ μερικὰ παραμένουν ὅπως εἶχαν τότε.

Ο ἰ κ ο ς. Τὰ περισσότερα σπίτια ἦταν κτισμένα ἀπὸ πλινθιά καὶ πέτρες, ἦταν μονόροφα με δύο δωμάτια καὶ ἓνα σαλόνι. Τόσον τὰ δωμάτια ὅσον καὶ τὸ σαλόνι εἶχαν ἀπὸ κάτω χῶμα. Τὰ δωμάτια ἦταν ἀρκετὰ μεγάλα καὶ εἶχαν ἀπὸ ἓνα μεγάλο τζάκι. Τὸ τζάκι αὐτὸ χρῆσιμενε διὰ θέρμαν-

σι τὸ χειμῶνα, καθὼς καὶ ἰδιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ φαγητοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλοι οἱ κάτουκοι εἶχαν μεγάλα ζῶα γι' αὐτὸ εἶχαν κτισμένα δῆπλα στὰ σπίτια τους καὶ σταῦλο «'Αχοῦρι». Ὅσοι εἶχαν πρόβατα ἢ γίδια εἶχαν καὶ μαντρι «Σαγιά» κοντὰ στὸ σπίτι τους ἰδιὰ τὸ χειμῶνα, καὶ μακρὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ διὰ τὸ καλοκαίρι. Ἐπίσης κάθε σπίτι εἶχε τὴν ἀποθήκη του ξέχωρη διὰ ζωοτροφές, καὶ τὸ φούρνο διὰ νὰ ψήνουν τὸ ψωμί.

Ἐ π ι π λ α. Τὰ κυριώτερα ἐπιπλά τοῦ σπιτιοῦ ἦταν: Ἐνα σεντοῦκι ξύλινον, μία πρόχειρη Ντουλάπα ἢ Μουσάνδρα πὺν βάζαν τὰ διάφορα ροῦχα καὶ ὀδίως τὰ παπλώματα, τὰ στρώματα, τὶς κουβέρτες καὶ τὰ μαξιλάρια. Ἐνας καναπές, μερικὰ μικρὰ χαμηλὰ ξύλινα καθίσματα, ἕνας Σουφράς (Τραπέζι φαγητοῦ) καὶ κανένα ἄλλο τραπέζι. Κρεβάτι ἰδὲν εἶχαν καὶ κοιμόντουσαν ὅλοι μαζὺ κάτω στρώνοντας μία ψάθα.

Σ κ ε ὑ η. Τὰ κυριώτερα σκεῦη τους ἦταν: Κατσαρόλες διάφορες διὰ φαγητό, Καζάνια μικρὰ ἢ Μπακίρες, καζάνι μεγάλο γιὰ νὰ θάφουν ροῦχα ἢ γνέματα, μερικὰ πιάτα, κουτάλια, πηρούνια, μαχαίρια, καρδάρες' διὰ γάλα, ντουρβάνες διὰ νὰ βγάλουν τὸ βούτυρον, τσουκάλες διὰ τουρσί, διὰ γάλα, πρίλινες κατσαρόλες διὰ φαγητό, ξύλινες κουτάλας, στάμνες, ταψιά διάφορα καὶ ἄλλα.

Τ ρ ο φ έ ς. Τὸ πρῶτὸ συνήθως ἔτρωγαν γάλα ἀπὸ τὰ ζῶα τους μὲ ἀλάτι καὶ μέσα θάζανε βουκιές ψωμί διὰ νὰ γίνεταί μαλακό, ἢ τραχανὰ ὃ ὀποῖος ἦτο δύο ειδῶν, ὃ ἕνας γινόταν μὲ γάλα, ἰαλεύρι καὶ αὐγά καὶ λέγονταν Γαλακτοτραχανάς, ὃ ἄλλος γίνονταν ἀπὸ κολοκύθι ἰαλεύρι καὶ πιτέρια καυτερά, ἦταν νηστήσιμος καὶ λέγονταν ἀπλῶς τραχανάς.

Τὸ μεσημέρι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν μαγεύρουαν διότι πήγαιναν στίς δουλειές «στὰ χωράφια» καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔτρωγαν ξηρὰ τροφή ἰδηλαδὴ τυρί, ἐλιές, αὐγά, ψάρια παστά, σκόρδα, κλπ. Κάθε βράδῳ ὅμως ἦταν ἀπαραίτητο τὸ ζεστὸ φαγητό, Φασόλια, Φακές, Ρεβίθια, Κουκιά, διάφορα χορταρικά κάπου - κάπου κοτόπουλο καὶ ἀρκετὲς φορὲς τυρόπιπτες. Κρέας ἔτρωγαν οἱ περισσότεροὶ μόνον τὶς ἑορτὲς τῶν Χριστουγέννων, τὸ Πάσχα καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἐ ν ἰ δ υ μ α σ ί ε ς. Οἱ ἄνδρες φοροῦσαν, Σαλβάρια, Μιντάνια, Βράκες, ζουνάρι στὴ μέση πουνάμισα ὑφανμένα, γοῦνες ἰδιὰ τὸ χειμῶνα, φέσι μὲ σαρίκι στὸ κεφάλι κάλτσες πλεκτὲς βαμβακερὲς διὰ τὸ καλοκαίρι καὶ μάλλινες μὲ ποδοπάνια τὸ χειμῶνα. Τέτοιες φορεσιές εἶχαν δύο μία γιορτινὴ καὶ μία καθημερινή. Γιὰ παπούτσια οἱ περισσότεροὶ φοροῦσαν τσαρούχια, οἱ γυναῖκες φοροῦσαν καφτάνια τὸ καλοκαίρι καὶ Μπιντένια τὸ χειμῶνα, πουνάμισα ὑφαντά, ποδιές, ζουνάρια, κοντογούνια διὰ τὸ χειμῶνα, μαντήλες στὸ κεφάλι.

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς Γ υ ν α ι κ ῶ ν. Ὅλες σχεδὸν οἱ γυναῖκες ἐκτὸς

ἀπὸ τὸ νοικοκυριὸ τους ἐργάζονταν καὶ στὰ χωράφια βοηθώντας τοὺς ἀνδρες. Ὅταν ἔμειναν στὸ σπίτι τὴν ἡμέρα, φρόντιζαν διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ σπιτιοῦ, νὰ πῆξουν τὸ γάλα τυρί, νὰ βγάλουν τὸ βούτυρον, νὰ ζυμώσουν, νὰ πλύνουν τὰ ρούχα, νὰ μαγειρέψουν, νὰ ὑφάνουν, νὰ κεντήσουν κ.ἄ. Τὰ βράδια εἶχαν ἄλλες ἐργασίες, λανάριζαν μαλλιά, ἔγνεθαν βαμβάκι ἢ μαλλί, ἔπλεκαν κάλτσες, φανέλλες κ.ἄ.

Ἔθιμα Ἀρραβῶνος. Ὅταν τὸ παλληκάρι ἐρχόταν σὲ ἡλικία οἱ γονεῖς του, ἔστελναν προξενητάδες στὸ σπίτι μιᾶς κοπέλας. Μὲ τὴν πρώτην φορὰν καὶ τὴν δεύτερη ἢ ἀπάντησις ἦταν ἀρνητικὴ καὶ πάντοτε τὴν τρίτη ἢ τέταρτη φορὰ ἔπερναν οἱ προξενητάδες μιὰ θετικὴ ἀπάντησι ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς κοπέλλας ἰδηλ. τὸ ναι ἢ τὸ ὄχι. Ὅλες αὐτὲς τὶς ἡμέρες ποὺ πηγαινοέρχονταν οἱ προξενητάδες στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ τοὺς δέχονταν μὲ ἕνα παράξενο θὰ ἔλεγε κανεὶς τρόπο. Τοὺς δεχόνταν μέσα μὲν, πλὴν ὅμως δὲν τοὺς προσέφεραν κάθισμα νὰ καθήσουν καὶ ἀναγκάζονταν νὰ καθήσουν κάτω στὸ χῶμα δίπλα στὸ τζάκι. Ἐκτὸς τούτου οὔτε τοὺς προσέφεραν τίποτε γιὰ κέρασμα. Μετὰ ἀπὸ πολὺ συζήτηση, ἐὰν μὲν οἱ γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ δεχόνταν τὸ προξενιὸ τότε φώναζαν τὴν κοπέλλα καὶ τοὺς κερνοῦσε ρακί. Οἱ γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ προφασίζόμενοι ὅτι ἡ νύφη δὲν ἔχει ἔτοιμα ὅλα τὰ προικιά της ζητοῦσαν ἀπὸ τοὺς προξενητάδες ἕνα ὠρισμένο χρηματικὸ ποσὸ διὰ συμπλήρωση τῆς προίκας «Μπαμπά - χακί» ἂν δεχόνταν οἱ προξενητάδες νὰ τὰ δώσουν καλῶς, ἂν ὄχι τὸ προξενιὸ χαλοῦσε. Ἐπειτα οἱ προξενητάδες ἀφηναιαν στὴν κοπέλλα μιὰ μανδήλα γιὰ σημάδι, ἢ δὲ κοπέλλα ἔδινε εἰς αὐτοὺς ἀπὸ μιὰ πετσέτα, καὶ ἕνα μανδύλι διὰ τὸ γαμβρό. Τὸ σημάδι αὐτὸ ἰδηλ. τὸ μανδύλι τὸ ἔβαζαν οἱ προξενητάδες μέσα σὲ ἕνα πανέρι καὶ τὸ πῆγαιναν στὸ σπίτι τοῦ παιδιοῦ. Ἐκεῖ χόρευαν τὸ σημάδι, ἔτρωγαν, ἔπιναν, γλεντοῦσαν καὶ τὸ πρῶτ' ὄλοι μαζὺ ξαναπήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ, μαζὺ τοὺς ἦταν καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ ἔφερναν στὸ κορίτσι, πολλὰ δῶρα. Τὰ δῶρα αὐτὰ τὰ ἔδινε ὁ γαμβρὸς στὴ νύφη, ἢ δὲ νύφη μανδήλωνε τὸ γαμβρὸ καὶ κάνοντας νὰ τὸν φιλήσῃ στὸ χέρι δεχόταν ἕνα χαστοῦκι ἀπ' αὐτόν. Τὸ γλέντι συνεχίζονταν ἐνῶ ὁ κόσμος πηγαινοέρχονταν ἔβλεπε τὰ σημάδια καὶ τ' ἀσήμενε. Ὅστερα ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα γίνονταν οἱ ἐπίσημες ἀρραβῶνες. Πήγαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης ὁ γαμβρὸς μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ τὸ σόι του μαζὺ τοὺς εἶχαν μπογάτσες, χόρευαν μὲ τὰ ὄργανα. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἔβαζαν καὶ τὴν νύφη νὰ τραγουδήσῃ «Κέρανα μας νύφη κέρανα μας νὰ μᾶς καιλοκερναῖς, καὶ ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ κέρασμα τρεμοῦλιασε τὸ χέρι της, τὸ ποτηράκι γκρέμισε στ' ἀφέντη της τὸ γόνα. Θὰ σὲ πουλήσω νύφη μου γιὰτὶ γκρέμισες τὸ ποτήρι. Μὴ μὲ πουλᾶς ἀφέντη μου καὶ μὴ μὲ παζαρεύεις...». Μετὰ τὸ φαγοπότι ἔπαιρναν τὴν νύφη καὶ πῆγαιναν στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ. Πηγαίνοντας τ' ἀδέλφια τῆς νύφης τὴν σταματοῦσαν ἐνῶ ὁ γαμβρὸς καὶ οἱ ἄλλοι συμπεθέροι τὴν ἀσήμεναν συνεχῶς προκειμέ-

νου να τους συντροφεύση μέχρι την πλατεία του χωριού. "Όταν ο γαμβρός και οι δικοί του γυρνούσαν στο σπίτι τους εκεί συνέχιζαν πάλι το γλέντι. Το βράδυ της ίδιας ημέρας πήγαινε η αδελφή του γαμβρού με τον γαμβρόν πάλι στο σπίτι της νύφης και με έναν από τους προξενητάδες. Εκεί έτρωγαν, έπιναν και άργα ο προξενητής και η αδελφή του γαμβρού έφευγαν, ενώ ο γαμβρός κοιμόταν στο σπίτι της νύφης, «χωριστά βεβαίως», για να φύγει την άλλη μέρα το πρωί. Έτσι τελείωνε ο Άρραβώνας και από τότε μπορούσε ελεύθερα να πηγαίνει ο γαμβρός στο σπίτι της νύφης την ημέρα, την νύχτα πήγαινε αλλά δεν τον άφηναν να μείνει εκεί.

Έθιμα Γάμου. Ο Γάμος άρχιζε από την Τετάρτη. Το βράδυ της Τετάρτης άνάπιαναν το προζύμι δια να φτιάξουν το πρωτόψωμο. Την Πέμπτην το πρωί ζύμωναν το πρωτόψωμο στο σπίτι της νύφης. "Όταν φούσκωνε το ζυμάρι έκαιαν το φούρνο για να ρίξουν το πρωτόψωμο άφου προηγουμένως το έπλαθαν καίοντας το φούρνο τραγουδοῦσαν οι κοπέλλες το «Ψήσε φούρνο το ψωμί — ψήσε τις μπουγάτσες» κλπ. Την Παρασκευή το πρωί έβγαζαν έξω από το σπίτι μέσα στην αλλη μιὰ ψάθα. Έπάνω σ' αυτήν τοποθετούσαν το σινί (τραπέξι) με την μπουγάτσα «Πρωτόψωμο». Έπάνω στο πρωτόψωμο έμπηγαν τρία καλάμια και ένα κόκκινο μανδηλι στήριζαν πάνω σ' αυτά, μέσα στο μανδηλι έβαζαν το δακτυλίδι του γαμβρού, έν συνεχεία τα παιδιά φώναζαν «Έλάτε στο πρωτόψωμο». Στο άκουσμα της φωνής πλάκωνε ο κόσμος στην αλλη και όποιος προλάβαινε πρώτος άρπαζε το πρωτόψωμο και το έκανε κομμάτια. Κρατούσε ένα κομμάτι δια τη νύφη και τα υπόλοιπα τα έτρωγαν για καλό τους όηθεν. Την Παρασκευή το βράδυ στο σπίτι του γαμβρού έψηγαν μέσα στην σίτα στο τζάκι παπάδες (καλαμπόκια). Άφου τα έψηγαν τα περνούσαν σε δυο άρμαδιές. Κατόπιν περνούσαν τις σταφίδες σ' άλλες δύο άρμαδιές. Έπειτα έπερναν ένα μεγάλο άσπρο μανδηλι. Στο κέντρο αυτού έραβαν ένα άλλο κόκκινο μανδηλι και επάνω στα δύο μανδηλία έβαζαν τις τέσσαρες άρμαδιές με τους παπάδες και τις σταφίδες. Μετά έπερναν ένα κοντάρι και επάνω στην κορυφή αυτού έμπηγαν ένα μήλο ή ένα λεμόνι και έδεναν λίγο βασιλικό με κόκκινη κλωστή. Στο ίδιο κοντάρι έδεναν και το μανδηλι με τις τέσσαρες άρμαδιές τους παπάδες και τις σταφίδες. Αυτό ήταν το λεγόμενον φλάμπουρο και το κρατούσε χορεύοντας ο νουνός και οι λοιποί που έπερναν το χορό με την σειρά τους. Το Σαββατόβραδο στο σπίτι του γαμβρού έτοιμαίζαν τα φαγητά δια την επομένη ημέρα. Έπίσης το Σαββατόβραδο ο νουνός άφου άγόραζε την κνᾶ με την όποιαν θὰ έβαφαν τα νύχια της νύφης, πήγαινε πρώτα στο σπίτι του γαμβρού, έβαζαν μέσα σε ένα ταψί την κνᾶ και την χόρευαν, ενώ οι εύρισκόμενοι εκεί την άσήμωναν. Κατόπιν πήγαιναν την κνᾶ και στο σπίτι της νύφης, άφου την χόρευαν και εκεί και την άσήμωναν κατόπιν ο νουνός και η νουνα έβαφαν

μ' αὐτὴν τὰ νύχια τῆς νύφης. Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωτὸ στὸ σπίτι τῆς νύφης οἱ κοπέλλες ἐτοίμαζαν τὴν νύφη μὲ τραγούδια συγκινητικὰ χωρισμοῦ μάνας καὶ θυγατέρας «Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα, σήμερα θὰ χωρίσουνε Μάνα καὶ θυγατέρα, ἡ Μάνα ἦταν πέρδικα καὶ ἡ κόρη περιστέρα κλπ». Στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ πάλι πηγαίνει ὁ κουρέας διὰ νὰ ξυρίσῃ τὸ γαμβρὸ προηγουμένως ἔφτιαχναν μέσα στὸ δωμάτιο μία κληματοσοῦδα (Ἔνα στρόγγυλο στεφάνι ἀπὸ κληματοβερρα). Τὴν κληματοσοῦδα τὴν ἔβαζαν ἐπάνω σὲ μία καρέκλα ὅπου καθόταν ὁ γαμβρὸς διὰ νὰ τὸν ξυρίσῃ ὁ Μπαρμπέρης («Κουρέας»). Ἐνῶ τὰ κορίτσια τραγουδοῦσαν «Μπαρμπέρη τὰ ξυράφια σου καλά νὰ τ' ἀκουνίσῃς νὰ μὴν τὸν κόψουν τὸν γαμβρὸ νὰ μὴν τὸ ματοκυλίσης». Ἀφοῦ ξυρίζονταν ὁ γαμβρὸς οἱ καλεσμένοι περνοῦσαν ἕνας - ἕνας μὲ τὴ σειρά τους καὶ κτένιζαν τὸν γαμβρὸ καὶ ὕστερα τὸν στεφάνωναν στὸ κεφάλι μὲ βασιλικὸ δουτηγιμένον μέσα σ' ἄλμυρα. Μετὰ ἔδιναν τὸ χέρι τους στὸ γαμβρὸ καὶ τοὺς τὸ φιλοῦσε ἐνῶ αὐτοὶ τὸν ἀσήμεναν. Κατόπιν ἔβγαίνε ἔξω ὁ γαμβρὸς γιὰ νὰ ἐτοίμαστοῦν γιὰ νὰ πᾶνε στὴν νύφη νὰ τὴν πάρουν. Βγαίνοντας ἔξω ὁ γαμβρὸς τὸν κτυποῦσε ὅποιος προλάβαινε ἀπὸ πίσω. Κατόπιν μὲ ἀμαξάκια καὶ μὲ ὄργανα πῆγαιναν νὰ πάρουν τὴν νύφη. Ὅταν ἔφθαναν στὸ σπίτι τῆς νύφης οἱ λοιποὶ μὲ τὸν γαμβρὸ ἔμεναν ἔξω, ἐνῶ ὁ νοῦνος καὶ ἡ νοῦνα ἔμπαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης ἀφοῦ προηγουμένως δώριζαν στὴν πόρτα τὰ κορίτσια πὸν τὴν κρατοῦσαν κλειστή. Μετὰ ἔβγαίνει ἡ νύφη ἀπὸ τὸ δωμάτιό της, χαιρετοῦσε τοὺς γονεῖς της, τοὺς μανθῆλωνε καὶ κατόπιν μὲ τὸν νοῦνο καὶ τὴν νοῦνα κλαίοντας ἔβγαίνε ἔξω ἐνῶ ἀκούγονταν συνέχεια τὰ ὄργανα καὶ τὰ τραγούδια τοῦ χωρισμοῦ. Κατόπιν τὴν ἔπιανε ὁ ἀδελφός της ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ἀφοῦ ἔκαναν ἕνα δύο γύρους στὸ χορὸ τὴν ἀνέβαζαν στὸ ἀμάξι καὶ ξεκίνοῦσαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι μαζύ. Στὸ δρόμο σταματᾷ τὸ ἀμάξι γιὰ νὰ δωρίσῃ ἡ νύφη τὸν ἀδελφὸ της καὶ νὰ κατεβῇ αὐτὸς ἀπὸ τὸ ἀμάξι γιὰ νὰ γυρίσῃ πίσω στὸ σπίτι. Συνεχίζοντας τὸ δρόμο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τραγουδοῦσαν «Παίρνομε τὴ νύφη μας κουτσογιλιές στὰ σπίτια σας κλπ.». Φθάνουν στὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ νύφη στέκει ἐπάνω στὸ ἀμάξι. Τῆς δίνει ἡ νοῦνα ἕνα μῆλο καὶ ἐκείνη τὸ ρίχνει ψηλά. Τρέχουν τὰ παιδιὰ καὶ ὅποιο προλάβῃ τὸ παίρνει. Κατόπιν ἔρχεται ὁ πεθερὸς στὸ ἀμάξι καὶ τὸν δώριξε ἡ νύφη. Ὅστερα δώριξε τὴν πεθερὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅλο τὸ σόι τοῦ γαμβροῦ μαζὺ τὸν νοῦνο καὶ τὴν νοῦνα. Μετὰ πιάνει ὁ πεθερὸς τὸ χέρι τῆς νύφης καὶ τὴν κατεβάξει ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τὴν κάνει τρεῖς γύρους ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ δίνουν κατόπιν στὴν ἀγκαλιά της ἕνα μικρὸ παιδί, προσσκυνᾷ τρεῖς φορὲς μ' αὐτὸ στὴν πόρτα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ μπαίνουν μέσα ὅλοι μαζὺ διὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Μετὰ ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου περνοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ λοιποὶ καλεσμένοι καὶ χαιρετοῦν τὴν νύφη καὶ τὸν γαμβρὸ. Ἀφοῦ χαιρετίσουν κτυποῦν παλαμάκια κάνουν τρεῖς

στροφές μπροστά στους νεονύμφους και λένε: «Πέντε αγόρια μιὰ ἑβδοκιὰ νὰ λευκαίνει τὰ πανιά». Πηγαίνοντας στοῦ σπίτι τοῦ γαμβροῦ μετὰ τὴ στέψη ποδαρόδρομο ὅλοι τραγουδοῦν: «Περπάτα νύφημ περπάτα πῶς περπατοῦσες πρῶτα καὶ ἡ πεθερὰ καὶ πεθερὸς σὲ καρτεροῦν στὴν πόρτα». Ἀφοῦ φτάσουν στοῦ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ἡ πεθερὰ παίρνει λίγο βούτυρο μὲ τὰ τρία δάκτυλά της καὶ ἀλείφει τὴν πόρτα, ὕστερα μπαίνει μέσα ἡ νύφη μὲ τὸ δεξιὸ πόδι πατώντας ἐπάνω σ' ἓνα ὄνι καὶ προσκέφαλο ποῦ τοποθετοῦσαν στοῦ δρόμο της. Ἐμπαιναν καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἄρχιζε τὸ γλέντι τὸ ὁποῖον συνέχιζαν μέχρι ἄργὰ τὴν νύχτα. Τὴν Δευτέρα μερικοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ μὲ τὶς γυναῖκες τους πηγαίνουν γλυκίσματα στοῦ νέο ἀνδρόγυνο καὶ συνεχίζεται πάλι τὸ γλέντι. Τὴν Τετάρτη μερικὲς κοπέλλες παίρνουν τὴν νύφη καὶ πηγαίνουν στὴν βρύση.

Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν. Μόλις ἡ μητέρα νοιώσῃ στὰ σπλάχνα της τὴν νέα ὕπαρξι, τὸ παιδί της, ἀρχίζει νὰ ὑφαίνη τὰ μωρονδιακὰ (τὰ ἀπαραίτητα τοῦ μωροῦ). Ὄταν τελειώσῃ τὸ πανὶ καὶ πῆσῃ ἡ βέργα ποῦ στήριξε τὴν ἄκρη τοῦ πανιοῦ, τὴν παίρνουν, τὴν δίνουν σ' ἓνα παιδάκι τοῦ ὁποίου δένουν τὰ μάτια. Ἀφοῦ γυρίσῃ τὸ παιδάκι τρεῖς φορὲς, λύνει τὰ μάτια του καὶ ἂν τὸν πρῶτο ἀνθρώπο ποῦ θὰ εἶναι ἀνδρας ἢ ἔγκυος θὰ κἀνῃ ἀγόρι, ἂν εἶναι γυναῖκα, θὰ κἀνῃ κορίτσι. Μόλις θὰ γεννηθῇ τὸ παιδί, ἡ Μαμὴ τὸ κἀνει μπάνιο σ' ἄλμυρὸ νερό, τὸ φασκιάνει καὶ τοῦ βάζει μία χάντρα εἰδικὴ γιὰ τὸ θάσκαμα, μία ἄλλη χάντρα, ἓνα νόμισμα καὶ μιὰ σκελίδα σκόρδου. Τὰ ἴδια βάζουν καὶ στὴν λεχῶνα διὰ τὸ θάσκαμα. Ἀμέσως μετὰ ἡ Μαμὴ παίρνει ἓνα μπουνιόλι νερό καὶ ἓνα δεματάκι βασιλικὸ τὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία, τὰ ἀγιαρίζει ὁ παπᾶς καὶ τὰ ἐπιστρέφει. Οἱ συγγενεῖς τῆς λεχῶνας μαγειρεύουν διάφορα φαγητὰ ἐνῶ συγχρόνως στέλνουν μικρὰ κοριτσάκια νὰ καλέσουν καὶ ἄλλες γυναῖκες. Δηλ. κἀνουν ἓνα τραπέζι στὶς ἄλλες μητέρες διὰ χάρι τῆς Παναγίας. Ἀφοῦ κερασθοῦν οἱ γυναῖκες, ἐν συνεχείᾳ τρῶνε καὶ φεύγουν. Πρὶν φύγουν παίρνουν μὲ τὸ βασιλικὸ λίγο ἀγιασμὸ καὶ τὸν ρίχνουν στὴν λεχῶνα καὶ τὸ παιδί, ἀφήνουν δὲ καὶ μιὰ κλωστή ἀπὸ τὰ ροῦχα τους διὰ θάσκαμα. Τὸ παιδί πρὶν τὸ θηλάσῃ ἢ μάνα του καλοῦν μία ἄλλη μητέρα διὰ νὰ τὸ θηλάσῃ πρῶτα ἐκεῖνη. Πρέπει δηλ. νὰ φάῃ πρωτόγαλο ἀπὸ ξένη μητέρα. Ἡ λεχῶνα μένει στοῦ κρεβάτι ξαπλωμένη τρεῖς ἡμέρες. Ὄταν περᾶσουν 40 ἡμέρες ἀπὸ τὴν γέννα παίρνει τὸ μωρό της ἢ μητέρα καὶ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία διὰ νὰ σαραντίσῃ.

Προλήψεις

1) Ὄταν τρῶνε δὲν ἀπλώνουν τὰ πόδια διὰ νὰ μὴ γίνουν μπατακισῆδες.

2) "Όταν κοιμᾶται κανείς δὲν πρέπει νὰ εἶναι τὸ κεφάλι του πρὸς τὴ δύσι, διότι τοὺς νεκροὺς τοποθετοῦμε ἔτσι.

3) "Όταν δανείζουν ψωμί τὸ βράδυ τὸ δαγκάνουν, διὰ νὰ μὴ φύγει τὸ μπερεκέτι ἀπὸ τὸ σπίτι τους.

4) "Όταν ὑπάρχει στὸ σπίτι λεχῶνα δὲν πρέπει νὰ μένη ποτὲ μόνη της, ἂν γιὰ τὸν Α ἢ Β λόγο δὲν μπορεῖ κανείς νὰ τὴν συντροφεύσῃ παίρνει διὰ συντροφιά ἓνα σίδηρο.

5) "Όταν συναντηθοῦν δύο νύφες ποὺ παντρεύτηκαν τὴν ἴδια ἡμέρα δίνον κατὶ ἢ μία στὴν ἄλλη.

6) "Όταν πρόκειται νὰ βάλουν κλωσσα, φροντίζουν ὥστε τὴν κλωσσα νὰ τὴν βάλῃ νὰ καθῆσῃ στ' αὐτὰ μία γυναῖκα ποὺ νὰ μὴν πολυθαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι της, διὰ νὰ καθῆσῃ καὶ ἡ κλωσσα στ' αὐτὰ της.

7) Τὸ ψωμί ποὺ φουρνίζεται πρῶτο τοῦ κάνουν σημάδι καὶ τὸ τρῶνε τελευταῖο. Δὲν τὸ δίνουν δανεικὸ ποτὲ καὶ δὲν τὸ τρῶνε στὴν ὑπαιθρο, ἀλλὰ πάντα μέσα στὸ σπίτι.

8) "Όταν τὸ πρῶτο ἀρνὶ ἐνὸς κοπαδιοῦ γεννηθῆ μαῦρο τότε θὰ ἔχουμε βαρυχειμωνιά.

Π α ρ ο ι μ ί ε ς

1) "Όταν δύο ἄτομα ταιριάζουν σ' ὅλας τὶς συνήθειες, τότε λένε: «Κύλησε ὁ τέντζερης καὶ βρῆκε τὸ καπάκι».

2) "Όταν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι τὸ παιδί μοιάζει στοὺς γονεῖς του, λένε: «Τὸ μῆλο κάτω ἀπὸ τὴν μηλιά θὰ πέσῃ».

3) "Όταν θέλουν νὰ ποῦν γιὰ κάποιον ὅτι δὲν ἔχει, λένε: «Στὸν κασιβελο προζύμι τί ζητᾶει».

4) "Όταν ζητοῦν ἀπὸ ἓνα κάτι καὶ δὲν τῶχει δηλ. ἀπὸ ἓνα πτωχό, λένε: «'Απ' τοῦ διακουνιάρ' τοῦ πιάτου πᾶς νὰ φᾶς».

5) "Όταν χρωστᾷ κάποιος πτωχὸς καὶ δὲν ἔχει νὰ τὰ δώσῃ, λένε: «πιῶσ' τοὺν ξυπόλου καὶ πάρ' τὰ τσαρούγιατ».

6) "Όταν ἓνα ἄτομο δὲν ἔχει σχέσι μὲ μία ὑπόθεσι, λένε: «Σ' αὐτὸ τὸν ἀργαλειὸ πανὶ δὲν ἔχω».

7) "Όταν θέλουν νὰ ποῦν διὰ τὴν ἀλληλοβοήθεια, λένε: «Κοίταξέ με μ' ἓνα μάτι νὰ σὲ δῶ μὲ δυό».

8) "Όταν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι κάνει κανείς ἐκεῖνο βρῖσκει, λένε: «"Όπως ἔστρωσες ἔτσι θὰ κοιμηθῆς».

9) "Όταν μία εἶναι ἀκάθαρτη καὶ θέλει νὰ παραστήσῃ τὴν καθαρή, λένε: «Παστρικὴ Θουδώρα παλιουτσάρχου μέσ' τὴν πίττα».

10) "Όταν στέλνουν κάποιον σὲ μία δουλειὰ καὶ τὸν περιμένουν νὰ γυρίσῃ γρήγορα μὲ καλὴ εὐδηση, λένε: «Γκατζιόλ' νὰ πᾶς ἄλογοι νὰ γυρίσῃς».

Α ἰ ν ἱ γ μ α τ α

- 1) Ὅλη μέρα φούρτου, φούρτου καὶ τοῦ βράδου πίσω στήν πόρτα, τί εἶναι; (Ἡ σκούπα).
- 2) Ἄσπρους κάμπους μαῦρα θόδια, τί εἶναι; (Χαρτί καὶ γράμματα).
- 3) Νταῆς μου κουντουθόδουρος παλούκια φουρτουμένους, τί εἶναι; (Σκαντζόχοιρος).
- 4) Δυὸ καρτάλια τρώγοντι, τί εἶναι; (Χειρόμυλος).
- 5) Χίλια μίλια ἰδέματα, χίλια κουμπουδέματα, χίλια νὰ πῆς δὲν θὰ τοῦ βρῆς, τί εἶναι; (Μανιτάρια).
- 6) Στραβὸ ρέμα ντούζκου' νιρό, τί εἶναι; (Οὐράνιον τόξο).
- 7) Εἶναι ἄσπρου σὰν τυρὶ κὶ τυρὶ δὲν εἶναι, ἔχει πουντικοῦ οὐρὰ κὶ πουντικὸ δὲν εἶναι, τί εἶναι; (Τὸ ρεπάνι).
- 8) Γαμπρὸς βάξ' τὴ νύφ' κὶ κλαίει, τί εἶναι; (Τὸ κλειδί μὲ τὴν κλειδαριά).
- 9) Πιὸ εἶναι ἐκαῖνο τὸ φατὶ ποῦ οὔτε ψημένο, οὔτε βρασμένο, οὔτε οὐ μὸ τρώγεται; (Τὸ ξύλο).
- 10) Τὸ δένω τρέχει τὸ λύνω στέκει τί εἶναι; (Τὸ παπούτσι).
- 11) Ἄσπρα μαῦρα πρόβατα ξλένιος τσιουμπανάκος, τί εἶναι; (Τὸ ἀμπέλι).
- 12) Πιὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ποῦ οἱ πλούσιοι τὸ μαζεῦουν καὶ οἱ πτωχοὶ τὸ πετοῦν; (Ἡ Βλέννα).
- 13) Γύρου - γύρου ἀπ' τοῦ πηγᾶδ' νιράϊδεις χουρεῦουν, τί εἶναι; (Ἡ κάλτσα μὲ τὶς θυλές).
- 14) Πέντε κεφαλιές, τέσσερες ἀναπνοές, χέρια πόδια εἴκοσι, καὶ δακτύλους ἑκατό, τί εἶναι; (Ὁ νεκρὸς μὲ τοὺς τέσσερες ποῦ τὸν κουβαλοῦν).
- 15) Νταῆζ μ' κουντουθόδουρος μὲ τὰ σαράντα ξνάρια, τί εἶναι; (Ἡ Ντουρβάνα ποῦ θγάξουν τὸ βούτυρο).

Δ ι ἄ φ ο ρ α Τ ρ α γ ο ῦ δ ι α

- 1) Τ ρ α γ ο ῦ δ ι Ἄ ρ ρ α β ῶ ν ο ς Τ ρ α π ε ζ ι ο ῦ
 Δυὸ συμπιθέρ' μάλουναν πῶς νὰ συμπιθιριάσουν,
 κὶ τώρα ποῦ συμπιθέριασαν κάθουντι τρῶν κὶ πίνουν.
 Ἡ νύφη ποῦ τοὺς κέρναγε βέργιουσι τοῦ χειράκι - τσ'
 κὶ τοῦ πουτήρι γκρέμισε κὶ ἔγινε κουμμᾶτια.
 Οὐδὲ οἱ πέτρα βάρισε οὐδὲ στή γῆς ἀκούμπησε,
 στ' ἀφέντ' τοῦ γόνα θάρισε, στ' ἀφέντ' τοῦ γόν' ἀκούμπησε.
 Κὶ ἀφέντης τὴν κάκουσε κὶ θέλ' νὰ τὴν πουλήση.
 Μὴ μὲ πουλεῖς ἀφέντη μου καὶ μὴ μὲ παζαρεύης,
 θὰ γίνου γῆς νὰ μὲ πατῆς γιουφύρι νὰ διαβαίνης,

θά γίνου και ἀργυρὸς μπαχτσιᾶς λουλούδια νὰ φυτεύης,
νὰ πέφτουν τ' ἄνθη στὴν πουδιά σ' και γύρου στὸ κιφάλι σ'.

2) Χ ο ρ ό ς.

Ἐκεῖ Μάνα στὸ σπίτι μας και στὴν κληματαριά μας,
ἐκεῖ ποὺ καθόμουνα και ἔραθα τὰ προικιά μου,
ἐκεῖ περάσαν τρεῖς ἀετοὶ και τρεῖς καλοθεβέντες.

Ἔνας μὲ μῆλο μὲ θαρεῖ, γι' ἄλλος μὲ πορτοκάμι
ὁ τρίτος ὁ μικρότερος μὲ ρίχνει δακτυλίδι.

Πέτατου κόρημ πέτατου εἶσαι μικρὴ ἀκόμα
δὲν εἶσαι γι' ἀρραβῶνα.

Δὲν τοῦ πετῶ Μαννούλα μου
αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρραβῶνα μου
αὐτὴ κι παντριά μου.

3) Χ ο ρ ό ς.

Σ' αὐτὸ τ' ἄλῳνι τὸ πλατὺ τρανὸς χουρὸς ποὺ γίνητε
ὄλες ἀγάπες εἶν' ἔδῳ, δικιά μ' ἀγάπη ἰδὲν εἶναι δῶ
πῆγε στὴ θρύση γιὰ νιρό, γιὰ νὰ πουτίση βασιλικό.
Βασιλικὸς θέλ' πότισμα, θέλ' και κορφολόγισμα,
τὰ ντάλια φτάνουν στοὺ θιὸ και τὰ κουρφουλαγίσματα στοὺν οὐρανό.

4) Τ ρ α γ ο ύ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ.

Ἄπο μικρὸς οὐρφάνιψα ἀποὺ Μάνα, ἀποὺ πατέρα,
τ' ἀδελφία μου μι στοίχησαν. σὲ μιὰ χῆρα Βουλγάρα.

Δώδεκα χρόνια ἔκανα, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα,
στὰ μάτια στὰ ματόφυλλα στὰ καγκελοφρυδάκια.

Μιὰ Κυριακὴ ἕνα πρωτὶ κουντὰ τοῦ μισημέρι
κεῖν' ἔρχουντ ἀπ' τοῦ λουτρὸ κι' νιὸς ἀπ' τοῦ μπαρμπέρη.

Πῶς ἦρθαν κι' ἀνταμώθηκαν σ' ἕνα στενὸ δρομάκι.
Δῶσ' μου κυρὰ μ' τοῦ δίκιου μ' ἰδὸς μ' τὴ δούληψή μου,
μένα μάνα μ' μὲ καρτερεῖ νὰ πάω νὰ μὲ παντρέψη.

Ἄν θέλς παιδί μου παντρειά, ἂν θέλς ἀρραβῶνα
δώδεκα σιλάβες ἔχου γὼ ὅποια ἀρέσης πάρε,
ἂν θέλς τὴν ἄσπρη τὴν παχειά, ἂν θέλς τὴν μαυρομάτα
ἂν θέλς τὴν καστανογάλαξη π' εἶναι φλουριά γεμάτη.

Σήκω Βουλγάρα στρῶσε με νὰ πέσω νὰ πλαγιαίσω,
λαλοῦν τ' ἀρνίθια τρεῖς φουρὲς κι τὰ παγόνια πέντε
λαλάει κι χήνα στοὺ γυαλὸ τρεῖς ὄρες πρὶν νὰ φέξη.

5) Τ ρ α γ ο ύ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ.

Πᾶνε σὺ κόρη μ' στὴ θρύση γιὰ κρύο νιρό
δὲν παένω γὼ στὴ θρύση δὲν παένω γιὰ νιρό.

Είμαι Τοῦρκοι ποὺ διαβαίνουν κι Γενίτσαροι.
 Ἔχουν Μάνα μ' κι ἕναν ξένον, ἕναν οὐρφανὸ
 μέσ' τὰ σύδηρα θαλμένου μέσ' στὰ μπουκαϊά.
 Δῶσε σὺ μάνα μ' χίλια γρόσια κι γὰ τὰ κατὸ
 γιὰ νὰ θγάλουμη τοὺν ξένου αὐτὸν τοὺν ὄρφανό.
 Θέλης Μάνα μ' γυιὸ τοὺν κάνεις, θέλης παραγιὸ
 θέλης κι γαμπρὸ τοὺν κάνεις στίς θυγατέρες σου.
 Ὅλες τίς θυγατέρες Μάνα μ' γιὰ ραβώνιασμα τὸ ἔχεις
 θέλης τὴν τρανὴ τοῦ ἰδίνης θέλς τὴ μισιακιά
 θέλης τὴν μικρὴ τοῦ ἰδίνης ποὺ εἶναι πιὸ καλή.

6) Τ ρ α γ ο ὕ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ.

Ποῦ ἦσαν μελαχρινούλα μου, ποῦ ἦσαν αὐτὴν τὴν ὥρα
 σκουτεινιάσανε τὰ θουνά κι μαύρισε ἡ χώρα.
 Ὅταν θαρθῆς στοῦ σπίτι μου μὴν κρύψης τὸν καῦμό σου
 κι τὴ Μανούλα μ' ρώτησε ποῦ εἶναι κυρὰ μ' ὁ γιό σου
 κι κείνη θὰ σ' ἀπουκριθῆ μὲ πικραμένα χεῖλια.
 «Μέσα εἶναι στὴν κάμαρα καὶ λέγει πὼς πεθαίνει».
 Δεξιὰ μεριά εἶν' ἡ κάμαρα καὶ ἀριστερὰ τοῦ στρῶμα.
 Ἔλα μελχρινούλα μ' καὶ φίλαμε στὸ στόμα.
 Ὅταν θάρθοῦνε οἱ παπάδες καὶ ἀρχίσουν νὰ διαβάξουν
 βγάλε φωνὴ καὶ φώναξε τριανταφυλιένια ἀγάπη.
 Ὅταν θὰ μὲ σηκώσουνε τέσσαρα παλληκάρια
 τότε κόρη μου νὰ ἰδερνεσαι μὲ πέτρες μὲ λιθάρια.
 Ὅταν θὰ μὲ περάσουνε ἀπὸ τὴν γειτονιά σου,
 ἔβγα στὸ μπαλκόνι σου καὶ τράβα τὰ μαλλιά σου.
 Καὶ ἂν σὲ ρωτήση ἡ μάνα σου τί τραβᾷς τὰ μαλλιά σου
 τὸ ταίρι μου ἀπέθανε τράβα καὶ σὺ τὰ δικὰ σου.
 Ὅταν θὰ μὲ ζυγώσουνε στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
 βγάλε φωνὴ καὶ φώναξε νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα.
 Ὅταν θὰ μὲ ζυγώσουνε στὴν ἐκκλησιὰ στὴ μέση
 βγάλε φωνὴ καὶ φώναξε ὁ οὐρανὸς νὰ πέση.
 Ὅταν θὰ μὲ θάλουνε στῆς γῆς τὸ μαῦρο χῶμα
 τότε μελαχρινούλα μου νὰ γίνης μαυροφόρα.
 Ὅταν θὰ μοῦ μοιράσουνε τὰ κόλυβά μου φάτα
 τότε μελαχρινούλα μου ἄλλον νέον ἀγάπα.

7) Χ ο ρ ὸ ς (Β λ ᾶ χ α).

Βλάχα πλένει πέρα στὸ ρέμα κι ἄλλη βλάχα τὴ ρωτάει
 τ' ἔχεις βλάχα μ' πικραμένη καὶ χαμηλομπαρμπουλωμένη;
 Ἔχω ἄντρα πρῶτον κλέπτη κι ἄδερφὸ πρῶτο χαϊδούτη .

Πᾶν καὶ πάτησαν τὸν ἥλιο καὶ τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φέξο,
πῆραν ἄστρα, πῆραν γρόσια, πῆραν καὶ φλουριά καμπόσα.

8) Χορὸς (Ἀποκριάτικο).

Ἄποψι εἶν' ἀποκριές, δέρνουν οἱ ἄντρες τὶς νιές,
μένα κλωνὶ βασιλικό, μένα κομμάτι μπάλσαμο.

Βρῆκα τὴν πόρτα κλειστή μ' ἔρριξε θιὸς καὶ μπῆκα,
βρῆκα τὴν κότα στὸ μπακίρι κι τὴν πίττα στὸ πλαστήρι.

Ποῦ νὰ πάω νὰ τὴν εὔρω νὰ τὴν φέρου ἕνα γύρου.

9) Τραγοῦδι Τραπεζιοῦ.

Τ' ἀμπέλια τὰ ρουδουσταμνιά θαθειά εἶναι ριζοιμένα,
κάνουν σταφυλί ροζακὶ καὶ τὸ κρασί μοσχᾶτο.

Ἄσες μάνες κι ἂν τὸ πιοῦν καμὶα παιδι δὲν κάνει.

Νὰ τόπινε κι Μάνα μου κι μένα νὰ μὴ μὲ κάνει.

Ποῦ μέκανε κι μ' ἔδωσε στὰ ξένα.

Ξένες πλένουν τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζουν.

Τὰ πλένουν μὰ τὰ πλένουν δυὸ τὶς τρεῖς τὰ ρίχνουν πίσω.

Βάζω τὰ δάκρυα μ' νερὸ τὸ σάλι μου σαποῦνι,

ἂν πῆς γιὰ ἥλιο στέγνωμα φυσῶ καὶ τὰ στεγνώνω.

10) Τραγοῦδι Τραπεζιοῦ.

Τὸν ἀφέντη καλὰ νὰ τὸν κοιτάζεται

πόσα ντουοῦνια ἔκανε πόσες νυφάδες ἔπερνε.

ἔννια ντουοῦνια ἔκανε, ἔννια νυφάδες ἔπερνε.

Ἄσες ἀφέντη τὸν ἔλεγε, ὅλες ραγιατί τὸν ἔκαμναν.

Ἄσες μικρὴ νυφοῦλα του ἀφέντη δὲν τὸν ἔλεγε

ρογιατί δὲν τὸν ἔκαμνε, τὴν κάκωσε τὴν πάντρεψε

πολὺ μακρὰ τὴν ἔδωσε, μακρὰ - μακρὰ μέσ' τὴν Φραγκιά.

11) Χορὸς.

Τούτους ἔρμος ὁ χειμῶνας οὔλου γιὰ τι μένα κάνει

ποῦχου τὰ παιδιὰ μ' στὰ ξένα λερωμένα σκουριασμένα

τὰ ντουφέκια κουρντισμένα τὰ σπαθιὰ ξεγυμνωμένα.

12) Χορὸς (Ἀποκριάτικο).

Τώρα τὸ βράδυ τὸ βραδύ, πῆρε ἀέρας καὶ βροχὴ

τώρα γυναῖκες δέρνουνται νταήδες μαχαιρώνονται.

Τὴ Μάρω δέρνει Μάνα της μένα κλωνὶ βασιλικό

μ' ἕνα κομμάτι βάλσαμο.

13) Χορὸς.

Κουτίμ κουτίμ, κοτάκι μου

πῶς ἦρθες στὸ χεράκι μου

νᾶχα μῆλο νᾶχα ρόιδο

νά τῶριχνα μέσ' στὸ χορὸ
 νά ξεδιπλώσω τὸ χορὸ
 νά δῶ τὴν κόρη π' ἀγαπῶ.

14) Χ ο ρ ό ς.

Τὰ μυρμήγκια ἔχουν χάρες, τὰ ψαρούδια πανηγύρι
 κάλεσαν κι ἔμένα νόνο για νά πάω νά στεφανώσω
 δυὸ κορμάκια ν' ἀνταμιώσω.
 κάκισσα κι γὼ δὲν πῆγα.

15) Χ ο ρ ό ς ('Αποκρηάτικο).

Πέντε δέκα παλαδιές κι ἄλλες τόσες καιλογρές
 βαμβακάκι σκάλιζαν θρὲ καὶ τοῦ θουτάνιζαν.
 Μιά τὴν ἄλλη ρουτούσανε ἄιντε νά πᾶνε στοῦ τσεσμέ
 για νά τὰ ξυπλήνουμε. Βοῆχαν τοῦ νιρὸ ζιστὸ
 τοῦ πουτάμι σιγαλνὸ.

16) Χ ο ρ ό ς.

Τὸ βλέπεις τ' ἄσπρο τ' ἄλογο πὼς πρέπει στὴν πρασινάδα;
 Ἔτσι ἔπρεπε κι ἀγάπη μου κοντὰ στὸ παλληκάρι.
 Πιά κόρη ρεβουνιάζεται καὶ δὲν τὸ μετανιώνει,
 πιά θρόση τρέχει καλὸ νιρὸ καὶ κείνο δὲ θουλώνει.

17) Χ ο ρ ό ς.

Πέντε πέρδικες πετοῦσαν καὶ για μᾶς τὰ δυὸ ρωτοῦσαν
 πιά ν' εἶναι ἄσπρη πιά ν' ναι ροῦσα, πιά γαϊτανοφρυδοῦσα
 Γὼ εἶμαι ἄσπρη, γὼ εἶμαι ροῦσα καὶ γαϊτανοφρυδοῦσα.

18) Χ ο ρ ό ς.

Θέλω νά βγῶ στὸν οὐρανὸ στὰ σύννεφα νά κάτσω
 νά διῶ τὴν πόλη πὼς καίγεται τὰ κάστρα πὼς ρημάζουν
 νά διῶ καὶ τὴν ἀγάπη μου πὼς στρώνει καὶ πὼς κοιμᾶται.
 Πρῶτα στρώνει βασιλικὸ κι ὕστερα τὸ βελοῦδι.

19) Χ ο ρ ό ς.

Πιά θρόση τρέχει καλὸ νιρὸ καὶ κείνου δὲν θουλώνει
 Λυμπιούδα μου καὶ κείνου δὲν θουλώνει Οὐρτακιούδα μου.
 Πιά κόρη ρεβουνιάζεται.
 Καὶ δὲν τὸ μετανιώνει Οὐρτακιούδα μου
 Πιά μάνα ἔχει Λυμπιούδα μου
 καὶ δὲν τὸ καμαρώνει Οὐρτακιούδα μου.

20) Χ ο ρ ό ς (Πασχαλινός).

Σήμερα Χριστὸς Ἄνέστη καὶ ταχιά ἀληθῶς Ἄνέστη.
 Σήμερα ὅλοι Παπάδες ψάλλουν σὰ δεσποτάδες.
 Σήμερα καὶ τὰ διακάκια ψάλλουν σὰ χελιδονάκια.

Σήμερα οί παντρεμένες περπατοῦν διαλογισμένες.
 Σήμερα οί ραβουνιασμένες περπατοῦν σά σαρτσιαμένες'.
 Σήμερα τὰ παλληκάρια περπατοῦν σὸ λιοντάρια.
 Σήμερα τὰ κοριτσάκια περπατοῦν σά λουλουδάκια.

21) Χ ρ ι σ τ ο υ γ ε ν ν ι ά τ ι κ ο .

Χριστούγεννα, Χριστούγεννα πόψε Χριστὸς γεννιέται,
 γεννιέται καὶ βαπτίζεται στὸν οὐρανὸ κεῖ πάνω
 μέλι τρῶνε οἱ ἄρχοντες καὶ κεριὰ στοὺς ἄγιους.

22) Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ά τ ι κ ο .

Ἄγιοβασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία.
 Βασίλ' μ' πόθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦ πηγαίνεις;
 Ἄπὸ τὴν μάναμ ἔρχομαι καὶ στὸ σχολεῖο παένω
 Ἄν ἤξερες τὰ γράμματα γιὰ πὲς τὴν ἄλφα βῆτα;
 Τὴν ἄλφα βῆτα τ' ἤξερα κι ἀπόλυση βλαστάρι.
 Βλαστάρι χρυστουβλάσταρο μαλαματένιες βέργες.

23) Τ ῶ ν Φ ῶ τ ω ν .

Σήμερα τὰ Φῶτα καὶ φωτισμὸς καὶ χαρὲς μεγάλες στὸν κύργιο μας.
 Ἄγι' ἀφέντη Γιάννη Χρυσόστομε δύνασαι βαπτίσει Θεὸν παιδί;
 Δύναμαι καὶ σώνω καὶ προθυμῶ
 γιὰ κουντουκαίτερα* ὡς τοῦ πρωνό.
 Γιὰ νὰ γιάσουν θρύσες καὶ τὰ νερά,
 γιὰ νὰ κατακάτσουν τὰ εἶδαλα.
 Νὰ καταπραῦνουν τὰ ζούζουλα.

24) Κ λ έ φ τ ι κ ο .

Σηκώνομαι ἕνα πρωτὶ τρεῖς ὥρες πρὶν νὰ φέξη.
 Παίρνω καὶ νίβομαι καὶ τὸ σταυρό μου κάνω.
 Γιὰ δῶστε τοῦ τουφέκι μου νὰ τὸ πικρολαλήσω.
 Νὰ κάνω τὰ θουνά νὰ κλαῖν τοὺς κάμπους νὰ μαραινοῦν.
 Ἄκοῦά τουφέκια νὰ θροντοῦν στὰ κλέφτικα λημέρια.
 Καὶ παίρνω δίπλα τὰ θουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια.
 Ρίχνουν καὶ μὲ βαρέσανε στὸ δεξιὸ πλευρὸ μου.
 Παιδιά μ' καὶ ἂν πᾶτε στὸ χωριὸ καὶ στὴν γλυκειά μ' Πατρίδα
 μὴν πῆτε πῶς σκοτώθηκα, μὴν πῆτε πῶς πεθαίνω
 μὸν πῆτε πῶς παντρέφθηκα στῆς ξενιτειᾶς τὰ μέρη
 κάνω τὴν πλάκα πεθερὰ τὴν μαύρη γῆ γυναῖκα
 κι αὐτὰ τὰ λιανοχόρταρα ἀδέρφια καὶ ξαδέλφια.

25) Τ ρ α γ ο ύ θ ι Τ ρ α π ε ζ ι ο ὺ .

Κλάψε με Μάνα κλάψε τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι,
 καὶ τὴν ἀνγούλα μὲ δροσιὰ ὡς ποὺ νὰ βγῆ ὁ ἥλιος.

Πᾶν τὰ λάφια στή βοσκή κι ὄλες οἱ ἑλαφίνες,
μόν' μὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει μαζὺ μὲ τᾶλλα.
Πόσκια σὲ πόσκια περπατεῖ καὶ τὰ ξερβὰ πηγαίνει
κι ὄπ' εὖρη, γάργαρο νερὸ θολώνει καὶ τὸ πίνει.
Γερόλαφος τὴ ρώτησε, γερόλαφος τὴ λέγει
γιατὶ λαφίνα μ' ταπεινὴ δὲν πᾶς μαζὺ μὲ τ' ἄλλα;

26) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ .

Ποιὸς εἶδε τέτοιο θαύμασμα παράξενο μεγάλο
νὰ κουβεντιάζουν τὰ θουνὰ μὲ τὶς κοντοραχοῦλες.
Ἡ Λιάκουρα τοῦ Παρνασοῦ καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλά
ποὺ ἦταν στὶς καταβόθρες, ποὺ ἦταν τὰ χιόνια τὰ πολλὰ
καὶ τὰ βαρεῖὰ χαλάζια.

Χιόνια μου νὰ μὴν λιώσεται ὥσπου ν' ἀρθοῦν καὶ τ' ἄλλα.

27) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ .

Τώρα τὰ πουλιὰ τώρα τὰ χελιδόνια
μοιρολογοῦσαν κι ἔλεγαν μοιρολογοῦν καὶ λένε.
Ξύπνα ἀφέντη μου ξύπνα καὶ μὴν κοιμᾶσαι.
Ξύπνα ἀγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο κι ἄσπρονε λαμιὸ
ματάκια γρυπνισμένα ποῦταν ἀπὸ ψὲς τὸ βράδυ.

28) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ .

Φίλοι καλοσωρίσατε, φίλοι ἀγαπημένοι.
Βουλγάρα μ' τὸ κρασίς ξυνό, ρακὶ σ' πικρὴ φαρμάκι.
Τί ἐνοιωσες βρὲ Μάνα μου κι μοῦδωσες στὰ ξένα;
Ξένοι πλένουν τὰ ροῦχα μου ξένοι τὰ σαπουνίζουν
τὰ πλένουν μὰ τὰ πλένουν δυὸ στὶς τρεῖς τὰ ρίχνουν πίσω.
Πάρε ξένε τὰ ροῦχα καὶ σῦρε ἀπ' ἐκ' ποῦρθης.

29) Χ ο ρ ό ς .

“Ὅλες οἱ νιὲς παντρέφθηκαν καὶ πῆραν παλληκάρια
παντρέφθηκαν καὶ γὰρ ὄρφανὴ καὶ πῆρα μαραζιάρη.
Τὸν μαγειρεύω δὲν δειπνῆ, τὸν στρώνω δὲν κοιμᾶται.
Κι ἡ νύφη ἀπ' τοῦ θάσανουτσ' βαρεῖὰ ἀναστενάζει.
Κι ἡ πιθεράτσ' τὴ ρώτησε, νύφη μ' τί ἀναστενάζεις;
Νὰ φᾶς δὲν ἔχς, νὰ πιῆς, φλωριά γιὰ νὰ φορέσης;
Φωτιά νὰ κάψη τὰ φλουριά σ' καὶ φλόγα τὸ σπιτάκι σ'.

30) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ .

Θιὸς πουλὺ συννέφιασε βαθεῖα καὶ μπουμπουνίζει,
τὰ ρέματα τὰ κουντινὰ νερὸ θὰ κατεβάσουν
καὶ τοῦ ντουσμάνη τὸν κακὸ Θιὸς θὲ νὰ τοὺν κάψη.
Ντουσμάνη μου τί ἔχεις μί τί μένα;

Και γὼ ξένος παντάξενος καὶ παραδιωγμένος εἶμαι.

Βουνὰ μὴ πρασινίσετε, πουλιὰ μὴν κεληδήσητε,
μ' ἕνα σὰν μὲ κρεμάσουνε ὅλα νὰ λυπηθῆτε.

31) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι Τ ρ α π ε ξ ι ο ὺ.

Κι μεῖς νὰ τραγουδήσουμε καὶ τούτην τὴν κουπελοῦδα
ποῦν' καλὴ καὶ εὐγενικὴ στὸν κόσμον τιμημένη.

Στὸν κάμπο πάη τοῦ διάζουνταν στὸν οὐρανὸ τὸ τλήγει,
στὴ μέση στὴ μέση στὴ θάλασσα βαλ' ἀργαλειὸ καὶ φαίνει.

Βάζει τὰ μτάρια ν' ἀργυρὰ τὸ κτένι μαλαματένιο.

καὶ τὴ σαῖτα πούριχνε ρίχνει μαργαριτάρι.

32) Τ ρ α γ ο ὄ δ ι (Πρωτοχρονιάτικο).

Καὶ τί τραοῦδι ν' εὔρουμι ἄς ποῦμι τὸ καλληκάρι

ποῦν' καλὸ καὶ θγενικὸ στὸν κόσμον ζηημένο.

Ὅλη τὴν μέρα κυνήγαε καὶ κυνηγὶ δὲν βρῖσκει.

Τὸ ἥλιο τὸ βασίλεμα βρῖσκει μπερδίκια νὰ βοσκοῦν

πουλιὰ νὰ καθαρίζουν καὶ τὸ ξάρι ν' ἔσφιξε καὶ πιὰν

μιὰ μπερδίκια.

Διὰ τὴν παροῦσαν ἔρευναν εἰργάσθησαν ἅπαντες οἱ διδασκαλοὶ τοῦ
Σχολείου.

Ἄκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Λύρα τῇ 27 Φεβρουαρίου 1966

Ὁ Δ/ντὴς τοῦ Σχολείου

(Ἐπογραφή δυσανάγνωστος)

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ Ν. ΨΑΘΑΔΩΝ

Διδασκάλου Β. ΜΑΝΑΒΗ

Πρὶν ἀρχίσουμε εἰς τὴν συλλογὴν τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ βίου τοῦ
χωρίου Π. καὶ Ν. Ψαθάδων, σκόπιμον θεωροῦμεν ὅπως προτάξωμεν τὴν
ἱστορίαν τοῦ Ν. χωρίου διὰ συντόμου περιγραφῆς. Τὸ χωριὸ Ν. Ψαθάδες
δὲν ἔχει μεγάλην ἱστορίαν, διότι μόλις ἀριθμεῖ βίον 40 ἐτῶν. Βρίσκεται
δὲ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ καὶ μόλις πέντε χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Διδυμο-
τείχου. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωριοῦ, ἐκτείνεται μιὰ μικρὴ καὶ στενὴ λωρί-
δα, ἡ κοιλάδα τοῦ Ἐβρου. Ὁ Ἐβρος ποταμὸς δ' ὅποιος σὰν ὄφις διασχί-
ζει τὴν κοιλάδα αὐτὴν, δὲν ἀπέχει ἀπ' τὸ χωριὸν παρὰ μόνον πεντακόσια
μέτρα. Πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ χωριοῦ ὑφθύνται μικροὶ λόφοι καὶ τὸ ἔδαφος
εἶναι σχεδὸν ἄγονο. Πρὸς τὸ θόρειο μέρος, καὶ ἐπὶ τῆς βουνοπλαγιάς,
καλλιεργοῦνται ἀμπέλια, ὡς καὶ καρποφόρα δέντρα. Οἱ σημερινοὶ κάτοι-

κοι τοῦ χωρίου Ν. Ψαθάδων, εἶναι ὅλοι πρόσφυγες προερχόμενοι ἀπ' τοὺς παλαιούς Ψαθάδες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, πού βρίσκονται ἀπέναντι ἀπ' τὸ Ν. χωριὸ καὶ σὲ ἀπόστασι περὶ τὰ τέσσερα χιλιόμετρα. Τὸ πρῶτον ἦλθον κατὰ τὸ 1923 περὶ τοὺς 200. Σήμερα ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἀνέρχεται εἰς 427. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως αὐτὸς συνεχῶς μειοῦται καὶ τοῦτο διότι τὸ ἄγονον τοῦ ἔδάφους καὶ ὁ μικρὸς κλῆρος, ἀναγκάζει τοὺς περισσοτέρους νὰ φύγουν γιὰ νάθρουν ἐργασίαν εἰς τὴν ξένην. Ἔτσι μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου θὰ ἐξαφανισθοῦν πολλὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ θ' ἀλλάξη ὁ τρόπος ζωῆς. Πρὶν γίνῃ αὐτὸ ἐκαλέσαμε τὸν κ. Πασχάλη Παπάζογλου ἡλικίας 82 ἐτῶν νὰ μᾶς πῆ σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ παλαιοῦ χωριοῦ Ψαθάδων. Νὰ μᾶς πῆ πῶς γιόρταζαν, πῶς γλεντοῦσαν καὶ τὰ διάφορα ἦθη καὶ ἔθιμα. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Πασχάλης Παπάζογλου. Δάσκαλοι τοῦ χωριοῦ μας ἦταν τρανὸ κ' ὄχι ὅπως αὐτὸ τὸ μικροῦτσικου, ἐκεῖ εἶχαμε πολλὰ χωράφια, καὶ τὰ ζῶα δὲν τὰ βοσκούσαμε ἕνα - ἕνα, ἀλλὰ κουπάδια, κουπάδια. Τὰ θούτυρα καὶ τὰ κασέρια ἦταν ἀφθονα. Τοῦ χωριοῦ εἶχε 1.500 ἄτομα καὶ καταγίνονταν στὴ γεωργικῆ, στὴν κτηνοτροφία, ἔπλεκαν καὶ ψάθες, γι' αὐτὸ πῆρε καὶ τὸ ὄνομα Ψαθάδες. Ἦταν ἕνα πλούσιο χωριὸ μὲ πολλὰ χωράφια. Δίναμε καὶ φόρους στοὺς Τούρκους. Ὅταν ἔρχονταν ὁ Τούρκος εἰσπράκτορας νὰ μαζέψῃ τοὺς φόρους, πολλοὶ πού δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν ἔφευγαν καὶ κρύβονταν γιὰ νὰ μὴ τοὺς πιάσῃ. Ἀργότερα ὅμως ἐπλήρωναν τὸν ἀνάλογο φόρο ὅταν ἔβγαναν ἀπ' τὴν παραγωγὴ καρπῶ. Τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ἦταν μικρὰ τὰ περισσότερα, λίγα δὲ ἦταν ἀποθήκες μεγάλες, γιὰ τὰ σιτηρὰ καὶ γιὰ τὰ κουκούλια. Ἡ κατασκευὴ τῶν σπιτιῶν ἦταν ἀπὸ κερπίτσια (πλίνθους) καὶ ἢ στέγη ἀπὸ ξυλεία ἐγγώρια (ἰτιές καὶ λεῦκες). Ἡ στέγη ἦταν καλυμμένη μὲ χόρτα καὶ ἐπάνω μὲ κεραμίδια. Ἡ θύρα συγκολλημένη μὲ σανίδα σὲ σχῆμα Ζ. Οἱ κτίστες πού ἔκτιζαν τὰ σπίτια ἦταν χωριανοὶ ἢ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν μαστόρων γίνονταν κουτουροῦ (μὲ ἀποκοπὴ) ἢ καὶ μὲ μεροκάματο. Τὸ μεροκάματο δὲν ἦταν διαρκείας δώρου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τοῦ ἡλιοβασιλευμάτος.

ΕΘΙΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΝ ΣΠΙΤΙΟΥ

Μόλις ἐτοποθετεῖτο ὁ πρῶτος λίθος, ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι πετοῦσαν χρήματα τὰ ὅποια ἐλάμβανε ὁ ἀρχιμάστορας καὶ τὰ ὅποια χρήματα διέθετε γιὰ ρακὶ καὶ μεζέδες πού θὰ ἔπιναν τὸ βράδυ στὸ καφενεῖο, μετὰ τὴν κουραστικὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας. Ἄλλο ἐπίσης ἔθιμο, ἦταν μὲ τὴν τοποθέτησι τοῦ πρώτου λίθου, ἔσφαζαν κόκορα ἢ καὶ ἀρνὶ ἀκόμα ἂν ὁ νοικοκύρης ἦταν πλούσιος. Ἔτσι ἐπίστευαν πῶς ὅταν χυθῆ αἷμα ζῶου ἢ πτηνοῦ στὰ θεμέλια, τὸ σπίτι θὰ γινόταν πιὸ στερεό. Ἐπίσης ὅταν τελείωνε τὸ κτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ, καλοῦσε ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ γειτόνους καὶ ἔκανε ἀγιασμό.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Τὸ κάθε σπίτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ μιὰ κάμαρα, ἓνα σαλόνι καὶ ἀπὸ τὸ πίσω μέρος ὡς ἀποθήκη καὶ ἀχυρῶνα. Ἡ θέσις τοῦ τζακιοῦ εὐρίσκετο καὶ εἰς τὴν κάμαρα καὶ εἰς τὸ σαλόνι. Ὡς χώρος ὑπνου ἦτο ἡ κάμαρα γιὰ ὅλα τὰ ἄτομα, χωρὶς κρεβάτια, ἀλλὰ ἐπάνω στὴν ψάθα.

Ἐπιπλακαλισκεύη: Οὔτε τραπέζια, οὔτε καρέκλες μεταχειρίζονταν. Ὡς τραπέζι εἶχον τὸ Σνί, τὸ ὁποῖο ἦταν ἓνα μονοκόμματο στρόγγυλο ξύλο, τορνιασμένο εἰδικά, καὶ ἐκεῖ ἔβαζαν τὸ ψωμί καὶ μιὰ πνάκα, τὴν ὁποίαν γέμιζαν φαί καὶ ὄλη ἢ οἰκογένεια ἔτρωγε ἀπ' τὴν ἴδια πνάκα (πιάτο), μὲ κουτάλια ξύλινα ἀπὸ κέδρο. Ἄλλο ἔπιπλο ἦταν ἓνα σεντούκι καὶ αὐτὸ προῖκα τῆς μητέρας, γιὰ νὰ στολίζουσι τὴν κάμαρα ἔβαζαν κανένα κέδρο μὲ φωτογραφίες τῶν γερόντων. Ὡς εἰκόνημα εἶχαν μιὰ ξύλινη θήκη ποῦ ἔβαζαν τὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἔλεγαν ἀκόνα.

Ὡς καθίσματα μεταχειρίζονταν σκαμνάκια κατασκευασμένα ἀπὸ τοὺς ἰδίους μὲ σανῖδια ἢ πελεκητὲς ἰτιές, ἐπάνω δὲ στὰ σκαμνὰ ἔβαζαν τὰ ποκέφαλα (προσκέφαλα) γιὰ νὰ κάθεται ὁ ἐπισκέπτης ἄνετα καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν γεμάτα ἀπὸ καλαμποκότσιφλα ἢ παρτάλια (ράκη). Ὡς καθίσματα εἶχον τὰ λεγόμενα συντίρια, κατασκευασμένα ἀπὸ κερπίτσια (πλίνθους) καὶ ἦταν τοποθετημένα ἐπὶ τοῦ τοίχου.

Εἶδη ρουχισμοῦ: Ὅλα σχεδὸν τὰ ἐνδύματα ἦσαν μάλλινα ἢ βαμβακερὰ κατασκευασμένα ἀπὸ τοὺς ἰδίους καὶ τὰ ἔλεγαν χράμα. Οἱ πετσέτες ἦταν ὕφαντες. Στὰ παράθυρα τοποθετοῦσαν ἓνα ὕφασμα ἀγοραστὸ ὡς κουρτίνα, τὸ ἔλεγαν περτέ. Πρὸς ἐπίστρωσιν τοῦ πατώματος ἔβαζαν ψάθας καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ψάθα κουρελοῦ.

Οἱ βοηθητικοὶ χώροι ἦταν πρόσθετοι, ὅπου ἔβαζαν τὰ διάφορα γεωργικὰ προϊόντα ἢ τὰ ἔβαζαν σὲ μεγάλες κοφίνες. Ὡς ἀχυρῶνα μεταχειρίζονταν τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ σπιτιοῦ, τὸ ὁποῖο τὸ μισὸ ἦτο ἀχυρῶνας τὸ δὲ ἄλλο μισὸ σταῦλος καὶ ἐλέγετο ντάμι. Ὁ ὄρνιθώνας κατεσκευάζετο κάτω ἀπὸ τὸ σιασιὰκ (στέγη) μὲ ξύλα καρφωμένα σὲ σχῆμα τετραγώνου, ἢ σὲ δέντρο τῆς αἰλῆς πρὸς προστασίαν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους.

Ὁ φοῦρνος ἦταν κατασκευασμένος κυρίως ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν, σχήματος τροίλου ἀπὸ κερραμῖδια ἢ κερπίτσια (πλίνθους) μὲ βάσιν τοῦθλος ἄψητες. Ἡ αἰλὴ ἦτο περιφραγμένη μὲ κέδρα ἢ τσιλιὰ (ἀγκάθια). Ποιμενικὴ καλύβα: αὕτη ἦτο κατασκευασμένη μὲ σανὸ ἢ μὲ καλάμια σικάλεως ὡς στέγη.

ΕΝΔΥΜΑ — ΥΠΟΔΗΣΙΣ — ΚΟΜΜΩΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΩΠΙΣΜΟΣ

Τὰ ἐνδύματα ἦσαν μάλλινα ἢ βαμβακερὰ κατασκευασμένα ἀπὸ τοὺς ἰδίους. Ἡ φορεσιὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀπετελεῖτο, ἀπὸ παντελόνι ἢ τμι τὸ λεγόμε-

νο πουτούρι. Αυτό έφορευετο κατά την χειμερινήν περίοδον και κατά τας εργασίμους ημέρας. Τας Κυριακάς φοροούσαν τὸ ἴδιο ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάποδῃ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου φοροούσαν τὴν ἴδια φορεσιά, κ' ἂν ὁ γαμβρὸς ἦτο φτωχός, ἔδανείζετο τὴν φορεσιά ἀπὸ ἄλλον γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου. Τὸ φόρεμα τῆς νύφης ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓνα πουκάμισο μακρὸ, βαρεῖα κεντημένο μὲ ποῦλλες καὶ χάντρες, ἐπάνω δὲ ἀπὸ τὸ πουκάμισο φοροῦσε μάλλινο φουστάνι χρώματος κιτρίνου ὀνομαζόμενον καρτάνι καὶ πάνω σ' αὐτὸ μάλλινο ἐπανωφόρι ποὺ τὸ ἔλεγαν ντουλαμά, κεντημένο μὲ γαϊτάνια καὶ συρίτια. Ἡ νύφη ἦτο ζωσμένη μὲ ἀσημένιο ζουνάρι ποὺ τὸ ἔλεγαν ἀσημοζούναρο, στὸ κεφάλι δὲ φοροῦσε ἓνα καφέ τσιμπέρι ποὺ τὸ ἔλεγαν πουλίτικα. Στὰ πόδια ἡ νύφη φοροῦσε χοντρές κάλτσες χρωματιστές. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἐνδύματα καὶ γιὰ ἕλα τὰ ἐπαγγέλματα τὰ ἴδια.

Ἰ π ο δ ἦ μ α τ α ἀ ν δ ρ ι κ ἄ : Στις ἐργασίμες ἡμέρες οἱ ἄνδρες φοροούσαν τσαρούχια μὲ μπιγιάλια (ποδοπάνια) εἰς δὲ τὰς ἑορτὰς τὰ κουντούρια τὰ λεγόμενα γμινιά.

Ἰ π ο δ ἦ μ α τ α γ υ ν α ι κ ὸ ς : Κουντούρια ἀπὸ δέρματα βοδιοῦ, ἢ παντόφλες ἀπὸ δέρμα προβάτου ἢ κασίκας. Τὸ καλοκαίρι οἱ γυναῖκες δὲν φοροούσαν ὑποδήματα, ἦσαν ξυπόλητες, κατὰ τὰς ἑορτὰς φοροούσαν κουντούρια ἢ παντόφλες.

ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΩΣΙΣ

Οἱ ἄνδρες φοροούσαν σιάλια (σαρίκια) ὕφασμα μάλλινο χοντρό, περιτυλιγμένο στὸ κεφάλι. Ἡ κόμη ἦτο κοντὴ ἢ καὶ καθόλου (κουρεμένοι). Καλύμματα τῆς κεφαλῆς γυναικὸς: Ἡ γυναῖκα φοροῦσε τσιμπέρι τὴν λεγομένην μαμούκα καὶ πάνω σ' αὐτὴν μαντήλα ποὺ τὴν ἔλεγαν πῶς. Ἡ κόμη ἦτο μακρὰ καὶ ἔφθανε μέχρι τὸ ζουνάρι, ἦταν πλεξιῶδες εἰς δυὸ σειρὰς καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα κόσα.

Σ τ ο λ ἰ δ ἰ α γ υ ν α ι κ ῶ ν : Οἱ γυναῖκες στὸ λαιμὸ φοροούσαν ἓνα κολλιές λεπτὸ μὲ χάνδρα τὸ ὀνομαζόμενον Γκιωρτάν, ἢ μὲ χάνδρα μὲ τρεῖς ἀρμάθες σειρὰς ποὺ τῶλεγαν ἀρμάθες. Στὰ χέρια φοροούσαν βραχιόλια, μάλλινα μπρούτζινα τὰ ὀνομαζόμενα Μπιλιτζίκες. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἡ νύφη φοροῦσε μιὰ ἀρμάθα, μὲ φλουριά, μαμουτιέδες, καὶ ντουμπλες.

Χ τ ἔ ν ι σ μ α μ α λ λ ι ῶ ν : Οἱ γυναῖκες κτενίζονταν μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα, μὲ κοκκάλινο χτένι διπλῆς χρήσεως, ἀραιὸ καὶ πυκνόν. Γιὰ τὸ πλύσιμο τῶν μαλλιῶν δὲν μετεχειρίζοντο σαποῦνι, ἀλλὰ πηλὸ γιὰ νὰ γίνωνται τὰ μαλλιά μαλακά.

Τ ρ ο φ α ἰ : Ἡ σπουδαιότερα τροφή τῶν κατοίκων ἦσαν τὰ φασόλια καὶ μάλιστα καθημερινή. Ἄλλο φαγητὸ ἦτο τὸ πληγουρι, τὸ ὀνομαζόμενον μπουλκούρ, τὸ ὁποῖον ἦτο νοστιμώτατον, ἐὰν προσετίθετο καὶ κανένα κοτόπουλο. Ἐὰν κανεῖς παρέθετε γεῦμα εἰς φίλον του, ἔλεγε χαρακτηριστι-

ζῶς: θὰ σὲ φιλέσω πλοῦδ (κότα) μὲ μπουλκούρ (πληγουῦρ). Τὸ φαγητὸ αὐτὸ παρεσκευάζετο τὰς Κυριακὰς καὶ μεγάλας ἑορτάς. Ἄλλο φαγητὸ ἦταν τὰ πέτουρα, τὰ κουσκούσια, ὄσπρια, ἢ καὶ ψάρια τοῦ ποταμοῦ ἢ τῆς θάλασσης (παλαμίδες, τουρούκια κ.λ.π.) ὡς πρωινὸ ρόφημα εἶχαν τὸν τσορμπὰ καὶ τὸ κατσαμάκι (πολτὸς ἐξ ἀλεύρου ἀραβοσίτου). Τὰ Χριστούγεννα κάθε οἰκογένεια, ἔσφαζε γουρούνι. Τὸ κρέας τὸ ἔκαναν καθουριά, λουκάνικα, ἢ τὸ ἀλάτιζαν καὶ τὰ κόκκαλα τὰ ἔβαζαν μέσα στὰ φασόλια. Ἐπίσης ἔβγαζαν ἓνα ἢ δύο τενεκέδες λίπος (λίγδα) τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο ὡς ἐλαιόλαδον.

Η ΓΕΩΡΓΙΑ

Ὡς ἀναφέραμεν προηγουμένως, ἡ κυριώτερα ἀσχολία τῶν κατοίκων ἦταν ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ὅπως καὶ σήμερα δὲν μεταχειρίζονται μηχανικὰ μέσα, τὰ χωράφια ὀργώνονται μὲ τὰ βόδια καὶ ξύλινα ἄροτρα, δηλ. ὅπως καὶ στὴν π. Χ. ἐποχῇ. Τὸ σπουδαιότερο προϊόν ἦτο τὸ σιτάρι καὶ τὸ καλαμπόκι καὶ πολὺ λίγο τὸ βαμβάκι. Ἡ σπορὰ ἐγένετο στὰ πεταχτά, χωρὶς νὰ μεταχειρίζονται τὰ κελεύσματα τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης (μηχανικὴ σπορὰ, λιπάσματα, ἀρδεύσεις κ.λ.π.). Τὸ ἀλώνισμα ἐγένετο σ' ἀλώνια μὲ δουκάνες ξύλινες, πού στὸ κάτω μέρος ἔφεραν τσιακμακόπετρες, πού ἔκοβαν τὸν κορμὸ τοῦ σταριοῦ καλλίτερα. Τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀνέβαιναν ἐπάνω στὶς δουκάνες γιὰ νὰ κάνουν θάρος καὶ χτυποῦσαν τὰ βόδια ἢ τ' ἄλογα νὰ γυρίζουν μέσα σ' ἀλώνι γιὰ νὰ κοπῇ τὸ γέννημα καὶ νὰ βγῇ τὸ σιτάρι. Ὅταν τελείωνε τὸ ἀλώνισμα περίπου τὸ ἀπόγευμα, τὰ μικρὰ παιδιὰ, ἔπαιρναν τὰ βόδια καὶ τὰ βοσκοῦσαν στὸν κῆπο, οἱ δὲ γονεῖς ἐλίχνιζαν τὸ ἄχυρο γιὰ νὰ μείνῃ τὸ σιτάρι. Κατόπιν τὸ περνοῦσαν τὸ σιτάρι ἀπὸ κόσκινο στὴν ἀρχὴ ἀραιό, κατόπιν πῶ πυκνὸ καὶ κατόπιν τὸ ἔβαζαν στὰ σακκιά καὶ τὸ πηγαιναν στὸ σίτι. Ἡ μεγαλύτερα εὐχαρίστησις τῶν γεωργῶν ἦτο ἡ ἐποχῇ τοῦ ἀλωνισμοῦ, μὰ καὶ ἡ μεγαλύτερη κούρασις ἦτο τὴν ἐποχῇ αὐτῇ, γιατί ὅλες οἱ δουλειὲς ἔπεφταν μαζί. Ἀλώνισμα, σκάψιμο μπουστανιῶν, καλαμποκιῶν. Ἐπίσης εἶχαν καὶ καλὰ ἀμπέλια. Τὰ σταφύλια δὲν τὰ πουλοῦσαν ἀλλὰ τὰ ἔκαναν κρασί. Ἔτσι κάθε οἰκογένεια, εἶχε ἓνα ἕως δύο βαρέλια κάθε χρόνο καὶ περνοῦσε τὴ χρονιά της.

Ἄλλη ἐπικερδῆς ἐργασία τῶν κατοίκων στοὺς Π. Ψαθάδες ἦταν καὶ ἡ Ψαθοπλεκτικὴ δηλ. ἡ κατασκευὴ ψαθῶν. Τὸ χόρτο (σάξι) τὸ ἔπαιρναν ἀπὸ λίμνες ἢ ἀπὸ μέρη βαλτώδη πλησίον τοῦ Ἑβρου, ἀπὸ τὰ ὑφαλα. Τὸ μετέφεραν μὲ τ' ἀμάξια τους στὸ χωριὸ κι' ἐκεῖ μὲ εἰδικούς ἀργαλειούς ὑφαιναν τὴν ψάθα. Τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ ἂν καὶ σκληρὸ ἄφηνε πολλὰ κέρδη, γιατί καὶ τὸ σάξι φθηνὸ ἦταν καὶ οἱ ψάθες εὐκόλα ξοδεύονταν. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τῶν Π. Ψαθῶδων, μὲ τὰ πολλὰ χωράφια, τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, μὲ τὶς γιορτὲς τοῦ χρόνου, περνοῦσαν μία ἡσυχὴ ζωὴ εὐχάριστη, χω-

ρις πολλές σκέψεις και φροντίδες, που ὁ σημερινὸς μηχανικὸς πολιτισμὸς δημιουργεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπο.

ΓΙΟΡΤΕΣ

Ἡ σπουδαιότερη γιορτὴ τοῦ χρόνου ἦσαν τὰ Χριστούγεννα. Τότε ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν ἦταν μεγάλη. Ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα μπροστά, διάλεγαν τὴν παρέα που θὰ τραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα καὶ μόλις ξημέρωναν τὰ Χριστούγεννα, ἄρχιζαν νὰ γυρίζουν ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ νὰ φέρουν τὴν εἶδησι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ μαζέψουν, χρήματα, κρέας χοιρινό, καλαμπόκια καὶ ὅτι ἄλλο τοὺς ἔδιναν. Οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀπ' τὰ ξημερώματα ἔσφαζαν τὰ γουρούνια καὶ τὰ κρεμοῦσαν στὴν ἀποθήκη. Ὅταν οἱ καμπάνες χτυποῦσαν τὸ πρωτὶ καὶ καλοῦσαν ὅλους τοὺς χριστιανούς, στὴν ἐκκλησία, ὅλοι ἔβαζαν τὰ γιορτινά τους ρούχα καὶ πῆγαιναν στὴ γέννησι τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν ἐκκλησία πῆγαιναν στὸ σπίτι κι' ἔτρωγαν τὸ κοινὸ φαγητὸ τῆ λεγομένη Μπάμπου. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ παχὺ ἔντερο τοῦ γουρουνιοῦ, που ἔβαζαν μέσα, τεμάχια κρέατος, ἐντόσθια καὶ ρύζι. Τὸ φαγητὸ αὐτὸ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ τρώγεται ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά καὶ πόλεις τῆς Θράκης, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων. Ἡ χαρὰ τους ἦτο πότε νάρθοῦν νὰ Χριστούγεννα, νὰ πᾶνε ὅλοι μαζί στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ σφάξουν τὰ γουρούνια γιὰ νὰ φᾶνε κρέας, γιατί κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 40ήμερου τεσσαρακοστῆς, κανεὶς τῶν δὲν ἔτρωγε ὄχι μόνον κρέας, ἀλλὰ καὶ τυρὶ καὶ ὅτι ἄλλο ζωικὸν προϊόν. Ἡ θρησκευτικὴ πίστις τοὺς ἔκανε νὰ κρατοῦν νηστεία. Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἀκολουθοῦσαν γλέντια στὰ σπίτια καὶ στὰ σφαγεῖα, ὡς καὶ χορὸς στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ.

Παρακάτω παραθέτουμε μερικὰ τραγούδια τοῦ Γάμου, τοῦ ἀρραβῶνος, τῆς ξενητειᾶς, τοῦ Πάσχα καὶ τῆς ὥρας τῆς δουλειᾶς.

Τ ρ α γ ο ὑ δ ι α

Γάμου, ἀρραβῶνος, ξενητειᾶς, Πάσχα καὶ τῆς ὥρας τῆς δουλειᾶς.

Μιὰ Παρασκευὴ καὶ ἓνα Σαββάτο βράδου
μάνα μου μ' ἔδιωχνε, μπαμπάς μου μὲ μαλώνει
φεύγω κλαίγοντας,, φεύγω παραπονιόντας.

Παίρνω τὸ δρομί, δρομί, τὸ μονοπάτι βρίσκω.

ἓνα δεντρί μέσα στὴ μέση τοῦ δρόμου.

Στέκω τὸ ρωτῶ καὶ τὸ καλοξετάζω θέλεις

με δεντρί πόψε δῶ νὰ μείνω. Τί; νὰ τὸ

νοῦμι σου ἐγὼ θὰ στὸ πληρώσω.

Νᾶτα ντάλια μου ρίξε τᾶρματά σου.

νὰ καὶ ἡ ρίζα μου δέσε τὸ ἄλογό σου

νά και ὁ ἴσκιος πέσε νά κοιμηθῆς.
Καί ὅταν θά σηκωθῆς τὸ νοῦμι μου θά
πληρώσης, τρεῖς σταλιές νερὸ στή
ρίζα μου νά ρίξης.

Γ ι ἄ τ ὸ Γ ἄ μ ο .

Γιά τους Γιά τους ἀπόρχεται μὲ τὸ Σιδέρη
τὸ ἄλογο στρώνουν γιοργάνια 12 καὶ
κελμίμα 15 νά κάτση τὸ ἀρχοντόπουλο
μὲ τὴ βασίλοπούλα.

Τ ο ὕ Τ ρ α π ε ξ ι ο ὕ .

Ἐνα πουλάκι ξέβγηκε ἀπὸ τὴν ἀνατολοῦ
μέρα καὶ νύχτα γκίξερνε μέρα καὶ νύχτα διέρε
καὶ Ἄντρεία τὸ καρτεράει ὅσπου πάει νᾶρθη.
Στέκονται καὶ τὸ ρώντηξε καὶ τὸ καλοξετάει
ποῦ ἦσαν σὺ πουλάκι μου καὶ σὺ ροδοχριστιανέ μου
ἐψὲς ἤμουνα στὸ μουσαρφιλίκι σὲ κάτι χρυσὲς κουβέντες
καὶ ἴδιες σὺ πουλάκι μου καὶ τί θά ὁμολογήσης
ὅτι εἶδιαν τὰ ματάκια κείνο θά μολογήσω.
Γιομόσουν κάμποι ἄλογα καὶ ἔλο
καπεταναῖοι ἔλο ὑγείά σου φίλοι μου.

Π α σ χ α λ ι ἄ τ ι κ ο

Μαῦρα μου χελιδόνια καὶ ἄσπρα πουλιά.
Ἐσεῖς παντοῦ πετάτε καὶ διαένετε. Περᾶστε
ἀπ' τὸ χωριό μου χαμηλώσατε (δίς).
Νὰ γράψω ἕνα γράμμα μιὰ ψιλή γραφή
νά στείλω στήν ἀγάπη νά μὴν μὲ καρτερῆ (δίς).
Ἐγὼ ἐδῶ θά μείνω ἐδῶ θά παντρεφθῶ
θά πάρω ἕνα κορίτσι 18 χρονῶν.
Τῆς μάγισσας τὴν κόρη τῆς Εὔας ἐγγονιά.
Μαγεύει τὰ ποτάμια καὶ δὲν τρέχουνε
μαγεύει τὰ καρώβια καὶ δὲν ἔρχονται
μαγεύει καὶ ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι.

Σ τ ἦ ν ὦ ρ α τ ῆ ς δ ο υ λ ε ι ᾶ ς .

Γιάννης θέριζε μαζί μὲ τὴν καλή του
σύνορι συνορίστηκαν Βουλγαροῦ — βουλγαροῦδα μου
συνορίστηκαν καὶ βάλθηκαν στὸ μπάξι (στίχημα).
Γιάννη ποῖδς θά διάβη 31 δεμάτια

Βουλγαροῦ — Βουλγαρούδα μου.

Κόρη δίψασε και ἔσκασε ἀπὸ τὸ κάμα (ζέστη)

Γιάννης ε — Γιάννης ἔδιαθε βουλγαροῦ βουλγαρούδα μου

Γιάννης ἔδιαθε 32 δεμάτια

τρέξετε παιδιά λίγο νὰ φέρτε

θὰ σκάση ἀπὸ τὸ κάμα βουλγαροῦ βουλγαρούδα μου.

Γιὰ τὸ τραπεζίτοῦ Γάμου.

Ἄποψε δὲν κοιμήθηκα και τώρα ἐγὼ νυστάζω

γιὰ δυὸ ματάκια γαλανὰ γιὰ δυὸ στενὰ φρυδάκια.

Θὰ σοῦ τὰ κλέψω μιὰ βραδιὰ νύχτα μετὸ φεγγάρι

νὰ σοῦ τὰ θγάλω στὸ θοννὸ ψηλά στὰ κορφοβούνια.

Ἐκεῖ λαλοῦν τὰ ποιιλά, ἐκεῖ λαλοῦν και λένε

ὅποιος κοιμᾶται μοναχὸς εἶναι ὀργὴ καταραμένος

ὅποιος κοιμᾶται δυὸ μαζὶ εἶναι εὐλογημένος.

Γιὰ τὸ τραπεζίτοῦ Γάμου.

Χαίρεσθε ἄρχοντοι χαίρεσθε στὸ ταπεινὸ τραπέζι

αὐτοῦ τιμᾶνε τὸ Χριστὸ τιμᾶν τὴν Παναγία

ποὺ μέσα φέρνουν τὸ νερὸ κι' ἀπ' τὴ στεριά τὸ χῶμα

και ἀπὸ τὴν Ἀνδριανούπολι φέρνουν τὰ κεραμμύδια.

Θὰ φκιάσουν τὴν ἀγία Σοφιά τὸ μέγα μοναστήρι

μετὸ 62 ἀσήμαντρα μετὸ 62 καμπάνες γιὰ νὰ διαβάξουν

γραμματικοὶ νὰ ψέλνουν οἱ ἀφεντάδες

ὅταν διαβάξουν γραμματικοὶ βάζουν τὰ μοναστήρια.

Γιὰ τὴν Προῖκα.

Μασὲ μαλίμ τὴν προῖκα σου τὴν μικρὴ δούλεψή σου.

Ἄπο μικρὴ τὴν δούλεψες τὴν ἔχεις δουλεμένη.

Σένα μανά σου δὲν σ' ἔδιωξε

μπαμπάς σου δὲν σοῦπε σύρια

και σὺ θέλεις νὰ ξενητευθῆς και

θέλης ἀπογένης.

Ὅταν φέρνουν τὴ νύφη.

Διάβατε ν' ἀγναντέψετε τῆς Νένης

τὰ καράβια πὸς ἀρμένησαν και ἔρχονται

τὸ ἓνα ἔχει μέσα χιώτισσες και τὸ ἄλλο φραγκοπούλες

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο ἔχει τὴ νύφη μέσα.

Ξενητεῖς.

Μιὰ κόρη κάθεται στὴ μέση τὸ γεφύρι

καὶ τὸ γεφύρι ἦταν στενὸ καὶ κόρη συλλογιέται
καὶ ξένος σὰν νὰ πέρασε στέκει τὴν καλημεράει
καλημέρα σου κόρη μου καλῶς τὸν ξένο ποῦρθε
θὰ σὲ ρωτήσω νέα μου τὴν ἀλήθεια νὰ μοῦ πῆς.
Νέα μου ποῦναι ὁ ἄνδρας σου
ποῦ εἶναι ὁ ἀγαπητικός σου;
ἔχω ἄνδρα στὴν ξενητεία τώρα 12 χρόνια
οὐδὲ ρχεται, οὐδὲ πατεῖ
οὐδὲ γράμμα μοῦ στέλνει
μόνο στέλνει λίρες καὶ φλουριά,
φλουριά μὲ τὸ σινίκι.
Φωτιὰ νὰ κάψη τὰ φλουριά φωτιὰ καὶ
τὸ σινίκι, ἂν δὲν ἰδῶ τὸν ἄντρα μου
τὸν ἄνδρα τῆς καρδιάς μου.
Κόρη μου ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄνδρας σου
ἐγὼ εἶμαι ὁ καλός σου, ἂν εἶσαι
σύ ὁ ἄνδρας μου, ἂν εἶσαι ὁ καλός μου
δεῖξε σημάδια τοῦ σπιτιοῦ
σημάδια τῆς αὐλῆς μου.
Μηλιά ἔχεις στὴν πόρτα σου
καὶ κλῆμα στὴν αὐλή σου
τότε καλογνωρίστηκαν κι' ἔφυγαν ἀντάμα.

Ψαθᾶδες τῆ 20ῆ Δεκεμβρίου 1965

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου

B. MANABHS

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΔΙΑΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Διδασκαλίσης ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΧΑΤΖΗΠΑΥΛΙΔΟΥ

Εἰς ἀπόστασιν ἐξήκοντα χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν πόλιν «Σ α ρ ἄ ν τ α
'Ε κ κ λ η σ ί α ι» τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εὐρίσκετο μία ὁμορφὴ Κω-
μόπολις, ἣτις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὀνομάζετο Β ρ ὄ σ ι ς, εἰς δὲ τὴν Τουρ-
κικὴν Μπουναρ - Χισάρ, καὶ κατοικεῖτο ἀπὸ Ἑλληνας — οἱ ὅποιοι ἦσαν
καὶ περισσότεροι — ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους. Ἦτο χωρισμένη εἰς
τρεῖς συνοικίας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλύτερη ἦτο ἡ Ἑλληνική. Αἱ οἰκίαι
τῆς ἦσαν μονόροφοι καὶ διώροφοι. Αἱ δύο ἐκκλησίαι τῆς, ἡ Ἑλληνικὴ
τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ἡ Βουλγαρικὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἦσαν
τὰ ἐπιβλητικώτερα κτίριά τῆς. Αὗται εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῶν ἦσαν χωρι-
σμένα μετὰ ξύλινον διάφραγμα τὸ ὅποιον ἐλέγετο Καφρασωτόν, ὅπισθεν

τοῦ ὁποίου ἐστέκοντο αἱ γυναῖκες. Σχολεῖα ὑπῆρχον δύο: Ἑλληνικὸν ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ Βουλγαρικὸν ὁμοίως. Εἰς τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν εὐρίσκετο πηγὴ ὕδατος ἣτις ὀνομάζετο Μπουγιούκ - Μπουνάρ'. Ἐκεῖ κοντὰ ἦτο στημένη ἐξέδρα ὅπου οἱ Τοῦρκοι περνοῦσαν τὶς ὥρες τῶν πίνοντας τὸν καργιλέ' καὶ τὸν καφέ τῶν. Ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν ἐξεχύνετο τὸ ὕδωρ εἰς τὴν στενὴ κοίτην καὶ ἐσχημάτιζε ρυάκι μῆκους πολλῶν χιλιομέτρων ποῦ στὸ διάβα του ἔθετε εἰς κίνησιν τέσσαρας Νερομύλους.

Τὰς καθημερινὰς ἡμέρας αἱ γυναῖκες τῶν Ἑλλήνων κατεγίνοντο ἐν πρώτοις εἰς τὴν καθαριότητα τῆς οἰκίας. Ἐπιπλα μεγάλῃς ἀξίας δὲν ὑπῆρχον. Ἡρέσκοντο διὰ τὸ στόλισμα τῆς ὑποδοχῆς εἰς τὴν κατασκευὴν δύο συνεχομένων καναπέδων τοὺς ὁποίους ὀνόμαζον Σ ι ν τ ῖ ρ ι α εἰς μίαν τράπεζαν μετὰ καθρέπτου καὶ εἰς μερικὰ καθίσματα. Εἰς τὰ δωμάτια καθημερινῆς χρήσεως ὑπῆρχον ἀπλάι θερμάστραι, καὶ εἰς τὰ δωμάτια ὑποδοχῆς χ ἄ λ κ ι ν α μ α γ κ ἄ λ ι α ὅπου ἐκεῖ μέσα ἐτοποθέτουσαν ἀναμμένα κάρβουνα. Ὅταν κανεὶς εἶχε τὴν ἐορτὴν του τὸ σπῖτι ἦτο ἀνοικτὸν καὶ ἐδέχετο πολλοὺς ἐπισκέπτας. Οὔτοι ἄφηναν τὰ ὑποδήματά των ἔξω εἰς τὸ χαγιατί (εἶδος χώλ) καὶ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν ὑποδοχὴν. Ἡ οἰκοδέσποινα κατὰ τὸ ἔθιμον ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ γυρίσῃ αὐτὰ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ὥστε, ὅταν οἱ ἐπισκέπται θὰ ἐξήρχοντο νὰ τὰ εὕρισκον ἕτοιμα. Ὅταν αὕτη ἐδέχετο ἐφόρει φόρεμα μακρὸν μέχρι τῶν ποδῶν, ἀρκετὰ φαρδύ, μὲ μακρὰ μανίκια, καὶ δεμένο εἰς τὴν μέσην μὲ μίαν φαρδιὰν μεταξωτὴν κορδέλλαν.

Τὰς καθημερινὰς ἡμέρας αἱ νέαι γυναῖκες ἐφόρουσαν μεσοφόρια, ἦτοι φορέματα ἀπὸ τὴν μέσην καὶ κάτω, καὶ ἐπάνω καμιζόλες αἱ ὁποῖαι ἦσαν κεντημέναι μὲ πολύχρωμες κλωστὲς. Αἱ ἡλικιωμέναι ἐφόρουσαν Σ α λ θ ἄ ρ ι ἄ' οἱ δὲ ἄνδρες Τ σ α ξ ῖ ρ ι α ἦτοι πολλὰ φαρδιὰ παντελόνια. Ὅταν αἱ ὡς ἄνω γυναῖκες ἐτελείωνον τὴν καθαριότητα τῆς οἰκίας ἐπεδίδοντο εἰς τὸ κέντημα μὲ γαϊτάνια, εἰς τὴν ὕφαντικὴν καὶ εἰς τὴν πλεκτικὴν. Τὰ περισσότερα κεντήματα ἐγίνοντο εἰς τὸ Μ ἄ γ κ α ν ο. Τοῦτο ἦτο ἕνα μικρὸν τραπεζάκι μὲ τέσσαρας πόδας ὅπου ὅμως ἔλειπε ἡ ἐπιφάνειά του. Εἰς τὸ κενὸν ἐκεῖνο ἔρραβον καὶ ἀπὸ τὰς τέσσαρας πλευρὰς του τὸ ὕφασμα ποῦ ἤθελον νὰ κεντήσουν καὶ συνήθως ἀπὸ θελοῦδο. Ἐδῶ ἐγίνοντο τὰ μαξιλάρια καὶ οἱ παντοῦφλες τοῦ γαμβροῦ. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ κεντήματα ἐγίνοντο καὶ μὲ καναβά. Οὗτος ἦτο ἀραιὸν λινὸν ὕφασμα ὅπου ἐρράβετο εἰς ἕτερον ὕφασμα κατ' ἀραιὰ διαστήματα. Ἐδῶ ἐγίνοντο σχέδια σταυροβελονιάς. Ὅταν τὸ κέντημα ἐτελείωνε οἱ κλωστὲς τοῦ καναβά ἐτραβοῦντο καὶ τὸ σχέδιον ἔμεινε καθαρὸν ἐπάνω εἰς τὸ ὕφασμα.

Εἰς τὴν πλεκτικὴν ἦσαν ἄπειρα τὰ σχέδια. Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ἦτο ἕνα εἶδος πλεκτοῦ τὸ ὁποῖον ἐλέγετο Σ τ ε μ ἔ λ ι. Ἦτο ἕνα ὠραῖο

πλεκτό σχήματος μεγάλου τετραγώνου τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὸ ἐξῆς:

Τὸ Πάσχα ὅλοι οἱ Νεόνυμφοι ἔστελλον εἰς τὸν Κομπάρο Τσουρέκια καὶ αὐτὰ μέσα εἰς ἓνα πανέρι. Τὸ ὡς ἄνω κέντημα τὸ ἔρριπτον ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ τοποθετῶντας τα εἰς τὴν κεφαλὴν τὰ ἐπήγαιναν σιγά - σιγά. Ἐκτὸς τῶν κεντημάτων μεγάλην ἐπιδεξιότητα εἶχον εἰς τὴν ὕφαντικὴν. Ἔφαινον ἰδέκα (10) ὑποκάμισα διὰ τὸν Γαμβρόν, σπουδαῖα ψηφωτὰ ὑφάσματα καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη προικὸς ὡς καὶ δι' ἄλλην χρῆσιν.

Ἡ νηστεία των ἦτο παροιμιώδης. Ὅταν ἦτο ἡ τελευταία Κυριακὴ τῶν ἀπόκρεω μετὰ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ γλυκίσματα ἔτρωγον τελευταῖα καὶ ἀπὸ ἓνα αὐγὸν λέγοντας: Μὲ τὸ αὐγὸ κλείνομε τὸ στόμα καὶ μὲ τὸ αὐγὸ θὰ τὸ ἀνοίξωμε ὑπονοῶντας τὸ Πάσχα μὲ τὰ κόκκινα αὐγά. Ἔως τότε κάθε βράδυ ἔκαμον προσευχάς. Ἐορτὰς εἶχον πολλὰς καὶ εἰς κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς ἔσφαζον ἓνα ζῶον (κουρμπάνι) καὶ τὸ ἑμοίραζον ἀναμεταξύ των. Ὅταν ἦτο ἡ εορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου αἱ γυναῖκες ἔκαμον 5—6 λειτουργιῆς ἔπαιρνον καὶ μία κοῦπα γεμάτη ἢ ἀπὸ σιτάρι ἢ ἀπὸ ἀλεύρι καὶ ἐπήγαινον εἰς τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου. Ἐκεῖ ὅλοι ἐκάθηντο εἰς σχῆμα κύκλου καὶ ἀφοῦ ἐτοποθετοῦσαν μέσα εἰς τὸ ἀλεύρι μιὰ λαμπάδα ἀνέμενον τὸν ἱερέα. Ὁ ἱερεὺς ἀφοῦ ἔκαμνε δέησιν ἔφευγε. Αἱ γυναῖκες τότε ἔκοπτον τὶς λειτουργιῆς εἰς τεμάχια καὶ τὰς ἑμοίραζον ἀναμεταξύ των. Τὸ σιτάρι ἢ τὸ ἀλεύρι τῆς κοῦπας τὸ ἐπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἔκαμον ἐκ νέου μίαν λειτουργίαν καὶ τὴν ἐχάριζον εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Διὰ τὴν καινούργιαν ἔσοδειὰ τοῦ σιταριοῦ εἶχον τὰ ἐξῆς:

Τὸ σιτάρι μετεφέρετο εἰς τὸν Νερόμυλον καὶ ἐγίνετο ἀλεύρι. Ἀπ' αὐτὸ ἡ οἰκοδέσποινα πρὶν ζυμώση ψωμί ἔκαμνε μερικὰ κοιλούρια τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον χαλκάδες. Ἀπ' αὐτὰ 2—3 ἔδινε εἰς τὰ πλησιέστερα σπίτια καὶ ἄλλον ἓνα χαλκὰ ἐπήγαινε εἰς τὴν θρύση τῆς κωμοπόλεως ὅπου αὐτὴ εἶχε ἓνα μικρὸ πεζοῦλι, καὶ τὸν ἐτοποθέτει ἐκεῖ ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἔβρεχε μὲ νερὸ πολὺ ὀλίγο. Ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος θὰ ἔφθανε ἐκεῖ τὸν ἔπαιρνε καὶ ἔφευγε. Τοῦτο ἐγίνετο γιὰ τὸ ἐξῆς, ἰδηλαδὴ ὅπως τὸ νερὸ τρέχει ἀκατάπαυστα ἔτσι καὶ τὸ ἀλεύρι τοῦ σπιτιοῦ νὰ μὴ λείψη ποτέ.

Ὅταν δύο νέοι ἠρραβωνίζοντο ἔστελλον κ ο υ φ έ τ α μ ε μ α σ τ ι χ α μέσα εἰς μικρὸν πατάκι γιὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς. Οὗτοι ἔπαιρνον μόνον τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ πατάκι τὸ ἐπέστρεφον. Ὁ γαμβρὸς κατ' ἀραιὰ διαστήματα ἐπεσκέπτετο τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, αὕτη δὲ οὐδέποτε ἐπετρέπετο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ πρὸς τοῦ γάμου της. Ὅταν δέ, θὰ ἐτελεῖτο οὗτος, δύο ἡμέρας πρὶν, ἦτοί τὴν Παρασκευὴν ἐζύμωνον μίαν μεγάλην κ ο υ λ ο υ ρ ἄ τὴν ὁποῖαν τοποθετοῦσαν εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς Νύμφης, καὶ τότε οἱ φίλοι, οἱ γείτονες καὶ οἱ οἰκεῖοι της ἔκοβον ἀπὸ ἓνα τεμάχιόν. Τὴν κοιλούρα αὐτὴν τὴν ὠνόμαζον

κλεφτοκούλικο. Τὸ τεμάχιον ἐκείνον τὸ ἐπήγαινον εἰς τὴν οἰκίαν τους διὰ νὰ τοὺς φέρῃ χαρὰ καὶ εὐτυχίαν. Γέλια καὶ τραγοῦδια ἤκούοντο τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου. Κυριαρχοῦσε ἓνα τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ ἐξῆς:

Σήμερα μαῦρος οὐρανὸς
 σήμερα μαύρη μέρα
 σήμερα ἀποχωρίζεται
 μάνα καὶ θυγατέρα.
 Σήμερα λάμπει ὁ οὐρανὸς
 σήμερα λάμπει ἡ μέρα
 σήμερα στεφανώνεται
 Ἄετος τὴν περιστέρα.
 Ἄκου Νυφοῦλα μ' τί θὰ σοῦ πῶ
 τί θὰ σοῦ παραγγείλω
 τὴν πόρτα ὅταν πρωτομπῆς
 καλὰ νὰ προσκυνήσης
 τὴν πεθερά, τὸν πεθερὸ
 καλὰ νὰ τοὺς τιμήσης.

Τὸ φόρεμα τῆς νύμφης ἦτο μεταξωτὸν τὸ ὁποῖον ἐλέγετο **Τ ζ α μ φ έ ς**. Στὴν ἀρχὴ ἦτο χρώματος μαύρου καὶ βραδύτερον ἔγινε ἀνοικτοῦ χρώματος. Λευκὸ δὲν ἐφόρει ποτέ. Ὅταν ἐγεννᾶτο τέκνον τι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγίνοντο τὰ λεγόμενα **μ π ο υ γ α ν ί κ ι α**. Ἐκαλοῦσαν μερικὸς συγγενεῖς — μόνον γυναῖκες — καὶ ἔτρωγον καὶ ἔπινον. Αὐταὶ μετὰ τὸ φαγητὸν ἐχάριζον χρήματα εἰς τὸ νεογέννητον.

Ὅταν κανεὶς ἀσθενοῦσε καὶ ἡ ἀσθενεία του παρετείνετο ἐπὶ πολὺ, τὸν ἐπήγαινον εἰς ἓνα χωρίον τὸ ὁποῖον ἀπεῖχε περίπου μίαν ὥραν ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκοντο δύο ἐνωμένα πετραὶ αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ μέσον εἶχον κενόν. Αὐταὶ ἐλέγοντο **Ζ ο υ λ ό π ε ρ α ι**. Κάτω ἀπ' αὐτὰς περνοῦσεν ὁ ἀσθενὴς τρεῖς φορὰς καὶ ἀφοῦ ἀφιέρωνεν κάτι ἰδικόν του ἔφευγε πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου. Πολλοὶ ἐθεραπεύθησαν.

Διὰ τὴν ἐλονοσίαν εἶχον ἓνα φυτὸ τὸ ὁποῖον ἐλέγετο **Π έ λ ι ν ο**. Τοῦτο ἐφυτεύετο εἰς τὰς ἀλλὰς τῶν οἰκιῶν καὶ ἦτο πικρόν. Τὸ ἔβραζον καὶ κάθε πρωτὶ ἐκείνος ποῦ ἦτο ἀσθενὴς ἔπινεν ἀπὸ ἓνα μικρὸ ποτήρι. Ἐνέσεις δὲν ὑπῆρχον. Ἄντ' αὐτῶν ὑπῆρχον μεγάλαι καρφίτσαι αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο **Κ ο υ λ ο ύ ν τ ζ α ι**. Μ' αὐτὰς ἔτρουποῦσαν διάφορα μέρη τοῦ σώματος πρὸς θεραπείαν. Διὰ τὸ γύρισμα τοῦ ὀμφαλοῦ ἔθετον εἰς αὐτὸν ἓνα ἀγγεῖον τὸ ὁποῖον ἐλέγετο **Τ σ ο υ κ ά λ ι** κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἔθετον ὀλίγην θερμότητα ἢ ὁποῖα τόσον αὐτῇ ὅσον καὶ τὸ τσουκάλι εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἐπαναφέρουν τοῦτον εἰς τὴν θέσιν του. Ὅταν κανὲν παιδίον ἐβασκένετο τὸ ἐκάπνιζον ἢ μὲ ἀνθη ποῦ ἔπαιρνον ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἢ μὲ μαστίχα ἀφοῦ

προηγουμένως έπλυνον τὸ πρόσωπο μὲ νερὸ τρεῖς φορὰς ἀλλὰ ἀντίθετα.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς ἔχορευον τοὺς κάτωθι χορούς: 1) Συρτόν, 2) Πόλλα, 3) Μπαϊντούσκα καὶ 4) Χασάπικον. Ὁργανα χοροῦ εἶχον τὸ βιολί, τὸ φλάουτο, τύμπανα, μανδολίνα καὶ γκάιντα. Ἄν δὲν ὑπῆρχον αὐτὰ ἔχορευον μὲ εὐθύμα τραγούδια ἕν ἕκ τῶν ὁποίων ἦτο τὸ ἑξῆς:

Μαρούλια ἀπ' τὸ πουργὸ φορτώνω καὶ πουλῶ
γαράτα ὄροσερὰ φωνάζω τρυφερὰ
πάρτε λαχανικά.
Ξιθαίνει ἡ κυρὰ καὶ δίνει τὸν παρὰ
πάω στὸ καπηλειὸ πίνω κρασί παλιό.
Μηνᾶ, Μηνᾶ, Μηνᾶ, τὸ σίτι σου πεινᾶ
καὶ σὺ στὸ καπηλειὸ πίνεις κρασί παλιό.
Ἄν πίνω καὶ μεθῶ τὴν τσέπη μου ρωτῶ
καὶ ἂν γίνω μασκαρᾶς δικός μου εἶν' ὁ παρᾶς.

Γενικῶς ἡ ζωὴ τῆς Κομοπόλεως αὐτῆς κυλοῦσε ἡρεμα καὶ κανονικὰ ὡσπου ἤλθεν ἡ καταραμένη ἡμέρα τῆς ὑποδουλώσεώς της εἰς τοὺς ἔχθρους ἐν ἔτει 1922.

Τὰ ὡς ἄνω λαογραφικὰ στοιχεῖα μοῦ τὰ κατέστησε γνωστὰ ἡ μήτηρ μου Ἀθηνᾶ Χατζηπαυλίδου ἥτις πολλὰκις μὲ πίκραν ἐνθυμεῖται τὴν χαμένην της Πατρίδα.

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 6 - 3 - 1966
Ἡ Δ/σα Βου 6/θεσίου Δημ. Σχολ. Διδ/χου
Α. ΧΑΤΖΗΠΑΥΛΙΔΟΥ

Σ η μ. Τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς ὡς ἄνω Κομοπόλεως δὲν ὑφίστανται πλέον διότι ὁ χρόνος καὶ τὰ ἔθιμα τῶν νῦν ἐτῶν τὰ ἔχουν ἐξαλείψει.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΑΓΓΙΟΥ

Γυναικεῖα ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματα (λαϊκὰ τέχνη κλπ)

Διδασκαλίσης ΒΡΑΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ

Αἱ γυναῖκες κυρίως ἐπιδίδονται στὴν ὕφαντικὴ τὴν κεντητικὴ τὴν πλεκτικὴ κλπ.

1) Ὑφαντικὴ ἢ Βασικὴ τέχνη τῆς νοικοκυρᾶς εἶναι ἡ ὕφαντικὴ καὶ τὴ μαθαίνουν ἀκόμη ὅταν εἶναι κοπέλλες καὶ ἐτοιμάζουν τὴν προῖκα τους. Ξεύρουν νὰ ὑφαίνουν στρώματα, ταπιὰ καὶ ὄμορφα χαλιὰ σὲ διάφορα σχέδια. Ὁραιότερα εἶναι τὰ καραμελλωτὰ σὲ διάφορα πάλι σχέδια. Κάνουν καὶ κουβέρτες καραμελλωτές, μάλλινες καὶ εἶναι πολὺ γερῆς καὶ ὄμορφες μὲ κρό-

σια γύρω - γύρω. Ἐπίσης προσόψια βαμβακερά, τραπεζομάνδηλα καὶ διάφορα ἄλλα χρειώδη τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ δωματίου ὑποδοχῆς. Προπολεμικὰ ἕφαιναν καὶ ἕλες τὶς ἔνδυμασιες τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Τώρα ὁ ρυθμὸς ἐπέβαλε τὴν Εὐρωπαϊκὴν φορεσιά, ποὺ τὴν προτιμοῦν.

2) Κεντητικὴ. Βελονιά - βελονιά θὰ κεντηθοῦν καὶ προσόψια καὶ πετσετάκια καὶ καρέδες σὲ ἰταμίνα μὲ μεταξωτὲς κλωστὲς σὲ σχέδια, ποὺ πέρνουν ἀπὸ περιοδικά. Προπολεμικὰ τὸ κέντημα περιοριζόταν στὴν ἔνδυμασία, ποὺ ἦταν δουλειὰ λεπτὴ καὶ κρατοῦσε καιρὸ ὡς ποὺ νὰ τελειώσῃ νὰ «κεντηθῆ» ἓνα φόρεμα ποὺ ἀνάλογα μὲ τὸ σχέδιο ὀνομαζόταν «κίναρένια» ἢ «κουκλένια» ἢ «γαϊτανένια» ἢ «τσάρλε» κ.τ.λ. Σχέδια ἀπὸ περιοδικά, φυσικά, δὲν ἔπερναν. Κεντοῦσαν τὰ πατροπαράδοτα σὲ δείγματα παλαιότερων ἔνδυμάτων. Πάντως ἓνας, ποὺ θέλει νὰ περιεργασθῆ ἓνα κεντημένο φόρεμα θὰ μείνῃ ἐκπληκτὸς γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν σχεδίων, ποὺ χρησιμοποιοῦσαν (πολλὰ ξομπλίδια). Τὸ κέντημα καλύπτει μεγάλη ἐπιφάνεια τοῦ φορέματος ποὺ τὸ κάνει γραφικὸ. Κιμῆλες (γράμματα), πουλάκια, γραμμὲς, μαϊάνδροι, λουλούδια διάφορα, σὲ γεωμετρικὸ ἢ φυσικὸ σχῆμα, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ πολύχρωμα κεντήματα.

Τὰ χονδρὰ μάλλινα ὑφάσματα προτοῦ βαφοῦν πηγαιναν στὴ νεροτριβὴ καὶ ἀποχτοῦσαν πάχος εἰς βάρος τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους, καὶ χνούδι πυκνὸ στὴν ἐπιφάνεια. Μετὰ τὴ νεροτριβὴ (ντρίστα) ἦταν ἔτοιμα, νὰ βαφοῦν, νὰ κοποῦν, νὰ ραφτοῦν καὶ νὰ κεντηθοῦν. Ἡ ἱστορία αὐτὴ βαστοῦσε βδομάδες καὶ τὸ κέντημα ἀκόμη περισσότερο. Χαρακτηριστικὴ διακόσμησης τῶν τραπεζομανθῆλων, τῶν κουρτινῶν, καὶ τῶν κλινოსκεπασμάτων εἶναι ἡ περιφερικὴ δαντέλλα, πλεχτὴ στὸ χέρι μὲ κλωστή βαμβακερῆ. Ἡ δαντέλλα (πολλάκις ἀγοραστὴ) στόλιζε καὶ τὶς περισσότερες ποδιὰς τῶν κοριτσιῶν. Παλαιότερα καὶ οἱ νέοι εἶχαν νὰ ἐπιδείξουν τὸν τσεβρέ τους στὴν πίσω κυρίως τσέπη τοῦ πανταλονιοῦ ἢ ριγμένο τριγωνικὰ στὸ λαιμὸ πίσω, τὶς μέρες τῶν πανηγυριῶν. "Ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχέδια στὰ κεντήματα ἔνδυματα διακρίνει κανεὶς τὸ ἰδεαλιστικὸ καὶ νατουραλιστικὸ ρεῦμα. "Ἄλλα εἶναι σχηματοποιημένα πτηνά, ζῶα, καὶ φυτὰ καὶ ἄλλα διατηροῦν τὴ γραμμὴ τῆς φύσεως καθὼς καὶ τὰ χρώματα, ποὺ εἶναι ἐντυπωσιακὰ (ὑμπερσιονισμός) τὴν παραδοσιακὴ μορφὴ τους.

3) Πλεκτικὴ. Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρωμε μὲ τὸ πλέξιμο μάλλινων φανελλῶν καὶ καλτσῶν, δαντελῶν καθὼς καὶ τὰ δίχτυα τῶν ψαράδων.

4) Κοσμήματα. "Ὅπως καὶ τὰ ἔνδυματα ἔτσι καὶ τὰ κοσμήματα ἦταν ἀντικείμενα τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ ἔπρεπε νὰ γίνον ἀπ' τὰ χέρια τῆς κοπέλλας. "Ὅλα τὰ κοσμήματα ἦσαν χάνδρινα. Περνοῦσαν σὲ ψιλὴ κλωστὴ τὰ ψιλὰ χανδράκια καὶ τὰ ἔπλεκαν μὲ ποικίλους τρόπους. "Ἐτσι γινόταν τὰ «γκιορντάνια» (λωρίδες γύρω στὸ λαιμὸ) ἐφαρμοστά,

«μπλουντες» (ραβδωτά περιλαίμια) «μπιλτζίνες» στα χέρια «πούλια» και «παρατσούδια» στις μακρές πλεξούδες. Όλα αυτά γινόνταν με διάφορους συνδυασμούς χρωμάτων (χρωματιστών χάνδρων) για να πετύχουν διάφορα σχέδια. Τα κοσμήματα αυτά σήμερα εξέλιπαν και στη νέα γεννιά είναι άγνωστα. Τα φλωριά όμως συχνά κρέμονται στο στήθος της κοπέλλας.

Ήδη και έδιμα ιδιάζοντα είς τούς γεωργούς, τούς ποιμένας, τούς ναυτικούς - λατρευτικά λαϊκά έορταί.

Γεωργικός βίος. Οί κάτοικοι του Πραγγίου είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Τα έργαλεία του αγρότη του Πραγγίου είναι τα πατροπαράδοτα, όμοια ίσως με εκείνα της εποχής του Ήσιόδου. Το άλέτρι της σποράς και του καρνικάματος είναι ξύλινο, φτιαγμένο άπ' τον ίδιο τον Πραγγιώτη. Στην άκρη έχει σιδερένιο ύνι. Μ' αυτό σκεπάζει τούς σπόρους στο χωράφι κι' όταν είναι λασπερό. Μ' αυτό επίσης, θά κάνη την άνοιξη τα «καρύκια» (αυλάκια) για να σπείρουν οί κοπέλλες «φωληά — φωληά» το καλαμπόκι, το βαμβάκι ή το μπουστάνι με την τσάπα (το τσαπί). Για το όργωμα έχει την «παπάρα» (σιδερένιο άροτρο). Στο χωράφι ό Πραγγιώτης θά πάη με το άμάξι γιατί τα βαρυά έργαλεία δέν μεταφέρονται άλλοιώς. Πάνω στο άμάξι θά βάλη το άλέτρι ή την παπάρα του, την ξυάλι (ξύλινη βουκέντρα), το «τσιουλγκάρι» (σύξενκτρο του άρότρου), την ξύλινη «σβάρνα», το σκεπάρνι, θά σκαλώση και τόν «τρουβά» με το λιτό φαγητό (το πλουσιώτερο θά είναι ψωμί και τυρί) και μέσα σέ ξηρό τριφύλλι θά κρύψη και το «μπουντουτσι» (μικρό σταμνί) με το νερό.

Θά ζέψη έπειτα τα ζώα του με καλωσύνη, πού καταλαβαίνουν τη γλώσσα του «κόσ» (ξευγαρωθήτε) κι' άφοϋ δέση το γάϋδαρο στην ούρα του άμαξιού κάνει το σταυρό του και ξεκινά. Άν ξεχάση κάτι, πού δέν είναι σοβαρό, δέν γυρίζει να το πάρη γιατί «δέν είναι καλό». Άν ό πρωϊνός ήλιος θγῆ με σύννεφα ή αν από βραδύς βασιλέψη σέ σύννεφα, τότε «προμηνύεται βροχή» και παίρνει μαζί του το σακκάκι του ή και άδειο σακί. Σάν τόν πιάση ή μπόρα στο χωράφι, ξεύρει να λιαώνη τα «κανάτια» του άμαξιού και να φυλάγεται άπ' το χαλάξι και τη δυνατή βροχή. Πάντως ή ό ήλιος καυτερά καίει το πρόσωπο ή το χαλάξι άλύπητα δέρνει το κορμί ή δουλειά δέν αφήνεται έκτός αν έχει ιδιάρκεια ή μπόρα. Όλη μέρα παρέα με τόν «άμπρόξι» και τόν «καρά» του, αϊλακώνει το χωράφι σπιθαμή - σπιθαμή και μοιράζεται μαζί τους τη σκληρή δουλειά. Μόλις φτάση στο «σύνορο» στο άκουσμα «δστ δεξιά» ή «δστ άριστερά», ξεύρουν τα βόδια να γυρνοϋν και πάλι στη γῆ του άφέντη.

Άν το «ξευγάρι» είναι άγελάδες και έγκνες θά έχη κρομάση ή νοικοκυρά πέταλο στο μέτωπο με γαλάζιες χάντρες για το κακό το μάτι (βά-

σκαμα). Τὸ ἴδιο θὰ κάνη καὶ στὰ πόδια ὅταν εἶναι «νέα» καὶ ρομαλέα. Ὁ θερισμὸς σὰν φτάση καὶ τὰ στάχυα εἶναι γεμάτα, μοιάζει μὲ πανηγύρι. Μόλις φτάσουν στὸ χωράφι ὁ «δραγουμᾶνος» θὰ θερίσῃ λίγο σταυρωτά, σὰν προσευχὴ γιὰ τὸν καινούργιο καρπὸ. Ἔπειτα μὲ γέλια καὶ χάχανα συνορίζονται (συναγωνίζονται) ποῖος τὸ πρῶτο θὰ στήσῃ δεμάτι ὄρδιο. Ὅποιος βγῆ πρῶτος ἀναγνωρίζεται νικητὴς καὶ ζητᾷ ἐπιβράβευση (μπαξίσι) καὶ οἱ ἄλλοι τάζουν μὲ τρόπο εὐτράπελο ὅ,τι σκεφθοῦν ἐκείνη τῇ στιγμῇ (ἓνα καλομαγερευμένο κόκορα). Τώρα ὁ νικητὴς κάνει τὸ δραγουμάνο καὶ προχωρεῖ θερίζοντας καὶ σχίζοντας τὸ χωράφι. Κάποτε φθάνει καὶ τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ. Νέος ἀγῶνας ἀρχίζει τὴν τελευταία ὥρα ποῖος θὰ κλείσῃ πρῶτος τὸ ἰδεμάτι καὶ θὰ πετάξῃ ψηλὰ τὸ δρεπάνι στὸν ἀέρα. Μερικοὶ μάλιστα περιμένουν νὰ ἴδωῦν πῶς θὰ πῆσῃ τὸ δρεπάνι· ἂν τὸ ἀνοιγμα βρισκεται πρὸ τοῦ θεριστῆ ἢ ὄχι, πράγμα ποῦ σημαίνει ὅτι μὲ ὑγεία θὰ ξαναθερίσῃ τοῦ χρόνου. Ἡ ἡμέρα τοῦ ἀπόθερου εἶναι πανηγύρι καὶ ξεγνοιασιά γιὰ τοὺς θεριστάς. Ἡ καλὴ νοικοκυρὰ φροντίζει τὴν ἡμέρα αὐτὴ νὰ μείνῃ σπίτι καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ὠραῖο μεσημεριάτικο μενοῦ, κοτόπουλο μὲ πηλιούρι, λαγγίτες ἢ πίττα καὶ ἀριάνι. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ κανεὶς δὲν παίρνει μαζί του τροφή. Εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς χωρᾶς καὶ τοῦ πλούσιου γεύματος. Ἔτσι πέφτουνε τὰ θερισμένα στάχυα στοὺς ἀγρούς γιὰ νὰ πυρρωθοῦν κατόπιν τίς αὐγές, οἱ χρυσές θυμωνιές, τῶν πελαργῶν οἱ πύργοι. Σὲ λίγο θὰ τελειώσουν ὅλα καὶ στὸ χωράφι τοῦ σπιτιοῦ θὰ κρέμονται τὰ πλεχτὰ τὰ στάχυα, σύμβολο γονιμότητος, ὡς τῆ νέα σοδειά.

Π ο ι μ ε ν ι κ ὸ ς β ἰ ο ς. Κάτω ἀπ' τὴν κάπα ὕπομονετικά στηριγμένος στὴ γκλίτσα ὁ βοσκὸς ἀκολουθεῖ τὰ πρόβατα στὶς ρεματιές καὶ στοὺς κάμπους, ὡς ποῦ νὰ πιάσῃ ὁ χιονιᾶς. Τὰ πρόβατα θὰ ξεχειμωνιάσουν μέσα στὸ χωριό, στὰ χεμμαδιά τους, τρώγοντας ξερὸ τρυφίλλι καὶ φύλλα ἀραβοσίτου. Μόλις ὅμως φύγουν τὰ πολλὰ τὰ χιόνια, τὰ πρόβατα δὲ μένουν στὸ μαντρί· γυρίζουν ἀπὸ ρεματιὰ σὲ ρεματιὰ ἄλλοτε στὶς λοφοπλαγιές κι' ἄλλοτε στὸν κάμπο. Ἔτσι μπαίνει ἢ ἀνοιξὴ κι' ὁ ζωογόνος ἥλιος στοργικὰ στέκεται πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν προβάτων καὶ τῶν ἄλλων ζωντανῶν καὶ θερμαίνει τὰ πάντα. Ἀργότερα ἀρχίζουν οἱ ξέστες καὶ τὰ γαλατερά ἐπιστρέφουν καὶ τὸ μεσημέρι στὸ χωριό γιὰ ἄρμεγμα, ποῦ γίνεται τώρα τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα.

Σέρνον γοργὰ καὶ ρυθμικὰ τὰ πόδια τους κι' ἀκολουθοῦν ἀγόγγυστα τὸ βασυλιά τους ὡς τῆ στάνη. Τὰ κουδουνίσματα γεμίζουν τὸν ἀέρα καὶ φτάνουν πέρα ὡς τοὺς δουλευτάδες τῶν ἀγρῶν γιὰ νὰ τοὺς θυμίσουν πῶς φτάνει τὸ μεσημέρι. Τὸ ἀπόγευμα θὰ βγοῦν πάλι στὴ βοσκὴ ποῦ θὰ κρατήσῃ ὡς τὰ μεσάνυχτα. Ὁ βοσκὸς ἐκεῖ στὴ μοναξιά ξέρει νὰ περνᾷ τίς ὥρες του. Σπαλλίζει βέργες, κάνει γκλίτσες, μαχαιρομάνικα καὶ τὸ βράδυ μέσ' τὸ σούρουπο ἀρχίζει τοὺς σκοποὺς του μὲ σφύριγμα ἢ τῆ φλογέρα.

Ξεύρουν νά γερμίζουν τὸ βραδυνὸ ἀέρα μὲ ὠραίους σκοπούς, καθὼς τὰ πρόβατα βόσκουν ἀδόρυθα καὶ τὰ κουδουνίσματα μόνο μὲ τὸ πέταγμα τῆς νυχτερίδας χαλοῦν τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας.

Ἐορτές τοῦ χωριοῦ. Εἶναι πολὺ ἔντονος ὁ θεσμός, ποὺ συνδέει τὸν πληθυσμὸ μὲ τὴν ἐκκλησία σ' ὅλη των τῆ ζωὴ ἀπ' τὴ γέννηση ὡς τὸν τάφο καὶ πρὸ πέρα ἀπ' αὐτόν. Ἔχουν ἀνατραφῆ μὲ χριστιανικὲς ἀρχές καὶ τὸ θρησκευτικὸ τους φρόνημα εἶναι ἀκμαῖο. Τὸ κάθε σπίτι ἔχει τὸ εἰκόνισμά του. Οἱ νοικοκυρὲς μ' εὐλάβεια παρασκευάζουν τὶς «λειτουργιές» γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ εἶναι τακτικὲς στὸν ἐκκλησιασμὸ καὶ σὲ κάθε θρησκευτικὴ ἐκδήλωση. Ἡ ἐκκλησία τιμᾶται στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Γιώργη, στίς 23 Ἀπριλίου καὶ γίνεται τότε τὸ μεγάλο πανηγύρι.

Συγγενεῖς καὶ φίλοι θὰ φτάσουν ἀπ' ὅλα τὰ γειτονικὰ χωριά. Πολλοὶ ἔρχονται ἀπ' τὴν παραμονή. Σ' ὅλα τὰ σπίτια οἱ φοῦρνοι ψήνουν τὰ ἀρνιά κ' ὅλα εἶναι ἔτοιμα, καθαρὰ καὶ φρεσκο - ἀσπρισμένα καὶ μὲ γλάστρες στὰ παράθυρα, τὰ ἀνοιχτὰ καὶ τριανταφυλλιὲς ὀλάνθιστες στίς πεντακάθαρες αἰλές. Τὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ στολίζει καὶ ὁ σχολικὸς κήπος, ποὺ εἶναι τότε στίς δόξες του. Ἀνήμερα θὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ ἀπόγευμα τὰ χορέφουν στὴν πλατεία συνοδεία λαϊκῶν ὀργάνων. Μὲ βαθεῖα θρησκευτικὴ κατάνυξι καὶ μεγαλοπρέπεια γιορτάζουν τὶς μεγάλες γιορτὲς τῆς Χριστιανωσύνης. Κάθε γιορτὴ μὲ τὴ χάρη της δίνει εὐκαιρία γιὰ ξεφάντωμα. Ὁ Ἁγίου Δημήτρη, τὰ Χριστούγεννα, ἡ Πρωτοχρονιά, τὰ Φῶτα, οἱ Ἀποκριεῖς, ὁ Ἁγίου Γιώργη κ' ἡ Λαμπρὴ. Ἰδιαιτέρα ἡ Λαμπρὴ, σὰν συμπέση μὲ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Γιωργίου γίνεται ἡ ποθητὴ ἡμέρα γιὰ τοὺς ξενητεμένους ποὺ λαχταροῦν τὴ μέρα αὐτὴ νὰ γιορτάσουν μὲ τοὺς δικούς των.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων στίς γιορτὲς εἶναι πολὺ ζωηρὴ. Τὰ παιδιά ἀνυπομονοῦν νὰ ψάλουν τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τὰ κάλαντα καὶ τὴν Πρωτοχρονιά (τὴν παραμονὴ) τὸν ἔρχομὸ τ' Ἁγίου Βασίλη καὶ τὶς Ἀποκριεῖς νὰ μασκαρευτοῦν νὰ γίνουν καρναβάλια.

Οἱ νέοι τὴ Λαμπρὴ φροντίζουν γιὰ κροτίδες, ποὺ τὶς «σκάζουν» τὰ μεσάνυχτα στὴν Ἀνάσταση.

Μαντεῖα. Ἡ μαντεία βρῖσκει ἕδαφος πίστεως στοὺς κατοίκους τοῦ Πραγγίου καθὼς καὶ οἱ ὀϊωνοί. Ἡ πίστις ἐδῶ ἀποκαλύπτει τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ. Ἡ μαντεία εἶναι θρησκευτικὴ καὶ μαγικὴ. Θρησκευτικὴ: π.χ. κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ἰδὲν πρέπει νὰ βυθίζεται στὸν πυθμένα ὁ σταυρός, οὔτε ἡ πτώσις μιᾶς εἰκόνας στὴν ἐκκλησία θεωρεῖται καλὸ, διότι ἀποκαλύπτει τὴν δυσαρέσκεια τοῦ Θεοῦ καὶ κακὸ προμήνυμα, καθὼς καὶ τὸ τριξίμο τῆς θύρας. Ὁ παπᾶς ἐπίσης κατὰ τὴν ἀπόλυσιν στοὺς ἐσπερινούς στίς ἀγρυπνίες κ.λ.π. ἢ τὸ πρῶτ' μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας Λειτουργίας, ἀν

κάνη λάθος και πη καλησπέρα το πρωί ή καλημέρα το βράδυ θεωρείται ως κακός οϊωνός και στο χωριό πρέπει να αναμένεται συμφορά.

Μαγική μαντεία: π.χ. οί Πραγγιώτες «μαντεύουν εύκολα» εκείνον που τους κατηγορεί. "Αν «λνγγιάζουν» ή αν βουίζουν τ' αυτιά «σταματούν άμέσως» μόλις προφέρουν τδ υπό μάντευσιν όνομα. 'Ο λύγγας δηλοί ότι κάποιος μιλεί για μās. 'Ο σκαρδαμισμός επίσης μαντεύει κατατρεγμό. Γενικώς ή μαντεία περιλαμβάνει δύο ειδών σημεία: εκείνα που εμφανίζονται αυθορμήτως όποτε έχομε τή φυσική μαντεία και εκείνα που ή εμφάνισις των προκαλείται (είτε θρησκευτική είτε μαγική μαντεία).

1) Φ υ σ ι κ ή μ α ν τ ε ί α. α) Φυσιογνωμικά. Δόντια άραιά προοιωνίζουn ότι ό άνθρωπος αυτός θα γίνη πλούσιος καθώς και ό φαλακρός. Οί γραμμές τής παλάμης κρύβουn τά μυστικά τής μελλούσης τύχης, τά όποια μόνο οί μοίρες γνωρίζουn να «διαβάζουn».

β) Παλμοί — κινήσεις αυτόματοι. Το άνοιγόκλειμα τών οφθαλμών σημαίνει κατατρεγμό, καθώς και ό θόρυβος τών αυτιών. Το πύρνιασμα σημαίνει ότι κάποιος μās θυμήθηκε, ό λύγγας σημαίνει ότι άλλοι όμιλουn για μās και αυτοί άνευρίσκουnτ άν όνομάσωμε με τή σειρά διάφορα πρόσωπα μέχρις ότου σταματήση.

γ) Αιφνίδιες κινήσεις. Κακό και συμφορά προοιωνίζουn: ό τριγμός τής «γριντιās» (δοκαριού τής στέγης), ό τριγμός τών εικονισμάτων, τδ σβύσιμο τής κανδήλας, ή φάιδη ή ψι του νεκρού κ.λ.π.

δ) 'Ενόδιοι σύμβουλοι (συναπαντήματα). Τή Δευτέρα ήμέρα τής εβδομάδος ή εμφάνισις και τδ πρώτο συναπάντημα του Παπα θεωρείται άπαισιο. Το ίδιο συμβαίνει και με τήν πρώτη εκάστου μηνός και έτους. Αίλια θεωρείται ή συνάντησις με άνθρωπο που τους επιστρέφει δανειακά χρήματα «καλό χερικό» (σεφτές).

ε) 'Απαντήματα ζώων — κραυγαί. 'Απαισιοι οϊωνοί θεωρούνται: τδ λάλημα όρνιθος, τδ ούρλιασμα σκυλιού, τδ «περίκκομα» (κάθετη προδιάβαση) φιδιού, λαγοϋ, γάτας, κουρούνας. Κάποτε τυχαίνει, λόγω κλίσεως του εδάφους να άναποδογυρση τδ κάρρο (φορτωμένο) ή να σπάση κάποιο εξάρτημά του. "Αν έτυχε προηγουμένως να «περικόψη» τδ δρόμο ένα άπό τ'άνωτέρω ζώα ή και γυναίκα άκόμη, τότε στο γεγονός αυτό άποδίδεται ή κακοτυχία. Καλοί οϊωνοί. Οί πελαργοί, τά χελιδόνια όποιος τά πρωτοείδε, τά περιστέρια, όταν κάνουν γύρους κλπ.

στ) "Ονειρα: "Όλα τά όνειρα θεωρούνται προφητικά, άρκεί να γνωρίζουn να τά ερμηνεύουn. Κυκλοφοροϋn για τήν ερμηνεία και όνειροκρίται.

2) Τ ε χ ν ι κ ή Μ α ν τ ε ί α: Τήν ήμέρα του "Αη - Γιαννιού του Κλήδονα (24 'Ιουνίου), βάζουn τά κορίτσια και τά παλληκάρια άπό βραδύς κάτω στο προσέφαλο μιá μπουκιά ψωμι για να μαντεύσουn ποιός

θά είναι ὁ μέλλων σύζυγος. Ἐπίσης «ρίχνουν» κουκιά γιὰ νὰ βροῦν τὸν κλέφτη καὶ στὴ βασιλόπιττα βάζουν «σημάδια» γιὰ νὰ μαντεύσουν τὰ καθήκοντα καὶ τὶς ἀσχολίες τῶν μελῶν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας κατὰ τὸ νέον ἔτος. Φιλοσοφικαὶ καὶ φυσιολογικαὶ δοξασῖαι τοῦ λαοῦ (περὶ ψυχῆς, περὶ φύσεως τῶν ὄντων κ.λ.π.). Ἀστρολογικαὶ καὶ μετεωρολογικαὶ δοξασῖαι καὶ αἱ συναφεῖς προλήψεις. Δημώδης ἰατρικὴ.

1) Α ἰ π ε ρ ῖ ψ υ χ ῆ ς ἰ δ έ α ι. Ὁ ἄγγελος σταλμένος ἀπ' τὸ Θεὸ ἢ ὁ χάρος παίρνει τὶς ψυχὰς καὶ τὶς ὀδηγεῖ σὲ ἄγνωστο τόπον, «στὸν ἄλλο κόσμον». Ὁ «ἄλλος κόσμος» κάποτε καὶ συχνότερον τοποθετεῖται κάτω (κάτω κόσμος) ἐνῶ ἄλλοτε, σὲ μικροὺς νεκροὺς ἢ ψυχὴ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανόν. Ἐν πάσει περιπτώσει ὅμως μετὰ θάνατον ὑπάρχει ζωὴ καὶ ψυχὴ. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ ἄλλη ζωὴ ὁμοιάζει μὲ τὴν ἐπίγειο. Διατηροῦνται δοξασιές ἀπ' τὴν ἀρχαῖα θρησκεία διὰ τοῦτο στοὺς νεκροὺς βάζουν ψωμί καὶ νερὸ κατὰ τὴν ταφὴν. Ὁ ἱερεὺς πρὸ τῆς ταφῆς βάζει στὸ στόμα τοῦ νεκροῦ κεραμίδι μὲ χαραγμένα τὰ ἀρχικά. Ι Σ Χ Σ ΝΙΚΑ. Ἐπειτα πρῶτος μὲ φτυὰρι ρίπτει χῶμα σταυροειδῶς. Χῶμα ρίχνουν καὶ οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τρεῖς φοῦχτες. Μὲ τὸ νερὸ στέλνουν χαριεῖσματα σὲ πεθαμένους συγγενεῖς. Στὸ ὄνειρο ὁ νεκρὸς παρουσιάζεται μὲ τὴ γνωστὴ ὕλική μορφὴ του. Ἐντομο ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ ψυχὴ του. Ἐπάρχει κόλασις καὶ παρὰδεισος ἀναμειγμένα μὲ τὸ σκοτεινὸ «ἄλλο κόσμον», χωρὶς νὰ διακρίνονται μὲ σαφήνεια. Ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸν ὕπνο καὶ δρᾷ αὐτοτελῶς.

Φ υ τ ἄ — Ζ ῶ α. Τὰ γέρικα δένδρα εἶναι στοιχειωμένα καὶ δὲν κάνουν νὰ κοποῦν, γιὰτὶ εἶναι ἐπικίνδυνα. Τέτοια δένδρα εἶναι «μεσές» (βελανυδιές), καρυδιές καὶ φτελιές. Ἡ καρυὰ ἔχει δυνατώτερο στοιχείο ὅποιος κομηθῆ ἰσχυρὸς τῆς ξυπνάει ζαλισμένος. Ὁ ἀέρας τῆς εἶναι «κρύος». Παλαιότερα κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων σὲ κοντινὸ γέρικο δένδρον ὁ παπᾶς, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἔκρυθε «ὑψωμα» (ἀντίδωρον ἀπὸ τὰ κεντρικὰ τετράγωνα τῆς προσφορᾶς), γιὰ νὰ ἡμερώσουν τὰ στοιχεῖα. Ἦταν ἀπαίτησις τῆς λαϊκῆς πίστεως. Ἡ καρυδιὰ ἐπίσης εἶναι καταραμένο δένδρον. Ὅποιος «σπεῖρη» (φυτέψη) καρυδιὰ πεθαίνει μόνον τὸ δένδρον ἀποκτήσῃ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δεισδαμονία αὐτὴ εἶναι τόσο ἰσχυρὴ στοὺς κατοίκους, ὥστε ἀποφεύγουν νὰ φυτεύουν καρυδιές. Τὰ σταφύλια, τὰ καρπούζια καὶ τὸ ψωμί θεωροῦνται «εὐλογημένα» ἀγαθὰ.

Ἀπ' τὰ ζῶα ἢ γάτα ἔχει ἐννέα ψυχές. Ὁ πελαργὸς καὶ τὰ χελιδόνια «πτηνὰ τοῦ Θεοῦ» θεωροῦνται καὶ ἡ ζωὴ των ἐξαιρετικὰ σεβαστὴ. Μάλιστα ὅποιος πιάσῃ αὐτὰ ἢ μικρὰ χελιδονάκια στὴ φωλιὰ τὰ τρώει τὸ φίδι. Τὸ φίδι ποὺ φαίνεται καμμιά φορὰ στὴ στέγη, θεωρεῖται σάν «στοιχείο» ποὺ φυλάει τὸ σπῖτι. Διστάζουν νὰ τὸ σκοτώσουν. Κυνηγοῦν ὅμως τὸν «χαμουργκα» (τυφλοπόντικα) γιὰτὶ κόβει τὶς ρίζες τῶν φυτῶν. Ἡ δεκαοχτοῦ-

ρα (γκουγκουχτούρα) είναι σεβαστή γιατί θεωρείται ως μεταμορφωμένη γυναίκα (νύφη). 'Ο γκιώνης πάλι «κλαίει» τὸ χαμένο του ἀδερφὸ Ἀντώνη. Χυμὸς ἀπ' τ' ἀγκαθόχορτα (σταυράγκαθα) ἐκλαμβάνεται ὡς αἷμα τοῦ Χριστοῦ γιατί εἶναι κόκκινος.

Λ α ῖ κ ῆ κ ο σ μ ο θ ε ω ρ ί α: 'Ο φυσικὸς κόσμος. 1) Γῆ καὶ οὐρανός, Ἥλιος καὶ Σελήνη — Ἄστρα. Αἱ περὶ κοσμογονίας ἀντιλήψεις τῶν κατοίκων τοῦ Πραγγίου εὐρίσκονται στοὺς μύθους. Ἡ Γῆ κι' ὁ Οὐρανὸς ἦταν κάποτε πολὺ μονιασμένοι κι' ἀγαπημένοι, ὥστε ὁ Οὐρανὸς θρισκόταν χαμηλὰ στὴ Γῆ. Τὰ βόδια μποροῦσαν καὶ τὸν ἐγλυφαν κι' ἐκεῖνος δὲν ἐθύμωνε. Ἐπειτα ὅμως μάλωσαν καὶ χωρίστηκαν καὶ ὁ Οὐρανὸς μὲ τὸ Θεὸ ἀνέβηκαν ψηλὰ γιὰ τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων. 'Ο Οὐρανὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Γῆ κρύβει στὰ σπλάχνα της τὸν κάτω κόσμον, τὸ μαῦρο κι' ἄχαρο. Μέχρι τότε, ποὺ ὁ Θεὸς Οὐρανὸς ἦταν χαμηλὰ, ὁ κόσμος ἦταν ἀγαπημένος καὶ ἥσυχος καὶ δὲν ἀπέθνησκε. 'Ο χάρος καὶ ὁ θάνατος ἦρθαν μετὰ τὸ χωρίσμα τοῦ Οὐρανοῦ ἀπὸ τὴ Γῆ.

'Ο Ἥ λ ι ο ς. 'Ο ἥλιος εἶναι πάντα βιαστικὸς καὶ νηστικὸς. Βιάζεται νὰ βασιλέψη γιὰ νὰ πάη στὴ μάνα του, ποὺ τὸν περιμένει μακριὰ καὶ πίσω ἀπ' τὰ βουνά. Τὸ «πρόσωπο» τοῦ ἡλίου εἶναι λαμπερό. Ἐτσι προσωποποιεῖται ὁ ἥλιος, ἐνῶ στὴ Σελήνη δείχνουν οἱ γιαγιές στὰ ἐγγόνια τὰ μάτια, τὸ στόμα καὶ τὴ μύτη. Ὅταν τὸ φεγγάρι εἶναι λαμπερὸ καὶ φατίζει καλά, οἱ Πραγγιώτες λένε «ἀπόψε ἔχ' φεγγάρ' γιὰ κλέψιμου».

Ἄ σ τ ρ α: Τὰ ἄστρα γιὰ τοὺς Πραγγιώτες ἔχουν ἰδιαιτέρα ὀνόματα καὶ μ' αὐτὰ τὰ διακρίνουν. Μόλις βασιλέψη ὁ ἥλιος βγαίνει ὁ «γελαδάρης» ('Αφροδίτη). Ἀργότερα φαίνεται τὸ «ἀμάξι» (Μεγ. Ἄρκτος). Τὶς ὥρες τῆς νύχτας ὑπολογίζουν ἀπὸ τὴ θέση τῆς «κλωσσας» καὶ τοῦ «ξυοῦ» (ξυοῦ). Τὴν ξάστερη θραυὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, καθὼς ξενυχτοῦν πολλὲς φορὲς στίς δουλειές των, δείχνουν καὶ περιεργάζονται μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἀστερισμοὺς καὶ τὸ νεφέλωμα τοῦ Γαλαξία καὶ διηγούνται, πῶς ὁ νουνὸς ἐκλεψε ἄχυρο ἀπ' τὸν κουμπάρο καὶ στὸ δρόμο, καθὼς βιαζόταν ὁ κλέφτης, ἔπεφτε τὸ ἄχυρο καὶ σκόρπισε στὸν οὐρανό. 'Ο γαλαξίας λοιπὸν εἶναι τὸ κλεμένο ἄχυρο, ποὺ πρῶδωσε τὸν κλέφτη. Ἡ γένεσις τοῦ κόσμου φαίνεται νὰ κρύβεται στὴν ἀπορία τοῦ αὐγοῦ. Πῶς ἔγινε ὁ κόσμος; Ἡ κότα βγήκε ἀπ' τ' αὐγὸ ἢ τὸ αὐγὸ ἀπὸ τὴν κότα; Ἀπ' τίς ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος ἀποφράδες θεωροῦνται ἡ Τρίτη καὶ τὸ Σάββατο. Τέτοια μέρα ποτὲ δὲν ἀρχίζουν μιὰ ἐργασία. Οἱ ἀποφράδες ἡμερομηνίες σχετίζονται μὲ τὸν «κουτσούζκον» ἀριθμὸ 7 (ἑπτά). Οὐδέποτε εἶναι ἀρεστός ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἔστω κι' ἂν ἀποτελῇ ποσότητα δωρεᾶς. Τὸ οὐράνιο τόξο σημαίνει πῶς δὲν θὰ χαθῆ ὁ κόσμος ἀπὸ κατακλυσμὸ.

Ο ἰ κ α ῖ ρ ο ἰ: Ἡ δημώδης μετεωρολογία εἶναι μυθικὴ κι' ἐμπειρι-

κή. Ἡ βροχή πέφτει γιατί ὁ Θεὸς θέλει νὰ εὐεργετήσῃ ἢ νὰ καταστρέψῃ καὶ γιὰ νὰ ἀδειάσουν τὰ φορτωμένα σύννεφα. Μετὰ τὴ βροχὴ γυρίζουν τὰ σύννεφα στὴ θάλασσα καὶ ξαναγεμίζουν νερό. Ὁ ἀνεμοστρόβιλος γίνεται ὅταν μαλώνουν οἱ δαίμονες καὶ προσπαθοῦν μικροὶ καὶ μεγάλοι νὰ τὸν ἀποφύγουν. Ἡ δύναμις του εἶναι μεγάλῃ καὶ καταστρεπτικῇ. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1962 περνώντας ἰσχυρὸς ἀνεμοστρόβιλος πάνω ἀπ' τὸν Ἑβρο σήκωσε τὰ νερά του σὰν κολώνα. Τοῦτο ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ «ἐπιβεβαιώσουν» οἱ γυναιῖκες τὴ δύναμι τῶν δαιμόνων. Οἱ καταγιγίδες «ἀποκαλύπτουν» τὴν ὁργὴ τοῦ Θεοῦ. «Θὰ μᾶς χάσ' οὐ Θεός» λένε. Ἄλλοι πάλι λένε μαλώνουν τὰ «στοιχεῖα». Ἡ ἀστραπὴ εἶναι ἡ «μάστιγα», ποὺ δίνει στ' ἄλογά του ὁ Προφήτης Ἡλίας καὶ οἱ βροντὲς ὁ κρότος τοῦ ἄρματός του (ἄμαξιθῦ).

Μόλις βγῆ ὁ Φεβρουάριος (Γκουτζιούκ'ς) οἱ γεωργοὶ λένε πὼς πέρασε ὁ χειμῶνας. Ὁ Μάρτης (Μάρτζ) «κατουράει» μόνο, ἄσχετα ἂν καίει καμμιὰ φορὰ καὶ τὰ «παλούκια». Ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ πίσω σὲ σύννεφα προμηγνύει κακοκαιρία, ὁμοίως κι' ὅταν ἀνατέλλῃ μὲ μαύρα σύννεφα κι' εἶναι χλωμός. Τὸ φεγγάρι ἂν ἔχῃ κύκλο φωτεινὸ σημαίνει ὅτι θὰ φυσήσῃ ἄνεμος. Ἡ νέα σελήνη γίνεται πολυσήμαντὸ ἀντικείμενο παρατηρήσεως. Τὸν «καιρὸ» ποὺ θρίσκει ἡ Νέα Σελήνη τὸν διατηρεῖ ὁλόκληρο τὸ 29) ἡμερο. Ἀκόμη φροντίζουν νὰ ἀτενίσουν τὸ «καινούργιο φεγγάρι» ὄρθιοι γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν ἰκανότητα ἐργασίας. Τὸ ἄκαιρο λάλημα τῶν κοκοριῶν πάντα σημαίνει μεταβολὴ τοῦ καιροῦ καὶ καλλιτέρευση τοῦ Οὐράνιου τόξου.

Δ η μ ὠ ὀ η ς Ἰ α τ ρ ι κ ῆ: Αὐτὴ εἶναι κρᾶμα ἐμπειρικῶν γνώσεων, μαγικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐνεργειῶν, ὅπως ἐκκληρονομήθησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους προφορικῶς. Θὰ σημειώσωμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς θεραπευτικὲς ἐπεμβάσεις. Τὰ «νταλάκι» (ἄνθραξ) ξεριζώνεται μὲ σουγιά καὶ κωτηριάζεται μὲ «γκίστα» (γαλαξόπετρα). Τὸ «ἀνεμοπόυμα» (ἐρεσίπελας) πρέπει νὰ καῖ γιὰ νὰ περάσῃ. Τὸ «κριθαράκι» τοῦ ματιοῦ «περνάει» (θεραπεύεται) μὲ «γκλειά» ἀπ' τὸν εἰδικό. Ἡ «σάρα» (ἐπιληψία) εἶναι ἀθεράπευτη κι' ἀποδίδεται σὲ δαιμόνια ἰσχυρά. Ὁ ὀδοντόπονος προκαλεῖται ἀπὸ τὰ σκουλήκια καὶ γιὰ νὰ καταπραῖνῃ ὁ πόνος δίδεται «ρακί». Ὁ ἔμετος ἀποδίδεται στὴν πτώσι τοῦ «ἀναφαλοῦ». Ὁ «ᾠ(να)φαλός» ἔρχεται στὴ θέσι του μὲ «τσουκάλι», ποὺ χρησιμοποιεῖται ὅπως ἡ βεντούζα. Οἱ ἀγγειοπλάστες κάνουν εἰδικὰ πῆλινα ποτήρια «τσουκάλια». Μὲ τσουκάλια «θεραπεύεται» καὶ ἡ ἰσχυαλγία, καθὼς καὶ μὲ «τράβηγμα». Τὸ χαμομήλι κι' οἱ ἀγριάδες, ἔχουν θεραπευτικὲς ιδιότητες, ὅπως καὶ τὰ «πικραγγούρια». Κοφτὲς βεντούζες, ἄπλές βεντούζες χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸ μαύρο αἷμα (ζάλη) καὶ πῖσι καὶ τὸ κρυολόγημα ἀντιστοίχως. Πίτυρα ζεστά χρησιμοποιοῦνται ὡς θερμὰ καταπλάσματα, σὲ κρυολογημένους. Στῖς λεχῶνες βάζουν ζεστὰ τοῦβλα στὰ πόδια. Σὲ ἐντριβὲς χρησιμοποιοῦν πετρέλαιο, οἰνόπνευμα ἢ καὶ κόκκινο πιπέρι. Σὲ πληγὲς τῶν χειλέων βάζουν θδέλλες. Σὲ οἰδήματα τοῦ

τραχήλου (χελώνια) τοποθετοῦν ζάχαρι με προσῦμι. Ἡ βασκανία θεραπεύεται ἀπὸ τὸν ἴδιο πού προκάλεσε τὴν ἀσθένεια με τὸ κακὸ μάτι του. Δίνει κλωστὲς ἀπὸ τὰ ἐνδύματά του, τὰ ὁποῖα καίονται καὶ στὸν καπνὸ σκύβει ὁ ἀσθενής. Ἡ καῦσις συμβολίζει τὴν ἐξαφάνισι τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἀνθρώπου πού προκάλεσε τὴ βασκανία.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΟΥ

Διδασκαλίας ΧΡΥΣΗΣ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

Γενικά: Ὁ Λαγός (Ταουσάνκιοι Τουρκιστί) κείται Β. Α. τοῦ Διδ/χου, σφηνομένους στὰ μεταίχμια τῶν συνόρων τῆς γειτονικῆς πόλεως Ὁρεσιτιάδος καὶ εἶναι ἀπαμονωμένος ἀπὸ παντοῦ. Οἱ κάτοικοί του περὶ τοὺς 600 ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἡμιορεινὸ ἔχει δὲ ἀρκετὲς καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις. Στις πλαγιὰς τῶν βουνῶν βόσκουν ἀρκετὰ ποίμνια καὶ αἰγοπρόβατα, ἐνῶ στὶς πεδιάδες καλλιεργοῦνται σιτηρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, μένει σχεδὸν ἀποκλεισμένο ἀπὸ τὴν λοιπὴν περιοχὴν, γιὰ τὸ περικλειοῦν λόφοι καὶ δὲν ὑπάρχει δημοσία ὁδός, ἢ ὁποῖα νὰ συνδέῃ αὐτὸ μετὰς γειτονικὰς πόλεις τὸ Διδ/χο ἢ τὴν Ὁρεσιτιάδα. Ἔτσι οἱ κάτοικοι ἀναγκάζονται νὰ κατεβαίνουν μετὰ τὰ πόδια στὶς λαϊκὰς ἀγορὰς τοῦ Διδ/χου ἢ τῆς Ὁρεσιτιάδος, καθ' ἑκάστην Τρίτην ἢ Σάββατον ἀντιστοίχως γιὰ τὶς καθημερινὰς βιωτικὰς τῶν ἀνάγκης.

Οἱ κάτοικοι φτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναγκάζονται τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ μεταναστεύουν στὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἰδίως στὸ Βέλγιο καὶ Γερμανία μετὰ ρυθμὸ συνεχῶς ἀυξανόμενο. Ἔτσι καθημερινῶς ἐκκινοῦν ὁμάδες χωριανῶν ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας στὴν ξένη γῆ γιὰ νὰ «πλουτίσουν». Ἄνθρωποι φιλόξενοι σὲ κάθε ξένο πού ἐπισκέπτεται τὸ χωριό, διακρίνονται γιὰ τὴν προθυμίαν τους νὰ ἐξυπηρετήσουν καὶ νὰ προσφέρουν τὴ βοήθειάν τους ὅσο τοὺς εἶναι δυνατόν. Ἴσως γιὰ τὸ εἶναι πρόσφυγες, ὅπως ἰσχυρίζονται καὶ οἱ ἴδιοι καὶ γνώρισαν τὸν πόνο τοῦ ξεσηκωμοῦ καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως. Μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ κατὰ τὸ 1922 καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν ἦρθαν πρόσφυγες μετὰ ὅλη τὴν κινητὴν τους περιουσίαν ἀπὸ τὴ Νέα Γραβιά (Μαλκότς Τουρκιστί) τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς περιφερείας Οὐζούν - Κιπρι (Μακρογέφυρα) καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν Κοινότητα Ἑλληνοχωρίου τῆς περιφερείας Διδ/χου. Ἐκκληρισμένοι ἀπὸ τὴν πατρικὴν γῆ, ἔζησαν ἡμέρας τραγικὰς, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ πρόσφυγες. Ἐνα χρόνον ἀργότερον δηλ. τὸ 1923, ἐγκαταστάθησαν στὴν τοποθεσίαν Λαγός, πού ἀριθμοῦσε τότε περὶ τὶς δέκα οἰκογένειαις Πο-

μάκων, οί όποιοί ζοῦσαν ἀπό τήν κτηνοτροφία και τὸ κυνήγι. Τούς προσήλκυσε ἰδίως τὸ πυκνὸ δάσος και ἡ ἀφθονη ξυλεία ποὺ περιέζωνε τὸ χωριό. Δυστυχῶς ὅμως τὸ δάσος αὐτὸ ἔχει καταστραφῆ κατά τὸ μεγαλύτερο μέρος του ἀπὸ τὸ 1948 και ἐντεῦθεν, ἰδίως δὲ κατά τὸ 1941 — 42 κατά τήν ἐπιστράτευση.

Ἐκτοτε παραμένουν ἐδῶ και ἀποζοῦν «λησμονημένοι» ἀπ' ὅλους, ὕστερον δὲ κατά πολὺ στήν πρόοδο και τὸν πολιτισμό.

ΓΑΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Α'. Κατοικία

α) Σ χ ε δ ι ἄ γ ρ α μ μ α τ ῆ ς ο ἰ κ ῖ α ς κ α ἰ π ε ρ ἰ γ ρ α φ ῆ α ὕ τ ῆ ς. Ἡ οἰκία ἀνέκαθεν ἦτο πολὺ ἀπλή, τόσοσ εἰς τήν ἔξωτερικήν μορφήν και τὸ σχῆμα, ὅσο και εἰς τήν κατασκευὴν και τήν ἔσωτερικήν διαρρῦθμισιν και διακόσμησίν της. Μονόροφος κατ' ἀποκλειστικότητα ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἢ δύο δωματίων και ἕνα μικρὸ χῶλ (χαγιατί), τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς χῶρος διαμονῆς καθ' ὅλην τήν ἡμέραν, τραπεζαρία, ὑπνοδωμάτιο κλπ. Ἡ στέγη ἐπίπεδος (δῶμα) ἢ ἐπικλινῆς, καλύπτεται μὲ καλάμια, ἄχυρα ἢ κεραμίδια ἀργότερα. Οἱ τοῖχοι κατασκευάζονται ἐκ πλίνθων (κερπίτσια) και συναρμολογοῦνται μὲ λάσπη και ἄχυρο. Ἡ στέγη στηρίζεται ἀπ' εὐθείας στοὺς τοίχους.

Κατὰ τήν ἀνέγερσιν τῆς στέγης οἱ τεχνίτες κατασκευάζουν ἕνα ξύλινο σταυρὸ και τὸν στηρίζουν στήν κορυφή τῆς οἰκίας. Ὁ νοικοκύρης τότε και ὅλοι σχεδὸν οἱ χωριανοὶ προσφέρουν τὰ δῶρα τους στοὺς τεχνίτες (μαντήλια, πουκάμισα, κάλτσες, προσόψια κλπ.) γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νέου σπιτιοῦ ποὺ ἀνεγείρεται. Κι' αὐτοὶ πάλι μὲ τὴ σειρά τους δίνουν τίς ἀνάλογες εὐχές, διαλαλῶντας ἴδυνατὰ πάνω ἀπὸ τὴ στέγη τὸ δῶρον ποὺ φέρνει ὁ καθένας. Γιὰ τὴ θεμελίωσι τοῦ σπιτιοῦ, ἀπαραίτητον εἶναι τὸ σφάξιμο ἐνὸς πετεινοῦ ἢ ἄλλου μεγαλυτέρου ζώου π.χ. προβάτου ἀνάλογα μὲ τήν οικονομική εὐχέρεια τοῦ καθ' ἐνός, γιὰτὶ ἐπιβάλλεται νὰ τρέξῃ αἷμα μέσα στὰ θεμέλια και νὰ γίνῃ τὸ σπίτι γερό. Εἶναι ἔθιμον ποὺ τηρεῖται μέχρι σήμερα. Καλὸν εἶναι ἐπίσης κατὰ τήν θεμελίωσι νὰ τελεῖται ἁγιασμός.

β) Ἐ σ ω τ ε ρ ῖ κ ῆ δ ι α ρ ρ ὕ θ μ ῖ σ ῖ ς — ἔ π ἰ π λ α — σ κ ε ὑ ῆ — κ.λ.π. Ὅπως ἀνέφερα και προηγουμένως, βοηθητικοὶ χῶροι στὰ παλιὰ ἀρχοντικά δὲν ὑπῆρχαν. Ἐνα ἢ δύο δωμάτια ἐξυπηρετοῦσαν τὰ μέλη τῆς οικογενείας ὁσαδήποτε κι' ἂν ἦταν. Παράθυρα δὲν ὑπῆρχαν παρὰ ἕνας μικρὸς φωταγωγὸς (φεγγίτης) στήν ὀροφή τοῦ δωματίου. Τὸ τῶρα ἦταν ἀπαραίτητο ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν θεομάστρες ὅπως σήμερα. Γύρω - γύρω στὸ δωμάτιο ἐστρώνονταν τὰ «σκέφαλα», (μικρὰ μαξηλαρά-

κια) για να κάθονται κάπως αναπαυτικώτερα, ενώ μια ψάθα στο πάτωμα που ήταν από χώμα, με μερικά σκαμνάκια χαμηλά για συμπλήρωμα, αποτελούσαν όλη τη διακόσμηση στο εσωτερικό του σπιτιού. Η οικογένεια έτρωγε στο «σουφρά» (χαμηλό τραπέζι) και από ένα πιάτο (τσιανάκα) που έτοποθετείτο στο μέσον του σουφρά. Όσο για τον ύπνο έβολεύοντο όλα τα μέλη της οικογένειας, από πεθερά και πεθερό μέχρι αντρόγνυο και εγγόνια στο ίδιο δωμάτιο κάτω στο πάτωμα (στρωματσάδα). Τα κλινосоκεπάσματα αποτελούντο από «τσέργιες» (κουβέρτες ύφαντες στον άργαλειό μάλλινες ή βαμβάκερες) που τις ύφαιναν μόνοι τους στον άργαλειό, που ήταν απαραίτητος σε κάθε σπίτι. Τέτοιες «τσέργιες» χρησιμοποιούν μέχρι σήμερα. Η αλλη της οικίας ήταν ευρύχωρη, όπως είναι όλες οι άλλες σε αγροτικές κατοικίες. Οι άχρωμες κατεσκευάζοντο μεγάλες για να χωρούν μεγάλη ποσότητα τροφής για τα ζώα και έστηρίζοντο καλώς σε μεγάλα και χοντρά δοκάρια, ώστε να κατασκευάζουν και κούνιες μέσα σ' αυτές για διασκέδασι σε ώρα ψυχαγωγίας.

Β'. Ένδυμα - Υπόδεσις - Κόμμωσις - Καλλοπισμός

α) Έ ν δ υ μ α γ υ ν α ι κ ε ῖ ο : Απετελείτο από φ(ου)στάνα, τριλίκι, πουκάμισο με πόλεις γραμμένα (κεντημένα) στον άργαλειό με χιντί (κλωστή κόκκινη), σαλοτομάρες καντιφένιες και μεσάλες (ποδιές) καντιφένιες, μανίκια κοντά και φαρδειά, κεντημένα στις άκρες με έγχρωμες κλωστές, τσουράπια πλεκτά με βαμβάκι ή μαλλί, καλτσούνια με ύφασμα κατασκευασμένα και κεντημένα με γαχτένια, καθώς επίσης και ζουνάρι μαύρο και γκιλιμπαρντένιο (μύθ) ή κόκκινο άλβαλένιο. Η φορεσιά ήταν ίδια και κατά τις εορτές και κατά το γάμο χειμώνα ή καλοκαίρι, με μόνη τη διαφορά ότι τα γιορτινά ήταν καινούργια και περισσότερο περιποιημένα.

β) Έ ν δ υ μ α ά ν δ ρ ό ς : Απετελείτο από: Βρακιά μαύρα βαμβάκερά το καλοκαίρι ενώ το χειμώνα φορούσαν «σαλβάρια» μάλλινα, χονδρά. Για να γίνη δέ όσο το δυνατό πιο χονδρό το ύφασμα που ύφαιναν με μάλλινο χονδρό (ύ)φάδι, μαζεύονταν 7—8 κορίτσια και το έκαναν «τουπά» πάνω σε «δοκάνες». Προς το σκοπό δέ αυτό τα έβρεχαν με ζεματιστό νερό. Φορούσαν επίσης πουκάμισα χωρίς γιακά, αλλά είχαν «μπιλιτζίκια» (μανσέτες) να δένουν στον καρπό του χεριού. Επίσης «προπόδια» μάλλινα, τσαρονάκια μαύρα από τρίχες αϊγών, τα όποια τύλιγαν επάνω από τα προπόδια και τσαρούχια στα πόδια από δέρμα χοίρου και ζουνάρι μάλλινο.

γ) Έ π ο δ ή μ α τ α : Οι γυναίκες φορούσαν ένα είδος υποδημάτων, τα όποια ώνόμαζαν «κουντούρια» και κατά τις καθημερινές και κατά τις γιορτές. Οι άνδρες τσαρούχια τις καθημερινές και κουντούρια τις γιορτές και τα πανηγύρια.

δ) **Καλύμματα κεφαλῆς καὶ κόμμωσις:** Οἱ γυναῖκες φοροῦσαν στὸ κεφάλι «τσιπέρια» (γκρέπια) καὶ (πολίτικα) μὲ κρόσια γύρω - γύρω καὶ κεντημένα. Στὴν κορυφὴ ἀκριβῶς σκάλωναν «τιτιρέκια» (ἓνα εἶδος καρφίτσας γιὰ διακόσμηση). Ἀπαραίτητα ἐπίσης ἦταν καὶ τὰ λουλούδια στ' αὐτί. Οἱ ἄνδρες φοροῦσαν «σαρίκια», τὰ ὁποῖα ἐγύριζαν καὶ ἐτύλιγαν στὸ κεφάλι πολλές φορὲς καὶ τὸ ἄφηναν νὰ πέφτη ἐπάνω στὸν ἓνα ὄμο, δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ἐπάσχουν καὶ μέχρι σήμερα δυὸ τρεῖς γέροντες μὲ τέτοια ἐνδυμασία. Ὡς πρὸς τὴν κόμμωσι, οἱ γυναῖκες διατηροῦσαν μακριὰς κοτσίδες τὶς ὁποῖες ἄφηναν νὰ πέφτουν ἐλεύθερα στὴν πλάτη. Οἱ ἄνδρες σχεδὸν στὸ σύνολό τους ἔτρεφαν παχὺ μύστακα.

ε) **Καλλωπισμός:** Οἱ γυναῖκες εἶχαν πάντοτε ἀδυναμία στὰ κοσμήματα ὅπως καὶ μέχρι σήμερα, ἄσχετα ἂν αὐτὰ ἦταν εὐτελοῦς ἀξίας. Ἔτσι δὲν θὰ συναντοῦσες καμμιά γυναῖκα, ἐνδεδυμένη Κυριακὴ ἢ γιορτῆ χωρὶς νὰ φορᾷ σκουλαρίκια στ' αὐτιά, μάχμουντιέδες (φλουριά) καὶ ντοῦμπλας, γκιρτάνια στὸ λαϊμό, τὰ ὁποῖα ἔπλεκαν μὲ τρίχες ἀλόγου, μπιλιτζίκια (βραχιόλια) τουγκμακένια στὰ χέρια, ἀρμάθες μαργαριτάρια (κολιέ) καὶ δακτυλῖδια ψεύτικα στὰ δάχτυλα. Μεγάλῃ σημασίᾳ ἔδιναν στὴν περιποίησι τοῦ προσώπου. Δὲν δίσταζαν νὰ χρησιμοποιοῦν ὅ,τιδήποτε μέσον ἀκόμη καὶ δηλητήρια, προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τὴ λεύκανσι τοῦ προσώπου των. Τὸ πιὸ γνωστὸ σὲ κατασκευὴ καὶ χρῆσι ἦταν τὸ λεγόμενον «ξυδάτο».

Τρόπος παρασκευῆς: Ἐτικιά: Σιλιμέν(ι) (δηλητήριο τὸ ὁποῖο ἐπρομηθεύοντο κρυφὰ ἀπὸ τὰ φαρμακεία), 6 ἀυγά (μόνον τὸ ἀσπράδι) καὶ λίγο ξύδι.

Ἐκτέλεσις: Στουμπίζουν τὸ σιλιμέν(ι) ὥστε νὰ γίνῃ ψιλὴ σκόνη, τὴν τοποθετοῦν σὲ πιάτο χωμάτινο, ρίχνουν τὰ ἀσπράδια τῶν ἀυγῶν καὶ λίγο ξύδι. Χτυποῦν τὸ μίγμα καλὰ μὲ ξύλινο κουτάλι. Ὅταν ἀνακατευθῇ καλὰ αὐτὸς ὁ πολτός, τὸν ρίχνουν μέσα σὲ μπορτάλι.

Τρόπος χρῆσεως: Μὲ κομματί βαμβάκι κατόπιν, παίρνουν λίγο - λίγο καὶ τὸ ἀπλώνουν στὸ πρόσωπο. Τὸ ἀφήνουν νὰ ξεραθῇ καὶ τὸ τρίβουν καλὰ κατόπιν. Ἐπειτα ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ μακρὰ διαδικασίᾳ τὸ πρόσωπο γινόταν ὀλόλευκο καὶ λεῖο.

Ἐπίσης γιὰ τὸ μακιγιάζ τοῦ προσώπου χρησιμοποιοῦσαν τὰ «μίσγια» κάτι ἀνάλογο πρὸς τὰ σημερινὰ μολύβια τοῦ μακιγιάζ, μὲ τὰ ὁποῖα ἔβαφαν τὰ φρύδια μαῦρα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

Ἀγέννησις: Ἡ γέννησις τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἓνα χαρμόσυνο γεγονός γιὰ κάθε οἰκογένεια, πού τὸ γιορτάζουν ποικιλοτρόπως. Μόλις γεννηθῇ τὸ παιδί, ἢ μαμὴ, ἢ «μπάμπο», ὅπως τὴ λένε, μωζὶ μὲ 4 — 5 γυναῖκες,

συγγενείς, μαζεύονται στο σπίτι της λεχοῦς και τὴ θυμιάζουν, μαζί με τὸ νεογέννητο, πὸ ἀφοῦ τὸ πλύνουν καλά τὸ ἀλατίζουν με ψιλὸ ἄλατι σὲ ὄλο του τὸ σῶμα. Τὸ βράδυ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ δωματίου πὸ μένει ἡ λεχώ, βάζουν λίγα κάρβουνα ἀναμμένα και θυμίαμα, γιὰ νὰ μὴ μποῦν τὰ κακὰ δαιμόνια. Ὅταν περάση ἡ ὥρα και κλείση ἡ πόρτα τοῦ δωματίου, κανεὶς πὰ δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀνοίξη τὴν πόρτα, οὔτε νὰ μιλήση στὴ λεχώ. Ἐπίσης σαράντα ἡμέρες ἀπὸ τὴ γέννησι, δὲν δίνουν κανένα πρᾶγμα σὲ ἄλλο σπίτι, μετὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου, γιὰ νὰ μὴ φύγη τὸ «μπερκιέ(ι)» ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἡ λεχώ ἀκόμη ἐπὶ 40 ἡμέρες κοιμάται, ἔχοντας δίπλα σὸ κρεβάτι της μιὰ σκούπα, ἓνα δρεπάνι, τὴ μασιὰ και τὰ μιτάρια πὸ ὑφαίνουν.

Ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ πρόληψις, ὅτι στὶς τρεῖς ἡμέρες κατεβαίνουν οἱ Μοῖρες γιὰ νὰ γράψουν τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ, σηκώνουν τὴ λεχώ και κάνουν τὴ λεγόμενη «μπουγάτσα» τῆς Παναγιάς. Οἱ προσκεκλημένοι ὑποχρεοῦνται νὰ φέρουν μαζί των ἀπὸ ἓνα πιάτο ἀλεύρι. Γιὰ τὸ γεῦμα αὐτὸ εἰτοιμάζουν πολλὰ φαγητὰ και γλυκίσματα καθὼς ἐπίσης και μιὰ «μπουγάτσα», εἰδικῶς κατασκευασμένη γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, πὸ καθὼς τὴν κόβουν σὸ τραπέζι δίνουν κι' εὐχὲς γιὰ τὸ μορὸ.

Β' Βάπτισις: Ὅταν ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ θέλει νὰ εἰδοποιήση τὸ νουνὸ ὅτι τὴν Κυριακὴ θὰ γίνη τὸ μυστήριον, τοῦ πηγαίνει μιὰ «μπουγάτσα» τέσσερα πιάτα φαγητὸ και κρασί. Τὴν ἄλλη μέρα, ἓνα παιδί πηγαίνει σὸ σπίτι τοῦ νουνοῦ και παίρνει τὸ ταψὶ τῆς «μπουγάτσας» και τὰ πιάτα. Τότε ἡ νουνὰ βάζει μέσα ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μπουγάτσα και προσθέτει ἀκόμα ἓνα πιάτο φασόλια ἄβραστα και λίγο μαλλί. Τὸ μορὸ πηγαίνει στὴν ἐκκλησιὰ ἡ μαμὴ, μαζί με ἓνα δῶρο γιὰ τὸ νουνό, ἓνα πονκάμισο, μανδῆλι, κάλτσες και ἓνα κομμάτι σαποῦνι. Ὁ νουνὸς φέρνει ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ λάδι, ἓνα ὑφασμα γιὰ δῶρο τοῦ μοροῦ, οὔζο, κουφέτα, τρία κεριὰ και ἓνα δοχεῖο νερὸ χλιαρὸ. Κατὰ τὴ βάπτισι, ὑπάρχει κι' ἕδῶ τὸ ἔθιμον πὸ ὑπάρχει σχεδὸν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, νὰ τρέξουν τὰ παιδιά στὴ μάννα του, γιὰ νὰ φέρουν τὸ μήνυμα πὸ τὸ λένε «μυζντέ» και νὰ πάρουν γιὰ ἀνταμοιβὴ τους χρήματα και γλυκά.

Τὸ βάπτισμα ἐπακολουθεῖ γεῦμα, τὸ λεγόμενον «μπουγανίκια», εἰδικῶς δὲ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νουνᾶς πρέπει νὰ φέρουν ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ πὸ ἀνέφερα προηγουμένως τριῶν εἰδῶν φαγητὰ. Ἀπαραίτητον σὸ τέλος τοῦ γεύματος αὐτοῦ, εἶναι τὸ λεγόμενον «πιλάφι» ριζόγαλο δηλ. ἀπὸ τὸ ὅποιο θὰ φᾶνε ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι. Στὸ γεῦμα αὐτὸ κόβουν και πάλι τὸ εἰδικὸ ψωμί, πὸ γιὰ τὴν περίστασι αὐτὴ φτειάνουν, τὴ «απουγάτσα», πὸ τὸ ἐπάνω μέρος του τὸ πιέζουν ἐπάνω σ' ἓνα πονκάλι.

Γ' Μνηστεία: Στ' ἀρραβωνιάσματα ἐπικρατοῦν σχεδὸν τὰ ἴδια ἔθιμα ὅπως και σ' ἄλλα χωριὰ τοῦ Ἑβρου. Τὸ μόνο ἰδιαίτερον, εἶναι, ὅτι δ-

ταν ὁ προξενητῆς ξεκινᾷ γιὰ νὰ πάη στὸ σπίτι τῆς νύφης, πυροβολεῖ 2 — 3 φορὲς στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ κι ἄλλες τόσες στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ νὰ μαθευτῆ στὸ χωριό, ὅτι ἔγινε ἀρραβῶνας. Μετὰ τὸ τέλος τῆς προξενιᾶς δυὸ τρεῖς συγγενεῖς μ' ἕνα μπουκάλι οὔζο καὶ καραμέλλες πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ πίνουν τὸ γιαν(ι)κ(ι).

Μετὰ τὸ τέλος τῆς προξενιᾶς, τὸ ἀπόγευμα τῆς ἄλλης ἡμέρας μαζεύονται στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ γαμπροῦ πολλὰ κορίτσια φτειάνουν πολλές «φοῦντες» μὲ βασιλικό, πού μαζι μὲ ἄλλα σημάδια — καλλυντικά, μαντῆλες, κ.λ.π. — τὰ παίρνει ὁ προξενητῆς καὶ τὰ πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τὶς φοῦντες αὐτὲς τὴν ἄλλη μέρα, τὴν ὥρα τοῦ γλεντιοῦ πού γίνεται στὸ σπιτικό τοῦ γαμπροῦ, τὶς ἀγοράζουν οἱ φίλοι του ἀπὸ τὸν προξενητῆ, μὲ χρήματα πού τοὺς δίνουν καὶ τὶς φορᾶνε στὸ αὐτὶ γιὰ νὰ χορέψουν. Τὶς «φοῦντες» αὐτὲς, ὅταν τὶς φτειάνουν οἱ φιλενάδες τῆς ἀρραβωνιασμένης στὸ σπιτι της, τὶς τραγουδοῦν μὲ τὸ παρακάτω τραγούδι:

«...Νέρ, τὰ ψηλὰ ν' ἀγαπιῶνταν καὶ γυρεύονταν
σὴντα (ὅταν) θρίσκονταν τὰ δυὸ τς ὄλο λέγονταν.
Νέρ (γιὰ) πάρε με, νέρ (ἦ) γιὰ δόσμε, γιὰ χώρισέ με.
Νέρ, γιὰ δόσμε ἕνα λόγο γιὰ νὰ παντρευτῶ.
Νέρ, τὴ Σύρωμ τὴ γυρεύουν καὶ τὴν προξενοῦν...».

“Ὅταν τελειώσουν ὅλες οἱ φοῦντες τὶς παίρνουν τὰ κορίτσια καὶ χορεύουν τραγουδῶντας τὸ παρακάτω τραγούδι:

Στὰ δροσερὰ βασιλικά, νὰ πέσω πᾶν' νὰ κοιμηθῶ, κι' ἀπὸ ψηλὰ νὰ γκρεμιστῶ, νὰ γίνω γῆς καὶ χώματα, κι' ἄρουμι κίσιμα, νὰ γίνω μιὰ κροδύβουση, νὰ ρθῆ ὁ κόσμος νὰ πιῆ νερό, νὰ ρθῆ κι' ὁ (λένε τὸ ὄνομα τοῦ πεθεροῦ) νὰ πιῆ νερό, νερό νὰ μὴν τὸ δώσετε, μόνο νὰ τὸν ρωτήσετε, πόσες νυφάδες ἔκαμε... Ἐννιὰ νυφάδες ἔκαμε καμὰ φαέτ (φαγητό) δὲν ἔκαμεν, μόνο μικρὴ τὸν ἔκαμε καὶ μαντήλι τὸν δώρισε.

Δέκα πέντε μέρες μετὰ τὰ ἀρραβωνιάσματα, οἱ γονεῖς τοῦ γαμπροῦ μαζι μὲ τὸν προξενητῆ καὶ τὸν ἀρραβωνιασμένο, τὸν ὑποψήφιο γαμπρὸ παίρνοντας μαζι τοὺς καὶ ἕνα μεγάλο ψωμί, σὲ ταψί, ζαχαρωμένο καὶ μὲ στολίματα ἀπὸ σταφίδες — τὴ λεγόμενη μπουγάτσα — πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης ἀκολουθοῦντες ἀριστερὸ δρόμο, ἐνῶ ὅταν θὰ φεύγουν ἀκολουθοῦν δεξιὸ δρόμο. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτὴ γίνεται γιὰ νὰ «γνωρισθοῦν», λέγεται, καίτοι βεβαίως, σπανίως συμβαίνει νὰ μὴν ξέρη ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ἀπὸ πρὶν, ἔστω κι' ἀπὸ μακριά. Μαζι μὲ τὰ πεθερικά, πηγαίνει κι' ἕνας φίλος τοῦ γαμπροῦ πού τὸν λέγει «ἀρατλάκ(ι)» — μπράτσος — παράγαμπρος.

Ἐκεῖ πάνω σ' ἕνα μικρὸ τραπεζάκι, τὸ «σιν(ι)» μετρᾷ ὁ πεθερὸς τὰ λεπτὰ πού θὰ δώση στὴ νύφη, ὅπως τὰ ἔχουνε ἀπὸ πρὶν συμφωνῆσει. Ἀφοῦ τὰ μετρήσουν τρεῖς φορὲς τὰ παίρνει ὁ πατέρας τῆς νύφης. Κατόπιν, τὴ

μπουγάτσα, πού ἔφερε ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ, τὴ βάζουν στὴ μέση οἱ δυὸ πεθεροὶ καὶ προσπαθοῦν ποιὸς θὰ πάρῃ τὸ μεγαλύτερο κομμάτι, καθὼς πολεμοῦν νὰ τὴν κόψουν. Στὸ γεῦμα ποὺ ἀκολουθεῖ, ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη δὲν κάθονται νὰ φᾶνε, γιατί, λέει, ἂν φᾶνε τώρα μαζί, θὰ «φαγώνονται» δηλ. θὰ τσακώνονται, ὅταν παντρευτοῦν. Ὅστερα ἀπὸ τὸ γεῦμα ὅμως προσκαλοῦνται κι' αὐτοὶ κι' ἀκολουθεῖ γλέντι μὲ τραγούδια καὶ ἀστεῖα διάφορα «σινλίκια». Στὸ τέλος δωρίζουν τὴ νύφη κι' αὐτὴ πάλι δωρίζει στὸ γαμπρὸ καὶ στὰ πεθερικά της.

Ἐνα ἀπὸ τὰ τραγούδια ποὺ ἀκούγονται στὸ χορὸ εἶναι καὶ τὸ παρακάτω:

Γιὰ δὲς καράβια ποῦρχονται μέσα ἀπὸ τὴν πόλῃ
μὲ τετρακόσιες ἑμμορφες μὲ χίλια παλληκάρια.

Μέσα εἶναι γερέντισμον, τοῦ μπουλγαρι (μουσικὸ ὄργανο) λαλαεῖ.

Χέμ τὸ λαλεῖ, χέμ τραγουδεῖ, χέμ τὸ λαλεῖ καὶ λέει:

Μουστάκι μου καρὰ μπογιὰ καὶ φρούδι μου γαϊτάνι
δὲν σ' ἔπρεπαν τὰ σίδερα κι' ἄλυσίδα στὸ λαϊμό σου,
μόν' σ' ἔπρεπε τὸ φαῖ, τὸ πιή καὶ μιὰ ὠραία νέα,
κι' ὄλοι σας, γειά σας φίλοι μου.

Μιχάλμπης βουλευτήκε τὸν Τοῦρκο γιὰ νὰ χάσῃ
μὲ τετρακόσια κάτερα, μ' ἑξήντα δυὸ γαλόνια.

Μπροστὰ πηγαίν' τὰ κάτερα, κατόπ' τὰ γαλόνια,
στὴ μέσ' πηγαίν' Μιχάλμπης μὲ τὸ σταυρὸ στὰ χέρια
καὶ τὸν Θεὸ παρακαλεῖ, τὸν Κύριο δοξάζει.

Θεὸ μου θρέξε μιὰ βροχή, μιὰ σιγανὴ ψιχάλα,
νὰ κατακάτῳ ὁ κονιορτός, νὰ σηκωθῇ ἡ ἀντάρα,
νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι μας Τούρκικο καὶ Ρωμαῖκο.

Μετρήθηκε τὸ Τούρκικο ἑννιά χιλιάδες λείπει,
μετρήθηκε καὶ τὸ Ρωμαῖκο ἕνας λεβέντης λείπει.

Νάτος κι' ἐκεῖνος ποῦρχεται στ' ἄλογο καθαλάρης,
κι' ὄλοι σας γειά σας φίλοι μου.

Ἀργότερα, ὅταν φεύγουν οἱ φιλοξενοῦμενοι τῆς νύφης, βγαίνουν ὄλοι, γιὰ νὰ τοὺς ξεπροβοδίσουν, στὴν αὐλὴ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἐκεῖ κάνουν κύκλο ὄλοι. Μπροστὰ ὁ πεθερός, στὴ σειρὰ ὄλοι οἱ ἄλλοι καὶ στὸ τέλος ἡ πεθερὰ μὲ τὸ γαμπρὸ. Τότε ἡ νύφη, πού τὴν κρατάει ἀπὸ τὸ χέρι μιὰ φιλενάδα της, φιλάει ὄλων τὰ χέρια, γιὰ νὰ τοὺς ἀποχαιρετίσῃ κι' ἐκεῖνοι τῆς προσφέρουν γλυκά, φρούτα ἢ χρῆματα. Ἀργότερα γίνεται γεῦμα καὶ στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, μὲ τοὺς συγγενεῖς του.

Δ' Γ ἄ μ ο ς: Ὁ γάμος στὸ χωριὸ εἶναι ἀληθινὸ πανηγύρι. Σ' αὐτὸν θὰ χορέψουν καὶ θὰ διασκεδάσουν ὄλοι οἱ χωριανοί, προσκεκλημένοι καὶ μὴ,

και θα βροῦν εὐκαιρία νὰ ξεκουράσουν τὴν ψυχὴ τους ἀπὸ τὸν κάματο τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς τόσο μόνοτονης τοῦ χωριοῦ. Κι' ἀκοῦστε ἐν λεπτομερεῖα πῶς γινόταν κάθε γάμος στὸ χωριό.

Μιά Κυριακὴ μπροστὰ ἀπὸ τὸ γάμο, παίρνουν οἱ προξενητάδες «τσιρι μασῆδες» τὴ «μπουγάτσα» ἕνα μπουκάλι κρασί και πηγαίνουν στὴ νύφη. Τοποθετοῦν τὸ μπουκάλι ἐπάνω στὸ «σουφρά» κι' ἐπάνω πάλι στὸ μπουκάλι τὴ μπουγάτσα, τὴν κρατοῦν ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς και προσπαθοῦν νὰ τὴ σπᾶσουν. Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὀρῶν τὸ γάμο για τὴν ἐπομένη Κυριακὴ. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ και ἐπὶ μία ἐβδομάδα, οἱ μελλονόμενοι ἀπαγορεύεται ν' ἀνταμωθοῦν.

Τὴν Τετάρτη και Πέμπτη γίνεται τὸ ζύμωμα τοῦ ψωμοῦ ποὺ θα χρειασθῆ για τὸ γάμο. Τὴ μαγια (προξύμι) τὴ φτειάνουν ἕνα κορίτσι κι' ἕνα παλληκάρι, τῶν ὁποίων ζοῦν και οἱ δυὸ γονεῖς. Στὸ τέλος τοῦ ζυμώματος προσπαθοῦν νὰ ρίξῃ ὁ ἕνας στὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου λίγο ἀλεύρι για νὰ τὸν «ἀσπρίσῃ». Αὐτὸ γίνεται χάριν παιδιᾶς.

Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωτὶ, κατ' ἐντολὴ τῶν δύο συμπεθερών, γίνεται ἡ πρόσκλησις τῶν στενῶν μόνο συγγενῶν, μετὰ τὸν ἐξῆς ἰδιότυπο τρόπο. Δυὸ νεαρὰ κορίτσια, ἕνα ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ γαμπροῦ και τ' ἄλλο ἀπὸ τὸ μέρος τῆς νύφης γυρνοῦν στὸ χωριὸ και προσκαλοῦν τὰ ὄρισμένα αὐτὰ πρόσωπα, κερνώντας τα μιὰ γουλιὰ ἀπ' τὸ μπουκάλι, κρασί ἢ οἶζο, ποὺ ἔχουν μαζί τους. Αὐτὴ ἡ πρόσκλησις εἶναι βέβαια για νὰ τιμῆσουν τὸ γάμο ποὺ θα γίνῃ, ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως και ὑπόμνησις, ὅτι ἔπρεπε νὰ ετοιμάσουν τὸ «δώρημα» ποὺ ὁ καθένας τους θα δωρίσῃ στὸ ζευγάρι κατ' ἐπιδεικτικὸ μάλιστα τρόπο, τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου. Πρακτικὴ βέβαια συνήθεια θα μοῦ πῆτε, γιατί ἔτσι φτειάνεται τὸ νοικοκυριὸ τοῦ νέου ζευγαριοῦ.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ Σάββατο δηλ. τὰ κορίτσια μετὰ τὸν ἴδιο τρόπο, μετὰ τὸ κέρασμα ἀπ' τὸ μπουκάλι, προσκαλοῦν τώρα τοὺς ἄλλους, τοὺς μὴ συγγενεῖς δηλ. ὅλο τὸ ὑπόλοιπο χωριὸ σχεδόν. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορὰ, ἡ εἰδικὴ αὐτὴ κρασοῦξοπωλιακῆς μορφῆς πρόσκλησις, δὲν ἔχει τὴ σημασία τῆς ἀναγκαστικῆς ὑποχρέωσης τῆς προσφορᾶς δώρου. "Ὅχι βέβαια, ὅτι ἀν κανεῖς θελήσῃ νὰ προσφέρῃ στοὺς νεονόμεους «κάτι», αὐτὸ δὲν θα γίνῃ δεκτό. Κάθε ἄλλο μάλιστα.

Τὸ βράδυ, μόλις ὁ ἥλιος δύσῃ, σκορπιέται στὸ χωριὸ ἡ εἶδησι, ὅτι κοντεῦει ἡ ὥρα ποὺ θ' ἀρχίσῃ ὁ χορός. Αὐτὴ ἡ εἶδησι, ὅπως εἶναι φυσικό, ἔχει ἰδιαίτερη χαρούμενη σημασία για τοὺς νιοὺς και νιὲς τοῦ χωριοῦ, για τοὺς μεπικάρηδες και μεπικάρισσες τοῦ χωριοῦ. Και παρὸς παρεοῦτες μαζεῦονται στὸ καθωρισμένο για τὸ χωριὸ μέρος, ποὺ εἶναι κυρίως τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, γιατί ἀπ' ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ γλέντι. Ἐπειτα μετὰ τὰ «λαλήματα» και συγκαθίζοντας πηγαίνουν νὰ πάρουν τὸν ἀρατλίκι(ι) τὸν παράγαμπρο και τὸ «νοννό» δηλ. τὸν κουμπάρο. Ὅλοι μαζί συγκεντρωμένοι κατευθύνονται

κατόπιν στο σπίτι του γαμπρού. Εκεί κατασκευάζουν και χορεύουν την κ(ι)νά. Αὐτὴ εἶναι βαφὴ χρώματος πορτοκαλλί, τὴν τοποθετοῦν σὲ μιὰ «τσιανάκα» (πιάτο χωματένιο) μὲ τρία κεριά, τὴν παίρνει στὰ χέρια μιὰ γυναίκα «πρωτοστέφανη» (ποὺ ἔχει ἔλθει δηλ. εἰς πρῶτον γάμο), ρίχνει μέσα ἓνα νόμισμα καὶ χορεύουν τὴν κ(ι)νά. Τὸ ἴδιο κάνει ἀργότερα, ὅποια ἄλλη σύρη τὸ χορὸ. Ἐπειτα κρατῶντας ἡ κουνιάδα τῆς νύφης ἓνα «γυαλί» (καθρέπτη) στὸ χέρι καὶ οἱ μετέχοντες στὸ χορὸ κατευθύνονται γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης, παίζοντας τὴ «γκάιντα» (μουσικὸ ὄργανο) καὶ συγκαθίζοντας. Ὁ χορὸς τῆς κ(ι)νάς συνεχίζεται στὸ σπίτι τῆς νύφης, ὅπου ἡ νύφη χορεύει ἀλλὰ εἶναι «μπουρμπολιασμένη» (σκεπασμένη καλὰ μὲ μιὰ μαντήλα) γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπει ὁ γαμπρὸς καὶ οἱ ἄλλοι προσκεκλημένοι. Κατὰ τὸν χορὸ τῆς κ(ι)νάς λένε καὶ πολλὰ τραγούδια. Νὰ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ:

Τὰ σανίδια τὰ στρουμένα τὰ λυφτὰ μ' μπυλικισμένα
 μέσα κόσμους κι' ὄξου κόσμους θὰ μᾶς πάρουν τὴν κουπέλλα
 τὴν κουπέλλα τὴν τρυγόνα, θὰ τὴν πᾶν' μακρὰ στὰ ξένα
 ἄλλη μάνα θὲ νὰ κἀνὴ ἄλλ' ἀδέρφια κι' ἀξιάδέρφια.
 Στάξιτι, ματάκια μ' στάξιτι, στάξιτι κι σταλάξιτι
 μιὰ κρύα θρύση νὰ γένητι νὰ ρθοῦν πέρδικις νερὸ νὰ πιουῖν
 νερὸ νὰ μὴν τίς δώσιτι μόνο νὰ τίς ρωτήσητι.
 (Λένε τὸ ὄνομα τῆς νύφης) ποιόναν ἀγαπᾶς
 τὸν (λένε τὸ ὄνομα τοῦ γαμπροῦ) τὸν κουντούτσικο
 κι' αὐτὸν τὸν χαμαλίτσικο πῶχει ν' τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ
 τὰ παραθύρια μὲ γυαλιὰ, Τοῦρκοι ἀγάδες κόνευαν.
 Λημουνιές, μουρὴ γκιμριτζούδα μ'
 λημουνιές πουλλὲς πιτοῦσαν, τὰ λημόνια δὲν ὄρουσαν.
 Καὶ στῆς λημουνιαῶς τὴ ρίζα, τρεῖς κοπέλλες τριγυρνοῦσαν
 κι' ἄλλες τρεῖς γυαλιὰ κρατοῦσαν, ἓνα τ' ἄλλουν ἐρωτοῦσαν.
 Ποιὰ εἶναι ἄσπρη, ποιὰ εἶναι ροῦσα, ποιὰ εἶναι ξανθομαλλοῦσα.
 Γὼ εἶμαι ἄσπρη, γὼ εἶμαι ροῦσα, γὼ εἶμαι καὶ ξανθομαλλοῦσα.
 Νὰ τραγουδοῦν νὰ χορεύουν τὰ κορίτσια
 κι' ἀρραβωνιασμένες, δεύτερες καλὲς κοπέλλες.

Ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸν στολίζουν. Τοποθετοῦν μιὰ «χαλάκα» (τροχὸς ἀπὸ ἓνα ἀμάξι) στὴ μέση ἓνα σκαμνάκι, ὅπου κάθεται ὁ γαμπρὸς. Παίρνουν μιὰ μαντήλα ἄσπρη καὶ μιὰ κόκκινη καὶ τὸν σταυρώνουν (τὸν δένουν σταυρωτά). Ἐπειτα ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ, τοποθετεῖ σ' ἓνα πιάτο πράσινο χωμάτινο, λίγο κρασί, καὶ μ' ἓνα ματσάκι βασιλικό, τὸν σταυρώνει καὶ τὸν ραντίζει, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τραγουδοῦν:

Πέντι φοῦντες τρανταφυλλιές
 κι' ἀφέντης κάκιουσει μικρὴ τρανταφυλλιὰ
 θέλει νὰ μᾶς πουλήσῃ μικρὴ τρανταφυλλιὰ.

Κοντεύουν πιά μεσάνυχτα κι' αρχίζει τὸ ἀραιώμα τοῦ πλήθους, ποὺ εἶχε συγκεντρωθῆ γιὰ νὰ χορέψῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κουτσομπολέψῃ. Ἀφήνει ὁ καθένας τὸ «κοροῦ - μοναμπέτ» αὐτό, γιὰ νὰ πάῃ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ πάρῃ δύναμι γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα, τὴ μέρα ποὺ θὰ γίνῃ τὸ στεφάνωμα. Καὶ μόνον οἱ ὑποψήφιοι πρωταγωνιστὰί τῆς τελετῆς, ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη, δὲν θὰ ἡσυχάσουν. Σκληρὴ ἡ ἐπιταγὴ τῶν συνηθειῶν τοῦ χωριοῦ τοὺς θέτει ὑπὸ ἀπαγόρευσιν καί... ἐπιτήρησιν. Στὸ δωμάτιο τοῦ γαμπροῦ θὰ ἐγκατασταθοῦν τρεῖς χεροδύναμοι λεβέντες καὶ στὸ δωμάτιο τῆς νύφης τρεῖς καλλιμορφες ἐπίγειες Ἀφροδίτες. Κι' ἀπαγορεύεται στὸ γαμπρὸ καὶ στὴ νύφη, κάθε κίνησι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀπηγορευμένην ἐπαφὴν καὶ πρόωρον φάγωμα τοῦ «καρποῦ τῆς ἁμαρτίας». Κρῦμα θὰ μοῦ πῆτε τόση φασαρία γιὰ 24 μόνον ὄρες.

Καὶ ξημερώνει ἡ τόσο ἀναμενόμενη μέρα τῆς Κυριακῆς. Πρωτὶ - πρωτὶ ζυμώνουν τὰ 6 «πρωτόψωμα» καὶ μιὰ «κουλούρα», τὰ βάζουν σ' ἓνα σ(ι)νι (χαμηλὸ τραπέζι) ποὺ τὸ κρατᾷ ἓνα ἀγόρι στὸ κεφάλι του. Μαζὶ μ' αὐτὰ τοποθετοῦν ἀκόμη ἓνα δακτυλίδι, βασιλικό, καὶ ὑποβοηθῶντας δυὸ γυναῖκες «πρωτοστεφάνες» τὸ ἀποθέτουν ἐπάνω σὲ μιὰ ψάθα, ποὺ ἔχει στρωθῆ στὴν ἀλλῆ εἰδικῶς γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ἐπειτα χορεύουν γύρω ἀπὸ τὸ σ(ι)νι λέγοντας ἑννέα τραγούδια σὰν αὐτά:

1. Ποῦ τὴν ἡῶρες ν' Ἀλέξῃ μ' αὐτὴ τὴ νιά,
αὐτὴ τὴ χαϊμαδοῦσα τὴν πέρδικα.
'Απ' τὸ σφερέ(ι) τὴν ἤφερναν
καὶ στὴν πόρτα τὴν ξεμπέρδευαν.
2. Μωρ' Βουλγάρα - Βουλγαροῦδα
τῆς Βουλγάρας θυγατέρα
κάθονταν ψηλὰ στ' ἀνώ(γ)ια
κι' ἀγναντεύει τὴ θάλασσα
πῶς κάμνει καὶ λουλουδιάζει
καὶ πράσινα λεβεντιάζει.

Ἐπειτα παίρνουν μισὴ μπουγάτσα καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης ἐν χορῶ πάντοτε καὶ συνοδείᾳ ὀργάνων. Βγάζει ἡ νύφη τὸ δικό της πρωτόψωμο καὶ τὸ χορεύουν κι' αὐτὸ μὲ ἑννέα τραγούδια. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ Βουλγαρικῆς προελεύσεως λέει:

Μοῖ νταλβάτσου - νταλβάτσου
νταλβὰ τρὲς - νταλβάτσου.

Ἡ ἔρμηνεῖα του δυστυχῶς παραμένει ἄγνωστος.

Ἐπὶ τὴν τελεωσὴν κ' αὐτὴ ἢ ἡ διαδικασία ἐπιστρέφουν καὶ πάλι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τώρα πρέπει νὰ πᾶνε νὰ πάρουν τὸ «νοννό» κουμπάρο μὲ τὰ «λαλήματα» καὶ νὰ τὸν φέρουν μαζὶ μὲ τὴ «νοννά» κουμπάρα στὸ σπίτι τοῦ

γαμπροῦ. Ἡ νουνά θὰ πάρη ἀπὸ τὸ σπίτι της, μαζί της, ἓνα κοντάρι ψηλὸ ὡς δύο μέτρα, σταφίδες, ἓνα μῆλο καὶ καλαμπόκια ψημένα καὶ περασιμένα σὲ κλωστή. Ὅταν φθάσουν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, θάβζουν ἐπάνω στὸ κοντάρι μιὰ μικρὴ σημαία καὶ κρεμᾶνε τὸ μῆλο, τὶς σταφίδες καὶ τὰ καλαμπόκια κι ἔτσι γίνεται τὸ λεγόμενο «Μπαριάκι». Ὅταν τὸ μπαριάκι ἐτοιμασθῆ βγαίνουν στὸ χωριὸ καὶ ἀρχίζουν τὸ χορὸ, ποὺ τὸν σέρνει πρώτη ἡ νουνά κρατῶντας στὸ χέρι της τὸ μπαριάκι. Ὅταν κἀνὴ μερικὰ βήματα τοῦ χοροῦ, φωνάζει κοντὰ της ἓνα μεγάλο παιδί, εἰδοποιημένο ἀπὸ πρὶν καὶ τοῦ παραδίνει τὴ σημαία, τὸ «μπαριάκι» γιὰ νὰ συνεχίση αὐτὸ τὸ χορὸ. Γιατὶ τὸ χορὸ τὸν σέρνει πάντοτε ἐκεῖνος ποὺ θὰ κρατᾶ τὸ μπαριάκι. Ὁ κουμπάρος μὲ τὴν παρέα του ἔχει φθάσει ἐν τῷ μεταξὺ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου γίνεται τὸ πρῶτο φαγοπότι, ἔτσι σὰν προοίμιο, μέχρις ὅτου ἐτοιμασθῆ γιὰ τὴ στέψη ἢ νύφη. Κι' ὅταν δοθῆ τὸ σινιάλο, ὅτι κι' αὐτὸ ἐτοιμασθῆκε, ξεκινᾶ ὄλο τὸ γαμπριάτικο ἀσκέρι, μὲ τὸ νουνὸ καὶ τὰ «λαλήματα» γιὰ τὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ. Στὸ ὄροιο συνεχῶς οἱ «περιτᾶνες» (ὑπηρέτες) χορεύουν συγκαθιστοὺς χορούς.

Στὸ σπίτι τῆς νύφης, ἡ καρδιὰ τοῦ κοριτσιοῦ ἀρχίζει τὰ πρῶτα γλυκοχτυπήματά της. Περιμένει μὲ δυὸ φιλενάδες της — κορίτσια ἀνύπαντρα — τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ της, πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ τοῦ σπιτιοῦ της. Στὰ χέρια της κρατᾶ ἓνα «γυαλί» (καθρέφτη) καὶ μιὰ «τσιανάκα» (πίατο) κρασί. Κι' ὅταν μέσα στὸ γυαλί τοῦ καθρέφτη ἀνακαλύψῃ τὸ μέλλοντα σύζυγό της καὶ ἐκλεκτὸν τῆς καρδιάς της, σπάζει τὸ πιάτο μὲ τὸ κρασί στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ της καὶ μὲ τὶς δυὸ ἄλλες κοπέλλες, τρέχει καὶ μπαίνει στὸ δωμάτιό της. Συμβολικὴ ἴσως παράσταση «παραδόσεως» μόνον ποὺ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔδιναν «γῆ καὶ ὕδωρ» καὶ τώρα μὴν ἀπλῆ τσιανάκα κρασί.

Κι' ὅταν ἡ γαμπροπαρέα μπῆ στὸ σπίτι τῆς νύφης ὁ πατέρας της δίνει ἐντολὴ νὰ μεταφερθῆ ἡ προίκα τοῦ κοριτσιοῦ του στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ του, πρᾶγμα ποὺ κάνουν οἱ «περιτᾶνες» χορεύοντας συγκαθιστοὺς χορούς. Μὰ στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ γαμπρὸς κάνει τὸ πρῶτο «κατακτητικὸ» διάβημα. Πηγαίνει στὴν πόρτα ποὺ εἶναι τὸ δωμάτιο ποὺ περιμένει ἡ ἐκλεκτὴ του καὶ ἀφοῦ δώσει τρία χτυπήματα μὲ τὸ πόδι του, μπαίνει μέσα γιὰτὶ ἡ πόρτα, ἡ καυμένη δὲν μπόρεσε ἰσθῆν ν' ἀνθέξῃ καὶ ἀνοιξέ.

Καὶ ἡ νυφούλα ὑποδέχεται τὸν καλὸ της μὲ μιὰ χαριτωμένη ὑπόκλιση. Τότε ὁ γαμπρὸς προχωρεῖ καὶ θάβζει στὸ χέρι τῆς νύφης μερικὰ χρήματα — οἱ κακὲς γλώσσες λένε, ὅτι αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ τὸ πρῶτο θερμὸ χειροσφιξίμό τους. Ἐν τῷ μεταξὺ μπαίνει ἡ νουνά ἢ ὅποια ἀποτελεῖ ἄνευ τὸ ντύσιμο τῆς νύφης. Καὶ κρατούμενοι γαμπρὸς καὶ νύφη χέρι - χέρι, σὰν συμβολισμό τῆς ζωῆς τους ποὺ θὰ πρέπει νὰ περάσουν μαζί, ἐνωμένοι πλέον γιὰ πάντα, πηγαίνουν στὸ δωμάτιο ποὺ βρίσκονται οἱ γονεῖς καὶ φίλοι καὶ τοὺς περιμένουν. Καὶ εἶναι συγκινητικὴ αὐτὴ ἡ στιγμή, γιὰτὶ πλησιάζει ἡ

ώρα, πού ή νύφη θ' αφήση, για πάντα πλέον, τὸ πατρικὸ της σπίτι, για νὰ πάη στὴν καινούργια της κατοικία. Δὲν λείπουν οὔτε οἱ ἀναστεναγμοί, οὔτε τὰ δάκρυα ἀκόμη, καθὼς ή κόρη ἀποχαιρετᾷ τοὺς δικούς της, χαρίζοντάς τους κι' ἀπὸ ἓνα μαντήλι — για νὰ μαζέψουν τὰ δάκρυά τους ἄραγε, ή για σημεῖο χωρισμοῦ — ὅπως ή λαϊκὴ μοῦσα μᾶς παρουσιάζει τὸ μαντήλι.

Τὴν ὥρα πού ντύνουν τὴ νύφη τὰ κορίτσια τραγουδοῦν ἐν χορῶ.

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα ξεχωρίζεται μάνα καὶ θυγατέρα.

Σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ θουνὰ λυποῦνται...

Ἡ μάνα εἶναι κέρδικα κι' ή κόρη περιστέρα.

Περπάτα κόρη μ' περπάτα πῶς περπατοῦσες πρῶτα
κι' ὁ πεθερὸς σὲ καρτερεῖ στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα.

Ἐνῶ στὴν ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀκούγεται τὸ παρακάτω λυπητερὸ τραγοῦδι:

Σὴ γέλασαν μουρὴ μάνη, σοῦ πῆραν τοῦ κουρίτσ'
για δυὸ ζεύγη παπούτσια κι για ἓνα δαχτυλίδ.

Ἔβγα μουρὴ μάνη, ἔβγα νὰ δῆς τὸν ἥλιο πῶς δέρνει,

ἔτσι δέρνει καὶ τῆς κορούλας ή καρδιά

ὥσπου νὰ ξεχωρίσ' ἀπ' τῆς μάνας τσ' τὴν ἀγκαλιά.

Σύντεκνες, κοντοκαρτερέστε με, νὰ χαιρετίσ'

ή νύφ' τὴ μάνα τσ' τ' ἀδέρφια, τ' ἀξαδέρφια.

Τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού ή νύφη χαιρετᾷ τοὺς γονεῖς της, τ' ἀδέλφια της τραγουδοῦν τὸ παρακάτω λυπητερὸ τραγοῦδι:

Ἐμμορφὸ μου κυπαρίσσι, ὅσο σ' εἶχα στὴν αὐλή μου
ἔπρεπε ή αὐλή μου ὅλη, ἔπρεπαν καὶ τὰ σοκάκια.

Τώρα ἦρθαν νὰ σὲ πάρουν μὲ σαράντα πέντε ἀμάξια
καὶ μὲ χίλια παλληκάρια.

Κι' ἐνῶ ή νύφη σέρνει τὸ χορὸ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ της, στὸ κάρρο ἐπάνω φορτώνουν τὴν προῖκα μὲ τὰ μπαούλα. Κατόπιν ἀνεβαίνει καὶ ή ἴδια στὸ κάρρο καὶ ξεκινοῦν για τὴν ἐκκλησία. Σημειώνουμε, ὅτι στὸ κάρρο θὰ τὴν ἀνεβᾶση πάντα ἓνα συγγενῆς της ἢ ὁ ἀδερφός της. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦν πεζοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κορίτσια, πού κάθονται στὸ πίσω μέρος καὶ κρατοῦνε διάφορα μικροαντικείμενα, ἓνα καθρέπτη, ἓνα μπρίκι κ.λ.π. καὶ ἀπαραιτήτα καὶ μὲ καινούργια σκούπα. Ἀπ' τὰ τραγοῦδια πού ἀκούονται καθὼς ή πομπὴ ξεκινᾷ για τὴν ἐκκλησία σημειώνουμε ἴδου:

1. Πήραμε τὴ νύφη σας κουτσουλιά στὴ θύρα σας
ἀλ(ε)ποῦ στ' ὀρνίθια σας λύκος στὰ γκατζόλια σας.
2. Φέτος τὸ καλοκαιράκι κυνηγοῦσα ἓνα πουλάκι.

Δέν μποροῦσα νὰ τὸ πιάσω ἔρριξα τὴν ἀσημόθεργά μου,
νᾶρθη τὸ πουλὶ κοντά μου. Ἐκατσα νὰ τὸ συντέχω,
γύρσα τὰ μαῦρα μάτια, μαῦρα μάτια σὰν σταφύλια
κ' ὄμορφα σὰν καραφύλια.

Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ὁ γαμπρός πηγαίνει κοντὰ στὴ νύφη καὶ σηκώ-
νοντας τὸ πέπλο τῆς βλέπει ἂν εἶναι ἡ ἴδια ἢ νύφη ἢ καμμιὰ ἄλλη ξένη. Ὁ-
μολογουμένως προνοητικότης ἀξιοπρόσεκτος. Στὸ δρόμο ἡ πομπὴ προχωρεῖ
συγκρατῶντας καὶ κρατῶντας στὰ χέρια τους ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενο ἀπὸ τὴν
προῖκα τῆς νύφης, χορεύουν καὶ ξεφωνίζουν πρῶτα «οὐ - οὐ, χού - χού» καὶ
κατόπιν τραγουδοῦν.

Πήγαμα καὶ πήραμε μιὰ βασιλοπούλα
ποὺ νὰ τὴν κατεβάσουμε στοῦ Βασιλιᾶ τὸ σπίτι...
Νάντγια (νὰ την), νάντγια πόρητη (πούρηται) σὰν τὴν
τρυ(γ)όνα, σὰν τὴν χιλδόνα (χελιδόνα).
Τὰ παραμῦθια φηγγολογοῦσαν (φεγγολογοῦσαν)
καὶ βροντολογοῦσαν...

Στρώνουν κὶ κάθονται κὶ τὴν κατηροῦσαν (περίμεναν).

Κὶ ἔτσι φτάνουν στὴν ἔκκλησία. Ἐκεῖ ἡ νύφη κάνει τὰ δῶρα τῆς στὸ
«νονό» (κουμπάρο) ποὺ εἶναι πουκάμισο καὶ μιὰ πετσέτα. Κατόπιν ἡ νύφη
κάνει τρεῖς ὑποκλίσεις καὶ προσποιεῖται, ὅτι θὰ ρίξει ἓνα μῆλο, ποὺ κρατᾶει
στὰ χέρια τῆς. Τὶς δύο πρῶτες φορὲς δὲν τὸ ρίχνει, τὴν τρίτη ὅμως φορὰ
τὸ ρίχνει ἀνάμεσα στὸ πλῆθος ποὺ εἶναι συγκεντρωμένο ἐκεῖ γιὰ νὰ μετά-
σχη στὴ «χαρά» στὸ γάμο. Ὅποιος πιάσῃ τὸ μῆλο, λένε ὅτι θὰ παντρευτῆ
ἐκεῖνο τὸ χρόνο.

Μετὰ ἀπ' αὐτό, ὁ κουμπάρος κατεβάζει τὴ νύφη καὶ ἡ κουμπάρα ἢ «νου-
νά», τὴν ὁδηγεῖ στὴν ἔκκλησία, ἐκεῖ ὅπου περιμένει ὁ γαμπρός. Τὸ ζεῦγος
καὶ οἱ συγγενεῖς εἰσέρχονται στὸ ναὸ ἐνῶ τὸ περισσότερο πλῆθος μένει ἔξω
στὴν ἀδλή, ὅπου χορεύει καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς στέψεως. Ὅστερα ἀπὸ τὸ
μυστήριο, γυρνοῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ πλέον, χορεύοντας πάλι συγκα-
θιστοὺς χοροὺς στὸ δρόμο, μὲ διάφορους «χαβάδες» σκοποὺς δηλ. μουσικούς.
Χορεύουν καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ ζευγαριοῦ κρατῶντας τὸ «δώρημα» ποὺ
θὰ χαρίσουν, ἐπιδεικτικὰ σὲ στάσι ἀνατάσεως τῶν χειρῶν τους, χορεύοντας,
πηδῶντας καὶ φωνάζοντας: «Γιού, χού, χού - γιού, χού, χού» σὰν νὰ θέλουν
νὰ κρατήσουν κάποιο φανταστικὸ «ρεφραίν».

Καθ' ὅλη τὴ διαδρομὴ τῆς ἐπιστροφῆς ἢ «νοννά» ρίχνει πίσω ἀπὸ τοὺς
νεόνυμφους θαμβακόσπορο μὲ ρύζι καὶ «ζαχάρια» (κουφέτα). Τὰ κορίτσια
προπορεύονται καὶ μόλις φθάσουν κοντὰ στὸ σπίτι τῆς πεθερᾶς τραγουδοῦν:

Ν' ἔβγα - ν ἔβγα πεθερά, γιὰ νὰ δῆς τὸ γιούκα σου
ποὺ σὲ φέρ(ει) τὴν πέρδικα, μέσ' τὰ κόκκινα ντυμένη,
στὰ πράσινα ζωσμένη.

Στήν είσοδο τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ ὑποδέχεται τὸ νέο ζευγάρι ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα τοῦ γαμπροῦ, προσφέροντας στὴ νύφη τους μιὰ κανάτα γεμάτη νερό. Ἡ πεθερὰ ἐπίσης προσφέρει ἕνα πιάτο μὲ βούτυρο ἢ λίπος μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιχρῖει τὴν ἐξώθυρα, ἐνῶ ἡ πεθερὰ σκουπίζει μὲ μιὰ καθαρὴ πετσέτα τὸ μέρος ποῦ ἡ νύφη τῆς ἔχρισε μὲ τὸ λίπος. Ἀκόμη τοὺς ρένει μὲ βαμβακόσπορο, ζάχαρι καὶ ρύζι καὶ τὸ δίσκο ποῦ τὰ περιέχει τὸν ρίχνουν κατόπιν ἐπάνω στὰ κεραμίδια μαζί μὲ τὸ «μπαριάκι», ποῦ τὸ κρατοῦσαν μέχρι αὐτὴ τὴ στιγμή. Μ' ἕνα κέρμα ἡ πεθερὰ σταυρώνει τοὺς νεόνυμφους ἐνῶ ἐκείνοι πατοῦν ἐπάνω σ' ἕνα σιδερένιο ἐργαλεῖο συνήθως τσεκούρι ἢ φτυάρι γιὰ νὰ γίνουν «σιδερένιοι». Τοὺς κερνοῦν γλυκὸ γιὰ νὰ εἶναι μονιασμένοι σ' ὄλο τους τὸ βίο καὶ σπάζουν μὲ τὸ πόδι τους μιὰ κεραμίδα. Ὅσα κομμάτια γίνη ἡ κεραμίδα, τόσα παιδιά θὰ κάνουν. Δίνουν ἐπίσης ἕνα ἀγοράκι στὰ χέρια τῆς νύφης γιὰ νὰ εἶναι ἀγοράκι τὸ πρῶτο τους παιδάκι, αὐτὴ τοῦ δωρίζει ἕνα μαντήλι. Ἀφοῦ γίνουν ὅλα αὐτὰ μπαίνει τὸ ζεῦγος στὸ σπίτι τῆς πεθερᾶς ποῦ τίς πιά πολλές φορές εἶναι καὶ δική της κατοικία.

Στὸ στολισμένο δωμάτιο ποῦ τὴν ὑποδέχονται, πηγαίνει σὲ μιὰ γωνιὰ κι' ἐκεῖ παραλαμβάνει τὰ δῶρα ποῦ τῆς προσφέρουν οἱ συγγενεῖς. Ἄλλοι ἐν τῷ μεταξὺ ἀπλώνουν τὸ ρουχισμό τῆς ἀπὸ τὰ προικιά ἔξω στὴν αὐλή, σ' ἕνα σχοινί, γιὰ νὰ τὰ ἴδῃ ὁ κόσμος καὶ φυσικὰ νὰ κάνουν καὶ τὰ ἀνάλογα σχόλια γιὰ τὴν προικιά τῆς «νυφούδας» στὸ πηγάδι ἢ τὴ θρύση τοῦ χωριοῦ. Καὶ καθὼς τ' ἀπλώνουν τραγουδοῦν:

Χέμ π(ου)κάμισο, χέμ πουδιά, χέμ καλή μαντήλα.

Παλαμίδα στὸ τσιγκέλι — τὸ βαρέλι γεμάτο μέλι.

Πιέτε, μπεκρηῆδες, πιέτε, ὅσο νὰ μεθύσετε, νὰ συγκαθήσητε.

Ἐπειὰ ἀπὸ λίγη ὥρα οἱ νεόνυμφοι καὶ οἱ συγγενεῖς θγαίνουν ἔξω στὴν αὐλή κι' ἐκεῖ καθὼς χορεύεται ἕνας εἰδικὸς χορὸς, ὁ χορὸς τοῦ δωρίσματος, δίνουν οἱ νεόνυμφοι πλέον τὰ δῶρα τους πρὸς τοὺς καλεσμένους συγγενεῖς, ποῦ παρῆσθησαν στοὺς γάμους των. Καθὼς βλέπετε ἰσχυεῖ ἡ παροιμία: «Τὸ δῶρο θέλει ἀντίδωρο». Κι' ὅταν τελειώσῃ τὸ μοίρασμα τῶν δῶρων αὐτῶν, ἀρχίζουν τὰ ὄργανα νὰ παίξουν ἕνα εἰδικὸ «χαβά» (σκοπὸ) ἀλλὰ γιὰ νὰ χορέψουν μόνο οἱ νιόπαντροι.

Δυστυχῶς γιὰ τοὺς καλεσμένους τὰ βάσανά τους δὲν τέλειωσαν, γιὰ τὸ «χαβάς» αὐτὸς εἶναι σημάδι, ὅτι τώρα πλέον πρέπει νὰ πληρώσουν τὰ «διόδια» τοῦ γάμου, σὲ χρῆμα αὐτὴ τὴ φορά. Καθ' ἕνας ἀπὸ τοὺς καλεσμένους πλησιάζει τοὺς νεόνυμφους καὶ ἐπιδεικτικὰ καρφισώνει στὸ στήθος τους, ὅ,τι ἔχει νὰ διαθέσῃ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, σὲ χάρτινα νομίσματα, ὥστε σὲ λίγο παρουσιάζεται μιὰ ποικιλόχρωμη ἔκθεσις, μὲ τὰ χρώματα ποῦ ἔχουν τὰ διάφορα χαρτονομίσματα. Καὶ τὸ τέλος τῆς... ἱεροτελεστίας αὐτῆς, σημειώνεται μὲ τρομακτικὸς λαϊκὸς χορὸς, δίκαια ἄλλωστε γιὰ τὸν δὲν ἔχει πιά ἄλλο «χαράτσι».

Ἄπ' ἐδῶ και πέρα ἀρχίζει τὸ φαγοπότι και πιωτὸ τοῦ γάμου. Οἱ φοῦρνοι ἀρχίζουν νὰ θγάξουν τὰ ζεστά και ἀχνίζοντα ροδοψημένα ψητά. Οἱ «περιτᾶνες» (σερβιτόροι) μὲ τὶς κουτάλες μοιράζουν τὸ ζεστὸ φαγητὸ γιὰ τὰ χορτάση τὸ σὺν γυναιξὶ και τέκνοις προσελθὸν πλῆθος. Καὶ τὸ γλέντι, ὃ χορὸς συνεχίζονται μέχρις ἀργὰ τὸ βράδυ, ὁπότε κουρασμένοι, ἀρχίζουν νὰ διασκορπίζονται γιὰ νὰ μωρεση τὸ ζευγάρι νὰ μείνη μὲ τοὺς δικούς του συγγενεῖς. Καὶ μέσα στοῦ τρικούβεργο γλέντι ἀκούγονται τραγοῦδια. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ παραθέτω στοῦ τέλος αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

Στοῦ τελευταῖο πιὰ τσούγκρισμα τῶν ποτηριῶν, γίνονται οἱ εὐχὲς στοῦν κουμπάρο: «Ἄιντε νουνέ, σήμερα στεφανώνεις, στοὺς ἐνιαὶ μῆνες νὰ λαδῶνης». Κι' ὁ κουμπάρος ἀπαντᾷ μὲ ἐνδεικτικὸ χαμόγελο: «Εὐχαριστῶ πολὺ ἀπ' τὸ στόμα σας και στοῦ..... γαμπροῦ τ' αὐτί». Καὶ μὲ τὸ κατακλειδι αὐτό, φεύγουν γιὰ νὰ μείνη τὸ ἀντρόγυνο στοῦ ἀποκλειστικὰ δικὸ του περιβάλλον. Ἔ! νομίζω πὼς ἦταν καιρὸς πιὰ.

Τὸ πρωινὸ τῆς Δευτέρας, παίρνουν τὴ νύφη και μὲ τὰ ὄργανα τὴν πᾶνε στοῦ πηγάδι τοῦ χωριοῦ, ὅπου χαιρετᾷ τὸ πηγάδι τρεῖς φορὲς και ῥίχνει στοῦ δρόμο βαμβακόσπορο και σπάζει μιὰ κουλούρα πού τὴν μοιράζει σταῦ παιδιὰ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι λένε: «Νύφη αὐτὸ εἶναι τὸ πηγάδι πού θὰ κουβαλᾷ νερό».

ἌΛΛΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΟΥ

α) Μ α χ α λ ἄ δ ε ς: Στόν καιρὸ τὸν παλιὸ πού οἱ γυναῖκες και τὰ κορίτσια δὲν ἦταν εὐκόλο — στήν πραγματικότητα ἦταν ἀδύνατο — νὰ θγοῦν ἔξω γιὰ νὰ κάνουν περίπατο ἢ νὰ πᾶνε, ὅπως λέμε σήμερα «θόλτα» και τὰ παρόμοια εἶχαν ἄλλου εἶδους συγκεντρώσεις, τοὺς «μαχαλάδες». Στοὺς μαχαλάδες αὐτοὺς, πού ἦταν κάτι παρόμοιο σὰν αὐτὸ πού λέμε σήμερα «πάρτυ», πῆγαιναν γυναῖκες συγγενεῖς και γειτόνισσες, στοῦ σπίτι μιᾶς ἀπὸ τὴν παρῆα τους, ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ μεσημεριανὸ φαγητὸ μαζί μὲ τὴ δουλειὰ τους, γιὰτι οἱ μαχαλάδες αὐτοὶ γινόντουσαν πάντοτε τὶς καθημερινὲς ἡμέρες και ὄχι τὶς Κυριακὲς ἢ τὶς γιορτὲς.

Ἡ πιὸ συνηθισμένη δουλειὰ πού θὰ ἐπαιρναν μαζί τους οἱ γυναῖκες σταῦ πάρτυ τους αὐτὰ, τοὺς μαχαλάδες, ἦταν ἡ ρόκα μὲ τὴν ὁποία θὰ ἔγνεθαι τὸ μαλλὶ ἢ τὸ βαμβάκι τους. Κι' ἀπ' αὐτῆ τῆ συνηθία ἔχει ἐπικρατήσῃ ἔως τὰ σήμερα ἡ φράσις: «Ἄιντε νὰ ρθῆς και μὲ τὴ ρόκα σου». Ὁ μαχαλάς αὐτὸς κρατοῦσε ἔως τὴ δύση τοῦ ἡλίου, ὁπότε θὰ τελείωνε, και γυναῖκες θὰ ἔτρεχαν νὰ γυρῶσουν στοῦ σπίτι τους, πάντα κοντὰ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, μαζεμένες ὅπως κι' ὅταν εἶχαν ἔλθει. Στὰ καθαρῶς γυναικεῖα αὐτὰ πάρτυ, προσφερόντουσαν, ὡς εἶδος κερᾶσματος και ἀναψυκτικοῦ θρασμένα καλαμπόκια, πατλάκιες ἢ κανένα θρασμένο ἢ ψητὸ στοῦ φοῦρνο κολοκύθι. Ἐπίσης θὰ προσφέρετο και καφὲς.

Ἰδιαιτέρους μαχαλάδες ἔφτειαναι και τὰ κορίτσια ἀναμεταξύ τους και

πάντα με τις δουλειές τους, που ως επί το πλείστον συνίσταντο στο πλέξιμο καλτσών, δαντελλών και άλλων παρεμφερών αντικειμένων, που θα τους χρησίμευαν για να ολοκληρώσουν σιγά - σιγά την προίκα τους. Και οι γυναίκες όμως αλλά ιδίως τα κορίτσια, συχνά σταματούσαν τη δουλειά, για να το ρίξουν στο χορό και στο τραγούδι, γιατί μόνο με τραγούδια μπορούσαν να χορέψουν, γιατί δεν υπήρχαν άλλα όργανα, που να μπορούν να χρησιμοποιήσουν, για το σκοπό αυτό, οι γυναίκες και τα κορίτσια. 'Η «γκάιντα» μόνο σε λαϊκές συγκεντρώσεις χρησιμοποιείται. Και σ'αυτή μεταφέρουμε εδώ δύο από τα ειδικά αυτά για τους χορούς των τραγούδια, από τα όποια το πρώτο είναι χορός συρτός.

Κάτω στην άσπρη πέτρα, στο κρύο το νερό,
σκοτώσαν το Γιαννάκη τόν μοναχογιό.
Τουρκοί τόν λογορουῖσαν κι' οί Ρουμαῖοι τόν κλαῖν,
κάθονται παντρεμένες κι τόν τραγουδοῦν,
κι δυο καλές κουπέλλες τόν μοιρολογοῦν.
Γιαννάκη μ' δὲν ἔχ'ς μάννα δὲν ἔχεις κι' ἀδελφή,
δὲν ἔχ'ς καλή γυναῖκα ν'άρθη νὰ σὲ δῆ;...
'Εγὼ κι μάννα ἔχου, ἔχου κι' ἀδελφή,
ἔχου καλή γυναῖκα, γι' αὐτὴ ἀπ' ἔρχεται
μὲ δυο πιδιά στὰ χέρια, τοῦ τρίτου στὴν κοιλιά.

'Αλλά και το δεύτερο τραγούδι που βλέπετε άμέσως έχει κι' αυτό τη χάρη του.

Νί δῶ στοὺν πέρα μαχαλά, κι κεί στὴν κάτ' τὴ γειτονιά
φύτρωσε μιὰ τριανταφυλλιά κι' ἄπλωσε κλώνους κι κλωνιά,
κι σκέπασε τὴ γειτονιά, τὴ γειτονιά τ'
ν' ἀρχόντισσα καὶ τὴν ἀρχοντοπούλισσα.
'Ακοῦς μουρὴ γειτόνισα, ἀλήθεια γὰρ σὲ πόνεσα
νὰ πῆς τὴ θυγατέρα σου νὰ μὴ λουστῆ, νὰ μὴν πλεχθῆ
ὄξου μεριά νὰ μὴν ἰβγῆ, θὰ τὴν ἰδῆ ἢ γιούκας μου.
Τριλαίνεται, λουλαίνεται, μαχαίρι μαχαιρώνεται,
κουντάρι κουνταρώνεται, κι' ἀπ' τὸ γκρεμνὸ γκρεμίζεται
κι γίνεται γῆς κι χώματα καὶ πετροκυλίσματα.

β) Τὰ νυχτερία: Ἐνα από τα μέσα που χρησιμοποιούσαν και διατηρείται μέχρι σήμερα στο Λαγό καθώς και σ' όλα τα χωριά του Ἐβρου σχεδόν, είναι τα «νυχτερία», που γινόντουσαν κατά τη διάρκεια του χειμώνα και στα όποια έπαιρναν μέρος άνδρες και γυναίκες, συγγενεῖς κυρίως αλλά και φίλοι. Στις συγκεντρώσεις αυτές των «νυχτεριών» που πολλές φορές καθόντουσαν οι γυναίκες χωριστά από τους άνδρες, ή κύρια απασχόλησι των

ήταν ή «ρόκα», τή χρησιμοποιούσαν για να γνέθουν τὸ θαμβάκι ἐνῶ ή «μαλόρκα» ήτανε για τὸ γνέσιμο τῶν μαλλιῶν, ποὺ τὸ ἐτοίμαζαν πάλι μόνες τους, στὰ σπίτια τους. Εἶχαν ἐπίσης καὶ τὸ «τσιρίκι» μὲ τὸ ὁποῖο ξεκουκούκιαζαν τὸ θαμβάκι καὶ ἔπειτα τὸ ἄνοιγαν μὲ τὰ χέρια τους. Στὸ τέλος τὸ στίβαζαν σὲ εἰδικὸ δοξάρι (στιβαχτάριδες) μὲ χορδὴ ἀπὸ ζῶα, ποὺ κι' αὐτὸ μόνοι τους τὸ κατασκευάζαν. Για τὸ μαλλὶ πάλι εἶχαν τὴ λανάρα, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸ λανάριζαν καὶ τὸ ἔκαναν τουλοῦπες καὶ τὸ ἔγνεθαν μὲ τὴ μαλόρκα, ποὺ εἶπαμε πρὸ πάνω. Ἡ μαλόρκα ήτανε μιὰ ξύλινη βέργα ποὺ ἀπέληγε σὲ αἰχμὴ μὲ τρεῖς διακλαδώσεις.

Οἱ ἄνδρες πάλι καθόντουσαν ξεχωριστὰ καὶ τὸ ἔριχναν στὸ πιοτί. Συνήθως προσφερόντανε κρασί ἄφθονο, σὲ μιὰ χωμάτινη κούπα ἢ μὲ τὴν κανάτα ἀπὸ τὴν ὁποῖα καὶ ἔπιναν ὅλοι στὴ σειρά. Ἐκεῖ μέσα στὸ εὐθυμο αὐτὸ περιβάλλον, λυνόντουσαν ὅλα τὰ ζητήματα, λαμβάνοντιαν ὅλες οἱ ἀποφάσεις. Στὸ τέλος ἄρχιζε τὸ τραγούδι, μὲ εἰδικὰ για τὴν περίστασι τραγούδια, ποὺ τὰ ἔλεγαν οἱ πρὸ καλλιφωνοὶ τῆς παρέας. Ἐνα ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο :

Σαράντα παλληκάρια κι' ἕνας γεροντάκος
 κι' ἕνας γεροντάκος κάθονται κι μιτρῶντι,
 ποὺς θὰ πάρη τ' Μαρία, τ' Μαρία τὴν καραγκιόζα.
 Κι' ἔπυσει τοῦ γέρου κι τὴν παίρν' οὐ γέρου
 κι τὴν πάει στ' ἀμπέλι κι τῆς κάνει κριθβάτι
 κριθβάτι για να κουμάτη.
 Κι' ἀποκομιᾶται οὐ γέρου κι' ἔφυγε ἡ Μαρία,
 κι' ἔφυγε ἡ Μαρία κι πάει στοῦ παλληκάρι.
 Κι ξυπνάει οὐ γέρου, κι σκουπίζει τὶς τσοῦμπλις,
 κι σκουπίζ' τὶς τσοῦμπλις κι ρουφάει τὶς μύξεις,
 κι ρουτάει τ' ἀηδόνια, τὰ πιτροχιλδόνια.
 Δὲν εἰδγιτε τ' Μαρία, τ' Μαρία τὴν καραγκιόζα;

Πολλὲς φορὲς τὶς χειμωνιάτικες νύχτες μαζεύονται για να γλεντήσουν καὶ να χρεέψουν, μὲ τραγούδια ποὺ διασώζονται μέχρι σήμερα. Ἀλλὰ καὶ στοὺς λεγόμενους ἐπίσημους χοροὺς θὰ χορευτοῦνε καὶ δυὸ τρεῖς τοπικοὶ χοροί, μὲ ὠρισμένα τοπικὰ κι' αὐτὰ τραγούδια. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ πολὺ χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ λεγόμενο «τραγούδι τῆς Πασχαλιᾶς» :

Μιὰ Πασχαλιὰ καὶ μιὰ Λαμπρὴ,
 μιὰ πίσσημη ἡμέρα, πουλάκι μ' ἀμάν,
 μιὰ πίσσημη ἡμέρα, Ἀλεξαντρί μ'.
 Μάνα ν' ἡ γιὸς τῆς στόλιζε
 να πάη να μεταλάβη, Ἀλεξαντρί μ'.
 Μπρουστὰ πηγαίν' ἡ μάνα του,

πίσου τὰ παλληκάρια, πουλάκι μ' ἄμάν,
 πί σου τὰ παλληκάρια, 'Αλεξαντρί μ'.
 Στὴ μέσ' πηγαίν' ἢ ντούτσικος
 σὰν μήλου μαραμμένου. Σὰν μήλου, σὰν τριαντάφυλλου,
 σὰν κόκκινο κεράσι.
 Κί τ' Ἄγιου Πνεῦμα συντηχεῖ, πού μέσ' ἀπ' τ' Ἄγιου Βῆμα.
 Ποῦ πᾶς σκύλα μ', πού πᾶς Οὐβρέ μ'
 μὲ τὸν κριματισμένους...
 Κί σὰν τὴν ἰδῆ ν' ἢ Ἐκκλησιά, ρίχνει τὰ κεραμίδια.
 ('Α)ρχίσαν οἱ παπᾶδες κί βλαστημοῦσαν.
 Κί ἡ μάνα του τὸν ρώτησε, κί τὸν ρωτοξिताίει.
 Ὅντα (ὄταν) ἤμουν νιός κί νιούτσικους
 κί ὄντα ἤμουν παλληκάρι
 ἔννια παπᾶδες σκότωσα, μὲ τὸν κουμπάρου μ' δέκα.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ νυχτεριοῦ προσεφέροντο στὶς γυναῖκες καλαμπόκια βρασημένα μέσα σὲ «μσοῦρες» —χωμάτινα πιάτα— πού τὰ πασπάλιζαν ἀπὸ πάνω μὲ ζάχαρη ἢ ἔβαζαν πετιμέξι σταφυλίσιο. Ἐπίσης προσεφέροντο καὶ «πατλάκες» δηλ. καλαμπόκι ψημένο, καθὼς καὶ τὰ «ρετσέλια», εἰδικὸ γλύκισμα φτειαγμένο μὲ κολοκύθια ἢ μελιτζανᾶκια ἢ κινδῶνια καὶ μὲ πετιμέξι. Τὸ γλύκισμα αὐτὸ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ γίνεται ἀπὸ πολλὰς οἰκογένειες πού ἔχουν δικὰ τους ἀμπέλια, γιὰ εἶναι τροφή πολὺ θρεπτικὴ. Τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς μάλιστα ἀντικατέστησε πλήρως τὴ ζάχαρη, πού τότε δὲν ἦταν καθόλου εὔκολο νὰ τὴν βρῆς... Ἀκόμη προσεφέροντο στοὺς καλεσμένους κινδῶνια, καρύδια, ἀμύγδαλα, πολλὰς φορὲς δὲ καὶ «σταφλαρμιά» δηλαδὴ σταφύλια δλόκληρα, διατηρημένα μέσα σὲ τσουκάλια μὲ νερὸ πού περιεῖχαν σινάπι.

ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ

Οἱ μεγάλες γιορτὲς τῆς Χριστιανωσύνης γιορτάζονται μὲ ἰδιαίτερη μεγαλοπρέπεια στὸ χωριὸ κ' ἔτσι δίνεται εὐκαιρία στοὺς χωριανοὺς νὰ διασκεδάσουν τὴν ἀνία τῆς καθημερινῆς ρουτίνας. Καὶ τίς περιμένουμε μὲ ἰδιαίτερη ἀνυπομονησία μικροὶ καὶ μεγάλοι. Κί' ἀρχίζουμε ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες «γιορτάδες».

α) Χρ ι σ τ ο ὑ γ ε ν ν α: Οἱ γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ καὶ ἀξιόλογο. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ ὑπάρχη τὸ ἔθιμον τοῦ «μπάμπο», ἑνὸς φαγητοῦ πού θὰ φάη ὅλη ἢ οἰκογένεια, ὕστερα ἀπὸ τὴ βραδυνὴ Χριστουγεννιάτικη λειτουργία, γυρίζοντας ἀπὸ τὴν ἔκκλησία. Εἶναι τὸ πρῶτο φαγητὸ μὲ κρέας πού θὰ φάη ἢ οἰκογένεια, ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη νηστεία πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεν-

να, που κρατούσε, τότε, όχι σήμερα δυστυχώς, ολόκληρες σαράντα πέντε ημέρες. Συνίστατο αυτό το φαγητό, ή «μπάμπο» από έντερα χοιρινά, μοσχαριού ή βοδιού, ανακατεμένα με διάφορα μπαχαρικά, δλάτι, πιπέρι κλπ. Τα έβαζαν και τα έβραζαν σε σιγανή φωτιά, όλη σχεδόν τη νύκτα, για να είναι έτοιμα πρωί - πρωί, κατά τις 6 ή ώρα, που τελείωνε ή λειτουργία για να τα βρή ή οικογένεια που θα γύριζε να καθίση να φάη. Έπακολουθούσε βέβαια ή χοιρινή μπριζόλα και το ντόπιο το κρασί, ώστε να συμπληρωθή το γεύμα και να ευφρανθούν τα μέλη τής οικογενείας, γιορτάζοντας τα Χριστούγεννα.

Συνηθίζονταν, τότε, ένα άλλο ακόμη φαγητό, που τείνει σιγά - σιγά να έλλειψη, ή «πουσιουρτή». 'Απετελείτο κι' αυτό από χοιρινό κρέας που το έβραζαν μαζί με άλλα κρέατα, βοδινά, αρνίσια ή μοσχαριού. "Όταν έβραζαν καλά τα καθάρων έντελώς από κόκκαλα και έπειτα τα ξανάβραζαν μαζί με διάφορα μυρωδικά, ώσπου να λυώσουν τελείως. Τα ανακάτευαν τότε καλά και τα έβαζαν μέσα σε πήλινα δοχεία. Έκει διατηρούντο όλο το χειμώνα, σχεδόν και μέχρι το Πάσχα. Έτσι είχε ή νοικοκυρά στο σπίτι ένα πρόχειρο φαγητό σε στιγμή ανάγκης ή όταν δεν είχε τίποτε άλλο για να μαγειρέψη. Σήμερα την «πουσιουρτή» την αντικαθιστά ό «καβουρμάς», που είναι κάτι το παρόμοιο, αλλά που γίνεται με αρνικό κρέας, με μεγάλα κομμάτια. Στις γιορτές των Χριστουγέννων έγινοντο τα περισσότερα «νυχτέρια» και οι δημόσιοι χοροί στις πλατείες, γιατί τις μέρες αυτές οι κάτοικοι είχαν σχολή κι' έτσι απελάμβαναν τα αγαθά τής όλης θερινής εργασίας των. Δυο τρεις ημέρες πιο μπροστά αρχίζει το σφάξιμο των χοίρων. Και είναι αληθινό πανηγύρι γιατί σχεδόν κάθε οικογένεια τρέφει ένα χοίρο ένα ολόκληρο χρόνο γι' αυτές τις ημέρες. Την παραμονή το βράδυ παρέες - παρέες νεαρών ανδρών περιοδεύουν το χωριό τραγουδώντας τα κάλαντα, κρατώντας διάφορα κουδούνια και άλλα αντικείμενα στα χέρια για να γίνεται «σαματάς». Σαν άμοιβή «μπαξίσι» λαμβάνουν χρήματα, φρούτα, χοιρινές μπριζόλες κλπ. Τα κάλαντα που λέγονται έξιστορούν τα Πάθη του 'Ιησού και όχι τή Γέννησί του. Έτσι θα λέγαμε, ότι ήταν προτιμώτερο να λέγονται τή Λαμπρή. Παραθέτω εδώ το κείμενο, μολονότι μακροσκελές.

Χριστούγεννα - Χριστούγεννα 'πόψι Χριστός γεννιέται

'πόψι Χριστός γεννήθηκε κι' ό κόσμος δεν τó νοιώθει.

'Ο κόσμος και τα Οϊκούμενα και Βασιλιάς ακόμη.

Τρία (εὐ)θαγγέλια λειτουργοῦν κι δυό (ἀ)μπουστόλια ψέλνουν

Μά ψέλνοντας διαβάζοντας, χρυσό δεντράκι ξέβγει.

Τό δέντρο ήταν του Χριστού, τὰ κλώνια τ' "Αἱ - Βαγγέλιου
και τ' ἀργυρά φιλίππια του (θλαστάρια) ήταν οι προφητῶδες.

Και σὺ Χριστέ ἀλήθεια λές, Χριστέ μου Σταυρωμένε,

που Σὲ σταυρώσαν οι Έβραῖοι και σ' έβαλαν στον Τάφο.

Νά πού Σταυρώνουν τὸ Χριστὸ μὲ τὸ δεξιὸ τὸ χέρι.
 Τὸ Χάλκο τὸν παράγγειλαν νὰ φτειάξῃ δυὸ (μ)πηρούνια.
 Κι' ἐκεῖνος τὰ παράκοψε τὰ κόφτει κακὸ πέντε
 τὰ δυὸ θαλοῦν στὰ χέρια του, τὰ δυὸ θαλοῦν στὰ πόδια
 τὸ πέμπτο τὸ φαρμακερὸ τὸ βάνουν στὴν κοιλιά του.
 Καὶ πέταγε τὸ αἷμα του σὰν σιγανὸ ποτάμι,
 κι' ἡ Παναγιά τὸν σφούγγιζε μ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι.
 Νωρίς - νωρίς τὸν σφούγγιζε, νωρίς - νωρίς τὸν κλαίει.
 Κριῖμα - κριῖμα τὸ γυιόκα μου, τὸ γυιόκα μ' τὸν ἀφέντη,
 πού ἦταν ὄλος μάλαμα, στὰ στήθεια τ' ἀσημένιος.
 Κι' ἐκεῖνος ξαναστήθηκε, ψηλά πάει στὰ οὐράνια.
 Κι' ἀπόψε θέλει νὰ κατεβῆ στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
 νὰ ρίξῃ γκόρθο νὰ διαβῆ δεξιά ἀπ' τ' Ἅγιο Βῆμα,
 νὰ στρώσῃ τὸ στρωλάκι του, νὰ κάτῃ νὰ δικοκρίνη,
 νὰ κρίνῃ ὄλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς κι' ὄλους τοὺς κολασμένους.
 Ἄν εἶπαμε γιὰ τὸ Χριστό, ἄς ποῦμε καὶ γιὰ τὸν Ἄφέντη.
 Ἄφέντη μ' ἀφεντήτσικο, πέντε φορές ἀφέντη μ'
 ἀφέντη μ'. Σένα δὲν σοῦ πρέπει σ' αὐτὴ τὴ χώρα μέσα.
 Μόνο σοῦ πρέπ(ει) ἀφέντη μου, σ' ἓνα χρυσὸ τραπέζι
 ν' ἀρέσῃς χίλια πρόβατα καὶ τὴ μισὴ τὴν Πόλη.
 Ἄφέντη μου στὴν κρίνα σου χρυσὴ καντήλα φέγγει.
 Σὰν βάλῃς λάδι μοναχὸ φέγγει τὴν ἀφεντιά σου,
 σὰν βάλῃς λάδι καὶ κερί, φέγγει τὸν κόσμον ὄλον
 φέγγει στρατιῶτες πού περνοῦν, διαβάτες πού διαβαίνουν
 κι' ἀφέντης μας ἀποκοιμήθηκε, πῶς νὰ τὸν ξαγρυπνήσω.
 Φέρετε μῆλα δώδεκα, νεράτζια δέκα πέντε
 κι' ἓνα κιαφκί (φλυτζάνι) ροῦδόσταμο, νὰ πιῇ νὰ ξαγρυπνήσῃ.
 Σὰν τῶπιε καὶ ξαγρύπνησε τὸν κρύβουν, τὸν γυρεοῦν
 χίλιοι κρατοῦν, τὸν κρύβουν τον, χίλιοι τὸν ξανεθάξουν,
 κι' ἄλλοι χίλιοι παρακαλοῦν ἀφέντη μ' καθαλίκα
 κι' ἀφέντης μας ἐκάκωσε, δὲν θέλει νὰ καθαλικέψῃ
 πού ἦταν σκάλα ἀπὸ φλουρὶ κι σέλα του ἀσημένια.
 Στὴ σκάλα δὲν καλοπατεῖ, στὴ σέλα ἐπάνω εὐρέθη,
 στὴ σέλα δὲν καλόκατσε, σαράντα μίλια ἐδιάβῃ
 κωδώνι μ' ἀρχοντόπουλο στὸν κόσμον ξηλεμένο.
 Σαββάτο μέρα γεννιέται, τὴν Κυριακὴ βαφτιέται
 καὶ τὴ Δευτέρα τοῦ ταχιά, ξέβγει νὰ σεριανίση,
 κι' ἐκεῖνο πού σεριάνιζε, ὄλο παλαιστρες βρῖσκει.
 Παλεοῦν Φράγκοι Φράγκικα, ἄνδρες ἀνδρειωμένοι
 πιάσκει καὶ τ' ἀρχοντόπουλο μ' ἓνα ἀντρειωμένο.

“Όσο νὰ δῆ ἡ μάνα του, πάει καὶ τὸν ρωτάει.

— Σὲ τί φλογέρα ἄραξες, σὲ τί χωριὸ κατέβεις.

Σ’ ἐκεῖνο τὸ χωριὸ ποὺ χόρευα, κοράσι τραγουδοῦσε
πιάσκει καὶ τ’ ἀρχοντόπουλο βαριά καὶ τραγουδαί.

Σὲ κάθε σπίτι προσέδεται καὶ τὸ σχετικὸ παρατρόγουδο, ἀνάλογα μὲ τὴν
περίστασι. Ἔτσι ὅταν ἕνα σπίτι εἶχε κορίτσι τραγουδοῦσαν:

Κυρά μ’, κυρά μ’ τὴν κόρη σου, κυρά μ’ τὴν ἀκριβή σου
τὴν ἄλλαξε τὴν στόλιξε, στὸν ἀργαλειὸ τὴ στέλνει.

Βάλλει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη,
βάλλει καὶ τὸ ματόφυλλο, καθάριο δαχτυλίδι
πῶχει τὰ ξανθὰ μαλλιά, σαράντα πέντε πῆγες.

Οἱ σαρανῆντα τύλιγαν, στοὺς κάμπους τὸ ἰδιάξουν
στὴ μέσ’ — στὴ μέσ’ τὴ θάλασσα δυὸ φάντρες τὰ ὑφαίνουν.

Κι’ αὐτὸν τὸν σύντιγχο σταῖμό, τὸν ἥλιο σκανδαλίζουν.

Γιὰ ἔβγα ἦλιε, γιὰ νὰ θῶ, γιὰ λάμψε, γιὰ νὰ λάμψω,
γιὰ δός μου τὰ νυχτέρια σου νὰ θῶ νὰ βασιλέψω,
ν’ ἀργήσης ἦλιε μ’ (δὶς) ν’ ἀργήσης νὰ βασιλέψης.

“Όταν εἶχε παλληκάρι τὸ σπίτι, οἱ καλανδισταὶ τραγουδοῦσαν:

Μάνα τὸ γυιὸ της ἄλλαξε καὶ στὸ σχολειὸ τὸν στέλνει.

Πααίν(ει) σιμά, πααίν(ει) κοντά, πααίν(ει) στὸ σταυροδρόμι
ποῦ πᾶς σκύλε μ’ ποῦ πᾶς Οὐβρὲ μ’ σκύλον κριματισμένε
τὸν κρύβουν, καθαλίκεψαν καὶ στὰ μνημόρια ἐπάνω
βρίσκουν μνημόρι (μνημα) ἀνοιχτό, κοράσιο πεθαμένο
κι’ ἀνέσκηψαν, τὸ σύνδεψαν κι’ αὐτοὶ τὸ κρῆμα ἔχουν
νὰ μὴν εἶχες γυιὲ μ’ ποῦ τῶκαμες, κριμάτισες κι’ ἐμένα.

Τέλος ἂν πῆγαιναν σὲ σπίτι ποῦ εἶχαν πρόβατα τραγουδοῦσαν:

— Τσομπᾶνε μ’ ποῦν’ τὰ πρόβατασ’ τσομπᾶνε μ’ ποῦν τ’ ἀρνιά σου

— Τὰ πρόβατα πᾶνε στὴ βοσκή, τ’ ἀρνιὰ κοντὰ στίς μάνες
τ’ ἀρνιὰ ἀρνίτσια ἔνονται κι’ οἱ μάνες διπλωρίζουν.

Στὴ μέσ’ πααίν(ει) ὁ τσόμπανος, τὰ πρόβατα τ’ μετράει.

Τὰ μέτραε ξεμέτραε, λογαριασμὸ δὲν ἔχει.

Κι’ ἡ μάνα τ’ τὸν ἀγνάντενε π’ ἀνάριο παραθύρι.

Τί τὰ μετράς ρὲ τσόμπανε μ’ λογαριασμὸ ἔδεν ἔχουν
κι’ ἐμένα ὁ νοῦς μου διάφτηκε πέρα στίς μαυρομάτες
ποῦχουνε μάτια σὰν ἐλιά καὶ φρύδι σὰν γαϊτάνι.

Στὸ δρόμο ἐνῶ πηγαίνουν ἀπὸ τὸ ἕνα σπίτι στὸ ἄλλο τραγουδοῦν τὸ
παρακάτω Βουλγάρικο τραγούδι, τοῦ ὁποίου ἡ μετάφρασι παραμένει ἄγνω
στος.

Ἄπ’ ἀρχόντου σπίτια βγήκαμε σ’ ἀρχοντικὰ θὰ πᾶμε.

Ἰζλεσέ μου — Ἰζλεσε, βάλλκανα ντόρε ἶχα - χα

χάβιντες χοροφίλιε, ντάβιντες μο χάβιντες μοριζελιένιο
 κάκο σε χοροφίε, έγκιντε πάλι ζελιενό
 κάκοσε χοροφίε σε, έγκιντε πάλι ζελιενό, τσόκ ζελιενό.

Και επαναλαμβάνονται τὰ ἴδια μέχρις ὅτου φτάσουν στοὺν προορισμὸν τους. Μόλις φτάσουν στὸ σπίτι λένε:

Ἄνοιξε κόρη μ' ἄνοιξε κόρη μ' τὴν πόρτα σου
 ἦρθαμε στὴν αὐλή σου, ἀποὺ (ἄ)-γάλια - γάλια
 ἦρθαμε σὰν τὸ λιανὸ (λεπτὸ) τὸ φίδι.

Ἡ πόρτα ἀνοίγει, παίρνουν τὸ «μπαξίσι» τους καὶ φωνάζουν δυνατὰ γιὰ ν' ἀκούση ἡ παρέα ὅλη:

Πήραμε ἀπ' τὸν ἀφέντη μας κι' ἓνα φ(ου)τσὶ κρασί.
 Φάε καρδιά νὰ μὴν πῆ (πονέση).

Κι' ὅλοι μαζί φωνάζουν: «Πάνταλαααααααα». Κάτι ἀνάλογο δηλ. πρὸς τὸ σημερινὸ «εὐχαριστῶ», ἐνῶ κάποιος ποὺ κρατᾷει κουνδούνια τὰ χτυπάει δυνατὰ καὶ γίνεται ἓνα πανδαμόνιο ἀπὸ λογιῶν - λογιῶν φωνές. Σὲ περίπτωσι ποὺ οἱ νοικοκυραῖοι θέν εὐαρεστηθοῦν ν' ἀνοίξουν τὴν πόρτα γιὰ νὰ ιδώσουν τὸ μπαξίσι στοὺς καλανδιστές, φεύγοντας τραγουδοῦν:

Ἄπο' ἔρμα σπίτια βγήκαμε σ' ἀρχοντικὰ θὰ πᾶμε.

Κι' επαναλαμβάνουν τὸ βουλγαρικο.

Ἰζλεσέ μου - Ἰζλεσα..... κ.λ.π.

Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων συγκεντρώνονται οἱ καλανδισταί, σ' ἓνα καφενεῖο τοῦ χωριοῦ καὶ διασκεδάζουν μὲ τὰ χρήματα ποὺ μάζεψαν καὶ χορεύουν ὑπὸ τὴν συνοδείαν ὀργάνων (γκάνντας).

β) Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ᾶ: Ἡ Πρωτοχρονιά εἶναι γιορτὴ ποὺ γιορτάζεται ἐπίσης μὲ μεγάλη ἐπισημότητα καὶ ἰδιαιτέρο κέφι. Τὸ βράδυ τῆς Πρωτοχρονιάς «πιτσιρικάδες» καλανδισταί, περιέρχονται τὰ σπίτια, ψάλλοντας τὰ γνωστὰ Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα.

Ἀρχιμητιά κι' ἀρχὴ χρονιά

κι' ἀρχὴ καλὸς μας χρόνος.

Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται

ἀπὸ πτὴν Καισαρεία κ.λ.π.

Τὰ χαράματα τῆς Πρωτοχρονιάς «πιτσιρικάδες» πάλι, κρατῶντας τὴ «σουρβιά» (κλαδί κρονιαῆς) στὰ χέρια, περιέρχονται μὲ γέλια καὶ χάχανα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ φωνάζουν δυνατὰ: «Κόλυντα, σούρβα, μπάμπουτσιτσι». Καὶ οἱ νοικοκυρὲς πρόθυμα, δέχονται τοὺς μικροὺς καλανδιστές στὸ σπίτι τους, κόβουν ἓνα κλαδάκι σουρβιάς ποὺ θὰ χρησιμοποιήσουν ἀργότερα στὴ βασιλόπιττα. Τὸ βράδυ ἐπίσης, ἄνδρες κυρίως, συγκεντρώνονται παρέες μεγάλες καὶ δοκιμάζουν τὴν τύχη τους γιὰ τὴ νέα χρονιά παίζοντας χαρτιά. Πολλὲς φορὲς ὅμως παρατείνεται ἡ χαρτοπαιξία μέχρι

πρωίας ἢ καὶ ἀργότερα. Οἱ νοικοκυρὲς ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν πλάσει ἀπὸ τὸ πρῶτὴ τῆ βασιλόπιττα (πίττα ἀλμυρὴ μὲ φύλλα καὶ πλιγούρι). Μέσα σ' αὐτὴν ἔχουν τοποθετήσῃ τὸ κλαρί τῆς «σουρβιάς» σύμβολο τῆς τύχης. Ἐνα κομμάτι κεραμίδας, σύμβολο τοῦ σπιτιοῦ, ἕνα κομμάτι κλασίνας (ἄχυρου) γιὰ τὰ ζῶα, ἕνα κλαδάκι ἀπὸ τῆ σκούπα γιὰ τὶς κόττες καὶ τὸ πατροπαράδοτο φλουρί γιὰ τὸ τυχερό. Βάζουν δηλ. κάτι συμβολικὸ ἀπ' ὅλη τὴν περιουσία κινητῆ καὶ ἀκίνητη. (Ἀμπέλια, χωράφια, σπῖτια, ζῶα κ.λ.π.).

Τὸ μεσημέρι ὅλη ἡ οἰκογένεια κάθεται στὸ τραπέζι γιὰ τὸ κόψιμο τῆς βασιλόπιττας. Τὸ τραπέζι δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ἰδιαιτέρο ἀπὸ ἀπόψεως φαγητοῦ ἐκτὸς ἀπ' τῆ βασιλόπιττα καὶ τῆ σχετικὴ ποικιλία ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα καθ' ἑνός. Τῆ βασιλόπιττα κόβει ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, προσέχοντας πάντοτε ὁ ἀριθμὸς τῶν τεμαχίων νὰ εἶναι ζυγὸς ἀριθμὸς. Ἀκολουθοῦσε κατόπιν χορὸς καὶ διασκέδασις ὑπὸ τὴν συνοδείαν «γκάιντας» μέχρι τὸ βράδυ στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ.

γ) **Θ ε ο φ ά ν ε ι α :** (Φῶτα). Τὴν παραμονὴ τῶν Φῶτων οἱ μικροὶ καλανδισταί, ψάλλουν γιὰ τελευταία φορὰ τὰ κάλαντα προσπαθῶντας νὰ διασκεδάσουν καὶ τὴν τελευταία τῶν ἑορτῶν ἡμέρα. Περιερχόμενοι τὰ σπῖτια τοῦ χωριοῦ, ψάλλουν μὲ πολλὰς παραφωνίες τὰ κάλαντα τῶν Φῶτων μὲ τὸ ἐξῆς τραγοῦδι:

Σήμερα τὰ Φῶτα καὶ Φωτισμοὶ
καὶ χαρὲς μεγάλες καὶ ἀγιασμοί.
Κάτω στὸν Ἰορδάνη τὸν ποταμὸ
κάθεται κυρά μας ἡ Παναγία.
Ἦ ὄργανο βαστάει κερὶ κρατεῖ
καὶ τὸν Ἄϊ - Γιάννη παρακαλεῖ.
— Ἄϊ - Γιάννη Ἀφέντη καὶ Πρόδρομε
βάφτισε καὶ μένα Θεοῦ παιδί.
— Πῶς νὰ σὲ βαπτίσω Θεοῦ παιδί;
Ν' ἀνεβῶ ἐπάνω στοὺς οὐρανοὺς
νὰ μαζέψω ρόδα καὶ λίθανο.
Σφάξε τὸν πετεινὸ, ἔμεινε ἡ κότα
δὸς μας τὸ μπαξίσι μας νὰ πᾶμε σ' ἄλλη πόρτα.

Κι' οἱ πόρτες πρόθυμα ἀνοίγουν διάπλατα γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν γιὰ τελευταία πιά φορὰ τοὺς καλανδιστάς. Τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων μετὰ τῆ λειτουργία, βγάζουν στὸ προαύλιο τοῦ ναοῦ ὅλες τὶς Ἄγιες εἰκόνες καὶ τὸ σταυρὸ καὶ τὰ ἐκθέτουν σὲ δημοπρασία γιὰ τὸ ποίος θὰ κρατήσῃ τὰ εἰκονίσματα κατὰ τὴν περιφορὰ. Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς, ὁ ψάλτης, ὁ σταυρὸς, τὰ εἰκονίσματα καὶ πλῆθος κόσμου, ποὺ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία σὺν γυναιξὶ καὶ

τέκνοις, κρατώντας λαμπάδες στα χέρια κατευθύνονται προς τα πηγάδια (πιάδια όπως τὰ ονομάζουν) για ν' αγιάσουν τὰ νερά. Ἡ περιοδεία καὶ ἡ περιφορὰ αὐτὴ γίνεται γιὰ νὰ διώξουν τάχα τοὺς καλλικάντζαροὺς. Κατὰ τὶς δοξασίες τῶν ἀπλοϊκῶν χωρικῶν, οἱ καλλικάντζαροι εἶναι ἄνθρωποι ἄγριοι, ὑπεράνθρωποι, μὲ μεγάλη δύναμι. Ἐμφανίζονται κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 12ήμερου, ἐξαφανίζονται δὲ μὲ τὸ «μεγάλο ἀγιασμό» τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων. Πιστεύουν οἱ χωρικοὶ μας ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔρχονται τὰ βράδια στὰ σπίτια τους, γι' αὐτὸ καὶ βάζουν μερικὰ ξύλα κέδρου (ἀρνίτια) στὴν πόρτα τῆς αἰλῆς, μὲ τὴν πεποίθησι, ὅτι ἐρχόμενοι οἱ καλλικάντζαροι, θὰ σταματήσουν στὴν πόρτα, γιὰ νὰ μετρήσουν τὰ ξύλα, κι' ἔτσι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ πρωτὶ καὶ δὲν θὰ προλάβουν νὰ μποῦν στὸ σπίτι.

Ἄλλη ἐκδοχὴ εἶναι, ὅτι οἱ καλλικάντζαροι παίρνουν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὀδηγοῦν σ' ἓνα ποτάμι (ρέμα) βαθὺ καὶ τοὺς ρωτοῦν ἐκεῖ τί ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἔχουν στὴ ζωὴ. Ἄν θρεθῆ κανεὶς ἔξυπνος, καὶ ἀριθιμῆση πολλὰς ἐπιθυμίες, οὕτως ὥστε νὰ καταναλώσῃ ὅλη τὴ νύχτα στὴν κουβέντα, γλυτώνει τὴ ζωὴ του, γιατί μὲ τὸ χάραμα τῆς ἡμέρας οἱ καλλικάντζαροι ἐξαφανίζονται στὰ βάθη τῆς γῆς. Ἄν ὄχι τότε βρῖσκει φρικτὸ θάνατο μέσα στὰ θολὰ καὶ παγωμένα νερὰ τοῦ ποταμοῦ. Ἡ πομπὴ τοῦ «σταυροῦ» κατευθύνεται πρὸς τὸ πηγάδι ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Ἀκολουθεῖ τὸ ρίξιμο τοῦ σταυροῦ μέσα στὸ ποτάμι, ἐνῶ δυὸ παλληκάρια παρ' ὅλο τὸ κρῶ καὶ τὴν παγωνιά ρίχνονται στὸ νερὸ καὶ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀνεύρεσί του. Ὁ εὐρὸν εἶναι ὁ τυχερὸς τῆς χρονιάς καὶ μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ ἀργότερα περιέρχονται τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, «γυρίζουν τὸ σταυρὸ», ὅπως λένε γιὰ προσκύνῃσι καὶ συλλογὴ χρημάτων. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῆς λειτουργίας τὸ ἐκκλησίασμα ἐπιστρέφει στὸ σπίτι φέρνοντας ἀπὸ τὸν ἀγιασμό σ' ἓνα μπουκάλι. Μ' αὐτὸ ραντίζουν τὰ χωράφια γιὰ τὸ «μπερεκιέτι» τῆς χρονιάς.

Ἀκολουθεῖ γεῦμα ἑορταστικὸ καὶ τὸ φάγωμα ἑνὸς εἰδικοῦ φαγητοῦ, ποὺ κάνουν ἐδῶ στὸ χωριὸ μόνον κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων, τὰ λεγόμενα «μαντούδια». Τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ φαγητοῦ παρασκευάζεται μὲ φύλλα ὅπως παρασκευάζεται καὶ ἡ βασιλόπιττα, κομμένα σὲ μικρὰ τετραγωνικὰ κομμάτια, ὅπως ἀκριβῶς παρασκευάζουν σήμερα τὰ τυροπιτάκια. Στὸ κέντρο κάθε κομματιοῦ, βάζουν βρασμένο πλιγούρι μὲ μικρὰ τεμάχια κρέατος (κοψίδια) κι' ἔπειτα τὸ μαζεύουν σὰ σφηκοφωλιὰ καὶ τὸ ψήνουν σπὸ φούρο. Ἀργότερα ὁ παπᾶς μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, γυρίζει ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ ἀγιάζει μὲ ἀγιασμό τὶς γωνίες κυρίως τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ φύγουν οἱ καλλικάντζαροι, ποὺ πιστεύεται, ὅτι κἀθονται στὶς γωνίες τῶν δωματίων.

Τὸ ὅλο ἑορταστικὸ 12ήμερο, τελειώνει μὲ χοροὺς καὶ τραγούδια, ὑπὸ τὴν συνοδείαν γκάϊντας. Τὰ κορίτσια χορεύουν τοπικοὺς χοροὺς, στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ καὶ τραγουδοῦν τοὺς παρακάτω στίχους:

—Ποῦ ἦσουν παπαδιά τὰ Φῶτα
 —Ἦμουν πίσω στ' Ἅγιο Βῆμα
 καὶ κεκούκιαζα θαμβάκι.
 Πέντε μῆνες ἕνα ἀδράχτι
 κι' ἄλλες πέντε ξεσφουנדίλια.
 Τῶμασε ἕνα κουβάρι
 σὰν τῆς κότας τὸ κεφάλι.

δ) Ἄλλαι ἐορταὶ τοῦ ἔτους:

1) Τῆς Ἀγίας Δομνίκης (8 Ἰανουαρίου): Γιορτάζουν τὴν ἡμέρα τῆς «μαμῆς». Τὴν ἡμέρα αὐτή, πηγαίνει ἡ «μαμῆ» σὲ σπίτια ποὺ ἔχουν μωρὰ προσφάτως γεννημένα, τὰ παίρνουν καὶ ἀπειλοῦν τὴ μητέρα, ὅτι τάχα θὰ πάρουν τὸ παιδί καὶ θὰ τὸ πετάξουν στὸ ποτάμι. Εἶναι ἕνας τρόπος ἐκθιασμοῦ, γιὰ νὰ ἀποσπάσουν διάφορα φιλοδωρήματα ἀπὸ τὴ μητέρα. Ἐπίσης συγκεντρώνονται στὰ σπίτια οἱ γυναῖκες μόνον, συμποσιάζουν καὶ διασκεδάζουν, ἐνῶ οἱ ἄνδρες μένουν στὸ σπίτι καὶ ἐκτελοῦν χρέη οἰκοκυρᾶς. Οἱ γυναῖκες δεσπόζουν τὴν ἡμέρα αὐτὴ σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς μὲ χιουμοριστικὸ πάντοτε τρόπο.

2) Ἀγίου Τρύφωνος (1 Φεβρουαρίου): Εἶναι ὁ Ἅγιος τῶν ἀμπελιῶν. Ἐορτάζουν οἱ λαχανοκηπουροί. Λένε ὅτι ὁ Ἅγιος τὴν ἡμέρα αὐτὴ πῆγε νὰ κλαδέψῃ τὸ ἀμπέλι κι' ἔκοψε τὴ μύτη του. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπαγορεύεται τὸ κλάδεμα.

3) Τῆς Ἑπαπαντῆς (2 Φεβρουαρίου): Εἶναι ἀργία, γιὰτι πιστεύουν, ὅτι ἡ Ἑπαπαντὴ σὲ «μαζεῖ» στ' ἀντὶ (τοῦ ἀργαλειοῦ) καὶ προμηνύεται κάτι κακὸ.

4) Ἀγίου Συμεῶν (3 Φεβρουαρίου): Τὴν ἡμέρα αὐτὴ δὲν κόβουν ψαμί μὲ τὸ μαχαίρι, γιὰτι τὰ ζῶα ποὺ γεννιοῦνται (μοσχάρια, κλωσσόπουλα) κόβονται, δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀρτιμελῆ. Οἱ ἔγκυοι γυναῖκες ἐπίσης, δὲν κάνουν καμιά δουλειὰ ἢ ἀσυνήθη χειρονομία γιὰ νὰ μὴ γεννηθῇ τὸ παιδί «σημειωμένο».

5) Ἀπόκρεω: Ὅσοι εἶναι ἀρραβωνιασμένοι, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἀποκριᾶς, δέχονται ἀπὸ τὴν πεθερὰ (μητέρα τοῦ γαμπροῦ) μιὰ κόττα, μισὸ κιλὸ χαλβά καὶ μισὸ κιλὸ ρύζι, δυὸ μῆλα, δυὸ πορτοκάλια, μισὸ κιλὸ κρασί, κόκκινο πιπέρι καὶ κρεμμύδια, δηλ. ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ μαγειρευθῇ μιὰ κότα καὶ νὰ ἐτοιμασθῇ ἕνα γεῦμα. Ὅλα αὐτὰ τὰ πηγαίνει στὸ σπίτι τῆς νύφης ὁ κουνιάδος τῆς, ὁ ὁποῖος παίρνει φυσικὰ καὶ τὸ ἀνάλογο «δώρημα». Τὴν κότα αὐτὴ τὴ μαγεύει ἡ νύφη τὸ βράδυ καὶ εἶχαν γλέντι τρικούβερο.

Τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου (τρανὴ ἀποκριὰ) οἱ νεότεροι πηγαίνουν μὲ γλυκὰ, ποτὰ καὶ φροῦτα στὰ σπίτια τῶν μεγαλύτερων

συγγενῶν των, φιλοῦν τὸ χέρι τους καὶ ζητοῦν συγχώρησι, προσφέροντας τὰ δῶρα τους λέγοντας: «Εὐλογημένα καὶ σχωρεμένα». Ἀκολουθεῖ διασκέδασις μὲ χορούς καὶ τραγούδια καὶ ἀληθινὸ ξεφάντωμα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ λέει:

(Ἄ)πόψι οἱ νταῖδες δέρνονταν
τὰ κόπρια (κοπριά) δὲν ἔρριξαν.

(Ἄ)πόψι οἱ γυναῖκες δέρνονταν
τις πίττες δὲν τις ἔπλασαν
τ' αὐγά δὲν τὰ τηγάνισαν.

6) **Κ α θ α ρ ἄ Δ ε υ τ ἔ ρ α** (Καθαροδευτέρα): Οἱ ἄνδρες ντύνονται καρναβάλια συμβολικά. Φτειαίνουν τὶς λεγόμενες «ἀρκοῦδες», τὴ «νύφη μὲ τὴ ρόκα στὰ χέρια», οἱ ἴδιοι δὲ μουντζουράνονται καὶ μὲ συνοδεία γαίνοντας χορεύοντας καὶ τραγουδῶντας ἄσεμνα καὶ πειρακτικὰ τραγούδια, γυρίζουν στοὺς ἰσθμούς τοῦ χωριοῦ καὶ μαζεύουν χρήματα, αὐγά, ἀλεύρι κ.λ.π. ὡς φιλοδώρημα, ἐν συνεχείᾳ δὲ κατευθύνονται σ' ἕνα καφενεῖο τοῦ χωριοῦ γιὰ διασκέδασι. Τὴ Δευτέρα, Τρίτη καὶ Τετάρτη, πολλὲς γυναῖκες κρατοῦν νηστεία τὸ λεγόμενο (τρίμερο). Τὸ βράδυ τῆς τρίτης ἡμέρας μαγειρεύουν διάφορα φαγητά, βάζουν καλαμπόκια καὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, τὰ ὑπόλοιπα δὲ τὰ μοιράζουν στὸ χωριό. Κατασκευάζουν δὲ καὶ τὴ λεγόμενη «μπουγάτσα» καὶ καλοῦν τοὺς συγγενεῖς γιὰ συνεστίασι. Γίνεται αὐτό, οὕτως ὥστε οἱ συγγενεῖς νὰ εἶναι μάρτυρες στὸν ἄλλο κόσμον, γιὰ τὴ νηστεία τῆς νηστευσάσης.

7) **Τ ῶ ν Ἄ γ ἰ ὠ ν Θ ε ο δ ῶ ρ ο ν**: Οἱ ἄγιοι, πιστεύεται, ὅτι φανερώνουν τὶς τύχες. Γι' αὐτὸ οἱ ἀνύπαντρες κόρες, παίρνουν κόλλυθα ἀπ' τὴν ἐκκλησία καὶ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι, γιὰ νὰ τοὺς φανερώσουν στὸν ὕπνον τὸν μέλλοντα σύζυγο. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ φτειαίνουν ἐπίσης καὶ τὴν λεγόμενη «ἀλμυροκουλούρα». Γιὰ τὴν παρασκευὴ τῆς απαιτεῖται ἀλεύρι καὶ πολὺ ἄλατι (ὑπὲρ τοῦ δέοντος) κλειμένο ἀπὸ τρία σπύτια «πρωτοστέφανα» (ποὺ ἦρθαν αἱ σύζυγοι εἰς πρῶτον γάμον). Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς, κάθε ἀνύπαντρη κόρη πρέπει νὰ φάη ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀλμυρὸ ψωμὶ καὶ νὰ κοιμηθῆ χωρὶς νὰ φάη τίποτε ἄλλο οὔτε νὰ πιῆ νερό. Τὸ βράδυ, ὅταν στὸν ὕπνον τῆς διψάσῃ καὶ ὄνειρευτῆ κάποιον ἄνδρα, ποὺ θὰ ρθῆ νὰ τῆς δώσῃ νερό, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ μελλοντικὸς τῆς σύζυγος.

8) **Π ρ ῶ τ η Μ α ρ τ ἰ ο ν**: Πολλὸ πρῶτ σηκώνονται τὴν ἡμέρα αὐτῆ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἀνάβουν φωτιὲς στὰ σταυροδρόμια γιὰ νὰ «κάψουν» τὸ Μάρτη. Ἐπειτα ὁ καθένας πηδᾷ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά τρεῖς φορὲς γιὰ νὰ φύγουν οἱ ψύλλοι. Ἐπίσης «δένουν» τὸ Μάρτη. Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ γυναῖκες δηλαδὴ βάζουν στὰ χέρια τους ἕνα κορδόνι στριμμμένο ἀπὸ κόκκινη καὶ ἄσπρη κλωστή, γιὰ νὰ μὴ τοὺς μαυρίσῃ ὁ ἥλιος τοῦ Μαρτιοῦ.

9) Τῶν Ἀγίων 40 Μαρτύρων: Παρασκευάζουν τις λεγόμενες «λαλαγγίτες» και διανέμουν σὲ συγγενικά σπίτια. Κεντοῦν ἐπίσης τὰ κορίτσια 40 κλωστές.

Ἐορταί πρὸ τοῦ Πάσχα:

10) Σάββατον τοῦ Λαζάρου: Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς ἐτοιμάζουν τὸ Λάζαρο. Ντύνουν σὰν κούκλα μὰ σκοῦπα, πὸν θὰ παραστήσῃ τὸ Λάζαρο, και γίνεται διαγωνισμὸς ποιὸς θὰ μπορέσῃ νὰ τὸν φτειάσῃ πὸ ἄμορφο. Τὸ πρῶτὸ τοῦ Σαββάτου τέσσερα ἕως πέντε κορίτσια, παίρνουν τὸ ὁμοίωμα αὐτὸ τοῦ Λαζάρου και περιέρχονται τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ. Στὸ δρόμο λένε τὸ παρακάτω τραγούδι:

Σήμερα εἶναι Λάζαρος, ταχιά (αὔριο) εἶν' τὰ Βάγια
ὡς τὴν ἄλλη Κυριακὴ ἦρθ' κι' ἡ Πασχαλιά.

Ἐπειτα ἀνάλογα μὲ τὸ σπίτι πὸν ἐπισκέπτονται τραγουδοῦν και τὸ τραγούδι. Ἔτσι ὅταν σ' ἕνα σπίτι ὑπάρχουν κοπάδια προβάτων λένε:

Σ' αὐτὰ τὰ σπίτια ποῦρθαμε
στὰ ψηλά, στὰ μαρμαραντρισμένα
ποῦχει τὰ χίλια πρόβατα και δυὸ χιλιάδες γίδια.
τσομπάνος πὸν τὰ φύλαγε γυρεύ(ει) τὴν ἀραβῶνα,
τὴν ἀραβῶνα προξενειά, πὸν ἔχει τὰ ξανθὰ μαλλιά
σαράντα πέντε πῆχες.

Τις σαρανῆντα τύλιγαν, στοὺς κάμπους τὰ ἰδιάζουν
στὴ μέσ' — στὴ μέσ' στὴ θάλασσα
δυὸ (ὄ)φάντρες τὰ ὑφαίνουν.

Κι' ἐκεῖνες πὸν τὰ ὑφαιναν ἦταν βασίλοπούλες.

Βάνουν τὸν ἥλιο πρόσωπο και τὸ φεγγάρι στῆθος
θάνει και τὸ ματόφυλλο καθάριο δαχτυλίδι.

Σὲ σπίτια γεωργικά, πὸν δὲν τρέφουν πρόβατα λένε τὸ παρακάτω τραγούδι:

Ἐνα καλὸ παλληκάρι πήγαινε τὸ δέντρο - δέντρο
γιὰ νὰ μὴν τὸ κάψῃ ὁ ἥλιος.

Τὸν σταύρωσε κι' ἕνας δάσκαλος

— Καλημέρα θρὲ δάσκαλε.

— Ὡρα καλὴ σου παλληκάρι.

— Βρόντα — βρόντα παλληκάρι
γιὰ νὰ θγῆ ἡ καλὴ σου ἔξω.

Ἡ καλὴ σου κι' εὐδοκιά σου
πῶχει τὰ σπίτια μαρμαρένια
κι' ὅλα ἐπάνω τῆς γραμμένα.

Ὡς φιλοδώρημα παίρνουν χρήματα, αὐτὰ και ἀλεύρι και στὸ τέλος τὰ μοιράζονται.

11) **Κυριακή τῶν Βαίων** (Κυριακή τῶν Βαγιῶν): Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θείας λειτουργίας προσφέρονται στὸ ἐκκλησίασμα φύλλα δάφνης. Τὰ φύλλα αὐτὰ (τὰ βάγια) τὰ φυλλάσουν στὸ εἰκόνησμα καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν ὡς φάρμακο ἰδίως κατὰ τῆς βασκανίας.

12) **Μεγάλη ἑβδομάς**: Εἶναι ἡ ἑβδομάς τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ ἐπικρατεῖ γενικὸν πένθος. Δυστυχῶς μόνιμος ἱερεὺς δὲν ὑπάρχει, οὔτε ὑπῆρχε ποτὲ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνουν οἱ Χριστιανοὶ τὶς ὥραϊες ἀκολουθειὲς τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος. Τὴν «Κόκκινη Πέφτη» θγάζουν ἔξω στὴν ἀλλή καὶ ἀπλώνουν στὸ σύρμα ἓνα κόκκινο πανί καὶ βάφουν τὰ κόκκινα ἀγὰ τῆς Πασχαλιᾶς. Τὸ κόκκινο πανί, τὸ ἀπλώνουν γιὰ νὰ προφυλάξουν τὰ σπαρτὰ ἀπὸ τὸ χαλάξι. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἐπίσης δὲν ἀπλώνουν ἄσπρο ροῦχο τὴν ἡμέρα αὐτή, οὔτε ἀφήνουν ροῦχα πλυμμένα ἀπλωμένα στὸ σύρμα κατὰ τὴ νύκτα. Τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ γίνεται ἡ προσκύνησις τοῦ Ἐπιταφίου καὶ φέρουν λουλούδια. Περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο τρεῖς φορὲς. Εἶναι καλὸ λένε γιὰ τὴν «γεροσύνη» (ὑγεία). Τὸ βράδυ γίνεται ἡ ἔξοδος καὶ ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου. Τὸ Μεγάλο Σάββατο ξυμώνονται καὶ ψήνονται τὰ κουλούρια τῆς Λαμπρῆς (τσουρέκια).

13) **Κυριακή τοῦ Πάσχα** (Λαμπρή, τοῦ Καλοῦ λόγου, Πασχαλιά): Τὸ μεσονύκτιον τοῦ Σαββάτου, τὸ πλῆθος συγκεντρώνεται στὸ προαῖλιο τῆς ἐκκλησίας κρατῶντας ἄσπρες λαμπάδες στὰ χέρια τους. Κατὰ τὴν ἐκφώνησι τοῦ Χριστοῦ Ἄνεστη «Καλοῦ λόγου» πυροβολισμοὶ ἀκούγονται, πυροτεχνήματα ρίχνονται, κρότοι, θόρυβοι, ἄσπασμοί, χειροφιλήματα. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῆς λειτουργίας, προσπαθοῦν νὰ φέρουν τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως μετὰ τὴ λαμπάδα μέχρι τὸ σπίτι. Ἐκεῖ κρατοῦν γιὰ λίγο τὴν ἀναιμμένη λαμπάδα, ἐπάνω στὰ ὀπωροφόρα δένδρα γιὰ νὰ μὴ πέφτουν τὰ φρούτα. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν τους στὸ σπίτι, κάνουν σταυρὸ στὴν ἄνω παραστάδα τῆς εἰσοδοῦ μετὰ τὸν καπνὸ τῆς λαμπάδας. Ἐπειτα ἀνάθουν τὴν κωνδύλα μετὰ τὸ καινούργιο ἀναστάσιμον φῶς. Ἀκολουθεῖ τὸ πατροπαράδοτο τσούγκρισμα τῶν κόκκινων ἀγῶν καὶ ἡ ξεστή μαγειρίτσα. Τὸ κερὶ τῆς Ἀναστάσεως τὸ καίουν κατὰ τὴ Δευτερανάστασι καὶ ἐπὶ 40ῆμερον μετὰ τὸ Πάσχα, κατὰ τὰς λειτουργίας. Τὸ πρωτὶ ψήνεται τὸ Πασχαλινὸ ἄρνι στὴ σούβλα καὶ ἀκολουθεῖ διασκέδασις μετὰ κέφι καὶ τραγούδι. Τὰ κορίτσια θγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ κάνουν κούνιες. Κουνιοῦνται ὅλοι ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας. Εἶναι καλὸ γιὰ τὴν ὑγεία.

14) **Δεύτερη Ἀνάστασις** (Ἀγάπη): Οἱ χωριανοὶ προσέρχονται μετὰ τὶς λαμπάδες τῆς Ἀναστάσεως στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴ λειτουργία τῆς Ἀγάπης. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι φέρουν λουλούδια, πού τὰ χρησιμοποιοῦν ὅλο τὸ χρόνον γιὰ κάπνισμα κατὰ τῆς βασκανίας.

15) Π ρ ω τ α π ρ ι λ ι ά: 'Υπάρχει τὸ ἔθιμον τῆς ἐξαπατήσεως διὰ ψευδολογίας.

16) Ἄ γ ι ο υ Γ ε ω ρ γ ι ο υ: Γιορτάζουν οἱ κτηνοτρόφοι. Τὴν παραμονὴ σφάζονται τὰ ἀρνιά. Ἀπὸ τὸ αἷμα των βάζουν ἕνα σταυρὸ στὸ μέτωπο τῶν παιδιῶν γιὰ νὰ μὴν τὰ τσιμποῦν τὰ κουνουπια. Τὸ ψῆσιμο τῶν ἀρνιῶν γίνεται τὸ πρωτὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας μετὰ τὸ πέρας τῆς λαιτουργίας. Τὴν παραμονὴ ἐπίσης οἱ ἐλεύθερες κοπέλλες, φέρνουν τὸ ἀμίλητο νερὸ (μοῦτ-κὸ νερὸ) καὶ βάζουν σημάδια. Γίνεται δηλαδὴ κάτι παρόμοιο μὲ τὸν κλειδώνα, ποὺ γίνεται ἀλλοῦ κατὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐπικρατεῖ κι' ἐδῶ τὸ ἔθιμο τῆς αἰώρας (κούνιας). Πιστεύουν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν καλὴ ὑγεία.

17) Π ρ ω τ ο μ α γ ι ά: Τὸ πρωτὶ τῆς Πρωτομαγιάς, πρὶν ἀκόμη βγῆ ὁ ἥλιος, σηκώνονται καὶ θγαίνουν στὴν ἐξοχὴ γιὰ νὰ «πιάσουν τὸ Μάη». Βάζουν ἕνα σταυρὸ στὸ μέτωπο τῶν παιδιῶν ἀπὸ βουνιὰ (κοπριά) ζῶων, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν τὸ τσίμπημα τῶν κουνουπιῶν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ θέρους. Στὴν ἐξοχὴ μαζεύουν ἄνθη, κόμουν στεφάνια καὶ τὰ κρεμοῦν στὴν ἐξώπορτα ὅπου ἐπίσης φτειάνουν ἕνα σταυρὸ ἀπὸ βουνιὰ καὶ πάλι ζῶων. Μαζεύουν ἐπίσης χόρτα ἰδρσοερά καὶ τὰ τοποθετοῦν μέσα στὸ νερὸ ποὺ λούζονται γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὰ μαλλιά. Ἐπίσης μὲ τρυφερὰ κλαδιὰ τὸ πρωτὶ, χτυποῦν τὰ ζῶα, γιὰ νὰ γίνουν γερὰ καὶ εὐρωστα.

18) Μ ε σ ο π ε ν τ η κ ο σ τ ή: Δὲν κόβουν ψωμί οἱ εὐρισκόμενοι στὰ χωράφια γιὰ νὰ μὴν τρῶνε τὸ σιτάρι οἱ ποντικοί.

19) Τ ῆ ς Ἄ ν α λ ή ψ ε ω ς: Πηγαίνουν μὲ ἕνα καθρέπτη στὰ πηγάδια ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ βλέπουν μέσα τοὺς νεκρούς, ποὺ πιστεύουν, ὅτι περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἐπίσης δὲν κοιμοῦνται τὴν ἡμέρα αὐτὴ γιὰ νὰ μὴν ἀναληφθοῦν κι' ἀκόμη, ὅτι οἱ νεκροὶ ἐπιστρέφουν τὴν ἡμέρα αὐτὴ στὸν Ἄδη.

Μ α γ ε ί α:

α) Β α σ κ α ν ί α: Βασκαίνουν (ματιάζουν) αὐτοὶ τῶν ὁποίων οἱ μητέρες των, μικροὶ ὄντες, τοὺς ἀπέκοψαν ἀπὸ τὸ θηλασμό, ἐπανήρχισαν δὲ πάλι μετὰ 2 — 3 ἡμέρες, ἐπειδὴ τοὺς λυπήθηκαν. Αὐτοὶ ὅταν μεγαλώσουν ἔχουν πολὺ «κακὸ μάτι» καὶ μποροῦν νὰ ματιάξουν φοβερὰ ἀνθρώπους κυρίως μικρὰ παιδιὰ — ζῶα, φυτὰ, δένδρα κ.λ.π. Ὁ ματιασμένος τότε αἰσθάνεται φοβερὸ πονοκέφαλο καὶ ἐὰν «χτυπήσῃ τὸ μάτιασμα μέχρι τὸ κόκκαλο» ὅπως λένε, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ πεθάνῃ ἀκόμα. Ἡ βασκανία ἀποτρέπεται καὶ θεραπεύεται μὲ διάφορα μέσα. Π.χ. μὲ φτύσιμο στὸ πρόσωπο, μὲ νερὸ καὶ λάδι, μὲ σταυρὸ, μὲ ἄλατι μὲ γαρούφαλλα ποὺ τὰ καῖνε, κάπνισμα μὲ σταυρολούλουδα ἢ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ματωσμένος, τότε ἐμεῖνος καὶ ἡ γρητὰ ποὺ θεραπεύει, χασμουριοῦνται συγχρόνως ἢ οἱ σταγόνες τοῦ λαδιοῦ παίρνουν διάφορα σχήματα μέσα

στο νερό ή το άλάτι και τα γαρούφαλλα σκάζουν επάνω στη φωτιά με πολύ κρότο, ό σταυρός που ρίχνεται σ' ένα ποτήρι νερό σχηματίζει γύρω - γύρω φουσαλίδες κ.λ.π. Άλλοτε για να προλάβουν το μάτιασμα, δίνουν μια κλωστή από πάνω τους.

β) Άνεμοστρόβιλος: "Όταν φυσά άνεμοστρόβιλος, λένε ότι θ' άποτρέψη τη βροχή. Άν παρασύρη στο διάβα του τυχόν ροϋχα άπλωμένα, δέν τα φοροϋν άπ' εϋθείας αλλά θα τα πλύνουν, προηγουμένως, για να μη βγάλουν έξανθήματα. Φυσικά τούτο γίνεται και για λόγους υγιεινής περισσότερο.

γ) Άπαλλαγή έξ έπιδημιών και άλλων άσθενειών: Σε περίπτωση που θα ένοκήψη έπιδημία στο χωριό, μεταβαίνουν έν σώματι στα σύνορα του γειτονικού χωριού και άνοίγουν μια μικρή σύραγγα (τρύπα). Άπ' εκεί βάζουν όλα τα παιδιά και περνούν τρεις φορές διαδοχικά για να φύγη ή άρρώστεια άπ' το χωριό.

δ) Λιτανείαι και μαγικαί ένέγειαυ σέ περιπτώσεις άνομβρίας: Άν παρ' έλπίδα, περάση αρκετό χρονικό διάστημα χωρίς να βρέξη στο χωριό και να έννοηθούν οι καλλιέργειες κάνουν μια συμβολική λιτανεία, τη λεγόμενη «γιορτή της Περπερούνας». Στολίζουν δηλαδή ένα κοριτσάκι όρφανό από πατέρα ή μητέρα, με άνθη και τó ραντίζουν με όροσερό νερό. Έν συνεχεία περιέρχονται τούς δρόμους του χωριού, τραγουδώντας τó παρακάτω τραγούδι:

Περπερούνα περπατεί
 τó Θεό παρακαλεί.
 —Κύριε, βρέξε μια βροχή
 μια βροχίτσα σιγανή
 να γίνουν τα καλαμποκάκια
 και τα σιταράκια
 και τής μπάμπως τα κουνάκια.

ε) Στοιχειώματα: "Όπῆρχαν κάποτε πολλά και τά πίστευαν με τó φτωχικό τους μυαλό οι χωριανοί μας, όταν μάλιστα άκουγαν να τά διηγούνται με τόση πειστικότητα άνθρωποι, συγχωριανοί τους που ίσχυρίζοντο, ότι τά έβλεπαν με τά μάτια τους και τ' άκουγαν με τά ίδια τους τ' αυτιά. Τό σπίτι, λένε, στοιχειώνεται κατά τή θεμελίωσί του, όταν σφαχτή κάποιος πετεινός για να τρέξη τó αίμα στα θεμέλια. Πολλές φορές πάλι εύρισκαν θησαυρούς μέσα σέ σπίτια ή σέ διάφορες άλλες τοποθεσίες, τις όποϊες άνεκάλυπταν κατόπιν όνείρων.

ζ) Δεισιδαίμονες δοξασίες, σχετικέσ προς διάφορους ένεργείας και άπαγορευείσ: Άδύτες δέν λείπουν ποτέ, όχι μόνο σέ χωριό αλλά και στις πόλεις, μεταξύ όλων

τῶν ἀνθρώπων σ' ὅποιαδήποτε κοινωνική τάξι κι' ἂν ἀνήκουν. Ἀκοῦστε μερικὲς ἀπ' αὐτές:

Σὲ καινούργιο σπίτι τὴν Πρωτοχρονιά, μπαίνουν μὲ τὸ δεξι πόδι, γιὰ νὰ κάνουν καλὸ ποδαρικό. Ὅταν ἴδοῦν γιὰ πρώτη φορὰ νέα σελήνη, πιάνουν χρήματα, γιὰ νὰ εἶναι ἡ τσέπη τους γεμάτη, καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ μηνὸς ἢ πιάνουν χρυσαφικό καὶ λένε μέσ' τὴ σκέψη τους κάποια ἐπιθυμία. Πιστεύουν, ὅτι θὰ ἐκπληρωθῇ σ' αὐτὸ τὸ «φεγγάρι». Μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου, δὲν δανεῖζουν προξίμι ἀπὸ τὸ σπίτι. Δὲν σαρώνεται τὸ σπίτι, ὅταν φεύγει κάποιος γιὰ ταξίδι. Κατὰ τὴν ἀναχώρησί του δὲ, καλὸν εἶναι νὰ ρίχνεται λίγο νερὸ γιὰ νὰ πάῃ ὁ δρόμος «σὰν νερό». Δὲν ἀρχίζουν καινούργια ἐργασία τὴν Τρίτη ὡς ἡμέρα ἀποφράδας. Ἐνας παντρεμένος δὲ κόβει τὸ τυλιγάδι τοῦ ἀργαλειοῦ, ἐὰν δὲν ἔχει κάνει κάτι τέτοιο, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη ἐλεύθερος. Πιστεύουν, ὅτι θὰ πεθάνῃ ἡ γυναῖκα του. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ μιὰ παντρεμένη γυναῖκα, δὲν φτειάνει μυτάρια γιὰ τὸν ἀργαλειό, ἐὰν δὲν ἔχει κάνει τοῦτο ἐνῶ ἦταν ἀκόμη ἐλεύθερη.

Τὴν ἡμέρα ποὺ γίνεται ἡ σπορά, δὲν βγάζουν τίποτε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ μὴ φύγῃ τὸ «μπερεκέτι» ἀπὸ τὸ σπίτι. Θὰ σιμβῆ καὶ κακὸ σπὴν οἰκογένεια, ὅταν πέση ἡ κανδήλα, ἢ σπάσῃ ὁ κανθρέπτης, ἢ σοῦ κόψῃ τὸ δρόμο μαῦρος γάτος. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ βγῆς πρωτὶ - πρωτὶ μὲ ἄδεια δοχεῖα μπροστὰ στὸ νοικοκύρη ποὺ φεύγει γιὰ τὴ δουλειά του. Θὰ χωρίσῃ, λένε, τὸ ἀντρόγυνο, ποὺ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς στέψεως πέφτουν τὰ δαχτυλίδια ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ κομπάρου. Ἐπίσης θὰ χωρίσῃ τὸ ζεύγος τῶν μνηστευμένων ἂν ἕνας ἀπ' αὐτοὺς χάσῃ τὴ βέρα του. Ἐὰν τὸ σπίτι ἔχη δυὸ πόρτες, πρέπει ὁ ἐπισκέπτης νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν ἴδια πόρτα ποὺ μπῆκε, γιὰ νὰ μὴν γυρίσῃ ἢ προξενειά.

Ὅταν μιὰ κοπέλλα τρώγει μέσα ἀπὸ τὴν κατσαρόλα, ὅταν εἶναι ἐλεύθερη, λένε, ὅτι στὸ γάμο της θὰ θρέχῃ. Ἐπίσης δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τρώς μὲ τὸ μαχαίρι, γιὰτὶ στὸ γάμο σου θὰ μαλλώνουν καὶ θὰ χτυποῦνται μὲ τὰ μαχαίρια. Ἡ θερμάστρα, ὅταν καίη καὶ κάνει θόρυβο μᾶς μιλοῦν καὶ μάλιστα μᾶς κατηγοροῦν. Μὴν κάθῃσαι στὸ κατόφλι τῆς πόρτας. Σὲ κατηγοροῦν. Μὴν κοιτᾶς τίς παλάμες τῶν χειρῶν σου. Σὲ κακολογοῦν.

Τὸ φαλίδι εἶναι ἀνοιχτό; Τὸ κλείνουμε αὐτομάτως γιὰ νὰ κόψουμε τίς κακὲς γλώσσες. Θὰ πάθῃς κακό, ὅταν κάθῃσαι ἐπάνω στὴ σκούπα. Θὰ πάρῃς γιὰ σύζυγο «ἀγελαδιάρη», (αὐτὸν ποὺ βόσκει τὰ βόδια τοῦ χωριοῦ), ὅταν τραγουδᾷς κατὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Θὰ πάρῃς χρήματα, ὅταν σὲ φαγουρίζῃ ἢ δεξιὰ παλάμη (χούφτα). Τὸ ἀντίθετο θὰ συμβῆ, ὅταν σὲ φαγουρίζῃ ἢ ἀριστερή. Βουτίζουν τ' αὐτιά σου; Σὲ μιλοῦν. Παίζουν τὰ μάτια σου; Κάτι θὰ δῆς, καλὸ ἢ κακό, ἀνάλογα μὲ τὸ ποῦ μάτι παίζει. Τὸ δεξι ἢ τὸ ἀριστερό. Σὲ φαγουρίζει ἢ μύτη σου; Θὰ θυμώσῃς. Ἐνῶ ὅταν σὲ φαγουρίζῃ ἢ

πλάτη σου, θά φᾶς ξύλο. Αὐτὲς κ' ἄλλες πολλές εἶναι οἱ προλήψεις καὶ οἱ δεισιδαιμονίες, ποὺ κυκλοφοροῦν μεταξὺ τῶν ἀγραμμάτων χωρικῶν.

Ἄστρολογία καὶ Μετεωρολογία:

α) Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη: Ὅταν βασιλεύῃ ὁ ἥλιος, πιστεύουν, ὅτι πηγαίνει στὴ μάνα του νὰ φάῃ. Εἶναι δὲ τόσο πεινασμένος, οὕτως ὥστε, ὅταν ἀνοίγῃ τὴν πόρτα καὶ μπαίνει μέσα στὸ σπίτι, ἡ μητέρα του στέκεται πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, γιὰ νὰ μὴν τὴν καταβροχθίσῃ ὁ γυιὸς τῆς ἡλίου. Στέκεται δὲ ἐκεῖ, μέχρις ὅτου χορτάσῃ τὴν πείνα του ἀπὸ τὰ φαγητά, ποὺ τοῦ ἔχει ἐτοιμάσει ἡ μητέρα του.

Πιστεύουν ἀκόμη, ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη εἶναι ἀδελφία. Κάποτε ὁ μωσ, ἐπειδὴ φιλονικοῦσαν καὶ τὸ φεγγάρι ἠθέλε νὰ φέγγῃ περισσότερο, ἐδέχθη ἓνα δυνατὸ ράπισμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του ἥλιο καὶ ἔχασε τὴ λάμπη του. Οἱ σκιὲς δὲ ποὺ ἔχει τὸ φεγγάρι, λένε, ὅτι προῆλθαν ἀπὸ τὴν κοπριὰ (βουινιά) ποὺ ἔτυχε νὰ ἔχῃ ὁ ἥλιος, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ραπίσματος στὰ χέρια του. Γιὰ τὴν ἔκλειψι τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης ὑπάρχει ἡ ἐκδοχὴ ὅτι κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη, οἱ μάγισσες κάνουν μάγια στὶς ἀγγελάδες γιὰ νὰ κατεβάσουν πολὺ γάλα. Γι' αὐτὸ τὴν ὥρα ἐκείνη θυμῶναι τὸ φεγγάρι ἢ ὁ ἥλιος καὶ σκοτεινιάζουν καὶ μαυρίζουν ἀπὸ τὸ θυμὸ τους.

Τὴν παρέλευσι τοῦ χρόνου καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ χρόνου, μετροῦν — ὅταν δὲν ὑπάρχει ὠρολόγι — ἀπὸ τὴ σκιά ποὺ ρίχνει τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν σταθῇ μπροστὰ στὸν ἥλιο. Πολὺ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παρακάτω φράσι, ποὺ λέγεται σὲ περίπτωσι ποὺ θὰ ἀργήσῃ κάποιος νὰ ξυπνήσῃ τὸ πρωτὶ. «Μαρὴ οὐ ἥλιους ἀνέθει ἓνα μπόι κ' ἀκόμα κοιμᾶται».

Τὶς τέσσερες φάσεις τῆς σελήνης ὀνομάζουν «λίγωσι» καὶ «γέμισι». Πρόσεχαν δέ, ὅταν ἀρχίξῃ ἡ σπορά, τὸ φεγγάρι νὰ βρίσκεται στὴν περίοδο τῆς «γέμισης». Ἐπίσης συμπεραίνουν καὶ διάφορα μετεωρολογικὰ φαινόμενα ἀπὸ τὴ θέση τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης. Ἔτσι, ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύει μέσα στὰ σύννεφα, λένε, ὅτι ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ. Ὅταν βάφῃ κόκκινο τὸν οὐρανὸ κατὰ τὴ δύση του, θὰ φυσᾶ ἀέρας τὴν ἐπαύριον.

β) Ἄστρες: Τ' ἄστρα ἔχουν ἐπίσης διάφορες μαντικὲς ιδιότητες. Ἔτσι ἀφήνουν π. χ. ἓνα φάρμακο στὰ ἄστρα, ἐκθέτουν τὸ δοχεῖο ποὺ περιέχει νερὸ κατὰ τὸν κλειδῶνα, τὶς κλωστὲς ποὺ βάζουν τὸ Μάρτη οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴν τοὺς μαυρίσῃ ὁ ἥλιος. Νὰ καὶ μερικὲς ὀνομασίες τῶν ἀστέρων κατὰ τὴ γλῶσσαι τῶν χωρικῶν:

1) Τὴν Ἄφροδίτη (σισιπὰ ἰλντιζί).

2) Τὸν Γαλαξία (τοῦ κουμπάρου τ' ἄχυρα). Λένε ὅτι ὁ Γαλαξίας ἔκλειψε ἄχυρο ἀπὸ τὸν κουμπάρο του καὶ στὸ δρόμο, ἐνῶ ἔφευγε, ἔπεφταν τ' ἄχυρα καὶ ἔδειχναν τὸ δρόμο.

3) Τὸ Ζυγὸ (Ζύγια).

4) Τὴν Μεγάλῃ καὶ Μικρῇ ἄρκτο (Ἀμάξια).

5) Τὸν Ὁρῶνα (κλῶσσα).

Γιὰ τοὺς διάττοντες ἀστέρες κυκλοφορεῖ ἡ πίστις, ὅτι, ὅταν πέφτη ἓνα ἄστρο, πεθαίνει, σβύνει, ἓνας ἄνθρωπος, κάποια ψυχή.

γ) Οἱ μῆνες καὶ οἱ ἡμέρες τοῦ χρόνου: Τὸν Ἰανουάριο, δηλ. τὸν Τρανὸ μῆνα, ὅταν μπουμπουνίζη, χτυποῦν τ' ἀμπάρια οἱ χωριανοὶ γιὰ νὰ γεμίσουν σιτάρια. Τυχερὲς ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες πηγαίνουν καὶ γιὰ προξενεῖο εἶναι ἡ Δευτέρα, ἡ Τετάρτη καὶ ἡ Παρασκευή. Ἐπίσης συνοικέσια καὶ γάμοι γίνονται μόνο κατὰ τὸν Ὀκτώβριο, τ' Αἰ - Δημήτηρ. Ἡ Τρίτη θεωρεῖται ὡς ἡμέρα ἀποφράς. Ἡ Πέμπτη ἀντεδεικνύεται γιὰ σοβαρὰς δουλειὰς γιὰ τὴν «Πέφτη» ὅπως τὴ λένε, ὅταν ἀρχίσῃ μιὰ δουλειά, συνεχῶς θὰ ξεπέφτης καὶ δὲν θὰ προκόψῃς στὴ ζωὴ σου. Οὔτε τὸ Σάββατο εἶναι ἡμέρα εὐνοϊκὴ γιὰ ν' ἀρχίσῃς μιὰ ἐργασία, γιὰ εἶναι τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος.

δ) Ἀστραπή, βροντή, κεραυνὸς καὶ βροχή: Ἡ πλοῦσια φαντασία τοῦ λαοῦ μας δὲν δίστασε νὰ πλάσῃ διαφόρους μύθους καὶ γιὰ τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα. Ἔτσι ἔταν ἀστράφτει καὶ βροντᾶ, επικρατεῖ ἡ πίστις, ὅτι ὁ Προφήτης Ἡλίας τρέχει μὲ τὰ ἄρματά του στὸν οὐρανὸ καὶ συγκροῦνται μεταξύ τους. Γι' αὐτὸ κατὰ τὴν σύγκρουσι παράγεται λάμψι καὶ ἀκούεται κρότος δυνατὸς (βροντή). Ὅσο γιὰ τὸ ἀστροπέλεκι (κερανό), πιστεύουν, ὅτι τὸν στέλνει ὁ Θεός. Γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπ' αὐτὸν πετοῦν ἀπ' τὰ χέρια τους τὰ δρεπάνια κ' ἄλλα αἰχμηρὰ ἀντικείμενα, δὲν στέκονται στὴν πόρτα ἢ στὸ παράθυρο, δὲν τρώγουν τὴν ὥρα ποὺ βρέχει καὶ βροντᾶ καὶ ἀκόμη δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπαλῶνουν. Ὅταν βροντᾶ τὸν Τρανὸ μῆνα (Ἰανουάριο) πεθαίνουν οἱ «τρανοὶ» οἱ κατέχοντες δηλ. ὠρισμένες θέσεις καὶ ἀξιώματα στὴν πολιτεία.

ε) Πρόγνωσις τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως: Ἀπὸ τὴν παρατήρησι τῶν ἀστέρων ἢ τῆς σελήνης συμπεραίνουν καὶ διάφορα μετεωρολογικὰ φαινόμενα. Ἔτσι ὅταν τὸ φεγγάρι εἶναι μέσα στὰ σύννεφα καὶ εἶναι θαμπό, λένε: «Τὸ φεγγάρι ἔχει ἄλωνι. Θὰ βρέξῃ». Ἐπίσης συμπεράσματα τέτοια θγάξουν ἀπὸ τὴν πτῆσι ἢ τὴ φωνὴ ὠρισμένων ζώων καὶ πτηνῶν.

Φωνάζει ὁ κόκκορας ἀπὸ βραδύς, ὁ καιρὸς θ' ἀλλάξῃ. Ἡ γάτα λούζεται, θὰ φουξῆξῃ τέτοιος ἀέρας, πρὸς τὴν διεύθυνσι πρὸς τὴν ὁποία εἶναι στραμμένη. Οἱ μυῖγες τοιμποῦν ἄσχημα, θὰ βρέξῃ. Τὸ ἴδιο, λένε, καὶ ὅταν τὰ χελιδόνια πετοῦν χαμηλὰ ἢ ὅταν γλῦφονται τὰ ζῶα καὶ κλωτσοῦν. Ὁ σκύλος ὅταν κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Προφήτου Ἡλία κοιμᾶται κουλουρισμένος μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς αὐλῆς εἶναι σημάδι βαρυχειμωνιάς. Ἐπίσης, ὅτι καιρὸ

κάνει κατά την ημέρα της 'Αγίας Βαρβάρας, τέτοιο καιρό θα ἔχη και κατά την ημέρα τῶν Χριστουγέννων.

**ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΙ
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ**

Ὅργανα ἐν χρήσει, ἀπ' τὰ παλαιὰ ἀκόμη χρόνια ἦταν ἡ περήφημη γκάιντα, τὰ νταούλια και οἱ ζουρνᾶδες. Μὲ τὰ ὄργανα αὐτὰ γλεντοῦσαν τὶς γιορτὲς και τὰ πανηγύρια, στοὺς γάμους, στοὺς ἐπίσημους χοροὺς στὶς ἰδιωτικὲς διασκεδάσεις. Καὶ τὸ γλέντι γινόταν μὲ πολὺ κέφι και διαρκοῦσε πολλὲς ὥρες. Οἱ ὄργανοπαῖκται ἦταν ἀπαραίτητοι σὲ κάθε γάμο. Ἐκεῖ ὡς ἀμοιβὴ ὠρίζαν ἐκ τῶν προτέρων ἓνα ὠρισμένο ποσό. Κατὰ τὴ διάρκεια ὁμοῦ τοῦ γάμου, παίζουν πολλὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ «τζιάμπα». Τί εἶναι αὐτό; ἀκοῦστε ἀμέσως παρακάτω.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χοροῦ πολλοὶ ἐνθουσιασμένοι ἢ και μεθυσμένοι πάνω στὸ κέφι και τὸ ξεφάντωμα και γιὰ νὰ δείξουν ἴσως τὴν ἐκτίμησι και τὴν ἀγάπη τους στὸ ζευῆος τῶν νεονύμφων, ρίχνουν ἓνα ὠρισμένο ποσό, δέκα, εἴκοσι, πενήντα κ.λ.π. δραχμὲς και φωνάζουν δυνατὰ: «Τζιάμπα ἀπὸ τὸν τάδε» και λέει τὸ ὄνομα.

Ἐπὶ τῆσαν τραγοῦδια ποὺ τραγουδιοῦνταν ἀπὸ τοὺς ὄργανοπαῖκταις ἢ ἐπαίζοντο ἀπ' αὐτοὺς χωρὶς νὰ λένε λόγια. Κατὰ τὴ διάρκεια δὲ τοῦ χοροῦ, ποὺ γινόταν ἄλλοτε στὴν μέση τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ, ἐπειδὴ πολλὲς φορὲς δὲν εἶχαν ὄργανα, τραγουδοῦσαν δύο - δύο χωριστὰ ἀπ' ἓνα τραγοῦδι και ὅλοι μαζί ἔσερναν τὸ χορὸ. Οἱ χοροὶ ἦταν μικτοὶ οἱ αὐτοὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες και τὶς γυναῖκες. Ἐπὶ τῆσαν δὲ τέσσεροι ἐν ὅλῳ τοπικοὶ χοροί, οἱ ὁποῖοι πῆραν τὸ ὄνομα, ἀπὸ τὴ στάσι ποὺ παίρνουν οἱ χορευταὶ στὸ χορὸ και κυρίως ἀπὸ τὸν πρόπο μὲ τὸν ὁποῖον πιάνονται. Ἐποῖ, ὅταν πιάνονται ἀπὸ τὸ ζουνάρι ὁ χορὸς λέγεται: Στὸ ζουνάρι. Ὅταν πιάνονται ἀπὸ τὸ χέρι λέγεται: Στὰ χέρια, ὅταν τὰ κρατοῦν στὸν ὄμο, ὅπως στὸν πεντοζάλη λέγεται: Στὸν ὄμο, ἐνῶ ὁ τέταρτος ποὺ ἔχει τρία θήματα λέγεται: Στὰ τρία.

Μ' αὐτοὺς τοὺς χοροὺς και μὲ συνοδεία ἢ ἄνευ, ὄργανων ἐνθουσιαζόταν τόσο πολὺ, ὥστε και σήμερα ἀκόμη οἱ παλιότεροι μὲ νοσταλγία ἀναπολοῦν τὰ χρόνια ἐκεῖνα ποὺ ἔφυγαν και δὲν ξαναγυρίζουν πιά. Γιατὶ σήμερα, ἢ νέα γενεά, ποὺ πάει νὰ συγχρονισθῇ και νὰ ἐκπολιτισθῇ ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ συνθήκες τοῦ χωριοῦ, τὰ ἔχει καταστρέφει ὅλα. Τὴ γκάιντα και τὰ νταούλια ἔχουν ἀντικαταστήσει σήμερα τὸ ραδιόφωνο, τὰ πίκ - ἀπ, τὰ μαγνητόφωνα και τὰ ὠραῖα ἐπιτραπέζια ἢ χορευτικὰ τραγοῦδια σιγοψυθιρίζονται μόνο ἀπὸ τοὺς μεγάλους μὲ νοσταλγία ἐνῶ ἓνα χαμόγελο γεμάτο

εὐτυχία ζωγραφίζεται στὰ χεῖλη. Ἴσως γιατί θυμᾶται τὴν ὄρα ἐκείνη στιγμὲς ἑξαλλης νιότης, ξένιαστος ζωῆς, παλιὰ καλὰ χρόνια. Καὶ τώρα παραθέτω ὠρισμένα τραγοῦδια ποὺ τραγουδιόνταν σὲ ὠρισμένες περιστάσεις. Καὶ πρῶτα τὰ τραπεζικά :

- 1) Καλῶς ὄριστε μωρ(έ) Ρουμιά, δὲ ἦρθα μωρ(έ) Ρουμιά,
δὲ ἦρθα ἴγὼ γιὰ φαί, γιὰ πιῆ, μόν' ἦρθα γιὰ τὴ σένα
Σαράντα πέντε Κυριακὲς κ' ἔξῃντα δυὸ Δευτέρες
νὰ μὴν εὔδατε τὴν ἀγάπη μου, τὴν ἀγάπη μ' π' ἀγαποῦσα.
Κι φές τὴν εὔδα ποὺ σιργιάντζα μέσ' τὸν Γκιουλ - μπαξέ
Τὰ λουλούδια τσ' πότιζε, καὶ τὸ βασίλικό της.
Κι' ὁ Μανώλης εἶν' μεθυμένος καὶ τὸν πίστεψε.
Κίνησε καὶ πάει στὸ σπίτι καὶ τὴν ἔσφαξε.
Σ(η)κώθ(η)κε τοῦ ταχιά, ταχιούτσικα, κὶ τοῦ μιτάνιουσει.
Σήκω μῆλο μ', σήκω ρόϊδο μ', σήκω Ἄναστασιά μ'
νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά.
Νὰ σὲ δοῦν τὰ παλληκάρια, νὰ μαραίνωνται.
Νὰ σὲ δῶ κὶ ἐγὼ καημένος, καὶ νὰ χαίρωμαι.
- 2) Σὲ κείνον τὸν πέρα μαχαλά, στοὺν πέρα κὶ στοὺν δόθι
κεὶ ἀγαποῦσα μιὰ μικρή, νὰ ξύνη νὰ τὴν πάρω.
Κι' ὅταν ἄξυνει κὶ πλάτνυει, ἄλλον καλὸν ἐπῆρε.
Μένα σημάδια δὲν μ' ἔδωκες, μένα χαρὰ ἰδὲν μ' ἔκανες
κὶ ἐγὼ παίρνω ἄλλον.
- 3) Ἐνα μικρὸ Τουρκόπουλο, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι
μιὰ Ρουμιοπούλα ἀγάπησε καὶ θέλει νὰ τὴν πάρη.
Ἡ Ρουμιοπούλα δὲν τὸν θέλ(ει).
Παίρνει τὴ στράτα νὰ χαθῆ, τὸν Ἀϊ - Γιώργ(η) σταυρώνει.
Γλύτωσέ μ' Ἀϊ - Γιώργη μ' ἀπ' τοῦ Τούρκου τὰ χέρια.
Μὴν εἰδιατεῖ, μὴν ἄξατει, Τοῦρκος θέλει νὰ πάρη Ρουμιοπούλα
Ἄπ' τὸ χροάκ(ι) τὴν ἄρπαξε καὶ στ' ἄλογο τὴν ἔρριξε.
Στὸ Σ(ι)ρτζιαλο τὴν πάει, μέσ' τὸ μάρμαρο τὴν ἔκρυψε
κὶ βγῆκει ὁ Τοῦρκος κὶ τὴν χάλενε (γύρνε).
Πάει σήκωσε τὸ μάρμαρο καὶ τὴν ἐπῆρε.
Στὴ ράχη του ἐπάνω τὴν ἔβαλε, στὴν Πόλη τὴν ἐπῆγε.
Μέσ' τὸ παλάτ(ι) τὴν ἔβαλε, μαζεύθησαν ὅλους κόσμους,
κὶ οἴλα τ' ἀδέρφια τ' τ' ἀξαδέρφιατ' νὰ διοῦν τὴ Ρουμιοπούλα.
- 4) Ἐνα παιδί πολὺ μικρὸ ὄρφανεψε,
ποῦ μάνα, ποῦ πατέρα, πολὺ μικρὸ παντρεύουνταν.
Τὴν Κυριακὴ παντρεύουνταν, καὶ τὴ Δευτέρα τοῦ ταχιά

λιανή γραφίτσα (γράμμα) τῶρχουνταν (τοῦ ἐρχόταν)
στὸν πόλεμο θὰ πάη.

Βγάνει μάνα μ' τὸν κρυθὸ μ' (τ' ἄλλογο),

ἔξω ἀπ' τὸ σουκάκι μ' νὰ μὴν τὸ νοιώσ' ἢ νιόνυφη.

Κι' ἡ νιόνυφη τ' ἀπείκασε (κατάλαβε) βγῆκε καὶ τὸν ρωτάει.

— Ποῦ θὰ πᾶς ταῖρι μου, θάρθω κι' ἐγὼ μαζί σου.

— Κεῖ ποῦ θὰ πάω ἐγώ, καλή μ', κουράσιο (κορίτσι) δὲν διαβαίνει

— Κεῖ ποῦ θὰ πάω ἐγώ, καλή μ', δὲν στρώνουν, δὲν κοιμοῦνται.

5) Παιδί μ' κι' ἂν πᾶς στὸν πόλεμο, πίσω νὰ μὴ γυρίσης.

— Εὐχαριστῶ μανούλα μου, γιὰ τὴν εὐχὴ ὅπου μοῦ δίνεις.

— Σὰν πᾶς μάνα μου στὴν ἐκκλησιά, ἕνα κερί ν' ἀνάψης,

θὰ δῆς νιές καὶ νιούτσιες, θὰ δῆς καὶ παλληκάρια,

θὰ δῆς καὶ τὴν ἀγάπη μου στὰ μαῦρα φορεμένη.

Ἄν πᾶτε κι' ἂν περάσετε, ἡ μάνα μου θὰ σᾶς ρωτήση.

— Μὴν εἰδιατεῖ, μὴν ἄξαιτε, τὸ γυιό μου τὸ χαμένο.

— Ἐμεῖς τὸν εἰδιαμεῖ, μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτρωγαν,

κι' ἄσπρα τὸν τριγυροῦσαν.

Κι' ἕνα πουλί, καλὸ πουλί, δὲν τρώει, δὲν τραγουδάει.

— Γιατί πουλί μ' δὲν τρῶς, δὲν τραγουδᾷς.

— Καὶ τί νὰ φάω καὶ τί νὰ πιῶ, ἀνθρωπινὸ κρεᾶς; (κρέας).

6) Μιά κόρη μιὰ διαβάτισσα, μιὰ μικροπαντρεμένη,

πολὺ ψηλὰ κάθεται, ὑφαίν(ει) καὶ τραγουδάει.

Ἕνας διαβάτης πέρασε, τὴν κόρη καλημέρισε.

— Κόρη μου δὲν παντρεύεσαι, διαβάτη ἄνδρα δὲν παίρνεις.

— Τί νὰ σὲ πῶ βρὲ ξένη μου, τί νὰ σ' ὁμολογήσω.

Ἔχω καλὸ στὴν ξηνητεία, τώρα δώδεκα χρόνια.

Καὶ δὲν ἤρθε, δὲν φάνηκε κι' οὔτε γραφὴ μοῦ στέλνει.

— Γὼ εἶμαι κόρη μ', ἄντρας σου, γὼ εἶμαι κι' ὁ καλὸς σου.

Δὲν σὲ πιστεύω ξένη μου, πὲς τὰ σημάδια πῶχεις.

— Ἔχω ἔλιὰ στὰ στήθη μου καὶ μηλιὰ στὴν πόρτα μου.

Καὶ τότε ἡ κόρη πίστεψε, κι' ἔγιναν ἀντρογόνο.

Χ ο ρ ε υ τ ι κ ἄ τ ρ α γ ο ὑ δ ι α

1) Τρεῖς Φραγκοπούλες εἶμασταν, κι' οἱ τρεῖς ἀράδα - ἀράδα.

Νὰ πάρω τὴν τρανώτερη, μὲ κείνην δὲν ταιριάζω.

Νὰ πάρω τὴ μεσιακότερη, μὲ κείνην δὲν ταιριάζω.

Νὰ πάρω τὴ μικρότερη, μὲ κείνην θὰ ταιριάσω.

Νὰ πάρω τὸν βασιλικὸ φλωρὸς (χλωρὸς) καὶ μαραγκιάξει.

2) Ἐξῆντα μῆνες σ' ἀγαπῶ, κι' ἔνουντι (γίνονται) πέντε χρόνια.

Θυμᾶσαι ὅταν σὲ φίλησα μέσα στὸ μαγειριό σου

ἦταν κι' ὁ πεθερὸς σου.

- Στήν κεντημένη σου ποδιά νάμουν κι' ἐγὼ λουλούδι,
μωρή βλάχα - βλαχοπούλα καὶ τσελιγοπούλα.
- 3) Χρῆστος πάει στήν πεθερά του
τὸν φίλεψε τὸν κέρασε, θγῆκε καὶ τὸν ξεπροβοδάει.
Βγῆκε καὶ μιὰ Γιάννου παλαβή.
— "Ἐλα - ἔλα Χρῆστο μου, ἔχω λόγο νὰ σοῦ πῶ
καὶ δυὸ νὰ σὲ ρωτήσω γώ.
Τὸ Φραγκάκι μ' ἀγάπησε, πέντε ντοῦμπλες μ' ἔταξε
κι' ἓνα ἀσημοζούναρο.
- 4) Τοῦτος ἔρημος χειμῶνας, οὔλου γιὰ τὴ μένα κάνει,
ποῦχω τὰ παιδιά μ' στὰ ξένα, λερωμένα, σκουριασμένα,
στὸ ντουφέκι ντουφιασμένα.
Στέλνω τῶνα, στέλνω τ' ἄλλο, στέλνω τὸ χελιδονάκι,
ποῦ εἶν' τὸ πιὸ γερὸ πουλάκι.
- 5) Στ' ἀργαστηράκι μ' κάθουμαν
φλουρούδια καζαντοῦσα, μαῦρα ματάκια μου.
Καζάντησα - καζάντησα χίλια φλουριά
καὶ πεντακόσια γρόσια, χελιδονάκι μου,
καὶ πεντακόσια γρόσια, μαῦρα ματάκια μου.
Καὶ πάλι δὲν τὴν κέρδισα, κι' ἔχω καμμέν(η) καρδούλα.
- 6) Πετοῦν στοὺς κάμπους τὰ πουλιά
κι' ἔρχονται στήν ἀιλή μου.
"Ἐρχονται τρῶν' τὸ χῶμα μου
κι' ἐγὼ τὸ χῶμα μ' τὸ χρειάζομαι
νὰ φτειάσω τὸ σπιτάκι μου, μ' ἑφτά - ὀχτὼ πατώματα.
Θὰ θγῆ ἢ μάνα μ' νὰ σὲ διῆ, θὰ βγῆ νὰ σὲ ξετάξει.
Νὰ μὴν τῆς πῆς ποὺ πέθανα, νὰ μὴν τῆς πῆς ποὺ χάθ(η)κα.
Μόνο νὰ πῆς παντρεύτηκα.
Κάνω τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα.
— Φᾶτε πουλιά, πιέτε πουλιά μ'.
— Καὶ τί νὰ φάω καὶ τί νὰ πιῶ, ἀνθρωπινὸ κρεάς;
Νὰ κι' ἓνα κλέφτικο τραγούδι:
Πατῆσαν κλέφτες τὰ χωριά
πατῆσαν ἐκκλησιᾶς καὶ μοναστήρια.
Πάτησαν καὶ μιὰ παπαδιά, μὲ δώδεκα νυφάδες.
Κι' ὄλο μικρὴ νυφίτσα τῆς παρηγοριά δὲν εἶχε.
Σώπα - σώπα νυφίτσα μου.
Θὰ ἔνοουμε (γίνουμε) νύφ' καὶ πεθερά, πῶς εἴμαιστανε πρώτα.
Θὰ κοσκινίξης τὰ φλουριά, θὰ ντριμονντίξης τὰ γρόσια
καημένη Λιμονίτσα

Κι' ἐγὼ θὰ πάρω τὸν πασᾶ, κι' ἐσὺ θὰ πάρσ' τὸ γυιό του
καημένη Λιμουνίτσα

Καὶ πόρα, ἓνα μοιρολόγι:

Πέντε ἀδερφάκια εἴμασταν, τὰ πέντε μιὰ μουσφάδα.

Ὁ πιὸ μικρὸς ἀρρώστησε βαριά γιὰ νὰ πεθάνη.

— Σήκω ξένε μ' νὰ φᾶς, νὰ πιῆς.

— Κι' ἐγὼ σᾶς λέω δὲν μπορῶ, τὸ κεφαλάκ(ι) μου πονεῖ.

Δὲν ἔχει μάνα νὰ τὸ ἰγῆ (ἰῆ).

Μόν' ἔχει τρεῖς γειτόνισσες κι' οἱ τρεῖς καρδιοκαμμένες.

Μιὰ τὸν πάει κρύο νερὸ κι' ἄλλη τ' ἄγριο μῆλο.

Σήκω, ξένε μ', νὰ φᾶς, νὰ πιῆς

κι' ἐγὼ σᾶς λέω δὲν μπορῶ, πῶς νὰ σηκωθῶ νὰ φᾶω.

Τ α χ τ α ρ ῖ σ μ α τ α

1) Τρώει γαῖδουρα τραχανὰ καὶ τὸ γκατζολάκ(ι) τσουρμπά.

2) Τούγκικο:

— Γκούγκουγκιά, νέρντεσιν;

— Χαμπαρντά.

— Νὲ (γιαρσ(ί)ν);

— Σισιατζίκ.

Καὶ ἡ μετάφρασί του στὰ Ἑλληνικά:

— Ποῦ πηγαίνεις;

— Στὸ ἀμπάρι.

— Τί τρῶς;

— Ποντικάκι.

Ν α ν ο υ ρ ῖ σ μ α τ α

1) Ἔλα ὕπνε μ', ἔλα νὰ πάρσ τὸ (λένε τὸ ὄνομα τοῦ μωροῦ)

νὰ τὸν πᾶς μακριὰ στ' ἀμπέλια

σώωωωωωπα νὰ μὴν ἔρθ' ὁ λύκος νὰ σὲ φάη

νά νά νά νάνι — νά νά νά νάνι.

Μάνα τ' τὴν ἔφαγε ἀλ(ε)ποῦ καὶ τὸ μπαμπὰ τ' λύκος

σώωωωωωπα νὰ μὴ σὲ φάη κι' ἐσένα λύκος.

νά νά νά νάνι — νά νά νά νάνι.

2) Γκούγκουγκιά, νέρντεσιν.

Δόσε μένα τὸ ποτήρ(ι)

νὰ κεράσω τὸν (λένε τὸ ὄνομα τοῦ μωροῦ)

τὸν (λένε τὸ ὄνομα τοῦ μωροῦ) τὸ μπακαλάκ(ι)

τ' ὄμορφο παλληκαράκ(ι).

Κωνσταντῆ μπαρέτα, κάτσε καὶ χαρέτα.

Γλωσσικὸν ἰδίωμα

Παραθέτω ὠρισμένες λέξεις, ὅπως μιλοῦνται στὸ χωριὸ μέχρι σήμερα.

- 1) Κουλτούκ(ι): Μασχάλη
- 2) Ἄθτζής: Κυνηγὸς
- 3) Μπούλα: Ἄδελφὴ
- 4) Ἴγγκέ: Συνυφάδα
- 5) Τέτι: Θεῖα
- 6) Μπουλέ: Ἐξαδέλφη
- 7) Μανίτσα: Γιαγιὰ
- 8) Λάλος: Θεῖος
- 9) Ἀφέντης: Ὁ κοννιάδος
- 10) Τξίζντάν(ι): Πορτοφύλι
- 11) Γκιουρλούκια: Σκουπίδια
- 12) Φουκάλ(ι): Σκούπα καὶ φουκαλάω: σκουπίζω
- 13) Σιρλάν(ι): Σισαμέλαιον
- 14) Σισιέ: Μπουκάλι
- 15) Ντικιάν(η)ς: Μπακάλης
- 16) Ντιάν(ι): Τηγάνι
- 17) Χλιάρ(ι): Κουτάλι
- 18) Τσιανάκα: Πιάτο
- 19) Καφκί: Φλυτζάνι τοῦ καφέ
- 20) Τσιφτές: Δίκανο
- 21) Κάσαικεί: κατακεῖ καὶ κασαδῶ: καταδῶ
- 22) Καπότε: Κάποτε
- 23) Κάμισου: Κομπιναυζόν
- 24) Σκέφαλο: Μαξιλάρι
- 25) Τσιάκος: Σουγιάς
- 26) Μπάτης: Ἄδελφός
- 27) Μπουντούτς: Στάμνα
- 28) Γκιμπρίτια: Σπίρτα
- 29) Σουφράς: Χαμηλὸ τραπέζι
- 30) Νταθραντῶ: Γίνομαι καλὰ
- 31) Γκιόλα: Στάσιμα νερὰ
- 32) Οὔργάν(ι): Σχοινί
- 33) Γριντιά: Καδρόνια
- 34) Ταβάς: Ταψί
- 35) Καριόλα: Κρεβάτι

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΣΙΤΑΡΙΑΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Τοῦ διδασκάλου ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΕΣΚΙΤΖΟΓΛΟΥ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Ἔχουν περάσει περίπου 4 χρόνια ἀφ' ὅτου νεοδιορισθεὶς ἦλθα στὸ μακροσυμμένο καὶ ἀπομονωμένο τοῦτο χωριό. Ἡ ἀπόστασις πρὸς τὸ χωριὸν ἀπὸ τὴν ἰδιαίτη πατρίδα μου, εἶναι τεραστία, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπῶ. Τὸ περιβάλλον μου ἦταν ἄγνωστο. Ἐνθυμοῦμαι πῶς ἡ ἡμέρα πρὸς ἣν ἔφθασα ἐδῶ ἦταν Κυριακὴ καὶ συνέπεσε νὰ γίνεταί ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ἕνας γάμος ὅπου ἦσαν προσκεκλημένοι ἀπὸ τὸ πρῶτον. Δηλαδή φθάνοντας στὸ χωριὸν μετὰ τὸ «Καλῶς ὤρυσάτε» ἦλθε καὶ ἡ πρόσκλησις. Μὲ μεγάλη μου χαρὰ παρευρέθημι εἰς τὸ σπίτι τῆς νύμφης — ὁ γαμβρὸς ἦταν ἀπὸ γειτονικὸ χωριὸν — καὶ μὲ πολὺν ἐνδιαφέρον παρακολουθοῦσα κάθε ἐκδήλωσι. Στὶς ἐθιμοτυπίας μας εἶχαμε ἰδιαίτερον ὅπως πρόσεξα, τότε καὶ εὐθὺς ἔκπτε. Δὲν ἄργησα νὰ προσαρμωθῶ καὶ νὰ γίνωμαι μὲ τὸν καιρὸν κ' ἐγὼ... «Σιταριώτης»... Στὰ νυχτέρια, στοὺς χορούς, στὸ γάμο, στὶς βαφτίσεις, παντοῦ σχεδὸν ἐλάμβαναν μέρος γιὰ νὰ ξεχνῶ τὴν μοναξιά — ἀφοῦ οὔτε καφενεῖο σχεδὸν ὑπάρχει — καὶ νὰ ἀλλάζω κατὰ κάποιον τρόπον τὴν ρουτίνα τῆς ζωῆς μου. Δὲν ἄργησα νὰ γνωρισθῶ μὲ τοὺς χωρικοὺς, οἱ ὅποιοι μ' ἐξετίμησαν τόσο πολὺ, νὰ γίνωμαι πολλὰς φορὰς «χωρικός» καὶ νὰ συμμεριζώμαι τὶς χαρὰς καὶ τὶς λύπες τους. Ἄν δὲν παρεξηγηθῶ ὡς ἐγωϊστὴς πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῶν μεγάλων διὰ τὸ πρόσωπόν μου ὅταν τοῖς ἀκατάβλητες προσπάθειές μου συνετέλεσαν εἰς βελτίωσιν τῆς σχολικῆς ζωῆς (ἑορταί, μεγάλες ἐκδρομές, ὡς εἰς Ἀλεξανδροῦπολιν) εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν Ἱεροῦ Ναοῦ, ἐντὸς διετίας καὶ μόνον, εἰς ἐπιδιόρθωσιν κεντρικῆς καὶ δημοσίας ὁδοῦ, εἰς τὴν ἰδρυσιν Νυκτερινοῦ Σχολείου κλπ. Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἑτείαν ἡ διαμονή μου εἰς τὴν Σιταρίαν σὲ γενικὰς γραμμὰς μὲ βοήθησε πολὺ νὰ γνωρίσω καὶ νὰ πράξω πολλὰ. Νὰ μάθω πῶς ζῆ ὁ ἀπλοϊκὸς κόσμος τῶν ἀπομονωμένων χωριῶν καὶ ν' ἀνοίξω τὸ βιβλίον τῆς σταδιοδρομίας μου μὲ πολλὰ προβλήματα γιὰ τὴν ἀποστολή μου...

Μὰ ἡ ἐργασία μὲ τὴν ὁποίαν θ' ἀσχοληθῶ, δὲν ἀποβλέπει σὲ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα, τὰ ὅποια θὰ ζητήσουν ἐπίλυσιν. Ἡ λαογραφία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιθέσω μὲ πᾶσαν δυνατὴν λεπτομέρειαν, ἀπότησε χρόνον πολὺν καὶ ἐκπεταμένην προσπάθειαν. Βεβαίως δὲν θὰ εἶναι ὀλοκληρωμένη καθ' ὅσον ὑπάρχουν πολλὰ, τὰ ὅποια ἀπαιτοῦν ἀκόμη περισσότερον χρόνον καὶ εἰδίκευσιν. Τὴν προσπάθειάν μου αὐτὴ ἐβοήθησαν οἱ ἀγαπημένοι μου μαθηταί, ὠρισμένοι ἐπίλεκτοι ἐξωσχολικοὶ νέοι, καὶ γέροντες σεβάσμιοι. Ἀκόμη πρέπει νὰ

προσθέσω και τούς πιό στενούς του συνεργάτας: Τὴν κ. Κατίνα Ζαχάκη μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας της, ἤτοι Ἀνθούλα, Σταυρούλα, Ἀθανάσιον, Μαριάνθη, τὴν κ. Κρουσταλένια Ἀνδρεάδη, τὴν κ. Μιχαλακίδου Θεοδώρα, τὸν κ. Μπαχτσεβάνη Σπαμ., τὸν κ. Χρήστο Ναζίρη, τὸν κ. Δημήτριον Χρηστοκάκη καὶ τὴν νύμφη του Ὀλγα, τὴν κ. Σύρμω Μπαχτσεβάνη καὶ λοιπούς χωρικούς. Ἐπίσης τὴν σεβαστὴν μητέρα μου Ἀφεντούλαν Ἐσκιτζόγλου. Εἰς ὅλους τούς ἀνωτέρω ἐκφράζω τὰς πιό θερμὰς μου εὐχαριστίας γιὰ τὴν συνεργασία πού εἶχαμε ὥστε νὰ παρουσιασθῆ καὶ ἓνα ἔργο — ἂν ὄχι τέλειον — τὸ ὁποῖον δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ χωριοῦ σὲ ζοφεροῦς γραμμῆς καὶ ἀποτελεῖ, ἂν πιστέψωμεν ἐστὴν ἀλματώδη πρόοδον τῆς χώρας μας, μιὰ ζωντανὴ ἀνάμνηση τῆς αὔριον γιὰ τὸ παρελθόν. Τὸ θέμια τῆς λαογραφίας τῆς Σιταριᾶς μὲ τὸ ὁποῖον θ' ἀσχοληθῶ παρακάτω ἴσως ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν διὰ μιάν μελλοντικὴν λεπτομερεστάτην ἐξιστόρησιν τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ ἐν γένει τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς Σιταριᾶς.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ χωριὸ εὐρίσκεται ΒΔ. τῆς πόλεως Διδυμοτείχου, μετὰ τοῦ ὁποῖου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνδέεται οἰκονομικῶς. Εἶναι σχεδὸν πεδινὸν καὶ ὁ πληθυσμὸς του ἀνέρχεται εἰς 210 κατοίκους. Εἶναι ἓνας μικρὸς συνοικισμὸς, ὁ ὁποῖος ὑπάγεται εἰς τὴν Κοινότητα Μάνης τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ Νομοῦ Ἐβρου. Εἶναι ὅλοι πρόσφυγες ἐγκατασταθέντες μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν κατὰ τὸ ἔτος 1923 προερχόμενοι ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης (Τσαλλί — Μαλλκὸς — Ξυστρίσα — Καραμίτζα — Κούρτ — Καρα Ἡλία).

Ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι ὁ σίτος, ἡ κριθή, ὁ ἀραβόσιτος, σουσάμι, πεπονοειδῆ, ἡλίόσπορος, ζωοτροφαί, λαχανικὰ κλπ. Ἐξ αὐτῶν ἄλλα χρησιμοποιοῦν κατ' ἰδίαν ἢ ἐξάγουσιν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐκείνων τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνάγκην. Τὰ προϊόντα των, πολλὰκις καὶ ἐκεῖνα τῆς πτηνοτροφίας, τὰ μεταφέρουν πρὸς πώλησιν συνήθως εἰς τὸ «παζάρι» Διδυμοτείχου τὴν Τρίτην, εἰς δὲ τὴν Ὁρεστιάδα τὸ Σάββατον. Βεβαίως τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα πωλοῦν στὰ «παζάρια» εἶναι μικροῦ βάρους καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν πτηνοτροφίαν τους (αὐγὰ - κατόπουλα) κτηνοτροφία (τυρί, μαλλιά), ἢ ἀνταλλαγὴ ἢ πώλησις ζώων.

Τὸ χωριὸν ἔχει κεντρικὴ ὁδὸ, μιὰ πλατεῖα, ἓνα 1)θέσιον σχολεῖο, μιὰ Ἐκκλησία — «Ἅγιος Δημήτριος» — ἓνα μικρὸ καφενεῖο, τὸ ὁποῖο μόνον κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον ἀνοίγει. Ἔχει ἐν ὄλῳ 53 οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες κατοικοῦσιν εἰς 45 ἐν ὄλῳ οἰκίας.

Ἐπιπέδιος βίος: Ἡ κατοικία εἶναι μονώροφος, στενομέτωπος με εἴσοδον ἀπὸ Νότον. Οἱ τοῖχοι εἶναι ἐκ πλίνθων εἰς τὰ παλαιά, ἐκ λίθων καὶ τούβλων εἰς τὰ νέα. Ἡ στέγη εἶναι καλαμωτὴ εἰς τὰ παλαιά, ξυλινὴ εἰς τὰ νέα. Εἰς τὰ παλαιά διὰ τὴν οἰκοδόμησιν ἐχρησιμοποιεῖτο λάσπη με ἄχυρο καὶ κοπριά, εἰς τὰ νεότερα ἀσβέστι, πομμέντο, ἄμμος. Ἡ στέγη ἐπικλινῆς, σκεπασμένη με κεράμους, στηριζομένη ἰδὲ ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ποίχλους ἐπὶ βάσεων τῆς στέγης, πρὶν δηλ. κερφόση τοὺς λεγομένους «πατάδες» θὰ βάλῃ ἓνα σταυρὸ ξύλινο καὶ θ' ἀρχίσῃ διαλαλῶντας με τὴν ἐξῆς φράσι: «Πικεν-τερεν ισάουλ γκεντίρμεμε γκίεντ ισάουλ», δηλ.: Κι' ἐκεῖνος ποῦφερε νὰ ζήσῃ, κι' ἐκεῖνος ποῦ δὲν θὰ φέρῃ (ἐνν. δῶρον) πάλι νὰ ζήσῃ. Οἱ χωρικοὶ τότε κατὰ βούλησιν χαρίζουν ὅτι ἐπιθυμεῖ ἕκαστος, ἦτοι ὑποκάμισσο, πετσέτα, μανδύλα ἢ ρινόμακτρον κλπ. Τὰ δῶρα θὰ μοιρασθοῦν μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν. Ταῦτα θὰ προσφέρωνται ἐκ μέρους πᾶν δωρητῶν μέχρι ν' ἀρχίσῃ ἡ στέγη νὰ καλυφθῇ ὑπὸ τῶν «πετσωμάτων». Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρωτομάστορας ἐπαναλαμβάνει τὴν ἰδίαν φράσιν προσθέτοντας νέα ἢ εὐχαριστεῖ τὸν δωρητὴν. Οἱ κτίσται εἶναι εἰδικευμένοι τεχνίτες ἔχοντες συγχρόνως καὶ τοὺς βοηθοὺς των, τὰ «τσιράκια», ὅπως τὰ λένε.

Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ «χτίσιμο τοῦ ἰσπιτυοῦ» καὶ ὅταν ἀνοιχθοῦν τὰ θεμέλια, ὁ ἰδιοκτήτης σφάζει ἕναν πετεινὸ γιὰ νὰ «στερωθῇ» ἡ οἰκία καὶ νὰ μὴν πάθῃ κακὸ ὁ νοικοκύρης. Κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ τόπου, κάποτε ἕνας ἰδιοκτήτης δὲν υἱοθέτησε τὴν συνήθειαν λέγοντας: «Αὐτὰ εἶναι μασάλια (παραμύθια). Γιατί νὰ σφάξω πουλί;» Ἄλλ' ὅταν ἀποπερατώθῃ ἡ οἰκία καὶ ἐνῶ πήγαινε οὗτος νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰ σκαλοπάτια, σηκώνοντας μιὰ πέτρα, ἔμεινε νεκρὸς ἐκεῖ ποῦ ἦτο.

Αἱ οἰκίαι ἔχουν 4 δωμάτια ἐξ ὧν ἓν ὑπνοδωμάτιον, μία σάλα, ἕνα φαγητοῦ καὶ ἀποθήκη τροφίμων. Εἰς τὴν κουζίνα — τοῦ φαγητοῦ — τὸ τζάκι ἢ μπατζάς, ὅπως λέγεται, βρίσκεται πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Αἱ κλῖναι εἶναι ἐκ ἰσιδήρου τοῦ ἔμπορίου, ὁ «σοκράς», ξύλινος, καταργούμενος βαθμηδὸν διὰ ἐστίασιν παραμένων μόνον διὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν φύλλων τῆς πίττας.

Ἐπιπέδιος σκεύη: Τὰ συνήθη εἶναι τὸ προπέζι, αἱ κρεμάτρες, τρίποδα τραπεζάκια, ντουλάπα, ἡ κατσαρόλα, τὸ τηγάνι, τὸ καζάνι, ἡ μπακίρα, ὁ κουβάς, ἡ σιάφη, ἰσοχεῖα διὰ τὴν μεταφορὰν ὕδατος κλπ.

Εἶδη ρουχισμοῦ: Κουβέρτες μάλλινες ἢ καμιλώ, παπλώματα, μαξιλαροθήκες, πετσέτες ὑφαντές. Στόρια παιραθύρων «ὑφαντὰ» ἢ ἀγοραστά, τραπεζομάνδηλα τοῦ ἀργαλιοῦ ἢ νάϊλον, πετσετάκια κεντητά, ταπιά ἐγχώρια κεντητὰ χρησιμοποιοῦνται πρὸς στολισμὸν τῆς οἰκίας. Διὰ τὴν ἐπίστρωσιν χρησιμοποιοῦνται οἱ «κουρελές» καὶ αἱ ψάθαι ἀπὸ φύλλα καλαμποκιοῦ. Εἰς μερικὰς οἰκίας χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐπίστρωσιν καὶ πεπαλαιωμένοι σάκκοι.

Β ο η θ η π ι κ ο ἰ χ ῶ ρ ο ι : Εἰς κάθε οἰκία ὑπάρχοντι πρόσθετοι: ἕνας σταύλος, (ντάμι), ἕνας ἀχυρώνας, ἕνας ὀρνιθώνας (κουμάς), μία σπάνη καὶ ἕνας φούρνος. Ὁ τελευταῖος καίτεται σιλαγίως τῆς οἰκίας, οὐχὶ ἄλλως ἠνομιμένος μετ' αὐτῆς, εἶναι ἡμισφαιρικός καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσίν του χρησιμοποιεῖται ἢ λάσπη μετὰ τὰ τοῦβλα. Ὡς ἐξαιρήματα (ἐργαλεῖα) τοῦ φούρνου, ἀναφέρω τὸ φτυάρι μετὰ τὴν «πάνα», ἰδηλ. ράβδος ξυλίνη, ποῦ στὸ ἄκρον ἔχει πανὶ γιὰ νὰ σκουπίζεται ὁ φούρνος, πρὶν κρουριασθοῦν τὰ «αμοῦνια», ἰδηλ. τὰ ψωμιά. Ἡ αὐτὴ τῆς οἰκίας ἀκατάστατος, λαισιπώδης, χωρὶς ισχῆμα καὶ καλαισθητικότητα. Εἰς τι σημεῖον αὐτῆς συλλέγεται ἢ κόπρος τῶν ζώων καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, ἤτις θὰ σκορπισθῆ εἰς τοὺς ἀγρούς τὴν ἀνοιξή. Ἀφοδιευτήρια δὲν ὑφίστανται εἰς μερικὰς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι τὰ ἔχουν, τὰ ἔχουν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, καταισκευασμένα ἀπὸ μερικοὺς ξηροὺς κλάδους πρὸς προφύλαξιν τοῦ . . . ἐπισκέπτου. Ποιμενικὴ καλύβη δὲν ὑφίσταται σήμερον εἰς τὸ χωρίον.

Β' Ἐ ν ὀ υ μ α , ὑ π ὀ δ η σ ι ς , κ ὰ μ μ α ι σ ι ς , κ α ἰ λ λ ω π ι σ μ ὸ ς : Οἱ ἄνδρες, κατὰ τὰς καθημερινὰς εἶναι σχεδὸν ὁμοιόμορφα ἐνδεδυμένοι. Τὸ κύριον ἐξωτερικὸν ἔνδυμα εἶναι τὸ «ἀδμιτένιο» κουστούμι, ἤτοι: ὑφασμα μαύρου χρώματος ἀπὸ μαλλί, ποῦ ὑφαιίνεται εἰς πὸν ἀργαλειὸν καὶ πιέζεται σὲ εἰδικὸ μηχανήμα, τὸ «ντουλάπι», ὅπως τὸ λένε, διὰ νὰ γίνῃ στενὸ καὶ χονδρὸ. Τὸ ράψιμο γίνεται εἰς πὸν ράπτη. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μετὰ τὴν κόπτα. Τὰ ὑποκάμισα γίνονται ἀπὸ ὑφασμα ποῦ ὑφάνθη εἰς πὸν ἀργαλειὸν, ἀπὸ ἐγγύριον βαμβάκι, καὶ ράβεται εἰς τὴν μοδίσιαν μετὰ «γιακά» εἰς τοὺς νέους, χωρὶς γιακά εἰς τοὺς ἡλικιωμένους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐνδυμασία ἀποτελεῖται ἀπὸ μάλλινας φανέλλες, ποῦ πλέκονται ἀπὸ τὰς ἰδίας τὰς γυναῖκας ποῦ χωριστοῦ. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ κάλιτσες. Ἡ γιορτινὴ ἐνδυμασία γιὰ τοὺς νέους εἶναι σύγχρονη, ἐνῶ τῶν γερόντων εἶναι ἢ ἰδίᾳ τῆς καθημερινῆς, ἀλλὰ πολυτελέστερη σὲ ποιότητα. Οὗτοι φανοῦν καὶ τὴν ἐξ ἰδίου χρώματος ζώνη (ζνάρ) καθὼς καὶ τὸ καπέλλο (τραγιασκα). Τὸ χειμῶνα φοριοῦνται καὶ παλτὰ ὑφαντὰ ὡς καὶ τὰ κουστούμια καὶ ραιμένα ὁμοίως, ἢ τὰ ἡμιπαλτα, οἱ «παταποῦνες», ὅπως λέγονται. Τὸ χειμῶνα συνηθίζεται τὸ μάλλινον, ἐνῶ τὸ θέρος τὸ βαμβακερὸν. Τὰ γαμπριάτικα ράβονται στὸ ράπτη, ἢ ἀγοράζονται ἕτοιμα.

Διὰ τὰς γυναῖκας, ἢ ἐνδυμασία εἶναι μάλλινη ἢ βαμβακερὴ. Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν φουστὰ, τὴν ποδιά, τὴν μανδήλα (τσέμπιτ'), τὴν ζωνέττα διὰ τὰς ἡλικιωμένας, διὰ δὲ τὰς νέας εἶναι σύγχρονη, ἀκολουθοῦσα τὴν μόδον. Εἰς τὰ παιδιά ἕως 5 ἐτῶν, ἢ ἐνδυμασία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ μαῦρον ἀδμιτένιο κουστούμι, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄνδρες (νατῆδες), καθὼς καὶ τὰ ὑπόδημα: ἐξαιρήματα τῆς ἐνδυμασίας των, ἐνῶ κάτω πᾶν πέντε ἐτῶν συνηθίζεται τὸ πλεκτὸ μάλλινο κουστούμι διαφόρου χρώματος.

Ἐ π ὀ δ ἦ μ α τ α : Οἱ ἄνδρες διὰ τὴν ἐργασίαν ἔχουν τὰ παροῦχια,

ή τὰ λαστιχένια κοντά υποδήματα, διὰ τὰς ἐσφράγξεις ἔχουν εἰδικά, ποῦ ἐμπορίου. Οἱ γυναῖκες φοροῦν παντοῦφλες ἢ λαστιχένια ἰδιὰ τὴν ἐργασίαν, ἐνῶ τὰς ἐσφράγξεις σχεδὸν σύγχρονα, τοῦ ἐμπορίου. Τὰ παιδιὰ φοροῦν λαστιχένια, τοῦ ἐμπορίου.

Καίλωπις : Εἰς τοὺς νέους συνηθίζεται ἡ καιριφίτσα στὴν γραβάτα, εἰς τὰς νέας ἢ καιριφίτσα στὸ πέτο ποῦ γιακῶ, ὁ «κοιλιάς», ἢ τὸ μαντήλι μὲ τὴν «μυτιμπίλα» τὰς καθημερινάς. Ἐπίσης, διὰ κρέμας φρεσκοκρίζονται, ἀλλὰ δὲν συνηθίζουσι τὸ βάψιμο πᾶν χειλέων. Ἀλματωδῶς ὅμως, πλησιάζουσι καθ' ὅλα καὶ ὅλοι τὴν σύγχρονη μόδα.

Γ' Τροφαι : Τὴν τροφή συνήθως τὴν ἀποπελοῦν τὰ ὄσπρια, τὰ ὁποῖα μαγειρεύονται, ὡς συνήθως. Ἐπίσης, ἐπιπρὸς αἰθέρας εἰς ταῦτα, εἶναι τὰ «κουσκουσία», δηλ. τεμάχια ξηρᾶς ζύμης, ποῦ ἔχει ζυμωθῆ μὲ κομμένο σιτάρι (μπλιγούρι), καὶ γάλα. Τὸ σχῆμα τῶν εἶναι στρογγυλὸ καὶ τὸ μέγεθος ὡσὰν τὸν πλέον μικρὸ βῶλο. Διὰ νὰ τὰ βράσουν, τὰ βράζουσι εἰς βραστὸ νερό, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσθέσουσι γάλα, φασόλια ἢ ἕτερον ἄλλο θελήσουσι. Τὴν τροφή τους, τὴν ἀποπελοῦν ἀκόμη καὶ τὰ «γιοφριάδια» (μακαρόνια), ὁ τραχανάς καὶ τὸ «ἀργιάν», δηλ. τὸ ἀπάσπαιγμα τοῦ βουτύρου (ξυνόγαλο) ποῦ ζυμώνεται μὲ τὸν τραχανά, τὸ μαυροπίπερο καὶ βράζεται. Πρόσθετες τροφές εἶναι καὶ οἱ πίτες «τυρόπιτες, γαλατόπιτες, κολοκυθόπιτες, κ. ἄ. π., οἱ «λαλαγγίτες» (τηγανίτες), τὸ σαραγλι (μπασλαβός), τὰ κατιμέρια, ἢτοι ζύμη πρόχειρη, χωρὶς προζύμι ζυμωμένη, ποῦ ψήνεται στὰ κάρβουνα. Τὸ κρέας καὶ τὰ παταμίσια ψάρια ἀγοράζονται σπανίως. Πρὸς συμπλήρωσιν τούτων, ἔχουσι τὰ κοτόπουλα.

Παρασκευὴ ἄρτου : Ἡ ζύμωσις γίνεται μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο: Κασκινισμένον ἀλεύρι ζυμώνεται μὲ προζύμι καὶ ζεστὸ νερό μὲ τὸ ἀνάλογον ὄσπριον ἐπὶ μίαν ὥραν. Μετὰ τὴν ζύμωσιν, ἢ γυναικίαν ποῦ τὸ ζύμωσε, θὰ κάμη τρεῖς φράξας τὸν σταυρόν της διὰ νὰ ἐπιτύχη τὸ ψωμί. Καλύπτεται ἡ ζύμη ἐκεῖ ποῦ εἶναι, δηλ. στὴ σκάφη μὲ τὰ ροῦχα, διὰ νὰ φρουσκάσῃ. Μετὰ τὸ φρούσκωμα μοιράζεται εἰς τὰ «σιμόνια» καὶ μπαίνει στὴν πινακατῆ. Ὁ φούρνος ἀνάβεται μὲ κλάρες καὶ ὅταν ἀσπρίσῃ ἢ πρὸς οὐρανὸν, «τὰ ποδάρια», καθαρύζεται μὲ τὴν βρεγμένη «πάναν», ἀφοῦ προηγουμένως ἔχουσι ἀφαιρεθῆ τὰ «ἀκαίρια», ξύλα ἢ τὰ μεγάλα κάρβουνα, μὲ τὸν γυέλιμπερε, δηλ. τὸ ξυλόχτενο. Κατόπιν τούτων, θὰ φουρνισθῆ μὲ τὸ φτυάρι, καὶ μετὰ δύο ὥρας θὰ θγοῦν τὰ ψωμιά. Θὰ ἀλειφθοῦν ἀπαλά μὲ νερό καὶ θὰ σκεπασθοῦν γὰ νὰ μαλακώσουσι. Τὸ πρῶτον ψωμί ποῦ θὰ ζυμωθῆ ἀπὸ τὴν πρώτη «ἐσοδειὰ» ἔχει ξεχωριστὴ τιμὴ: Ἄπ' αὐτὸ θὰ πάρῃ ἕκαστος ἓνα πεμάχιο καὶ κρατῶντας το μὲ τὸ χέρι, θὰ τὸ φέρῃ κυκλικῶς ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς διὰ νὰ τὸ φάγῃ ἔτσι ἀντίθετα. Ὅσον περὶ περισσώτερον κριθάσῃ τὸ χέρι, τόσον ἢ παραγωγή τοῦ σίτου θὰ εἶναι μεγαλύτερη.

Διὰ τὴν Ἑκκλησίαν, ζυμώνεται ἡ «λειπουργία», διὰ τὰ μνημόσυνα τὰ «σχώρια», δηλ. μικροὶ ἄρτοι, διὰ τὴν προξενειᾶν εἰδικὸ ψωμί, διὰ τὸν γάμον καὶ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου ὁμοίως.

Π ο π ά : Τὸ συνηθισμένον ποτὸ εἶναι ὁ ἰῖνος, ὅστις δὲν λείπει ἀπὸ καμμιᾶν οἰκίαν. Πίνεται ἀπ' ὅλους σχεδὸν καθ' ὅλην πὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς ἀνοιξέως. Παρασκευάζεται εἰς εἰδικὰ «παιτητήρια», ὅπου πατεῖται διὰ τῶν... χειρῶν. Ταῦτα εἶναι οἱ λεγόμενες μπακιῖρες. Κατόπιν μπαίνει εἰς εἰδικὰ θαρέλια καὶ εἰς εἰδικὰ μέρη διὰ τὰ «βράση». Στραγγίζεται καὶ τέλος, μπαίνει ἐν ἑξαχωριστῷ θαρέλι, ἔτοιμο πρὸς πόσιν. Διὰ τὰς ἐπισκεφεῖς χρησιμοποιοῦνται τὸ οὔζο καὶ τὰ λικέρ.

Δ'. Γ ε ω ρ γ ί α : Τὰ χωράφια εἶναι πλαγιαστὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ παχιά. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἰθέρους καίονται οἱ «καλιαμιές» — ἀπ' τὸ θερισμένον σιτάρι — καὶ ὀργώνονται γιὰ τὴν σπορὰ πού θὰ γίνῃ ἀργότερα μετὰ τὰ πρωτοβρόχια. Ὅλοι τότε ἰσπεύδουν διὰ τὰ σπεύρουν πρὸς ἀγρούς τῶν ἐρημύοντων ἔτσι τὸ χωριό. Ἡ αὐγὴ καὶ τὸ σούρουπο τοὺς βρίσκει μὲ τὸ ἀλέτρι καὶ τὴν παπάρρα (ξύλινο ἀλέτρι). Μετὰ θὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς ἀναπαύσεως. Διὰ τὴν καλὴν ἐσοδείαν ἐπιδίδονται εἰς πολλὰς ἐθιμοτυπίας. Τοῦ Σταυροῦ θὰ προσκομίσουν σίτον εἰς τὴν Ἑκκλησίαν διὰ τὰ εὐλογηθῆ. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῆ καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Μοδέστου. Κατ' αὐτὴν πηγαίνουν εἰς τὴν Ἑκκλησίαν διὰ τὰ εὐλογηθῆ, ἄρτον ζυμωμένον χωρὶς προζύμην (μπουγάτσα) καὶ κατόπιν θὰ τὸν διανεμήσιν. Τῆς Ἁγ. Βαρβάρας βράζουν σιτάρι καὶ μέρος αὐτοῦ διανέμουν. Ἐκτὸς τῆς παραγωγῆς καλῆς ἐσοδείας, αἱ ὡς ἄνω ἐθιμοτυπίας γίνονται καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ζώων. Εἰς τὰ προγνωστικὰ πους οἱ γεωργοὶ ἐπιδίδονται μὲ προσοχὴ διὰ τὰ ἐπιτύχουν τὴν καλὴν ἐσοδείαν καὶ ν' ἀποφευχθοῦν — ἂν εἶναι ἰδυνατὸν — οἱ κίνδυνοι. Ἐν βροντήσιν τὰ σύννεφα τῆς βροχῆς, ἀναλόγως τῆς ἡμερομηνίας, τόσες θημωνιές θὰ γίνωνται ἰσὸ ἰστίει. Τοῦ Ἁγ. Δημητρίου τὰ ζῶα δὲν βάζουν ζυγόν, τὸν ἰδὲ Μάριον δὲν καφαλίζονται ἰστὰ κάρβουνα ἄρτος ἰδιὰ τὰ μὴν «μαοῦν» τὰ σιτάρια. Κατὰ τὸν Μάϊον μόλις παρουσιασθῆ τὸ ἔντομον τῆς νύκτας πού ἐκπέμπει τὸ γαλάζιον φῶς αὐτὸ σημαίνει πᾶς τὰ σιτάρια ἔγιναν καὶ ἄρχισαν — ἀλλαγῆ βέβαια ἂν ὄχι στὸν πότον — τὰ θερίζονται. Οἱ προετοιμασίαι τῶν γεωργῶν ἰδιὰ τὴν σπορὰν γίνονται μὲ ἔντονον ρυθμόν. Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ὄργωμα ἰδιὰ τὴν σπορὰν μεταβαίνουν εἰς τὸν πεχνίτην διὰ τὰ ἔτοιμάσιν τὰ ἰνία (γνιά), τὸ ἄρισρον καὶ ποιρμῶμα(ι) (ἢ χτένα πού ἰσοπεδώνει τὸ χωράφι). Τὰ ζῶα προσέχονται περισσότερο διὰ τὰ μπορέσουν τὰ ὑπερνήκῃσιν... τὸν Γολγοθᾶ τους. Μὲ τὴν προαιαγὴ τοῦ ἀρέντη του θὰ ὑπακούσιν εἰς τὰς θελήσεις του — Καραγκιόζα, Σαρρῆ, Μπέλιου κ.λπ. — ὅστις ἰσμενιοεῖται μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπο καὶ ἐκεῖνα πειγμένα στὸν ἰδρῶτα σύρουν τὸ βαρὺ ἄροτρον διὰ τὰ ὀργάσιν ἴλο καὶ πιὸ θαθεῖα τὸ χωράφι. Ὁ

άλωνισμός και ή μεταφορά πολλάνκις δέν τὰ «στενοχωρεΐ» καθ' όσον — ίδια τὸ πρῶτο — γίνονται μὲ μηχανάς. Ἡ έσαθεία θά τοποθετηθῆ εἰς τὰς εἰδικὰς ἀποθήκας (ἀμπόρια) και πρὶν ἀρχίσουν τὰ πρῶτα κρύα θά εἰδοποιηθῆ τὸ εἰδικὸν αὐτοκίνητον τοῦ ἀλευρομύλου πού ἐδρεύει εἰς ἄλλο χωρίον νά φθάση διὰ νά μεταφέρῃ τὸν ἀνάλογον σίτον πρὸς ἄλλοισιν. Ἄλλος σίτος θά κοπῆ «μπλιγούρι» γιὰ τὰ φαγητά των, ἄλλος διὰ τὸν τραχανά, ἄλλος διὰ τὴν ἐπαμένην σπορά, ἄλλος διὰ τὴν ἑξοφλήσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς και ἄλλος διὰ ζωοτροφίην (γυαριᾶς). Ἡ μέτρησις γίνεται μὲ τὰ σνίκια ἥτοι δοχεῖα τῶν 8 χιλιογραμμίων περίπου ἢ τὸ «καλλό», ἥτοι πολλὰ σνίκια πού ζυγίζουν περὶ τὰ 50 χιλιόγραμμα. Εἰς τὸ χωρίον δέν ὑπάρχει μύλος διὰ τὴν ἄλλοισιν τοῦ σίτου ὅπως προαναφέρθη. Αἱ περισσότεραι οἰκίαι ὅμως ἔχουν τὸν χειρόμυλό τους διὰ τὴν κοπὴν τοῦ σίτου δι' ἰδίαν των χρήσιν (μπλιγούρι).

Ε'. Ἀ μ π ε λ ο υ ρ γ ί α : Τὰ ἀμπέλια φυτεύονται συνήθως τὴν ἄνοιξι ἀφοῦ προηγουμένως ἔχουν ἀνοιχθῆ οἱ λάκκοι και ἔχουν περιποιηθῆ καταλλήλως. Τὸ σκάψιμο γίνεται μὲ ἐπιμέλειαν και ἀπὸ τὰς γυναῖκας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καθ' όσον συμπίπτει τὸν καιρὸν τῆς σπείρας, ἐνῶ τὴν ἀτμόσφαιρα θά τὴν δονοῦν μὲ τὸ ἄσμα: «Ἀμπέλι μου ψηλὸ καλλό, και κοινοκαλαθεμένο ἀμπέλι μ' ποῖός σε φύπεψε και ποῖός θά σε κλαδέψη. Γιρέντης (ἀφρέντης) μ' μὲ φύπεψε κείνος θά μὲ κλαδέψη, κορίτσι θά μὲ σκάψουνε, γριῆς θά μὲ κορφολογήσουν». (Σπαυρούλα Ζαχάκη). Τὸ θειάψιμο γίνεται ἰσθ' ἀνθισμα, τὸ δὲ κορφολόγημα γίνεται μόλις κλείσῃ τὸ ἄνθος. Αἱ συνήθεις ἀσθένειαι τῆς ἀμπέλου εἰς τὸν τόπον εἶναι τὸ σκαυλήρι πού προσβάλλει τὸ φυτό ὀλόκληρο, ἢ παγωνιά, ἀποφεύγονται δὲ μὲ τὰ σύγχρονα μέσα και φάρμακα. Ὁ πρύγος ἀρχεται Σεπτέμβριον μὲ Ὀκτώβριον καθ' όν οἱ «κοπέλλες» μὲ π' ἄστρια «τσιμπέρια» πρὶν ἀνατελεῖν ἄόκημ ὃ ἥλιος εὐρίσκονται εἰς τὸ ἀμπέλι κόβοντας τὰ «τσιμπία» τοποθετῶντας τα ἰστὰ καλὰθια, διὰ νά τὰ μεταφέρουν οἱ νησιῶδες (ἄνδρες) εἰς τὴν βοῦδάμαξον και ἐκεῖθεν εἰς τὸ χωρίον. Οὐδεμία ἐθιμοτυπία ὑπάρχει κατὰ τὸν πρύγον. Ἡ κοπὴ τῶν σπαφυλιῶν γίνεται ἀπὸ Δευτέρα, ποτὲ ὅμως Τετάρτην. Αὕτη γίνεται μὲ ἐπιμέλειαν. Ἡ παραιοσκευὴ τοῦ οἴνου γίνεται μὲ τὸ «τάτημα» τῶν σπαφυλιῶν εἰς τὰ εἰδικὰ δοχεῖα «τῖς μπαλίρες» τὸ δὲ ποίσιουρα θγαίνει εἰς εἰδικὸν μηχανήμα. Ἡ πρώτη οἰνοποισία γίνεται μὲ ἑχωριστὸ γλέντι εἰς τὴν οἰκίαν τραγουδῶντας μὲ τὸ ποτήρι εἰς τὴν χεῖρα ἄπαντες τὸ πρῶτο ἄσμα:

Δέν φταίει μπαρίμα μ' τὸ κρασί
δὲ φταίει τὸ ποτήρι
μόν' φταίει ἡ θυγατέρα σου
πού στέκ(ει) ἰσθ' παρὰθύρι.

Ὁ οἶνος τοῦτος θά ἀποτελεῖ τὸ ποτὸν τοῦ χειμῶνος και πίνεται ὄχι μόνον ἰστὰ γλέντια ἀλλὰ και εἰς τὰ γεύματα και μάλιστα εἰς μεγάλην ποσότητα. Ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους μένει και παλοῦν.

Ἄλλαι γεωργικαὶ καλλιέργειαι καὶ ἀσχολίαι. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἐκτὸς τῆς καλλιέργειας τῶν δημητριακῶν καὶ μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν κοικιῶν, τοῦ βάμβακος, τῆς πατάτας, τῶν κρομμύων, τῶν πεπονοειδῶν κ.λ.π. Ἐξ αὐτῶν μόνον ὁ βάμβαξ — ὅταν περιουσιεῖται — πωλεῖται, τὰ δὲ ἄλλα χρησιμοποιοῦνται ἰδιὰ τὴν πρᾶξιν τῶν ἰδίων ἢ τῶν ζώων των. Οἱ ἀγροὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου φυλάσσονται ὑπὸ τοῦ ἀγοροφύλακος τοῦ «κουρουτζῆ» ὅπως τὸν λένε, ὁ ὁποῖος πληρώνεται ἐκτὸς τὸ δημόσιον. Οἱ ἀγροὶ καλλιερгоῦνται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτητοῦ ἀλλ' ἴταν οὗτος δυσχεραίνεται διὰ τὸ καλλιέργησιν τότε τὸ δίδει εἰς ἄλλον «μισακό». Διὰ τοῦ πρόπου τοῦτου ὁ ἰδιοκτήτης θὰ βάλῃ τὸν ἀγρὸν του καὶ τὸ λίπασμα, ὁ δὲ ἐνοικιαστής ἴλα πὰ ὑπόλοιπα (ἄργωμα, σπορὰ κ.λ.π.). Ἡ παραγωγή θὰ μοιρασθῆ εἰς ἴσον. Ἡ συμφωνία γίνεται «καλῆ πίστει». Ἡ πώλησις ἢ ἡ ἀνταλλαγή τῶν ζώων, ἰσυνήθως τῶν μεγάλων (βοσείδη), γίνεται ἰδιὰ τῶν μισαιτῶν (πῆγματζήδες). Οἱ τελευταῖοι ἀφοῦ κλείσουν τὴν συμφωνίαν ἐπισφραγίζουν ταύτην διὰ μιᾶς χειραψίας μὲ τὴν λέξιν «χαίρ» ἰθλ. ἔγινε. Κατόπιν μεταβαίνουν, διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν πρὸς πώλησιν, εἰς τὸ κοινοτικὸν κατᾶστημα καὶ τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχήν. Εἰς τὴν πώλησιν δίδεται ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ μία σχετικὴ προκαταβολή, τὸ κατᾶρο, τὸ ὁποῖον χάνει ὁ ἀγοραστής ἐὰν δὲν τηρήσῃ τὴν συμφωνίαν. Ἡ πώλησις ἢ ἡ ἀνταλλαγή τῶν ζώων γίνεται ἐνῶστε καὶ εἰς τὸ παζάρι.

Φυτικὸς κόσμος. Δενδρικοκαλλιέργειαι ἰδὲν γίνονται καθόσον ἔπαυσαν νὰ εὐδοκίμοῦν ὀπωροφόρα δένδρα. Μόνον οἱ λεῦκες τὰ «καβάκια» φευτεύονται σὲ σημεῖα τοῦ χωριοῦ τὸν τελευταῖο καιρὸ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου προσέθησαν εἰς δενδροφύτευσιν πολλῶν δενδρυλλίων ἀλλὰ μετὰ πάροδον χρόνου ἀπαγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξίν των, διότι ἅπαντα ἐξηράνθησαν. Αἱ πλεῖστοι τῶν οἰκοκυρῶν εἶναι φιλανθεῖς. Εἰς πᾶς αὐλᾶς ἢ τὰς γιάστρας φευτεύουν καλλιπωσιτικά φρυτὰ ὡς τὸ σπαθάκι (μρίνος), τὴν πριονταφυλλιά, τὸ ζουμπούλι κ.λ.π. Διὰ τὰ δένδρα ὑπάρχον ἀρισμένα ὀξασιάσι. Διὰ τὴν καρυδιὰ καὶ τὴν συκιά πιστεύεται πῶς ὁ ὕπνος κάτωθεν αὐτῶν δὲν εἶναι εὐχάριστος. Ὡς βότανα χρησιμοποιοῦνται: ἡ ζάγκουλα ἰδιὰ τὸ κοτόκιον, ἡ τσουκνίδα διὰ τὸν στόμαχον, τὸ χαμομήλι διὰ τὸν βήχα, ἡ ἀγριάδα διὰ τὸ σάκχαρον. Ἡ ἰσυλλογή τῶν βοτάνων γίνεται πάντοτε τὴν ἀνοιξί καὶ μετὰ πᾶς θροχερὰς ἡμέρας.

Ποιμεντικὸς βίος. Ἐπειδὴ ὅλοι εἰς τὸ χωρίον ἔχουν «πράματα» δηλ. ζῶα, διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιμελοῦνται ταῦτα μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα. Ὁ βοσκὸς ἢ ποιμπάν(η)ς, ὅπως τὸν λένε, θὰ ἰγάλη μὲ τὴν ξύλινην ράβδον του, τὴν «ζουμάκια», καὶ τοὺς σκύλους του εἰς τὴν βοσκὴν καὶ θὰ πὰ κρέρη τὸ σούρουπο. Οἰκόσιτα πρόβατα ἢ γίδια ἰδὲν ὑπάρχον. Κατὰ πᾶς ἡμέρας τῆς βαρυχειμωνιάς τὰ αἰγοπρόβατα δὲν ἐξέρχονται εἰς τὴν βοσκὴν ἀλλὰ μένουσιν

εις τὸ μανδρι καὶ «ταΐζονται» ἐκεῖ μὲ τὰς ζωοτροφὰς ἦτοι τὸν «γυαιρῶν» (καλαμπόκι ἢ σιτάρι ἀλεισμένο) καὶ χόρτο. Ὅσοι ἔχουν λίγα αἰγοπροβάτια πὰ «χτυποῦν» εἰς τοὺς μεγάλους κτηνοτρόφους καὶ πληρώνουν πρὸς τοὺτοὺς ἐπισίως δι' ἕκαστον ζῶον δραχμὰς περὶ τὰς ἑκατὸ. Τὰ βοσκοτόπια εἶναι δι' ὄλους κοινὰ ἀλλὰ πληρώνουν τὸ ἀντίτιμον τῆς βοσκῆς εἰς τὴν κοινότητα. Τὸ ποιμνιον τὸ ἀκολουθοῦν οἱ ἰσχύλοι ἐνῶ ὁ βοσκὸς διὰ τὰ «ξεγελάσι» τὰ πρόβατα τὰ ἐξέλθουν τῆς στάνης παίρνει πεμάχιον ἄρπου καὶ δίδει εἰς ἕνα - δύο καὶ ταῦτα ἀκολουθοῦν τὰ ὑπόλοιπα. Τὰ ἀρισενικά δὲν προπορεύονται ἀλλὰ πηγαίνουσι εἰς τὸ μέσον συνήθως τοῦ ποιμνίου. Τὸν μαῖρὸ τῆς γεννήσεως ξηραίνουσι τὸ χωρίον μὲ τὰ θελάσματα καὶ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των. Τὰ πρόβατα ἰσόλογα μὲ τὸ χράμα των παίρνουν καὶ τὴν ὄνομασίαν των. Ὁμοίως καὶ μὲ τὴν ἡλικίαν των. Ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν μαύρισμα ἀνωθεν τῶν ματιῶν λέγονται «καιραγκιόζικα», τὸ ἄσπρι «μπέλα», τὸ σταχτι «ἀλατζιάδικο», τὸ παιρδαλὸ δηλ. τὸ ἀσπρόμαυρο ἰδίως εἰς τὴν κεφαλὴν λέγεται «καιραμπιάσκο». Τὰ γηραισμένα λέγονται μαργιές —διὰ ἰθηνικά— τὰ δὲ νέα τουκλιὰ ἢ μπυλιάρικα. Ὁ κριὸς λέγεται κότσι, ὁ δὲ τράγος ποῦρτσος. Ἐκεῖνο χωρὶς οὐρὰ λέγεται γκουτζούκ(ι)κο, ἐνῶ χωρὶς κέρατο πασιέκο. Τὰ γεννημένα λέγονται σαμάλια ἐνῶ τὰ σπεῖρα ξ(ι)ρκα. Τὸ ἀπόκομμα τῶν ἀμνῶν γίνεται τὴν ἡμέρα τῆς πωλήσεως. Ἐκποτε γίνεται καὶ τὸ ἄρμεγμα. Τοῦτο γίνεται εἰς εἰδικὰς καιρῶνες καὶ ἢ δίδεται στὸν γαλατᾶ γιὰ τὸ πυροσμεῖο ἢ πῆζεται τυρὶ μὲ μαγιὰ τοῦ ἐμπορίου ἀρῶν προηγουμένης σφραγισθῆ. Μετὰ τὴν πῆξι θὰ μπη «στὶς ποαντήμες» γιὰ τὰ ἰσπραγγίση. Κατόστιν θὰ κοπῆ καὶ θὰ ποποθετηθῆ σὲ δοχεῖα μὲ ἀλατόνερο. Εἰς τὸ δοχεῖον τὴν σπιγμὴν ποὺ θὰ πῆξουν θὰ βάλουν μιὰ χάνδρα ἢ ἕνα σκόρδο διὰ τὰ ἀπαφευχθῆ ἢ βαισκονία καὶ κατόστιν «σπαυῶνεα» μὲ τὴν παλάμη. Ἄλλο γάλα πῆζεται γιὰ βούτυρο σὲ εἰδικὸ ξύλινο δοχεῖο τὴν νουρβάνια ὅπου θὰ «χτυπηθῆ» μὲ τὸ «ντουρβανόξυλο». Ἡ κουρὰ πῶν προβάτων γίνεται τὸν Μάιον. Αἱ συνήθεις ἀσθένεια τῶν αἰγοπροβάτων εἶναι τὸ «καλεμπέκι» καθ' ἣν προσβάλλεται τὸ σιγάτι, τὸ «βλεσιέκι» ποὺ πρῆζεται τὸ ζῶον καὶ ἀποφεύγονται ἢ θεραπεύονται μὲ εἰδικὰ βότανα ὡς τὸ «καιραούτι» ὅπως λένε, ἕνα εἶδος χόρτου. Πρῶστατης τῶν ζῶων θεωρεῖται ὁ Ἅγιος Γεώργιος, εἰς μνήμην τοῦ ὁποῦο γίνεται τὸ «κουριματάκι», κατὰ τὸ ὁποῖον σφάζεται ἀμνὸς τὸν ὁποῖον πρὶν ψῆσουν εἰς τὸν φουῖνον θυμιατίζουσι, ὅταν δὲ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸν φουῖνον, τοῦ βάζουν ἕνα ἄνθος διὰ τὰ «προσιόφουν» τ' ἄρνιά.

Διὰ τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων διηγοῦνται τὸ κάτωθι: Κάποτε ὁ Χριστὸς πῆγε εἰς τὸν βοσκὸν ποὺ φύλαγε γίδια καὶ τοῦ ζήτησε, μεταμορφωμένος σ' ἕνα γέρο, νερὸ νὰ πιῆ. Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Νὰ ἐκεῖ ψηλὰ εἶναι ἡ θρύση καὶ νὰ πᾶς νὰ πιῆς». Ὁ Χριστὸς θύμωσε καὶ τοῦ εἶπε: «Τὰ γίδια σου στὸν τόπον νὰ μὴ σπαματοῦν». Πῆγε κατόστιν εἰς τὸν βοσκὸν ποὺ ἔβασκε

πρόβατα διὰ τὸν ἴδιον λόγον. Ὁ βοσκὸς τοῦ εἶπε: «Πάππο μ' δὲν ἔχω ἀλλὰ οὔτε καὶ κίπελλο ἔχω νὰ σοῦ δώσω νὰ πιῆς. Κάθησε, καὶ μὲ πὸ πσαρούχι μου θὰ πάω νὰ σοῦ φέρω νὰ πιῆς». Τρέχει ὁ βοσκὸς, τοῦ ἔφερε νερό, ἦπιε ὁ Χριστὸς καὶ εὐχαριστήθηκε. Εὐλόγησε τὸ ποίμνιον πᾶν προβάτων του λέγοντας: «Γὰ πρόβατά σου ἓνα τόπι νὰ γίνωνται» ἰδηλ. νὰ μένουν μαζεμένα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ πρόβατα δὲν σκορποῦν ἐνῶ τὰ γίδαια εἶναι ἀτίθασα.

Κυνηγίον. Οἱ πλείστοι ἀσχολοῦνται ἐρασιτεχνικῶς ἢ ἐπαγγελματικῶς μὲ τὸ κυνήγιον ἔχοντες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ κυνηγετικά ἔπλα τοὺς «πσεφτέδες» ἴσως τοὺς λένε καὶ τοὺς κυνηγετικούς σκύλους, τὰ «κοπάια». Τὰ θηράματά τους εἶναι λαγυαί, ἀλώπεκες, ὀρτίνια, μπεκάτσες, ἀγριόχηνες, «καζιά», πέρδικες, μαυροπούλια, ἀγριοπαπιας κ.λ.π. Οὐδεμίαν προλήψιν, διαξασίαν ἢ δευσιδαιμονίαν ὑπάρχει εἰς τὸν τόπον διὰ τὸ κυνήγι.

Ζωϊκὸς κόσμος. Εἰς πᾶν τόπον καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τὰς πέριξ ζοῦν ἰδιάφορα ἡμερὰ ζῶα ἢ ἄγρια τοιαῦτα, ὡς τὰ βοσειδῆ, τὰ αἰγοπρόβατα, ὁ σκύλος, ἡ γάτα, ἡ πάπια, ἡ ὄρνιθια, ἡ γαλοπούλα, τὸ ἄλλογο, ὁ ὄνος, ὁ χοῖρος, ὁ λύκος, ἡ ἀλεπού, ὁ λαγός, ὁ ἀσβός, ὁ ποντικός, ὁ ἰέραξ, ἡ πέρδικα, ἡ κουκουβάγια, τὸ περιστέρι, ὁ κοῦκος, τὸ μαυροπούλι, ὁ κόραξ, ἡ καρακάξα, ὁ σπουργίτης, ἡ κερδερλίνα, ὁ ἰσπίνος, ἡ μπεκάτσα κ.λ.π., ἡ ὄχια, ἡ σαύρα, ὁ σκαμπζόχουρος κ.λ.π. Εἰς τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἔχουν δοθῆ ἑξαχωριστὰ ὀνόματα. Ὁ ὄνος «γκαιτζόλι», ὁ ἰέραξ κερτάλι, ἡ κουκουβάγια κουκουμάους, ἡ σαύρα γκουστέρα, ὁ σπουργίτης πουργοῦλι ἢ σουργοῦς. Διὰ τὰ ζῶα ἔχουν ὀρισμένας προλήψεις ἢ ιδευσιδαιμονίας καὶ πιστεύουν εἰς αὐτὰς ἀκραιδάντως. Ὅταν συρθῆ ὁ σκύλος εἰς τὴν αὐλὴν καὶ πρὸς τὸ μέρος πῆς οἰκίας τότε κάποιος θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἢ θὰ φύγῃ ἀνθρωπος ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἢ θὰ πεθάνῃ ἀνθρωπος ἐκ τῆς οἰκίας ἢ θὰ ψοφήσῃ ὁ σκύλος. Ἄν «νίπτεται» ἡ γάτα θὰ φουρήξῃ ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀέρας. Ἄν πιναχθῆ τὸ πρόβατο θὰ πέσῃ ὀμίχλη ἢ πάχνη. Ἄν ἡ κότα φωνάξῃ ὡς τὸν πετεινὸν κάποι κακὸ θὰ συμβῆ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ κουκουβάγια ἂν λαλήσῃ μὲ τὴν κραυγὴ «κουούκ» θὰ κἀνὴ καλοκαιρία, ἐνῶ ἂν κἀνὴ τὴν ἄλλη κραυγὴ θὰ κἀνὴ κακοκαιρία. Ὁ κοῦκος, ἂν διέλθῃ ἀνωθεν τοῦ χωρίου φωνάζοντας θὰ διαλύσῃ τὸ χωρίον.

Βιοτεχνία. Ἡ βιοτεχνία εἶναι σχετικῶς περιορισμένη καθ' ὅσον τὰ σύγχρονα μέσα καὶ ἡ ἐξέλιξις ἐξυτηροῦν τὰς ἀνάγκαις των ὥστε νὰ ἀποφεύγονται τὰ «παῖς ἰδίαις χερσίν». Ὁ ἀργαλειὸς ὅμως ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑφανσιν ἀπαραιτήτων ὑφανμάτων, ἥτοι διὰ κλινοσκεπάσματα καὶ ἄλλων εἰδῶν ἱματισμοῦ. Εἰς τὸν ἀργαλειὸν εἶναι τοποθετημένο τὸ εἰδικὸν νῆμα, τὸ σιμόνι, ἀπὸ βάμβακα ποὺ γνέθηκε μὲ τὴν ἰρόκα, ὑπερὰ τυλίχθηκε μὲ τὴν ἀνέμη σὲ κουθάρι καὶ ἀφοῦ βάρηκε, τετυώθηκε (εἰδιώσθηκε) ὥπως λένε καὶ τυλίχθηκε ἐκ νέου καὶ στεράσθηκε. Ἐπὶ τοῦ νήματος τοῦτου θὰ διέλθῃ ἄλλο νῆμα μὲ τὴν

«σαῖτα» τὸ ὑφάδι καὶ μὲ τὰς καταλλήλους κινήσεις χειρῶν καὶ ποδῶν τῆς γυναίκας ὑφαίνεται οὕτω τὸ ὑφαισμα, ἢ «ατρούμπα» ὅπως τὴν λένε. Τοῦτο εἶναι συνήθως «δίμιτου» ἰδηλ. ἑγαλμένο μὲ τέσσερα πατήματα τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἀργαλειοῦ. Ἡ στρούμπα θὰ εἶναι μάλινη ἢ θαμβαικερή καὶ ἐξ αὐτῆς θὰ γίνουν τὰ πλεῖστα τοῦ ἱματισμοῦ των. Πλὴν τοῦ ἀργαλειοῦ, οἱ γυναῖκες ἀσχολοῦνται μὲ τὸ κέντημα διὰ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν εἰδικὰ σχέδια γιὰ πατιά, μαξιλάρια, κουβέρτες κ.λ.π. Ἐπίσης καταγίνονται μὲ τὴν σκεπτική (φρανέλλες, κάλτσες κ.λ.π.) καὶ μὲ τὴν ὑφανσιν τῆς ψάθας ἐκ φύλλων μαλακιοποιοῦ εἰς τὸν ἀργαλειόν. Ἡ ἰσοφία των γίνεται μὲ θαρκικὴν ὕλην τοῦ ἔμπορίου. Οἱ ἄνδρες γνωρίζουν νὰ κατασκευάζουν πααρούχια ἀπὸ κατευρασμένον δέριμα, ὠρισμένα βιατεχνικὰ αἰνεργα τῆς γυναίκας ὡς ἀνέμη, ἰρόκα, ἀδράχτι κ.λ.π., τοῦ ἀμοιβοῦ ἀπαραίτητα ὡς πὸν ζυγόν. Γενικῶς ἡ βιατεχνία εἰς τὸ χωρίον δὲν παρουσιάζει ἀνάπτυξιν καθ' ὅσον εἰδικοὶ βιοτέχνη. δὲν ὑφίστανται. Διὰ τὰς περισσοτέρας ἀνάγκας των καταφεύγουν εἰς τὰ γειτονικά χωρία. Τὰ ἐπαγγέλματα ἠλλεῖπουν σχεδὸν εἰς τὸ χωρίον. Ἐνας μόνον ῥάπτῃς νεαρῆς ἡλικίας ὑπάρχει, ὅστις τὸν τελευταῖον καιρὸν μετέβη εἰς τὴν συμπτρωτεύουσαν νὰ ἐργασθῆ καὶ ἕνας κουρεὺς. Εἰς Τεχνικὴν Σχολὴν φοιτᾷ ἕνας νέος διὰ τὸ ἐπάγγελμα μηχανολόγου, ἕτερος δὲ κατέχει ἰδίωμα ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου χωρὶς εἰσέτι νὰ πὸ ἔχη χρησιμοποιήσει. Αἱ μοδίσται πλεονάζουν εἰς τὸ χωρίον. Ἐχουν ἅπασαι εἰδικευθῆ εἰς διδ)σαν ραπτικῆς Διδυμοτείχου.

Κοινωνικὸς βίος. Α'. Γέννησις. Παιδοποιία: Σχετικὰ μὲ τὴν τεκνοποιία εἰκάζεται ὅτι ἡ πολυτεχνία εἶναι εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἢ δὲ ἀπειρία κατὰρα τοῦ Θεοῦ. Ἄν εἰς μίαν «παρέα» παρευρίσκειται ἕγκυος καὶ τύχει νὰ μουδιάσῃ τὸ πόδι ἑνὸς τῆς παρέας τότε ὁ δευτεῖρος ἀφοῦ πύση κατὰ γῆς εὐχεται εἰς τὴν ἕγκυον νὰ κάμῃ ἀγόρι ἢ κορίτσι, ὅ,τι ἐπιθυμῆ ἰδηλ. ἐκεῖνος. Ἡ εὐχὴ ἀπαραίτητως δίδεται εἰς τὴν ἕγκυον «μὲ τὸ κοιλὸ νὰ ξελευθερωθῆ». Αἱ στείροι καταφεύγουν ἐνίοτε εἰς τὴν ἐπιστήμην πολλοῦ αἵματος εἰς τὰς πρακτικὰς γυναίκας διὰ νὰ γηρευθοῦν. Ὅταν πρόκειται νὰ γεννηθῆ, ἡ μαμμη καλεῖται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς «ἀγγαστραμένης» ἢ ὁποῖα ἐπὶ τρεῖς τοιλάχιστον ἡμέρας πρὶν ἔλθῃ ἢ γέννησις παρακαλοῦσθαι ἐπισταμένης τὴν δευτερὴν καὶ χρησιμοποιεῖ ὅλην τὴν πύραν τῆς διὰ τὸν ποικτόν. Ἡ ἀμοιβὴ τῆς θὰ εἶναι εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος (ἰῶριον). Ὅταν πλησιάζῃ ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως ἢ ἕγκυος μοιάθῃ τὴν ἀδιαθεσίαν κ.λ.π., συνήθῃ ἰδηλ. συμπτώματα ἕγκυμοσύνης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἕγκυμοσύνης ἰδία τοὺς τελευταίους μῆνας ἢ ἕγκυος προσέχεται πολὺ, δὲν σφρώνει βίος, δὲν πρέπει νὰ φοβηθῆ ξοφινικά, ὅ,τι τὸ κοιλὸν τῆς μαρῖσει πρέπει νὰ τὸ γευθῆ κ.λ.π. Ἄν ἀποβάλῃ αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὴν καταράστηριαν τὰ πεθερικά τῆς ὡς ἐξῆς: «Ἄν θὰ διτῆ ἢ παλάμη μ' μοιλιὰ τότε κ' ἐσὺ νὰ διτῆς πιδιά». Ἡ ἕγκυος ἀποφεύγει πὰς ἐργασίας τὰς ἐσοτάς: τοῦ Ἄγ. Τρυφω-
Συμεῶν διὰ νὰ μὴν ἔχη σημάδια τὸ παιδί ποῦ θὰ γεννηθῆ, ποῦ Ἄγ. Τρυφω-

νος διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀνόητο, στρίφει ὅπως λένε, τοῦ Ἁγ. Γεωργίου διὰ νὰ τοῦ δειχθῇ ὁ Ἅγιος τὸν ἴσιο ιδρόμο, τῆς Ὑπαπαντιῆς διὰ νὰ ἔχῃ γερά μέλη. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν ἔγκυον νὰ κλέβῃ ἢ νὰ πάρῃ καὶ ἔν ἀγνοίᾳ τῆς ἀκόμῃ κάτι ἀπὸ ἄλλην οἰκίαν διὰ νὰ μὴν σημειωθῇ τὸ παιδί. Δὲν μεταβαίνει εἰς κηδεῖαν καὶ ἀπαφεύγει νὰ τρώγῃ κρέας λαγοῦ διὰ νὰ μὴν «λαγοκομιᾶται» τὸ παιδί καὶ ξυπνᾷ ἀπότομα.

Το κοκετὸς καὶ αἱ μετ' αὐτὸν ἐνέργειαι: Αἱ ὀδύνηαι τοῦ πακετοῦ ὄλο καὶ πληθαίνουν ἕως τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεως. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς γεννήσεως, ἡ μαμμὴ πλένει τὰς χεῖρας τῆς μὲ νερὸ καὶ ἔν συνεχείᾳ μὲ σινόπνευμα διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίσκεψιν. Τὴν ποποθεπεῖ κατὰ γῆς σὲ ὑπερία σκεδὸν κατάκλισιν. Τὴν ξεκομμαώνει καὶ ἐνεργεῖ διὰ νὰ λάβῃ τὸν τοκετὸν μὲ πᾶσαν δυνατὴν εὐκολίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀκυτοκίας. Ἐὰν ἀντιληφθῇ τὴν δυσκολίαν τῆς ἀκυτοκίας προηγουμένως διατάζει νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ ἰατρός. Μόλις γεννηθῇ τὸ βρέφος ἡ μαμμὴ τοῦ παίρνει τὴν «μανδήλα», δηλ. τὴν προσωπίδα ἃν ἔχῃ καὶ τὴν θάβει χωρὶς νὰ εἰπωθῇ τοῦτοι εἰς κανένα. Οὔτε καὶ ἡ ἴδια ἢ μητέρα τὸ γνωρίζει ἃν εἴχε τὸ βρέφος προσωπίδα. Μετὰ τὸν τοκετὸν ἡ μαμμὴ κολυμβᾷ τὸ βρέφος διὰ νὰ καθαρίσῃ, καὶ κατόπιν θὰ βάλῃ εἰς τὸν ὀμφαλὸν που μαλλὶ καμμένο, τυλιγμένο σὲ πανί, τὸ ὅποῖον θὰ συλλέξῃ ἡ μάνα μετὰ τὸ ἀφαλόκομμα, θὰ τὸ δέσῃ σὲ μαντηλάκι καὶ θὰ τὸ ἔχῃ ὡς φυλαχτὸ ἐναντίον τῆς βαιοκαμῆς. Πρὶν ὅμως γίνῃ τὸ ἀφαλόκομμα γίνεται τὸ ἀλάτισμα τοῦ βρέφους. Μὲ τὸ ὅλας θὰ μεῖνῃ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ κατόπιν τὴν πρώτην ἡμέρα ἢ μαμμὴ πάλι θὰ τὸ κολυμβήσῃ. Μετὰ τὸ πρῶτον κολυμβήμα, τὸ βρέφος μπαίνει εἰς τὰ σπάργανα. Ἡ μητέρα ἔν τῷ μεταξὺ μὲν γέννηθῇ τὸ παιδί ἔχει λυθαινωθῇ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δὲν θὰ κινήθῃ. Τὴν πρώτην θὰ τὴν ἀλλάξῃ ἢ μαμμὴ. Τὸ νερὸ γιὰ τὸ λούσιμο ἔχει καὶ σαπουνί. Μετὰ τὸ λούσιμο τὸ παιδί θὰ σπαργανωθῇ, μέσα στὰ σπάργανα τοῦ θὰ πὰ ἔχῃ δωρηθεῖ ἢ πεινθεῖρα τῆς λεχοῦς μὲ τὴν εὐχή τῆς μαμμῆς: «Νὰ τὸ φυλάξῃ ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία». Κατὰ τὴν παραδόσιν τοῦ βρέφους ὑπὸ τῆς μαμμῆς εἰς τὴν μητέρα, ἡ πρώτη λέγει: «Ὅπως τὸ κρύλαξε ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία καὶ ἔβγηκε γερὸ νὰ τὸ προσέξῃς καὶ σὺ νὰ γίνῃ γερὸ καὶ νὰ προκόψῃ». Τὸ ἀθάπτεστον λέγεται τσουτσουλί ἢ ποίπα, μπέμπης ἢ μπέμπτα. Εἰς τὴν λεχῶ οἱ συγγενεῖς ἢ φίλοι θὰ τῆς πᾶνε καὶ δῶρα ἐνῶ ἄλλοτε ἐγένετο παρὰθεσις πραιπέζης εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λεχοῦς. Ἐξυμῶνοντο οἱ «Μπουγάτσες» καὶ ἔφταναν φραγγιτὸ ἀπὸ κατόπουλο. Οἱ προσκεκλημένοι — γράτια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον — πηγαίνουν σὲ τὴν λεχῶ καὶ πὰ μπαξίσια δηλ. τὰ δῶρα.

Ἡ Λεχῶ: Μετὰ τὴν πρώτην ἡμέρα θὰ ἐγαρθῇ τῆς κλίνης τῆς χωρὶς ὅμως ἐπὶ 40 ἡμέρας νὰ τῆς ἐπιτραπῇ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλην οἰκίαν. Κοιμᾶται εἰς ἰδιαιτέρον δαμάτιον. Δὲν μιλά εἰς κανέναν τὰ μεσάνυχτα, δὲν ἀνοίγει τὴν πόρτα κατὰ τὴν νύχτα εἰς οὐδένα, ὅτισθιν δὲ τῆς θύρας τῆς τίθεται ἰσάρω-

θρον δια να φεύγουν τα «άερικα» και θυμιάματα για να θυμιασθῆ ὅποιος εισέληθι εἰς τὸ δωμάτιόν της. Δύοντας ὁ ἥλιος δὲν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας ἢ ἴδια ὡς και εἶδος πῆς οἰκίας. "Αν αὕτη θέληση να ἐξέλθῃ κατ' ἀνάγκην τότε κρατεῖ μασιὰ, ἤτοι τὴν σιδηρὰ «πομπίδα». Ἀσπαρεύγει να σιωνιαντηθῆ με μεονύμφους, ἀν ἄμως ἢ σιωνάτησις εἶναι ἀνατόφρευτος τότε θὰ ἀνπαλλάξῃ μετ' αὐτῶν μία κλωστή ἀπὸ τὸ φόρεμά της. "Αν τῆς τύχη κηδεῖα, τότε προποῦ εισέληθι εἰς τὴν οἰκίαν θὰ πλυθῆ και θ' ἀλλάξῃ ροῦχα προποῦ εισέληθι στὸ δωμάτιό της. Ἡ λεχὼ δια να ἀπαφύγη τὴν βασκανίαν θέτει ἐπὶ πῆς ζακέτας μίαν χάνδρα. Τὸ πρῶτον της φαγητὸ εἶναι τὸ θριασμένο ρύζι και ἐν συνεχείᾳ τὰ ἀνάλατα φαγητὰ ἰδι' ἀρκετὸν χρόνον. Ἐὰν χοιθῆ τὸ γάλα της καταφεύγει σατὰ γητέματα. Εἰς τὸ ισιράντισμα θ' ἀρήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἕνα μαντήλι γυρίζοντας δὲ εἰς τὴν οἰκίαν της ραντίζεται εἰς τοὺς πόδας της με νερό.

Τὸ β ρ έ φ ο ς : Ὁ ἰθλιασμός τοῦ θρέφους διαρκεῖ ἀπὸ 6 μῆνας ἕως 2 ἔτη. Τὸ ἀπόκομμα γίνεται με τὸ πιστέρι σιτὸ μιστὸ πῆς μητέρας. Κατὰ τὰς πρῶτας ἡμέρας τὸ θρέφος κοιμάται κοντὰ σιτὴν μάννα, ἀργότερον εἰς τὴν ξυλίνην κούνια του, τὸ «ἀμπισικ» ὅπως τὴν λέγουν. Κατὰ τὴν σπαιργάνωσιν ἢ μητέρα προαγουδᾶ τὸ θρέφος και ἀφοῦ τὸ χορέψῃ τὸ πεποθεπτεῖ εἰς τὴν κλίνην του δια να ἔλθῃ ὁ ὕπνος να τοῦ κλείσῃ γλυκὰ τὰ βλέφαρά του ἐνῶ ἢ μάννα θὰ τὸ παραικολουθῆ με σπαιργή. "Αν τὴν ὥρα ποῦ κοιμάται ζωγοκρασθῆ χαμόγελο πιστεύεται ἄνι, πὼς θὰ ποῦ «πάρον τὸν πατέρα» ἐνῶ ἂν εἶναι κατηφῆ τὴν μάννα. Τὴν βασκανία ἐναντίον τοῦ θρέφους ἢ μάννα τὴν διώχνει με τὴν γαλάξια χάνδρα ποῦ τοῦ κρεμᾶ. "Αν ἄμως τύχη να βασκαθῆ τότε «καπνίζεται» με λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου και λιβάνι. "Αν ἀνοιχθῆ τὰ μειάνυχτα ἢ θύρα τοῦ ἰθαματίου του, τότε τὸ «συχποσιτημένο» παιδί πρέπει να «γητευτῆ». "Όταν τὸ κλάμμα τοῦ θρέφους εἶναι σιωνεχῆς τότε τὸ πηγαίνον σὲ σταυροδρόμι τ' ἀφήνουν για ἄργο καιρό και μετὰ θὰ τὸ πάρουν πάλι. Ὁ ἰματισμός του δὲν ἀφήνεται τὴν νύχτα ἔξω δια να μὴν κακοπάθῃ. Με τὴν ἐμφάνωσιν ποῦ πρώτου ὀδόντος βράζεται ὄρουζα δια να «σκάσουν» αἱ ὀδόντες του ὅπως και ἢ ὄρουζα. Αἱ ἀσθένειαι τοῦ θρέφους εἶναι αἱ σιωνήθειαι και δια τὴν ἰθεραπειάν των κατακρεῦγουν εἰς πὺς ἰατρούς.

Β ἀ π τ ι σ ι ς : Τὸ ἀβάπτιστον λέγεται τσιουτσούλι ἢ ποῖπα ὁ δὲ ἀνάδοχος νοῦνος. Οὗτος εἶναι ὁ ἴδιος παράνυμφος πᾶν γονέων ποῦ ἀβάπτιστου ἢ σπενάτατος συγγενῆς ποῦτου. Οὗτος θὰ ἔχη τὴν ἀναδοχὴν δι' ὅλα τὰ πέκνα τῆς οἰκογενείας. Ὁ χρόνος τῆς βαπτίσεως ὁρίζεται ὑπὸ τῶν γονέων ποῦ θρέφους δια να προετοιμασθῆ ἰδὲ και ὁ νοῦνος καθίσταται τοῦτο γνωστὸν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς βαπτίσεως τὸ ἀβάπτιστον τὸ φέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ μαμμη ἢ ἑλλεψει τούτης ἢ γιογιά του. Τὰ βαπτιστικὰ τὰ κρατεῖ ὁ νοῦνος. Ταῦτα εἶναι μία πλήρης ἐνδυμασία ἢ μόνον τὸ «λαδοπάνι» κ' ὁ σκοῦφος. Διότι δύναται ὁ νοῦνος να τὸ ἀλλάξῃ ὅταν μεγαλώσῃ με ξεχω-

ριστό ἔθιμο τελετῆς. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παιδιοῦ συγκεντρώνονται συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι. Οἱ γονεῖς ἔχουν ἐτοιμάσει πρὸ σχετικῶν γεῦμα. Τὸ «φραγοπότη» γίνεται μέσῳ σ' ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν καὶ χαρὰ ἐνῶ ὁ νοῦνος θὰ καλέσῃ τὸ «βαφτιστήρι» του, θὰ τοῦ δώσῃ φιλοδώρημα, τὸ ἀσήμιωμα ἕως λέγεται, εἰς δὲ τὰ θηλάκιά του θὰ βάλῃ κραιομέλλες. Μὲ τὴν εὐχὴ «νά μοῦ ζήσης κι' ἄλλα ἰατὴ κοπριά» ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνῃ ἕνα - ἕνα τὰ ροῦχα ποῦ τοῦ δωρίζει. Τὸ γλέντι κρατᾷ ἀκριετὰ καὶ ποικίλλεται μὲ διάφορα ἄσματα καὶ χορούς. Αὐτὸ θὰ λάβῃ χώραν εἰς οἰανδήποτε ἡλικίαν τοῦ παιδιοῦ ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν οἰκονομικὴν εὐχέρειαν ὁ ἀνάδοχος.

Ἐπανερχόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὴν βάπτισιν. Ὅταν ὁ ἀνάδοχος κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ τὰ «γκιζάνια» δηλ. τὰ μικρὰ παιδιὰ τρέχουν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων ἰδιὰ νὰ πάρουν τὸ «μπιξίσι» ἢ τοῦ τὸ δῶρον τοὺς ποῦ εἶναι κραιομέλλες καὶ ἄλλα «ζαχαριούδια». Μετὰ τὴν βάπτισιν τὸ νεοβάπτιστον τὸ παραλαμβάνει καὶ πὸ φέρει εἰς τὴν οἰκίαν του ἐνῶ ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ, διὰ νὰ παραλάβῃ τοῦτο, ποῦ φιλεῖ τὴν χεῖρα. Εἰσερχονται ἅπαντες εἰς τὴν οἰκίαν, γίνονται τὰ σχετικὰ «κραιάσματα» καὶ ἀκολουθεῖ φραγοπότη, ἐνῶ ἕνας συγγενὴς τοῦ ἀναδόχου μ' ἕνα πατήρι γυρίζει τοὺς προσκεκλημένους καὶ ζητεῖ — μὲ ναμίσματα θέβαια — νὰ ἀσημώσουν τὸ νεοβάπτιστον. Τὸ ἀεροβάπτισμα γίνεται ὅπουθεν τῆς θύρας τῆς οἰκίας καὶ θ' ἀκολουθήσῃ τὴν ἰδίαν διαδικασίαν τοῦ μυστηρίου ἂν ἐπιζήσῃ πρὸ ἐπομοθάνατον.

Τὸ παιδί μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἔτους: Ἀποκόπτεται τοῦ θηλοσμοῦ καὶ ἡ μάνα πρὸ ἀπασχολεῖ μὲ ἰδιαφόρου εἴδους παιγνιδίων «τὰ λιλιὰ» ἢ πρὸ τραγουδᾷ καὶ τὸ χορεύει ὅταν εὐκαιρῇ πότε εἰς τὴν κούνια του καὶ πότε εἰς τὴν ἀγκάλῃ της ἢ καὶ κατὰ γῆς ἀκόμη εἰς ὑπτίαν κατὰκλισιν μ' ἕνα μαξιλαράκι εἰς τὴν κεφαλὴν του:

«Νιτάκαλα (πίσω - μπρὸς) γκαμῆλα πόσο τὰ π(ου)λᾶς τὰ μῆλα
μισὴ ἰδραχημὴ τὸ ἕνα, δὸς κι μεμένα ἕνα.

Λὲ σὺ δίνου ἕνα, τάχου μετρημένα, τάχου δαγκωμένα
κι ἀγὰ ζουμι λουγαριασμένα».

Ἄλλο παρόμοιο ἄσμα διὰ τὴν διασκεδασιν τοῦ μωροῦ εἶναι καὶ τό:

Κ'τοῖ κ'ποῖ (κούτσα) μπάμπου (γριὰ) πᾶν' τὰ κατσικάκια
ἔμοσαν πρὸ γνέμα (νήμα) κι ποῦ κομπουδέμα (ισακκουλάκι μὲ
κέσματα)

πῆρ' ἢ μπάμπου (γιαγιά) μ' μιὰ βιργίτσα (ράβδο)

χτύπα ποῦ ἕνα χτύπα τ' ἄλλου, πᾶν τὰ κατσικάκια.

(Ἀνθούλα Ζαχάκη)

Ὅταν ἔλθῃ ὁ χρόνος νὰ πρῶποβαδίσῃ τὸ παιδί ἢ μητέρα τὸ προσέχει περισσότερο ἐνῶ θὰ ἐτοιμάσῃ ἀμέσως μετὰ τὸ πρῶτο βᾶδισμα ξεχωριστὸν ἄρτον, τὴν μπουγάτσα, καὶ θὰ τὴν διανεύμῃ εἰς τὴν γειτονιά. Ἐκποτε ἀρχίζει

ή συναναστροφή με τὰ ἄλλα παιδιὰ. Ἡ σχολικὴ ζωὴ παλαιότερον περινοῦσε ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας διότι ὡς σχολεῖον ἐχρησιμοποιεῖτο οἰκίσκος κακοφτιαγμένος, ἡσθόγειος καὶ ἀκατάλληλος γενικῶς ἀπὸ ὑγιεινῆς πλευρῆς. Τὸ ἀβάκιον εἰς τὴν δόξαν του, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ σκαμνί. Πρὶν διορισθῆ διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ Κράτους τὸ χωρίον μισθοδοτοῦσε ἕνα «γραμματιζούμενον» διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδ(ι)λάου. Εἰς τοῦτον ἐκάστη οἰκογένεια κατέβαλε ἐτησίως ἀνά ἓν ἢ δύο σινδίκια (πενεκέδες) σίτου. Δῶρα ἐστέλλοντο ὑπὸ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν ἀναλόγως τῆς ἐπαχῆς: σταφυλιὰ, κρέας τὰ Χριστούγεννα καὶ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Ἐνίστατο καὶ φαγητό. Σπανίως ὅμως συνέβαινε νὰ φιλοξενήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν των τὸν διδάσκαλον καθ' ἴδιον ἢ φιλοξενία δὲν εἶναι εἰς μέγιστον βαθμόν. Τὰ σχολικὰ ἔθιμα ὑπῆρχαν καὶ ἐξασκιοῦντο νὰ ὑπάρχουν καὶ σήμερον. Τὰ συνήθη παιγνίδια τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ κούκλα, ἡ κουμπάρια, τὸ σπιτάκι ποῦ χτίζουν, ὡς καὶ ἄλλα παρόμοια ὅσον ἀφορᾷ διὰ πολὺ μικρᾶς ἡλικίας παιδιὰ. Τὰ μεγαλύτερα καὶ δὴ τοῦ σχολεῖου ἔχουν ἰδικὰ των παιγνίδια. Ὡς ἀτομικὰ συνηθίζεται ἡ σβούρα καὶ ὁ ἀητός. Ὡς ὁμαδικὰ: τὸ «Ζῆμ» κατὰ τὸ ὁποῖον δύο «κουρντᾶνε» (φυλάγουν) τὸν κούκλον τους. Ὁ ἕνας κουτσαίνοντας μὲ τὸ ἓνα πόδι ἐξέρχεται νὰ συλλάβῃ κάποιον ἐνῶ οἱ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ τὸν κάμουν νὰ πατήσῃ τὸ πόδι του. Ἄν πατήσῃ ἢ συλλάβῃ κάποιον τότε αὐτόν, τὸν ἀρχίζουν μὲ «τίς γροθιές» στὴν πλάτη. Τοῦτο θὰ ἔλθῃ νὰ ἐλευθερώσῃ ὁ ἄλλος ποῦ φυλάγει τὸν κούκλον. Τὴν ἰδίαν τύχην θὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς ἂν πατήσῃ τὸ πόδι που ἢ ἐκεῖνος ποῦ θὰ συλληφθῆ ὑπ' αὐτοῦ. Θὰ γευθῆ «τίς γερές τουγνουμπροῦνες» (γροθιές). Ἄλλα παιγνίδια: 1) Τὸ «κουκουνίσσ» ἢ πεντάβολα τὸ ὁποῖον παίζουν ἀνά διῶ. Πιτοῦν μία πέτρα εἰς τὸν ἀέρα μὲ τὸ ἓνα χέρι καὶ ὡς ὅτου τὴν συλλάβουν κάμουν διακρόρους μεταθέσεις ἐπὶ τῶν πεσάρων ἄλλων ποῦ ἔχουν ἰσορροπισθῆ ἔμπροσθέν των. 2) Ὁ καρταλάκος: Τὰ παιδιὰ παίρνονται πίσω ἀπὸ ἓνα ἄλλο, ἰσὴν σειρά, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἡ μάνα τὰ δὲ παιδιὰ τὰ πλιά (πουλιά) της. Ὁ καρταλάκος (ἱεραξ) προσπαθεῖ νὰ τῆς πάρῃ πουλι διὰ νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς τὸν «βασιλιά» ὁ ὁποῖος ὤφρῃ μὲ τὰ δάκτυλά του τὸ χτυπήσῃ ἑλαφρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν, τὸ ἔχει πλέον. . . φράγει. Τέλος θὰ πάρῃ καὶ τὴν μάνα. Κατόπιν θὰ γίνῃ τὸ γκουντουλί (κούκλος) ποῦ συμβολίζει τὴν πίττα στὴν ὁποίαν θὰ «παιρακαθήσουν» μερικὰ μόνον παιδιὰ, τὰ μικρότερα πουλιά, —ἐξωτερικῶς ὅμως ποῦ κούκλου— ἐνῶ ἡ μάνα, ὁ κάρταλος, ὁ βασιλιάς καὶ τὰ μεγάλα «πουλιά» θὰ κρυφθοῦν. Μετ' ὀλίγον τὰ «μικρὰ πουλιά» θ' ἀρχίσουν νὰ φωνάζουν: —Ψεῖρῖσα μ' ψεῖρῖσα», δηλ. ψεῖρῖσανε εἰς τὴν φωλεάν τοῦ καρτάλου. Ἡ μάνα μὲ τὰ δάκτυλά της θὰ διώξῃ τίς . . . ψεῖρες. 3) Ἐπίσης συνηθίζονται καὶ ἄλλα ὁμαδικὰ παιγνίδια ὡς τὰ ἰσλαβάκια, τὸ κρυφτό, τὸ κουτσό, τὸ κνημητό, ἢ μετὰλλα, τὸ μαντηλάκι, ἢ «Στέλλα», ἰδὲν περᾶς κυρὰ Μαρία, Γκαῖς Βαγγέος, τὸ ποπάκι κ.ἄ. Οἱ μεγαλύτεροι συνηθίζουν τὰ παίζουν τὸ «ζῆμ» τῶν μικρῶν, τὸ τόπι καὶ τὸ κπλάς

τὸ πλις» ἰδηλ. τὸ πουλάς τὸ πουλί σου. Τὸ τελευταῖο παίζεται ὡς ἐξῆς: Σχηματίζεται διπλὸς κύκλος. Ὁ ἔσω περικὸς εἶναι τὰ πουλιά ἐνῶ ὁ ἔξω περικὸς οἱ... παληταί. Διὰ μιᾶς χειραφίας ἕνας τοῦ ἔξω περικοῦ κύκλου μ' ἕναν ὁμοῖον τοῦ θ' ἀπαλλάξῃ τὴν φράσιν: «τὸ πλάς τοῦ πλι σ'»; Ἀπάντησις θὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν πουλητὴν ὡς ἐξῆς: «Τὸ πλάου (πουλῶ) τ' ἀγουράζου κι ἰσένα τὴν παλιοκαταβέλλα (παλιογύφτισσα) δὲν τοῦ ἰδίνου». Ἀμέσως μετὰ πρέχουν ἀντιθέτως γύρωθεν τοῦ κύκλου κι ὁποῖος φθάσει πρῶτος σιτό... πουλί, ἐκεῖνος κερδίζει. Ὁ ἀγοραστὴς θὰ μεταβῇ εἰς τὸν ἄλλον κατὰ σειράν καὶ τὸ παιγνίδι συνεχίζεται. Ἀγωνίσματα δὲν συνηθίζονται.

Β'. Γάμος. Γενικά: Ὁ γάμος κατέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ χωρίου. Προσιδίδει ἰδιαίτην χαρὰ καὶ ἡ προσιμονὴ του ἀπατελεῖ ἰσχυρὸν σ' ὅλους ξεχωριστὴ ἀγωνία. Ἡ «χαρὰ» ἔχει τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὰς συζητήσεις τῶν χωρικῶν ἕταν ὁ χρόνος πλησιάζῃ. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τὸ ἔχει ὁ ἔθιος ὁ γαμβρὸς ἢ ἡ νύμφη ποὺ θὰ γίνουσι μελλοντικῶς. Μόνον ποὺ θὰ πρέσπει νὰ μιλήσουσι περὶ αὐτοῦ οἱ γονεῖς διὰ τοῦ προξενητοῦ. Πολλοὶσι προηγείται καὶ μικροχρόνιος ἔρως ἕως ἔπου οἱ νέοι ἐπιτύχουσι τὸν δεσμό τοῦ γάμου. Ἡ συνήθης ἡλικία διὰ τὸν γάμον εἶναι διὰ τοὺς ἄρρενας ἀπὸ 19—23 ἐτῶν εἰς δὲ τὰ θήλεια ἀπὸ 15—18 ἐτῶν.

Προξενεὶα καὶ μνηστεία: Οἱ γονεῖς τοῦ νέου θὰ ἀποστειλοῦν εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νέας διὰ νὰ γνωρίσουσι τὴν ἐπιθυμίαν του προξενητὴν ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ συγγενειὰν του. Ὁ τελευταῖος μεταβαίνει μ' ἕνα ταμάχιον ἄρτου γιὰ «τυχερό». Ἐν ἐπιτύχῃ ἢ προξενεὶα τότε ὁ προξενητὴς ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νέου, λαμβάνει «μπιλιῖα» (φιάλην) οὔζου καὶ μεταβαίνει ἐκ νέου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας διὰ νὰ κερᾶσῃ. Ὡς ἀμοιβὴ ὁ προξενητὴς θὰ λάβῃ δῶρον (ὑποκάμισο κ.λ.π.) ἢ χρήματα ἐνίοτε. Ἡ ἀρχὴ τῆς προξενεὶας γίνεται μετὰ τὴν φράσιν ποὺ ἀπευθύνει πρὸς τὴν νέαν ὁ προξενητὴς. «Ἐχεις χαρρετίσματα». Εἰσερχόμενος εἰς τὸ θέμα ὁ προξενητὴς ἐξυμνεῖ τὰ προσόντα τοῦ νέου καὶ ἂν ἡ ἀπάντησις τῶν γονέων καὶ τῆς νέας εἶναι θετικὴ τότε ἡ τελευταία ἀπατάζεται τὴν χεῖρα τοῦ προξενητοῦ. Ὅλοι ὁμοῦ θὰ μεταβούσι κατόπιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νέου καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ προξενητοῦ θὰ τὰ ἀποτελειώσουσι». Καὶ ὁ νέος θὰ κάμῃ ὅ,τι ἔκαμε ἡ νέα. Ἀρχίζει κατόπιν πρόχειρο φαγοπότι καὶ γλέντι, καὶ ὁρίζεται ὁ χρόνος τῶν ἐπισήμων ἀρραβώνων.

Ἡ μνηστεία γίνεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας ὅπου προσκαλοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι καὶ τῶν δύο μερῶν. Ἡ πρόσκλησις γίνεται μετὰ δύο νεαρὰς καπέλλας, καὶ ὁποῖα μετὰ τὴν φιάλην τοῦ οὔζου κερνοῦν ἐκεῖνον ποὺ κολεῖ ὁ νέος ἢ ἡ νέα εἰς τὴν μνηστείαν, καὶ γυρίζουσι «διαδοχικῶς» κατὰ προτίμησιν ἐκεῖνον τοῦ νέου. Τὸ ἑσπέρας φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας ὁ νέος μετὰ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς προσκεκλημένους μετὰ τὰ δῶρα ποὺ θὰ προσφέρουσι εἰς τὴν νύμ-

φην. Εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας θ' ἀνοιχθοῦν τὰ δῶρα διὰ τὰ ἴδια οἱ γονεῖς καὶ προσκεκλημένοι ἐνῶ ἐκείνη θὰ μερῶ εἰς ὅλους οὔζο μὲ ἕνα δίσκο στὴ μέση τοῦ ὀποίου ὑπάρχει ἕνα πατήρι διὰ τὰ ρίχνουν εἰς αὐτὸ νομίσματα διὰ τὰ τὴν ἀσημώσουν. Κατόπιν ἀνοίγονται τὰ «σημάδια» τὰ ὅποια ἔχουν δεθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νέου ἀπὸ δύο μικρὰ παιδιὰ (ζεῦγος) καὶ θὰ λυθοῦν εἰς τὴν νέαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδάκια. Τὰ ἔχουν μεταφέρει δὲ οἱ προξενητάδες. Τὸ ἴδιον θὰ γίνῃ καὶ μὲ τὰ «σημάδια» (διάφορα κοσμηματα) τῆς νέας πρὸς τὸν νέον. Ἐπακολουθεῖ γλέντι μέχρι πρωίας. Ἀνταλλαγὴ ἰδαυτιλίων δὲν γίνεται. Καθ' ὃν ἰδὲ χρόνον «λύνονται» τὰ σημάδια ἕνας μὲ τὸ ἴδιον θὰ ρίξῃ πρὸς φραγὰς διὰ τὰ γνωστοποιήσῃ τὸ χωρισμὸν γεγονός. Τὴν πρωίαν πῆς ἐπομένης ἡ νέα θὰ λάβῃ τὰ σημάδια τοῦ μνηστήρος τῆς καὶ θὰ μεταβῆ εἰς τὴν θραύσην διὰ τὰ ἐκθέσῃ ταῦτα εἰς τὸ κοινόν. Ἐπειτα ἀλληλοεπισκέπτεται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον οἱ μεμνηστευμένοι καὶ μεταβαίνουν ὁμοῦ εἰς πὺς χωροὺς στὴ βόλτα κ.λπ. Ὁ ἀρραβὼν διαρκεῖ ἀπὸ 1—3 ἔτη.

Ἐθιμα πρὸ καὶ μετὰ τὴν πελεπήν τοῦ γάμου: Συνήθης ἐποχὴ τελέσεως γάμων εἶναι ἡ ἀνοιξίς. Αἱ προσκελήσεις γίνονται ὡς καὶ κατὰ τὴν μνηστείαν μὲ τὸ οὔζο. Ὡς παράνημος ὀρῶζεται, ὁ ἀνάδοχος τοῦ νέου κατὰ προτίμησιν, ὡς παράγαμβρος δὲ ἡ ἀραπλιξ ὅπως τὸν λένε ἕνας σπενὸς φίλις. Διὰ τὸν γάμον ζυμώνεται εἰδικὸς ἄρτος, ὁ ὁποῖος θὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν μέσην τοῦ χοροῦ θὰ θραυσθῆ καὶ θὰ διανεμηθῆ τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ. Ἡ προῖκα τῆς νέας θὰ μεταφερθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μὲ βοῦδάμαξες ἀροῦ προσηγουμένως ἐκτεθῆ εἰς τὸ κοινόν. Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου ἡ προῖκα ἀροῦ φορτωθῆ μία νέα ἐπάνω εἰς τὴν βοῦδάμαξαν μὲ ἕναν καθρέφτη εἰς τὴν χεῖρα τῆς (σύμβολον ἀγνότητος τῆς νύμφης) ἐνῶ οἱ ἄλλοι τραγουδοῦν αὐτὴ θὰ ξεστᾶ εἰς μίαν κραυγὴν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, τὸ «γυούχου». Ἡ προῖκα θὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ γλέντι. Σημειωτέον ὅτι τὴν ἀγγελίαν τοῦ γάμου θὰ τὴν κάμη μὲ ἄρπον, τὴν «μπουγάπασα», πρὸς τὰ ἰσιλίη στὴν νύμφην. Ἐκείνη θὰ τὴν θραύσῃ καὶ θὰ τὴν διανεύμῃ. Τὴν παραμονὴν ἰδὲ τοῦ γάμου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐτοιμάζονται τὰ «σφρακτὰ» καὶ τὰ λαυτὰ διὰ τὸ φαγητὸ τοῦ γάμου. Φθάνοντας ἡ ἄμαξα μὲ τὴν νύμφην — ἂν εἶναι ἀπὸ ἄλλο χωριὸν — θὰ ἰσταθῆ ἔμπροσθεν τοῦ Ναιοῦ διὰ τὰ ἀφήσῃ τὴν νύμφην καὶ κατόπιν θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Εἰς τὸν Ναιὸν τὴν ἀνοίμεναι ὁ γαμβρός. Πρὶν εἰσελθῆ τὸ μελλοντικὸν ζεῦγος εἰς τὸν Ναιὸν ἡ πεθερὰ θὰ σπράσῃ στὸ μέρος τοῦ Ναιοῦ πρὸς τὰ πελεσθῆ τὸ μυστήριον ἕνα χαλὶ καὶ ἕνα μαξιλάρει εἰς τὰ ὅποια θὰ πατοῦν μέχρι τέλους. Ἐξερχόμενοι τοῦ Ναιοῦ τὸ ζεῦγος πᾶν νεονύμφων μετὰ τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, εἰς τὴν θύραν τῆς ὀποίας τὸ ἀναμένει ἡ μητέρα τοῦ γαμβροῦ μὲ μίαν κεραιμίδα τὴν ὀποίαν θὰ πατήσουν διὰ τὰ τὴν θραύσουν. Ὅσα πεμάχια γίνῃ πόσα παιδιὰ θὰ κάνοιν. Θὰ μείνη

στο δωμάτιο δια να δεχθῆ εὐχῆς καὶ κατοίται θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, ἐνῶ ἐπισημαίνονται ἅπαντες διὰ τὸ φαιγεῖν καὶ τὸν χορὸν... Ἄς πάρωμε μὲ τὴν ἰσιεῖρά ὄλην τὴν σχετικὴν πελειτὴν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπισημαίνονται διὰ τὴν μετὰβασίν των εἰς τὸν Ναόν. Ὁ γαμβρὸς θὰ ξυρισθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του ἀπὸ τὸν μουρέα, θὰ χτενισθῆ καὶ θὰ σταυρωθῆ μὲ τὸν βασιλικὸ εἰς τὴν κερταλὴν ἐνῶ νέει καὶ νέες τὸν τραγουδοῦν:

Πέντε φουντες τριανταφ(υ)λιᾶς ἀφέντης μας σιπὸ γόνα
κι' ἀφέντης μας κἀκίωσε (θῦμωσε)
νὰ γίνου γῆς νὰ μὲ πατοῦν γιουφύρι νὰ διαβαίνουν
μικρὴ τριανταφυλλιά μ'

(Κρουσιωλλένια Ἀνδρεάδου)

Ὁ παρὰ γαμβρὸς (ἀρατιλιξ) παραλαμβάνει τὸν γαμβρὸν συνοδεύει ὄργανων καὶ μεταβαίνουν μὲ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ παραλάβουν τὸν παρ' ἀνιμφο' καὶ μαζί θὰ μεταβοῦν διὰ τὴν παραλαβὴ τῆς νύμφης. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν οἰκίαν γίνονται αἱ σχετικαὶ προετοιμασίαι τῆς νύμφης. Ὁ νυμφικὸς πέπλος ἀγοράζεται ἢ ἐνοικιάζεται. Ὁ ἰστολισμὸς τῆς νύμφης γίνεται ἀπὸ τὴν νουὰ τῆς, ἐνῶ πρὶς κοπέλλες τραγουδοῦν:

Σήμερον μαῦρος οὐρανός, σήμερον μαύρη μέρα
σήμερον ξεχωρίζονται μάνια καὶ θυγατέρα
Ἡ μάνια ἦταν πέριδικα καὶ ἡ κόρη περιστέρα.
Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγιά στῆς Ἐκκλησιᾶς τὴν θύρα
σήμερα στεφανώνονται ἀητὸς καὶ περιστέρα.

(Μιχαηλίδου Θεοδώρα)

Ἄλλο τραγοῦδι ποῦ τραγουδιέται κατ' αὐτὴν τὴν ὥρα εἶναι καὶ τὸ παρακάτω:

Σ' ἀφήνω γειὰ μανούλα μου καὶ φεύγω γιὰ τὰ ξένα
μανούλα μ' τὰ λουλούδια μου συχνὰ νὰ τὰ ποτιῶς
ὅπως τὰ πότιζα κι' ἐγὼ γιὰ νάχουν ἀνθούς καὶ κλώνια.
Σ' ἀφήνω γειὰ μανούλα μου τρία γυαλιὰ φαιρμάνια
τὸνα νὰ πίνης τὸ πρωὶ τῆλλο τὸ μεσημέρι
τὸ πρῶτο τὸ φαιρμακερὸ ὅταν δειπνᾷς (θυμᾷσαι) ἐμένα

(Σταυρούλα Ζαχάκη τοῦ Ἀλι.)

Κατόπιν ἡ νουὰ μὲ τὴν «ἀρατιλιξ» θὰ παραλάβουν τὴν νύμφην, προσπορευομένην τοῦ γαμβροῦ, διὰ νὰ τὴν ὀδηγήσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνῶ ἔμπροσθεν αὐτῆς θὰ προηγῆται μία κοπέλλα μ' ἓναν καθρέπτη χορευόντας. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡ μάνια τῆς νύμφης τῆς ρίχνει ρίζι διὰ νὰ ριζώσῃ τὸ ὅποσον τῆς ρίχνει ἰρανεῖζοντάς τιν μὲ βασιλικὸ. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Ναόν θὰ γίνῃ ὡς ἀνεφέρθη καὶ προηγουμένως. Ἀπὸ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου ποῦ θὰ δώσῃ σιποὺς νε-

ανύμφους ὁ ἱερεὺς ἰθὺς πιοῦν καὶ ἰσὶ παρὰ γαμβροί, ἰσὶ ὁποῖοι καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τοῦ μυστηρίου κρατοῦν πρὸς λαμπτάδας. Τὰ ἱστέφαινα ἀσπιάζονται ἅπαντες, πρῶτος ὁ παράνυμφος ἐν συνεχείᾳ οἱ γονεῖς, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι πλὴν ἐκείνων τοῦ ἔχουν πένθος. Τὰ κουφέτα τοῦ γάμου οἱ νέοι καὶ νέαι τὰ κρατοῦν γὰρ νὰ τὰ βάλουν ἀπὸ μαξιλάρι τὴν νύχτα ὅταν θὰ κοιμηθοῦν διὰ νὰ ἴδουν τὴν «καλήν» ἢ τὸν «καλόν» τους.

Μετὰ τὴν στέψιν, ἡ πομπή, προσπορευομένων τῶν νεονύμφων, μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐνῶ ἡ παράνυμφος ὀπισθενεῖ ραίνει τοὺς νεονύμφους. Φιθάνοντας εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ πενθερὰ τοὺς ἀναμένει — ἂν εἶναι χῆρα μὲ ἕνα ἄσπρο μανθῆλι στὴν πλάτη — μ' ἕνα μικρὸ ἀγόρι τοῦ ὁποῖου ὀφείλει ἡ νύμφη νὰ τοῦ φιλήσῃ τὴν χεῖρα ἀφοῦ κάμῃ πρεῖς μετανοίας. Οἱ κοπέλλες τραγουδοῦν μὲ τὴν ἀφιξίν τῶν νεονύμφων μὲ τὸ κάτωθι ἄσμα:

Ν' ἔβγα ν' ἔβγα πεθερὰ νὰ διῆς πὸν γιὼ ἰ' πὶ φέρνει
σὺ φέρ' μιὰ πέρδικα γραμμένη μέσ' τὰ κόκκινα ντυμένῃ
κι' στὰ πράσινα ντυμένῃ.

(Νικόλαος Ναξίρης).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ νύμφη πρῶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν πλὴν τῆς κεραμίδας τοῦ θὰ πατήσῃ ὀφείλει πρεῖς φορὰς νὰ καθαρῖσῃ τὴν θύραν ἀπὸ τὸ βούτυρο τοῦ τὴν ἰδίαν σπαιγμὴ προσηγουμένως ἰθὺς ἀλείφῃ ἡ πενθερὰ. Τοῦτο γίνεται διὰ νὰ γνωρίσῃ ἡ πενθερὰ ἂν ἡ νύμφη γνωρίζῃ νὰ καθαρῖσῃ τὴν οἰκίαν. Κατόπιν εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παρασάθηνται μετὰ τῶν ἄλλων διὰ τὰς εὐχὰς καὶ τὸ γλέντι ὡς ἀνεφέρθη καὶ προσηγουμένως. Μετὰ τὸ ἀσήμεμα ἅπαντες ἀρχίζουσιν τὰ «συγκαιθιστὰ» δηλ. καὶ τὰ τραγούδια τοῦ πραιπεζιοῦ. Παραθέτω ἕνα τοιοῦτον:

Γιὰ ἰδέξ καὶ τὸν τὸν ἀητὸν σύντα (ὅταν) πετάει κνηγῆαι
σκίφτει φιλάει τὰ νυχούδια (νυχάσια)
νυχούδια μ' καὶ φτερούδια μ' θέλου ἰᾶς σπείλου στοῦ βουνὸ
νὰ κρᾶξετε τὴν πέρδικα. Τὴν πέρδικα τὴν κουρνιαχτὴ (κουρνιαμένη)
στοῦ τ(η)ν ἔχ(ει) μᾶνα τσ' μουναχὴ στὰ ἰρόδια στὰ τριαντάφυλλα.
Στοῦ μαντλάκισ (μαντηλάκι) τᾶδινει
στοῦ γυρένη τσ' τᾶσπειλνει (στὸν ἀγαπητικόν της τᾶσπειλνει)

(Δήμητρα Ἀνδρεάδου) —

Μετὰ τὰ συγκαιθιστὰ θὰ ἐξέλθουν ἰθὺς τὸν χορὸν τὸν ὁποῖον θὰ ἰσύρῃ ἡ νύμφη καὶ ἡ ὁποία θὰ συνεχίσῃ ἐπ' ἀρκετὸν ὡς ὅπου χορέψουν ἰσχεδὸν ὄλοι, κατόπιν θὰ εἰσέλθουν στὸν νυμφικὸν θάλαμο οἱ νεόνυμφοι ὅπου καὶ ἰθὺς διέλθουν καὶ τὴν πρώτη νύκτα τοῦ γάμου ἐνῶ ὁ χορὸς θὰ συνεχίζεται δι' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα. Ὡς πρῶτον ἄσμα τοῦ χοροῦ λέγεται τὸ παρακάτω:

Κι' ἀφέντης μ' χαρὰ θὰ κάμῃ ντουῦτα θὰ κουρνιαίσῃ
(τραπέζι θὰ στρώσῃ)

Καλνάει (καλεῖ) κι' μένα στὴ χαρὰ νουὸς νὰ πάου νὰ γίνου
φτιάνου στιφάνια ἀπὸ φλουρι λαμπράδεις ἀσιμένεις

φτιάνου κι' τὰ λιανόκερα (λεπτά κηρία) ἀπὸ τ' ἀσίμ' τὴ λίρα
γκουζέλ (ώραία) νυφούδα μ' καὶ Σουφλιουτούδα μ'

(Λαμπρινὴ Ναζάρη)

Τὴν ἐπομένη τοῦ γάμου οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτο θὰ λάβῃ χώραν πλὴν τῆς πισταποιήσεως τῆς παρθενίας τῆς νύμφης ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ γαμβροῦ ὅστις δύναται νὰ τὴν χωρίσῃ ἔαν ἐξακριβωθῇ τὸ ἀρνητικόν. Τὴν πρώτῃν τῆς Δευτέρας ἢ νύμφη, ἀφοῦ ἐνδυθῆ ἀπὸ τὴν προῖκα τῆς καὶ μετὸν πέπλον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν βρύσην τοῦ χωρίου, ἰσὺν «πισσιμὲ» ὅπως τὸν λένε, ἐκεῖ ἀφοῦ γεμίσῃ τὴν στάμναι τῆς, θὰ τῆς τραγουδήσουσιν οἱ κοπέλλες οἰονδήποτε ἄσμα, ἐνῶ ἐκεῖνη θὰ ἀφήσῃ νημίσματα τὰ ὅποια θὰ λάβουν οἱ παρευρισκόμενοι καὶ κατόπιν θὰ ἐπιστρέψῃ συνοδεία εἰς τὴν κλικίαν τῆς. Ἐπὶ 40 ἡμέρας εἰς τὴν νύμφη δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζυμῶσῃ, νὰ πλύνῃ καὶ νὰ χρίσῃ τὸ ἰδίον. Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν τὸ ζυγὸς μεταβαίνει δι' ἐκκλησιαστικόν. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνανηθῆ μετ' ἐνὸνυμφον ἢ νύμφη μεθ' οὗ ἔαν συμβῆ θ' ἀνταλλάξῃ μίαν κλωστήν.

Διὰ τοὺς ἐρχομένους εἰς δευτέρου γάμου οὐδὲν πιστεύεται. Ἡ διάζευξις ἀφίεται κυρίως εἰς τὴν παρθενίαν τῆς νύμφης καὶ εἰς τὴν μὴ πύρησιν τῆς καταβολῆς τῶν κινήτων ἢ ἀκινήτων ποῦ ὑπασχέθησαν οἱ γονεῖς τῆς νύμφης εἰς τὸν γαμβρὸν (πράχμα). Διὰ τὴν καταβολὴν τοῦτοῦ ποῦ τοῦ γάμου γίνεται ἐπίστε καὶ προσύμφωνον. Καὶ ἡ μοιχεία ἐπιφέρει σχεδὸν τὴν διάζευξιν. Ἄλλα σοβαρὰ αἴτια διαζεύξεως δὲν ἀναφέρονται. Σήμερον δὲν ἀρίσταιται — καὶ ἀπὸ μακροῦ μάλιστα — ποιοῦτον κροῦσμα. Ἀρπαγὴ τῆς νέας (πλῆμμο) γίνεται ἀλλὰ σπανίως. Εἰς τὴν ἀρπαγὴν τῆς θὰ τὴν βοηθήσῃ ἔμπιστον πρόσωπον εἰς τὴν κλικίαν τοῦ ὁποίου ἐπέστη τὴν νύκτα θὰ μεταφέρῃ κρυφίως τὴν προῖκα τῆς, ἐνῶ ὁ νέος κατόπιν θὰ τὴν ἀπαγάγῃ διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς κρυπτόν μέρος ὅπου θὰ μείνουν ἐπὶ 2—4 ἡμέρας. Κατόπιν θὰ γνωρίσῃ ὁ νέος διὰ προξενητοῦ τὸν σκωτὸν τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τὰ ... αἰτήματά του. Ἡ «καπισιάκου», ὅπως λέγεται ἢ ἀπαχθεῖσα θὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν αἰτημάτων τοῦ νέου. Βεβαίως ἐκεῖνα ποῦ ζητοῦν θὰ εἶναι λογικὰ σύμφωνα μετ' ὅ,τι τῆς ἀνῆρκει. Ἐάν συμβῆ ὁ γαμβρὸς νὰ γίνῃ «σάγαμβρος», τότε τὴν γενικὴν διαχείρισιν τῆς οἰκίας — ἰσὲ κινήτὰ καὶ ἀκινήτὰ — τὴν ἔχει ὁ πενθερός του. Ἡ πενθερὰ αὐτὴ σπανίζει διότι ὁ γαμβρὸς θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ κατοικήσῃ εἰς ἴδιον τοῦ οἰκίαν, τὴν ὅποian θὰ οἰκοδομήσῃ μετ' ἅπαν δυνατὸν μέσον καὶ θὰ «χωρίσῃ» ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἢ τὰ πεθερικά του. Ἐάν ἡ σύζυγος εἶναι στεῖρα (ξ(ου)ρα) ὅπως τὴν λένε τότε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνδρός, ἔαν θὰ τὴν δεχθῆ ἢ ὄχι. Ἄν ἀποθάνῃ ἢ πρῶτη σύζυγος τοῦ ἀνδρός τότε τὴν προῖκα τῆς τὴν λαμβάνει ἡ δευτέρα ἢ «σέμπρα» ὅπως λέγεται ἂν οὗτος θελήσῃ νὰ παντρευθῆ ἐκ νέου. Ἡ νέα σύζυγος θ' ἀναλάβῃ τὴν κηδεμονίαν τῶν τέκνων τῆς πρώτης. Ἡ

υίοθεισία γίνεται εἰς περιπτώσεις καὶ ὁ υἱοθετούμενος λέγεται «παιραπαῖδι». Σύναιψις γάμων μεταξὺ νέων οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸν ἴδιον ἀνάδοχον δὲν ἐπιτρέπεται.

ΤΕΛΕΥΤΗ. Α' Γενικά: Ὁ θάνατος ἀποτελεῖ τὸ πλέον δυσάρεστον γεγονός εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ χωρίου. Οὐδεὶς ὑπάρχει ποῦ νὰ ἐπιθυμῇ τοῦτον. Ἀποφεύγουν νὰ τὸν συζητοῦν καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα ἐμπνέει τὸν πῶς μεγάλο φόβον. Ἐπέρχεται ἰδὲ ὡς πιστεύεται ἐὰν συρθῇ ὁ ἰσκύλος πρὸς τὸ μέρος ἀντίθετον τῆς οἰκίας, ἢ λαλήση ὄρνιθα σὰν τὸν πεπεινὸ. Ἐπίσης ἂν ἴδουν στὰ ὄνειρά των ὅτι ἐνάη ἢ οἰκία τοῦ δεῖνα ἢ ὄργωνε αὐτὸ ἰσημαίνει πὸς θά ἀποθάνῃ. Ὁ ἀσθενὴς θά ἀποθάνῃ ἂν ὁμιλῇ ἐνῶ κοιμᾶται (παιραμιλά) ἢ οἱ ὄνυχές του ἀποκοτῶν χρῶμα μελανόν.

Τὰ πρὸ τῆς τελευτῆς: Ὁ ἐτοιμοθάνατος εἰς τὰς τελευταίας του στιγμὰς ζητεῖ νὰ τοῦ ἐκπληρώσῃ ὠρισμένας ἐπιθυμίας του καὶ καλεῖ τὰ προσφιλῆ του πρόσωπα νὰ τ' ἀποχαιρετήσῃ γιὰ ὑστάτην φορᾶν. Εἰς αὐτὰ ἐὼν νοιώθῃ νὰ ὁμιλῇ, δίδει τὰς τελευταίας ἐπιθυμίας διὰ τὴν παιρὴν του, ἐκφράζει παραύτονα, δίδει συμβουλὰς, εὐχὰς καὶ τέλος συγχωρεῖ ἢ ὄχι ὅσους ἔφταιξε ἢ τοῦ ἔφταιξαν. Καλεῖται ὁ ἱερεὺς καὶ τοῦ δίδει τὴν μετάληψιν, ἐνῶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς πνιγμένοι στὰ δάκρυα παρακολουθοῦν τὰς τελευταίας κινήσεις τοῦ ἐτοιμοθάνατου. Ἐὰν δὲν προφθάσῃ νὰ κοινωνήσῃ ὁ ἱερεὺς τὸν ἐτοιμοθάνατον τότε ὁ τελευταῖος θάπτεται ἀκοινωνήτος, χωρὶς πρὸς ποῦτο νὰ ὑπάρχῃ σχετικὴ δοξασία. Διὰ τὸν ἐτοιμοθάνατον λέγουν ὅτι χαροπαλεύει καὶ μόλις ὁ Χάρος τὸν νικήσῃ καὶ ποῦ πάρῃ τὴν ψυχὴν τότε ἰδοὺ πρεῖς γραῖαι θά γιδύσῃ τὸν νεκρὸν, θά τὸν πλύνουν μόνον μὲ ὕδωρ ἰστὴν κουπάνα (σκάφη) θά τὸν ἀλλάξουν καὶ θά τὸν τοποθετήσῃ εἰς τὸ φέρετρον ἐπιτραυμένον πρὸς ἀνατολὰς (παιραμιλά) εἰς δύο κλινοσκεπάσματα ἀντὶ φερέτρου). Οὗτος πιστεύεται ὅτι βλέπει τὸν Χάριοντα τὰς τελευταίας του στιγμὰς νὰ ἴσταιται ἀνωθὲν του μὲ μίαν «κόσσα» (μάχαιρα ἰσπανοειδῆ) καὶ παραικαλεῖ, ἐνῶ παραιμιλά, τοὺς παρευρισκομένους νὰ τὸν διώξουν «νὰ τὸν κάμουν γιάγκα» (πλάγια). Ἐπίσης πιστεύεται ὅτι βλέπει καὶ ψυχὰς ἀποθανόντων συγγενῶν του.

Τὸ ψυχορράγημα ἀφεύεται ὡς λέγεται εἰς τὸ αὐτίον τοῦ αἰκνιδισμοῦ καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐτοιμοθάνατος ἦτο εἰς τὴν τελευταίαν του στιγμὴν. Κάποιος δηλ. ἐνῶ πέθαινε τὸν «ἔσκιαξε» μὲ τὴν κραυγὴν του κι' ἔτσι ἐδόθη παράτασις τοῦ θανάτου ὅστις δυνατὸν εἶναι νὰ ἐπιζήσῃ εἰσέτι ἐπὶ 15-ἡμέρων. Διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ μαρτυροῦ τοῦτου καλεῖται ὁ ἱερεὺς νὰ ἀναγκάσῃ τὴν σχετικὴν εὐχὴν.

γ) Ἐθιμα μετὰ τὴν τελευτῆν: Μετὰ τὸν θάνατον ἢ οἰκία πλημμυρίζεται ἀπὸ γοερὰς κραυγὰς. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ψύχραιμοι γραῖαι θά τοῦ κλείσῃ τὸς ὀφθαλμούς διὰ νὰ μὴ «φυλάγῃ ἄσχημος», εἰς τὸ στόμα θά τοποθετηθῇ θάμβας διὰ νὰ μὴ «τρέξουν τὰ νερά», αἱ χεῖρες σταυρώνονται

καὶ δένονται ἕως τὴν ὥρα τῆς παφῆς του εἰς τὸ μνημα ὅτε καὶ θὰ λυθοῦν καθὼς καὶ οἱ πόδες διότι στὴν ἄλλη ζωὴ πρέπει νὰ εἶναι λυμένα διὰ νὰ δύνανται νὰ κινήθωσι «ψομί θὰ χαλέψ' (ζητήση) νὰ φάγῃ» ὅπως λέμε. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ θύραι καὶ τὰ παρῶθουρα κλείουν, κενοῦται ἡ στάμνα τοῦ ὕδατος ἧτος θὰ πληρωθῆ μετὰ τὴν παφήν, θὰ πληρωθῆ τὸ καντήλι τοῦ καίει εἰς τὸν νεκρὸν διὰ νὰ κενωθῆ εἰς τὸ μνημα, θὰ κατασκευασθῆ κηρίον ὅσο τὸ μῆκος τοῦ νεκροῦ καὶ θὰ τοποθετηθῆ εἰς τὰς χεῖρας του. Τὸ κηρίον ποῦτι θὰ καίεται ἐπὶ 40 ἡμέρας εἰς τὰ μνημόσυνα διὰ νὰ ἀπατελειώσῃ. Συγχρόνως μὲ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου ἀρχεται καὶ ἡ πένθημη κρούσις τοῦ κώδωνος τῆς Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὴν πλύσιν τοῦ νεκροῦ, ἂν οὗτος μυρῖξῃ, ἀλείφεται μὲ μυρωδιὰς καὶ σαβανώνεται μὲ κουβέρτα ἀπὸ δύο γυναίκας. Θὰ τὸν ἐνδύσουν μὲ καινουργῆ ἐνδύματα ἰδικὰ του καὶ θὰ τοῦ βάλουν μαζί θελόνα μὲ κλωστή διὰ νὰ «ράβεται», νόμισμα διὰ νὰ «ψωνίση», φρουῖτα ἢ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ νὰ τοῦ προσφέρῃ ἕκαστος. Ἄν εἶναι νέος τοῦ κάνουν ἰστέφανον καὶ τοῦ προσφέρουν ἄνθη ἔάν εἶναι γέρος τότε τὰ ἄνθη — μόνον ἄνθη — τὰ θέτουν στὸ μαξιλάρι του. Ὅσοι δὲ ἐγγίσουν νεκρὸ πρὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν των ἀλλάζουν ἐνδύματα καὶ πλύνονται διὰ νὰ φύγῃ... ὁ Χάρος.

Μετὰ τὴν ἐνδύσιν καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ νεκροῦ μένει εἰς τὴν αἰθουσαν ὅπου ἐξεψύχθησεν καὶ χαίμαί. Πλὴν τῶν ὄσων ἀνεφέρθησαν ὡς τοῦ κηροῦ κ.λ.π. πλῆσιον τοῦ νεκροῦ τίθεται καὶ τὸ πινάκιον σίτου διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν κηρίων. Τὸ ποιτήριον (καντήλι) τοῦ εἰκονίσματος ἀνάβεται καθ' ἐνάστην ἕως 40 ἡμέρας. Ὅμοίως ἀπὸ τὸν σίτον τοῦ νεκροῦ θὰ κριτάχουν τὰ μνημόσυνα ἐκείνου ἐπὶ 40 ἡμέρων ἀλλ' αὐτὸς βεβαίως θὰ ἀποτελῆ τὴν «μαργὰ τοῦ συγχώρου». Ὅσο ἰερίσκειται ὁ νεκρὸς στὴν οἰκίαν δὲν σκουπίζεται αὐτὴ οὔτε ἄλλη ἐργασίαι γίνονται. Εἰς τὴν οἰκίαν οἱ θρηνοὶ καὶ αἱ γοεραὶ κραυγαὶ πλημμυροῦν τὴν ἀτμόσφαιραν διὰ νὰ βυθίσουν ἰσὲ πένθος τοὺς πάντας. Ὅλοι κατηφεῖς καὶ σκυθρωποὶ μὲ πένθη καὶ πόνο, μόλις δύνανται νὰ συζητοῦν διὰ τὸν ἀποβιώσαντα. Ὁ θρηῖνος λέγεται «πισοβολόγημα» καὶ γίνονται συνήθως πρὸ ἔντομος ἀπὸ τοὺς οἰκείους τοῦ νεκροῦ, ἰδίαν ἀπὸ τὰς γυναίκας αἱ ὁποῖαι διακριθηνύουν τὰ ἐνδύματά των, τύπτουν τὸ πρόσωπον, ἐκρηγνύουν πὰς τριχὰς τῆς κεφαλῆς των ἕξασπώντας εἰς τὰς γοεράς κραυγὰς «μ' ἀφες», «πὶ νὰ κάνου» κ.λ.π., ἐνῶ μοιρολογοῦν τὸν νεκρὸ μὲ οἰασθήσασθε φράσεις χωρὶς νὰ ἔχουν ἕνα ἕμμετρον εἰδικὸν μοιρολόγι. Κί' ἐνῶ οἱ γυναῖκες μοιρολογοῦν οἱ ἄνδρες καθισμένοι ἐπὶ σάκμου πνίγον τὸν πόνο των εἰς πλημμυρὰ θασμύων ἐνῶ ἐξέρχονται ἀλληλοδιαδόχως διὰ νὰ κωπύσων πληθὸς σιγαρέτων. Ἡ κριτάξις τοῦ νεκροῦ λέγεται ξενόχτισμα. Οὗτος εἶναι σκεπασμένος καὶ προσέχεται νὰ μὴν δρασκελισθῆ ἀπὸ τὴν γάτα, ἢ θύρα μένει ἀνοιχτὴ καθ' ὅλην τὴν νύχτα νὰ γίνων «τουλουσούμια» δηλ. φαντάσματα. Διὰ τὴν ψυχὴν πιστεύεται ὅτι πλέον ἔχει μεταβῆ στὸν τόπον τῆς.

δ') Τ α φ ή : Διὰ τὸν νεκρὸν, παλαιότερον δὲν ὑπῆρχε φέρετρον. Τελευταίως ὄμως ἤρχισε νὰ συνηθίζεται τοῦτο (καιόν). Κατασκευάζεται ἰσπὸν τεχνίτη καὶ εἶναι δι' ἕκαστον νεκρὸν ξεχωριστόν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν διαθέτει διὰ κοινὴν χοῦν. Ἀφοῦ τοποθετηθῆ εἰς τὸ φέρετρον καὶ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐκφορᾶς, τότε παραιλαμβάνουν τοῦτον 4 ἄνδρες διὰ δύο ξύλων πρὸς ὑποβάσταξιν τοῦ φερέριου διὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ἐνῶ θὰ τὸν ἀποχαιρετήσουν ἅπαντες δι' ἀσπασμοῦ (πρὸ τελευταίως), αἱ δὲ γυναῖκες θὰ πινάξουν τὰς ψάθας τῆς κηδείας, θὰ σαρώσουν καὶ ὅταν θὰ ἐπιστρέψουν μετὰ τὴν κηδείαν θὰ χροῖσιν. Τοῦτο γίνεται διὰ νὰ φύγῃ πρὸ «βάρους» τοῦ θανάτου. Τὴν πομπὴν ἀκολουθοῦν ἅπαντες χωρὶς κηρία ἐνῶ οἱ θρηνοὶ καὶ αἱ γοεραὶ κραυγαὶ ἐντείνονται. Ἡ πομπὴ ἀκολουθεῖ τὴν εὐθείαν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν χωρὶς νὰ διέλθῃ ἀπὸ κεντρικὰς ὁδοῦς ἢ πέριξ τοῦ χωρίου. Εἰς τὴν νεκρικὴν πομπὴν δὲν ἰσυνθίζονται νὰ κλείωνται αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα. Κατὰ τὴν κηδείαν ὅταν πταρμισθῆ κάποιος ἰσχύει πρὸ ἔμπροσθεν τοῦ ὑποκαμίσσου του (πραχλιά) διὰ νὰ φύγῃ πρὸ καιόν. Ὁ νεκρὸς ἂν ἔχη γελαιοτὸν πρόσσωπον θά... πάρη κι' ἄλλων. Ἄν θρέχῃ «τὸν κλαίει καὶ ὁ οὐρανός». Ὁ ἱερεὺς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ στριαφῆ καὶ νὰ κοιτάξῃ ὀπίσω διότι θὰ πάρη κι' ἄλλον.

Ὁ τάφος ἀνοίγεται ἀπὸ ὀποιοδήποτε καὶ ὅταν κατατεθῆ ὁ νεκρὸς ἰσπὸν τάφο θραύεται κέραμος εἰς τὴν ὁποῖαν χαιράσκει ὁ ἱερεὺς τὰ γράμματα ΙΣΧΣ ΝΙΚΑ καὶ ποποθετεῖται ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ νεκροῦ. Κατόπιν ρίπτεται χάσμα ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τοῦ ρίπτουν λίθους καὶ ἐν συνεχείᾳ θραύουν τὸν λάγηνον, πρὶν δὲ ἀποχωρήσουν τοῦ τάφου λαμβάνουν ἅπαντες αἱ μετωσχόντες τῆς κηδείας μικροὺς ἄρτους «τὰ σχώρια». Εἰς τὴν οἰκίαν θὰ ἐτοιμασθῆ φαγητὸν καὶ οἶνος διὰ τὴν ἐστιάσιν εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ παρειακαθήσουν ὁ ἱερεὺς, οἱ ψάλται κ.λ.π. Πρὶν εἰσελθῶν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν θὰ πλυθοῦν ἅπαντες, ὁ δὲ τελευταῖος θὰ θραύσῃ τὸν λάγηνον. Ἐνῶ δὲ θὰ πλυθοῦν, θὰ ρίψουν πρὸ ὕδωρ ἀπὸ τοὺς ὤμους των ὀπίσω. Ἐπὶ 40 ἡμέρες εἰς τὸν τάφον θὰ ρίπτεται ὕδωρ καὶ μάλιστα ἕκαστον Σάββατον. Δίδονται ἐλεημοσύναι ὑστὲρ τοῦ νεκροῦ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐνῶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν πλύνονται τὰ ροῦχα τοῦ ἀποβιώσαντος καὶ δίδονται εἰς πτωχοὺς διότι τὰ «ζητᾶ» ὁ ἀποβιώσας. Μνημόσυνα γίνονται διὰ νὰ «ράγῃ» ὁ ἀποβιώσας. Τὸ πρῶτον γίνεται τὴν πρώτην ἡμέραν «τὰ πρίτα» κατὰ τὸ ὁποῖον ἀφοῦ διαμεμηθῆ «τὸ στόρι» τὸ πιάτο θὰ δοθῆ εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἄλλαξε τὸν νεκρὸν. Τὸ δεύτερον μνημόσυνον γίνεται τὴν ἐνάτην ἡμέραν «τὰ ἐννὰ» καὶ τὸ τρίτον εἶναι τὰ σαράντα. Εἰς τὰ «σαράντα» μοιράζονται στήν ἐκκλησίαν μόνον 40 κηρία. Καθ' ὅλα τὰ μνημόσυνα μεταβαίνουν εἰς τὰ μνημιατα. Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω μνημοσύνων γίνονται τὰ πρίμηνα, ἐξάμηνα, ἐννεάμηνα καὶ χρονιάτικα. Ὁ τάφος δὲν ἰσολλίζεται. Μόνον τὰς πρώτας ἡμέρας ρίπτειν ὄλιγα ἄιθη. Ἐπίσης κολυθα διὰ τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν γίνονται καὶ τὰ ψυχασάββατα τὰ ὁποῖα καθ' ὅλον τὸν χρόνον εἶναι μόνον τρία. Οἱ τάφοι δὲν ἀνοίγονται

καὶ δὲν γίνεται ἀνακομιδὴ ὄστων. Ὁ νεκρὸς βρυσκολακιάζει ἀν τὸν δρασκειλίση γάιτα, ὁπότε οὕτως σηκώνεται τὴν νύκτα καὶ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ «πατεῖ» ὄλους ποὺ κοιμοῦνται ἐντὸς αὐτῆς. Διὰ τὰ πάτην τὰ ἐπισκέπτεται τὴν οἰκίαν ὁ βρυσκολακας, οἱ οἰκιστοὶ μεταβαίνουν εἰς τὸν τάφον του μὲ κλάδους ξηρὸς καὶ τὸν καΐνε. Ἐπει παύει τὰ ὑπάρχει τὸ «τουλουσοῦμ ἢ τσαιτάκ» ὅπως λένε τὸν βρυσκολακα.

ε) Πένθος : Τὸ πένθος ἐκδηλώνεται ὡς ἐξῆς: Ὁ ἄνδρας — ἀν ἀπέθανε ἰσχύργος ἢ πέκνον του — μένει ἀξύριστος ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ φορεῖ εἰς τὸ ἀριστερόν μανὶ μᾶυρο ὕφαισμα. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ πέκνα. Ἡ γυναῖκα, 9 ἡμέρες δὲν λούζεται καὶ φορεῖ μᾶυρη μανδύλα. Καὶ οἱ ἰσχυγενεῖς συμμετέχουν εἰς τὸ ἴδιον πένθος. Ἀποφεύγουν τὰς διασπαδιάσεις, τὸς χοροὺς καὶ ἐν γενεὶ κάθε εὐθιμον ἐκδήλωσιν τοῦλάχιστον ἐπὶ ἓν ἔτος. Εἰς τὴν οἰκίαν δὲ γυρίζεται ἐπὶ 40 ἡμέρας ὁ καθρέπτης ἀνάποδα. Ἄλλη ἐκδήλωσις πένθους δὲν ἀναφέρεται.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ. Κοινότης : Τὸ χωρίον ὑπάγεται ὡς συνοικισμὸς εἰς τὴν Κοινότητα Μάνης τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου. Εἰς τὸ χωρίον οὐδεμία ἀρχὴ ἐδρεύει. Ἐχει ἓνα μονοθέσιον Σχολεῖον τὸ ὁποῖον σήμερον φιλοξενεῖ 40 μαθητὰς. Τὰ κοινοτικά κτήματα φυλάσσονται ὑπὸ τοῦ ἀγροφύλακος ἢ κουρουτζῆ ὅπως τὸν λέγουσιν καὶ πληρώνουν εἰς τὴν κοινότητα ἑτήσιον φόρον διὰ βοσκὴν καὶ ὕδρευσιν. Μεταξὺ πτωχῶν καὶ πλουσίων οὐδεμία διάκρισις ὑπάρχει. Οἱ πλούσιοι λέγονται «τζορμπαιτζῆδες» ἐνῶ οἱ πτωχοὶ «φουκαράδες». Τὰ τελευταῖα ἔτη πολλοὶ διὰ καλύτεραν τύχην ἔχουν μεταναστεύσει εἰς ξένην. Μεταξὺ τῶν κατοίκων συνηθίζονται οἱ ἐπισκέψεις καὶ κατὰ τὰς καθημερινὰς. Μεταβαίνουν τὰ θράδνα εἰς τὰ «νυχτέρια» εἰς τὰ ὁποῖα λένε τὰ «μιασάλια» δηλ. τὰ παραμύθια καὶ κάθονται μέχρι ἀργὰ τὴν νύκτα. Εἰς αὐτὰ οἱ γυναῖκες ἀπαισχροῦνται μὲ τὸ γνέσιμον, τὴν πλέξιν κ.λ.π. ἐνῶ συγχρόως οἱ «ἀνεργοὶ» εἴτε χορεύουν εἴτε «χωρατεύουν», δηλ. μιλοῦν, διὰ διάφορα ζητήματα. Καὶ ἡ φιλοξενία συνηθίζεται ὄχι ὅμως εἰς μεγάλην κλίμακα.

Οἰκονομία : Αὕτη ὑποτάσσεται εἰς τὰς θελήσεις συνήθως τοῦ πατρὸς ὁ ὁποῖος μερμινᾶ δι' ὅλα συνεπικουρούμενος ὑπὸ τῆς συζύγου ἢ ὁποῖα ὑπὸ τῶν χωρικῶν παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός της, ὡς Ἀντώναινα, Δημήτρανα κ.λ.π. Ὁ πενθερὸς λέγεται ἀφεντάκης, ἡ πενθερὰ μανὰ, ὁ μεγάλος ἀδελφὸς μπάτης, ὁ μεγάλος γαμβρὸς μπασάς, ἡ μεγάλη ἀδελφὴ μπουλιέ, ἡ θεία τέτη ἢ ἰγκιέ, ἡ κουνιάδα κυράτσα, τὰ δὲ μικρὰ παιδιὰ οὐλιάνια ἢ κζάνια.

Συνεργασία καὶ ἀλληλοβοήθεια : Ἡ συνεργασία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς ἀτομικὰς καὶ εἰς τὰς κοινοτικὰς τῶν ὑποθέσεις. Δίδουν πρὸς ἐξυτηρότησιν ἄλλου τὴν ἄμαξαν, τὸν ζυγὸν κ.λ.π. ἢ ἀντικείμενα πῆς οἰκίας ὡς ἀργαλεῖον κ.λ.π. Χάρις εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν τὰ τελευταῖα ἔτη μὲ πρωτοεργάτην καὶ καθοδηγητὴν τὸν δημοδιδάσκαλον Ἐσκι-

τζόγλου Ἀνάγγυρον ἀπὸ τὴν Φθιώτιδα ἐπέτυχον πτὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγ. Δημητρίου εἰς τὸ χωρίον τὸ ὁποῖον ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον ἐσπερεῖτο τοιοῦτου, ὥστε οἱ κάτοικοι διὰ τὰ ἐκκλησιασθῶν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μεταβοῦν εἰς γειτονικὸν χωρίον. Μόνον τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου δημοδιδασκάλου καταρθώθη ὁ ἐκκλησιασμός πᾶν κατοίκων εἰς τὸ Σχολεῖον. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο συνέβαλλον κατὰ πολὺ καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ χωρίου. Τὰς οἰκονομικὰς δυσχερεῖας ἀντιμετώπισε ὁ προαναφερθεὶς ἰδημιλος, συνειργαζόμενος μὲ τὸ νεοδιορισθὲν ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον, διὰ τῶν προαιρετικῶν εἰσφορῶν τῶν κατοίκων, ἑράνων καὶ κρατικῆς χορηγήσεως ἔκ δέκα χιλιάδων δρχ. Οὕτω, σήμερον οἱ κάτοικοι δικαίως ὑπερηφανεύονται, ὑπεριον ἀπὸ τόσους ἀγῶνας διὰ τὸ ὑπέρτατον ἔργον των.

Εἰς τὸ χωρίον ἐδριεῖ καὶ Γεωργικὸς Συνεταιρισμὸς μὲ πριμειλὲς διοικητικὸν συμβούλιον, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ βάσει καταστατικοῦ. Ὀφείλησε πολὺ τὸ χωρίον, ἰδίῳ ἐξυτηρετὲ ποικιλοτρόπως τοὺς γεωργοὺς εἰς τὰς ἀνάγκας των (λιπάσματα, δάνεια κλπ.).

Κληρονομικὸν Δίκαιον—**Ποινικὸν Δίκαιον**: Διαθήκη γίνεται σπανίως, ἡ δὲ κατανομή περιουσίας γίνεται εἰς ἅλα τὰ τέκνα ἕξ ἴσου. Ἡ χήρα μητέρα λαμβάνει περισσότερα, ὅταν ἰδὲ δὲν ὑπάρχει κληρονόμος, περιέρχονται ἅπαντα εἰς τὸ Κράτος. Προκειμένου διὰ ποινικὰς διώξεις, καταφεύγουν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἂν ὅμως πρόκειται διὰ δημόσιον αἰσχος, τότε πὸν «γαῖδουρίζουν», τὸν πτύουν καὶ τὸν χλευάζουν δημοσίως. Οὐδὲν ἄλλο ἀξιοσημείωτον ἀναφέρεται.

Χαιρετισμοὶ—**Προποσεῖς**—**Εὐχαὶ**—**Κατάρα**—**Ὀρκοὶ**—**Βλασφημίαι**—**Ἔθρεις**: Ὁ χαιρετισμὸς γίνεται ἀπὸ ὄλους εἰς τὰς συναντήσεις των, μὲ τὰς συνήθεις παραφωνήσεις «Καλημέρα», ἢ «Καλησπέρα», «Ὠρα καλὴ» κλπ. Ὁ χαιρετισμὸς γίνεται διὰ κυκλικῆς ἐλαφροῦς κινήσεως τῆς χειρὸς ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς, ἢ μὲ χειραψία, μὲ χειροφίλημα, ἢ μὲ ἐναγκαλισμόν. Οἱ προποσεῖς γίνονται κατὰ τὸν συνήθη τρόπον μὲ τὸ ποτῆρι «γεμάτο» καὶ κατ' αὐτὰς, πρῶτος θὰ κάμη πτὴν ἀρχὴν ὁ μεγαλύτερος μὲ πτὴν λέξιν «χαῖρ», δηλ. εἰς ὑγείαν ἢ ἔγινε.

Αἱ εὐχαὶ εἶναι πολλαὶ εἰς κάθε ἐκδήλωσιν, αἱ δὲ κατάραι, βλασφημίαι καὶ ἕθρεις δὲν εἶναι ὀλιγόπαιραι. Αἱ συνήθεις εὐχαί: «χρόνια πολλά», «συγχαρητήρια», «νὰ ζήσουν - νὰ γεράσουν» σὲ νιάταντροις, «νὰ ἰσὺ ζήσ'» εἰς τὰ νεοβάπτιστα, «καλῶς τὰ δέχτης» κλπ. Αἱ συνήθεις κατάραι: «Νὰ φᾶς τὸ κεφάλ'ς», «νὰ φᾶς τὸν πατσᾶ'ς (κεφάλι)», «νὰ φᾶς τὰ δρόμια σ' (μυαλά)», «νὰ ἰσὺ βαρέσ' ἀστραπτή», «νὰ ριμᾶξ (ἐρημόση) ἢ σκουφια σ'», «καρὰ μπαμπλάς» (ἀρρώστεια) νὰ ἰσὺ βαρέσ', «φάουρα (ψῶρα) νὰ ἰσὺ φάη» κ.ἄ. Εἰς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ λέγεται τὸ «χτύπα πέτρα». Διὰ τὴν ὀρκωμοσίαν

ἀναφέρουν: «Μὰ τὴν ἀλήθειαν», «μὰ τὸν Θεὸν» κλπ. Διὰ τὴν ἀποτροπὴν τῶν καταιρῶν ἢ θλιωσφημιῶν λέγεται τὸ: «σπὸν κόρυφόν σ' νὰ ἔρθ'». Καὶ αἱ ὕβρεις δὲν ἐλλεῖπουν, ὡς τὸ «... πρῶσιλς» καὶ ἄλλαι ἀισχροτόπειαι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἰδυνάτων νὰ γραφοῦν. Ἐν τούτοις, ἅμως, οὐδέποτε ἀναφέρονται αἱ ὕβρεις εἰς τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια. Αὐταὶ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν θίξιν τῶν γονέων, ἀδελφῶν κλπ. καὶ ἰσχυροῦνται πολλάκις μὲ φρασικολώματα. Πάντως, εὐκόλως ἀπαντῆσαι ἐξάπτονται, τὸ «εὖ» εἶναι συνηθέστατον εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ αἱ ὕβρεις κατάραι καὶ κάθε τι τὸ ἀνοικδὲς ἐξαπολύεται μὲ τὴν πρὸ ἀσήμαντον αἰτίαν.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Δοξασία περὶ Θεοῦ—Χριστοῦ—Παναγίας—
 Ἁγίων: Αἱ ὀνομασίαι Θεοῦ, Χριστοῦ, Παναγίας, Ἁγίων καὶ λοιπῶν μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἱ γνωσταί, χωρὶς καμμίαν ἀλλοίωσιν τούτων. Εἰς τούτους καταφεύγουν διὰ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειάν των. Τιμοῦν δὲ τὰ ἅγια ταῦτα πρόσκαι μὲ ἰδιαίτερον σεβασμόν, διότι εἶναι οἱ προστάται, ἰδίως τῶν ζώων καὶ τῆς γεωργίας. Ὁ Ἁγ. Μόδεστος, ὁ Ἁγ. Τρύφων, ὁ Ἁγ. Γεώργιος, ὁ Ἁγ. Δημήτριος ὡς προστάται τῶν ζώων. Ὁ Προφήτης Ἡλίας, ὡς προστάτης τῆς γεωργίας, ὁμοίως καὶ ὁ Ἁγ. Γεώργιος. Ὁ Χριστός, ἢ Παναγία καὶ πολλάκις καὶ οἱ ἅγιοι, ὡς προστάται τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ὑγείαν, εὐτυχίαν, χαρὰν κλπ. αὐτῶν. Διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσουν ἢ νὰ ἐπικληθῶν τὴν βοήθειάν των, προσφέρουν διάφορα ἰδῶρα, ἢτοι τὰ «τάματα», τὰ ὅποια εἶναι διάφορα εἶδη ρουχισμοῦ — ὑποκάμισο, ὑφασμά, πεπσέτες, μανδύλια κλπ. Θυσία ζώων δὲν συνηθίζεται. Μόνον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὑπ' ἐκάστης οἰκογενείας κατ' ἰδίαν σφάζεται ἓνας ἀμνός, ὁ ὁποῖος γίνεται ψητὸς εἰς τὸν φούρνον, «κουρματάνι». Ἁγιάσματα, λιτανεῖαι δὲν συνηθίζονται, διότι τὸ χωρίον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐστερεῖτο Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ ἔχει ἄγνοιαν τούτων.

Πίστις εἰς τοὺς δαίμονας: Εἰς τὸν διάβολον, τὸν ὁποῖον ἀποκαλοῦν «ὄξω ἀπὸ δῶ», πιστεύουν ὅτι «πᾶντοῦ θάξει τὴν οὐρά του» καὶ τὸν ἀποπέμπουν διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν των ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐχει τὴν μορφὴν, τὴν ὁποῖαν συναντῶμεν εἰς τὰς διαφόρους εἰκόνας. Διὰ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος προεκάλεσε μίαν ἀσθένειάν, ὁ ἱερεὺς διὰ καταλλήλου εὐχῆς θά κληθῆ πρὸς τὸν σκοτὸν τούτον. Τὰ «διαβολάκια ἢ ἰσκιώματα», γυρίζουν τὴν νύκτα. Διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τούτων, ἀπαραίτητον νὰ ἔχη ὁ διαβάτης τῆς νύκτας — ἰδίως στὶς 12 τὰ μεσάνυχτα — φῶς καὶ ν' ἀποφύγῃ νὰ μιλήσῃ. Ἐκεῖνα τῶν ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἕως τῶν Φώτων λέγονται «καρκατζελία».

Εἰς τὴν ὑπαρξίν των μαρῶν πιστεύουν ὅλοι. Ἐκαστος ἔχει τὴν ἰδικήν του. Ἡ μοῖρα ἔρχεται τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ «μικροαί-

νει», δηλ. προδιαγράφει ἂν θὰ γίνῃ καλὸ ἢ κακὸ. Διὰ τὸν ἐξευμενισμόν τῶν μοιρῶν προβαίνουν εἰς διαφόρους ἐνεργείας, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, δὲν κόβουν τὸν δρόμον εἰς ἀγάμους, θέτουν τὰ «τυχερά» κλπ. Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ βρέφους φτειάχουν γλυκὰ ἰδιὰ τὰ γλυκάμουν τὶς μοῖρες.

Διοξασία περὶ τοῦ Χάρου καὶ τοῦ κάτω κόσμου : Ὁ Χάρος εἶναι ἓνα ἀνθρωπόμορφο τέρας μὲ μίαν «κόσα», δηλ. δρέπανον μεγάλον, ὃ ὁποῖος χωρὶς οἴκτο θερίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐπίσης πιστεύουν εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν θρυκολόων, «ἰσκιωμάτων» — ὅπως λέγονται εἰς τὴν γλώσσαν των, ἢ πασισάκια καὶ διηγούνται περὶ αὐτῶν «συμβάντα» μετὰ φόβου καὶ φρίκης. Ταῦτα παρουσιάζονται, ὡς πισπεύεται, τὴν νύκτα, ἰδίᾳ τὴν 12ην ὥραν, τὸ μεσονύκτιον καὶ ἀφαιροῦν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον νοῦν καὶ διμυλίαν. Διὰ τὴν ἀποτροπὴν των χρησιμοποιοῦν καὶ εἰς τὰ ἰσκιώματα φῶς, μόνον πού σπανίως ἐξέρχονται τὸ μεσονύκτιον τῆς οἰκίας των, ἐκτὸς σοβαροτάτης ἀνάγκης. Ἰσκιώματα δὲ εἶναι οἱ κακοὶ ἀνθρώποι ποὺ πῆγαν εἰς τὸν Ἄϊδη. Εἰς ἕκαστον βέβαια ἀνθρώπον, ὑπάρχει καὶ ὁ φύλαξ ἄγγελος.

Πίστις εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως : Διὰ τὴν φρωτιὰν πιστεύεται ὅτι, ὅταν «βουίξει» κάποιος «χωρατεῖει», διμυλεῖ δι' αὐτούς. Ὅταν δὲ σπιθοβολήσῃ, τότε κάποιος τοὺς φρασελῶνει. Διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἕδατος ὑπάρχουν διοξασία καὶ πολλάκις χρησιμοποιοῦν τοῦτο εἰς διάφορα ἔθιμα, ὡς τυχερό. Τοῦ Ἁγ. Γεωργίου παίρνουν ἀπὸ τρεῖς βρούσες ἢ τρία πηγάδια, ἀμύλητο ἢ μοῦτκο, ὅπως τὸ λέγουν, νερό, μέσα εἰς τὸ ὅποσον θὰ θέσσουν ἄνθη καὶ θὰ τραγοιδήσουν διὰ τὰ ἔχουν ὑγεία οἱ ἴδιοι καὶ τὰ ζῶα. Ἀπὸ τὸ ἕδωρ τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει τοποθετηθῆ εἰς εἰδικὸν δοχεῖον ἀπὸ τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, θὰ πλυθοῦν τὴν πρωΐαν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου, ἅπαντες, ὅσοι προσέφερον ἄνθη, ἐνῶ θὰ συνεχισθῆ τὸ ἄσμα, τὸ ὁποῖον εἶπον καὶ κατὰ τὴν προσφορὰν τῶν ἀνθέων.

Τῆς γῆς τὰ χορτοράκια, ἔχουν μίαν μυρουδιὰ
παντρεύουν τὴν Καλλίνου μὲ δυὸ ὄμορφα παιδιὰ.

Ποῦν θὰ πάρ' ἑς Καλλίνου ἀπὸ τ' ἡμᾶς τὰ δυό;

Τοῦν Κουσαντῆ θὰ πάρου, αὐτόναν ἀγαπῶ,

τοῦν ἄλλου δὲν τοῦν θέλου στὰ μάτια τὰ τοῦν δῶ.

Τὸ ἄσμα τοῦτο ἀκολουθοῦν ἄλλα διάφορα, τὰ ὁποῖα λέγουν καὶ εἰς ἄλλαις περιπτώσεις.

Διὰ τὴν ἀνομβρίαν, προβαίνουν εἰς τὴν ἐξῆς ἐθιμοτυπίαν. Τυλίσσουν νῆμα εἰς τὸ ἄντι, δηλ. τὸ ξύλον τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ ἀφοῦ τὸ σπολίσειν, τὸ περιφέρουν εἰς τοὺς ἀγρούς μὲ δεήσεις πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ πόλιν φτειάχουν στέφανον ἐξ ἀνθέων καὶ προβαίνουν εἰς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν. Διὰ τὴν κατάπαυσιν δὲ τῆς πολλῆς βροχῆς, βγάζουν στὴν βροχὴ τὸν τρίπαδα τὸν σιδηροῦν, τὸν θέ-

τοιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, διὰ νὰ μαγειρεύσουν (πυρουστιά) καὶ τὸ κόκκινο αὐγὸ τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης, ποὺ εἶναι τοποθετημένο ἰσὸ εἰκόνημα ἀπὸ τὸ Πάσχα.

ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΥ

Τὸ 40)θ ἡμέροιν πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων: Ἐπὸ ποῦ Ἄγ. Φιλίππου ἀρχεσαι ἡ «μικρὴ ἀποκριά», ἐνῶ ὁ Ἄγιοσ ὀπίοσ εἶναι ἀγνωσποσ εἰσ τὸ ἑορτολόγιοιν τῶν χωρικοῶν. Τὸν γνωρίζουιν ὡσ Ἄη Σαράντη, φτειάχνοιασ, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμησ τοῦ, 40 «λαλαγλίτες», τὴν ζύμην ποὺ τὴν τηγανίζουιν μὲ λιάδι. Ἐπίσης, γνωσπὴ εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Ἄγιοσ Βαρβάρασ καθ' ἣν βράζουιν ἰσῖτον (βαρβάριεσ) καὶ διανεμοῦν διὰ τὴν καλὴν ὑγείαν τῶν ζῶων, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἄγ. Μοδέστοσ, καθ' ἣν φτειάχνοιν «μπουγάτσα» καὶ διανεμοῦν διὰ τὸν ἴδιοιν ἰσποκτόν. Ἄλλαι ἑορταὶ τοῦ 40θῆμεροῦ εἶναι: ἡ τῆς Ἄγιοσ Αἰκατερίνησ, ποῦ Ἄγ. Ἀνδρέου (Ἄη — Ἀντριάσ), τῆς Ἄγ. Βαρβάρασ, τοῦ Ἄγ. Νικολάου (Ἄη Νικόλασ), τοῦ Ἄγ. Σπυριδωνοσ, τοῦ Ἄγ. Ἐλευθερίου (Ἄη Λευτέρησ) καὶ τοῦ Ἄγ. Μοδέστοσ.

Τὸ ἰδοδεκαῖερον: Κατὰ τὸ δωδεκαῖεροιν δὲν γνέθουιν, τὴν δὲ παραμοιὴν τῶν Χριστουγέννων σφάζουιν τὰ γουριόνια, τὸ κρέασ τῶν ὀποῖων γνέπαι καθορμῶσ (τηγανίζεται) ἢ ἀλατίζεται. Ἐπὸ τὴν πρωίαν ἀρχίζουιν αἱ προετοιμασίαι τῆς οἰκίαισ διὰ τὰ Χριστούγεννα, ἰοἱ ἰδὲ μικροῖ, μὲ τὴν λαχὴν ἔξωθεν τῆς ἰθύρασ, «κόλλισοιασ», λέγουιν μετὰ τὴν λειτουργίαν τὰ κάλαντα, τὰ σπηθή, «Καλὴν ἡμέραν ἀρχοντεσ...».

Τὴν ἑσπέραν, αἱ νέοι ἰθα ἔξέλθουιν μὲ τὰ σπνεργὰ των, ἦποι μίαν ξυλίην ράβδον, τὴν «τζουμάκα», τὸν κομπαρὰ ἀπὸ νεροκοκοκῖθα ἡ γκαριτζόνα, ὀπιασ τὴν λέγουιν, τὸν ἰσάκιο ἡ χιμπέσ, ὀπιασ λέγετα, διὰ νὰ βάζουιν κρέασ, φροῦτα κλπ., καὶ τὸ μοναδικὸν ὄργανοιν, τὴν γαῖντα. Πρὶν εἰσέλθουιν εἰσ τὴν οἰκίαν, ἰθα φωνάζουιν ἔξωθεν πὸ ἔπινα τὸ:

Ἄνοιξε μὲ κόρη τὴν πόρτα σου,
ἦρθαι μέσ' σπὴν αὐλή σου,
ποῦ λιάγα - λιάγα (σιγά - σιγά) ἦρθαι με
σάν τὸ λιανὸ τὸ φίδι.

Ἐπιορχόμενοι εἰσ τὴν οἰκίαν, ἰθα καθήσουιν καὶ ἀφοῦ χωρισθοῦν εἰσ δύο γροῦπ, ἰθα ἀρχίσουιν τὸ τραγοῦδι, τὸ ὀποῖοιν συνοδεύει ἡ γαῖντα:

Χριστοῦγεννα, Χριστοῦγεννα, ἀπόμει Χριστοῦσ γεννιέται
Ἄπομει Χριστοῦσ γεννήθηκε καὶ ὁ κόσμοσ δὲν τὸν εἶδε,
Κόσμοσ καὶ τὰ ἀκούμενα (τῆς ἀκουμένησ) καὶ ὁ βασιληὰσ ἀητόσ σου
Τρία βαγγέλια (Εὐαγγέλια) λειτουργοῦν καὶ τρία Ἄποστολόια (Ἄποστολοὶ) ψέλλουιν

Διαβάζουιντα χρυσὸ δεινράκι ξέβγη

Τὸ δέντρο ἦταν ὁ Χριστοῦσ καὶ κλόνια τὰ βαγγέλια
καὶ τ' ἀργυρὰ φιλέτσια (ποτήρια) τοῦ ἦτανει προφητάδεσ

Προφήτευαν κι ἔλεγαν γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθια (πάθη)
 Καὶ σὺ Χριστέ μ' ἄληθιανέ, Χριστέ μου σταυρωμένε
 νὰ ποὺ σὺ σταύρωσαν Ὁβροὶ (Ἑβραῖοι) καὶ σοῦβαλαν στὸν τάφο
 Τὸν χάλκι (σιδερά) τὸν παρήγγειλαν νὰ κόψη δυὸ πηροῦνια
 κι ἐκεῖνος τὰ παρᾶκοψε, τὰ κόφτει κάτω πέντε,
 Τὰ δυὸ βαροῦν στὰ χέρια του, πὰ δυὸ βαροῦν στὰ πόδια
 τὸ πέμπτο, τὸ φαρμακερὸ τῶβαλαν στὴν κοιλιά του
 καὶ πέταγεν τὸ αἷμα του ὡς ἄνιαν ποτάμι.
 Κι ἡ Παναγιά τὸ σφρούγγιζε μ' ἓνα χρυσοῦ μαντήλι
 Νωρίς - νωρίς τὸ σφρούγγιζε, νωρίς - νωρίς τὸν λέει
 Κρήμα - κρήμα τὸν γιόκα μου, τὸν γιόκα τὸν ἀφέντη
 ποὺ ἦταν ὄλος μάλαμα στὰ στήθια τ' ἀσημένιος
 Κι ἀπόπι θέλ (εἰ) νὰ κατεβῆ στῆς Ἐκκλησιαῖς τὴν πόρτα,
 νὰ ῥίξῃ κῶθορο νὰ διαβῆ δεξιὰ ἀπ' π' ἅγιο ἡῆμα
 νὰ ἰσπῶση τὸ στρολάκι του (χαλί) νὰ κάψη νὰ διοκορίνη
 νὰ κρήνη ὄλους τοὺς ἁμαρτωλοὺς κι μᾶς τοὺς κουλασμένους...
 (Γεώργιος Ναξίτης)

Ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἐμφανίζονται καὶ οἱ καλλικά-
 τζαριοι, πὰ «καρκατζέλια», τὰ ὁποῖα, διὰ νὰ τὰ ἀπατρέμουν νὰ εἰσέλθουν εἰς
 τὴν οἰκίαν, θέτουν ἔμπροσθεν αὐτῆς ἓνα κλάδι κέδρου, τὸ ἀρδίπς, ὅπως λέγε-
 ται, ἐνῶ τὴν νύκτα δὲν κοιμοῦνται κοντὰ σὲ ἰζάκι, διὰ νὰ μὴν εἰσέλθουν τὰ
 «καρκατζέλια» ἀπὸ τὴν καπναδόχο, τὸν λεγόμενον «κατίζα». Ἀντικείμενον ἐρ-
 γασίας δὲν μεταφέρουν ἐντὸς τῆς οἰκίας διὰ νὰ μὴν τὸ ἀκολοθησοῦν τὰ «καρ-
 κατζέλια».

Τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου αἱ Βασιλοπούττα, κόπτονται δὲ τὴν
 ἐπομένην πρωΐαν καὶ τρώγονται μὲ τὸν πατισᾶ τοῦ χοίρου. Τὴν Βασιλοπούττα
 θὰ τὴν τεμαχίσῃ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ θὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον τὸ μερί-
 διόν του. Πρωτίστως δὲ τοῦ Χριστοῦ, αἰκίας, ζῶαν. Τὴν πρωΐαν τῆς παραμο-
 νῆς, τὰ μικρὰ παιδιὰ θὰ εἶπουν τὸν «Ἁ Βασίλη», πρὶν δὲ εἰσέλθουν εἰς τὴν
 οἰκίαν, κραυγάζουν μακρόθεν αὐτῆς, «Σιούρβα...», δηλ., «Νὰ τὰ ποῦμε»; Τὸ
 ἀμίλητο νερὸ καὶ τὸ ποδαρικό ἰδὲν ἰσνηθίζεσαι. Εἰς ἐκεῖνον ὅμως, ποὺ τὴν
 πρωτοχροναὶ θὰ παρνησθῆ πρῶτος, θὰ προσφερθῆ ὡς δῶρον ἓνα ζῶον ἀπὸ
 τὸν ἀρχηγὸ τῆς οἰκογενείας.

Τὰ «Φῶτα» τὰ παραμένουν μὲ ἰδιαίτηρη χαρὰ, διότι θὰ ἔλθῃ ὁ ἱερεὺς
 νὰ ἀγιάσῃ τὸν ἵοπον, διὰ νὰ φύγουν τὰ «καρκατζέλια».

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐσορῶν, εἶναι καὶ τοῦ
 Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ «νούνου», ὅπως λέμε, τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης τῆς Ἁγ. Δο-
 μνίκης, ἡ Μπάμπου - Γκιουνῆς, ὅπως τὴν λέγουν, κατὰ τὴν ὁποῖα, αἱ μύμματα
 ἐπισκέπτονται τὰ βρέφη κάτω τοῦ ἔτους, λαμβάνουν φιλιοδαρῆματα ἀπὸ πᾶς

μητέρας και κατοπίν ὄλοι μαζί γλιεντοῦν εἰς μίαν οἰκίαν. Ἄλλαι ἑορταὶ τοῦ μηνὸς εἶναι τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν ὁσίων, αἱ γυναῖκες δὲν ἐκτελοῦν τὰ λεγόμενα «νυχτέρια», διὰ νὰ μὴ γνέσουν καὶ πλέξουν.

Ἐορταὶ Φεβρουαρίου: Κατὰ τὸν μῆνα παῖτον ἑορτάζεται (ἀργία) ὁ Ἁγ. Τρύφων, διὰ νὰ μὴ «στρίβουν» τὰ παιδιὰ ποὺ πρόκειται νὰ γεννηθοῦν, καὶ ἀποφεύγεται κάθε ἐργασία, ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς γυναῖκας. Ἐπίσης, ἑορτάζεται ἡ Ὑπαπαντῆ διὰ τὰ ζῶα, ὁ Ἁγ. Συμεὼν διὰ νὰ μὴν γεννηθοῦν — παιδιὰ ἢ ζῶα — «σημειωμένα», ὁ Ἁγ. Χαράλαμπος διὰ νὰ προιστατεύσῃ τὰ σπαιρὰ ἀπὸ τὴν παγωνίαν καὶ ὁ Ἁγ. Βλάσιος διὰ τὸν ἴδιον λόγον.

Ἀπόκριεω: Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ἀποκριῶν, λαμβάνουν χώραν αἱ μεταμεριέσεις, κατὰ τὰς ὁσείας, οἱ μικροὶ ὑποδύονται πούς «ἀριότητες», οἱ δὲ μεγάλοι τὰ «καρναβάλια», γυρίζοντας (γχιζερνώντας) ἀπὸ οἰκίαν εἰς οἰκίαν, καὶ καθ' ὁδὸν σατυρίζοντας πούς πάντας. Αἱ οἰκοδέσποιναι προσφέρουν κεράσματα καὶ φιλοδωρήματα εἰς πούς «ἐπισκέπτας», ἐνῶ ἐκεῖνοι, κατὰ τὴν συνήθειαν, κλέπτουν αὐτὰ ἀπὸ τὰς φωλεάς. Τὴν Κυριακὴν δὲ τῆς Τυρινῆς, φτειάχουν τυρόπιτες ἢ γαλακτόπιτες, αἱ ὁποῖαι τρώγονται πρὶν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου, ἐνῶ εἰς τὴν πρᾶπειαν θὰ μεῖνῃ κενὴ θέσις διὰ νὰ φάγῃ ὅποιος ἔλθῃ πρὸς ἐπίσκεψιν.

Τὴν Μεγάλην Ἀποκριὴν καὶ μάλιστα πὸ Σάββατο πρὶν ἑσπέραν — Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς — αἱ μικρότεροι νύμφαι καὶ θυγατέραι ἐπισκέπτονται τὰς μητέρας ἢ πενθεράς ἢ κουμπάρας των, με μίαν φιάλην ἢ «μπιλίκα», ὅπως λέγεται, οὔζου, καὶ ἀφοῦ ἀσπασθοῦν τὴν χεῖρά των, πὸς κερμοῦν οὔζα καὶ ζητοῦν συγχώρησιν ἢ «σχώριον» κοινῶς. Μετὰ ταῦτα, κόττειται ἡ τυρόπιττα καὶ ἀρχίζει τὸ φαγοπότι. Τὰ ψυχισάββατα, ἐν ὅλῳ τρία, τῆς Μ. Ἀποκριᾶς, γίνονται κόλλυθα καὶ ἀφοῦ τὰ διαβάσῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ Νεκροταφεῖον, με τοὺς ἄριτους τοὺς μικροὺς, τὰ σχώρια, θὰ διανεμηθοῦν διὰ νὰ φάγουν καὶ νὰ κορέσουν τὴν πείναν των αἱ ψυχαί, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἔξω.

Τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, θὰ διανεμηθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ ἱερέως οἰαδήματα ἄνθη ἢ κλάδοι πλὴν σουσιᾶς, τὰ ὁποῖα θὰ φυλαχθεῖν εἰς τὸ εἰκόνημα τῆς οἰκίας, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐναντίον τῆς βασκανιάς.

Προετοιμασίαι διὰ τὸν Μάρτιον καὶ ἑορταὶ αὐτοῦ: Τὴν 1ην Μαρτίου συγκεντρώνονται εἰς τὴν αὐλὴν κλάδοι ξηροὶ διὰ νὰ καοῦν καὶ ν' ἀποφευχθῇ οὕτω πὸ... μαύρισμα τοῦ Μαρτίου. Τὴν τευρὰν θὰ τὴν ὑπερπηθοῦν με γέλια καὶ ἕξαιλλον ἐνθουσιασμόν. Εἰς τὰς χεῖρας δέ, δένονται κλωσταὶ ἀσπροκόκκιαι, ὡσὰν δακτυλίδια, «οἱ μαρτινίτιες», διὰ τὸν ἴδιον σκοπόν. Τοῦ Ἁγ. Φιλίππου, αἱ τηγανίτες ποὺ θὰ γίνουν θ' ἀριθμοῦν

εις 40 καὶ θὰ διανεμηθοῦν μὲ τὴν ἐξῆς φράσιν: «Σαιράντα φᾶς, σαιράντα πιῆς, σαιράντα ἰδὸς γιὰ τὴν ψυχὴ σ'». Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐορτὴν ὁμοίως φυτεύονται καλλωπιστικὰ φυτὰ μὲ «σαιράντα» ρίζες καὶ κόπτονται αἱ κορυφαὶ τῶν κερῶν. Τοῦ Εὐδαγγελισμοῦ εἶναι ἡ καθιερωμένη διπλῆ ἐορτὴ καθ' ἣν σύσσωμον τὸ χωρίον θὰ παρακολουθήσῃ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Σχολείου.

Ἐορταί πρὸ τοῦ Πάσχα: Τοῦ Λαζάρου, τὰ μικρὰ κορίτσια θὰ παίρουν τὸν «Λάζαρον», ἰδηλ. μία κούκλα καταλλήλως ἐνδεδυμένη, διὰ νὰ ἐξέλθουν εἰς τὰς οἰκίας, νὰ τὸν τραγουδήσουν:

Ἐναν καλὸν παλλητάρ(ι)ν πήγαμεν τὸ δέντρο δέντρο

γιὰ νὰ μὴν τὸ κάψειν ὁ ἥλιος.

Σποῦ δρόμου ποὺ ἐπήγαμεν βρῖσκει ἕναν διασκάλι (διδάσκαλον),

«Καὶ ἡμέρα βρῆ διασκάλι» — «Ὄριαν καλὴν παλλητάρ(ι) μ'».

Βρόντα βρόντα παλλητάρ(ι) μ' γιὰ νὰ βγῆ ἡ καλὴ σιου ἔξου

γιὰ καλὴ σου κι Εὐδοκιά σου, ποῦχ' πὰ ἰσπίτια μαιριμαρένια

κι ὄλο ἀγάδες κι πασιάδες κι ὄλ' ἀντρά(γ)νια γραμμένας.

Καὶ στὴν ἄμρη τὰ φαριμάσια.

(Μαριάνθη Ζαχάκη, μαθήτρια ΣΤ' Δημοτικοῦ)

Τὸ ἄσμα τοῦτο λέγεται εἰδικὰ κατὰ προτίμησιν εἰς τὸν δάσκαλον τοῦ χωριοῦ καὶ δευτερευόντως εἰς οἰκογενεῖας, ποὺ ἔχουν ἕνα ἄρρεν παιδίον καὶ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἐκεῖνας ποὺ ἔχουν πολλὰ ἄρρενα. Ὅταν πρόκειται νὰ τραγουδηθοῦν ἡ κόρη ἢ αἱ κόραι τῆς οἰκογενεῖας, τότε λέγεται τὸ παρακάτω:

Μάρ' ν' ἤρθαμε σ, αὐτὰ τὰ ἰσπίτια τὰ ψηλά καὶ τὰ μαιριμαριονισμένα

πάχουν χίλια (μ)πρόβατα καὶ δυὸ χιλιάδες γίδια

Ὁ πομπάνης ποὺ τὰ κρύλαγε γυρεῦ'ν' ἀρραβώνα

μαρ' τὴν ἀρραβώνα προξενεῖα ποὺ γυιὸ ν' ἀρραβωνιάσουν.

Μάρ' πῶχ' τὰ ξανθὰ μαλλιὰ σαιρανταπέντε πῆχες.

Στὴ θάλασσα τὰ τύλιγαν, αἰτοὺς κόμπους τὰ ἰδιάζουν

καὶ μέσ' τὴν μέσ' τὴν θάλασσα δυὸ ὑφάντρες τὰ ὑφαίνουν.

Μάρ' θάνει (μαρὲ θάξει) τὸν ἥλιον πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη

Μάρ' θάνει καὶ τὸ καινούφυλλο καθάριο δοχτυλίδι.

(Μαριάνθη Ζαχάκη, μαθήτρια ΣΤ' Δημ.)

Τὴν ἐπομένην, Κυριακὴν τῶν Βαίων, θὰ μεταβοῦν ἅπαντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵδιὰ νὰ λάβουν ἡγιασμένους κλώνους βαίων, τοὺς ποῖους θὰ κρατήσουν διὰ νὰ χρησιμοποιήσουν ἐναντίον τῆς βασικανίας. Ἀπὸ τὴν Κυριακὴν καὶ ἔπειτα, ὄλην δηλ. τὴν Μ. Ἑβδομάδα, παύει κάθε ἐργασία νυκτερινή, ἰδίως (νυχτέρια). Τὴν Μ. Πέμπτην θάφρονται τὰ αὐγά. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ἔξωθι τῆς θύρας κρεμάται κόκκινα ὕφασμα. Ἡ Μ. Πέμπτη λέγεται καὶ «Κοκκινολέφτη». Τὴν Μ. Παρασκευὴν ζυμώνονται τὰ πσουρέκια, αἱ δὲ νέαι στολίζον

τὸν Ἐπιτάφιον μὲ ἄνθη, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος μὲ τοὺς μαθητὰς του καὶ τοὺς νέους ψάλλουν τὰ Ἐγκώμια — ὡς δοκιμὴν διὰ τὴν Ἑσπέραν — πέραξ τοῦ Ἐπιταφίου. Πρὶν γίνῃ ἡ περιφορὰ τούτου, θὰ διέλθουν κάτωθεν αὐτοῦ ἄπαντες. Ἀπὸ τὴν Μ. Πέμπτην τὴν ἑσπέραν, μέχρι τὴν Μ. Παιρσιουκευὴν, αἱ γυναῖκες θὰ ξενοχτήσουν τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ θὰ παραιμεινούν πλησίον του ἕως τῆς Ἀποκαθηλώσεώς του ἐνῶ θὰ τὸν μοιρολογοῦν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν. Τὸ Μ. Σάββατον γίνονται καὶ σχετικαὶ ἐποιομασιαὶ διὰ τὴν ἐπομένην. Ἄμνος δὲν σφάζεται κατ' ὅσον οὗτος φυλάσσεται διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Ἐκτὸς ἐκεῖνων βέβαια ποὺ διαθέτουν «περίσσιον» ἢ οἰκονομικῶς εὐχεροῦν διὰ τὴν ἀγορὰν κρέατος. Μὲ τὴν σήμανσιν τοῦ κώδωνος θὰ μεταβῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἀκούσουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἢ «Καλὸς λόγος», νὰ πάρουν τὸ Ἄγιον φῶς διὰ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς τὴν οἰκίαν, τὴν δὲ λαμπάδα θὰ τὴν κρατήσουν νὰ τὴν ἀνάψουν ἐν καιρῷ θείας κωνίας τῶν ζῶων διὰ νὰ πὰ καπνίσουν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα θὰ συγκεντρωθῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σχολείου νὰ παύξουν, νὰ εὐθυμήσουν καὶ νὰ χορέψουν. Μαζί των θὰ ἔχουν κόκκινα αὐγά διὰ νὰ πὰ ἀλληλοκατυπήσουν ἐκτὸς πῶν θοσκῶν αἱ ὁποῖοι κατ' αὐτὴν ἡμέραν οὔτε πρῶγουν οὔτε κρατοῦν κόκκινο αὐγὸ. Ἐπειτα θὰ σταθῇ ὁ χορὸς ὅστις θ' ἀρχίση μὲ τὸ ζωναράδικο:

Το' Παισχολιάς μερ' Ἀλεξάντρια, το' Παισχολιάς τὴν ἑβδομάδα
ξέβγησε μιὰ ἀσθένεια.

Παίρνει νιὲς παίρνει παιντημένους παίρνει κα' ἀρραβωνιασμένους

Παίρνει καὶ τὴν Ἀλεξάντρια ποῦνει ἀρραβωνιασμένη.

Πρῶτος θὰ σύρη ὁ γεροντώτερος νταῆς (ἄνδρας) ὁ ὁποῖος καὶ θὰ ρίξει «τ'ζάμπια» (κέραισμα).

Θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ βόλτα στὴν Κεντρικὴ ὁδὸ καὶ τὸ ἑσπέρας θὰ γίνουν τὰ κατ' οἶκον γλέντια.

Κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαιησίμου δὲν ὑπάρχουν ἐθιμοτυπία.

Ἐορταί Ἀπριλίου: Ἡ πρωτοπρωλιά εορτάζεται μὲ τὸ ἔθιμον τῆς ψευδιολογίας καὶ τῆς ἔξαπατήσεως. Ὁ Ἁγ. Γεώργιος εορτάζεται μὲ ξεχωριστὴ τιμὴ. Αἱ οἰκοκυραὶ ἀπὸ τῆς πρῶτης ἐπομάζουν τὸ «Κουριμπάν», τὸν ἄμνον ἰδηλ. ποὺ θὰ ψήσουν μὲ παρὶ εἰς τὸν φουῆρον. Μόλις δὲ ξεφουρνίσουν τὸν ἄμνον θὰ θέσουν εἰς τὸ παρὶ ἓνα ἄνθος διὰ πὰ «ζᾶ». Ἀρχίζει ἐν συνεχείᾳ τὸ φαγοπότι ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἰκογενείας εἰς τὸ τέλος θὰ ἔξετάσῃ τὴν πλάτην τοῦ ἄμνου. Ἄν αὐτὴ εἶναι κοκκινωτὴ θὰ βασιλευσῇ πλοῦτος εἰς τὴν οἰκίαν ἐνῶ ἂν εἶναι λευκὴ ἢ φτώχεια. Ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἄμνου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου στιγμασιάζουν τὰ πρόσωπά των, οἱ δὲ βαισμοὶ θὰ σταλλίσουν μὲ ἄνθη τὴν στάνη διὰ νὰ μὴν «σιτίψουν» πὰ αἰγοπρόβατα. Τὸ ἀπόγευμα θ' ἀρχίση ὁ δημόσιος χορὸς.

Μαΐου ἑορταί: Τὴν πρωίαν τῆς Πρωτομαγιάς αἱ νεάνιδες ἐπι-

σπέντονται τὴν φύσιν διὰ τὰ συλλέξουν ἀνθη, τὰ φτερεύουσιν ιστέφανον διὰ τὰ τὸν ἀνορτήσουν μ' ἓνα πέταλον εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας ὅπου θὰ παραμείνουν μόνον ἐπὶ ἓνα μῆνα. Εἰς τὴν στάνην θὰ κρεμασθῇ ὁμοίως ἓνα πέταλον, ὅπου θὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ἐπὶ ἓνα ἔτος, διὰ τὰ μὴν πάρουν αἱ μάγισσαι τὸ γάλα. Πρὶν μεταβοῦν ἐπὶ ἀνθη ἀφοῦ πλυθοῦν, θὰ φάγουν ἑαυτὰ τὰ μὴν τοὺς «τσουκίση» ὁ κοῦκος καὶ ἐπέλθῃ ζημίαι εἰς ἐκεῖνον. Ἡ συλλογὴ τῶν ἀνθέων εἰς τοὺς ἀγρούς θὰ γίνεται μὲ τὸ ἄσμα:

«Λέν' (Ἑλένη) ἦρθει Μοῆς ἀμὰν γκέλ ἀμὰν

«Λέν' ἦρθει Μοῆς κ' ἦ Ἄνουξις.

Ἡρθεῖ Μοῆς κ' ἦ Ἄνουξις, ἦρθεῖ ποὺ ἰΚαλουκαίρι.

Λέν' π' ἀνθίζουν πὰ πριαντάφυλλα, π' ἀνθίζουν πὰ λουλούδια.

Μαθηταὶ Σχολείου

Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν συλλογὴν τῶν ἀνθέων θὰ επισκερθεθοῦν τὴν σπίνην καὶ μ' ἓναν πρῶσινο κλάδο θὰ κτυπήσουν τὰ αἰσιοπρόβαια καὶ κατόπιν τὰ ὑπόλοιπα ζῶα διὰ τὰ μὴν... ἀρρωστήσουν.

Διὰ τὰ μὴν τοὺς πιάνουν τὰ μάγια πρὶν νευθοῦν τὴν πρῶταν ποὺ θὰ ἐγειροθοῦν θὰ πιάσουν ξηρὰ περιπτώματα ἀνθρώπων τὰ ὅποια κατόπιν θὰ θάλλουν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν ζώων. Εἰς τὸ ἑαρτολόγιον τοῦ Μαΐου θέσιν κατέχει ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης καθ' ἣν οὐδεμίαν ἐθιμοτυπία ὑπάρχει. Τῆς Ἀναλήψεως θὰ μεταβοῦν εἰς τὰ Φρέσπια (πιάδια) ὅπως λέγονται εἰς τὴν γλώσσαν των καὶ ἀφοῦ καλύψουν τὸ ἄνοιγμά των μὲ κόκκινον ὑφαισμα θὰ θέσουν κάτωθεν τούτου πὰς κεφαλὰς των παραιτηροῦντες ἓναν καθρέπτη τὸν ὅποιον θὰ ἔχουν τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἀκρὴν τοῦ χελλοῦς ποῦ φρέσπιας ἐναντι αὐτῶν. Τοῦτο θὰ γίνῃ ὄλιγον πρὸ πῆς 12ης μισημβρινῆς ὅτε καὶ θὰ ἴδουν τοὺς νεκροὺς συγγενεῖς των τὰ διέρχωνται ἐκ τοῦ καθρέπτου ὅπως ἀκριβῶς τοὺς εἶδον ἐπὶ ὑπάτην φαρὰν κατὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν δὲν κοιμᾶται κανεὶς ἰδιὰ εὐρίσκονται ἔξω αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν.

Ἐορταί τοῦ Ἰουνίου: Τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου — πὴν παραμονὴ — αἱ νεάνιδες θὰ θέσουν εἰς διοχεῖον μὲ ἀμίλητον (μουτύκον) ὕδωρ μικρὰ δεματάκια ἀπὸ ἀνθη τὰ ὅποια προσέφερον αἱ ἴδιαι ἢ καὶ ἄλλαι ἄγαμοι καὶ ἀφοῦ τὸ καλύψουν μὲ κόκκινον ὑφαισμα θὰ τὸ ἐκθέσουν εἰς τὰ ἄσπρα καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὴν ἐπομένην θὰ τὸ ἀνοίξουν διὰ τὰ διαμαρτυροῦν ἕκαστον δεματάκι εἰς νέον ἢ νέαν συναδευόμενον μὲ τὰ μονάστροφα ἑμιστροφα τοῦ ἡμερολογίου.

Ἐορταὶ Ἰουλίου: Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐορτάζεται ὁ Προφήτης Ἡλίας ὡς προϊστάτης ἐναντίον τοῦ κεραινοῦ. Σημειωτέον ὅτι τελευταίως τιμᾶται ὅλως ἰδικαιτέρως διότι παρόμοιον περιστατικῶν συνέβη εἰς χωρικὸν ὁ ὅποιος ἰδὲν τὸν ἐτίμησε. Εἰς τὸ ἑαρτολόγιον τοῦ Ἰουλίου ἀναφέρονται καὶ ἡ Ἁγ. Παρασκευὴ καὶ ὁ Ἁγ. Παντελεήμονας χωρὶς ὄμως ἐθιμοτυπίας.

Ἐορταὶ Ἀύγουσταυ: Γνωστοὶ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτο εἶναι ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, καὶ ἡ Ἀποκεφάλισις τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἑορτὴν δὲν πρόγεται μαῦρο σταφύλι.

Ἐορταὶ Σεπτεμβρίου: Μόνον ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀναφέρεται κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα ὡς ἀρχιὰ χωρὶς ἑθιμοτυπίας.

Ἐορταὶ Ὀκτωβρίου: Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτο μόνον ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου εἶναι γνωστὴ ἔφ' ὅσον εἶναι ὁ Πολιοῦχος τοῦ χωριοῦ καὶ πανηγυρίζει τὸ χωρίον χωρὶς ξεχωριστὰς ἑθιμοτυπίας, πλὴν πᾶν συνήθων ἐκείνων, πᾶν πανηγύρεων, (χοροὶ κ.λ.π.).

ΜΑΓΕΙΑ: α) Βασκανία: Εἰς τὴν βασκανίαν πιστεύουν πολλοὶ καὶ διὰ τὴν ἀποφυγὴν ταύτης χρησιμοποιοῦν πᾶν ἴδυνατὸν μέσον. Βασκανίει δὲ ἔκκεϊνας ὁ ὁποῖος ἔχει γαλιανούς ὀφθαλμούς ἢ ἐκείνος ποῦ ἔχει ἰθιλάσει δύο φορὰς ὅταν ἦτο θρέφρος ἰθλ. ἀτέκοιμε καὶ συνέχισε. Ἡ βασκανία ἐπιδιδᾷ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα «σκιάζουν». Πρὸς ἀποπρωτὴν τῆς βασκανίας, πίνουσι ἐπ' αὐτῶν καὶ πρὸς πρόληψιν κρεμοῦν κακανολεῖνους χάνθρας, ὅταν δὲ εἶναι καὶ γεννημένα εἰς τὴν ἰσπάνην κρεμοῦν πέταλον σιδηροῦν. Οἱ ἀνθρώποι κρεμοῦν τὴν «βασκανιοῦρα» ἢ τὸ «ματάκι» ἀπὸ χάνθρας. Ἡ διάγνωσις τῆς βασκανίας γίνεται μετὰ τὸ γήτεμα. Ὁμοίως καὶ ἀπατρέπεται ἢ ἀπαλλάσσεται ταύτης. Εἰδικαὶ γραφαὶ γητεύουν πὰ «βασκαμένα» χωρὶς νὰ ἐπιτρέπεται νὰ κοινοποιήσων ὅ,τι λέγεται μετὰ τὸ γήτεμα. Διὰ ζῶων, τὸ γήτεμα γίνεται εἰς μίαν χούφταν ἀπὸ πίτουρα πὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ φάη τοῦτο, διὰ δὲ τὸν ἀνθρωπον θὰ ληφθοῦν τρία πεμάχια ἄρτου τὰ ὁποῖα, ὑπερὰ ἀπὸ τὸ γήτεμα, θὰ φηθοῦν ἀνὰ ἓν εἰς τὴν πυρὰν, πὸ ἰστόμα τοῦ βασκαμένου καὶ (πὸ τρίτον) εἰς τὸ «καιοῦτ» δηλ. τὸ δοχεῖον ὅπου αἱ ὀρνιθες πίνουσι ὕδωρ. Κατόπιν ὁ παθὼν θὰ «σταυρωθῆ» μετὰ λουλοῦδια τοῦ σταυροῦ ἢ λίθανον. Συμπτώματα τῆς βασκανίας εἶναι διὰ μὲν τὸν ἀνθρωπον ἀνορεξία, ζαλάδα κ.ἄ., ἐνῶ διὰ τὸ ζῶον ἡ ἀνορεξία, τὸ πίκρισμα τοῦ γάλακτος, νὰ μὴ ζευγαίρῶνται, νὰ μὴ «καιοῦται», δηλ. νὰ μὴ μηρυκάζη.

β) Ἀνεμοστρόβιλος: Ἡ ἐμφάνισίς του προδίδει τὴν παρουσίαν ἰδαμοικῶν ὄντων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀνθρωπος ἀν ὀφθαλμοῖς τριὰ πεμάχια ἄλατος. Ἄν πάλι θέλῃ τὴν ἀποπρωτὴν του ἢ τὴν παῦσιν του, νὰ «διώξῃ» δηλ. τὰ διαβολάκια ὅτε λέγει τρεῖς φορὰς: «κέλι γάλα μέσ' τὴν σκαλά» (χύτρα).

Ἄπαλλαγή ἐξ ἐπιδημιῶν: Ὅταν ἀσθενήσων ὅλα σχεδὸν τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ, τότε ἕνας ποῦ ἔχει τὸ μοναδικὸν βασκτικὸν του ὄνομα, ἀπογυμνώνεται μένων μετὰ ἀδαμναίαν περιβολὴν καὶ ἀφοῦ λάβῃ τὸ μπασιπῶν ἢ

«τζουμάκια» από άκανθώδες ἰδένδριον θὰ περιέλθῃ τὸ χωρίον καὶ ἐνῶ θὰ καταμεύσῃ εἰς τρία κεντρικώτερα σημεῖα, θ' ἀναφωνήσῃ «Μπουρτά ἐμ' εἰσιν», δηλ. ὅλοι εἶναι ἐδῶ; Τότε ὁ χορὸς πᾶν χωρικῶν θὰ ἀπατηθήσῃ: «Μπρὶς μπουρτά ἰς χέπτειες» ἰδηλ. ἔμεῖς ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι... Οὗτος ὁ χορὸς θὰ ἔχῃ συγκεντρωθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως θὰ ἔχῃ ἀπασβέσει τὰς πυρὰς τῆς οἰκίας των. Οὕτω πιστεύεται ὅτι τὸ κακὸν ἔφυγε ἐνῶ ὁ ἀπογυμνωθεὶς ἐπιστρέφει διὰ τὰ ἐνδοθῆ.

Ἐὰν πρόκειται διὰ βρόφη κάτω τοῦ ἔτους καὶ παρακειμένου νὰ φύγῃ τυχεῦσαι ἀσθενεία των πὰ λαμβάνουν αἱ μητέροι καὶ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐνῶ ἡ γυναικὴ ἢ ἄλλη γυναῖκα θὰ μεταβῆ ἀπὸ ἀντίθετον μέρος — ἀφοῦ θὰ ἔχουν συνεννοηθῆ — καὶ χωρὶς νὰ ἠμιλήσῃ, θὰ παραιλάβῃ τὸ βρέφος.

Ἔτσι, τὸ «κακὸ ἔμεινε ἐκεῖ» καὶ τὸ βρέφος θὰ ἀναρρώσῃ. Ἡ πάλιν, δύναται νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς ἀσθενείας τὸ βρέφος ἐὰν μεταφερθῆ εἰς τὴν ρεμμιατιὰν ἄτου θὰ διέλθῃ διὰ τῆς στεφάνης τὴν ὁποίαν ἔχουν κατασκευάσει με ἀποκλάδιους πτελέας (καρογάτσ) τρεῖς φαράς. Δύναται νὰ φύγῃ ἢ ἀσθενεῖ ἀκόμη ἐὰν τὸ ἀσθενὲς βρέφος διασκελισθῆ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἢ τελοῦν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἱερὰ ἄμφια ὅταν ἀποδύεται ὁ ἱερεὺς. Τέλος ἀποτρέπεται ἡ ἀσθένεια με τὸ «κάκνισμα» ἢ με τὰ «γητέματα».

δ) Δ ε ι σ ι δ α ἰ μ ο ν ε ς δ ο ξ α σ ῖ α ι σ χ ε τ ι κ α ἰ π ρ ὸ ς δ ι α φ ὀ ρ ο υ ς ἔ ν ε ρ γ ε ῖ α ς: Τὴν νύκτα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας πυρὰ ἰδίῳ «χαλὰ τὸ ἰσιπιακὸ» σκορπᾶ ἰδηλ. ἡ περιοσία. Ὁμοίως καὶ κόσκινον ἢ σίττα διὰτι ἐπέρχεται ἀσθένεια εἰς τοὺς οἰκειούς. Κατὰ τὴν περιόδον τῆς νέας ἰσλήνης ἀφοῦ κραιπήσουν ἐπὶ τῆς παλάμης νόμισμα ἀποτείνονται πρὸς τὴν ἰσλήνην λέγοντας «Σὺ φεγγάρ· γῶ παλληκάσ', τὰ μαλλιά μ' ἰὰ φουκάλ' (σκοῦπα)». Μετὰ τὴν ἰδύσιν τοῦ ἡλίου ἰδὲν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας πᾶν ἀντικείμενον πρὸς δανεισμὸν ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς τὴν οἰκίαν λεχώ ἢ ζῶον. Ὅταν φεύγῃ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν οἰκίαν αὐτὴ δὲν σαρώμεται. Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς σποράς δὲν δανειζέται ἀντικείμενον πῆς οἰκίας καὶ σφάζεται πετεινὸς «γιὰ γούρι». Εἰς τὴν πυρὰν ρίπτεται, γιὰ νὰ σταθῇ ἢ πολλὴ βροχῆ, ἄλας.

ΛΑΪΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ: Αἱ ἀσθένεια ὀφείλονται εἰς πᾶλλα αἰτία: Ἦτοι κρυολόγημα, «Μάτι», στεναχώρια, κακὴ διατροφή, ἀναφυλαξία, βαριστομαχίᾳ καὶ λ.π. καὶ ἰστέλλονται ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅπως πιστεύεται. Πρὸς ἀπατροτήν των γίνονται δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν με προσηυχάς, τάματα εἰς τὴν Παναγίαν ἢ Ἁγίους, λειτουργίαι, προσφοραὶ, ἐγχοίμησις εἰς Ἐκκλησίαν τοῦ ἀσθενοῦς, ἐξορκισμοὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, γητέματα κ.λ.π. Κάτωθεν τοῦ ἱερέως, ἐνῶ θὰ γίνεται ἢ ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Ὁραίαν Πύλν, πισποθεῖται «μανδύλα» ἢ ὑποκάμισον πρὸς ἀπατροτήν ἀσθενειῶν. Πρὸς ἰατροθεῖαν, εἰσέτι χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ βότανα, τὰς μαλλιάξεις, τὰς συκίας (βεντούζας) πὸ γύρισμα

του ὀμφαλοῦ, τὰ ζειστὰ ἐπιθέματα, τὸ ἔμπλαστρον ἀπὸ μοαλλί κοπιόφικας, σαπού-
νι κίμιαταχείριστο, οὐζο, λεινωμα αἰγού καὶ στάχτη (καὶ «γιακιοῦ» λέγεται τὸ
ἔμπλαστρον—) — καὶ ἄλλα γιαιτροσόφια. Διὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἡ ἰδιαιτητικὴ εἴ-
ναι ἀπαραίτητος ἀναλόγως βεβαίως τῆς ἀσθενείας.

ΠΡΑΚΤΙΚΟΙ ΙΑΤΡΟΙ: Ὑπάρχουν πρᾶκτικαὶ ἰατροίσεις γραῖαι δηλ.
αἱ ὅποῖαι μὲ πὴν πείραν των γινώσκουν τρόπους θεραπείας ὠρισμένον ἀσθε-
νειῶν. Αὗται πλὴν πῶν βοτάνων ποῦ συνιστοῦν προβαίνουν εἰς διαφόρους ἐν-
εργείας πρὸς θεραπείαν ποῦ ἀσθενοῦς ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ «κηροστάκι» διὰ
τοὺς πόνους τῆς ὠτίτιδος. Ἄφροῦ δηλ. ἀλείφουν ἓνα λευκὸν ὕφρασμα (μάστατο)
μὲ λυωμένον κηρὸν τὸ τυλίγουν εἰς ἀδράχτι ἐν εἶδη κώνου καὶ τὸ ποποθετοῦν
μὲ τὴν μακρὰν ἀπὴν στὸ αὐτὸ τοῦ πάσχοντος. Ἀνάθουν πὸ ἄνω μέρος τοῦ ὑφά-
σματος τούτου καὶ πὸ κραποῦν. Οὕτω φεύγει ὁ πυκνὸν ἀήρ ἐπὶ τῶν ὠτων. Εἰς
παραμοίαις ἄλλας ἐνεργείας προβαίνουν καὶ διὰ τὴν θεραπείαν ἄλλων ἀσθε-
νειῶν.

Εἰδικὴ νοσολογία καὶ θεραπευτικὴ. Χαρακτηρι-
στικὰ γνωρίσματα πῶν παθήσεων εἶναι τὸ πρήξιμο πῶν ἀδένων (μηλίγγια),
καθ' ἣν μαλλιάσσονται αὗται καταλλήλως μὲ τὸ «πάτμα», ἡ ἀναμία ἢ κομμά-
ρα μὲ τὴν ἀνάπαισιν, ὁ «κιάρ τσομπάνης» ἦτοι ὁ ἀνθραξ τὸν ὅποιον θεραπεύ-
ουν μὲ τὴν ἐπίθεισιν ἐπ' αὐτοῦ φύλλου μολόχας μὲ σκόρδιο ἢ λιβάνι ὡς ἀπὸ
«θρέψη» διὰ νὰ τὸν «στάσουν». Ἄλλαι συνήθειαι ἀσθένειαι εἶναι αἱ γνωσταὶ :
Ἄνεμοτύρωμα ἢ σελήνιασμός, τὸ «σαιραλί» (ἕκτερος), τὰ «πλάκια» (Ἰλα-
ρά), ὁ πονόματος, αἱ «μαγοῦλες» (παιρωτίτις), «ὁ μοῦλιματζακ» (κοκκύτης), ἡ
ὠτίτις, ἡ «θερμιασιὰ» (ἐλονασία) κ.λ.π., ποῦ ἀπατρέπονται κυρίως μὲ συνταγὰς
τῆς ἐπιστήμης ἢ μὲ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἰατροῦ.

ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ : Τὸν ἥλιον καὶ τὴν Σελή-
νην ἀποκαλοῦν ἀδέλφια. Ἡ Σελήνη ἔχει ὀλιγώτεροι φῶς ἰδιότι τὴν τύφλωσιν
κάποτε εἰς τὴν ὀργήν του ὁ ἥλιος μὲ μίαν μπάλλα ἀπὸ κόπρον ζῶον. Ἡ ἥλι-
ος ἰδύοντις μεταβαίνει εἰς τὴν οὐρανίαν του ὅπου τὸν ἀναμένει ἡ μητέρα του
κοιμημένη, μὲ τὸ σπρωμένο τραπέζι διὰ νὰ φάγη τὰ φαγητὰ καὶ νὰ μὴ φάγη
ἐκείνη. Οἱ ἐκκλείψεις σημαίνουν πόλεμον εἰς τὸν κόσμον ἢ ἀ χυθῆ δηλ. αἷμα.
Ἡ μέσησις τῆς ἡμέρας γίνεται μὲ τὴν ξόλη (βουκέντρα) ἢ μὲ τὸ πέλμα πῶν
ποδῶν μετριῶντας τὴν σκιάν. Τὸ «γνώμισμα» τῆς σελήνης σημαίνει χαρές, ἐνῶ τὸ
«ἀδειασισμα» λύπες, στενοχώριες. Κατὰ τὸ ἄδειασμα γίνονται καὶ τὰ πρᾶκτικὰ
«γιαιτροσόφια». Ὁ ἥλιος ἐνῶ δύει καὶ ἔχει πολλὰς ἀκτῖνας, τὰ «ποδάσια», ἡ
ἀπμόσφαιρα θ' ἀλλάξῃ καὶ ὁ καιρὸς ἰθὺ εἶναι βροχερός. Διὰ τὸν ἥλιον λέγουν
καὶ τὸ παρακάτω ἄσμα: Τρέμ' ἥλιος νὰ βασιλέψ' κι' ἡ Ζωῖτσια ντύνται τὰ
μπουχασιένια (θελοῦδινα) κι' οἱ σινιρόφιτο (φιλινάδες) τὴν φωνάζουν, «καὶ
στὸ σαναβρ νὰ πᾶνει...»

Ἄϊντι ἄϊντι μωρ' ἰσυντράφες, γὰ θὰ πάου κί' ἰδὲν θὰ ἔρθου
 γιὰ θὰ ἔνου (γίνω) π' γράφους (Πραμματιέως) νύφ' κί' τ' γραμματικῶ
 (γυναῖκα

Δήμητρα Ἀνδρεάδου

ΑΣΤΕΡΕΣ: Ἄν ὁ οὐρανὸς εἶναι ξιάστερος καὶ φανοῦν πολλὰ ἀστέρια τὴν νύκτα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου αἱ κτηνατρόφοι θὰ ἔχουν πλοῦσια παραγωγή (πολλὰ ἀρνιά). Ὁ Γοιλαξίας λέγεται (ἀμάξι μὲ π' ἄχυρο) ἰδιότι κάποτε ἔκλεψε ἀπὸ τὸν κοιμπάρο του ἄχυρο καὶ τοῦ ἐχύθη σχεδὸν ὅλο καθ' ὁδόν. Αἱ ἄρκατοι λέγονται ἀμάξια χωρὶς προυχοῦλια (ῥόδιες) διότι κάποτε, ἐνῶ εἰς αὐτὰ ἦσαν ἐξευγμένα τὰ βάρδια ἐνεφανίσθη λίγος καὶ αἰφριδικαίσιθεντα (πρόγγισαν) «τὸ ἔβαλαν ἰστὰ πῶδια». Ἡ πούλια λέγεται «κλώσασα», Ζυγὸς (καπιτάρια τοῦ ζυγίσουν), ὁ Ἀυγερινὸς «Σαμπταῖλιτζοῦ», ἡ δὲ Ἀφροδίτη «Κιαρβάν Κιαρβάν».

Οἱ Μῆνες καὶ ἡμέραν τοῦ χρόνου: Μὴν ἀνάποδος δὲν ὑπάρχει ἐνῶ ἡ ἡμέρα Δευτέρα εἶναι «γρουσιούζικη». Κατ' αὐτὴν δὲν λουίζονται ἰδιὰ νὰ μὴν χηρεύσουν οἱ ἔγγαμοι. Τὴν Τρίτην δὲν πλένουν μὲ ζεστό νερό, τὴν Παρασκευὴν δὲν γνέθουν, δὲν ζυμώνουν καὶ ἰδὲν πλένουν. Τὸ Σάββατον δὲν κόπτεται ὑφαισμα.

Διὰ τὸν ἄνεμο, ἰστροπή, θροντήν καὶ βροχή ἔχουν προσαναφερθῆ. Ἡ Ἴρις, ἡ ὁποία λέγεται καὶ «Ζνάρ» δηλ. ζώνη εἶναι οἰωνὸς καταπαύσεως τῆς βροχῆς, τὸ ἰδὲ πρόσιμο χροῶμα τῆς ἀν πληθωρῆς, σημαίνει καλὴν παραγωγήν εἰς τὰ ἰθμητριακὰ κυρίως.

Πιρόγνωσις πῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως: Ἄν ἡ ἰσέληνη «κολιμπάη» διέρχεται ἰδηλ. διὰ μέσου τῶν νεφῶν θὰ κἀμη κακοκαιρία. Τὰ αἰγοπρόβατα ἀν «τιναχθοῦν», θὰ πείση πάχη. Ἄν δὲ φωνάξη ὄνος τὸν Μάρτιον τοῦτο σημαίνει πὼς ἔφθασε τὸ καλοκαῖρι. Ἄν «νυφθῆ» ἡ γάτα θὰ σηκωθῆ ἄνεμος ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ λουίζεται. Ἄν πετοῦν ἰσὶ ἀγριόχηνες ἢ καζιά ὅπως λέγονται εἰς τὴν γλώσσαν πων, πρὸς βορρᾶν σημαίνει καλοκαιρία, ἐνῶ πρὸς νότον κακοκαιρία. Ὁ ἀλέκτορας ἀν λαλήσῃ τὸ ἰσπέρας ἢ πρὶν ἀπὸ τὸ μεσονύκτιον ὁ καιρὸς θ' ἀλλάξη.

ΜΑΝΤΙΚΗ: Καὶ εἰς τὴν μαντικὴν ἐπιθδδονται μὲ ἰδικαιτέραν προισοχὴν. Παρασκολοιοῦν τὰ πάντα σχεδὸν διὰ νὰ μαυτεύσουν τὰ μέλλοντα. Ἄν οὐρλιάσῃ ὁ σκύλος κάτι πὸ κωνὸν θὰ συμβῆ. Ἄν σιρθῆ πρὸς τὴν οἰκίαν μὲν, ἀναμένεται πρόσιωπον, ἀντίθετα δέ, χωρισμός. Δὲν χαϊδεύουν τὴν γάτα, διότι δὲν παιδοσκαμεῖ ἡ γυναῖκα. Ὁ λαγὸς ἀν διέλθῃ τοῦ χωρίου τοῦτο θὰ διαλυθῆ, ἐνῶ ἀν φωνάξη τὸ ἄλογον θὰ ἔλθῃ ὁ ἀφέντης του ὅπου εὐρίσκεται. Ἡ κουκουβάγια ἀν ἐκβάλῃ τὴν κραυγὴν «κουοῦκ» σημαίνει καὶ ἀντιθέτως. Ἡ ὄρνιθα ἀν κἀμῃ τὴν κραυγὴν τοῦ πετεινοῦ σημαίνει θάνατον εἰς τινὰ τῆς οἰκίας. Καὶ εἰς τὰ ὄνειρα ἰδδουν προισοχὴν καὶ ἐξηγοῦν ταῦτα μὲ τὸν ἰδικὸν των τρόπον. Τὸ κόκ-

κίνο ἄλογο εἶναι εἶδησις, τὸ μέλι φαριμάκι, τὸ πράσινον ἑλπίδια, ἡ φωτιά καλόν τι, ὁ καπνὸς κακόν τι, τὸ τοίμπιμα τῆς μέλισσας θάνατος, τὸ αἷμα ἢ ἑπτανόληγμις καθύπνου τοῦ ὄνειρου σημαίνει τὸ ὄνειρον «χάλασε». Ἐπίσης ὁ ὄφις σημαίνει ἐχθρὸν ἢ τάμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ σκύλος ἂν δαγκώσει ἐχθρὸς, ὁ ὄνος σαιτανᾶς κ.λ.π.

Ἄν «παίξη» ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς εἶναι κακὸς οἰωνὸς ἐνῶ ὁ ἀριστερὸς καλός. Ἄν βουίση τὸ ἀριστερόν οὖς καλὸς οἰωνὸς ἐνῶ πὸ δεξιὸν κακός. Ὁ παρμὸς σημαίνει ὅτι τὸν ἐνθυμήθη κάποιος. Ἡ «φαγοῦρα» τῆς ἀριστερᾶς παλάμης σημαίνει πὸς τὸ ἄτομον θὰ λάβῃ χρήματα ἐνῶ τῆς δεξιᾶς θὰ δώσει. Ἡ φαγοῦρα τῆς ρινὸς σημαίνει κλάμα, τῆς ράχως ἰαυρὸς καὶ τοῦ πέλιματος πορθείαν. Τὸ τρίξιμο τῆς θύρας σημαίνει κακὸν εἰς τὴν οἰκίαν (θάνατος). Δὲν κοιμούνται εἰς σύνοδον ἀγρῶν ἰδιὰ νὰ μὴν ἐπέλθῃ ζόλη. Ἡ μαντική γενικῶς εἶναι εὐδρώως διαδεδωμένη ἰδιὰ ἰστοὺς παλαιότερους οἱ ὅποιοι περιεσχέον τοὺς οἰωνοὺς μὲ ἴδιον πρόπον διὰ τὰ μέλλοντα.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΙΣ – ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΟΙ : Τόσον ἡ δημώδης ποίησις ὅσον καὶ ἡ μουσικὴ εἶναι πλέον διαδεδωμένα. Ἀλλὰ μήπως οἱ χοροὶ ὡς ὁ ζωναριδίκος, ὁ συγκαθιστὸς κ. ἄ. ὀλιγώτεροι; Πολλὰ διηγούνται ἀπὸ τὸν θῆον των, ἀπὸ τὸν βίον τῶν προγόνων των, τὸν θῆον τῶν ζώων κ.λ.π. Ἀναφέρω μερικὰ ἀπὸ τὴν δημώδη ποιήσιν τοῦ χωριοῦ καθ' ὅσον περὶ αὐτὰ αποτελοῦν πληθώραν τοιοῦτων ποιημάτων καὶ ἰσμιῶταν. Ὅλα δὲ ἔχουν μελλοποιηθῆ. Ἀπὸ τὰς παραλλαγὰς λέγεται ἰκεῖνον τῆς ἀριστῆς, τοῦ ξηνητεμένου ἰσζύγου, τοῦ γέρονι Δήμου κ.λ.π. Ἀπὸ τὰ ἱστορικά καὶ ἀκριτικὰ ἀναφέρονται τὰ κάτωθι:

Ἔλα παιδί μου γρήγορα τὴν μέση μου νὰ ζώσης
παρηγοριά καὶ ἐλευθεριά τ' ἀδέφια μου νὰ δώσης
Φωνάζει Καραλευβανὸς κι' οἱ λόγγοι ἀνηχοῦνε
κι' οἱ Βούλγαροι ἀπ' τὸ φόβο τους
τὰ ὄπλα τους πεταῦνε.

Φέρο πατέρα πὸ ἰσπαθὶ κείνο πού κρέμει' ἐπάνω
νὰ τὸ ζωθῇ ἡ μέση μου μαζί του ν' ἀποθάνω
Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι μικρὴ καὶ ζηλωμένη
γιατ' ἔχει λευθεριά πολλή καὶ στὸ κλουβὶ δὲν μπαίνει.

Δημήτριος Χριστοπαιάκης

Ἐνα παρόμοιον ἰάλλ' ἀναφερόμενον περιστατικὸν εἶναι καὶ τὸ δημοτικόν:
Μία συννεφιασμένη ἡμέρα καὶ μιὰ σκοτεινὴ βραδυὰ
βάρκα γύρισε πάνω κάτω καὶ πνιγῆκαν δυὸ παιδιὰ
τόνα ἦταν ἀρμενῶμι στὴν ὀμορφάδα ξακουστὸ
ὁ ἄλλος ἦτανε ὁ Νίκος τοῦ Ἀθηναδώρου γιου
Ἀθηνοδουρὸς φωνάζει, τάζει λίρες ἕκατὸ

ὄποιος μπῆ και βγάλη τὸν Νίκο ζωντανὸ ἀπ' τὸ γιαλὸ
 Θάλασσα ἰδὲ θέλει λίρες θάλασσα ἰδὲ θέλ' φλουριά
 θέλει πὸν Νίκο νὰ τὸν ἔχη μονάχα ἰσυντροφιὰ.
 Δὲν ἐχόρτασες ἀκόμη θάλασσα μ' τόσον καιρὸν
 ἀπὸ τὰ κορμιὰ νὰ πρῶγη τ' ἄλμυρό σου τὸ νερό
 Θάλασσα λεβεντοπνίχτρα, θάλασσα φαρμακερή
 ἰσὺ πού κάνεις τὸ νησί μας σάντα μαῦρα νὰ φορῆ.
 Τὰ Ροδοσιτιανὰ κορίτσια ἔλα λυπηθήκανε
 ὡς και παραιμάνες Νίκο μαυροφορεθήκανε
 Ἄθηνόδωρο πατέρας ποῦχει τόση λεβεντιὰ
 πρῶδηξε μαῦρη πιτέρα (σημαῖα) νὰ σφραλίσουν τὰ χωριά.

Δημήτριος Χιριστακάκης

Ἔνα ἄλλο σχετικὸ μὲ προσφυγιὰ εἶναι και τοῦ γάμου:
 Ἄρχόντο γυιὸς παντρεύεται και παίρνει προσφυγοῦλα
 προσφυγοῦλα μαυρομάτα
 πού σὲ κλαῖν τὰ μάτια μου

Κι' ἡ μάνα που σὰν τᾶκουσε τὰ ἰδένδρα ξεριζώνει
 παίρνει δυὸ φίδια ζωντανὰ πιάνει τὰ τηγανίτζε
 — ὀρίστε νύφη μ' γιὰ νὰ φᾶς ψάρια τηγανισμένα
 και μὲ τὴν πρώτη μπουκοσιὰ ἡ νύφη ἐφαρμακώθη
 — Πιὰ παθερὰ ἰδὸς μου νερό καιριδιὰ μου ἐφαρμακώθη
 ἰδῶ νερό ἰδὲν θροῖσεται ἰῦτε καισι πουλιεται

(ἰσὰν πέθαινε)

Φίλιες και φιλινάδες μου ἰσὰν πᾶτε ἰστὴν ταβέρνα
 πιέται νερό πιέται καισι γιὰ τὰ φαρμακωμένα

(Ἄφρεντοῦλα Ἐισκιτζόγλου)

Διὰ τὸν γάμον λέγονται ἀκόμη πλεῖστα ἄσματα καινὰ εἰς χοροὺς και δε-
 ξιώσεις. Σνηθίζονται ὁμως τὰ παρακάτω ὡς πλεόν γυναισιὰ:

Τᾶλογου τοῦ σηλωμένου πῶχουν ἰστὴν μηλιὰ δημένου
 πιὸ καιράσιου ἰθὰ π' ἀνέβ' και ἰθὰ πᾶη ἰστὴν καιλή τ'
 ἡ καιλή τ' μαντήλ' ἰθὰ πὸν δουρίσ'.

Πέντι χρόνια πού καινοῦσι κ' πέντι πού διουροῦσι (δώριζε)

Παρόμοιον εἶναι και τό:

Τὰ σανίδια τὰ στρουμένα τὰ λιχνοῦν πιλικημένα (τᾶχουν σπεικεημένα)
 μὴ πατᾶται και βροντᾶται και ξυτηήσι τὴν καιλή μ'
 τὴν καιλὴν τὴν ἀδερχή μ'

ἔχου χρόνια π' δὲν τὴν εἶδα κι' θδομάδα παιραπάν'
 χτὲς τὴν εἶδα στοῦ π(η)γιάδ.
 Ψὲς τὴν εἶδα στοῦ πηγιάδι ποῦβγαξε κρύο νερὸ
 νὰ βρασίσ' τὸ σπιτάκι

(ῶλγα Χριστοακάκη)

Κάτι τὸ παρόμοιον πρὸς τὸν γάμιον ἀναφερόμενον πρὸς τοὺς χρόνους τῆς
 σκλαβιάς πὸ ὅποῖον τραγουδοῦν οἱ γεροντότεροι εἶναι καὶ τὸ παρακάτω:

Ἐρχόμασταν ἀπ' ἀνατολὴ σὲ μιὰ χριστὴ φρεγάδα
 σέντε παισιάδες εἶχαμε ἄμορφα τραγουδοῦσαν
 Εἶχαμε σκλάβους ἄμορφους στὰ σίδερα δεμένους
 κι' ὁ σκλάβος ἀναστέναξε καὶ στέναξε ἡ φρεγάδα
 Κι' ὁ Καπετάνιος τᾶκουσε καὶ φώναξ' ἀπ' τὴν πρύμνη
 —Ποῖός εἶναι π' ἀναστέναξε καὶ στάθιμε ἡ φρεγάδα;
 Ἄν εἶναι ἀπὸ τοὺς ναῦτες μου τὴ ρούγα του νὰ δώσω
 κι' ἄν εἶναι ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου νὰ τὸν ξελευθερώσω
 —Ἐγὼ εἶμαι π' ἀναστέναξα καὶ στάθιμε ἡ φρεγάδα
 —Σκλάβε πεινάς, σκλάβε διψᾶς, σκλάβε δὲν ἔχεις ρούχα
 —Οὔτε πεινῶ οὔτε διψῶ οὔτε ρούχα μου λείπουν
 πὸν τόπο μου ἐθυμήθηκα τὴν ἰδύα μου γυναῖκα
 πὸν ἤμιον πριῶν μερῶν γαμβρὸς δάδεκα χρόνια σκλάβος
 —Σκλάβε μου γὰ τραγοῦδησε γὰ νὰ σὲ ξελευθερώσω
 —Πόσες φορὲς τραγοῦδησα καὶ λευθεριά δὲν εἶδα
 Ἄν ἔχης μᾶνα καὶ παιδί Παισᾶ ἐλευθέρωσέ με
 —Σκλάβε πῆγαυε στὸ καλὸ χαλάμι ἡ λευθεριά σου
 Χίλια φλουριά τοῦ χάρισε κι' ἓνα ἄλλογο τοῦ δίνει
 Ὅσου νὰ σῆ τὸ «ἔχε γειά» παίρνει ὀγδόντα πέντε....
 Στὸ δρόμο πὸν ἐπῆγαυε στὸ δρόμο πὸν πηγαίνει
 ἀπάντησε ἓνα γέροντα μ' ἐργάτες τοῦ ἀμπέλι
 —Πές μου νὰ ζήσης γέροντα πιανοῦ εἶναι αὐτὸ π' ἀμπέλι;
 Τῆς ἐρημιᾶς τῆς σκαπεινιάς τοῦ γυιοῦ μου τοῦ Γιαννάκη
 ποῦ ἦταν τριῶν μηνῶν γαμβρὸς δάδεκα χρόνια σκλάβος
 σήμερα τὴν γυναῖκα του μ' ἄλλον τὴν εὐλογοῦνε
 —Πές μου νὰ ζήσης γέροντα προφθάνω στὰ σπεφάνια;
 — Ἄν ἔχης ἄλλογο γοργὸ στὸ σπῖτι θὰ πὸς φθάσης
 κι' ἄν ἔχης ἄλλογο ὀκνὸ στὴν ἐκκλησιά πὸς φθάσης.
 Δίνει βιτσιὰ τὸ Μαῦρο που στὸ σπῖτι καὶ πὸς φθάνει
 — Στὴν μπάντα μπάντα ἄρχοντες στὴν μπάντα ἀφεντάδες
 στὴν μπάντα τὸ παιδαριὸ νὰ μὲ κερᾶσ' ἡ νύφη.

Και σὺν κερνᾶ μία καὶ δυὸ στὰ μάτια πὸν καταβεί
 συμπεθεριὸ στὸ σπῆτι σὰς γεννεά μου σπὸ δικό σὰς
 κα' ἐσὺ ἄντρα πρᾶσση πήγαινε σπὸ καλό σου
 ἔμμένα ἦρθε ὁ ἄντρας μου τὸ πρῶτο μου σπεφάνι.
 Κι' οἱ δυὸ ἀγκαλλιαστήσανε καὶ σὺν κερνὰ σβυστήσαν.

Δημήτριος Χριστομακάκης

ΜΟΥΣΙΚΗ: Ἐνας καὶ μόνον ὀργανοποιόκτης ὑπάρχει εἰς τὸ χωριὸν ὃ
 ὁποῖος καλεῖται εἰς τοὺς χοροὺς καὶ διὰ τὴν ἀμουσίαν του λαμβάνει τὰ «τζά-
 μπα», τὰ χρήματα δηλ. τοῦ ῥέπτου κατὰ τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ. Οὗτος εἶναι
 ἡλικίας 30 περίπου ἐτῶν κανονικοῦ ἀναστήματος μελαχροινὸς καὶ φιλήσυχος
 τύπος ἀσχολούμενος πότε μὲ τὸ ποίμνιόν του, πότε μὲ τὸ κνήγιον καὶ πότε μὲ
 τοὺς ἀγρούς του. Εἶναι σήμεριον καὶ μαθητὴς τοῦ νυχτερινοῦ Σχολείου κα' ὀ-
 νομαίζεται Σπυρίδων Ναζίρης. Τὰ ὄσμηκα τοῦ τραγουδεῖ εἶναι ὀργανικά, πολ-
 λάκις ἕμως μετὰ κειμένον τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ χορὸς μόνον τῶν γυναικῶν.
 Ἐν ὅμως ἔλθῃ εἰς τὸν χορὸν «ὁ Σπύρος μὲ τὴν γκαίντω», τότε εἰς τὸ χοροστά-
 σι πού θὰ στήσουν τὸν χορὸ θὰ τραγουδοῦν μόνον τῶν καθ' ὃν χρόνον θὰ χο-
 ρεῦσον καὶ μόνον οἱ γυναῖκες.

Λ α ἱ κ ο ἰ χ α ῖ ρ ο ἰ: Ἐξακολουθοῦν νὰ χορεύονται σήμερον ὡς δημοτι-
 καὶ χοροὶ ἐκεῖνοι τοῦ τόπου οἱ Θρακικοὶ συνήθως, μὲ διαφοροὺς ἐκτελέσεις ἐνῶ
 οἱ μοντέρνοι εἰς τοὺς νέους καὶ εἰς ἀμυδρὰν εἰκόνα εἶναι γνωστοί. Ἡ ἐκτέλε-
 σις τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ἀδύνατος καθ' ἕσασιν ἰδὲν γινγνάσκουν τὸν τό-
 πον αὐτῆς. Οἱ λαϊκοὶ χοροὶ τῶν εἶναι διαφοροὶ εἰς τὰς ἐκτελέσεις τῶν καὶ ὡς
 ποιῶται ἀναφέρονται: 1.

1) Σ υ γ κ α ἰ σ τ ὅ ς: Ὁ κοινὸς καιρολαμαῖς ὃ ὁποῖος χορεύεται κα-
 τὰ ζεύγη μὲ ἰδύο βήματα ἔμπρὸς δύο πίσω καὶ φριγοῦρες.

2) Ὁ Ζωνοράδιος κατὰ τὸν ὁποῖον ὅλοι πιάνουν τὰς ζώνας ἢ τὰς χεῖ-
 ρας τῶν ἄλλων ἢ τοὶ ἄριστερὰ χεῖρα πιάνει τὴν ζώνην ἢ τὴν δεξιάν τοῦ πρῶ-
 του. Τὰ βήματα εἶναι τρία δεξιὰ ἕνα ἀριστερὰ καὶ μὲ ἐνωμένους τοὺς πόδας
 εἶναι πῆδημα ἔμπρὸς.

3) Ὁ Συρτός εἶναι ἐκεῖνος μὲ τὰ γνωστὰ βήματα χωρὶς ὀπίσθια.

4) Ἡ χασοπαῖα εἶναι τὸ γνωστὸ χασοπαποσέβηκο. Ἀπὸ τοὺς νέους χορεύον-
 ται καὶ τὰ «κολλητὰ», τὰ παγκό, ἰλλὰ μὲ πολὺ ἀδελφίαν ἐκτέλεσιν.

Μ ὕ θ ο ἰ — Π α ρ α μ ὕ θ ι α — Ε ὑ π ρ ᾶ π ε λ ο ἰ δι η γ ῆ σ ε ἰ ς
 κ α ἰ ἄ ν ἔ κ ἰ ο τ α: Ὅλα τὰ ἀνωτέρω τὰ ὁποῖα μὲ μίαν λέξιν λέγονται
 «μαισάλια» λέγονται εἰς τὰ «νυχτέρια» συνήθως κατὰ πρῶτον λόγον καὶ κατὰ
 δευτερεύοντα εἰς ἄλλας τῶν συγχευεργάσεις. Ποικίλλουν τοῦ παρεχόμενου τῶν
 καὶ εἰς τὰς διηγήσεις τῶν προσπαθοῦν νὰ σκορπίσασιν τὴν εὐθυμίαν ἢ νὰ «βα-

σανίσουν» πούς πάντας με τὰς σατυρικός των ποιαιύτος. Ἀναφέρω μερικά τοιαῦτα «μιασάλια»:

«Τῶνα παιδάφ' εἶναι κουπό κι' τ' ἄλλου δὲν πατάει
 πῶνα τοῦ μάπ' εἶναι τυφλό κι' τ' ἄλλου χίπισ (καθόλου) δὲν θλέπει
 τῶνα τ' αὐτὶ εἶναι κουφὸ κι' τ' ἄλλου δὲν ἀκούει
 πῶνα του χέρ' εἶναι κουλό κι' τῄλλου χίτς δὲν πιάνει.

Σπαυρούλα Ζαχάκη

Οἰοσδῆρτοτε μύθος ἢ παραμῦθι, εὐπράπελος διήγησις ἢ ἀνέκδοτον λέγονται εἰς πῆν γλώσσαν των με μίαν λέξιν μιασάλια πὰ ὁποῖα πρὶν ἀρχίσουν νὰ τὰ εἰποῦν λέγουν τὴν φράσιν: «Μιασάλ - μιασάλ σῆρει ἢ γάτια ντάριμα ντουμάν». Διὰ τὴν ὀκνηρίαν διηγοῦνται τὸν κάτωθι μύθιον: «Κάποτε ἦτο ἓνας πεμπέλης «καλαπαζάνς», ὅπως τὸν λένε, ξάπλωσε κάτω ἀπὸ τὴν ἀρμουτσιὰ (ἀρχλαδιά) καὶ περιμένει νὰ τοῦ πῶσουν τ' ἀρμουτσιὰ μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα νὰ πὰ φάγη. Ὁ Θεὸς βλέποντάς τον τοῦ ἰσυνέστησε νὰ σηκωθῆ νὰ κουνήσῃ τὴν ἀρμουτσιὰ κι' ἐκεῖνα θὰ τοῦ πῶσουν σιτὸ στόμα πού θὰ τὸ ἔχει ἀνοιχτό. Μάτια ὅμως οἱ προσπάθειές του. Ἐνας περαιοστικός γύφτος βλέποντάς τον τοῦ ἰσυνέστησε με τὴν σειρά του νὰ πάμῃ νὰ κουνᾷ τὴν ἀρχλαδιά, ἐκεῖνος ἴθ' ἀνέβαινε νὰ τὰ πίναιζε. Ἀνεβαίνει ὁ γύφτος καὶ ἀντι ἀρχλαδιοῦ τοῦ ἔριψε σιτὸ στόμα μιὰ φρούχπα χῶμα. Τοῦ τειπέλη τοῦ κακαφάνηκε καὶ γιὰ τὴν προσβολὴ φαιρμακώθηκε».

Γιὰ τὴν «ἀβασκακιά», ἀνοησία δηλαδὴ διηγοῦνται τὸ παρακάτω «κάποτε ἦταν ἓνα ἀνδράγυνο. Τὴν γυναῖκα τὴν εἶχε ἐρωτευθῆ κάποιος ἄλλος ἐνῶ ὁ ἀνδρας τῆς ἦτο ὑποδηματοποιός. Ὁ ἐραστής ἔπεισε τὴν γυναῖκα πὼς ὁ ἀνδρας τῆς εἶναι πρελλός καὶ πὼς πρέπει νὰ τὸν χωρίσῃ. Ἄν θάλη δύναται νὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Δὲν χάνει καιρὸ ἢ «κυρία» καὶ μίαν «ὄρραιαν πρῶταν» ἀπὸ τὴν κλειδαράπρυπα παρακολουθεῖ τὸν ἀνδρα τῆς. Καί, κατὰ κακὴ τύχη τὴν σιγιμὴν ἐκεῖνην ὁ ἀνδρας τῆς ἐνῶ σκυμμένος δούλευε ἔχασε τὸ «τσιβίκ» δηλ. μ' ἐκεῖνο τὸ καιρὸ πού ἀνοίγε τίς τρύπες. Ἐκανε κινήσεις δεξιὰ - ἀριστερὰ καὶ παραμιλοῦσε διὰ τὸ χαμῆνο «τσιβίκ». Πουθενὰ ἐκεῖνοι. Ἡ γυναῖκα παρακολουθῶντας τον καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν αἰτίαν τῶν κινήσεών του οὔτε ν' ἀκούῃ τί λέει πιστεψε πὼς ὁ ἀνδρας τῆς ἦταν πρελλός καί... τὸν χῶρισε».

Καὶ ἄλλα παρόμοια διηγοῦνται διὰ τὴν πονηρίαν, τὴν φιλαργυρίαν κ.λ.π. ὡς καὶ πολλὰ «παθήματα» τοῦ Χάτζα.

Π α ρ α ἰ δ ὀ σ ε ι ς : Αἱ παραδόσεις εἶναι πειλίως περιορισμέναι διότι ἅπαντες ἔχουν ἄγνωον τούτων. Ἐνας γηραιὸς ὁ ὁποῖος δυσκολεύεται εἰς τὰς διηγήσεις του λόγω τῆς ἡλικίας του, μοῦ διηγήθη τὴν παρακάτω παράδοσιν σχετικὰ μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. «Ὅταν οἱ Τούρκοι ἐβῆσαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναχώρησίν των ἐκ πῆς «Κόκκινης Μηλιᾶς» διὰ νὰ ὑπαδουλώσουν

τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ἑνὸς ἀγγελιοφόρος Ἕλληνας τὸν ὁποῖον ἔστειλε ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν Βασιλέα νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ λέγοντάς του ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἔφθασαν στὸ «Μπάνταριμα» ἰδηλ. στὴν Ἀνατολικὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅτι θὰ πατήσουν τὴν Πόλιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως ἦτο: «Ἐὰν τὰ ψάρια ποῦ τηγωνίζω ριφθοῦν στὸ νερὸ καὶ ὁ πετεινὸς ποῦ θρᾶίξω λαλήσῃ τότε καὶ ὁ Τοῦρκος θὰ πάρῃ τὴν Πόλιν». Στὴν στιγμὴ συνέβησαν καὶ τὰ δύο. Ὁ Κωνσταντινὸς πίστεψε τότε τοὺς λόγους τοῦ ἀγγελιοφόρου καὶ εἶπε εἰς τοὺς ἰσρατιώτας: «Ζῶστε παιδιὰ μου τ' ἄρματα καὶ βάλτε τὰ ἰσπαθιά σας...».

Ἐνῶ ἐγένετο ἡ μάχη τὸ σπαθὶ τοῦ Βασιλέως ἐθραύσθη καὶ Θεὸς τοῦ πέταξε ἀπὸ πάνω ἕνα μικρὸ σπαθὶ ἀπὸ χρυσάφι. Ὁ Κωνσταντῖνος νομιζοντάς το ξύλινο τὸ περιφρόνησε λέγοντας: «Ἐγὼ εἶχα ἀπὸ σίδηρο καὶ ἔσπασε κ' αὐτὸ θὰ κρατήσῃ». Τότε ἕνας Τοῦρκος μικρόσωμος βλέποντας τὸ σπαθὶ ἀπὸ χρυσὸν τὸ λαμβάνει καὶ ἀποκεφάλισε τὸν βασιλέα».

Ἐνα παρόμοιο εἶναι καὶ τὸ παρακάτω ποὺ τοὺς τὸ ἔχει ἐκ παραδόσεως διηγηθῆ Τοῦρκος. «Τὰ κλειδιά τῆς Πόλης εἶναι στὴν Ἀνδριανού (πόλιν) κ' ἐκεῖνος ποῦ θὰ πάρῃ πρῶτος τὴν πόλιν αὐτή, θὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Πόλιν. Ὁ Ἕλληνας δὲ θὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κόκκινη Μηλιά. Γιατί ἡ Τουρκία εἶναι τέσσερα θάλασσα. Τὰ τρία θὰ κοποῦν — ἀπὸ τὸν Ἕλληνα — καὶ θὰ μείνῃ μόνο τὸ ἕνα ἰδηλ. ἡ Κόκκινη Μηλιά. Οἱ παραιδόσεις ἰστρέφονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τὴν ἀκράδαντον πίστιν τοῦ ἀπλοῦκοῦ λαοῦ μας, τῆς προσηφυγιάς τὰ συντηρήματα, πὼς «πάλιν μετὰ χρόνους μετὰ καιροὺς πάλιν ἰδικὰ μας θάνα».

Αἰνίγματα — Λογοπαίγνια — Ἀριθμητικὰ Προβλήματα — Καθαρογλωσσήματα: Τὰ αἰνίγματα συνηθίζονται πολὺ εἰς τὰ «νυχτέρια». Τὸ ἴδιο καὶ τὰ λογοπαίγνια κ.λ.π. ποῦ καὶ αὐτὰ εἰς τὴν γλώσσαν τῶν λέγονται μασάλια. Διὰ τὸ αἰνίγμα ὁ ὑποβάλλων δέχεται «χῶρες καὶ χωριά» ἐὰν ἴδεν καταρθωθῆ ἡ λύσις του. «Τὰ «μασάλια» σκοπὸν ἔχουν νὰ ἰσχυροποῦν τὴν εὐθυμίαν, νὰ ἐξασκοῦν τὴν κρίσιν, τὴν σκέψιν, τὸν νοῦν. Τὰ ὑποκείμενα τοῦ αἰνίγματος εἶναι διάφορα. Παιραθῆτω μερικὰ, συνήθη εἰς τὸν τόπον, αἰνίγματα ποῦ τὴν λύσιν τῶν καὶ ὁ ἴδιος εἰς πλεῖστα δὲν κατέστη ἰδνικτὸν νὰ δάσω.

1) Νταὴ ζουμι (ἄνδρας μου) Κουντουθόδαρος μ' ἔνικὰ ζνάρια ζουμένους (τὸ βαρέλι μετὰ τὰ ἰσπεράνια του).

2) Σιχοινὰ ἀπλουμένα, κουθάρια μαζιμμένα (Ἡ καρπουζία).

3) Ντουλντουριους (ὄργανον) καλάει τὰ ντουλντουράκια χοριεύουν (Ἡ ἀνέμη μετὰ τὴν ρόδα (ροδάνι) καὶ τὰ μασούρια).

4) Ὅλη μέρα περπατᾷ καὶ πίσω ἴδεν γυρνᾷ (τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ).

5) Ἀνοιγακλειοῦν οἱ κάμαρες κ' κρότους δὲν ἀκούγεις. (τὸ μάτι).

Τὰ λογοπαίγνια εἶναι περιορισμένα. Συνηθίζεται τὸ «πέξ ἀλεύρι... σὲ γυρεύει».

Καὶ τὰ λαϊκὰ προβλήματα εἶναι πενιχρὰ καὶ μετρημένα. Ἐναφέρω τὰ δύο ποὺ εἶναι γνωστὰ σχεδὸν σὲ πολλοὺς.

1) Παππὸς καὶ παιπταδιὰ Γιάννης καὶ Μαρία τηγάνισαν 6 αὐγά καὶ ἔφραγαν ἀπὸ τρία. Πῶς ἔγινε; Ἀπάντησις: Ἦσαν δύο ὁ Παππὸς ἐλέγετο Γιάννης καὶ ἡ παιπταδιὰ Μαρία.

2) Τῆς μάνας μου ἡ μάνα καὶ τοῦ κυροῦ μ' (ἄνδρα μου) ἡ πεθερὰ καὶ ἡ δική μου γιαιγιὰ πόσα αὐτιά εἶχαν; (Ἐἶχαν δύο διότι ἦτο ἡ ἴδια).

Ὡς καθαριογλωσσήματα ποὺ προκαλοῦν τοὺς ἀκράτητους γέλωτας τῶν παιρμισταμένων συνηθίζονται τὰ κάτωθι: 1) Ἄρθυθ (ρθεθύθι) ἀρθυθάλευρο ἀρθυθαλευράκ 2) Λάϊνα (ιστάμνα) λαϊδολαίνα λαϊδολαϊνάκ. 3) Ἄγαπῶ τὸν πατέρα ἀγαπῶ τὴν μητέρα. 4) Κάπα μὲ τὰ μανίκια.

Ἐ κ τ ο ὕ γ λ ω σ σ ι κ ι ο ὕ θ η σ α υ ρ ο ὕ: Τὰ βαπτυστικά μὲ τὸν χρόνιον μεταβάλλονται ἀπὸ τὴν ἰδιόζουσαν τοῦ τόπου. Ὁ Δημήτριος Μήτηλης, Μήπειος, Μουτιός. Ὁ Ἀθανάσιος, Νάπειος. Ὁ Γεώργιος, Γιῶρος ἢ Γιουρούδης ἢ Γιῶρτσους, ὁ Ἀντώνιος - Νιτώνης ἢ Νιῶσιους. Ὁ Χρήστος, Χίτιλης, ὁ Εὐάγγελος - Γκελάκης, ὁ Κωνσταντῖνος Γκωντίνης ἢ Γκόντσαρης, ἡ Εὐαγγελία Βαγγελιά ἢ Γκιλέρω ἢ Βαγγελνή, ἡ Καλλιόπη, Καλλιὰ ἢ Κισραφλιά, ἡ Βιργιλία Βέργω, ἡ Ἀθανασία Κ'πόινα ἢ Νάτσιου.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἢ τὸ ἐπώνυμο ἐπισήμως τηροῦνται ἀνέπαφα ἐνῶ ἀνεπισήμως ἔχουν λάβει τὰς εἰδικὰς καὶ ξεχωριστὰς ὀνομασίας, τὰ παραιτσούκλια. Ταῦτα ἔχουσι δοθῆ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἓνα «νοῦνον» τὸν λεγόμενον σὸ παραιτσούκλι ποὺ «Παιούσης» ἐπειδὴ κάποτε χρημάτισε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς χωραφυλακῆς. Οὕτω τὸν... τοῦ ἔδωκε τὸ παραιτσούκλι Μταγλῆ ἄλλον Μαισιούρα ἄλλον Τσαλιώτη ἄλλον Σαριρῆ ἄλλον Καρὰ - Μουτιό, Ζέλιο, Ἄλῆ, Μάρκος κ.λ.π. κ.λ.π. Εἰς τὰς προσηφονήσεις τῶν μὲ τὸ παρωνύμιον δὲν παρεξηγοῦνται διότι ἕκαστος ἔχει καὶ τό... ἰδικόν του τοιοῦτον. Διὰ τούτου δὲ γίνεται καὶ περισσότερον ἡ ἐντόπισις τοῦ προσηφύτου περὶ οὗ γίνεται λόγος. Ταῦτα δὲ φέρονται ἀπὸ... γενεᾶς εἰς γενεὰν σχεδόν. Τὸ χωρίον τὸ ὁποῖον λέγεται Σιταριά μετωνομάσθη εἰς τὴν γλώσσαν τῶν εἰς Τσοπανδί δηλ. μικρὸς βοσκόποτος. Καὶ αἱ παραιτσούκλια ἔχουν παράξενες ὀνομασίες, συνήθως εἰς τὴν τουρκικὴν ἀναφερομένης. Οὕτω, αἱ γύρωθεν τοῦ χωρίου εὐρισκόμενα τοιαῦτα ἔχουν τὰ κάτωθι ὀνόματα. Γκονγκούστεπε δηλ. ψηλὸ θουνό. Ἰποιβλερ δηλ. πρία στίκια, Κλίκια — μαῦρο χῶμα μὲ πολλὰ ἰσκαυλήκια, Ντουμουζμερε — γουριουήσιο μνήμα, Μπουρούνια ἦτοι παποθεσία μὲ ραχοῦλες καὶ ρέμματα, Ἀνάπτερε ἦτοι μεγάλο ποτάμι, Κούρπεπε δηλ. τοποθεσία τοῦ λίου καὶ Γιούρι ἦτοι χωράφι κοντὰ εἰς τὸ χωρίον.

Καὶ οἱ μῆνες ἔχουν εἰς τὸ γλασσικόν τῶν τὸ ἰδικόν τῶν παρωνύμιον. Ὁ Ἰανουάριος λέγεται Τρανός, ὁ Φεβρουάριος γκουτζούκς (κουπός) ὁ Μάρτιος Μαριπίντσιος, ὁ Ἰούνιος Θεριστής ὁ Ἰούλιος Ἀλωνιστής, ὁ Σεπτέμβριος Σταυ-

ροῦ ἢ Τρουγητής. Ὁ Ὀκτώβριος Ἄη Δημήτρης, ὁ Νοέμβριος Ἄη Ξάρος ὁ Δεκέμβριος Ἄη Ἀντριάς.

Ἄλλα καὶ ὠρυσμένα τέλος ζῶα ἔχουν ξεχωριστὸ παρωνύμιο. Ὁ ὄνος λέγεται γκατζόλι, ὁ κριὸς κότς, ὁ τράγος μποῦρτσος, ἡ πάπια ὀρδέκι, ὁ λαγὸς παουσιάγκουρ, ἡ γαλοπούλα μπιμπίνι, ἡ κουκουβάγια κουκουμάους ἡ ἀγριόχηνά καζί, ὁ ἡμίονος κωτίρ, οἱ μόσχοι μπέσσες, τὸ αἰγοπρόβατον χωρὶς κέρας τσελέκω, χωρὶς οἰρὰ γκουτζούκιω.

Ἀνακερραλαίωνων περὶ τῆς λαογραφίας τοῦ χωρίου Σιταριάς πρέπει νὰ τονίσω ὅτι ἡ ἐργασία ἀπῆρθε 3½ ἐτῶν ἐντατικὴ παρακολούθησι καὶ 2 μηνῶν ἐντατικὴ ἐργασία. Σημειῶνω ὅμως ὅτι ἰδὲν εἶναι αὕτη καθ' ὅλα πλήρης, καθ' ὅσον ἡ προσιπᾶθεια διὰ μίαν ταύτην μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν ἀπαιτεῖ χρόνον πολύν. Πάντως εἰς ὅλα ἰσχυρῶς τὰ στοιχεῖα κατώρθωσα νὰ δώσω ἐνημέρωσιν ἀλλὰ εἰς μερικὰ ὅμως ἤμουν λακωνικὸς εἰς τὰς ἀπαντήσεις μου. Ἐδυσκολεύθη πολὺ δι' ὠρυσμένα στοιχεῖα νὰ ἀπαισιώσω τὰ «μιστιπιά» των καὶ εἰς ἄλλα παρεξηγήθη, ὅσο κι' ἂν προσιπᾶθησα νὰ ἐξηγήσω τοὺς λόγους καὶ τὴν μεγίστην ἰσημασίαν τῆς λαογραφίας. Διότι οἱ κάποιοι ὀπισθοδρομικοὶ — ἐννοῶ τοὺς παλαιούς—καχύποτοι μὲ τὴν μονότονη ζωὴ λεπτολογοῦν τὸ κάθε τι χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐξηγοῦν ποῦτο εἰς τὸν ἄρθρον σκοπὸν του... Δὲν ἔρχομαι πλέον ὡς κριτής τῶν ἐκδηλώσεών των εἰς τὸ κλείσιμον τῆς ἐργασίας μου διὰτι δὲν μοῦ ἀνήκει πλέον μία τοιαύτη κρίσις, ἀλλὰ διὰ μίαν τελευταίαν φερόν ἔρχομαι νὰ εὐχαριστήσω ὅλους ἐκείνους ποὺ μὲ βοήθησαν καὶ νὰ τοὺς εὐχρηθῶ πᾶσαν εὐημερίαν.

Ὁ Διδάσκαλος
Ἀλδρέας Ἐσκατζόγλου

Παραθέτομεν κατωτέρω ἐπιστολήν πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τοῦ παλαιοῦ φίλου καὶ ρέκτου Θρακός, Ἐπιτίμου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, κ. Γεωργίου Μαμέλη, καθὼς καὶ ἀπάντησιν τοῦ Προέδρου κ. Φ. Μανουηλίδου, σχετικῶς μὲ πρότασιν τοῦ ἀφορώσαν τὸ Σύγγραμμά μας, τὰ «Θρακικά».

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18.3.68

Ἰσθασιτέ μοι Κε Πρόεδρε,

Ἀπὸ μακροῦ ἐσχεδιάζα νὰ ἔλθω εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ σᾶς ἐπισκεκρθῶ καὶ συζητήσω μαζί σας διὰ τὴν πολύτιμον προσφορὰν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου πρὸς τὴν ἀστολισθεῖσαν πατριίδα, «τὰ Θρακικά», τὰ ὁποῖα περιέλαθον εἰς τὰς σελίδας των ἴτι ἀφορᾷ εἰς τὴν Θράκην, σώσαντα ἐκ παραλλήλου ἀπὸ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου πολύτιμα στοιχεῖα τῆς Ἱστορίας της καὶ πῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ της. Ἐν τέλει, κατέληξα εἰς τὴν ἀπόφασιν, πρὸ τῆς συναντήσεώς μας αὐτῆς, νὰ σᾶς γράψω.

Ἡ ἐκδοσις τῶν Θρακικῶν ὑπῆρξε, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἄθλος πρώτου μεγέθους καὶ εἶναι ἔργον ἰδικόν Σας, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ιστορίῃν Σας πρὸς τὴν Θράκην. Ἀφιερῶσατε καὶ χρόνον πολύτιμον καὶ μόχθον σκελὸν καὶ δαπάνας οὐ μικράς, διὰ νὰ τὸ ὑψώσητε, τὸ διατηρήσητε, τὸ πλουτίσητε ἐπὶ 40 ὀλόκληρα ἔτη, ὥστε νὰ συνδεθῇ πρὸ ἐς αἰὲ αὐτὸ κτῆμα μὲ τὸ ὄνομά Σας.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς πρώτης Τεσσαρακονταετίας, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο καὶ σκόπιμον ἀσφαλῶς, νὰ διατηρήσῃ μὲν τοὺς σκοπούς του καὶ τὴν πολύτιμον παράδοσιν, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησε, ἀλλὰ καὶ νὰ πλουτισθῇ πρὸ περιεχόμενόν του καὶ μὲ ἄλλα στοιχεῖα καὶ μὲ συνθετικὰς ἐργασίας, χρησιμοποιοιμένον τοῦ ἀποθησαυρισθέντος εἰς τοὺς Τόμους τῶν Θρακικῶν ὑλικοῦ κλπ.

Τοιαύταις προτάσεις, ἀπὸ πολλοῦ μελετηθείσας καὶ ἤδη λαβούσας τὴν ὀριστικὴν μορφήν των, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἀναπτύξω, ὥστε ὁ δεύτερος κύκλος τῆς ἐκδόσεως τοῦ μοναδικοῦ περιοδικοῦ μας ν' ἀποβῇ ἐξ ἴσου ὑψηλῆς ἰστάμενης καὶ ποιότητος, ὡς ὁ πρῶτος (τῶν πρώτων 40 ἐτῶν).

Ἐὰν συμφωνήτε κατ' ἀρχήν, ὅτι μία ποιότητὴ μεταφωτιστικῆς θὰ ἀπέβαινε χρήσιμος καὶ συμφέρουσα, θὰ ἦμην διατεθειμένος, ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας, νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰς σκέψεις μου διὰ τὴν πραγματοποιήσασιν τῶν ὁποίων, σεῖς θὰ ἔχητε πειλικῶς νὰ ἀποφασίσητε.

Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ εὐνοϊκῆς ἀπαντήσεως, ὡς ὑποσημειοῦμαι μετὰ τῆς προσηρούσης τιμῆς, ἡμέτερος

Γ. Μαμέλης

30ῆ Μαρτίου 1968

Ἄξιότιμον κ. Γεώργιον Μαυρίην

Ἐπιτίμιον Γεν. Ἐπιθεωρητὴν Μ. Ἐκπαιδεύσεως

Βασ. Σοφίας 42

Θεσσαλονίκη

Ἀγαπητὲ φίλε,

Εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς περιγράψω τόσην χαρὰν ἠσθάνθην μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς σας, ἀπὸ 18.3.68. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐνθυμοῦμαι ὄλους τοὺς ἐνλεκτοὺς Θράκας καὶ διασπρεπεῖς ἀνθρώπους, πῶς ὁποίους ἐγνώρισα καθ' ἑλὴν τὴν διάρκειαν τῆς κοινωνικῆς μου ζωῆς. Τὸ ἰδικόν σας ὄνομα, τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τοῦ ἀνταλλάσσομεν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄφογον καὶ ἐκπαιδευτικῶς ὠφελιμοτάτην δρᾶσίν σας καὶ συνεπῶς, τὰ καλὰ λόγια, τὰ ὅποια μοῦ ἀπευθύνετε, εὐρίσκουν ἀπτήχησιν καὶ προκαλοῦν τὰς θερμοπατίας μου εὐχαριστίας. Τὸ Θρακικὸν Ἰκέντρον, ὡς σᾶς εἶναι γνωστόν, ἐζήτησε κατ' ἐπανόληψιν εἰς τὸ παρελθόν, διὰ τριῶν μάλιστα ἐπιστολῶν, τὴν συνεργασίαν σας, χωρὶς νὰ τύχη ἀπαντήσεώς σας. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ἅτι, ἡ δρᾶσις τοῦ ἀπὸ πεσσαράκοντα ὀλοκλήρων ἐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν μου ἰδρυθέντος τούτου Σωματείου καὶ ἡ συνεχὴς ἐκδασὺς καὶ κυκλοφορία 42 μέχρι τοῦδε Τόμου (ὁ 43ος ἐλπίζομεν νὰ ἐκδοθῆ ἐντὸς τοῦ 1968), ἄνω τῶν 300 σελίδων ἔκδοσεως, τῶν «Θρακικῶν», περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Θρακῆς, ἐχρημάσθη πολλοὺς κόπους καὶ σημαντικὴν ἰσασάνην ἰδίᾳ νὰ περαιοθῆ ἡ ἱστορία τῆς ἀγαπητέμηνς μας πατρίδος, ἀναγνωρίζεται καὶ βραβεύεται παρὰ πάντων. Ὑπάρχει ὅμως ἓνα σοβαρὸν ἀτύχημα, ἡ ἀδιαφορία πῶν Θρακῶν, ἥτις ἐμβάλλει εἰς σκέψεις περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ζητημάτων τῆς πατρίδος μας. Τὸ κακὸν εἶναι μάλιστα ὅτι, ἐπειδὴ ἀποφεύγομεν διακημίσεις καὶ ἐξευτελιστικὰς ἐπακτείας, ὑπάρχουν ἄλλοι, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν σημαντικὰ ποσὰ μὲ ὑποσχέσεις ἐκδόσεως διαφόρων Συγγραμμάτων, Ἀρχαίων κλπ., ἱστορικῆς σημασίας, μέχρι τοῦ Βυζαντίου, χωρὶς ἐν τούτοις οὐδεμίαν πραγμαματοποίησιν, καὶ τοῦτο προκαλεῖ εἰρωνείας διὰ τὰ ἅμια δῆθεν ποιήματα Μαρκεδόνων, Πεντικῶν, Μικρασιατῶν κλπ., τοῦτο δὲ βαθύτατα μᾶς λυπεῖ. Ὅτι συμπίπτουν αἱ σκέψεις μας, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι, κατὰ τὴν ἐφρετινὴν λογοδοσίαν μας, ἡ ὅποια περιλαμβάνεται εἰς τὸν 42ον Τόμον, ὃν θὰ λάβετε προσηχῶς, ἐθέσομεν ὡς πρωταρχικὸν ὄρον τὴν συμπλήρωσιν διαφόρων ἀρθρων τοῦ Καταστατικοῦ, ἵνα περιλάβομεν εἰς αὐτὸ καὶ γενικωτέρας, συνθετικὰς, ὡς γράφετε ἐργασίας περὶ τῆς Θρακῆς καὶ ὑποπροφίας, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας τοῦ Σωματείου, ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν πτωχῶν Θρακῶν, δι' ὅλα δὲ αὐτὰ ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη πάλιν μιᾶς ἐπιτροπῆς, ἣν κατηρτίσομεν ἀπὸ νομιμοῦς

καὶ μὲ τὴν ἐπιθλιμὴν τῆς μέχρι τοῦδε πείρας, νὰ ἐξαικραίσωμεν τὴν σημαντικὴν περιουσίαν, τὸν ὄγκον πᾶν βιβλίων τοῦ Συγγράμματος κλπ. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἔχουν ἰανάγκην ἐργασίας, καὶ ἡ ἰσκέμῃς σας, ὡς ἀπαύγασμα τῆς πείρας σας, εἶναι ἰσαφῆ. Προσπειθήσομεν κατ' ἐπανάλημιν νὰ προσπειρωθῶμεν πὰ Σωματεῖα τῆς Θεσ)νίκης καὶ συνητήσομεν ἀντίδροσιν, παρὰ τὰς ἐξηγήσεις μας, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ συναγωνισμοῦ Σωματικόν, ἀλλὰ περὶ θέματος πολὺ ὑψηλοτέρου, οὐδεμίαν ἔχοντες ἰσχέσιν μὲ τὴν σημερινὴν ἀνυσταρξίαν τῆς δευτέρας πρωτευούσης. Θὰ μοῦ κάμη εὐχαριστήσιν, ὅταν ἔλθῃτε εἰς Ἀθήνας, θὰ τὰ εἰπωμεν ὅλα αὐτὰ εἰς πλάτος καὶ νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐπίτευξιν καταλλήλου ἰσνεργασίας Θεσ)νικῶν καὶ Μακεδόνων διὰ ἰσοβαροῦ Σωματείου. Οἱ Τόμοι πᾶν «Θρακικῶν» θὰ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσίν σας, καὶ ἐγώ, μὲ τὰς γερωνικὰς μου πλέον δυνάμεις, ἔχω ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσω ἕνα τόσον ὠραῖον πατριωτικὸν ἔργον.

Εἶναι σπᾶνιοι οἱ ἔχοντες ὄρεξιν, νὰ ἰσνετρέξουν τὴν ὑπάθεισιν ἐν Ἀθήναις Θεσ)νικες. Ἴσως ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βασιλῆ θὰ ἔχη περισσοτέρους μὲ ἐπιθυμίαν ἰσνερχοῦς ἀπασχολήσεως καὶ καρποφόρου ἐργασίας.

Θὰ ἀναμῆνο τὴν ἔλευσίν σας εἰς Ἀθήνας, ἢ ὅποια θὰ μὲ εὐχαριστήσῃ ἰδιαιτέρως, ἰδιότι θὰ ἀνταλλάξωμεν τὰς συγκεκριμμένας σπᾶψεις, καὶ τὰς ἰδικὰς σας, καὶ τὰς ἰδικὰς μας.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ταύτην,

Σᾶς χαίρετῶ φιλικώτατα

(Ἰπ. Φ. Μανοηλίδης)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Υ.Γ.—Ἐπιθυμῶ νὰ ἰσᾶς πονίσω, ὅτι οἱ Θεσσαλονικεῖς δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβουν μέρος εἰς ὅσα ἐζητήσομεν καὶ ἀνεφέρωμεν κατὰ καιροῦς, καὶ αὐτὸ μᾶς ἔκαμε τὴν χειροτέραν ἐντύπωσιν, διότι ἦτο ὡσᾶν νὰ ἐπρόκειτο περὶ χωριστοῦ Κράτους, ἐνῶ, διὰ ποσαῦτα θέματα πνευματικὰ καὶ φιλανθρωπικά, ὁ σκοπὸς εἶναι κοινός, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσώτερον ἐνδιαιφέρει τὴν περιφέρειαν πῆς Β. Ἑλλάδος, ἔνθα οἱ πτωχοὶ συμπατριῶται μας.

Ὁ ἴδιος

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Διοικητικά Θρακικοῦ Κέντρου	3—65
Τὰ «Δεκεμβριανὰ» — Στρατηγοῦ ἑ.ἀ. Θ. Τσακαλώτου	66—104
Λαογραφικὴ Μελέτη ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὰ ἔθη τῶν κατοίκων τοῦ Μικροῦ Δερείου—Συνεργασία Δημοδιδασκάλων	105—109
Λαογραφικὰ Λαβάρων — Συνεργασία Δημοδιδασκάλων	110—122
Λαογραφικὰ Σουφλίου—Διδασκαλίσης Μ. Τυφορίδου	124—142
Λαογραφικὰ Διδυμοτείχου—Διδασκαλίσης Ἀρχοντούλας Ἀνα- γνωστοπούλου	143—147
Ἔθιμα τοῦ Λαϊκοῦ Ἑορτολογίου Σουφλίου—Νηπιαγωγοῦ Σταμα- τίας Μουχαρίδου	148—151
Ἀσχολίαι Γυναικῶν Λαγυνῶν καὶ τραγούδια—Διδασκαλίσης Ἀλκμήνης Μούτλια	152—159
Λαογραφικὰ Μουσουλμάνων Διδυμοτείχου—Νηπιαγωγοῦ Δεσπ. Βλαΐδου	160—163
Λαογραφικὰ Κοτρωνιάς Σουφλίου—Διδασκάλου Ἀθαν. Παυλῆ	164—167
Λαογραφικὰ Γιατράδων Διδυμοτείχου—Ἱεροδιδασκάλου Γεωργ. Κομνίδη	168—184
Λαογραφικὰ Λύρας Σουφλίου—Συνεργασία Δημοδιδασκάλων . .	185—198
Λαογραφικὰ Ν. Ψαθάδων—Διδασκάλου Β. Μανάβη	199—206
Στοιχεῖα Λαογραφικῆς Ἑρεύνης Διδυμοτείχου—Διδασκαλίσης Ἀναστ. Χατζηπαυλίδου	207—210
Λαογραφικὰ Πραγίου—Διδασκαλίσης Βασ. Βράνη	211—219
Ἦθη καὶ Ἔθιμα τοῦ Λαγοῦ—Διδασκαλίσης Χρυσῆς Χρηστίδου	220—258
Λαογραφικὴ Μελέτη Σιταριάς Διδ/τείχου—Διδασκάλου Ἀναργ. Ἐσκιτζόγλου	259—303
Ἀλληλογραφία «Θ. Κέντρου»	304—306

